

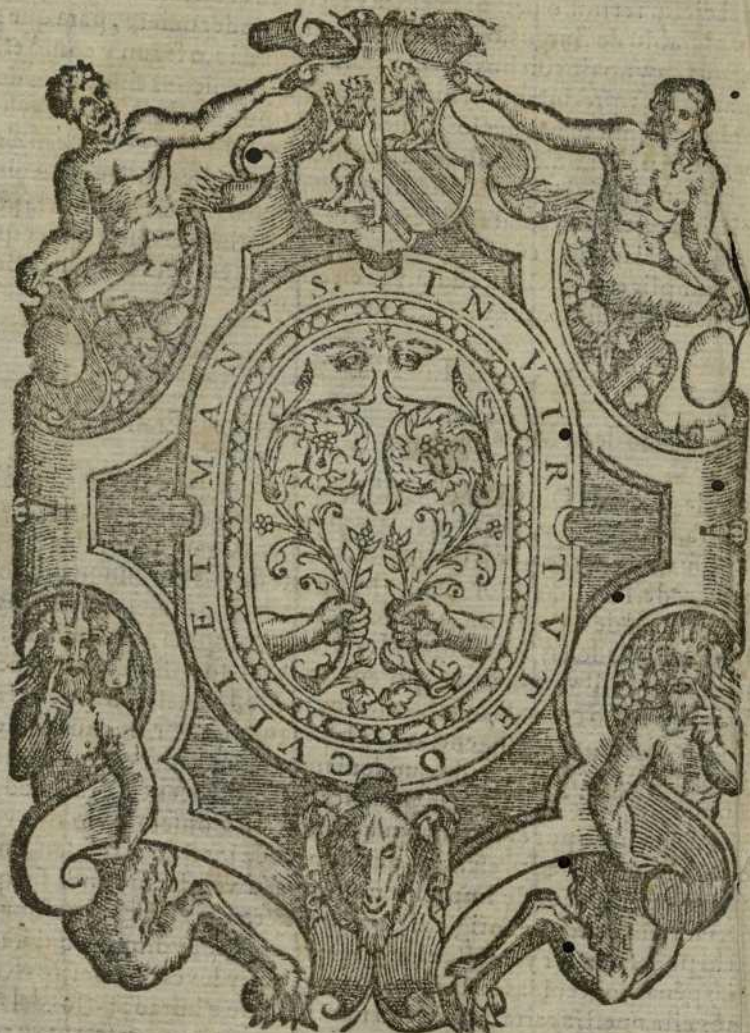
10603

51
—
108

B

REVERENDI PATRIS DOMINICI SOTO Segobienfis, Theologi ordinis Prædicatorum, Summulæ.

SVMMVLARVM EDITIO POSTREMA, NVNC DENVO in Summulistarum gratiam ab innumeris diligenter repurgata mendis.

SALMANTICAE.

In ædibus Dominici à Portonarijs, S. C. M. Typographi.

M D L X X V.

CVM PRIVILEGIO.

Estafado en 200. maravedis.

EL REY.

RO R quanto por parte de vos Fray Iuan de Salinas, Prouincial de la orden de Sancto Domingo, en la Prouincia de Castilla nos ha sido hecha relacion que nos dimos licencia y facultad a Fray Domingo de Soto, hijo professo del Monesterio de Sant Pablo de la ciudad de Burgos, Maestro en sancta Theologia, y Cathedratico que fue de la Vniuersidad de Salamanca, ya defunto para que por cierto tiempo, el y no otra persona pudiesse imprimir, vender los libros de Iustitia & Iure, y el Quarto de las Sentencias, y otras obras con que cada pliego de molde de la dicha impresion vendiesse a cierto precio y no mas, y despues a pedimiento y supplicacion del Prior Frayles y Conuento del Monesterio de Sant Pablo de Burgos por cedula nuestra, fecha a veynte y siete de Mayo, del año passado, de mil y quinientos y setenta y vao prorogamos el termino contenido en la dicha licencia, por otros cinco años mas, segun mas largo en las dichas cedula se contiene, y que del dicho tiempo resta poco por passar, supplicando nos que teniendo consideracion a que el dicho Fray Domingo era como dicho es hijo y professo en el dicho Monesterio de Burgos, mandassemos prorogar el dicho termino por mas tiempo, para que el dicho Prior, Frayles y Conuento del dicho Monesterio, y no otra persona pudiesse imprimir los dichos libros y obras, o como la nuestra merced fuesse. Y nos acatando lo suso dicho, y por la particular deuocion que auemos al dicho monesterio, y por la buena relacion que tenemos de la vida y exemplo de los Religiosos del lo auemos tenido por bien. Y por la presente por hazer bien y limosna al dicho Monesterio prorogamos y alargamos el dicho termino de los dichos cinco años mas, que se cuentan desde el dia que el dicho termino se cumplio, o cumpliere en adelante, durante el qual dicho termino damos licencia y facultad al dicho Prior, Frayles, y Conuento del dicho Monesterio de sant Pablo de Burgos, o a la persona que su poder ouiere, para que pueda imprimir y vender en estos nuestros Reynos los dichos libros y obras, al precio, o segun y como esta mandado por las dichas cedula. Y mandamos que durante el dicho tiempo de los dichos cinco años desta prorogacion, ninguna persona pueda imprimir ni vender los dichos libros, sino el dicho Prior, Frayles, y Conuento, o la persona, o personas que su poder ouieren, so pena que pierdan la impresion que hiziere, o vendiere, y los moldes y aparejos con que lo hiziere, y mas incurrays en pena de diez mil maravedis, la tercia parte para el que lo acusare, y la otra tercia parte, para el Iuez que lo sentenciare, y la otra tercia parte para nuestra camara. Y mandamos a los del nuestro consejo y a otras justicias y juezes qualesquier que guarden y cumplan y fagan guardar y cumplir esta nuestra cedula, y lo en ella contenido, fecha en el Bosque de Segouia, a quatro de Octubre de mil y quinientos y setenta y seys años.

YO EL REY.

Por mandado de su Magestad.

Francisco de Erasso.

DON Philippe por la gracia de Dios Rey de Castilla, de Leõ, de Aragón de las dos Sicilias de Hierusalem, de Navarra, de Granada, de Toledo, de Valencia, de Galicia de Mallorca de Seuilla, de Cerdeña, de Cordoua, de Corcega, de Murcia, de laen, de los Algarues, de Algezira, de Gibraltar Conde de Flandes, y de Tolol. &c. Por quanto por parte de vos Domingo de Portonarijs impressor de libros vezino de la ciudad de Salamanca, nos fue hecha relacion diciendo que vos teniades necesidad de imprimir vn libro intitulado las Summulas y Logica Philosophia, que auia compuesto Fray Domingo de Soto. El qual era muy vtil y prouechoso por ende que nos supplicauades os diessemos licencia y facultad para le poder imprimir, o como la nuestra merced fuesse, lo qual visto por los del nro Consejo, y como por su mandado se hizieron las diligencias que la pragmatica por nos nueuamente hecha sobre la impresion de los libros dispone, fue acordado que deuiamos mandar dar esta nuestra carta para vos en la dicha razon, y nos tuuimos lo por bien. Y por la presente os damos licencia y facultad para que por esta vez podays imprimir el dicho libro por el original que en nuestro Consejo se vio que va rubricado y firmado al cabo de Pedro del Marmol nuestro escriuano de camara de los q̄n el residen sin por ello caer ni incurrir en pena alguna con que despues de impresso no se pueda vender ni vendã sin que primero se trayga al nuestro Consejo, juntamente con el original para que se vea si la dicha impresion esta cõforme a el, y se os delicia para lo poder vender y se falle el precio que por cada volumen ouieredes de auer so pena de caer e incurrir en las penas contenidas en la dicha pragmatica, y leyes de nuestros Reynos. De lo qual mandamos dar y dimos esta nuestra carta sellada con nuestro sello e librada de los del nuestro Consejo. Dada en Madrid, a treynta y vn dias del mes de Agosto, de mil y quinientos y setenta y tres años. V a sobreydo en como por su mandado. Reynos va sobre raydo y como por su mandado Reynos vala.

D. Episcopus
Segobienfis.

El Doctor
Velasco.

El Licenciado
fuen Mayor.

El Doctor Francisco
de Villafanc.

El Licenciado
Contreras.

El Licenciado Rodri-
go Vazquez Arce.

El Doctor
Aguilera.

Yo Pedro del Marmol Escriuano de Camara de su Catholica Magestad la fize escriuir por su mandado con acuerdo de los de su Consejo.

2

Prooemium Fratris Dominici Soto Segobien- sis in secundam editionem Sum- mularum.

IS PVERI, SENES, RVDIMENTIS, INQVAM, dialecticis, veluti puerilibus nucibus, manum iterum admouemus. Non quidem adeo senes: sed tamen id etatis, quando studijs grauioribus prouecti, feliciorem Theologiae scetum parturiebamus: sane quod eam facultatem in hac florentissima Salmanticensium Academia, publico stipendio, anuo iam septimo, nec infeliciter, profitemur. At verò cum assiduis atque adeo improbis amicorum flagitationibus, tum in primis iussu maiorum, coacti sumus particulam studiorum dialecticorum vsui impartiri. Enimvero cum res dialectica his retrò annis triginta eò sophismatum extra proprias lineas prolapsa fuerit, vt non modò adolescentibus terribilis iam esset, atque adeo inaccessibilis: verum cunctis ludibrio etiam opprobrioque haberetur, factum est, vt princeps Academiae suis illam gymnasijs, veluti barbaricum quoddam monstrum, exploserint, ac prorsus eiecerint, cum tamen esset potiùs, velut frondosa arbor, amputanda non extirpanda. Vtile enim semper fuit, vt ne quid nimis, & in vitium ducit culpae fuga, si caret arte. Atqui vt est per se euidentissimum, quàm sit Dialectica ceteris scientijs adeundis necessaria, ita nec inficias ire, nisi pertinacissimus, potest, dialecticam Aristotelis, si nudum contextum accipias, ad rudem iuuentutem erudiendam instituedanque non esse satis. Nam praeterquam quod phrasim ipsa aspera est, ac durior, quam pro iuuenum captu non abundè sufficit iuuenibus exercendis, tùm vel maxime si Theologiae scientiarumque tradendarum optimus is modus sit, quem scholastici per quaestiones excogitarunt, quòd re vera, neque o sores isti scholasticorum inficiari possunt. Vt enim Hieronymi, Augustini aliorumque id genus doctorum lectio apprimè sit post sacram paginam necessaria: tamen nudam ex illis perspicuamque veritatem eruere, nisi per quaestiones disputando neutiquam possumus. Cuius rei, vel praecleara Parisiorum Academia, atque adeo quae apud nos simia eius est, Complutensis, multis retrò annis, magno nobis sunt experimento. Quas velut matres (nam hoc nomine dignos censebat eos Aristides, vnde disciplinarum cultum cõttingit haurire) summa religione semper suscipiam. Neq; alij Mercurio primos studiorum meorum vnquam fructus offeram. Sed & nostrae hae scholae Salmanticensis, iam olim vtroque iure toto orbe illustrissima, qui post rem Dialecticam artesque liberales omni cura & diligentia colendas censuerunt iam inde cum Medicina, tum praesertim sacrae Theologiae, augmentum nec poenitendum quidem, susceperunt. Quibus proinde vniuersitatibus vehementer ego timeo, si modò pergunt exercitium Dialecticae, ac naturalis philosophiae quaestionariosque, quos vocant, authores, sic prorsus relegare, ne tandem iacturam incommodumque experti, in pristinum rursus baratrum sophismatum relabentur, is nanque est humani impetus ingenij, qui vix sese in medio contineat. Huic ergo malo occurrere putabant, qui me in hoc propositum inuexerunt. Videntur enim huiusmodi facultates eò praesertim in tantam tricarum, ac sophismatum barbariem processisse, quod hac tempestate iniuuenum manus inciderint, inter quos nos quoque olim tempore insinuimus. Etenim, cum primus ad philosophiam aggressus in dialectica fiat, vsu proinde venit, vt iuuenes, modo valeant ingenio, illuc summo impetu ferantur, atque, vt est in illa etate iuueniorum luxuries, folijs am-

Prooemium.

plius quam fructibus exuberent. Et, quod fons malorum origoque fuerat, quicquid iuuenum quilibet forte excogitasset, naeta Chalcographorum opportunitate, impressioni mandare festinabant, quod tamen si non impressissent in annum, indignum cerie iudicassent, ut eiusmodi nenys, ac tricis alios exercerent, vexarentque. Hisce rationibus mecum illi ex postulabant, ut qui iam nunc de illis facultatibus maturius censere possem, Summulas primum retractarem, mox ad Logicam Aristotelis, ac demum ad Philosophiam procederem. Vnde, si modo res pro opinione succederet, non infime literarum studiosis consultum iri sperabant, quibus nos ergo suasibus adducti, arundines cum sene illo Graeco, inter pueros lusingi, sumimus. Vbi id solum mihi, quod Photioni illi Atheniensi considerandum est, nempe quid non dicam: Quid, inquam, eorum quae in priori editione Summularum ante decem annos congesseram, omittere, ac recidere possim. Nec tamen quo rem facilem dilucidanque reddamus, locos omnes difficiles si modo fuerint necessarij, declinabimus, imo vero nonnullas dialecticorum captiunculas, paucaque sophismata, ad iuuenum exercitium intermiscemus: quando fieri nequit aliter, ut ad disputandum in alijs scientijs apti fiant, euadantque instructi. Ut enim nulla ars est, aut scientia quae suos non habeat scopos: ita neque dialecticam adeo quis peruiam existimet, quae nullo negotio adiri possit. Nec quosdam rursus latinissimos dialecticos imitabimur, qui paucis ex Cicerone de sumptis exemplis putant Dialectico negotio fecisse satis. Id ius enim Dialecticam patere volumus, quam Ciceronis: quippe cum citra eloquentiam Ciceronis possit quissiam Philosophiam conari. Ad hunc igitur modum stylum temperabimus: ut nec barbarè, nec tamen è medio Latio accersitis verbis ditamus. Faxit Deus, cuius respectu solius prouinciam tam nobis ingratham subimus, diuino eius numine aspiremur, ut (quod in gloriam eius cedat) feliciter nobis opera haec nostra cadat.

EDITIO POSTREMA
SVMMLARVM FRATRIS DOMI-
 nici Soto Segobienſis, ordinis Prædicatorum, ar-
 tium, ac ſacræ Theologiæ magiſtri
 nuper recognita.

LIBER PRIMVS DE
 TERMINO.

PHILOSOPHIAM obeuntibus dialectica est: quæ in ipso statim vestibulo sese primum offert: sane quæ ad cæteras omnes scientias viam sternit. Est nanq; dialectica, vt nomen præterea, as uisum putandi: quam nimirum viâ per vestigandæ veritatis nobis natura monuit. At qui in triplici opere intellectus posita est simplicium apprehensione, compositione, diuisioneque, & ratiocinatione. Primum autem atque adeo indiuiduum elementum quod ad rem pertinet, Dialectica est, quæ grammatici dictionem vocant, nos verò (vt neotericorum vsui hoc nomen denus) dicimus terminum. A quo perinde exordiri operæ pretium est.

Lectio vnica.

Not. 1.

Summularum opus retractaturus

mecum identidem consideravi, quam maxime ratione Dialecticæ studiosius melius consulerem. Quod eandem tunc optime actum iri conijcio. si definitiones, diuisiones, & omnino necessarias regulas in compendium redegero, quod si lubet, textus nuncupatione prænotetur, vt iuuenum quisque modico negotio memoria retinere possit, quæ dialecticorum vsui sunt penitus necessaria. In quo textu post primum librum de termino, de quo Petrus Hispanus nihil meminit, quam minime fieri poterit, ab eius textu deuiabimus, præterquam quod nonnullos locos rescindere, nonnullos vero aut mutare, aut certe limare erit operæ pretium. Et quia dum breuis esse laboro, obsecutus sum, suam cuique textui interpretationem & disputationem subiiciemus. Totum autem opus hoc Summularum in libros quinque duximus distribuendum. Quorum primus est de termino. Alter vero de categorica enunciatione & proprietatibus terminorum eius. Tertius de oppositione & de modalibus & conuersione propositionum, & de propositione hypothetica. Quartus de propositione exponibili. Quintus denique de syllogismo. Atque adeo in calce extra numerum pauca verba de obligationibus & insolubilibus, importunissimis etiam sophistis concedemus. Nec tamen id nobis vitio dandum est, quod partitionem Petri Hispani non sequimur. Enimvero tractatus eius secundum

ac tertium predicabilium, & prædicamentorum non censemus adeo necessarios summulistis: quippe qui perspicue satis à Porphyrio, & ab Aristotele traditi sunt. Quemadmodum quintus, sextusque tractatus, qui de locis & fallacijs inscribuntur: non sunt iam in vsu Summulistarum, propterea quod copiose sunt apud Aristotelem in topicis & elenchis. Eos igitur solos libros impendimus nos Summulistis, qui sunt omnino exercitio iuuenum necessarii, vt instructi disputandi, ad logicam Aristotelis commodius procedant. At vero septimum tractatum de paruis logicalibus aptius nos, & commodius in secundo libro, sane ante tractatum oppositionum collocauimus. At ne opus id nobis sit frequentius admonere, atque adeo obtestari, boni consulant interpretes nostri ea penitus rudibus inuenibus explicare, quæ his nos illis apponimus. Nam si quæ consulto missa fecimus, illi ex priori editione huc accesserint, inanis fuerit noster labor. Multa enim fuerint digna seitu: quæ tamen humeris iuuenum non sunt paria.

In hoc ergo primo libro cui titulus est de termino, sunt capita decem. In quorum hoc primo quod vice prologi totius operis esse duximus, quatuor sunt propositiones, quibus auditores beneuolos, attentosque reddimus, atque dociles. Prima propositio est, quod dialectica est prima omnium scientiarum, atque adeo, quod cæteris scientijs peruestigandis aditum præbet. Memoriam primum attentionem capiat, nam esse primam quandam præfert excellentiam. In altero vero comparatur beneuolentia, nam quæ viam aperiat ad alias scientias, primum habet utilitatis. Est autem Dialectica prima scientiarum, non quidem dignitate, sed acquisitione. Vt enim author est Arist. in proemio de anima, dignitatem scientiæ metimur, aut penes nobilitatem obiecti, aut certitudinem procedendi. Primo modo Theologia est dignissima & inter naturalia metaphysica, altero vero modo præstât scientiæ mathematicæ. At dialectica est prima acquisitione, quæ grammatica non est scientiæ necessaria, nisi per accidens ob peritiâ linguæ, quæ scientiæ traduntur: illa saltem grammatica, quæ tradit verborum significantias. Grammatica si quidem regularis, quatenus habet rationem scientiæ, dialecticam nimirum præsupponit. Secunda propositio textus, est ad manifestandum priorem, nempe quod dialectica est ars seu scientia disputandi, quæ nostræ præ natura est nobis via inquirendi scientias. Etenim homo rationalis naturæ, cui proinde proprium est veritatem disputando ratiocinandoque indagare. Dialectica vero est, quæ docet in omnibus scientijs probabiliter disputare. Vnde Aristot. 1. Phy. text. 3. Contra negantes, inquit, principia

Nota. 2.

1. Propositio.

2. Propositio.

Libert primus.

cipia alicuius scientiæ, non est disputandum in illa scientiâ, sed hoc pertinet ad aliam scientiam, vel ad communem scientiâ, id est, ad metaphysicâ, vel ad Dialecticâ, vt exponit commentator. Præterea Dialectica docet definire, & diuidere, qui sunt modi sciendi & procedendi in scientijs. Quare Aristotel. 2. Metaphys. text. 15. Absurdum est, inquit, simul querere scientiam, & modum sciendi. Vbi commentator. Logica, inquit, est omnis scientiæ modus. Colligitur ergo dialecticam esse primam omnium, quia est scientia disputandi. Sed quod attinet ad nominis interpretationem, Dialectica, non dicitur à *δύω*, λόγῳ, vt vult Petrus Hispanus. Nam *δύω*, per, *ψυλον*. Non est Græcum, sed *δύω*, quod est duo: ex quo tamen & λόγῳ, nusquam Græce reperitur compositio illa. Dicitur ergo, à *δύω* λέγωμαι, quod est disputo, vel dissero, ex *δύω* præpositione & λέγωμαι. Vnde à tertia persona singularis præteriti passivi *δύω* λέγεται expansio augmento, formatur dialectica, quod est disputatoria scientia. Et ideo non per *ψυλον*, sed per *iota* scribitur. Et quanquam duo hæc nomina Logica & Dialectica, pro eodem accipiantur, tamen Logica dicitur à λόγῳ, quod est ratio vel sermo & ideo tantum valet sicut scientia rationalis vel scientia sermocinalis. Et secundum hæc secundam significationem extenditur ad significandum, & rhetoricam & poeticam, sed secundum primam conuertitur cum Dialectica, nisi quod Logica dicitur generaliter ab omni opere rationis, & dialectica à perfectissimo opere quod est disserere vel disputare. Cuius nominis Plato fertur fuisse primus author. Hoc quæstio. 1. præmiali super prædicabilia latius habet explicata. Tertia propositio textus est, quod dialectica versatur in triplici opere intellectus Vbi iam auditores incipiunt fieri dociles, cum audiunt materiam circa quam versatur dialectica. Est enim in intellectu primum simplex apprehensio rerum, mox ex simplicibus componitur propositio, postremo ex propositionibus constituitur syllogismus. Tamen Aristot. 3. de Ani. text. 21. non expresserit nisi duo opera intellectus, scilicet, indiuisibilem intellectionem, & compositionem intellectionum. Doctores vero subsecant secundum membrum, iuxta doctrinam eiusdem Aristot. qui primo in prædicamentis tractauit de simplicibus prædicatis, mox in libro Peri. de Enunciatione ac demum in libro priorum, & reliquis libris de syllogismo, & omnino de ratiocinatione. Vltima propositio textus conducit pariter ad docilitatem audientium, dum insinuat ordinem procedendi, nempe, quod primum elementum considerationis dialecticæ est, dictio, vel terminus. Vbi considerandum est, quod cum Aristot. à libro Prædicamentorum. exordium sumpsit Dialecticæ, visum est postmodum Porphyrio, librum prædicabilium, velut introductionis modo, ante librum prædicamentorum iacere. Deinde Petrus Hispanus, considerans Dialecticam Aristotelis, rudibus iuuenibus esse aditu difficilem, tractatus Summularum singularis libris Aristotelis, velut introductorios, accommodauit. Quos vocauit Summulas, instar summæ Aristotelicæ, quasi quod in illis complexus fuerit libros Aristotelis. Postremo commentatores Petri Hispani adhuc nouissimum principium principiorum commenti sunt, tractatum terminorum, vt vel in hoc intelligas nunquam principium non esse difficile: fane cum principium ipsum inuenire sit difficilimum atque omni laude dignum. At postquam iam vsu receptus est, consentaneum duximus à libro terminorum incipere, eo vel maxime, quod

necessarium iudicamus, terminos omnes, quibus velat proprijs instrumentis vtuntur dialectici, statim in foribus dialecticæ præscribi debere. Et cum Petrus Hispanus à sono fuerit exorsus, nos tamen illum sermonem philosophiæ naturali relinquimus, cuius est tractare de voce, in quantum est res quædam naturalis: dialectici enim negotium peculiare, est tractare de vocibus, quatenus sunt significatiuæ. Ob id que nec literæ nec syllabæ in quantum efficiunt dictionem, pertinent ad dialecticum, sed ad grammaticum potius. Primam ergo lineam, vnde proficiscendum est dialectico, statuumus vocem significatiuam, quam grammatici dictionem, neoterici vero dialectici iam terminum vocant. At videbitur forsitan nonnullis inchoandum nobis potius fuisse à modo sciendi, vt fecimus in priori editione, vbi interpretandum fuisset, quid sit definitio quid diuisio, & argumentatio, qui sunt modi sciendi, id est, modi tradendi scientias. Nam si auctore Aristot. absurdum est, simul querere scientiam & modum sciendi, absurdius videtur tradere prius scientiam quam modum sciendi. His veruntamen respondemus non fuisse possibile exordium aliquod sumere, quod non præsupponeret aliquid mutatum ex alia materia, quemadmodum inter declarandum naturam definitionis, dicendum erat de genere, & differentia, qui sunt termini albi declarandi. Quocirca operæ pretium duximus, non peruertere ordinem, quem docet Arist. 1. Phys. text. 1. nempe vt à simplicioribus procedamus. Nam modi illi sciendi sunt orationes quædam. De quibus proinde potius dicemus lib. 2. de oratione.

Dialectica.

3. Propositio.

Vltima propositio.

Caput secundum.

Terminus ergo, est vox significatiua ad placitum ex qua simplex conficitur propositio vt homo: vnde significare, generaliter dictum est potentia cognoscitiuæ aliquid representare. Et signum est quod potentia cognoscitiuæ aliquid representat. Quod est duplex: naturale quod naturaliter representat, vt vestigium, & ad placitum, quod representat ex instituto, vt vox, homo, atque adeo significare apud dialecticum est rem per vocem secundum placitum representare.

Lectio prima.

In hoc textu sunt primò tres

definitiones, mox vna diuisio bimestris ac postremo quarta definitio huius, quod est significare apud dialecticum. At quia significare, est forma & ratio per quam voces sunt termini, atque adeo cuius causa veniunt in considerationem dialecticam, inde inchoandum nobis est. Significare ergo dupliciter accipitur, & generaliter vt conuenit tam vocibus, quam signis, quæ non sunt termini, & specialiter, vt dicitur solum de vocibus & terminis, & vtraque significatio est propria. Significare ergo generaliter, dictum est, potentia cognoscitiuæ aliquid representare, v. g. sonitus campanæ, dum pulsatur, significat nobis lectionem, quia eam representat, id est, præsentem facit intellectui. Et hæc vox Iesus, eadem ratione significat Christum liberatorem nostrum, quia dum audit, eum nobis in mentis reuocat. Nomine potentia cognoscitiuæ

Significare dupliciter.

scitiæ comprehendimus intellectum, & sensus, etiam brutorum, sanè quibus sunt sua propria signa: equi enim, dum signum tuba datur ad prælium, mox, sese hincitu stimulant ad pugnam. At qui cum dicimus, aliquid, intelligimus generaliter, vel aliqua, vel aliquo modo, ut comprehendamus nomina pluralis numeri, & synkategoremata, ut homines, omnis, bene. Nec dignæ sunt huiusmodi quisquiliæ, quibus definitiones onerentur, maxime quæ sub vna voce doctrinaliter intelliguntur.

Repræsentare.
Quadruplex causa cognitionis.

Obiectum triplex.

At quanuis sit per se euentissimum, non tamen cessant Summulistæ percontari, quid nam sit repræsentare. Et respondent, quod est facere cognoscere aliquid. Vbi notandum est quod quadrifariâ potest aliqua res facere cognoscere se, vel aliam, effectiue, obiectiue, formaliter, & instrumentaliter. Exempli gratia. Cum video imaginem Imperatoris imago ipsa est causa obiectiua cognitionis quæ mouet visum, visus vero est causa efficiens, & notitia visua ab utroque producta, est causa formalis: sed respectu notitiæ quæ recordor imperatoris, imago illa est instrumentum. Quæ admodum vox homo est instrumentum significandi homines. Hinc sequitur alia diuisio obiecti. Est enim triplex obiectum, motiuum tantum, terminatiuum tantum, motiuum & terminatiuum simul. Motiuum tantum, est quod mouet potentiam ad formandum notitiâ, non sui, sed alterius repræsentatiuâ, ut imago respectu notitiæ Imperatoris. Terminatiuum tantum, est res cognita per notitiâ ab alio obiecto distincto productâ, ut Imperator respectu eiusdem notitiæ. Motiuum & terminatiuum simul, est quod mouet potentiam ad formandû notitiâ sui ipsius, ut imago respectu suæ propriæ notitiæ. Ex his quæ vera sunt, colliguntur isti quatuor esse modos repræsentandi: & significandi: scilicet, effectiue, obiectiue, formaliter, & instrumentaliter, quia putant idem esse repræsentare, & significare, quod facere cognoscere. At vero primo non potest salua verborum proprietate subitineri ut illa tria idem polleant, latius enim extenditur facere cognoscere, quam repræsentare & repræsentare, quæ significare. Et inde cœpit res dialectica labare dum pro suo quisque placito cœperunt abuti terminis. Nam intellectus producens notitiâ Petri tanquæ causa efficiens, & similiter Deus ad illâ producendâ effectiue cœcurrens nullo modo dicuntur Petrum significare nec repræsentare, quia illud non faciunt tanquæ signum Petri. Et significare aliquid idem est quod esse signum illius. Nec etiâ dicuntur Petrum repræsentare, quia repræsentare est rem præsentem facere, tanquæ signum aut obiectum sicut imago quia est signum rei, dicitur illâ præsentem facere, & per consequens repræsentare. Et lapis dicitur repræsentare se, quia tanquam obiectum motiuum & terminatiuum facit se potentia præsentem. Itè secundo neque quando res obijcitur potentia, & producit notitiam sui, censenda est significare se licet repræsentet se, quia nihil est signum sui, nec per consequens significat se, ut docet August. 2. de doctrina christiana capit. 1. dicens, Signum est res, quæ præter speciem quam ingerit sensibus aliquid aliud facit in cognitionem venire: ut vestigium pulueri impressum est signum animalis, & fumus signum ignis. Ex his ergo omnibus colligitur, quod facere cognoscere cõtingit quadrupliciter, effectiue, obiectiue, formaliter, & instrumentaliter. Repræsentare tamen tripliciter, obiectiue, formaliter, & instrumentaliter. Sed significare tantum dupliciter, formaliter, & instrumentaliter. Et per consequens quod illa tria non sunt idem, sed habeant se sicut

superius & inferius. Sed est notandum quod significare, seu repræsentare formaliter, est esse potentia formalis notitiam, vel ex seipso, & non mediante alio repræsentare. Significare autem instrumentaliter est, quando res, præ existente cognitione sui, aliud à se repræsentat ut vestigium significat animal quod transiuit, & risus lætitiâ: & ly homo, hominem. Vnde ut res aliqua repræsentet aliam instrumentaliter, duæ notitiæ requiruntur. Primo notitia ipsius instrumenti, & deinde notitia significationis: verbi gratia. Ut hæc scriptura, homo, actu significet mihi homines, primo requiritur, ut videam illam, quare cæco nihil repræsentat, sicut nec vox repræsentat fordo. Secundo requiritur, ut sciam impositionem eius, & ideo nihil repræsentat Græco. Est ergo intelligenda definitio textus hoc modo. Significare est repræsentare aliquid aliud à se, vel aliqua alia &c. Ut excludamus obiectum, quod quantum repræsentat se, non significat. At non sunt huiusmodi intricandæ definitiones, ne illas monstruosas reddamus, quorundam more, qui tot particulas inculcant in definitione, quot sunt solutiones argumentorum. Repræsentare autem obiectiue est seipsum præsentem facere in ratione obiecti, ut qualiter res mundi quæ obijcitur potentia dicitur seipsum repræsentare. Est tamen hic vnum valde notandum quod secundum sententiam Augustini definitis signum modo dicto, non solum lapis non significat, sed nec notitia ipsa propriè est signum obiecti, & ideo nec propriè est dicenda significatio, sed est potius ipsa significatio, ut forma qua res significatur, quare iuxta propriam significationem verbi, nihil repræsentat, aut significat formaliter. Et quia significare, & esse signum idem sunt, & signum secundum Augustinum est illud, quod instrumentaliter significat. Nihilominus, ne tam longè abijciamus modum loquendi scholarum, concedimus duos modos significandi scilicet formaliter, & instrumentaliter. Et dicimus, Augustinum tantum loquutum fuisse de secundo modo significandi, scilicet, instrumentaliter.

Significari formaliter, & instrumentaliter.

Subiungitur in textu bitem

Not. 3. 31.

bris diuisio signi, in naturale, & ad placitum, quibus alij addunt tertium, scilicet ex consuetudine. Significare naturaliter est significare ex natura rei, i. quauis impositione, & consuetudine semota: v. sic, autore Petro Hispano, est idem apud oes repræsentare. Et significare naturaliter subdiuidunt in tria, scilicet, significare naturaliter propriè & naturaliter communiter: & tanquam instrumentum naturale. Significare naturaliter propriè vocant illud quod nos vocauimus significare formaliter. Significare naturaliter communiter, vocant illud, quando res se ipsam obiectiue repræsentat. Sed tamen ut iam diximus: hoc significare naturaliter communiter, est abusus verbi: & ideo, non opus est distinguere inter significare naturaliter propriè & naturaliter communiter: sed quicquid significat naturaliter significat propriè naturaliter. Imo in vniuersum quicquid significat, significat propriè. Quod enim non conuenit alicui propriè, non censetur absolute conuenire. Ergo significare naturaliter formaliter, sicut notitia significat tanquam naturalis similitudo obiecti. Et alio modo naturaliter dupliciter contigit: vno modo naturaliter instrumentaliter: sicut fumus repræsentat ignem, tanquæ instrumentum naturale: & gemitus infirmitatè. Et hoc vocat generaliter significare ex intellectu natura. Tamen si, ut ego credo, non quodeumque instrumentum naturale significat ex intellectu natura: sed illud solum quod significat quasi ex institutione nature,

gnificare naturaliter tripliciter.

Significari naturaliter dupliciter.

Significari ex intellectu natura.

ficut interiectio : vt gemitus significat affectum animi. Ad hoc enim solum natura fecit gemitum, vt exponeret & significaret infirmitatem: tamen fumus non est ad hoc productus, nec vestigium pulueri impressum vt significant: sed quia sunt effectus naturales, naturale est illis representare suas causas.

Not. 4. Significare ad placitum.

Significare ad placitum est, si significare ex impositione & instituto. Vnde non dicitur terminus significare ad placitum quia temere & inconstitute fuerit institutus ad significandum: imo vero aut res linguarum ratione sumpta ex naturis rerum sapè instituant nomina. In quo sensu sunt qui glossant illud omne quod vocauit. Adam ipsum est nomen Iesus: id est ipsum est nomen quod naturæ rei maximè cõgruit. Et angelus Matth. 1. Vocabis, inquit, nomē eius Iesum: quia ipse saluum &c. Sed ad placitum significare, idem est, quod non à natura vel ex consuetudine: sed ex instituto significare. Et non solum voces, sed res etiam aliæ significant hoc modo, vt inter religiosos digitus oris impositus, est signum petentis à prelato facultatem loquendi. At non dicuntur voces simpliciter significantiæ, si priuati imponantur: quemadmodum inter disputantes imponuntur literæ ad significandum: sed requiritur quod fiat impositæ in re publica: quæ dicitur impositio authentica: quemadmodum, ly homo inter Latinos significat homines. Rursus quod vox significet ad placitum contingit dupliciter: vno modo ex formali: & prima ex impositione: qualis est illa, cum susceptores rogati super fontem baptismi nomen infantis, respondent franciscus, aut cum tempore professionis inquit profitemi prelati vocaberis Dominicus. Alio modo consequutiue & per translationem: vt quando nomen transferretur ad significandum aliud per quandam similitudinem: aut quavis alia figura: vt cum nomen, Nero, significat vel imaginem Neronis, vel crudeles homines, & hæc oratio, latet anguis in herba, significat fraudem latere sub habitu humilitatis. Er primam veccant significationem propriam: secundam vero impropiam. Sed de hoc infra.

Significare ad placitum dupliciter.

Not. 5. Significare ex consuetudine.

Significare ex consuetudine, est significare ex vfu quodam præter impositionem. Vt canis sapè visus præcedere dominum suum significat ipsum, & mappæ super mensam, significant futurum prandium. Aliqui vocant istas impositiones consuetudinarias: sed certè ineptè, & impropiè. Nam nunquàm mappæ institutæ sunt ad significandum prandium: nec canis ad significandum dominum: sed naturale est vt visis mappis recordemur prandij propter consuetudinem, & non propter aliquam impositionem. Et ideo non adiecit in textu hoc tertium membrum significare ex consuetudine: quia sano modo potest comprehendi sub hoc quod est significare naturaliter. Et hæc de significare generaliter dictum.

Argum. 1.

Sed vt hæc quæ dicta sunt, lucidiora fiant arguitur contra definitiones sic expolitas: Hæc vox, homo, est signum conceptus qui est in mente loquentis, & tamen non representat ipsum conceptum: ergo definitio signi non est bona. Maior est Arist. 1. Periher. dicentis voces esse signa eorum quæ sunt in anima, & minor probatur: Vox illa non mouet audientem ad cognoscendum conceptum, sed ad cognoscendum hominem: ergo non significat conceptum. Ad argumētum concessa maiore negatur minor. Imo voces repræ-

sentant conceptus: vt author est illic Arist. Sed tamen, representare propriè tanquam signum instrumentaliter bifariam dicitur. Vno modo vt sit mouere potentia ad formandum conceptum rei: & isto modo vestigium signi fit animal: & voces significant res: vt vox homo, hominem. Alio modo vt representare sit mentis conceptum expruere. Et ita accipit Arist. Et vterque est proprius modus significandi. Et ita loquuntur homines. Volo vobis significare mentem meam, Ego cognosco mentem vestram. i. conceptus vestros. Atque adeo apud Arist. & dialecticos significare accipitur vtroque modo, vt significare sit, & mentis conceptum expruere, vt insinuat Arist. & rem per vocem representare: quæ est definitio Petri Hispani, tractat. 7. itaque vox homo quam audio producendo notitiam hominis, representat & hominem & conceptum loquentis, ob diuersas rationes.

Secundò arguitur, hæc vox Argum. 2.

homo ad significat seipsum, imo hæc vox blitiri, nam accipitur pro se in his propositionibus homo est nomen: blitiri non est nomen significatiuum, ergo malè negatum est rem aliquam significare seipsum naturaliter cõmuniter. ¶ Ad hoc respondetur quod voces siue significantiæ siue non significantiæ, hoc habent peculiare inter alias res vt nonnunquam accipiuntur tanquam nomina propria sui, ac si sint impositæ ad significandum se. Perinde enim est dicere blitiri non est nomen, ac sic diceret, hæc vox blitiri, non est nomen. Quare non accipiuntur pro se quia significant se: sed quia representant se, & sunt tanquam nomina sui. Sed res ad extra, quia nunquam accipiuntur tanquam nomina propria sui, nunquam accipiuntur pro se.

Tertiò arguitur contra definitionem signi. Argum. 3.

Hæc scriptura, homo, in libro clauso est signum, & tamen non representat, quia nullius potentia est, præsens ergo definitio nulla. Hic est notanda regula Dialecticorum: Verba in definitione non dicuntur actum: sed aptitudinem. Ad hoc enim quod res aliqua sit signum, non exigitur quod actu representet: sed factis est quod sit apta representare in potentia propinqua, id est nulla mutatione facta per quam talis res acquireret nouam potentiam significandi: verbi gratia. Atramentum ex quo cras lineabitur hæc scriptura homo, non est nunc signum, nec illa dictio, blitiri, quæ cras imponetur ad significandum: quia non representat in potentia propinqua. Sed scriptura in libro clauso optimè representat in potentia propinqua. Et ideo ad argumētum negatur minor.

Quartò arguitur contra diuisionem textus. Argum. 4.

Ly Petrus significat Paulum, & tamen nec naturaliter nec ad placitum: ergo diuisio nulla. Minor est nota, quia nunquam fuit sic impositus. Et probatur maior: Ly Petrus verificatur de Paulo, in hac propositione, Paulus imaginario est Petrus, ergo significat ipsum: quia nullus terminus verificatur nisi de suo significato. ¶ Ad hoc argumentum solent nonnulli respondere distinguendo maiorem concedentes, quod Ly Petrus significat Paulum non absoluta significatione, scilicet quæ oritur ex impositione, sed significatione respectiua, id est, respectu illius copulæ de imaginario. Respectu cuius, vt dicunt, quæcunque vox significat rem quancunq;. Vnde subinferunt, nulli esse terminum singularem respectu illius copulæ. Hæc tñ assertio

assertio est præter hominum sensum. Primò ly Petrus non habet à natura, nec consuetudine, nec impositione, vt significet Paulum: ergo nullo modo significat illum: quia copula non mutat, nec auget significatione extremorum. Et confir. In hac propositione mentali, Paulus est Petrus, prædicatum nullo modo significat Paulum: ergo licet addatur, imaginario, ad copulam, non significabit Paulum: quia semper manet eadem naturalis similitudo Petri. Secundo arguitur si ly Petrus significat Paulum, aut subordinatur in illa propositione naturali similitudini Pauli. Si primum, incredibile est, vt modo arguebamus: quò significet Paulum, cui ille conceptus nullo modo est similis. Si secundum eandem rationale ly Paulus subordinatur similitudini Petri, quia pari ratione ly Paulus significat Petrum, & sic quilibet terminus subordinaretur in infinitis conceptibus. Et postremo, est mirabile corollarium q̄ sub hac vniuersali, ois homo imaginario est Petrus, nulla possit assignari singularis: nam quicquid demonstraueris, tam commune erit subiectum, q̄ subiectum vniuersalis. Igitur ad argumentum penitus negatur maior. Imo vbicunq; ponatur ly Petrus, solum Petrum significat. Et ad probatione possit negari illa, Paulus imaginario est Petrus (quanquã Paulus imaginetur esse Petrus) quia illa videtur asserere, q̄ Paulus aliquo modo sit Petrus. Et secundo quavis concedatur: negamus t̄ de sequi prædicatum significare Paulum, aut supponere pro illo. Imo subiectum solum accipitur pro Paulo, & prædicatum solum pro Petro: scilicet ad veritatem illius sufficit q̄ extrema imaginentur supponere pro eodem, licet vere non supponant: nam illa asserit non q̄ Paulus sit Petrus, sed q̄ imaginatur esse Petrus.

Not. 6. Significare aliqualiter quid & aliqua.

Superuacaneū duximus hic

disputare, quid sit significare aliquid vel aliqua vel aliqualiter, quemadmodum in priori editione fecimus. Nam est per se eidentius, q̄ vt indigeat declaratione. Potest enim à posteriori cognosci, hoc signo. Si termino ex modo suæ significationis non repugnat supponere pro vno tunc significat aliquid: vt homo, chimera: Parisij pro oppido, nam pro populo significat aliqua. At si termino non repugnat supponere pro pluribus non facientibus vnum vt homines, chimera, & populus, &c. tunc significat aliqua. Quo fit vt ly Petrus non significet per se aliqua licet supponat pro pluribus partibus Petri (si totum non distinguatur à suis partibus.) Hoc enim est per accidens: quia mortuo Petro, manentibus eiusdem partibus, non supponeret pro illis. Et econuerso hoc nomen partes significat aliqua & nullo modo aliquid, licet nunc supponat pro me: quia manentibus eiusdem partibus separatis, non supponeret pro me. Et eodem modo ly homo, non significat Deum: licet modo supponat pro illo: quia illud est per accidens. Si enim relinqueret Deus humanitatem, non supponeret pro illo: sed per se significat Christum. Et hæc doctrina est plurimum obseruanda, vt videbimus in de terminis diuinis. Tandem notato q̄ significare aliqualiter contingit tripliciter: vno modo quando terminus ex parte obiecti nullum realem modum significat: sed solum facit vt categoriamata sint vel aliter accipiatur. Et hoc est exercere officium in propositione, vt ly, omnis, in hac omnis homo est animal. Alio modo quando significat aliquem modum rei: quod est significare aliqualiter obiectiue, vt velociter, subtiliter, &c. Tertio modo contingit significare aliqua aliqualiter quod est peculiare totum propositioni, vt infra videbimus.

Significare aliqualiter tripliciter.

Lectio secunda.

His tenui calamo præiactis Not. 1.

ad definitione termini reuertamur. Est ergo terminus, vox significatiua ad placitum ex qua simplex conficitur propositio, vt homo. Nec tamen sum nescius quantum dissentiam in hac definitione, non solum ab alijs, verum à nostra priori editione: vbi diximus terminum esse signum propositionis categoricæ constitutum. Etenim vt vnum adscriberetur genus commune termini vocali, mentali, & scripto consueuerunt Terministæ definire terminum per signum. At re oculatus inspecta, videri mihi melius definirè per vocem. Ad hoc enim Arist. statim in frontelibri Periher. proposuit, voces esse signa conceptuum, vt doceret proprium negotium dialectici esse tractare de vocibus. Est enim dialectica rationalis & sermocionalis scientia, i. quæ de sermonibus differit, quatenus sunt signa conceptuum. Ob id q; si quis arguat, q̄ hæc nostra definitio non conuenit termino scripto aut mentali, respondemus sicut Arist. responderet de nomine, & verbo, q̄ accommodamus illa termino vocali, quemadmodum Arist. dixit, nomen est vox, verbū est vox. &c. Quæ definitio facile adaptabitur termino scripto, mentali, vt videbimus cap. sequenti.

Mox notādū est quod hoc no Not. 2.

men terminus, desumptum est ex Arist. 1. Priorū. vbi inquit, terminum voco, in quem resoluitur propositio vt in subiectum & prædicatum, & ex Boetio. li. Topic. vbi ait. Terminos voco nomina & verba quibus nectitur propositio. Sed tamen, vt coniecit Arist. illic solum accipit terminum pro subiecto & prædicato, tametsi aliquando aliter nobis visum fuerit. Nam intentio eius erat, exprimere illic tres terminos, quibus constat syllogismus, puta medium & extremitates. Boetius vero laetius protendit nomen termini, vt comprehendat nomina & verba, & in vniuersum omnes partes propositionis. Et ita accipiunt summulistæ. Itaque, terminus vt diximus, idem est quod Dicitio, apud grammaticos. Et est genus ad nomen & verbum & aduerbium & ceteras omnes partes orationis. Ponitur ergo in illa definitione vice generis ly, vox, & ideo ramus ante tabernam, sonitus campanæ, aliaq; in genus, quanquã propriè significent, tamen nullo modo sunt termini: cum non sint voces. Nec est recipiendum q̄ sint termini aut propositiones inconsectæ, ne fordidè termini abutatur. Significatiua, ponitur ad differentiam huius vocis, blitiri, & similibus, quæ non sunt voces significatiuæ, quatenus significare, attribuitur vocibus: quia non exprimunt aliquem mentis conceptum vel affectum, tametsi non sit negandum esse propriè signa significatiua: quia significant naturaliter aliud à se scilicet prolatores. Etenim quemadmodum mugitus bouis representat bouem, ita si quis audiat clamantem blitiri, intelliget esse hominē, qui clamat. Ad placitum, ad differentiam vocem significantium naturaliter, vt risus & gemitus: quæ sunt propriè significatiuæ, etiam quatenus voces, nam exprimunt affectus animi: & tamen non sunt termini. Ex qua simplex conficitur propositio ad differentiā ipsius propositionis: quam non est in vsu vocare terminum: cum propositio & terminus opponantur sicut totum & pars. Et quanuis ex propositione componatur alia propositio, vt ex categorica componitur hypothetica: tamen ex propositione non componitur propositio categorica: quam hic vocamus simplicem.

Ad cui-

Argum. 1.

Ad euidentiorem tamen intelligentiam arguitur contra definitionem. Ly, blitiri, est terminus & tamen non est vox significatiua ad placitum, ergo definitio est mala. Probatior maior. Primo quia habet proprietates termini: est enim subiectum in hac propositione consueta, blitiri, non est terminus significatiuus: & hic supponit pro se, quæ sunt proprietates termini. Item quia ab omnibus appellatur terminus non significatiuus. Ad hoc respondetur quod quamquam sit disputatio de nomine tamen vox quæ non significat ad placitum, non est simpliciter terminus, sicut homo pictus non est homo. Et ideo licet habeat aliquas proprietates termini non sequitur ut sit terminus, nisi si mihi appelles hominem, quia habet aliquas qualitates hominis. Dicitur tamen secundum quid, Terminus non significatiuus. Nec tamen extendatur, ut ramus tabernæ, qui non est articulata vox nec scriptura, dicat quoquo modo terminus. Nam propterea voces supponunt pro se, quia considerantur tanquam propria nomina sui (ut supra diximus) imposita ad significandum se.

Argum.

Secundò arguitur contra definitionem termini, dato nulla posset esse propositio nulli propositioni esset terminus, ergo male definitur terminus per propositionem. Et aliter arguitur per propositiones possunt conficere simplicem propositionem, ergo male excluduntur à ratione termini. Probatior antecedens, quia hæc propositio, homo est animal, est extremum in his homo est animal est animal, sit verum: Verum est quod homo est animal, nam ly, vtrum, quod non sunt partes extremi sed totius propositionis. Et etiã illa propositio est pars huius, homo est animal rationale, ergo. Pro solutione horum est notandum primo quod terminus definitur per propositionem tanquam per proprium finem: ad hoc enim termini omnes instituti sunt vix illis conficiamus propositiones & orationes nostras. Ex quo sequuntur duo: primum quod bruta nullos possunt habere terminos, quia non vtuntur orationibus: esto suas habeant voces & signa quibus sese mutuo intelligant, sicut si nulli fuissent homines nullæ fuissent vestes nec domus. Secundum quod si postquam nos vtimur terminis & orationibus quis fingeret, nullas de cætero posse esse orationes, nihilominus remanerent termini: quia signa quæ modo sunt termini, semper de se dicerent illum ordinem ad propositionem. Sicut modo remanerent vestes & domus: esto nullus iam posset esse homo, & per hoc soluitur. Primum argumentum. Secundum etiam est notandum quod sicut in naturalibus & etiã artificialibus sunt duplicia entia, quædam obtinentia locum partium, ad nihil aliud instituta nisi ut ex illis alia perficiantur, & quædam alia habentia rationem totius, nec ad hoc instituta ut ex illis alio formentur ut est homo, esto de per accidens ex hominibus fiat populus: ita accidit in dialecticis ut quædam signa tantum obtineant rationem partium ex quibus cætera componantur & huiusmodi signa dicuntur termini. Et quædam autem alia de se habent rationem totius ut sunt propositiones & orationes imperatiui, optati, & subiunctiui, quæ non nisi de per accidens tanquam partes aliquando intrant compositionem propositionis categoricæ. Et per hoc soluantur alia argumenta. Nam propositio de se non est signum constitutum propositionis. i. non est pars nisi de per accidens cum habeat rationem totius. Et aliter etiam potest dici, quod si propositio ali-

quando potest esse extremum est materialiter, & personaliter non est ratione sui sed ratione orationis infiniti ui modo vt in exemplis adiectis in quibus est sensus. Hominem esse animal est verum, vtrum sit verum. &c. Et in ultimo exemplo taliter propositio est pars quæ est fere tota ipsa propositio. &c. Postremo est notandum, quod non requiritur quod ex æquo omnes termini sint constitutiui propositionis sed vnusquisque suo modo sicut in artificialibus non ex æquo componunt domum, lapides, ligna, clauis, bitumen.

Vltimò arguitur, de aliquo Argum. 3.

verificatur definitum cum aliqua determinatione: de quo non verificatur definitio: eadem ergo definitio non conuertitur cum definito: & subinde non est bona. Probatior antecedens, ly homo, solitarie sumptum est terminus extra propositionem, & tamen ex illo non conficitur propositio extra propositionem etiam si ly conficitur dicat aptitudinem quia repugnat quod possit conficere propositionem extra propositionem: sicut quod homo possit videre sine oculis: ergo intentum. Circa hoc argumentum intelligenda est regula dialecticorum. De quoecumque verificatur definitum cum aliqua determinatione: verificatur definitio cum eadem. Intelligitur enim dum modo seruetur eadem appellatio, & reliquæ proprietates dialecticæ. Et ideo si ly, extra propositionem vtrobiq; appellet supra significatum materiale de ly terminus, & de ly, conficitur, prima propositio est vera & secunda falsa. Et sensus secundæ est, quod ex illa voce quæ nunc est extra propositionem: non potest conficere propositio. Si autem vtrobiq; appellaret supra formale: prima esset falsa & secunda vera. Et sensus primæ esset quod potest exercere officium termini extra propositionem: sed in rigore non facit illum sensum. Si autem in prima appellet supra materiale: & in secunda supra formale vt re vera sit, prima est vera, & secunda etiam vera: sed nihil contra definitionem.

Regula.

Caput tertium.

Terminorum alius vocalis, alius scriptus: & alius mentalis. Vocalis à modo definitus est. Terminus scriptus: simili ratione est scriptura significatiua ad placitum ex qua simplex conficitur propositio. Atque adeo terminus mentalis est notitia formaliter significatiua, ex qua simplex conficitur propositio. Notitiarum: primum alia intuitiua: alia verò abstractiua. Notitia intuitiua est notitia rei præsentis: vt notitia visiva huius papyri. Notitia abstractiua est notitia rei absentis: vt notitia parentis defuncti. Mox conceptuū, alius vltimatus alius non vltimatus: conceptus non vltimatus est conceptus termini: vt conceptus huius scripturæ, homo: conceptus vero vltimatus est conceptus rei, vt conceptus hominis. Postremò conceptuum alius directus: & alius reflexus. Conceptus reflexus est conceptus alterius conceptus: vt ille quo cognoscimus nos aliud cognoscere. Conceptus directus est conceptus qui non reflectitur in aliud conceptum: vt conceptus hominis.

Lectio

Lectio vnica.

Solet primum terminus seca

ri in creatum & increatum. Et vocant Deum terminum in creatum: propterea q̄ est notitia increata, atq; adeo omnium scientia. At non est nobis sermo nisi de terminis qui veniunt in vsum hominum. Et quidem iuxta ordinem Arist. in prædicamentis: diuidendus erat primū terminus in vniuocum & æquiuocum, vt æquiuocus, cuius non est vnica consideratio: ab arte relinqueretur. Veruntamen quia vniuocatio & æquiuocatio accidit vocibus respectu cōceptuum, operæpretium duximus prius dicere de conceptibus. Igitur in textu est prima diuisio termini, cui subnectuntur tres diuisiones termini mentalis. Et definitio termini vocalis relinquatur tā q̄ nota in superiori capite: per quam fit subinde perspicua definitio termini scripti. Sed circa terminum mentalem notato primo q̄ non dicitur a mente strictè dicta: vt solum dicatur de actu intellectus: sed latius, vt includat omnes potentias cognoscitiuas, etiam sensitivas. Et quatenus attinet ad summoistas, idem est in intellectu, notitia & conceptus & actus intelligendi. Differunt tamen q̄ nomen, notitia, est commune etiam cognitionibus sensualibus: conceptus vero non propriè dicitur nisi de actu intellectus. Ob idq; nomen notitia ponitur loco generis in definitione termini mentalis. Reliquum ponitur loco differentie ad excludendum propositionem mentalem: quæ cum sit notitia, non tamen est terminus.

fit & cōseruatur ex obiecto seipso mouente: sicut notitia intuitiua huius papyri, quæ nunc multiplicat specie vsq; ad oculum vt iam modo declarauimus. Et paritate notitia intuitiua est in intellectu. Notitia vero abstractiua est notitia rei absentis opposito modo: i. quæ non dependet ex rei præsentia sed fit & cōseruatur à speciebus relictis in absentia obiecti: quemadmodum notitia qua recordor patris mei. Sed sunt argumenta duo quibus hoc magis explicatur. Arguitur sic. Si dum ego habeo notitiā abstractiuam imperatoris fieret ipse mihi præsens, Deo cōseruante abstractiuā simul cum intuitiua, illa prius maneret abstractiua quia à natura habet vt sit abstractiua, & tamen esset notitia rei præsentis: ergo vtraq; definitio mala. In opposito modo arguitur. Si Deus se solo miraculosè crearet in intellectu meo notitiā intuitiuā Antichristi: quod apparet possibile (nam quicquid Deus potest facere cum alia causa efficiente, potest facere se solo) tunc illa esset intuitiua, & tamen esset notitia rei absentis: ergo. Propter primū argumentum addunt nonnulli priori definitioni præsentis vt præsens est. Sed tamen non est necessarium: si intelligatur rei præsentis, de per se. quod notitia vt sit intuitiua requiritur q̄ quantum est ex natura sua dependeat ex præsentia obiecti. Et in priori casu licet illa abstractiua sit rei præsentis, tamen non dependet ex illa præsentia. Et in secundo casu licet illa notitia intuitiua sit rei absentis: tamen quantum est ex natura sua, dependet ex præsentia obiecti: eo q̄ Deus speciali concursu supplet vicem obiecti.

Ex dictis colligitur inter no-

titiam intuitiuam & abstractiuam quatuor modis differre. Primum ex parte causæ efficientis. Nam notitia intuitiua producit ab obiecto per se producete tunc rei, & abstractiua vel cōseruante species: abstractiua vero fit à speciebus, tunc quæ in absentia obiecti referuntur in memoria. Ex hac modis differunt quatuor differentia ex parte effectus. Nam intuitiua quemadmodum dependet ex præsentia obiecti ita suapte natura representat clarè & distinctè obiectū esse præsens. Hoc est virtute illius possum⁹ indicare euidenter de existentia obiecti, ceterisq; accidentibus præsentibus rei. De quibus non possumus fieri certi per notitiā abstractiuam. Quod si aſtuas cōtra, Astrologus cæcus tempore eclipſis lunæ certus est lunam eclipſari modo, in tanta quantitate, & tali puncto cæli &c. & non habet notitiā intuitiuam, ergo per abstractiuam fit certus de præsentia rei. Ad hoc negatur consequentia. Notitia namque abstractiua quam habet astrologus in absentia lunæ, non facit eiusmodi certitudinem sed certè scientia astrologiæ, qua ex principijs deducuntur illæ conclusiones. Tertia differentia est ex parte ordinis. Nam quantum attinet ad naturam notitiæ, abstractiuam præcedit semper intuitiua vel eiusdem obiecti vel alterius. Vt post notitiā intuitiuam parētis relicte sunt species quibus producit abstractiuam. Et per notitiā intuitiuam creaturarum cōtingimus aliquam notitiā bonitatis & omnipotentis Dei: Potest tamen Deus infundere notitiā abstractiuam sine præuia intuitiua. Quarta differentia est ex parte subiecti, quia notitia abstractiua non potest esse in sensibus exterioribus, sed solum in intellectu, & in sensu interiori. Sed intuitiua potest esse in omni potentia tam interiori q̄ exteriori. Sed tunc est argumentum. Sequitur q̄ non omnis notitia est terminus mentalis. Nam notitia sensus exterioris non potest consistere propositionē cum sensus exterior non possit formare propositiones: vt alibi videtur.

Not. 1.

Notitia abstractiua.

Not. 2.

Secundo, ne terminis om-

nino per ignorata procedant, notandum est grossa Minerva quænam res sit, & quomodo generetur notitia. Nempe quando aliquod cognoscibile obijcitur potentie, verbi gratia, dum color offertur visui, producit ab eo vsque ad visum res quidem quæ dicuntur species visibiles: quibus informatus oculus producit actum visionis, quo formaliter videmus. Et hoc vel experientia monstratur. Nam cum quispiam sit præsens speculo, videt sibi videre in eius superficie suam ipsius imaginem: propterea q̄ species propria protensa vsq; ad speculum: reflectitur inde vsque ad oculum. Idem cōtinentandum est de interioribus potentijs. Nempe q̄ intellectus formatus speciebus intelligibilibus producit actum intelligendi. Et hoc modo intelligitur illud Augustini. A cognoscente, & cognito paritur notitia. Et dicitur notitia, similitudo naturalis obiecti, non q̄ habeat similia lineamenta, sicut imago picta est similis regi sed dicitur intentionaliter similis, propterea q̄ suapte natura representat obiectum. Et quæ in priori editione plura de hoc diximus, non tamen sunt capaces inuenes quibus maiores quæstiones proponantur. Nec aliud verbum addatur de speciebus, hoc enim non potuimus excusare vt introduceremus rudes iuuenes ad crassam notitiā terminorum mentalium.

Not. 3.

Primum ergo diuiditur noti-

tia in intuitiuam, quæ est rei præsentis: abstractiuam, quæ est rei absentis. Vbi notandum rem illam esse præsentem potentie, quæ obiectiue potentia actu mouet. Vt color qui est in prospectu nostro, & præsens visui, & sonus dum auditur, est præsens auditui. Quo fit vt nec cæco sit vnquam præsens color, nec sonus surdo. Notitia ergo intuitiua est notitia rei præsentis. i. notitia qua per se dependet ex rei præsentia: nempe quæ

Notitia intuitiua.

Not. 4.

bitur. Respondetur quod satis est, ut sit terminus mentalis, mediante sibi nonima, puta interiori, possit conficere propositionem. Intellegitur enim illa particula definitiones termini, quod quantum est ex modo significandi, non repugnet termino conficere propositionem. Sed si repugnat alia via, puta ex natura & ratione subiecti: vel si Deus faceret, quod nulla posset fieri propositio, nihilominus dictiones simplices essent termini, ut dictum est.

Not. 5.

Sed tamen notandum. Primò

circa nomina hæc, quod apud Sanctum Thomam, cæterosque antiquos non sunt in usu ista nomina notitia intuitiva, & abstractiva: sed notitia visionis & simplicis intelligentiæ. Quia enim visus est dignissimus omnium sensuum exteriorum: nomen visionis transfertur ad omnes notitias rerum præsentium, siue sint in intellectu, siue in alia potentia. Et quia idem poller, video, & intueor, idem est notitia visionis, & notitia intuitiva. Notitia vero abstractiva dicitur simplicis intelligentiæ, quia non ponit existentiam in obiecto, sed solum quod intelligitur. Notandum tandem bifariam contingere, ut notitia sit abstractiva: vno modo quia abstrahit solum a præsentia rei: ut notitia singularis, quam habeo patris defuncti. Alio modo, quia abstrahit ab omnibus conditionibus singularibus, ut notitia communis homo.

Notitia visionis,

Not. 6. Notitia & conceptus multiplex.

Alteram diuisionem textus est, qua

diuiditur conceptus in ultimum, qui est conceptus rei, & non ultimus, qui est conceptus termini: quæ quidem definitiones ex nominum Etymologijs obliguntur. Adnotauimus enim supra, ut signum significet instrumentaliter, duas concurrere notitias, primam ipsius signi, & alteram rei significatæ. Primam vocamus non ultimam, quia ordinatur tanquam via ad secundam: & secundam ultimam, quia est finis prioris: ut per notitiam huius scripturæ, homo, ducimur in notitiam hominis. Ponitur in definitione, conceptus termini, quia non est in usu dialecticorum, conceptus aliorum signorum vocare non ultimam. Licet enim per notitiam verbi gratia, vestigijs veritatis in notitiam animalis, & per notitiam gemitis, in notitiam infirmitatis: non tamen conceptus vestigijs aut gemitis dicitur non ultimus, sed ultimus. Ex quo sequitur, quod nec conceptus huius vocis blitiri, est non ultimus, sed ultimus: licet sit via ad formandam notitiam prolatoris. Et ratio nulla est alia, nisi quia dialectici solum considerant de vocibus, in quantum sunt signa conceptuum. Et ideo solum vocant non ultimos, conceptus terminorum. De notitijs autem sensitivis exterioribus terminorum problema est, an dicantur conceptus non ultimati, postquam sunt notitiæ terminorum, quæ ordinantur ad conceptus ultimos. Sed tamen non est in usu vocare tales notitias quatenus sint in sensu, conceptus non ultimos: quia visus per notitiam scripturæ, homo non format notitiam hominis: sed illa producitur in intellectu. Et ideo illa visiva non est via ad alium conceptum eiusdem potentia. Et propterea, non diuisimus in hac diuisione, notitiam, quod est nomen commune ad sensitivas, sed conceptum, qui solum dicitur de notitia intellectiva.

Not. 7.

Sed argumentum est contra

definitiones. Conceptus vniuersalissimus entis, est conceptus termini, nam est conceptus omnium rerum: tamen est conceptus ultimus quia est conceptus rei ergo definitiones non sunt bonæ. Si dicas, quod non est conceptus adæquatus termini, quia est etiam aliarum

rerum, accipio conceptum cui subordinatur ly, terminus, qui est adæquatus terminorum. Propter hoc argumentum, adiecitur definitioni in priori editione: conceptus distinctus termini. Quam particulam missas hic fecimus, ne obscuram redderemus definitionem. Intellegatur ergo definitio in hoc sensu. Conceptus non ultimus, est conceptus singularis termini, quem formamus, viso ipso vel audito, vel antequam formemus conceptum significati: vel quem habemus abstractiuum, dum recordamur terminorum, quatenus sunt significatiui, id est, ille conceptus termini, qui prærequiritur ad hoc, quod terminus significet suum significatum instrumentaliter: debet enim definitio esse breuis, & postea est exponenda. Et conceptus ultimus opposito modo, est conceptus rei vel termini, in quantum est quædam res significata. Nec est flagitanda exactissima expositio: ubi res melius intelligitur: quam explicatur.

Superuacaneum est hic disputare, quid sit significare ultimam, & quid significare non ultimam.

Dixeram enim in priori editione, quod conceptus non ultimus, v.g. huius scripturæ, homo præterquam quod significat naturaliter propriè terminum ipsum, significat etiam apud placitum homines, sicut scriptura ipsa. Opinabar enim cum alijs, quod cum vox imponitur ad significandum, imponuntur non solum similes voces & scripturæ, sed conceptus non ultimati: propterea quod sunt similes vocibus. Quod iam modo censemus esse falsum. Nam non imponuntur nisi voces & scripturæ, quæ sunt similes in prolatoe vel lineatione: conceptus autem est solum similis intentionaliter obiectiue: & non sicut vox voci. Et ideo conceptus non ultimus solum significat formaliter ipsum terminum. Et illa significatio dicitur non ultimata: non respectu alterius significationis eiusdem conceptus non ultimati, sed respectu significationis conceptus ultimati.

Not. 8.

Ultima diuisionem conceptuum

est in conceptum directum, & conceptum reflexum. Et definitiones horum conceptuum, nomina ipsa præ se ferunt. Enimvero, quemadmodum res aliqua tunc realiter reflectitur, quando eodem regreditur unde profici scitur: ut pila proiecta & repercussa & virga in orbem reuoluta, ita intellectus, quando cognoscit res extrinsecas, dicitur cognoscere directè, sed quando reuertitur ad se cognoscit se cognoscere: tunc dicitur reflecti supra se, & ille conceptus dicitur reflexus. Et ideo intelligenda sunt istæ definitiones ad modum, quo exposuimus definitiones conceptus ultimati & non ultimati. Nam conceptus vniuersalis rerum: & conceptus cui subordinatur ille terminus conceptus sunt conceptus significatiui alios conceptus, & tamen non sunt reflexi. Ille ergo solum conceptus est reflexus qui obiectiue suapte natura dependet ex præsentia alterius conceptus: ut sit quodammodo conceptus intuitiuus alterius. Restat verumtamen paruum dubium. Si angelus Michael intueretur conceptum qui est in Gabriele, ut suat loquutiones angelorum ille conceptus Michaelis, est conceptus alterius conceptus, & tamen non est reflexus, quia non reflectitur supra se: magis quam si intueretur persona ipsius Gabrielis. Respondetur illum conceptum esse directum. Intellegitur enim definitio conceptus reflexi, ut sit conceptus alterius notitiæ eiusdem cognoscentis. Et ideo non diximus generaliter, quod conceptus reflexus est conceptus qui est alterius conceptus, sed conceptus qui reflectitur in alium conceptum eiusdem cognoscentis.

Not. 9. Conceptus directus, & reflexus.

Dubium.

scientis. Et non dixi, eiusdem potentia, quia forte cum intelligo me videre colorem, notitia illa intellectiua est reflexa: licet non se reflectat nisi supra visionem exteriorem. Intellectus enim & voluntas propter suam immaterialitatem, reflectuntur supra se, & alias potentias: potentia vero materiales non habent actus flexos.

Not. 10.
Dubium.

At verò dubium est, an conceptus reflexus, dicatur non vltimatus: quando quidem est conceptus termini. Parum refert, sic aut aliter loqui: sed forte melius est negare esse non vltimatum, quia non ordinatur ad vltiorem conceptum producendum: nec est conceptus prærequisitus ad hoc, quod conceptus directus significet nobis aliquid. Nec videtur recipere vsus dialecticorum, tanquam conceptum non vltimatum, nisi conceptum termini significantis ad placitum: vt puta, vocalis aut scripti, nisi inter angelos. Et si hoc placet ita, intellige definitionem conceptus non vltimati, quamquam sit disputatio de nomine.

Nota. 11.

Super sedendum est hic ab alijs tricus, quibus solent iuuenes implicari: nempe an conceptus reflexus significet idem quod significat directus: & a similibus questionibus. Quod si quis confixerit monstruosa illa argumenta contradictas diuisiones: puta vnum copulatum, cuius vna pars sit in scripto, & alia in voce: arguens quod non est vocalis terminus nec scriptus: item si vna pars sit notitia intuita & alia abstractiua, tunc totum nec est notitia intuitiua, nec abstractiua. Ad hæc & similia respondeo, diuisiones illas intelligi in terminis simplicibus: illi autem sunt termini mixti, vel monstruosi terminorum.

Caput quartum.

Terminorum, alius vniuocus, & alius æquiuocus. Vniuocus terminus est, qui sua significata eodem conceptu representat, vt homo. Terminus æquiuocus est, qui sua significata diuersis conceptibus representat: & est duplex, æquiuocus à casu: qui forte & ex æquò sua significata representat: vt dominicus. Et æquiuocus à consilio seu analogus, qui consulto & proportionem quadam sua significata representat, vt sanum de animali dictum, & de medicina.

Lectio vnica.

Non est hic ratio vniuoci, æ-

Nota. 1.

Terminus vniuocus & æquiuocus.

quiuoci, & analogi ad vnguem exigenda, sane que si ex æte traderetur, esset rudibus iuuenibus terrori magis quam commodo & eruditioni. Satis est perfunctorie ad notare, quod voces significant sua significata mediantibus conceptibus, quibus in mente subordinantur, vt cum audio vocem, homo, concipio in mente notitiam hominum, per quam vox illa representat confuse homines. Et si vox significat plura in quantum conueniunt in vna ratione, vt puta in vna natura, vel vno accidente, tunc significat illa mediante eodem conceptu vniuoce, sicut

ly homo, significat homines, in quantum conueniunt in vna natura humana, & ly album omnia corpora quæ habent eandem speciem coloris, & eodem modo ly animal, & ly, coloratum, sunt termini vniuoci. At vero si vna vox significat plura, non significando aliquid commune illis tunc significat illa æquiuoce pluribus conceptibus, sicut hæc vox, canis, significans canem latrabilem & piscem. Nam latrabilem canem, & ly dus eodem conceptu significat vniuoce apud poetas. Est in fabulis, canicula Icarum in sydu fuisse versam. Ita animal significat vniuoce canem latrabilem & piscem, quia significat vnam naturam sensibilem communem in illis, sed ly canis, quia significat duas naturas specificas illorum, alio conceptu significat vnum animal, & alio aliud. Diuersos conceptus vocamus illos, qui non sunt synonymi, nec faciunt vnum. Nam ly homo, non subordinatur diuersis conceptibus, propterea quod alium ego formem, & alium synonymum Petrus: nec ly Petrus, & Paulus subordinatur diuersis conceptibus. Et termini dicuntur vniuoca vniuocantia, aut æquiuoca æquiuocantia, res vero significata dicuntur vniuoca vniuocata, vel æquiuoca æquiuocata. Vnde res in se absolute non dicuntur vniuocæ, nec æquiuocæ, sed quatenus significantur per nomen vniuocum vel per nomen æquiuocum. Verbi gratia, canis latrabilis, & piscis: quatenus significantur per ly animal sunt vniuoca vniuocata, & quatenus significantur per ly canis, sunt æquiuoca æquiuocata, & vniuoca Græce dicuntur homonyma, id est, res eiusdem nominis. Vnde in singulari numero res non dicitur vniuoca vel æquiuoca, sed solum in plurali quemadmodum Aristotel. definiuit ea in fronte prædicamentorum, de quibus nulla fiet hic mentio vsque ad illum locum.

Vniuocantia, æquiuocantia.

Nota. 2.

Æquiuocum à casu, & à consilio.

Suppartitium æquiuocum

terminum, in æquiuocum à casu, & æquiuocum à consilio. Æquiuocum à casu est, quando forte & non propter aliquam similitudinem imponitur ad significandum plura, sicut dictum est de ly canis. Et hoc modo nomina propria sunt æquiuoca, quia forte & casu datum est mihi nomen diui Dominici. Sed æquiuocum à consilio est quando nomen significat vnam rem propter habitudinem, quam habet ad aliam. Diximus enim supra bifariam terminum significare ad placitum, vel ex formali institutione, vel consequutiue. Quando ergo vox vnum significat ex impositione formali, & aliud consequutiue, est æquiuoca à consilio, vt ly Nero significat Nerone, & crudelem hominem propter similitudinem. Similiter, ly homo, significat hominem viuum & mortuum, & pictum. Et potest esse hæc analogia, vel in similitudine, vt dictum est: vel in proportionem, vt propterea quod sicut ridere se habet ad hominem, quæ est interiectio lætitiæ, ita floriditas se habet ad pratum: ridere, dicitur analogice de prato, & de homine. Vel tertio consistit in attributione, vt sanum ex impositione formali significat animal, in quo formaliter est sanitas, sed analogice dicitur de pomo, quod est causa, & de vrina quæ est signum sanitatis. Vnde licet analogia: idem sit quod latine, proportio, vt vertit Quintilianus, vel conuenientia, vt vertit Cicero: tamen apud philosophos sunt multæ species analogiæ, quas consulto missas fecimus, sane quod eas præter captum iuuenum tractaueram in prioribus editionibus. At vero quando confundimus analogum cum æquiuoco à consilio, non loquimur ex æte de analogo, sed sermonem potius accommodamus summulis. Nam vt in antepredicamentis, & latius in Metaphysica explicabitur, non omne analogum est æquiuocum.

Analogia.

Sumu. Do. Sot. B Imo

Imo analogia est medium inter puram vniuocationem, & puram æquiuocationem. Adeo vt sit analogus terminus, quia sua significata eodem conceptu representat. Vt ergo, respectu decem prædicamentorum, respectu Dei, & creaturæ: quod modo esset difficile declarare.

Not. 3. Iam nunc subnotandæ sunt

dæ regulæ quæ de Analogis solent constitui. Prima, Analogum per se sumptum stat pro famosiori significato. Id est, Analogum, quod non restringitur à membro minus principali, nec subijcitur respectu illius, stat pro eo, quod principaliter significat. *ly homo*, stat pro homine viuo in subiecto huius propositionis, homo est animal, & in prædicato huius, homo pictus est homo. Secunda, talia sunt subiecta, qualia permittuntur ab eorum prædicatis. Id est, Analogum, quod subijcitur respectu membri minus principalis, alienato à prædicato, vt accipiatur pro significato ipsius prædicati. Vt subiectum huius, homo est pictus, supponit pro pictura. Intelligitur quando membrum minus principale, est totale prædicatum, aut præcipua pars. Vt in hac, homo est pictus color. Sed in hac homo est viuus vel pictus, subiectum accipit pro homine viuo. Intelligit deinde nisi restituitur, aliunde. In hac enim homo viuus est pictus, subiectum accipit pro homine viuo. Hæ regulæ non aliter, quàm vniuersali vsu loquendi stabiliunt. Concedimus enim quod omnis homo intelligit, & negamus quod homo pictus est homo. Quod non esset verum, nisi *ly homo*, iuxta primam regulam, acciperetur illic pro solo homine viuo. Rursus, vsu imagine hominis, affirmamus, hic homo graphice pictus est. Quod tamen esset falsum, nisi subiectum iuxta secundam regulam acciperetur pro pictura. At vero postquam huiusmodi regulæ solo vsu loquendi innuntur, consulendæ sunt aures, nec latius sunt extendendæ, quam homines plurimum concipiunt. Et ideo quando analogum distribuitur, forsitan non habet verum secundam regulam. Forsitan inquam subiectum huius, omnis homo est pictus, non distribuitur solum pro pictis. Nam ad sensum apparet falsa. Et forte *ly omnis* impedit, ne alienetur subiectum, sed distribuatur pro viuis, quanquam ex alia parte videtur vera. Nam concedimus, quod omnes Reges Hispaniæ sunt sculpti in arce Segouienti. Et sic videtur quod distribuatur solum pro sculptis. Nihilominus tamen licet secunda regulam habeat verum vniuersaliter, quando analogum significat diuersis conceptibus sua significata, tamen quando significat illa, mediante eodem conceptu, tunc si distribuatur, certe pro omnibus significatis distribuatur. Sunt falsæ huiusmodi propositiones, omne ens est qualitas: omne ens est creatura; vbi ens, in prima distribuatur pro substantia, & pro accidente, & in secunda pro Deo, & pro creatura. Si concedatur, quod omnis homo est pictus, tunc non sequitur, omnis homo est pictus, ergo homo pictus, est homo. Sed concludendum est ergo homo pictus, est homo pictus. Nec sequitur, omnis homo est homo viuus, & omnis homo est pictus, ergo homo pictus, est homo viuus. Imo præmissæ sunt in habiles propter æquiuocationem medij. Nec sequitur nullus homo viuus est pictus, omnis homo est pictus, ergo nullus homo est homo viuus. Sed concludendum est, nullus homo pictus est homo.

Nota. 4. Ex his quæ dicta sunt soluitur

vulgaris illa quæstio, An in mente vltimata possit esse æquiuocatio. Manifestum enim est esse impossibile. Nam tunc solum esset talis æquiuocatio, si conceptus

quispiam significaret plura per modum plarium, id est, nõ vt cõueniunt in vna ratione, quod inuoluit cõtradictionem. Nam si conceptus significat plura formaliter, est naturalis similitudo illorum, ad non potest esse vna similitudo plarium nisi inquantum illa plura inter se cõueniunt. Siquidem quæcunq; sunt similia vni tertio sunt similia inter se. Quare non potest vnus conceptus significare plura, formaliter nisi vniuoce: formaliter inquam quia conceptus representat se, & suum obiectum æquiuoce. Se autem non representat formaliter, sed mediante conceptu sui, sicut albedo representat se. Conceptus tamen analogicus, vt conceptus entis, representat plura formaliter, & analogice, sed de hoc alias.

Contra hanc vltimam cõclu- Argum. 1.

sionem arguitur, cõceptus hominum significat homines viuos, atque pictos, & non potest illos significare vniuoce, magis quam vox ipsa: ergo in mente vltimata est æquiuocatio. Probatur ma. Ille conceptus est naturalis similitudo hominum viuorum, & pictis sunt similes viuis, ergo est naturalis similitudo pictorum, quia quæcunq; sunt similia vni tertio sunt similia inter se. Ad argumentum negat maior, & negat cõceptum hominum esse naturalem similitudinem pictorum. Quia picti non sunt similes viuis in natura humana, quæcunq; sunt similia, & c. si vti et intelligatur. Imo credo quod ille conceptus nullo modo significat pictos, quia conceptus non est similis intentionaliter, nisi rei habenti formam, quam conceptus significat, & conceptus solum significat formaliter naturam humanam, quæ non est in pictura. Si autem contenderis, quod significat pictos, tunc non significabit illos formaliter seipos, sed mediante naturali similitudine pictorum. Quare nec inde sequitur æquiuocatio in mente vltimata. Nam licet sit æquiuocus tamen non significat illa duo significata formaliter mediante se, quod requiritur ad æquiuocationem, quæ negatur in mente. Sed melius est dicere, quod nullo modo significat pictos. Vnde illa vox homo diuersis conceptibus significat viuos, & pictos.

Secundo arguitur contra dif- Argum. 2.

finitionem termini æquiuoci. Sequitur ex illa, quæcunq; terminum esse æquiuocum, quia quicunq; habet duos conceptus, scilicet, non vltimatum sui, & vltimatum significati. Item contra diffinitionem vniuoci. Sequitur quemcunq; æquiuocum esse vniuocum secundum aliquam significationem. Ad primum membrum argumenti respondetur, quod non dicitur terminus simpliciter æquiuocus, nisi secundum conceptus vltimos. Nam (vt supra diximus) terminum representare, non est proprie significare. Ad secundum membrum cõceditur quod omne æquiuocum secundum aliquam significationem est vniuocum, vt *ly canis*, secundum quod significat latrabilem.

Tertio arguitur, si ly homo Argum. 3.

significat veros homines, & pictos, *ly angelus*, pari ratione, significaret veros angelos, & pictos: sed tamen nulla videtur similitudo inter angelum, qui pingitur corporeus, & substantiam ipsam spiritualem. Respondetur, quod quanquam non sit similitudo in lineamentis secundum verum esse, quod habet angelus, est tamen secundum conceptum, quem nos habemus de angelo. Exprimimus enim perpetuitatem eius, effigie iuuenis, alijs vero subiectum eius motum.

Caput quintum.

Terminus
categore.&
syncat.

Erminorum alius categorematicus & alius syncategorematicus. Quod est (vt Græca latinè reddamus) alius significatiuus, & alius consignificatiuus vel alius prædicatiuus & alius comparædicatiuus. Terminus categorematicus est terminus aliquid per se significans, vt homo. Terminus syncategorematicus est terminus aliquid aliter significans, vt omnis.

Lectio vnica.

Not.1. Subsequitur tertia diuisio ter

minorum in categorematicum & syncategorematicum. Quæ nomina, vt alia quam plurima à Græcis mutantur latini, Nam, categoreo, apud Philosophos duo significat, scilicet significare, & prædicare, & ab vtraque significatione deducitur categorematicus terminus, & syncategorematicus. Dicitur ergo terminus categorematicus, quia per se significat: propterea enim diximus per se, vt excluderemus syncategorema, quod dicitur consignificatiuus terminus, quia suum significare est circa categoremata, quemadmodum cifra, o, in algorismo, quæ cum per se nihil valeat, cæteris tamen characteribus adiuncta, eorum auget valorem. Vnde per se significare, & aliquid vel aliqua significare idem sunt in proposito sicut significare, & significare aliquid. Et pariter terminus syncategorematicus dicitur prædicatiuus, quia potest esse prædicatum propositionis categoricæ, quæ perinde dicitur categorica, id est, prædicatoria. Et syncategorematicus dicitur comparædicatiuus quia cum per se non prædicetur: modificat tamen extrema, vel verbum propositionis.

Nota.2.
Terminus
categorema
ticus triplex.

Partiuntur moderni terminus categorematicus in categorematicum officio, tantum, significatione tantum: officio, & significatione simul. Et pariter secant terminus syncategorematicus. Categorematicus officio tantum, vt dicunt, est terminus, qui cum non significet aliquid exercet tamen officium præcipuum in propositione, vt verbum est. Et idem vocant syncategorema significatione tantum. Categorematicus significatione tantum, e conuerso, est terminus, qui cum significet aliquid, non tamen potest exercere officium præcipuum in propositione, id est, esse extremum, vel copula, vt obliqui, & aduerbia temporalia, & adiectiuum adiectiuæ tantum, &c. Et illa sunt syncategorema officio tantum. Terminus pure categorematicus est terminus, qui & significat aliquid, & potest esse extremum propositionis, vt ly, homo, atque pure syncategorematicus est, qui solum significat aliquid, nec potest esse extremum, nec copula verbalis, vt ly omnis. At vero diuisio hæc, & præter veritatem confingitur, & sine auctoritate. Primum ly est, non dicitur categorema, officio, quod possit esse copula. Nam categorema, vt nomen præfert, idem est, quod prædicatum. Quare ly, est tertium adiacens deberet dici syncategorema simpliciter secundum illos, quia nec significat aliquid, nec habet officium categorematis, quod est esse prædicatum, sed quando est secundum adiacens dicitur categorema sicut omnia alia verba, quia possunt esse prædicatum. De quo latius

videbimus in cap. de verbo. Præterea obliqui sunt omnino categoremata, etiam officio, nam secundum suos rectos possent prædicari. Et adiectiuum per se potest prædicari, vt videbimus. capit. 7. Et aduerbia, cas, vbi &c. sunt syncategorema, etiam significatione sicut officio. Igitur nullum est categorema significatione, quin sit etiam officio, nec e conuerso. Imo vero terminus esse per se significatiuus, quod est esse categorema significatione, est causa, vt sit per se prædicatiuus, quod est esse categorema officio. Atque adeo terminus esse consignificatiuus est causa, vt sit comparædicatiuus.

Cōtra diuisionem huius capi

Argum.1.

Arguitur. Si quispiam esset terminus syncategorematicus esset, verbi gratia, ly omnis, sed ille significat aliquid, ergo nullus est. Probatur minor. Ly omnis mentalis, immutat intellectum ad cognoscendum, postquam est actus intelligendi, ergo formaliter mouet ipsum, vt tendat in aliquid obiectum, cuius est naturalis similitudo, ac perinde significat aliquid. Et confir. ly omnis significat aliquid, ergo aliquid est significatum per ly, omnis, & ideo aliquid est eius significatum. Ad argumentum negatur minor. Et ad probationem negatur illa consequentia, ly omnis immutat intellectum: ergo vt tendat in aliquid obiectum, cuius est naturalis similitudo. Non enim mouet ad cognoscendum aliquid, quod sine ipso non cognosceretur, sed ad cognoscendum alio modo, & accipiendum terminos, quibus additur vniuersaliter, iuxta illud Aristot. 1. Perih. cap. De enuntiatione. ly omnis non vniuersale est, sed vniuersaliter significat. Ad consequentiam confirmationis distinguitur consequens. Aut enim est sensus quod aliquid est aliquid ens, significatum per ly omnis, & tunc negatur consequentia. Non enim sequitur ab actiua ad passiuam, nisi quando vis verbi actiui cadit in aliquem accusatiuum, & ly aliquid, non est nisi aduerbium. Si vero sensus consequentis sit, quod aliquid aliquid significatur per ly omnis, vt ly significatur, non sit nomen, tunc bana est consequentia.

Quæritur tamen exactius, quod

Argum.2.

fit hoc, aliquid significare. Et arguitur sic. Vel significare de ly omnis, in hac propositione, omnis homo est animal, est facere, quod intellectus cognoscat homines aliter, quam cognosceret sine illo, vel est facere, quod subiectum aliter accipiatur cum syncategoremate, quam sine illo. Non primum. Videbimus enim eodem modo concipere homines per illum terminum, homo, sine syncategoremate atque cum illo. Nec secundum. Nam si omnis facit, vt subiectum sic, vel aliter accipiatur, ergo facit vt cognoscatur, nam aliter non videtur, quomodo id faciat, & tunc ly omnis significaret aliquid. Huic questioni videtur respondendum, quod ly omnis vtrunque facit & quod accipitur subiectum copulatiue & quod homines quodam modo cognoscantur copulatiue, tamen si hoc secundum negauerimus in priori editione. Nec sequitur ex primo membro, quod ly omnis moueat intellectum ad cognoscendum subiectum. Nam accipere subiectum copulatiue, non est cognoscere ipsum sed unire illud prædicato, pro quocumque suo significato. Et propterea dicimus secundo, quod aliter cognoscuntur homines per illam notitiam distributiuam. Quia, sine illo signo vniuersali concipiuntur homines absolute, sed cum distribuitur notitia, concipiuntur virtualiter copulatiue. Non quod expresse singuli numerentur, sicut in singularibus sed cognoscuntur distributiue, nec

Significat
aliquid.

indefequitur illam notitiam mutare significationem aliquam, aut acquirere. At replicatur argumentum aduersus hanc solutionem, si significare illius syncategorematis est per respectum ad categoremata, vel eius significatum, sequitur inde, vt nihil significet, quando est extra propositionem. Sunt qui concedunt consequentiam istam. Sed re vera hoc est inopinabile. Imo est manifestum, ly omnis, & ly non cum per se proferuntur aliquo liter significare. Primum, quia visa scriptura omnis, præter conceptum non vltimatum eius, quem concipit rusticus, latinus homo format conceptum vltimatum suæ significationis. Nec satis est dicere, quod tunc ly omnis accipitur categorematice, vt valeat, sicut omne ens, nam modum etiam distribuendi intelligit latinus, cum audit illam vocem. Item quia si illa mentalis, omnis homo est animal, corrumpatur manentely omnis non mutabit ille actus significationem, quam habet naturalem. Igitur, negamus consequentiam, quæ fit in replica. Vnde quemadmodum terminus categorematicus significat quidem extra propositionem, tamen non supponit, nisi in propositione, ita terminus syncategorematicus significat quidem extra propositionem, sed non exercet officium nisi in propositione, & ideo significatio eius non intelligitur nisi in ordine ad categoremata, vt significare de ly, omnis, est significare vniuersaliter, id est, facere quod significatum termini, cui additur concipiatur copulatiue. Eteodem modo loquendum est de ly, non, & de alijs syncategorematicis quæ, vt supra diximus, significant aliquo liter exercendo officium in propositione. Nam ly velociter, & similia, modum realem significant ex parte obiecti. Et in mente ly omnis, & huiusmodi syncategoremata, saltem quæ exercet officium in propositione, non solent vocari notitiæ, nec conceptus, sed actus syncategorematici. Ita loquuntur moderni, sed tamen philosophi omnem notitiam, vocat actum intelligendi, & syncategoremata possunt vocari conceptus, sed dicuntur actus ad differentiam categorematum.

Argum. 3.

Sed aliter arguitur ad idem

ly omnis mentalis non producitur a solo intellectu ergo vel producitur a termino, quem modificat, vel ab eius significato, & ab utrolibet producatur, videtur representare ipsum tanquam suum obiectum. Ad hoc argumentum, qui opinantur syncategorema per se, extra præpositionem nihil significare, dicunt proinde intellectum non posse concipere illum actum, omnis, nisi prius conceperit categorema, a quo producatur. Isti tamen, modo vt dicebam, manifestæ experientia relictantur. Nam si sola illa vox omnis, audiatur, latinus intelligit significationem eius. Et secundo arguitur, consequitur ad opinionem istorum, quod quantumuis morose quispiam audiat proferre hanc propositionem, omnis homo est animal, nunquam concipiet actum, omnis, quo ad prius habuerit conceptum hominis, quod isti concedunt. Imo concedunt, quod non concipitur ly omnis, quoad prius concipiatur prædicatum quod est obiectum, quod confunditur ab illo signo. Atque adeo subinferunt, vsque adeo dependere, ly omnis, ab illo subiecto, vt non possit manere, subiecto corrupto, nec potest idem actus, distribuere aliam notitiam. Sed tamen est experientia contra istos. Dum enim audio, omnis homo est animal, ita successiue concipio significationem, sicut audio voces, & postquam concipio actum distributiuum, omnis, quemcunque terminum sequentem distribueret, siue esset ly homo, siue ly equus. Et præterea non solunt argumentum principale: concluditur

enim contra illos, quod ly omnis, significat aliquid, puta obiectum, a quo producitur. Igitur ad argum. negatur consequentia. Neque enim produci, ly omnis a termino, quem determinat, nec ab eius significato. Primum enim actus, omnis quem verbi gratia, habuit Adam, productus fuit a rebus. Vt videas, hunc ignem calefacere, & illum, & illum, concepit, omnis ignis calefacit. Et tunc impositum nomen, cuius significationem expressit notibus, & signis. Et pari modo in alijs idiomatibus. Sed nunc impositis terminis, ab illa sola voce, omnis, producitur actus, sicut notitia hominis a voce, homo. At restat adhuc dubium. Post notitiam enim intuitiuam rerum, relinquuntur species ipsarum rerum, a quibus in absentia obiectorum producuntur notitiæ abstractiue. Quaritur ergo, quid relinquatur ad producendum actum, omnis. Verbi gratia, Quando ego in lecto sine voce, vel scriptura mecum cogito, omnem ignem calefacere, a quo producitur ly omnis. Respondetur, quod etiam relinquuntur species illorum actuum, licet non sunt propriæ imaginis rerum.

Dubium.

Caput sextum.

Terminorum categorematicorum alius communis, & alius singularis, Qui alias dicuntur diuidua, & indiuidua significationis. Terminus communis est, terminus pluralis diuisim significans, vt homo, terminus vero singularis est terminus, vnum tantum significans, vt Petrus.

Lectio vnica.

Hic non diuiditur terminus

Not. 1.

in vniuersum, quemadmodum superioribus diuisionibus, sed terminus, duntaxat categorematicus. Nam syncategoremata, quippe quæ non sunt nomina rerum, nec singularia sunt nec communia subinde dicuntur. Et definitiones quidem perspicuæ sunt præter illam particulam diuisim, quæ ponitur in definitione termini communis, ad differentiam termini singularis collectiui, vt Salmantica, si accipiatur pro populo. Et opposito modo in secunda definitione ponitur, vnum tantum, id est, non pluralis diuisim. Quare ly Salmantica, quantumvis significet plura collectiue, est nihilominus terminus singularis, significans vnum collectiue. Quid autem sit, significare plura diuisim, in capite de significare plane expositum est. Cognoscitur enim a posteriori, hoc signo, si termino virtute significationis non repugnet supponere diuisim pro pluribus, tunc significat plura diuisim, vt ly homo, qui supponit in vna singulari pro Petro, & in alia pro Paulo. Significare autem plura collectiue aut copulam, est, quod significet taliter plura, vt repugnet supponere pro illis diuisim, vt ly Salmantica. Hinc colligitur alia diuisio termini in collectiuum, & diuisiuum. Collectiuus est terminus, qui in singulari numero significat plura copulatiue, vt ly Salmantica, ly populus. Diuisiuus est terminus, qui in singulari numero significat vnum, aut plura diuisim, vt ly Petrus, ly homo. Dixerim, in singulari numero, quia natura termini collectiui, vel diuisiui pluralis, pensanda est penes singulare nomen, vt ly homines, est terminus diuisiuus, licet in plurali

Terminus communis & singularis.

Terminus diuisiuus & collectiuus.

rali significet collectionem, & ly populi, est terminus collectiuus. Et eodem modo quando plurale accipitur pro singulari collectiuo, ipsum est collectiuum, vt Parisij, Burgi. Ex hoc sequitur primo, qd ly Petrus, est terminus singularis licet significet plura æquiuoce. Nam genus harum definitionum est terminus vniuocus. Vbiunque enim sit absolute mentio de termino, intelligitur de vniuoco, nam æquiuocus, qui est potius termini, ab arte relinquitur. Nec est terminus collectiuus, licet videatur significare plures partes Petri collectiue. Nam, vt diximus, capite de significare, non significat illas per se, sed solum Petrum. Sequitur secundo, qd hoc copulatum, Petrus & Paulus, complexiue est terminus singularis & collectiuus: hoc vero disiunctum, Petrus vel Paulus, est communis & diuisiuis. Sicut illud copulatum diuisiue sumptum. Sequitur ter tertio, ly sol, ly mundus, esse terminos communes, licet naturaliter non possint supponere, nisi pro vno, quia ex modo suæ significationis non repugnat supponere pro pluribus. Non enim impositi sunt singulariter sed communiter ad significandum omnes soles & mundos, qui essent. Sed ly, Phoebus, est terminus singularis. Eodem modo ly, omnis homo est terminus communis, quia successiue potest supponere pro pluribus diuisiue. Huic diuisioni addunt alij tertium membrum, scilicet, quod alius sit terminus partim collectiuus, & partim diuisiuis, qui, scilicet aliquid, & aliqua significat vt ly ens, cum absoluitur à numero. Sed huius consideratio non multum spectat ad logicum.

Not. 2.
Essentiadi-
uina.

Dubium esset hic præcipuum de hoc termino, essentia diuina, esset nec communis, an singularis, De quo latius disputabimus in quinto libro, provecioribus iam tunc auditoribus. Sed quantum ad præsens attinet, manifestum est ly, essentia diuina, esse nomen commune, sicut ly sol, & ly Deus. Nam licet ex parte rei repugnet esse plures deos, tamen ex parte significationis non repugnat supponere, pro pluribus, si essent, significant enim communiter essentiam diuinam. Sed dubium est, si sit nomen singulare huius essentiæ, vt si dicas incomplexæ hæc essentia. Videtur enim tunc nomen singulare, quia significat vnicam essentiam, & ex alia parte videtur commune, quia non repugnat ei supponere pro pluribus suppositis. Sed respondetur, quod tunc est nomen singulare, & licet verificetur de pluribus suppositis diuisiue, non tamen proprie supponit pro illis, quia non sunt eius per se significata mediata, vt illic explicabitur. Alterum dubium est de hoc nomine Petrus, quod supponebat pro Petro iuvene & nunc pro senne. Item supponit pro toto Petro, & pro toto, abscessa manu vnde videtur esse nomen commune. Sed ad hoc respondebimus libro sequenti, capitul. De quantitate propositionis.

Nota. 3.

Sunt qui diuidant terminum communem in communem in significando tantum, vt ly sol, ly ens, quod est Petrus, qui significant plura, & non possant supponere pro pluribus, & terminum communem in significando, & supponendo simul, vt ly homo. Sed tamen non est necessaria diuisio hæc. Nullus est terminus communis significatione, qui non sit pariter communis suppositione. Adeo, vt Petrus Hispanus non aliter explicauerit suppositionem communem quã dicendo suppositio communis est, quæ fit per terminum communem. Et loquebatur de communi in significando, alias peteret principium. Quare ly, sol est commu-

ne, etiam in supponendo, quia sufficit, quod ex parte sua non repugnet supponere pro pluribus. Et ly, ens, quod est Petrus, sicut non est commune in supponendo, ita nec in significando significatione totali.

Circa terminum communẽ

Nota. 4.
Terminus
transcendens.

adhuc est notandum, esse aliquos terminos vniuersalis. Simos, quos dialectici vocant, transcendent, quia omnia significant, qui nimirum sunt sex designati his dictionibus, reu, bau, videlicet; res, ens, vnum, bonum, aliquid, verum. Quorum duo primi, sunt termini absoluti reliqui vero connotatiui, significantes passionem entis. Connotat enim ly vnum quod sit ens indiuisum, id est, integrum, non diuisum in partes. Aliquid, vt sit diuisum à quolibet alio, id est, ad quid. Verum dicit ordinem ad intellectum, est enim quod mouet intellectum ad formandum tale iudicium quale est ipsum ens. Et ly bonum dicit ordinem ad voluntatem, quod sit ipse attractiuum: vt dicit Arist. in exordio Ethic. Bonum est quod omnia appetunt. Sunt etiam alij termini qui dicuntur supratranscendentes: qui ad plura se extendunt quam transcendent: vt imaginabile, &c.

Tandem circa terminum sin

Nota. 5.
Singulare
duplex.

gulare est adnotandum, duplex esse singulare, nempe singulare determinatum, quod Grammatici dicunt nomen proprium, vt ly Petrus: & singulare vagum, quod est nomen commune cum signo demonstratio, vt hic homo, hoc ens, &c. Est enim differentia inter hæc singularem, quod per singulare determinatum certificatur plene de individuo, id est, iudicamus sufficienter de accidentibus per quæ distinguitur à quocunque alio individuo: at per singulare vagum: non ita. Verbi gratia, cum à remotis video aliquid, formo notitiam singularem, sed confusissimam puta, hoc ens, nec discerno: an sit animal; nec ne. Et cum video ipsum moueri, formo distinctius, hoc animal: postea cum video ipsum erectum, concipio, hic homo, & tandem Petrus, per quod distinguitur iam à quocunque alio homine. Additur tertium membrum à Porphyrio in cap. de specie, singulare ex suppositione, vt Sophronisci filius, si solus Socrates sit ei filius. Sed hoc non est simpliciter singulare, magis quam nomen Phœnix. Percontaris forsan circa hoc, an nomini discreto possit addi singulare pronomen, Respondetur quod in voce potest quidem addi, ad tollendam æquiuocationem, vt si dicas: interest inter hunc & illum Petrum, quem admodum potest distribui, vt si dicas: omnis Petrus habet patronum diuum Petrum, in mente vero, vbi conceptus non est æquiuocus, non potest congrue nomen proprium distribui, aut determinari pronomine demonstratio.

Caput septimum.

Terminorum categorematicorum alius absolutus, & alius connotatiuus. Terminus absolutus est terminus significans aliquid per modum per se stantis, vt homo, albedo. Terminus connotatiuus est terminus significans accidens per modum alteri adiacentis, vel non adiacentis vt album, cæcum.

Summa. Do. Sot.

B 3 Lectio

Lectio vnica.

In hac diuisione, perinde atq;

Not. 1.
Terminus absolutus & connotatiuus.

in superiori, non diuiditur terminus vniuersaliter dictus, sed solum categorematicus. Nam syncategorematici, quia non significant aliquid materiale pro quo supponant non dicuntur connotatiui, nec absoluti. In his definitionibus aliquo modo dissentimus non solum ab alijs, sed a nostra priori editione. Soler enim diffinire terminus connotatiuus, quod terminus, qui praeter suum principale significatum, significat aliud, vel rem aliquam se habere. Est tamen sub iudice, quod sit principale significatum: imo secundum antiquos materiale, non est principale significatum. definitio autem debet esse breuis, & quam omnes recipiant, & ideo non debet expresse continere omnes solutiones omnium questionum. Et maxime, quia isti ponunt definitum in definitione, quando dicunt, terminum connotatiuum esse qui connotat, &c. cum tamen hoc deberet explicare definitio, quid sit connotare. Sunt ergo definitiones nostrae sumptae ex significationibus nominum, quibus antiqui philosophi vtuntur. Nam connotare idem est, quod consignificare, non quo modo syncategorema consignificat: sed in proposito, connotare, est significare vnum, consignificando aliud, & hoc est proprium terminorum significatiuum formaliter accidentia, nam solum accidentium est adiacere alteri. Et ideo optime definitur terminus connotatiuus quod sit terminus significans accidens per modum alteri adiacentis, vt magnum, significat de formali quantitate album, qualitatem: patet ad habitudinem ad filium: creator, habitudinem ad creaturam: sedens, &c. id est dispositionem partium, &c. Nec suspicamus haec omnia accidentia distingui realiter a subiecto, sed licet sint modi se habendi substantiae, vere dicuntur accidentia, sicut vocauit illa Aristot. Et caecum, significat priuationem visus. Et obscurum, priuationem luminis, & propter hos terminos priuatiuos adieciimus, non adiacentis. Et terminos absolutos, vt nomen sonat, est, qui significat aliquid, non concernendo aliud, sed per modum per se stantis, siue sic accidens, siue substantia, vt homo, albedo, quantitas.

Ex his sequitur termini con-

Nota. 2.
Significatu formale, & materiale.

notatiui esse duo significata, scilicet, materiale, & formale. Formale est accidens, quod denotatur adiacere: materiale est illud, cui denotatur adiacere. Et moderni Summulistae, quia terminus connotatiuus solum supponit pro materiali, consueuerunt appellare illud, significatum principale. Sed apud antiquos pro comperto erat, significatum principale esse quod significatur de formali. Et ratio est, quia album, & albedo idem significant, sed diuersimodo de vno concretive, & alter abstractiue. Manifestum enim est, quod ly, album, non significaret corpus, nisi ratione albedinis: sicut domus non significat lapides, & ligna, nisi ratione formae, quam habet, & vt est regula Aristotelis. 1. Poster. propter quod vnum quodque tale & illud magis. Imo vt refert Sanctus Thomas. in. 1. distinctione decimo octaua, articulo secundo, ad tertium commentator. 5. Metaphysicorum, tener nomen connotatiuum non significare proprie naturale, licet Auicenna dixerit oppositum. Et eadem est sententia Aristotelis in praedicamentis, interprete Boetio. Album nihil aliud, quam qualitatem significat, quanquam Argyro. transferat, Nihil aliud quam quale. Et in

Graeco non habetur, *ποιοει* & quod est, qualitatem sed *ποιει* quod est quale. Itaque secundum antiquos, ly, album, non supponit pro corpore, quia est eius principale significatum, sed quia conuenit ei principale eius significatum: puta, albedo, quam significat in concreto. Et certe nomen connotatiuum hoc sonat, est enim nomen accidentis concernens subiectum, & sic potius significat accidens connotando subiectum, quam econuerso. Sed tamen postquam constat de veritate, parum refert, quod nam sit principale significatum. Et ideo admittamus illum modum loquendi, quod terminus connotatiuus significat vnum de materiali, connotando aliud de formali, quanquam certe res naturalis non recipit esse nisi a forma, & eodem modo praecipua significatio termini est a significato formali, a quo proinde habet, vt sic absolutum, vel connotatiuum. Sed qui tenerit significatum materiale esse principalis, non propterea negabit definitionem nostram. Nam terminum significare accidens per modum alteri adiacentis, est significare accidens de formali, vel modum se habendi rei.

Sequitur secundò non esse

idem apud Dialecticos nomen connotatiuum, & adiectiuum, nam ly album, etiam substantiue est terminus connotatiuus, sicut ly pater, ly creator, & non sunt adiectiua. Et eadem ratione non est idem nomen absolutum & substantiuum. Quod si ergas in contrarium, quod grammatici easdem definitiones accommodant substantiuo, & adiectiuo, quas nos secundum antiquos Dialecticos constituimus absolute termino & connotatiuo. Respondetur, quod grammatici solum considerant conuenientiam, & coherentiam vocum: Dialectici vero significationem. Quare secundum grammaticos solum adiectiuum, vt albus, censetur significare accidens per modum alteri adiacentis, album vero substantiue: & patet per modum per se stantis, cum re vera album substantiue, etiam significet accidens per modum adiacentis subiecto. Et forsitan inconsideratio huius fuit neoteris in causa, vt relictis antiquis nouas conlingerent definitiones termini connotatiui & absoluti. Sed per contrarium circa hoc, an sit idem nomen connotatiuum & concretum: videntur enim aequipollere, sed ex alia parte est argumentum. Nam isti termini, sapientia, quae est cognitio rerum altissimarum, & prudentia, quae est ratio rerum agibilium vniuersalium nomina connotatiua, & tamen non sunt concretia, imo significant in abstracto. Et hinc sumitur argumentum contra definitionem termini absoluti. Nam illa nomina significant per modum per se stantis, & sunt connotatiua. Ad hoc, quantum mea fert opinio, illa nomina sunt absoluta. Vt enim videmus in praedicamentis, significant absolute qualitates mentis, quarum natura est, vt sint tales cognitiones, licet, significatio illarum non possit exprimi, nisi in ordine ad obiectum. Qui vero reputauerint illa connotatiua, dicant quod adhuc significat de formali illam habitudinem ad obiectum per modum adiacentis qualitati: licet de materiali significant qualitatem per modum per se stantis: & sic sunt quodammodo concretia: sicut sunt connotatiua.

Nota. 3.
Connotatiuum, & adiectiuum.

Sequitur tertio quòd ly, ho-

mo est terminus absolutus: licet secundum reales significet humanitatem in supposito: quia non significat illam per modum adiacentis, sed per modum per se stantis in supposito. Natura enim substantiae non adiacet alicui: sed

Nota. 4.

sed per se stat in supposito. Et eadem ratione secundum quod significat Christum, est terminus absolutus. Nam vni uoce significat nos & Christum. Vnde generaliter nullo nomen est connotatiuum, nisi de formali significet accidens, ut diximus in definitione: aut aliquid per modum accidentis seu adiacentis subiecto. Nam ly, rationale, non connotat animam sed habere usum rationis, & ly, materiale, compositionem ex materia, & ly, pater, non significat filium, sed habitudinem ad filium. Et ita in omnibus.

Not. 5.

Terminorum connotatiuo-

Termin^o connotatiuus multiplex.

rum alius connotat essentialiter & alius accidentaliter. Ille connotat essentialiter, qui significat de formali aliquid quod essentialiter, ut rationale, materiale. Ille vero connotat accidentaliter, qui significat de formali aliquid quod accidens: vel intrinsecum & proprium naturæ, ut, risibile: aut extrinsecum & commune, ut, album. Item terminorum connotatiuorum alius positius, ut clarum: & alius priuatius, ut obscurum. Et alius negatiuus ut non videns.

Not. 6.

Solent constitui duæ regulæ

Termini connotatiuus nota, reg.

quibus terminus connotatiuus dignoscatur. Prima, quando modus significandi termini exprimitur per ly, habens, aut quoddammodo se habens: ut album, exprimitur per ly, habens albedinem, terminus, est connotatiuus. Sed hæc non est omnino certa. Nam ly homo, probe resoluitur per ly, habens humanitatem: & ly, Deus per ly, habens deitatem. Secunda: quando terminus supponit pro aliqua re: & eadem manente potest designare supponere pro illa: ut illuminatum, supponit in die pro aere, & ipso manente in nocte desinit supponere pro illo. Sed hæc solum tenet in connotatiuis accidentium transmutabilium. Nam ly risibile, manente homine, non potest desinere supponere pro illo. Et ideo non sequitur si est nomen connotatiuum, quod possit desinere supponere pro eo quo supponit. E conuerso tamē ualeat. Sed arguitur contra hoc ultimum. Hoc nomen Franciscus, supponebat antea pro me seculari, pro quo iam modo non supponit: ergo regula falsa. Respondeatur ad hoc, quod conditio nominis uocalis uel scripti, in hac parte, debet pensari penes conceptum. Et quia idem conceptus cui subordinabatur prius ly, Franciscus, semper supponit pro me: ideo illa uox est nomen absolutum, sed si nunc non supponit pro me, est quia cecidit à sua significatione. Debet ergo intelligi regula quod manente eadem significatione termini, & re pro qua supponit, possit desinere supponere.

Regula. 1.

Contra ea, quæ proximè dicta sunt arguitur sic.

Hic terminus homo dictus de filio Dei manente eodem supposito, potest supponere & etiam non supponere pro illo, ergo uel est terminus connotatiuus uel regula est insufficientis. Consequentia est nota. Et probatur antecedens: quia modo supponit pro filio Dei. Et deposita humanitate nullo modo supponit pro illo, cum tamen semper maneret idem suppositum, id est, filius Dei pro quo ante supponebat. Tamen si propter hoc argumentum communiter dicatur à iunioribus etiam Theologis, illum terminum homo dictum de Christo esse connotatiuum: tamen omnino tenendum est oppositum ut supra diximus Not. 4. Nam supponendum est in presentiarum tanquam uerissimum: hunc terminum homo, eodem conceptu & uinoce significare Christum & alios homines, aliter Christi

esset æquiuoce homo, & alia ratione, quam nos. Et per consequens non esset homo simpliciter ut nos sumus, sed tantum secundum quid. Si ergo eodem conceptu significat Christum & alios homines, & idem conceptus non potest habere duas significationes, alteram absolutam qua significet unum & alteram connotatiuam qua significet & aliud, quia esset æquiuocatio in mente, & ille conceptus homo secundum omnes significat absolute alios homines: sequitur manifestè quod significet etiam absolute Christum hominem & nullo modo connotatiue. Quare ad argumentum dicitur primo, quod sicut hic terminus rationale est connotatiuus & habet proprietatem termini absoluti, quia non potest supponere & non supponere pro suo significato, illo existente: ita ille terminus homo dictus de filio Dei est terminus absolutus: esto habet hanc proprietatem termini connotatiui, quod possit supponere & non supponere pro filio Dei, illo semper manente. Et sic in his deficit regula terminorum non connotatiuorum. Nec est mirum, nam hoc est peculiare isti termino, homo, dicto de Christo ut cum significet naturam subsistentem, illa sit in alieno supposito, cui potest adesse, & abesse, sicut accidentia quæ significantur de formali per terminos connotatiuos, &c. Secundo potest dici, quod regula illa in uniuersum est uera, & non conuenit illi termino dicto de Christo, si rectè intelligitur. Pro quo est primo notandum quod sicut hic terminus, homo & suis conceptus cui subordinatur dictus de Petro proprie, & per se loquendo significat Petrum & non partes illius, esto Petrus sit suæ partes: ita dictus de Christo absolute, & per se loquendo significat Christum & non Deum, quanuis Christus sit Deus. Et hoc facilius probatur quia à principio ille terminus homo non fuit impositus ad significandum Deum uel partes sed hominem, nec acquiriuit nouam significationem per hoc quod Deus factus est homo uel partes hominis sunt uita. Et amplius probatur, quia ille conceptus homo qui modo dicitur de Christo & significat illum: ante incarnationem filij Dei non significabat Deum, aliter modo omnis ferè conceptus & terminus significaret Deum propter eandem rationem quod est absurdum, ergo nec modo ille conceptus significat Deum: quia conceptus cum significet naturaliter proprie nec potest acquirere nouam significationem nec nouum significatum. Secundo est notandum, quod sicut ly, homo non significat simpliciter Deum sed Christum ita non supponit simpliciter loquendo pro Deo sed pro Christo, sicut dicimus quod simpliciter supponit pro homine & non pro partibus illius: quia terminus non dicitur simpliciter & per se supponere nisi pro illo quod significat. Sed hæc forsitan non prohibent dicamus, illum terminum homo de per accidens significare Deum, & etiam partes hominis: & de per accidens supponere pro illis propter identitatem illorum. Ex his tertio sequitur solutio argumenti. Nam sicut illa regula connotatiuorum secundum omnes non conuenit illi termino homo, dicto de Petro, quia existente Petro, quem uerè & per se significat non potest ille terminus supponere & non supponere pro illo, esto existentibus suis partibus quas de per accidens significat possit de per accidens supponere & non supponere pro illis: ita nec conuenit illi termino dicto de filio Dei, Nam manente Christo qui simpliciter significatur per illum terminum, non potest ly, homo supponere & non supponere pro illo, bene tamen manente Deo quem de per accidens significat ille terminus homo, &c. Vnde regula habet sic intelligi quando terminus potest supponere

re & potest non supponere, manente eadem re quae proprie significatio: pro qua proprie supponit est terminus connotatiuus. Sicut ly, album, quia potest supponere & non supponere manente suo significato materiali: pro quo propriissime, & per se supponit secundum omnes, terminus connotatiuus.

Argum. 2.

Contra definitionem tamen

termini connotatiui arguitur sic, ly albus adiectiuè tantum, ut si dicas, Petrus albus, est terminus connotatiuus: tamen non significat accidens per modum alteri adiacentis: ergo, Probatur minor. Quia vel significat albedinem de formali, per modum adiacentis significato substantiui: puta: Petro vel per modum adiacentis significato materiali in communi, i. corpori: vel (sub verbis aliorum) aut significat de materiali Petrum, connotando albedinem vel significat de materiali corpus. Primum est falsum: quia ly albus non fuit impositus ad significandum Petrum, alias esset terminus singularis. Et si dederis secundum, non videtur quomodo possit esse adiectiuum de ly Petrus: nam tunc perinde valeret ac si diceres, Petrus corpus album. Circa hoc argu. breuiter notato, terminus connotatiuus dupliciter accipi: scilicet, substantiuè, ut album, & adiectiuè: ut animal album, vel Petrus albus. Et quantum ego credo, non differunt ex parte significationis, sed idem significant, mali & de materiali, omne illud quod potest denominari ab illa: ut puta corpus in communi. Primo, quia si non significarent idem, vel ly albus, adiectiuè, significaret solam albedinem, & tunc non differret à ly, albedo: vel significaret albedinem in ordine ad significatum substantiui, itaque habitudo illa includeretur in significatione adiectiui: & tunc, ut modo arguebamus significaret, idem particulariter, quod significat substantiuum: & sic in his propositionibus, homo est albus, equus est albus, prædicatum quod tenetur adiectiuè (ut videbimus in secundo libro) diuersa significaret de materiali. Item, quia idem conceptus, ut puto, potest teneri nunc substantiuè, & postea adiectiuè: ut scilicet conceptui, album substantiuè tento, apponatur conceptus animal, non video quare non possit adiectiuè teneri. Dicendum ergo quod adiectiuum & substantiuum, præter grammaticam differentiam, differunt dialectice penes appellationem, ut latius explicabimus libro secundo capit. de appellatione: quia videlicet adiectiuum appellat, id est, applicat suum significatum ad significatum substantiui: vti hic, Petrus est bonus latro, denotatur bonitas adiacere latroni, & in hac, Petrus est albus, denotatur conuenire Petro: non quod hoc pertineat ad significationem de ly albus, in se: nam si per se poneretur, non magis denotaret conuenire Petro, quàm Paulo: sed illa appellatio prouenit ex conuenientia adiectiui cum substantiuo. Sed substantiuum non applicat alteri suum formale. Et hoc erat prouerbium antiquorum, quod refert Sanct. Tho. 1. par. q. 39. artic. 5. quod nomen substantiuum, affert secum suum suppositum, adiectiuum vero non, sed applicat suum significatum significato substantiui. Et per hæc facile soluitur argumentum principale. Negatur enim minor. Et ad probationem respondetur, dando secundum membrum, quod adiectiuum significat accidens de formali, per modum adiacentis materialis in vniuersum, id est ly albus significat corpus connotando albedinem, sicut ly album: sed tamen appellat supra suum substantiuum: quod non conuenit illi termino, album, substantiuè tento: in hac enim, honor est bonum fortuna, ly bonum non appellat supra subiectum,

Sed aliter arguitur contra eam

Argum. 3.

dem definitionem ly chimæra est terminus connotatiuus, & tamen nihil significat: ergo definitio nulla. Probatur minor, ly chimæra, significat chimæram, & chimæra nihil est, quia imaginatur esse monstrum ex rebus impossibilibus: ergo chimæra nihil significat. Propterea quod ly chimæra est tam frequens in vsu sophistarum faciamus hoc argumentum. Vbi notato, illud esse nomen montis cuiusdam in Lycia: & quia mons ille in vertice est frequentissimus leonibus, & in pede abundat serpentibus, & in medio est aptissimus pascendis capris: fingitur à Poetis, Ouidio narrante, monstrum esse ex capite leonis & cauda serpentis & dorso capræ. Et hæc est definitio chimære. Quare malè definitur, quod sit ens compositum ex impossibilibus ut componantur: nam, tunc in sua connotatione inuolueret contradictionem: & sic ex modo sua significationis, repugnaret supponere. Sed si dicas, compositum ex capite leonis, & c. tunc non est repugnantia ex parte significationis, sed ex parte rei significatæ, quæ non est possibilis, & sic accipitur tanquam nomen commune. Et ut ego credo, accipitur tanquam nomen absolutum illius speciei animalis, sicut est ly homo. Sæpè enim contingit quod significatio nominis absoluti non potest exprimi nisi per circumlocutionem. Nec quantum opinor subordinatur conceptui complexo definitionis: licet in principio ita sit constitutum, quod iam possumus abstrahere vnum conceptum simplicem illius speciei. Et hoc videtur monstrare experientia. Cum enim primum summo lista audit illam interpretationem, format plures conceptus, sed post modum eum audit illam vocem non concepit nisi vnum. Sed esto sit nomen connotatiuum, quæritur quid significat de materiali. Dicunt aliqui quod significat omne ens mundi, connotando illam compositionem impossibilem: itaque significat angelos & homines de materiali & quicquid imaginatur esse chimæra: pro quibus tamen non supponit quia non conuenit eis sua connotatio. Hoc tamen est mihi inopinabile. Contra quos est conclusio quod terminus connotatiuus nullo modo significat de materiali, nisi illud cui non repugnat denominari à suo significato formali: nisi forsitan hic terminus angelus albus, homo irrationalis & similes. Quare ly album significat omne ens de materiali: quia angelus, non potest esse albus: etiam si admitteretur quod posset sibi inherere albedo: quia non potest recipere extensiuè ut denominetur albus: sed solum significat corpus cui non repugnat esse album: nec ly alterabile vel generabile significat omne ens de materiali connotando quod possit generari: quia non significat cælum: & irrideret Aristoteli dicentem oppositum. Et ita dico quod ly chimæra nec de materiali significat verum ens: sed illud quod fingitur esse ens: sicut, e conuerso, ly ens non significat chimæram, sed solum vera entia. Sed si contra arguas. Si chimæra esset ens: ergo ly chimæra significat ens. Nego consequentiam, si consequens intelligatur de vero ente: sed solum sequitur, ergo tunc chimæra significaret verum ens: sed quia chimæra, re vera, non potest esse, ly chimæra non significat modo verum ens. Quare non exprimitur eius significatio, quod significet quicquid imaginatur esse chimæra: sed significat chimæram quæ imaginatur esse.

Definitio chimære.

Vltimò arguitur, ly non intel-

ligibile est nomen connotatiuum, & tamen nihil significat: ergo, Probatur minor. Vel significat omne illud quod est in-

Argum. 4.

est in-

Intelligibile crux dialecticorum.

est intelligibile, vel illud quod non est intelligibile: nullum istorum ergo. Probatur primum membrum. Si significat omne intelligibile: ergo supponit pro illo: & sic hæc est vera, aliquod intelligibile, est non intelligibile, & cum omne intelligibile sit etiam intelligibile: ergo duo termini contradictorii verificantur de eodẽ: ex quo possunt inferri duæ contradictoriæ. Nam iam illa est vera, omne intelligibile est intelligibile: & probatur altera aliquod intelligibile est non intelligibile, ab affirmatiua ad negatiua de contradictorio prædicato. Si detur secundum membrum, quod significat illud quod non est intelligibile: arguitur quod inuoluat contradictionem. Nam sequitur bene, Ly non intelligibile, significat rem non intelligibilem: ergo res non intelligibilis significatur: rursus, ergo est intelligibilis, & sic res non intelligibilis, est intelligibilis. Quod certè videtur implicare. Hanc crucem placuit opponere sophistis, qua sese excrucient, nisi quis mihi responderit, quod Pædianus Virgilio, at mihi non opposuisti, quia si non reperero, id est, si nõ casu se obtulerit, nec quæram quidem. Et re vera quicquid responderis, vix te poteris extricare, a deo implexum est sophisma. Sed in primis, male negaretur, ly non intelligibile, esse terminum significatiuum, tum quia partes sunt verè significatiuæ, tum etiam quia subordinatur conceptui qui non potest esse non significatiuus. Quare ad argumentum respondetur negando quod significet intelligibilia aut non intelligibilia, propter reflexionem, quæ ibi inuoluitur. Sed dico tantum significare negationem intelligibilis, sicut non homo significat negationem hominis. Et si vrgeas si ly, non intelligibile, significat negationem intelligibilis: ergo significat non intelligibile. Sicut valet ly, non homo, significat negationem hominis: ergo significat non hominem, negatur consequentia: nam propter amplissimam significationem de ly, intelligibile, quam negat ly, non intelligibile, conceditur quod significet negationem intelligibilis, & negatur quod significet non intelligibile, propter reflexionem. Nam ex hoc sequeretur, quod non intelligibile esset significabile. Et per consequens intelligibile, quod est aperte falsum, cum sensus sit quod illud, quod non imaginatur intelligi, imaginatur intelligi, &c. Sed conceditur quod ly, non homo, significat non hominem sicut negationem hominis, quia ibi nulla est reflexio. Sicut in ly non intelligibile. Ex quo sequitur quod illi termino non intelligibile, repugnat supponere pro aliquo siue intelligibili siue non intelligibili, postquam nullum tale significat ut diximus.

Caput octauum.

Terminorum categorematicorum alius est primæ intentionis: & alius secundæ intentionis. Terminus primæ intentionis est terminus significans aliquid, secundum illud quod habet in re: ut homo, album. Terminus secundæ intentionis est terminus significans aliquid secundum id quod habet per ordinem ad conceptum mentis: ut ly species, ly nomen.

Lectio vnica.

Definitiones istæ, quæ ex sancto Thoma opusc. 4. 2. c. 12. habentur prouectiores au

ditores postulant, ut intelligantur, saltem in via reali: sunt tamen optimæ, etiam in via nominalium. Hoc enim debet habere definitio, ut sit omnibus communis: propterea non dicitur communis animi conceptio. Et sumuntur istæ definitiones iuxta propriam significationem nominum. Vbi notandum, quod saltem in presentiarum, idem est intentio, & conceptus. Sunt ergo in rebus, aliqua quæ conueniunt rei in se, id est seclusa quacunque operatione intellectus: ut esse substantiam, esse hominem, esse accidens, esse album, &c. Et nomina quæ significant istas naturas vel qualitates, dicuntur primæ intentionis. Sunt alia qualitates quæ conueniunt rebus per ordinem ad conceptum mentis, v. g. homo est species: tamen quod sit species non habet a se, sed in quantum concipitur per istum conceptum communem, homo: per quem concipitur homo: tanquam communis pluribus indiuiduis. Et ideo ly, species, quia significat hominem sub illa ratione, dicitur nomen secundæ intentionis. Et eodem modo, illa vox homo habet quod sit nomen, non secundum id quod habet in se: para secundum quod est vox vel sonus, vel ens, sed in quantum exprimit conceptum mentis, vel in quantum significat. Propterea ly nomen, significans illam vocem secundum illud quod habet per ordinem ad conceptum, est nomen secundæ intentionis. Et ideo dicitur nomen primæ intentionis: quia est nomen significans primum conceptum, id est conceptum, qui non præsupponit alium, & nomen secundæ intentionis, quia exprimit secundum conceptum, id est, conceptum præsupponentem alium. Nam ille conceptus homo, vel vox, nullum alium conceptum præsupponit: sed ille conceptus species, quia significat rem in quantum concipitur conceptu communi, præsupponit alium conceptum. Et ille conceptus nomen, quia significat vocem in quantum est significatiua, puta expressiua conceptus, præsupponit alium conceptum. Et dicuntur nomina intentionum, ad modum quo dicit Aristoteles. Voces sunt signa conceptum. Vnde male dicuntur terminis, quod solum termini mentales dicuntur primæ intentionis vel secundæ, & quod vocales vel scripti dicuntur primæ vel secundæ impositionis. Imo voces sunt nomina intentionum. De primis & secundis intentionibus non addatur hic amplius verbum, vsque ad principium prædicabilium: vbi erunt auditores capaces illius disputationis.

Alij terminis ite aliter definiunt Not. 2.

terminum secundæ intentionis, scilicet, quod sit terminus significans aliquid ea ratione qua est signum vel significatum, ut ly definitio, ly definitum. Nam ly definitio, significat aliquid in quantum est signum: sicut nomen: & ly definitum, significat aliquid in quantum est significatum per definitionem: & terminus primæ intentionis per oppositum, videlicet qui significat aliquid, non ea ratione, qua est signum vel significatum. Sed isti restringunt definitiones ad suas proprias opiniones nominalium. Cum tamen definitiones deberent esse omnibus communes. Et præterea arguitur contra illos: ly species, significat naturam humanam, vel hominem: (quod idem est pro nunc) non ea ratione qua est signum vel significatum, sed ea ratione qua est prædicabilis de pluribus, ut dicit Porphyrius. Sed ipsi ad hoc dicunt quod ly species, significat terminos, puta ly homo, ly equus, &c. connotando quod prædicantur de pluribus, sed de hoc alias. Alij dicunt, terminus secundæ intentionis est qui significat aliquæ proprietaria

Not. 1.

123

Argum. 2.

tem grammaticam, logicam, vel Rhetoricam. Sed ista diffinitio non datur iuxta etymologiam nominis.

Contra diffinitiones argui-

tur. Illi vox, conceptus, est terminus secundæ intentionis, ut videtur: quia significat aliquid tanquam signum: & tamen non significat illud secundum proprietatem quæ habet per ordinem ad intellectum: ergo diffinitio mala: minor probatur: nam illa vox significat conceptus omnes, & conceptus quandoque producatur ab intellectu, tamen non habet quod sit significatiuus per ordinem ad intellectum, sicut vox: sed habet hoc ex natura sua, sicut vestigium repræsentat animal ex natura sua. Ad hoc argumentum dupliciter potest dici. Primo negando maiorem. Nam forsitan huiusmodi termini significantes signa naturalia, ut ly notitia, signum naturaliter significans. &c. potius sunt primæ quam secundæ intentionis, quia illud quod significant conuenit rebus ex natura sua, & non solum per operationem intellectus: cum significare & esse signum ex natura rei conueniat notitiæ, & fumo, & similibus signis sicut homini conuenit esse rationale. Termini autem significantes ad placitum, ut ly, terminus vocalis, oratio scripta, &c. sunt termini secundæ intentionis propter oppositam rationem: quia suis significatis conuenit significare, aut esse terminum in ordine intellectus, & non ex natura rei. Sed termini significantes signa naturalia & ad placitum in communi, ut ly signa, terminus, &c. debent dici secundæ intentionis, quia significant proprietatem conuenientem aliquibus rebus in ordine ad intellectum, & non ex natura rei. Sed quibus ista non placuerint, respondeant ad argumentum concedendo maiorem, & negando minorem. Et ad probationem illius dicitur quod ad hoc quod similes termini dicantur secundæ intentionis: sufficit quod significant aliquid, quod conuenit rebus in ordine ad intellectum, siue illud sit illis ex natura sua, siue non. Nam videtur certè quod parum faciat quod signum significet naturaliter, aut ad placitum: ad hoc quod dicat ordinem ad intellectum: quia non minus dicuntur ordinem ad intellectum signa naturalia, quam ad placitum.

Argum. 2.

Accipito tandem sophisma.

Illa vox terminus primæ intentionis significat aliquid per ordinem ad intellectum, id est ea ratione qua est terminus, & tamen non est nomen secundæ intentionis: ergo diffinitio nulla. Probatur minor. Terminus primæ intentionis est terminus primæ intentionis: ergo terminus primæ intentionis, non est terminus secundæ intentionis: quia nullus terminus secundum eandem significationem potest simul esse terminus primæ & secundæ intentionis. Ad argumentum concessa maiori negatur minor, & ad consequentiam qua probatur, dicitur quod si subiectum in antecedenti & consequenti capiatur eodem modo, consequentia est bona, sed nil probatur contra ea quæ diximus. Nam si utrobique capiatur personaliter antecedens & consequens sunt vera: & est sensus quod illi termini qui significantur per ly, terminus primæ intentionis, scilicet, ly homo, animal &c. sunt primæ & non secundæ intentionis. Et si utrobique subiectum capiatur materialiter, sicut consequens est falsum ita & antecedens. Quia est sensus quod hæc dictio terminus primæ intentionis sit primæ, & non secundæ intentionis. Sed si subiectum capiatur diuersimode, scilicet, in antecedenti personaliter, & in consequenti materialiter, aut e diuerso, nullam habet apparentiam illa consequentia.

Terminorum alius incomplexus, & alius complexus. Terminus incomplexus, est terminus cuius partes non sunt per se significatiuæ: ut ly homo, ly equiferus. Terminus complexus, est terminus cuius partes sunt per se significatiuæ, ut equus ferus.

Lectio vnica.

Post diuisiones terminorum

simplicium, sequitur diuisio termini in incomplexum, & complexum, quorum diffinitiones perspicua sunt. Vbi solum animaduertendum est, quid sit partes per se esse significatiuas. Et enim quod partes significant iuxta significationem totius vel (& redit in idem) quod significatio totius: resultat ex significationibus partium. Quod duobus signis cognoscitur. Primum est, si exprimendo significationem totius, exprimamus significationes partium: & secundum, quando si aliqua pars deponeretur à significatione, mutaretur significatio totius. v.g. hoc nomen, equus ferus, est complexum: quia explicando significationem eius dicimus significare equum qui est ferus, ubi exprimuntur significationes partium: item quia si ly equus deponeret à sua significatione, totum complexum non significaret, quod modo significat. Sed ly dominus, est nomen incomplexum, quia explicando eius significationem non dicimus quod significaret, dare minus, quæ sunt significationes partium: sed significat posidentem seruum. Item quia licet ly do, non significaret, dare, totum significaret dominum. Et intelligitur in definitione nominis complexi, quod partes formaliter uel virtualiter sint significatiuæ. Nam conditio vocis debet cognosci per conceptum. Vnde si illa litera, a. imponeretur ad significandum sicut Petrus & Paulus: esset terminus complexus: quia in mente subordinaretur conceptui composito ex pluribus conceptibus. Sed dixerint virtualiter, quia non sufficit quod æquiualeat in consequendo: ut ly album, licet æquiualeat illi complexo, habens albedinem, est nihilominus incomplexum: quia subordinatur conceptui incomplexo.

Not. 1.

Pars per se significatiua.

Subsecatur terminus comple

xus incomplexum distantem: ut puta cuius partes iunguntur atque distant aliqua coniunctione, ut ly Petrus & Paulus animal si est homo, Petrus qui est iustus. &c. Et in complexum indistantem: puta cuius partes non iunguntur aliqua coniunctione: ut ly, animal homo, animal pulchrum, filius hominis. &c. Nec inde sequitur, propositionem esse terminum complexum: quia non est terminus.

Not. 2.

Contra diffinitionem termi

ni complexi arguitur. Eadem fere diffinitio qua dialectici diffiniunt terminum complexum: diffiniunt grammatici dictionem compositæ figuræ, ergo omnes dictiones compositæ figuræ sunt termini complexi, ut ly armiger, equiferus, suburbanus. Antecedens est notum cum

Argum. 1.

cum consequentia, & consequens contra omnes dialecticos. Et augetur difficultas: si deponeretur à sua significatione, ly equus, & significaret asinum, ly equiferus variaret significationem. Et etiam exprimendo significationem totius exprimuntur significationes partium: ergo sunt termini complexi. Antecedens videtur manifestum, & consequentia probatur, quia per illa duo signa diximus not. 1. cognosci, quia terminus habeat plures partes significantes iuxta significationem totius. Ad hoc argumentum quod potissimum est in hac materia, dicitur quod tam dictiones compositæ figuræ quæ simplicis sunt termini in complexi apud omnes dialecticos, ut expresse habetur ex Aristote. 1. lib. Periherm. capit. 2. de nomine. Et ratio est quia tam nomina compositæ quæ simplicis figuræ exprimunt conceptus in complexos, quibus subordinantur. Nam vel ad maiorem copiam sermonis, vel certè quia sæpè caremus simplicibus dictionibus, exprimimus conceptus in complexos per terminos compositæ figuræ. Sed ista signa, equus ferus, homo albus, quia significant conceptus complexos, & partes illorum exprimunt partes conceptus quibus subordinantur, dicuntur termini in complexi: & significare compositæ figuræ habere plures partes significantes iuxta significationem totius, quæ non conueniunt terminis compositæ figuræ: nam ly equiferus nec subordinatur conceptui complexo, nec partes illius exprimunt partes conceptus cui subordinatur, & ideo ut diximus. Ant termini in complexi, nec habent partes significantes iuxta significationem totius. Grammatici tamen quia non habent rationem conceptus, quibus voces subordinantur, dicunt dictiones compositæ figuræ habere plures partes significantes iuxta significationem totius. Et certè vel hoc argumento conuincitur esse verum, quod diximus: nam secundum grammaticos, equus ferus, nec est unum nomen, nec vna dictio, sed duo, tamen ly equiferus, dicitur apud illos vnicum nomen, & dictio sicut ly equus, & non est alia ratio nisi quia, ly equus ferus est oratio seu complexum, & non est ly equiferus, esto sit compositæ figuræ. Et per hoc patet solutio argumenti principalis. ¶ Ad confirmationem posset quis dicere, quod illa duo signa vel regula, quæ assignantur à dialecticis ad cognoscendum terminos complexos habent instantiam in terminis compositæ figuræ, quia fere eadem signa dantur à grammaticis ad cognoscendum compositam figuram. Sed aliter respondetur, & magis ad mentem philosophi loco citato, quod de ratione signi complexi, est quod habeat partes per se significantias, taliter quod si vna deponatur variatur significatio totius. Sed hoc non est de ratione nominis compositæ figuræ, cum plura illorum sint, quorum nulla pars est significativa ut sunt omnia, quæ componuntur ex duobus fractis, sicut ly armiger, vbi armi, & ger, nil significant & licet in alijs quæ componuntur ex fracto & integro, vel ex duobus integris aliqua pars videatur significare, illud est de per accidens, & non de ratione termini compositæ figuræ aliter omnes termini compositæ figuræ haberent illud. Secundò dicitur, quod licet in compositione nominis habeatur ratio significationum partium, tamen nulla pars nominis compositæ figuræ significat intra ipsum nomen, etiam si significet extra. v. g. nulla pars horum armiger, equiferus, respublica, significat intra illos terminos, sicut partes horum, gerens arma, equus ferus, & c. significant intra ipsa complexa. Quare si dictiones vnde veniunt nomina compositæ figuræ retinerent suas significationes, semper nomina compositæ figuræ significarent idem quantum-

uis partes illorum deponerentur intra ipsos terminos, quos componunt. Imò dato quod partes illorum nominum compositæ figuræ deponerentur à sua significatione simpliciter illi termini compositæ figuræ significarent idem quod antea, quia satis est ad retinendum suam significationem quod veniant à dictionibus, quæ modo vel olim significabant iuxta significationem quam modo habent. Ex quibus manifestè colligitur, quod terminis compositæ figuræ non quadrat illud signum terminorum complexorum, quod deposita vna parte variatur significatio totius. Nec etiam aliud, quod exprimitur significatio partium, & c. nam si dicimus, quod equiferus significat equum ferum, seu syluestrem: est quia caremus termino in complexo, quo explicemus significationem illius.

Arguitur secundò contra illam declarationem partium significantium iuxta significationem totius. Hæc propositio. b. non est. c. est complexum propriè significantium & tamen partes non significant iuxta significationem totius: ergo. Maior est nota, quia est vera propositio, & consueta. Et minor itè est manifesta: quia illæ literæ non sunt significantiæ. Ad argumentum respondetur, quod illud est de propositione composita ex proprijs nominibus literarum: ut si scriberes be, est be, be non est ce, nam hæc proprijsimè est propositio constans ex nominibus significantiis, & per hanc debet exprimi vnam literam esse aliam, vel non esse aliam. Et aliud est de propositione composita ex characteribus ipsis: ut est illa quæ sumitur in argumento: & de illa dicendum est, sicut supra diximus de illa, blitiri non est terminus significantius, quod licet literæ non sunt termini, aliquando accipiuntur pro nominibus proprijs ipsarum, & tunc reputantur tanquam termini significantiui. Et ideo ad argumentum negatur minor.

Caput decimum.

Terminorum alij impertinentes, nēpe quorum neuter, aut alterum infert aut alteri repugnat: vt, doctus, & iustus. Alij vero pertinentes, quorum alter, aut alterum infert, aut alteri repugnat. Qui subinde subsecantur in pertinentes sequela, id est, qui sese subsequuntur: vt, homo: & risibile: homo, & animal: & pertinentes repugnantia & disparatos, id est, qui sibi repugnant: vt videns, & non videns: videns, & cæcum: calidum, & frigidum. Qui in alia multa membra distribuitur.

Lectio vnica.

Præter diuisiones termini in Not. 3.

singulari, sunt postremo multæ diuisiones terminorum in plurali numero, vel in duali. ¶ Primò diuiduntur in impertinentes, & pertinentes: & secundo pertinentes in pertinentes sequela, & pertinentes repugnantia: quorum definitiones in textu sunt manifestæ. Subnotatur vero illic pluribus adhuc modis distribui istos terminos. Nam terminorum pertinentium sequela, alij sunt conuertibiles, qui sese mutuo inferunt vt ho-

Termini synonimi.

mo, & risibile: & alij se habent vt superior, & inferior, quorum alter alterum infert, & non è conuerso, vt homo, & animal. Et conuertibilem alij sunt synonymi & sunt termini eiusdem significationis, vt mucro, & ensis, & gladius, & alij non synonymi, vt homo, risibile. Et nota qd vt termini sint synonymi, debeat esse duo nomina distincta quo ad conceptus non vltimos: nam homo, & homo non sunt synonymi, sed idem terminus. Et est hic abusus ter ministrarum vocare eundem terminum, synonymum: nam synonyma, idem sunt qd simul nomina. i. duo nomina eiusdem rei: sicuti e conuerso, Homonyma sunt due res eiusdem nominis, vt ego, & alius Dominicus. Verum est qd solè iam vocari synonymi apud dialecticos, vox ipse, & conceptus vltimatus, cui subordinatur. Et rectus solet vocari non synonymus (grammaticaliter suis obliquis) vt homo hominis, licet sint synonymi essentialiter. Sed præstat, omnes casus reputari idem nomen. Atqui, etiam termini syncategorematici: vt, nec, & neque sunt synonymi, licet non dicantur conuertibiles: nam synonymitas est in significatione, conuertibilitas in prædicatione.

Not. 2.

Rursus terminorū repugnā-

tium seu disparatorum, alij sunt disparati oppositi, & alij disparati non propriè oppositi, sed diuersi. Et oppositi sunt in quadruplici differentia. Alij opponuntur contradictoriè, quando alter explicitè significat negationem alterius: vt, videns, & non videns. Alij opponuntur priuatiuè, quando alter connotat negationem alterius in subiecto apto, nato, vt videns, & cæcus. Alij opponuntur contrariè, sanè qui significant qualitates suapte natura incompatibiles: vt, album, nigrum. Alij oppouuntur relatiuè, scilicet, qui oppositos inuicem respectus significant, vt pater & filius. Alij sunt repugnantes non propriè oppositi vt puta termini significantes diuersas species substantiæ, vt homo, & equus, quos nos vocamus omnino oppositos, quia maximè opponerent contrariè, & Aristot. dicit qd substantiæ nihil est contrariū. Et nota, qd vt termini sint oppositi, vel repugnantes sufficit qd significant naturas, quæ ex natura sua non possunt esse in eodem supposito. Nam Deus & homo, virgo & mater, absolute sunt dicendi disparati, licet super naturaliter verificentur de eodem. Omnibus his terminis disparatis conuenit vt non possint simul de eodem verificari copulatiuè, licet successiuè mediante copula de futuro non repugnet, vel mediante alia copula de extrinseco tempore & copulatiuè stat, qd aliquid sit album & nigrum, & album, & non album.

Termini oppositi.

Argum. 1.

Sed tamen contra hoc argui-

tur. Hi duo termini, viuens, & mortuum, sunt priuatiuè oppositi, & tamen possunt verificari de eodem naturaliter. Ad hoc potest, concessa maiori, negari minor. Primo, quia non verificatur ly mortuum, de eodem manente, de quo verificatur viuens. Item quia illa verificatio de ly mortuum, fit per ampliationem. Et hoc magis placet, quanq̄ alij negent esse terminos oppositos.

Argum. 2.

Secundò arguitur illo sophis-

mate communi. Admisso qd totum non distinguatur à suis partibus, & qd ex materijs & formis Petri & Pauli videntium fiant per transpositionem Ioannes & Thomas, quorum vterque sit cæcus, tunc Petrus & Paulus sunt videntes: quia videns, & videns, & sunt non videntes, quia sunt cæcus & cæcus: ergo termini contradictorij, & pariter priuatiuè verificantur de eodem. Ad hoc

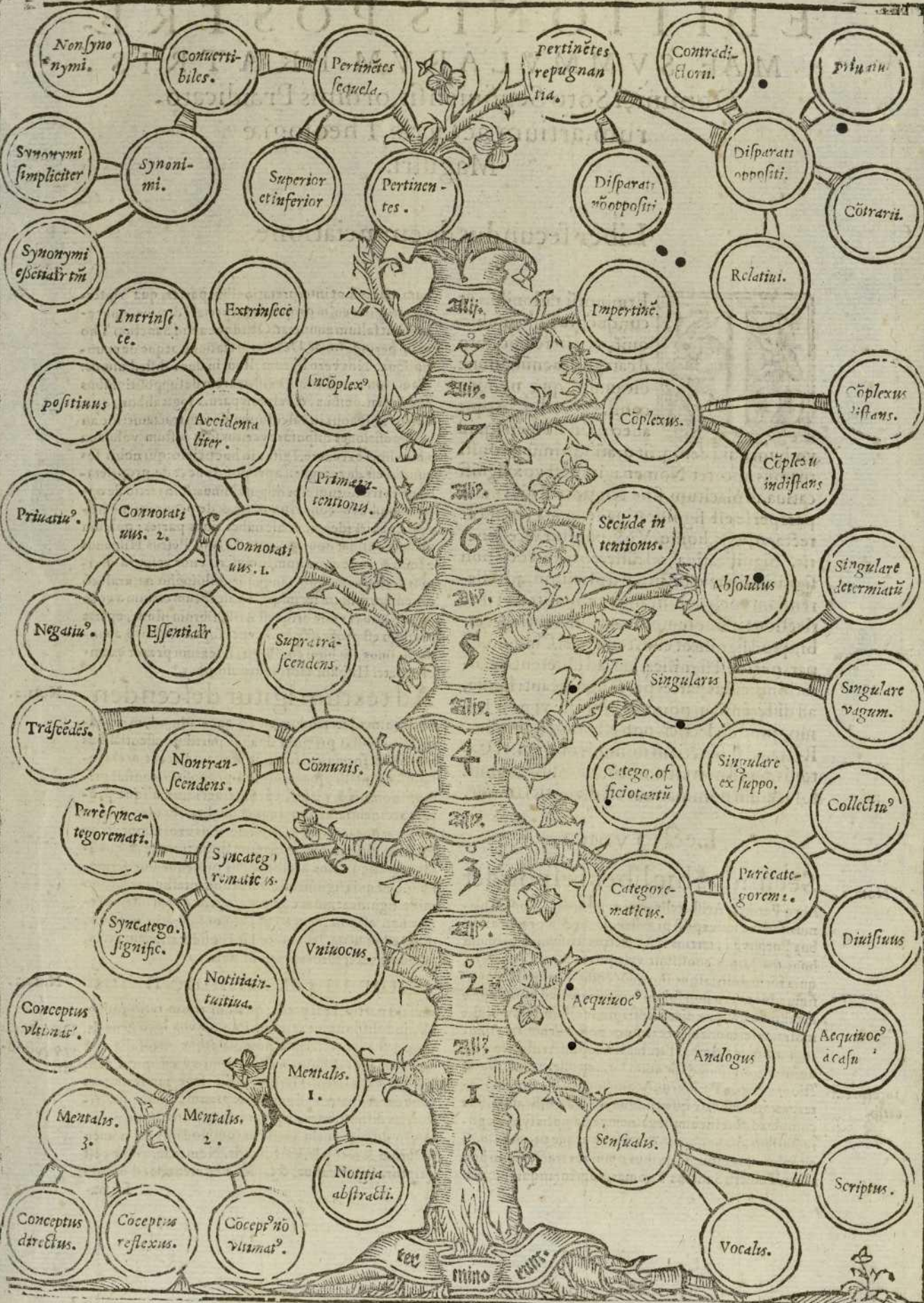
negatur in illo casu, Petrum & Paulum esse non videntes. Resolutio termini pluralis numeri positiuus resoluitur per copulatum singularis numeri. Vnde quando negatio additur termino plurali, tunc fertur vnica acceptatione in totum copulatum, quare non videntes, non æquipollet huic, non videns & non videns, sed huic non videns & videns. Et quia Petrus & Paulus sunt videns & videns, falsum est qd sint non videntes. Sed tamen sunt simul & videtes, & cæci. Quia ly, cæci, est terminus simplex non habens expressam negationem. Et ideo æquipollet huic cæcus & cæcus. Et quia Petrus & Paulus sunt Ioannes & Thomas, qui sunt cæcus & cæcus, fit vt Petrus & Paulus sint cæci. Vnde licet termini contradictorij, non verificentur in plurali de eodem, priuatiuè vero verificantur in plurali. Imo vero termini contrarij in plurali verificantur naturaliter de eodem copulatiuè. Vt si facias scutum cuius altera medietas sit alba, & altera nigra: & intellexeris qd album absolute dicitur il lud, cuius maior pars est alba, tunc totum scutum est album: nam est hoc album, & hoc album: primo pronomine demonstrante medietatem albam cum vna quarta nigra, & alio demonstrante eandem medietatem cum altera quarta nigra: & eadem ratione probabitur quod totum est nigrum: vt puta, hoc nigrum & hoc nigrum, primo pronomine demonstrante medietatem nigram cum vna quarta alba, & secundo demonstrante eandem medietatem cum altera quarta.

Not. 3.

Hec de terminis satis sint. Nā

maiora inferius suis locis habent disputari. At verò, vt omnia quæ dicta sunt in epilogum complectamur, post definitionem termini, octo præcipuas diuisiones Epilog* terminorum. Primo partiti sumus terminum, in mentalem, vocalem & scriptum. Et mentalem, in notitiam intuitiuam & abstractiuam, mox in conceptum vltimum & non vltimum: & postremo, in conceptum directum & reflexum. Secundo diuisimus terminum, in vniuocum, & æquiuocum, & rursus æquiuocum, in æquiuocum à casu & analogum. Tertio secimus terminum vniuocum, in categorematicum, & syncategorematicum: & deinde secundum aliquos categorematicum, in purè categorematicum, & categorematicum officio, & pariter syncategorematicum secimus. Quarto terminus categorematicus distribuitur est in comunem & singularem. Item in diuisiuum & collectiuum: & communis, in transcendentem & non transcendentem. Quinto diuisus est terminus categorematicus, in connotatiuum & absolutum: mox connotatiuus, in connotatiuum essentialiter, & connotatiuum accidentaliter: deinde connotatiuus accidentaliter, in extrinsece & intrinsece connotatiuum: postremo connotatiuus, in positiuum, priuatiuum, & negatiuum. Sexto terminum categorematicum partiti sumus in terminum primæ intentionis, & terminum secundæ intentionis. Septimò terminum in incomplexum & complexum: & rursus, complexum in complexum distantem & complexum indistantem. Octauo itaque termini in plurali numero distincti sunt in pertinentes: & in impertinentes: mox pertinentes in pertinentes sequela, & pertinentes repugnancia: deinde pertinentes sequela in conuertibiles, & habentes se sicut superior & inferior. Præterea conuertibiles in synonymos & non synonymos. Postremò repugnantes in non oppositos, seu diuersos: & oppositos, aut contradictoriè, aut contrariè, aut priuatiuè, aut relatiuè. Quas diuisiones vniuersas ob oculos tibi obijcit hæc arbor.

Arbo

EDITIONIS POSTRE- MAE SUMMULARVM FRATRIS

Dominici Soto Segouienſis, ordinis Prædicato-
rum, artium, ac ſacræ Theologiæ
Magiſtri.

Liber ſecundus de enunciatione.

Erminorū rationibus vt
cunque præſinitis: ſubſe-
quit, vt altero hoc libro
de categorica enūtiatione
dicamus, quæ nomine
conſtat & verbo. Atque
adeo quid nomen, quid
verbum quid deniq; ſit oratio, primū conſti-
tuamus oportet. Nomen igitur, eſt vox ſigni-
ficatiua ad placitum ſine tempore: cuius nulla
pars per ſe eſt ſignificatiua ſeparata, finita &
recta, vt, vox, homo. Vox, ponitur vice generis.
Significatiua, ad differentiam vocis non
ſignificatiua: vt blitiri. Ad placitum, ad diffe-
rentiam vocis ſignificatiua naturaliter: vt inter-
iectiones: Sinè tempore, ad differentiam verbi,
quod ſignificat cum tempore: Cuius nulla
pars per ſe eſt ſignificatiua, ad differentiam or-
ationis: cuius partes per ſe ſignificant: Finita,
ad differentiam nominis infiniti: vt non ho-
mo, quod dialecticis non eſt nomen infinitū.
Recta, ad differentiam nominis obliqui: vt Ca-
tonis, quod non eſt nomen: ſed caſus nominis:
ſolus enim nominatiuus eſt dialecticis nomē.

Lectio vnica.

Nota. 1.

Secundus hic liber reſpondet

libro Periher. Ariſtorelis, qui apud ipſum non eſt pri-
mus: ſed ſecundus poſt prædicamenta, & à prædicabili-
bus Porphyrij, tertius. At Petrus Hiſpanus primum
hunc tractatum conſtituit vel quia facilior: vel certe,
quia formandis: atque introducendis iſtuenibus ſit aptiſ-
ſimus. Nos vero non ſolum hac ratione, ſed quia de præ-
dicabilibus & prædicamentis nonnullum ſummuliſtis
molimur ſermonem facere: hunc poſt librum termino-
rum mox haurimus. Titulus libri apud Ariſtotelem eſt
de interpretatione. Hoc enim latine pollent duæ illæ di-
ſtiones græcæ, Periherm. Atqui (interprete Boetio) in-
terpretatio, eſt vox quæcunque per ſe ſignificatiua, ſiue
complexa ſiue incomplexa. nempe deſumptis ſyncatego-
rematibus. omne nomen & verbum atque proſiſtitio, di-
citur interpretatio: de quibus omnibus tractatur in hoc
libro. Tameſi Sanctus Thomas, nomen (inquit) & ver-

Interpreta-
tio.

bum magis ſunt interpretationibus partes, quam inter-
pretatio: ille enim proprie interpretari dicitur, qui ve-
rum aut falſum enunciat. Ob id que apud Sanctum Tho-
mam perinde ſonant. De interpretatione, at que de enun-
tiatione. Nos vero librum illum in duos diſtribuimus:
Nam cum neceſſarium exiſtimarem de ſuppoſitionibus
& ampliationibus, & reliquis paruis logicalibus, quæ
Petrus Hiſpanus in calce ſummularum tractauit: hic an-
te oppoſitiones diſputare veritus ſum iuſtum volumen
vnius libri excedere. Igitur in hoc primo: qui nobis ſe-
cundus eſt de categorica proſiſtione & de proprietati-
bus extrinſecorum eius diſputabimus: & in tertio de op-
poſitionibus & conuerſionibus, & de proſiſtione hy-
pothetica: & ideo liber hic habet duas partes: quarum
prima continet nouem capita. Et cum Petrus Hiſpanus
à ſono & voce exordium ſumpſerit, nos vt ſupra dixi-
mus, ſermonem illum tanquam philoſopho naturali cō-
gruentem miſſum fecimus. Dialecticum etenim à voce
ſignificatiua: vnde orſus eſt Ariſt. librum iſtum, operæ
pretium eſt proficiſci. At de voce ſuperiori libro abun-
de diximus. Et boni conſulto, ſi textum præter exem-
plar Petri Hiſpani, tantillum poliuimus.

Ad textum igitur descenden-

tibus animaduertendum eſt, quod quemadmodum res na-
turalis conſtat primum duabus partibus eſſentialibus
materia & forma: cui ſubinde multa adiacent acciden-
tia, quæ ſunt illi ornamento, ita proſiſtione conſtat pri-
mum nomine & verbo, cui mox accidunt aliqua pro-
pria accidentia: vt quantitas & qualitas. Et ideo à nomi-
ne & verbo tanquam à ſimplicioribus exordimur: mox
de proſiſtione ipſa: ac demum de quantitate & quali-
tate, & reliquis eius accidentibus proſequemur ſermo-
nem. Sed quia ſignificatio verbi non intelligitur (ſine no-
mine ſignificat enim compositionem, quam ſine extre-
mis non eſt intelligere) ſit, vt conſideratio nominis,
quod eſt vt materia, antecedit conſiderationem verbi,
quod eſt velut forma proſiſtitionis.

Nota. 2.

Igitur in diffinitione nomi-

nis ſunt particule ſeptem: quarum trium ratio eadem
eſt, quæ diffinitione termini. Ponitur vox loco generis.
Quod ſi arguas ſcripta nomina atque mentalia non
comprehendi diffinitione, reſponſum eſt quod cum
Dialectica ſit ſcientia ſermocinalis: ſane quæ ſermones
conſiderat quatenus ſigna conceptuum, conſuevit Ari-
ſtoteles diffinitiones deſignare de vocibus. Hanc verum
tamen diffinitionem facile accomodabis ad nomen
ſcriptum & mentale. Vt ſi dixeris, Nomen ſcriptum, eſt
ſcriptura ſignificatiua, &c. Nomen mentale eſt notitia
forma-

Nota. 3.

Dux partes
proſiſtitionis.

formaliter significatiua sine tempore. &c. Significatiua, separata illa vocem blitiri, & alias non significatiuas a ratione nominis. Nomen enim est, non tamen quo aliquid designamus. Ad placitum, fecerant interiectiones animam a ratione nominis: vt est risus hominis, hinnitus equi, mugitus bouis: quos Aristotel. vocat illiteratos sonos: quia nullum est a natura nomen. Sine tempore, distinguit inter nomen & verbum, quod, vt capite sequenti videbimus, significat cum tempore.

Cuius partes. &c. Excludit orationem a ratione nominis.

Nota. 4. Quare vt vtamur exemplo Aristotelis iuxta translationem Boetij, ly, equiferus, nomen quidem est. Sed ly, equus ferus, non est nomen, quod in capitulo de termino complexo exposuimus: nam ly equiferus, subordinatur simplici conceptui. Et ideo significatio illius non dependet ex significationibus partium. Quare nec partes significant iuxta significationem totius sed ly, equus ferus, quia est in mente complexum: constat ex partibus per se separatim significantibus iuxta significationem totius. Et ideo non est nomen. Quod si quis interrogauerit quare ly, equus ferus vel ly, homo albus, non sit nomen: cum sit vere terminus significatiuus, reddens suppositum verbo. Aliqui respondent qd aliter accepit Aristotel. hic nomen, quam grammatici. Sed quantum ego opinor, Aristote. suppositum significationem nominis & verbi ex grammatica. Nec grammatici censerent, homo albus, esse nomen: sed duo nomina sicut Petrus & Paulus. Nec ideo quod congrue iungantur, reputantur facere vnum nomen: sed vnum congruum complexum. Et Petrus Hispa. omne complexum appellauit orationem sicut Aristoteles, qui illud complexum, equus ferus, vocauit orationem. Et ita dixit quod ly non homo: non est oratio: reputans illum terminum incomplezum.

Finita ponitur ad differentiam nominis infiniti, vt non homo.

Nota. 5. Vbi notandum qd ly non, accipitur dupliciter, vno modo neganter, quando fertur in verbum aut in copulam propositionis hypotheticæ: & infinitanter, quando vis eius alligatur termino, qui dicitur terminus infinitatus. Et terminum infinitum exclusit Aristot. a ratione nominis: propterea quod nomen debet significare rem aliquam certam: est enim velut rei alicuius notamen. At ly, non homo, non habet circumscriptam & finitam significationem, & ideo vocatum est nomen infinitum. Significat enim, vt dicit Aristot. & quod est: & quod non est: id est, vera entia & fictitia. Adnotauimus enim. c. De termino connotatiuo, quod omne nomen positiuum significat aliquid limitatum vt ly, homo, homines, & non equos: ly, animal: animalia, & non lapides: ly, ens, entia vera: sed non fictitia, chimæra, e conuerso significat ens fictitium: sed non verum. At ly non homo: & vera entia significat, puta lapides: significatione totali, & fictitia: puta chimæram: hircoceruū, &c. Itaque potius explicat quid non significet: quam quid significet.

Ecce secundum illos, qui dicunt, quod terminus connotatiuus significat entia vera & imaginaria, vt puta, quod ly album, significat omne, cui imaginatur conuenire albedo: ly, chimæra, omne illud, cui imaginatur conuenire illa monstruosa compositio, secundum istos, in quam, non sunt illa magis nomina quam ly non homo. Et ex hoc sequitur sensus verborum Aristot. scilicet, non homo, non est nomen: quia simili-

Nota. 6. liter in quolibet est, & quod est, & quod non est. Non enim est sensus quod ly, non homo, verificatur de chimæra in hac, chimæra est non homo: nam expresse Aristot. vltimo. c. 1. Priorum asserit propositionem negatiuam nihil ponere: sed affirmatiuam de prædicato infinito aliquid ponere. Quare non sequitur inquit lignum non est album: ergo lignum est non album: nisi forsitan extremis naturaliter supponentibus. in quo sensu visus est eam concedere, Sanct. Thomas sic hanc, chimæra est chimæra: sed intelligit Aristot. quod ly non homo, similiter significat entia vera & entia fictitia. Et vera Græca significantes Latine redduntur hoc modo, similiter habet circa quodlibet, & quod est & quod non est. Ex his sequitur omnia nomina positiuum posse infinitari, quantumcunque transcendencia & vniuersalissima, vt si dicas, non ens est causa per accidens, non intelligibile significat aliquid & cetera. Syncategoremata vero non possunt infinitari.

Nota. 7. Recta ponitur in definitione ad excludendum casus nominum. Qui ideo non sunt nomina: quia solo nominatio nominamus. Et ideo dicuntur casus nominis: quia descendunt a nomine: definienter a ratione nominis. Quo fit vt nominatiuus non dicatur casus apud Aristot. licet notet hic, Sanct. Thom. quod grammatici vocant nominatiuum casum sequenti stoicos. Sequitur secundo, quod non excluditur obliquus a ratione nominis eo quod non potest reddere suppositum verbo, sed ratione significationis: quia non significat per modum: vt quid, licet inde proueniat quod non possit reddere suppositum verbo: quare adiectiuū adiectiuum tenent, licet non possit reddere suppositum verbo, est nomen. Imo obliquus per se potest reddere suppositum verbo, vt me disputare est vile: & verbo impersonali, vt me pœnitet vitæ, & tamen illic non est nomen. Sed arguitur quod obliquus sit nomen, in his propositionibus, lapidem quem reprobauerunt, hic factus est, &c. Verbum quam statuo vestra est, vbi illi accusatiui reddunt suppositum verbo personali indicatiui, ac subinde videntur illic esse nomina. Respondetur quod illi accipiuntur loco nominatiui: & ideo habent vicem nominum.

Recta ponitur in definitione

Argum. 1. Cōtra particulam sextam definitionis arguitur. Nomen infinitum satis excluditur a ratione nominis particula præcedenti, cuius nulla pars separata, &c. Ergo illa particula, finita, redundat. Circa hoc certatur inter Dialecticos, an nomen infinitum sit complexum. Et Aristot. videtur intelligere: esse incomplezum: nam dixit non esse orationem, cum dixisset ly, equus ferus, esse orationem. Et ita exponit, Sanct. Thom. Nisi quis dixerit quod non vocauit illud orationem, id est, terminum complexum, propterea quod non constat ex duobus nominibus, sed ex nomine & syncategoremate. Sed confir. hæc sententia Aristot. Nam quemadmodum ly, album, subordinatur vni simplici conceptui significati materiali omnia quibus potest conuenire albedo, ita ly, non homo: subordinatur conceptui simplici significanti illa quibus non repugnat illa negatio hominis. Nā sicut illa conueniunt positiuæ in ratione albedinis, ita hæc conueniunt in vna ratione negatiua. Est veruntamen argumentum contra hoc, quo probatur esse complexum. Nam huic conceptui homo, potest apponi negatio non, & tunc restabit vnum complexum. Quod si responderis, vt nos alias diximus quod potest vtroque modo reperiri in mente: complexe & incomplexo: replicatur

Cōtra particulam sextam de-

An nomen infinitum sit complexum.

Summu. Do. Sor. C 2 argu-

argumentū, si ly, non homo, complexē significaret formaliter negatione hominis in concreto: ergo superfluum esset terminus incomplexus: idem formaliter significans, & cum natura nihil faciat superflue, sit ut nunquam ille proferretur. Dicendum ergo puto ad mentem Arist. quod quēquam, non homo reperitur in mente & complexē & incomplexē, tamen non significat infinitanter, nisi quando est incomplexum: itaque ly, non homo, complexē non significat significatione totali idem quod ly, non homo incomplexē non significat significatione totali idem quod ly, non homo incomplexē puta negationem hominis in concreto, nec significat lapidem. v.g. de materiali. Et ideo ly, non, in mente nunquam reperitur nisi neganter quāquam est ex virtute sua. Itaque si post ly, non homo: diceretur verbum, non negaretur. In voce autem accipitur complexum infinitanter: quia non habemus vocem incomplexam, qua explicetur ille conceptus incomplexus.

Argum. 1.

Secundo arguitur contra vlti

mā partem. Ly cato, & ly catonis, eidem numero conceptui subordinantur, ergo si primum est nomen, secundum etiam est nomen. Probatur antecedens: quia idem & eodem modo essentialiter significant: & illa differentia grammaticalis non facit diversos conceptus. Hoc argumentum eo tendit, ut inquirat, sint ne accidentia grammaticalia in mente. Vbi animaduertendum, triplicia esse huiusmodi accidentia. Quædam enim sunt, quæ variant logicalem significationem: vt qualitas & species. Nomen enim commune: homo, aliud significat quam proprium Petrus, & derivatum aliud quam primitiuum: vt fortis fortior fortitudo. Ethæ nomina perspicuum est, diuersis subordinari conceptibus. Alia sunt in alio extremo, quæ nec variant significationem logicalem, nec eorum modi significandi grammatici mutant veritatem propositionis vt figura & declinatio. Nam si nomen simplicis figuræ, significaret illud quod ly, equiferus, idem esset dicere, equiferus currit, & a. currit, & idem est dicere, Petrus est domi, & est domus, in genitiuo secundæ aut quartæ declinationis: & Petrus moritur, & Petrus moritur: in tertia & quarta coniugatione. Ethæ manifestum est e conuerso omnia subordinari eidem conceptui. Tertium genus accidentium est: quod cum non mutet significationem logicam & essentialē, mutat tamen veritatem propositionis. vt casus & numerus in nomine: persona, numerus, tempus & modus in verbo. Etenim ens, entis, entia, idem logicaliter significant, sicut intelligo intelligere, &c. Refert tamen dicere, Michael est Deus, est Dei: est ens est entia. Michael intelligo: michael intelligit, &c. Et cum illæ differentie in mente vltimata minime possint attendi penes diuersas terminationes, vbi vera nulla est talis varietas figuræ in linatione vel prolatione, contenditur inter doctores quid ibi tandem efficiat illam diuersitatem. Fuit in primis in opinione antiquorum cato, catonis, subordinari conceptibus omnino diuersis: puta significantibus diuersa & diuersimode: ita quod genitiuus subordinatur notitiæ connotatiue significanti de materiali quodcunque ens, connotando & possidetur a catone. Potissima eorum ratio erat quia ly, Catonis verificatur de re possessa à catone: vt si dicas, hic liber est catonis: ergo significat illam. Secundo illud complexum liber catonis, significat præter librum & catonem, habitudinem vtriusque: vt puta possessionem: & talis habitudo non significatur per nominatiuum: ergo per genitiuum: &

cum terminus (inquit) non possit significare habitudinem quin significet ambo extrema, sit vt ly, catonis, significet & rem possessam & possidentem. Postremo aut ly catonis, si significat solum catonem: significat ipsum eodem modo sicut ly cato: & tunc idem esset dicere, liber est catonis: & liber est cato. vel significat catonem connotando possessionem & tunc significabit pariter rem possessam, vt modo probatum est. At opinio hæc iure deserta est a successoribus: est enim in primis inopinabile quod ly catonis, vel ly hominis sit nomen connotatiuum & solū differant declinatione à suis rectis quæ sunt nomina absoluta, & maxime quia, vt ipsi fatentur, datiuus & ceteri obliqui non sunt connotatiui: quia non verificantur per se de alio sicut genitiuus: quāquam & hoc gratis negant. Nam sicut concedimus, liber est catonis, concedimus filius est catoni, filius est à catone, Et arguitur secundo: si queretur quod liber catonis, tantum valeret sicut liber, ens catonis: & in hoc syllogismo, hominis liber est optimus, cato est homo: ergo catonis liber est optimus, medium æquiuocē teneretur: cum in maiori sit connotatiuum, & in minori absolutum. Alij moderni qui fuerunt nobis socij, declinantes in aliud extremum dicunt oēs casus eiusdem nominis eidem conceptui omnino subordinari: sed diuersos actus syncategorematicos adiunctos tali conceptui efficere vt significet per modum cuius, aut per modum cui. &c. Itaque sicut hæc vox homo idiōmate Hispano per oēs casus est eadem, sed solum per additionem horum articulo rum, la, de la, ala (quæ sunt sicut in græco ὁ ἄνθρωπος) exprimimus modum significandi diuersorum casuum: ita in mente est idem conceptus cum diuersis articulis. Rationes huius opinionis sunt huiusmodi. Illæ duæ notitiæ cato, catonis, sunt synonymæ de significatione essentiali: ergo sunt eiusdem speciei ac subinde possunt sese intendere: & esse vna numero. Secundo ille modus significandi per modum vt cuius, vt cui, &c. est accidentalis: ergo potest abesse à tali notitia. Et ideo ablato tali accidente genitiuus & rectus sunt eadem notitiæ: & si sunt eadem notitiæ, non potest melius explicari ille varius modus significandi nisi per articulos, sicut apud græcos vel apud Hispanos. Hæc opinio non est omnino improbabilis. Est tamen in primis contra Aristotelem dicere, quod ly catonis, & ly cato, sint eadem notitiæ, qui dicit ly catonis & ly catoni non esse omnia: & certe si catonis: & cato sunt eadem notitiæ, non videtur quare ly, catonis non sit nomen Et Sanct. Tho. quod li. 4. art. 7. exponens Aristotelem in hac parte inquit: Diuersitas connotationis, id est, per modum vt quid, vel vt cuius, tollit nominis identitatem: quare casus diuersi non sunt unum nomen simpliciter sed vnum ordine declinationis. Et ideo semper ego sum in opinione quod casus eiusdem nominis subordinantur in mente diuersis conceptibus significantibus idem & eodem modo essentialiter, id est, absolute vel connotatiue, sed tamen diuersimodè grammaticaliter per modum vt quid, vel cuius. Nam cum notitiæ significant naturaliter, quomodocunque varietor modus significandi est alia notitiæ & certe nomē, casus, hoc sonat, quod cadat ab alio: & ideo genitiuus in mente, est alius à nominatiuo. Et confirmat hæc sententia. Quemadmodum alius est conceptus significans albedinem abstractiue, vt albedo: & alius qui significat concretive, vt album: ita alius est qui significat per modum vt quid & alius per modum vt cuius. Nec est idem conceptus cum audio seruus catonis, & seruus cato. Et ideo ad primam rationem primæ opinionis antiquorum, negatur quod ly catonis, in hac, liber est catonis,

Accidentia grammaticalia.

Casus reperitur in mente.

fit totale prædicatum: sed vel est propositione de, est, secundo adiacente: vel prædicatum est, ly est cationis: nam verbum etiam prædicatur: vt statim, e. de verbo declarabimus. Ad secundam respondetur quod in illo complexo: liber cationis, ly cationis in mente significat per modum vt cuius: & ideo totum complexum significat habitudinem libri ad cationem, licet ly cationis, non significet librum. Et per hoc responsum est ad postremam rationem: quod ly cationis, licet significet idem quod cato: non tamen eodem modo. Ad primam rationem secundæ opinionis, concessio antecedente, q̄ cato & cationis, significant idem essentialiter negatur q̄ sint eiusdem speciei: est enim fallacia: nam in antecedente accipitur ly, essentialiter, pro logicaliter, quia significant idem absolute: ex quo non sequitur quod sint eiusdem speciei: naturalis nã ille modus diuersus significandi arguit diuersas naturas. Et eadem ratione respondetur ad secundam q̄ ille modus significandi per modum vt cuius, non dicitur accidentaliter: eo q̄ non sit de intrinseca ratione notitiæ, & separabilis ab illa: sed quia consueuerunt dialectici proprietatem grammaticealem vocare accidentalem, respectu illius, quæ est dialectica. Sed est vltimum argumentum contra hanc opinionem. Sequeretur inde, in hac consequentia, cuiuslibet hominis equus est animal, Petrus est homo, ergo Petri equus est animal: medium teneri & quiuoce postquam subordinatur diuersis conceptibus. Negatur tamen sequela. Nam quando nomen est idem declinatione: est simpliciter vniuocum.

At vero de genere restat du-

bium: an reperiat diuersitas generis in mente, an sint diuersæ notitiæ albus, alba. Et pro parte affirmatiua est argum̄: quia non est idem dicere, homo est albus, homo est alba: masculis enim solis existentibus albis, prima est vera, & secunda falsa: quod non potest esse, nisi quia prædicatum primæ supponit, & non secundæ ac subinde sunt diuersæ notitiæ: nam si esset eadem, cum in mente non sit determinatio in, us, vel in, a, nulla est ratio quare accipitur in vna solum pro masculis: & in alia solum pro feminis. Pro parte negatiua arguitur quod non sint diuersæ notitiæ. Primo in substantiis, lapis, & petra, subordinatur eidem conceptui: nam certe (supposito q̄ voces sint synonymæ) non videtur, quomodo sint diuersi conceptus: ergo pariter in adiectiuis. Secundo in his mentalibus, lapis est albus, petra est alba, idem est omnino subiectum: puta naturalis similitudo lapidis, qui non est alicuius generis: ergo eodem modo erit idem prædicatum. Item arguit. Conceptus intuitiuus rei albae qui producitur non per voces vel scripturas, sed per visionem parietis nullius generis est: ergo idem est conceptus prædicati, si dicas, hic paries est albus vel hoc ens est album, vel hæc res est alba, demonstrando idem. Item vltimo, quia si albus, & alba sunt diuersi conceptus: sequeretur quod in diuersis idiomatibus formarentur diuersi conceptus per hoc, q̄ illa res significaretur nomine masculino, vel feminino: & sic ex placito nostro dependeret mutare naturas conceptuum. Propter hæc argumenta credo genus non reperiri in mente. Nec est idem quod de casibus, qui ex natura sua significant diuersimode. Et ad argumentum in contrarium respondemus, q̄ negamus hanc vocalem, homo est alba, solis masculis existentibus albis, quia non concipimus proprium conceptum subiecti, communem masculis & feminis: sed concipimus hanc mentalem, mulier est alba. sed si formaremus hanc, homo est alba,

certe esset vera. Et q̄ formemus primam causa est, quia prædicatum in voce est formæ generis. Et tunc vel prædicatum restringit subiectum quo ad genus, vt vult Petrus Hispanus. 7. tractatu, cap. de restrictione: vel ex consuetudine prouenit: q̄ cum audimus prædicatum formæ generis, concipimus subiectum formæ generis, vel est validissimum argumentum q̄ propositio est simplex qualitas. Si enim hæc propositiones, homo est albus, homo est alba, subordinantur diuersis mentalibus: & prædicatum non restringit subiectum, necesse est dicere q̄ sunt illæ propositiones de simplicibus qualitatibus diuersis significantes, sed de hoc alias. Si tamen dicas, Petrus est alba, illa nec significat vere nec false: quia non est congrua: licet ex bonitate intelligentis quis concipiat vere vel false. Ex quo sequitur, in hoc syllogismo, omnis homo est iustus, Maria est homo: ergo Maria est iustus, maiorem extremitatem vniuoce teneri, sed negatur consequentia solum quia consequens propter incongruitatem non significat vere vel false.

Solet hic disputari an nomē

dicatur logice de mentali, vocali, & scripto. Et primum si nomen dicatur proprie à nominando videtur q̄ principaliter dicatur de vocali & scripto, & metapho- Not. 9.
rice de mentali: non enim nominamus proprie, nisi per voces, per conceptus autem metaphoricè: quia loqui mentaliter, est cognoscere. Et ita cepit nomen Aristoteles cum dixit, & quiuoca dicuntur, quorum solum nomen est cōmane, & ratio substantiæ diuersa. Vnde distinxit inter nomen & cōceptum. Sed si accipiat nomen vt dicat significare sine tempore, & c. tunc est videre an significare, dicatur vniuoce de voce & conceptu. Et tunc si significare, sit exprimere conceptum non est vniuocum. Imo nullo modo conuenit conceptibus, nec analogice. Si autem significare accipiat pro hoc quod est facere cognoscere res: tunc vniuoce dicitur de voce & cōceptu: & nō analogice, licet nobiliori modo cōueniat cōceptibus: sicut animal licet nobiliori modo cōueniat hominibus: tamen vniuoce dicitur de illo & ceteris animalibus.

Caput secundum.

Verbum est vox significatiua ad placitam cum tempore: cuius nulla pars, per se est significatiua, separata: finita & recta. Cum tempore, ponitur ad differentiam nominis. Finita, ad differentiam verbi infiniti: vt non disputat: quod dialecticis non est verbum sed verbum infinitum. Recta, ad differentiam verbi obliqui, quod non est verbum. Solum enim verbum indicatiui modi, presentis temporis, est verbum apud dialecticum: cetera verò sunt obliqua verba. Atq; adeo dialecticis, nomen & verbum, sunt partes duæ orationis præcipuæ: ceteras verò appellant syncategorematicas: id est, consignificatiuas.

LECTIO VNICA.

Post definitionē nominis sub

sequitur in hoc altero capita definitio verbi: in qua per

inde atque de definitione nominis, septē sunt particule. Et quidem tres priores eadem ratione ponuntur: nempe, ly vox, loco generis: significatiua, ad differentiam vocis non significatiua: & ad placitum, ad differentiam interiectionum animalium: sed, cum tempore, ponitur ad differentiam nominis.

Not. 2.
Significare cum tempore.

Vbi explicandū est: quid nā sit

significare cum tpe: quod nō tā facile explicat, quā mente cōcipit. Obidq; Arist. nō aliter q̄ exemplo. exposuit dicens, dico quoniam verbum cōsignificat tempus: vt valetudo, nomen qdem est, valet vero verbum: vel (interprete Boetio) cursus nomen est: currit, vero verbum. At moderni sum multū claritatis nimirum amatores, dicunt significare cum tpe, esse vniere extrema in ordine ad dnam tps. Sed quid rogo attinet, ad significare cū tpe, hoc quod est vniere: Nā Arist. duas distinctas cōditiones verbi posuit: cōsignificare tempus, & vniere predicatum cum subiecto. Et certe verbū: lego, quāquā nunquā vniere extrema, p se significaret cum tpe. Et postremo participium significat cū tpe licet nō vniat. Igit animaduertendū est inter hæc tria lōge differre, significare tempus cōnotare tēpus, & significare cum tpe. Exempli gratia. Hi termini, tempus, mensis dies, significāt tēpus, p quo supponunt, sicut ly locus, significat locum: & hi termini prædium, cœna, significāt actiones comedendi, cōnotādo certā dnam tps: puta horā meridianā vel serotinā: hæc aut nō significāt cum tpe. At significare cū tpe est significare actionem vel passionē in ordine ad aliquam durationem tps, quod est significare illā per modū quo est in fieri, vel in fluxu tps. V.g. ly, curro, significat cursum, & est in fieri de presenti: & ly cucurrit, vt fuit in fieri: & ly curret, vt erit in fieri: sed ly cursus significat cursum, vt rem quādā, nō vt fieri. Quo fit vt participiū significet cū tpe, nec in hoc differt a verbo, vt amās, amaturus: significat em a actionem, vt in fieri, ac proinde modificatur eisdem aduerbijs quibus verbum, vt velociter currit, velociter currens: diu disputat, diu disputās: sed nō dicimus, velociter cursus, nec diu disputatio. Sequit secundo, q nō cōsistit significare cum tpe in hoc, quod est importare dnam tps pntis, vel futuri, sed in hoc q verbum, & participium significāt actionē, vt in fieri & motu, & motus mensurat, & cognoscit per tēpus, vt habet. 4. Physico. & hoc vocat Arist. cōsignificare tempus. Inde tū cōuenit verbo cōsignificare varias dnas tps. Sequit tertio, q verbum nō significat tempus, nec cōnotat illud: quicquid sit illud tempus, siue sit cœlum siue accidens, nihil ad Terministas, sed solum significat a actionem, vel motum, vt est in duratione, quæ mensuratur per tempus, vel instans. Et in hoc sensu intelligito, quoties audieris verbum includere tempus vel instans, vt cum dicitur hanc propositionem, Antichristus prædicabit, æquipollere huic, Antichristus in aliquo tempore prædicabit: & hanc, Deus est, æquipollere huic, Deus in hoc instanti est. Intelligito inquam, quod æquipollent in consquendo, non in significando.

Not. 3.
Significare cum tempore.

Sed tunc restat dubium, Si

participium significat cum tempore, sequitur definitionem verbi esse diminutam, cum nullo membro excludat participium a ratione verbi. Circa definitionem Aristotel. cessare huiusmodi dubitatio: Subiungit enim de verbo, quod est nota eorum, quæ prædicantur, id est, copula, & per hoc excludit participium. Sed quia Petrus Hispanus non adiecit illam particulam, glossatur q significare cum tempore contingit dupliciter, scilicet,

cum tempore determinato, & cum tempore indeterminato. Cum tempore indeterminato, est significare in ordine ad aliquam differentiam temporis, taliter, vt possit accipi in ordine ad aliam, & hoc conuenit participio: nam ly amans, licet sit participium præsentis, ampliatur tamen ad illud, quod erit præsens, in hac, Petrus erit amans. Sed significare cum tempore determinato, est ita significare in ordine ad vnam differentiam, vt non possit accipi in ordine ad aliam quod est proprium verbi. Nam ly, amat, non potest accipi nisi pro præsentis, & ly, amauit pro præterito. Sed tamen ista distinctio nō satisfacit: nam certe ly, amans, vbi conq; importat tempus præsens, etiam si dicas, Petrus erit amans: & ly amaturus, semper cōsignificat tempus futurum: etiam si dicas, Petrus fuit amaturus. Nec satisfacit dicere, quod licet non mutetur significatio participij, tamen ampliatur: nam pariter poterit ampliari verbum, vt si dicas, Petrus possibiliter est, Petrus possibiliter amat, imo vnum verbum potest ampliari aliud, vt petrus potest amare. Et ideo ad sostinendum Petrum Hispanum explicanda est differentia hoc modo: verbum non potest ampliari nisi a ly. potest, vel imaginario: participium autem ampliatur a differentijs verbi, sum, es, fui. Ego tamen fateor, q maluissem addere particulam Aristotelis in definitione verbi, vt distingueretur a participio, nisi vt non violarem textum Petri Hispani.

Not. 4.

Alia tres particule eadem ratione

ponuntur, qua in definitione nominis, scilicet cuius nulla pars separata, &c. Ad excludendum complexa verba, vt dormit, vel vigilat, est vel erit, quod non est verbum, sed verbum complexum, vel aggregatum ex verbis. Finita, ad differentiam verbi infiniti, quod eadem ratione, excluditur a ratione verbi, sicut nomen infinitum: quia ex illimitata significatione: vt si dicas, non currit, vt fit vnum verbum, non significat aliquam a actionem creatam, sed quancunque quæ non est cursus: etiam imaginariam, sicut, non homo, quicquid non est homo. Restat etiam ponitur eodem modo, sicut in definitione nominis: quia verba obliqua non sunt verba sed casus verbi, vt cucurrit, curret, &c. Sed est notandum vt bene notat hic Sanctus Thomas, quod variatio verbi per personas & numeros temporis præsentis indicatiui, vt amas, amant, non tollit rationem verbi, sed variatio per tempora & modos. Et ratio est optima, quia verbum de ratione sua habet significare agere vel pati, & simpliciter agere vel pati, solum est in actu præsentis, & ideo solum verbum præsens indicatiui est absolute verbum, sed cucurrit in præterito, vel curret in futuro: & similiter, currerem, di sputasssem, est agere secundum quid, & non simpliciter, & ideo non sunt illa verba, sed casus verbi. Sed tamen diuersæ personæ eiusdem indicatiui: omnes significant agere in actu præsentis, & ideo non sunt verba obliqua, sed simpliciter verba. Et hæc est melior ratio huius particule, quam illa, quæ data est in priori editione in solutione ad quintum.

At sunt multa alia explicanda

in hoc capite, & ideo arguitur primo contra quartam particulam. Verbum harum propositionum, homo est animal rationale, quatuor & tria sunt septem, & similia, non significat cum tempore: ergo illa particula redundat. Probatur antecedens. Illæ propositiones sunt necessariæ, vt videbimus capitulo de suppositione & essent veræ, etiam si nec mundus nec tempus fuisset, & tamen

Argum. r.
Verbum ab solui a tempore.

& tamen si ly est, significat cum tempore, essent falsæ in tali casu: nam restringerentur extrema ad tempus præsens: ergo non significat illic verbum cum tempore. Hoc argumentum inquit, an verbum possit absolui à tempore. Ad quod respondemus, verbum absolui à tempore, potest vno modo intelligi, qd non significet in ordine ad aliquam durationem vel differentiam temporis, & hoc est impossibile: nam essentialis, & inseparabilis est verbo ille modus significandi. Alio modo, vt dicitur ferè Summulistæ moderni: verbum absolui à tempore est importare omnem differentiam temporis. Et in hoc sensu quo dicunt verbum absolui à tempore: in eodem concedunt huiusmodi propositiones doctrinales, s. quatuor & tria sunt septem, omnis triangulus habet tres angulos æquales duobus rectis, &c. Id est, omnis triangulus est, vel fuit, vel erit, vel potest esse habens tres angulos &c. Atre vera hoc non est verbum absolui à tempore, sed mutare omnino significationem, & re vera, vt illic videmus, Arist. & Augu. & philosophi non fingebant ampliationes de ly, est. Nec ly est, significat, nisi tempus præsens, nec fuit vnq̄ aliter impositum. Et ideo nos tandem dicimus, qd verbum absolui à tpe nõ est, qd metet aliquo mō significationem: sed qd impediāt, ne restringat extrema in ordine ad dñam temporis quam significat. Verbi gratia, in hac propositione, omnis hō est animal rōnale, ly est, non restringit extrema ad supponendum pro rebus, quæ sunt, sed solum importat connexionem prædicati ad subiectū, & ideo absolute, vt iacent conceduntur necessaria à sapientibus. Et pro credit illud, ne restringantur extrema ex ipsa connexionem extremorum. Quādo enim prædicatum est de intrinseca ratione subiecti, non restringuntur. Et per hoc habes solum argumentū. Quare in his propositionibus, dies est, annus est, ly est, non vnit, nisi in ordine ad instantis præsens, & sufficit ad veritatem illarum, qd sit instantis continuatiuum illius temporis. Si autem impositus qd ly est, importet tempus vnus diei, vel vnus anni, illa erit iam noua impositio verbi.

Argum. 2.

Secundò arguitur cōtra quintam particulam definitionis. Partes verbi sunt per se significatiuæ separata: ergo illa particula redandat. Probatur antecedens. Omne verbum adiectiuum est complexum: nam hæc propositio, Petrus amat, subordinatur huic, Petrus est amans. Et eadem ratione verbum substantiuum secundum adiacens est complexum: quia hæc propositio, Petrus est, subordinatur in mente huic, Petrus est ens. Circa materiam huius argumēti animaduertendum est, duplex esse verbum, s. substantiuum & adiectiuum. Verbum, sum, es, fui, est substantiuum, quia significat esse, quod grammatici appellant substantiam, seu subsistentiam rei. Cætera vero sunt verba adiectiua, eo, qd significant actiones, seu passiōes, quæ accidunt rei iam subsistenti. Atqui, verbum substantiuum, aliquñ est secundum adiacens: aliquñ vero tertium adiacens. Secundum adiacens est, qñ nullum aliud exprimitur prædicatum, vt in hac, Petrus est. Tertium adiacens est, qñ exprimitur aliud prædicatum: vt Petrus est iustus. Ratio horum nominum est, quia subiectum est, vt materia de qua dicitur prædicatum: & prædicatum, vt forma respectu subiecti: sed respectu amborum extremorū, vt supra diximus, verbum est forma, quæ facit esse propositionē. Quñ ergo nullū est prædicatū, tunc verbum substantiuū est, vt prædicatum, & ideo adiacet secundo loco post subiectum. Quādo vero est aliquod prædicatum, qd reputatur secundum respectu subiecti: tunc verbum

adiacet tertio loco, tanq̄ copulans extrema. Vnde quādo dicitur propositio, de, est, secundo, aut tertio adiacet: ite ly secūdo, vel tertio, non est datiuus: quia verbum nulli tertio adiacet, sed potest esse adverbium, quādo tertio in ordine adiacente, sed potius est substantiuum de ly, adiacente, vt exponit sanctus Thomas. 2. Perihier.

His præiactis opinantur ferè

Not. 5.

moderni summulistæ, nullū esse verbum adiectiuū in mēte, nec ly est secundum adiacens, sed ly amat, subordina-
ri illi cōplexo, est amans, & ly est, cōplexo est ens: itaq̄ omne verbum subordinat participio cum verbo substantiuo. Miror tñ hanc opinionē tā breui in vsum abiisse summulistis: sanè quæ sine apparētia est Arist. rotatq̄ schola antiquorū, atq̄ adeo cū ipsa veritate tā apertè pugnet. Primū Arist. in Antepæ. inter terminos incōplexos ponit exemplum de ly hō, & de ly currit. Nec satis est rñdere, qd exemplorum nõ requiritur veritas, nam cum illic ex professo distinguebat inter cōplexum, quod non ponitur in coordinatiōe prædicamēti & incōplexū, quod ponitur in illa: non posuisset nisi verū exemplū. Secundo in ipsa definitiōe verbi: postquā dixit, verbum esse cuius pars separata nihil significat, subiūgit exemplū de verbo adiectiuo, valet, ergo expresse docuit esse incōplexū in mēte, alias nõ esset incōplexum in voce. Nam, vt diximus in. c. deter. cōplexo: penes conceptas consideramus cōplexionē vocis. Tertio definitio verbi, quā dat Arist. nullo mō cōuenit et verbo adiectiuo: nā dicit qd verbum est nota eorū, quæ prædicantur. i. copula extremorū, qd scdm istos nõ pot̄ cōtingere verbo adiectiuo in mēte: cū ibi nõ reperiat. Et rōne arguitur. Nulla est repugnātia quo minus sit vna notitia cōplex in mente significans, sicut illa vox, amat: ergo illa est in mēte postquā voces sunt signa conceptuū. Sed qd in re nõ dubia vtimur testibus nõ necessarijs: Concludimus verbum adiectiuū esse in mente incōplexum sicut in voce. Vñ inquit Petrus Hispan. in calce textus, nomē & verbum sunt duæ partes præcipuæ propositionis: vt nomine verbi, & substantiuum intelligas, & adiectiuum verbum. Igitur ad argumentum negamus, qd illa propositio Petrus amat: subordinatur illi, Petrus est amans: sed illi, Petrus amat: cuius prædicatum est incōplexum: & illa, Petrus est, alteri similis ex duabus notitijs, vbi ly, est, prædicatur de subiecto.

Sed arguūt fautores alterius

Not. 6.

opinionis primo. Si verbum adiectiuum est in mente in complexum, idem conceptus significaret aliquid & aliquid, scilicet, actionem, & vnitivē, essetque proinde æquiuocatio in mente. Negamus tamen consequentiam. Non enim verbum significat aliquid & aliquid, sed diuisivē, sed actionem vt est in fieri & motu, vnica significatione: sicut ly album, albedinem in concreto. Secundo arguunt, quia tunc idem vniret sese alteri: cum tamen vnies deberet præsupponere extrema quæ vniantur. Ad quod argumentū cōcedimus consequentiam qd prædicatum seipso vniret subiecto. Non enim vnio in mente est sicut quando filum, vnit duo frustra pannis: sed vniantur duo conceptus propter congruentiam grammaticalem. Mirum est concedant isti formā seipsa vniri materiæ, & accidens subiecto, & negent prædicatum vniri subiecto. Respondemus ergo, quod sicut ly homo albus, congrue iunguntur tanquam adiectiuum substantiuo, ita ly, Petrus amat, in mente. Tertium argumentum istorum est: quia tunc illa propositio, Petrus amat, non posset conuerti: quia ly amat,

non potest esse subiectum, nec potest fieri descensus sub illo verbo, cum tamen secundum nos verè supponat. Ad quod respōdemus, quod licet illa vocalis, Petrus amat, subordinetur illi de verbo adiectiuo: resoluitur tamen per se ipsum participium ad conuersionem & ad ascensum, & alios vsus. Vt Petrus amat conuertitur in hanc, amans est Petrus, & sub illo participio potest fieri descensus & syllogismus &c. Sed quando ly, amans, est subiectum, non tenetur adiectiuè. Vltimum argumentum est, quod sequeretur ex nostra opinione, ista verba, amo, pluit, &c. esse in complexa in mente & tunc vna notitia significaret sicut propositio. Ad quod primum possemus negare consequentiam dicendo, quod ly, amo, subordinatur huic, ego amo. Sed verisimilius est illa verba subordinare simpliciter notitiæ. Nam certè cum rustici audiunt, pluit, nec concipiunt, Deus pluit, nec nubes pluit, sed simpliciter pluit. Quare ly pluit, alia ratione est verbum, & alia propositio, &c. Et illud quod adducitur in contrarium, scilicet, quod in mente omnia debent esse explicita, intelligitur quod nulla debere esse illic æquiuocatio. Et ideo nõ est contra nos: quia ly, amo, vni cuius significatione significat me amare. Et hæc de verbo adiectiuo & de ly, est, secundo adiacente.

Sed de ly, est, tertio adiacente

dubium est quid significat in hac propositione Petrus est albus, vtrum significet esse sicut quando est secundum adiacens. Vt vtrum solum significet aliquater vnitiuè. Ad quod licet aliter nobis visum fuerit olim, respondetur quod ly est, vbicumque sit significat esse commune ad esse substantiale & accidentale, sicut ly amat, significat amare: nam si postquam concepti homo est, audiã albus, certè idem verbum manet, vt experientia docet: quare ly est secundum adiacens, idem significat, puta esse vel existere, nisi quod quando absolute dicitur, homo est, absolute concipimus, quod homo existit. Et quando dicitur homo est albus, concipimus quod existit albus. Diximus ly, est esse commune ad esse substantiale, & accidentale, quia loquimur Summum, quibus nec insinuandum est esse analogicum. Vnde colligimus contra istos ly est, secundum & tertium adiacens semper significare idem & subordinari eidem cõceptui: & esse idem verbum, & per consequens esse categoremata, sicut quodcunque aliud verbum adiectiuum.

Postremò arguitur cõtra sex

Regula. 3.

tam particulã. Nullum est verbum infinitum: ergo illa particula supponit falsum. Probatur antecedens. Quando dicis, Petrus non est, aut Petrus non disputat, vel negatio cadit in verbum, aut solum in participium, vt valeant, est non ens, est non disputans. Si primum, est verbum negatiuum: si secundum, tunc solum participium est infinitum: ergo nullum est verbum infinitum. Ad hoc argumentum qui negant esse in mente verbum adiectiuum, negant subinde aliquod esse ibi verbum infinitum. Sed dicunt hanc vocalem, Petrus non disputat, si verbum accipiatur infinitanter: subordinari huic, Petrus est non disputans. Et hanc, Petrus non est, subordinari huic, Petrus est non ens. Sed isti repugnant Aristoteli, ipsi videri. Primum negatio, quæ in voce antecedit verbum, quomodo in mente postponitur verbo. Deinde illo gratis admissio, certè illa mentalis non est de verbo infinito: sed solum de participio infinito. Igitur quãquam in priori editione diximus verbum infinitum in mente esse nunc complexum: nunc incomplexum, si quis nomen: non tamen consonat Aristoteli. Et ideo per

inde ac de nomine: dicimus de verbo infinito, quod non est in mente nisi incomplexum: sicut enim in mente vna simplex notitia, non homo significat quicquid non est homo: ita vna notitia simplex significat negationem disputationis, id est, quicquid non est disputare: quæ exprimitur per hanc vocem, non disputat. Et pariter ly, non est, infinitanter est incomplexum in mente. Et ideo excluditur à ratione verbi sicut nomen infinitum à ratione nominis, quia non est certæ, & limitatæ significationis. Et est fortius certè argumentum, quod verbum infinitum sit incomplexum in mente quod de nomine: nam vix potest intelligi, quod exprimitur illic negatio, & non neget verbum. Ex quo sequitur quod in mente quotiescunque exprimitur ly, non tenetur neganter. Sequitur secundo, verbum infinitum subordinari in mente verbo infinito, & non aggregato ex verbo substantiuo, & participio infinito. Verbi gratia, ly non currit, subordinatur in mente verbo infinito incomplexo, & non huic aggregato, est non currens: quauis per illud complexum possit resolui. Sed est dubium, an verbum infinitum reperitur in propositione, pro vtraque parte est difficultas. Nam Boetius, Albertus magnus, Sanctus Thomas, & alij antiqui, primo & secundo Perier. tenent, quod non possit verbum infinitari in propositione, & inter alia probant hoc ex Philosopho dicente in principio secundi Perier. quod omnis affirmatio cõstat ex nomine & verbo, vel ex nomine infinito: vbi expresse insinuat, quod nulla possit esse propositio sine verbo: bene tamen sine nomine, quia potest esse cum nomine infinito. Et etiam quia cum in propositione hac Petrus non currit, verbum negetur de subiecto, non potest intelligi, quod sit affirmatiua de verbo infinito. Sed pro alia parte arguitur ex philosopho primo Perier. cap. de verbo, dicente, quod verbum infinitum quam significet cum tempore, & sit nota &c. non est verbum, quia dicitur tam de eo quod est, quod de eo quod non est. Sed verbum infinitum non potest esse nota eorum, quæ prædicantur: nec potest dici tam de eo quod est, quod de eo quod non est, nisi in propositione: ergo &c. Et confirmatur, quia Philosophus. 1. Poster. facit hunc syllogismum, stellæ non scintillant sunt prope nos, planetæ non scintillant: ergo sunt prope nos: quæ consequentia nil valeret, nisi minor esset affirmatiua de verbo infinito, taliter vt esset sensus, planetæ sunt stellæ non scintillantes: ergo verbum infinitum est in propositione. Et secundo arguitur, quia nomen infinitum requiritur in propositione: ergo & verbum infinitum, quia de vtroque est eadem ratio. Et confirmatur, quia si nõ posset reperiri in propositione verbum infinitum, non esset terminus, & esset superfluum cum non sit signum constitutiuum propositionis. Vltimo arguitur, quia si huic verbo mentali infinito, & incomplexo, non currit, addatur conceptus Petri, non est verisimile, quod non conficiat propositionem. Sed illa propositio esset de verbo infinito: aliter illud verbum mutaret naturam & significationem: ergo. Et confirmatur, quia hoc complexum mentate, non homo: non ob aliud, non est nomen infinitum, nisi quia si ponatur in propositione illa negatio negabit totum & faciet propositionem negatiuam: ergo à simili nullum erit verbum infinitum extra propositionem postquam in propositione positum negat totum & faciet propositionem negatiuam &c. Ad hoc dubiũ, vtrunque partem vnusquisque pro ingenio suo poterit defendere: vel affirmatiuam cum iunioribus, vel negatiuam cum antiquis quorum certè maxima auctoritas est. Aut si libuerit poterit vtroque cõcordare dicendo sicut

sicut in prima editione, q̄ antiqui solum voluerant dicere, q̄ verbo in propositione nulla potest addi negatio infinitans quin faciat propositionem negatiuam quod nos libenter concedimus. Aut sicut alij volunt, in verbo sunt duo considerata. Vñ quod conuenit illi in quantum verbum. s. vnire extrema. i. esse copulam qua vnũ de alio affirmatur. Et secundum hoc quod habet in propositione non potest infinitari: aliud habet secundum quod conuenit cum nomine: nam secundum philosophum verba per se dicta nomina sunt, & significant aliquid, & secundum hoc possunt infinitari etiam in propositione. Nam sicut cursus, currens, possunt infinitari, etiam currit, secundũ quod significat idem cũ illis. &c.

Caput tertium.

Ratio est vox significatiua ad placitum, cuius partes separate aliquid significat. Hoc ad differentiam ponitur nominis & verbi. Atqui orationum alia perfecta, alia imperfecta. Perfecta est, quæ perfectũ sensum generat in animo auditoris, vt homo disputat. Imperfecta est illa: quæ imperfectũ sensum generat in animo auditoris: vt homo disputans. In quarum numero sunt duæ primæ species modi sciendi, vt diffinitio & diuisio: nam argumentatio, oratio perfecta est. Orationũ perfectarũ, alia indicatiua, vt, hõ disputat. Alia impatiua: vt, Petre disputa. Alia optatiua, vt, vtinam disputassem. Alia coniunctiua, vt, si disputaueris, eris dialecticus. Alia deprecatiua, vt, miserere mei Deus. Harũ aut orationum sola indicatiua est propositio.

Lectio vnica.

Subiectum, vt diximus, circa

quod versatur hic liber, est propositio. Vnde post cognitionem partium ex quibus constat, oportet cognoscere genus propositionis: quod est oratio. In cuius diffinitione sunt quatuor membra. Tria, eadem ratione qua in diffinitionibus nominis & verbi: vltimum vero, vt separetur oratio non solum a nomine & verbo: verum ab alijs partibus syncategorematicis. Hoc est enim orationis propriũ, vt habeat partes per se separatim significantes: quod abunde in superioribus expositum est. Et vt notauimus in cap. de nomine omnis terminus complexus est oratio, vt patet in exemplo huius textus vbi dicit Petrus Hispanus, q̄ homo disputans, est oratio. Et debet considerari complexio penes conceptus. Nam si dicas Marcus Tul. Cice. nõ est oratio, quia subordinatur simplici conceptui: sed si, a. significaret sicut, homo est animal, ly. a. esset oratio. Quare ly. Pater familias, & si sit composita figura, non est oratio: sed ly. pater familiarum, est oratio. Item vt vox sit complexa, debet subordinari notitiæ complexæ virtutis impositionis, non enim sufficit q̄ subordinetur ex bonitate intelligentis. Nam si rogatus quispiam, vellet ne esse scilicet: responderet, sic, illa vox non esset oratio licet virtute præcedentis interrogationis subordinetur propositioni. Non ponitur in diffinitione orationis, significans cum tempore, nec sine tempore, quia in aliqua oratione est verbũ significans cum tempore, & in aliqua nullum est ver-

bum. At post tractatum de termino complexo, nihil restat dicendum de oratione.

Subiungitur in textu diuisio

orationis in perfectam, quæ generat perfectum sensum & in imperfectam, quæ generat imperfectum sensum. Vbi, nomine perfecti sensus non intelligitur q̄ audiens assentiat: nam, Papa dormit, est perfecta oratio, licet nullam assensum mihi generet. Nec intelligitur q̄ significet verè vel falsè: nam orationes aliorum modorum ab indicatio non significant verè vel falsè, & sunt perfectæ, vt habetur in textu. Illa ergo oratio dicitur in præsentiarum perfectum sensum facere, quæ perfectam sententiam generat, vt puta, quæ explicat, vel aliquem assensum loqueris, vt alius assentiat: sicut oratio indicatiui, vel aliquem affectum animi, sicut oratio optatiui explicat desiderium, & oratio imperatiui, voluntatem vt audiens aliquid faciat: vt exponit sanctus Thomas. 1. Periher. capit. de enuntiatione. Ex quo sequitur clara intelligentia secundæ diuisionis orationũ perfectarum. Nam imperatiua generat perfectum sensum: quia audiens non expectat aliud, vt moueatur ad operandum, vel ad respondendum, si sit interrogatiua oratio. Subiungit tandem Petrus Hispanus in calce textus, q̄ sola oratio indicatiui est propositio, quod capite. 5. monstrabimus.

Caput quartum.

Trius prius quàm de propositione dicamus conuenit, species modi sciendi, quas partim inter orationes imperfectas partim inter perfectas annumerauimus: definire. Est ergo modus sciendi, oratio alicuius ignoti manifestatiua. Qui triplex est: diffinitio, diuisio, & argumentatio. Diffinitio est oratio, naturæ rei, aut termini significatione exponens. Et est duplex. Quid rei, vt animal rationale, respectu hois: & quid nominis, vt corpus, quod habet albedinem respectu albi. Diuisio, est oratio, rem per suas partes, aut terminum per suas significationes distribuens, vt animalium, aliud rationale, aliud irrationale, animalium aliud animal viuũ, aliud animal pictũ. Argumentatio, est oratio in qua vno dato, alterũ consequitur, vt si homo est, animal est. Petrus est animal, & Petrus est homo: ergo homo est animal.

Argumentos.

Lectio prima.

Necessariũ est Summulistis: Not. 1.

quid sit diffinitio, quid diuisio & argumentatio, quos modos sciendi vocant, vel summis labijs attingere. Nã vt colligitur ex Aristote. 2. Metaphys. text. 1. 5. necesse est antequàm tradatur scientia præcognoscei modum sciendi. Quem sermonem hucusq; distulimus, vt a simplicissimis sumeremus exordium, & de modo sciendi, qui est oratio, in materia de oratione diceremus. Est ergo modus sciendi oratio alicuius ignoti manifestatiua, qui tres habet species. Vbi animaduertendum, q̄ duplici via possumus aliquid docere. Vno modo illud quod est ignotum explicando per aliquid notius, sicut illud, quod est in tenebris manifestamus lumine candelæ. Et illud sit diffini-

Not. 1.

Not. 1.

Modus sciē di. definitione & diuisione. Secundo modo, illud quod est dubium, persuadendo per aliquid artius, & illud sit argumentatione. Omne ignotum, quod est incomplexum, docetur primo modo, & dubia propositio docetur secundo modo. Exempli gratia. Interrogas quid est homo, quod est tibi ignotum. Respondeo, animal rationale. Hæc ratio, quia distinctius repræsentat quod homo, est manifestatio illius. Rursus interrogas, quod tuum est animal: respondeo, aliud rationale, aliud irrationale. Postremo dubitas, studiosam vitam delectabiliorem esse quam voluptuosam, hoc tibi persuadebo hac argumentatione, quod est conuenientius naturæ hominis, est ei delectabilior, sed vita studiosa est homini conuenientior quam voluptuosa, ergo delectabilior. Est ergo triplex modus sciendi: diffinitio, diuisio, & argumentatio.

Diffinitio est orationaturam

rei, aut termini significationem exponens. In quibus duobus membris duplex diffinitio insinuat: quid rei, quæ explicat naturam rei: & quid nominis, quæ explicat nominis significationem. Verbi gratia, cum quæris quid est homo: non quæris, quid significet illud nomen: nam illud iam præsupponitur: sed quæ est natura rei, quæ est homo, & illam explicat, cui respondet, quod est animal rationale. Sed cum dico, quod album est res, quæ habet albedinem, nec explico naturam subiecti, nec naturam albedinis: sed explico quid significat illud nomen album: nam tunc restat explicat naturam subiecti, ut puta, quod est substantia corporea, & naturam albedinis, puta quæ est color segregatiuus visus.

Diffinitioni vt bona sit, tria

debet conuenire. Primum quoad eius partes, diffinitio constat ex genere & differentia. Et, vt pro captu summalistarum loquamur, genus diffinitionis est terminus ille superior ad diffinitum, qui ponitur in fronte diffinitionis, vt ly vox, in diffinitione nominis, & ly oratio, in hac diffinitione diffinitionis. Et genus debet esse terminus, qui est superior, sed proximus, vt dicunt, immediatissimus diffinito, vt corpus non est genus in diffinitione hominis, sed animal: nec sonus est genus in diffinitione nominis, sed vox. Differentia est illud, per quod definitum differt ab alijs contentis sub eodem genere. Et terminus, si connotatiue significet propriam formam, tunc est propria differentia, vt ly, ratione respectu hominis. Si autem significet aliquod accidens, tunc dicitur se habere per modum differentie. Secunda conditio est quoad formam definitionis. Diffinitio clarius, distinctiusque significat, quam definitum. Est ergo contra formam definitionis, quod definitum intret definitionem: nam tunc non clarius significaret, quam definitum, ac proinde nec explicaret ipsum. Tertia conditio. Diffinitio non est redundans nec diminuta. Id est, non continet plus minusve quam requiritur ad explicationem definiti. Dicitur enim logica diffinitio ad similitudinem definitionis realis. Et res illa dicitur aliam definire seu circumscribere: quæ continet eius omnes partes, & nihil amplius: vt vas ad summum plenum, dicitur aquam definire. Et ita diffinitio logica debet ambire naturam definiti, vt nihil contineat, nisi quod requiritur ad explicationem definiti, v. g. Quia soli homines sunt animalia rationalia, hæc oratio, animal rationale mortale, est redundans diffinitio hominis, sanè vbi superfluit, mortale. Sed si dij (quod ait Porphyrius) essent animalia rationalia, hæc oratio, animal rationale, esset diminuta diffinitio hominis. Ad dendum enim esset, mortale, quod

separaret nos à dijs. Et ob hanc conditionem Aristo. 1. Topic. appellauit definitionem terminum definiti. Ex hoc sequitur, definitum & definitionem esse terminos conuertibiles: vt de quocunque dicatur definitio, dicatur & definitum, & e conuerso, dum modo seruetur proprietates dialecticæ. Vt si Petrus est homo, Petrus est animal rationale. Alia solet adscribi proprietates definitionis: quod verbum illic positum non dicit actum, sed aptitudinem in potentia propinqua, quod superiori libro capit. de termino, explicauimus.

Diffinitiois multiplex est species.

Primo, vt dictum est, alia est quid rei, & alia quid nominis. Quid rei est triplex: quid dicitur, de scriptura, & causalis: secundum quod natura rei potest explicari: aut per partes essentielles, aut per eius accidentia, aut per causas circumstantes. Diffinitio quid dicitur, est diffinitio rei per eius partes essentielles. Et est duplex scilicet, Metaphysica, quæ datur per proprium genus, & propriam differentiam, vt animal rationale, respectu hominis. Et physica, quæ datur per materiam & formam: vt compositum ex corpore & anima rationali. Diffinitio descriptiua est diffinitio rei per eius accidentia: quæ possunt esse aut propria, aut communia, vt si dicas, homo est animal risibile, politicum, disciplinabile. Et rursus, homo est animal bipes pulchrum, magni cerebri, &c. Et prima dicitur proprie descriptiua. Nam secunda, significantius dicitur accidentalis. Diffinitio causalis, est diffinitio per eius causas extrinsecas. Vt anima est forma à Deo creata ad beatitudinem. Nam si datur per materiam & formam: quæ sunt causæ intrinsecæ, iam diximus esse physicam definitionem.

Notandum tamen: cuiuscumque

definitionis quid rei, duplex esse definitum, scilicet, rem, cuius natura exprimitur per definitionem, & nomen ipsius. Sed quæritur, quod nam illorum dicatur definitum propinquum, quodve remotum? Respondetur, quod quancumque res ipsa sit quæ principaliter definitur: & non nomen: nam ideo dicitur definitio, quid rei, quia per illam explicatur natura rei, & non nomen illius. Et si nomen dicitur aliquando definiti, est ratione rei significata, & non è diuerso: tamen nomen quod minus principaliter definitur: congruentius dicitur, definitum propinquum, quia est de propinqua & immediata consideratione logica, & non res ipsa. Sicut in propositionibus, esto, termini ponantur & prædicetur pro rebus, tamen termini ipsi sunt, qui propinque prædicantur, & immediatius quam res ipsa. Vnde definitum propinquum, est terminus, cuius significatum aut significatio exprimitur per definitionem. Primum ponitur propter definitum definitionis quid rei, & secundum propter definitum definitionis quid nominis. Sed definitum remotum, est res, cuius natura adæquatè exprimitur per definitionem. Quo fit, vt in definitione quæ tantum est quid nominis, tantum sit verbum definitum. s. terminus ipse, cuius significatio exprimitur: postquam sui significati per talem definitionem non exprimitur natura. Secundo sequitur idem esse definitum propinquum & remotum eiusdem definitionis, diuersis tamen rationibus: vt patet in definitione definiti propinqui, quod sæpè verificabitur in sequentibus.

Arguitur verò contra has de

fnitiones. Hæc oratio, animal rationale, exponit significationem illius nominis, homo: quia distinctius significat,

Not. 6.

Not. 4.

Diffinitio multiplex.

Not. 5. Diffinitum duplex.

Diffinitum propinquum, & remotum.

Argument.

Not. 2.

Diffinitio.

Nota. 3.

Conditioes bonæ diffinitionis.

ficat, quod illud nomen significat confuse & tamen nō est definitio quid nominis, vt habet vsus dialecticorū: ergo definitio non est bona. Secundo arguitur, illa oratio, corpus habens albedinem, explicat quodammodo naturam corporis albi per accidentia, & tamen non est definitio quid rei, vt supra diximus: ergo definitio nō est bona. Notandum est hic, notiones nominum ex eorum etymologijs sumendas esse, & potissimum ex vsu sapientum. Et maximē in dialectica ex Arist. Igitur definitio quid rei, est illa quæ explicat quidditatem rei. Et quia quidditas propriè explicatur per partes essentielles, solam definitionem quidditativam appellauit Arist. quid rei. 7. Meta. text. 10. Sed iam vsus philosophorum obtinuit, vt quæcunque definitio exponens naturam aut conditionem rei, etiam per accidentalia, dicatur quid rei. Rursus definitio quid nominis, est illa quæ explicat quidditatem nominis, & quidditas nominis est eius significatio: illa ergo definitio, quæ explicat quid nomen significet, est quid nominis. Quæ (vt auctor est Arist. 1. Postg.) præsupponitur in initio cuiusque scientiæ: vt aggredienti inuestigare scientiam de homine, supponendum est quid significat, ly, homo. Et illa oratio qua declaratur quid significat, est definitio quid nominis, licet nullam naturam nominis explicaret. Vt si diceret, homo significat illud animal, quo nullum est præstantius. Et ideo nescio vnde collegerūt iuniores, q̄ nomen absolutum non potest defini in definitione quid nominis, postquam ita bene explicatur, quid significat nomen absolutum, elephas: sicut nomen Album. Verum est, q̄ vix possumus explicare significationem nominis absoluti, nisi explicando aliquod accidens rei: sed hoc est accidentale definitionis quid nominis. Nec e conuerso potest dari definitio quid rei, quin per accidens explicet significationem nominis. Sed differunt ex fine, quia finis definitionis quid nominis, per se, est ducere nos in notitiam rei significatæ, vt sciamus quæ est illa pars quæ significatur. Sed finis definitionis quid rei per se, est ducere nos in notitiam naturæ rei, vt sciamus quid vel qualis est illa res. Vnde ad primum argumentum, negamus ly, animal rationale, esse definitionem, quid nominis, sed est quid rei, licet per accidens explicet significationem nominis. Et ad secundum, negamus ly, corpus habens albedinem, esse definitionem quid rei: quia nullam naturam corporis nec albedinis explicat. Sed si diceret, album est corpus habens colorem disgregatiuum visus, esset definitio quid rei. Nā termini cōnotatiui p̄t defini in definitione quid rei in cōcreto, sicut in abstracto: eo modo quo accidens habet quidditatē. Sicut enim simitas est nati curuitas, ita simus, habens nati curuum, quæ sunt definitiones quid rei: sed si diceret, simus est habens simitatem, illa est definitio quid nominis: quia nihil explicat de natura simitatis. At vero orationes illæ quæ exponunt etymologias nominum: vt si dicas, lapis est lædens pedem, homo est animal ex humo conditū: tametsi possint dici definitiones quid nominis, habent tñ nomen propriū, vt dicuntur etymologia, quod est veriloquium, vel vt Cicero transfert notario, q̄ rem notam faciat. Nec interpretationes vnius linguae per aliam, dicuntur definitiones: vt si dicas, philosophus est amator sapientiæ sed sunt interpretationes. Rursus notandum, q̄ definitiones terminorum non habent iū reale significatum, vt vacui, chimæ, &c. etiam suo modo dicuntur quid rei, imaginariæ. Atq; adeo syncategoremata possunt defini in definitione quid nominis, explicante significationem. Vt si dicas, cras. i. die sequenti: olim. i. tempore antiquo.

Definitio
quid rei, &
quid nomi-
nis.

Etymolo-
gia.

Postremò tamē notāda sunt

Not. 6.

propria interrogatiua singularum definitionum. Quæ definitio est hæc: quærit sitne quid nominis, an quid rei, quidditativam, an discretiuam. Qualis est, quærit sitne bona an mala. Nam definitio, quia non est propositio, nec est vera nec falsa. Item etiam sunt interrogatiua circa rem ipsam definitam. v. g. Quæ est significatio huius nominis, quærit definitionem quid nominis, Quid est hoc, quærit definitionem quidditativam essentialē. Quale: definitionem discretiuam. A quo, definitionem per causam efficientem. Ex quo, per causam materialem. Per quid, quærit causam formalem. Propter quid, causam finalem. Vt si quæretur, quid est homo? animal rationale. Qualis? animal politicum. A quo? à Deo. Ex quo? ex materia. Per quid? per animā rōnālē. Propter quid? propter beatitudinē, q̄ est Deus in secula bñdictus.

Lectio secunda.

Diuisio est oratio rē per suas

Not. 7.

partes: aut terminum per suas significationes distribuens. Vbi quemadmodum de definitione diximus, duplex diuisio insinuat: scilicet rei, & significationis multiplex nominis. Enimvero, sicut ex cumulo tritici & hordei separamus hordeū seorsum & triticum, vt eius confusio fiat manifesta. Sic animal secat in rationale & irrationale, vt quod est cōmune explicetur per partes. Sed diuisio nominis, non est nisi quando est æquiuocum. Tunc enim distinguuntur plures significationes, vt animalium aliud viuum aliud p̄ctum. Vbi non diuiditur vnum genus animalium, sed multiplex significatio nominis. Et vocamus diuisionem quandoque totam orationem compositam ex diuiso, & membris diuidentibus: quandoque solum disiectum membrorū diuidentium, vt quando statim dixerimus diuisionem conuertitūm diuiso.

Cuius bonæ diuisioni rei, per

Not. 2.

in deq; definitioni, tres insunt conditiones. Prima, singularia membra sunt inferiora diuiso. Secunda, Omnia si mol sumpta ad æquatē exhauriunt totam confusionem diuisi in partem diuisionis cōtinui, vbi singulæ partes sunt minores & omnes simul ad æquat totum. Tertia, Membra diuidentia sunt inter se opposita suis rationibus formalibus, alias non explicarent confessionem diuisi. Tres istæ conditiones manifestantur in hac diuisione, animalium aliud rationale aliud irrationale. Dixerim: opposita formaliter, quia realiter possent idem conuenire: vt hic, Bonorum aliud honestum, aliud vtile, & aliud delectabile. Nullum enim est honestum, quod nō sit delectabile, sed honestum dicitur, quod per se est expertibile, & delectabile: quia voluptate nos afficit. At vero: vt inquit Boetius, non est bona diuisio, an malium aliud rationale, & aliud bipes, licet ratio bipedis non includat rationale: exigitur enim vt neutrum includat alterū, & tñ rōnale includit bipes. Solet à neotericis superaddi quarta cōditio, vt videlicet diuisio sit bimēbris vel saltem reducibilis ad duo mēbra. Sed quā q̄ ois diuisio sit reducibilis ad duo mēbra, vt puta per terminos contradictorios, hoc tamen nullam explicat bonitatem diuisionis. Imo perspicacior est diuisio bonorum, in bonum, honestum, vtile, & delectabile, q̄ si dicas, bonorum aliud honestum, aliud non honestum. Vnde quando genus habet multas species, ex æquo sibi proximas, significantius diuiditur per omnes illas immediate,

mediatè, vt animalium aliud rationale, aliud hinnibile, aliud rudibile: sed quia non possumus illas omnes numerare diuidimus per ly, rationale & irrationale. Sed quando species non sunt æquè proximæ: tunc est seruanda regula, vt fiat diuisio per membra quæ paucissima. Vt non diuiditur substantia in hominem, angelum, & lapidem, sed in substantiam corpoream, & spiritualem: & corpus in cælum elementum, & mixtum: & elementum in ignem, aerem, aquam, & terram: & mixtum in sensibile & insensibile &c. At quando diuiditur multiplex significatio nominis, non est necesse quod membra diuidètia sint inferiora vt si dicas, animalium aliud verum aliud pictum: vel canum alius latrabilis, alius marinus: sed sunt quodammodo inferiora secundum vocem: licet in mente non sit vnicus conceptus genericus communis illis membris. Et non solum termini simplices: sed oratio potest hoc modo diuidi, vt hæc amphibologia, Aio Troianos Romanos vincere posse: explicamus, quia aut significat quod Troiani possunt vincere Romanos, aut è diuerso.

Diuisio multiplex.

Multiplex etiam est species diuisio.

Iam habemus quæ est alia diuisio rei, & alia nominis. Sed diuisio rei alia est generis per suas species, vt animalium aliud homo aliud equus: & hæc fit per membra quidditatiuè inferiora ad diuisum. Alia est generis per suas differentias: & hæc est propriissima diuisio: vt animalium aliud rationale, aliud irrationale, quæ ly irrationale, non accipitur propriè tanquam differentia, tum quia differentia non est quid priuatiuum, vt exprimitur per hoc nomen, tum quia nulla est, vt credo, differentia communis omnibus & solis brutis, sed accipitur loco vnus differentie contrarie ad rationale. Sed de hoc in prædicabilibus. Tertiam diuisiõnem adijciunt accidentalem, quæ tripliciter fit. Primo quando diuiditur subiectum in sua accidentia, vt animalium aliud album, aliud nigrum, aliud medium. Secundo quando diuiditur accidens in sua subiecta, vt alborum aliud nix, aliud lac, aliud papyrus &c. Et tertio quando diuiditur vnum accidens per alia accidentia ei impertinentia, vt alborum aliud dulce aliud amarum: & dulcium aliud album, aliud flauum, aliud nigrum: in quibus diuisiõibus membra non sunt essentialiter inferiora ad diuisum, sed accidentaliter. Sed tamen istæ non sunt diuisiões, nisi abusiue, quia res non diuiditur nisi per ea, quæ sibi per se conueniunt.

Argum. 1.

Contra conditiones bonæ diuisiõis arguitur.

Hæc est bona diuisio, corporum aliud sensibile, aliud insensibile: & tamen nec secundum membrum est inferius ad diuisum nec subinde totum diuisum conuertitur cum diuiso: nam angelus est insensibilis, qui tamen non est corpus: ergo conditiones illæ nõ sunt necessariae. Ad hoc argumentum negatur minor. Est enim hic obseruanda regula, quæ vtrunque membrum diuisiõis debet includere diuisum. Et ideo secundum membrum est corpus insensibile quod nõ conuenit angelo.

Argum. 2.

Secundò arguitur contra tertiam conditionem.

Hæc est bona diuisio, actionum alia bona: alia mala, & alia indifferens (nam sunt qui putant aliquam esse indifferentem) & tamen membra diuisiõis non sunt opposita: nam cœnare in die vetito est bonum appetitus, & malum rationis. Negatur minor. Nam bonum, & malum dicuntur respectiue, &

ideo vt diuidantur actionem, debeat accipi respectu eiusdem, vt dicas, alia bona, id est, conformis rationi: & alia mala, id est, difformis rationi: quæ duo membra nulli simul conueniunt.

Ex secunda conditione bonæ diuisiõis sequuntur aliquot loci arguendi, secundum Petrum Hispanum cap. de diuisiõibus.

Not. 4.

Primus à conuertibilibus, à diuiso ad diuisiõem, & e conuerso, affirmatiue, & negatiue, vt hoc est animal: ergo rationale vel irrationale, & e conuerso, & pariter negatiue. Secundus. A toto diuiso eam negatione vnus membri, si diuisio est bimembris, ad positionem alterius, vel (si diuisio fuerit trimembris) cum negatione duorum ad positionem tertij, & sic in reliquis: vt si equus est animal, & non est rationalis, est irrationalis: & si medicina est bona, & non est honesta nec delectabilis, est utilis. Tertius locus sequitur ex tertia conditione, vbi membra opponuntur realiter à positione vnus membri ad negationem alterius, vt si homo est rationalis non est irrationalis. Intelliguntur regulæ naturaliter contra importunitatem eorum, qui ponunt idem in duobus locis, in quorum vno sit album, & in alio nigrum: non enim tunc sequitur, hoc est album ergo non est nigrum. Sed de huiusmodi quisquilijs fatis.

Loci arguendi.

Lectio tertia.

De argumentatione membri.

Not. 1.

Petrus Hispanus tractatu de locis, dicens, Argumentum est ratio rei dubie faciens fidem. Vbi notant differentiam Summulistæ inter hæc tria nomina, medium, argumentum, & argumentatio. Vt medium sit quodcunque antecedens, quod adducitur ad probandum conclusionem, siue probet, siue non: argumentum vero, illud solum antecedens quod re vera probat conclusionem: & argumentatio sit tota oratio composita ex argumento, vel medio & conclusione. At rhetores argumenta vocant quæcunque media, quæ adducuntur in confirmationem conclusionis. Iam vero non tam anxie distinguit vsus Dialecticorum, inter hæc nomina, sed promiscuè vocant totam argumentationem argumentum, & medium, & consequentiam. Igitur argumentatio est oratio, in qua vno dato, alterum consequitur. Vbi ponitur, oratio loco generis. Et quamquam propositio sit genus proximum, est enim omnis argumentatio propositio: tamen vt omnes species modifcandi definirentur sub eodem genere orationis, posuimus illud genus. Nam & Petrus Hispanus, Syllogismus, inquit, est oratio in qua quibusdam positis, &c. Et reliquimus illam definitionem terministarum, argumentatio est oratio in qua vnum denotatur sequi ex altero, vt præcederemus mille argutias pullulantes ex illo verbo amphibologico, denotatur: & illam rursus, argumentatio est aggregatum ex antecedente, & consequente & nota illationis: quia illa solum continet partes materiales. Sicut si diceret, domus constat ex lapidibus, & lignis, vbi non exprimitur forma domus. Sed non diximus, in qua ex vno sequitur alterum, ne solum bonam consequentiam definiremus: sed in qua vno dato, id est, si vnum concedatur, bene vel malè alterum consequitur. Et sic comprehendimus generaliter etiam malas consequentias, sub forma, qua Petrus Hispanus definit syllogismum. Vno dato, id est, dato toto antecedente, quod quandoque habet vnam partem, quæque duas.

De argumentatione.

Vnde

Not. 2. Antecedens & consequens.

Vnde omnis argumentatio

constat ex tribus membris: antecedente, & consequente, & nota illationis. Antecedens est oratio ex qua altera sequitur. Et quandoque est propositio categorica, vt si homo est, animal est. Et quandoque hypothetica, vt Petrus disputat, & Petrus est homo, homo disputat: quæ doque non est propositio sed oratio subiunctiua, quæ dicitur complexum propositionale. Consequens, est oratio, quæ sequitur ex alia. Nota illationis, est coniunctio antecedentis, & consequentis, denotans illationem.

Nota. 3. Argumentum multiplex.

Quo fit vt iuxta numerum

notarum illationis triplex sit argumentatio. Conditionalis, in qua illatio denotatur fieri per ly, si, vt si homo est, animal est. Rationalis, in qua illatio denotatur fieri per ly ergo, vt homo est, ergo animal est. Causalis, in qua illatio denotatur fieri per ly, quia: vt quia homo est animal rationale, homo est risibilis. Atqui cum omnis argumentatio sit propositio hypothetica: fit vt omnis sit vera, vel falsa propositio: licet non dicatur vera, vel falsa consequentia: sed bona vel mala. Igitur ad veritatem propositionis conditionalis, sufficit esse bonam consequentiam. Ad veritatem rationalis requiritur vltra hoc, quòd antecedens, & consequens sint vera. Et ad veritatem causalis, quòd supra hæc, antecedens sit causa consequentis. Vt hæc conditionalis est vera si homo volat, homo habet alas: tamen esset falsa rationalis. Et hæc est vera, homo est risibilis: ergo est animal rationale, sed esset falsa causalis: conuertens tamen est vera causalis, quia homo est animal rationale, homo est risibilis. Rursus notandum quòd in conditionali, & causali illa oratio est antecedens, quæ est proxima notæ illationis: alia vero siue præcedat siue sequatur, est consequens: vt siue dicas, Si Petrus disputat Petrus loquitur: siue, Petrus loquitur si Petrus disputat: ly Petrus disputat est antecedens, & eodem modo in causali. Sed in rationali, propositio quæ antecedit notam illationis est antecedens, & quæ sequitur est consequens.

Nota. 4. Argumentum multiplex.

Et sunt quatuor species argumentationis,

quas notat Petrus Hispanus tract. de locis, scilicet, syllogismus, inductio, enthymema, exemplum. De quibus videndum est in sequentibus. Terministæ vocant consequentiam categoricam, quando antecedens habet vnicam solummodo partem: & hypotheticam, quando habet plures: & si sit forma syllogistica, prima vocatur maior, & secunda minor, vt omnis homo est animal, Petrus est homo ergo Petrus est animal. Atque adeo adnotant terministæ formam respondendi. Proposita quavis consequentia, tota semel resumatur, vt inter respondentem conueniat, & arguentem. Et iterum resumpta maiore, si fuerit neganda negetur sine resumptione minoris, & ibi cessabit responsio. Si vero maior fuerit vera aut distinguenda, concedatur at distinguatur. Et si fuerit impertinens, dicatur, transeat. Et resumpta minori fiat sicut diximus de maiori. Et si negatur ibi cessat responsio sine resumptione conclusionis. Quod si totum antecedens fuerit verum, resumatur consequens, nunquam tamen concedatur, vel negetur consequens, sed consequentia. Si tamen consequens est distinguendum distinguatur. Itaque antecedens conceditur, distinguitur vel negatur: consequens nec conceditur, nec negatur, quia cum conceditur antecedens & consequentia, iam censetur consequens concessum: potest tamè di-

Forma respondendi.

stingui. Consequentia vero non distinguitur, sed conceditur vel negatur.

Distinguitur rursus conse-

quentia in bonam, & malam. Consequentia bona est, cuius antecedens infert consequens, id est cuius antecedens non potest esse verum, quin virtute illius, consequens sit verum, vt si homo est, animal est. Addiderim, virtute illius, quia consequentias, quas dicunt tenere per modum extrinsecum: vt si homo volat, homo dormit: re vera nullo modo censeo bonas consequentias, nec in illis antecedens infert consequens. Consequentia mala est, cuius antecedens non infert consequens, id est, quod quantum est ex virtute illationis: non repugnat antecedens esse verum sine consequente, vt si animal est, homo est: si homo non est animal, Deus est bonus: & mala est duplex, apparens, quæ dicitur rhetorica, vt si Petrus disputaret, Petrus esset doctus: & non apparens, quæ ad nullam scientiam est utilis, vt si Petrus disputaret, esset pulcher. Non placet multis, consequentiam malam vocare absolute consequentiam. At, cum huiusmodi disputatio de nomine sit, consentiendam est cum communi modo loquendi. Solemus enim, cum respondemus ad malam consequentiam, negare consequentiam. Vbi non negamus esse consequentiam, sed esse bonam consequentiam. Item, cum nota illationis teneatur illis significatiue: videtur constituere consequentiam. Vocentur igitur consequentiæ, tam malæ consequentiæ quam bonæ. Regulæ consequentiarum sunt sex. Prima si consequentia est bona, & antecedens est verum, consequens est verum. Ex qua sequitur secunda. Si consequentia est bona & consequens est falsum antecedens est falsum: & quando antecedens habet duas partes, si consequens est falsum, & altera pars antecedentis vera, altera est falsa. Tertia. Si consequentia est bona, & antecedens est possibile, consequens est possibile. Ex qua sequitur quarta. Si consequentia est bona & consequens est impossibile antecedens est impossibile. Quinta. Si consequentia est bona & antecedens est necessarium: consequens est necessarium. Ex qua sequitur sexta. Si consequentia est bona, & consequens est contingens, antecedens non est necessarium. Quæ omnes regulæ in sequentibus demonstrabuntur.

Not. 5. Consequentia bona & mala.

Regulæ consequentiarum

Addunt nonnulli quartam

speciem modi sciendi, id est, manifestandi aliquod ignotum, quæ dicitur exempli positio: vt quando superius definites aliquem terminum, subiungimus exemplum, hoc modo nomen est vox significatiua, & c. vt homo. Nam per illam orationem etiam manifestatur illud, quod est ignotum. Sed nõ opus est tot species multiplicare: nam eadem ratione authoritas esset modus sciendi. Reducuntur ergo isti modi sciendi ad speciem argumentationis, licet non sint propriæ argumentationes: sunt tamen quædam media ad confirmandum, vel ad declarandam aliquam propositionem. Sed de argumentatione in quarto libro latius dicemus.

Not. 6. Exempli positio.

Caput quintum.

Propositio, est oratio verum vel falsum significans indicando, vt homo est animal.

Summu. Do. Sor. D Lectio

Lectio vnica.

Post notitiam partium ac ge-

neris propositionis, tandem videndum est, quid sit propositio: quod est subiectum, circa quod versatur hic secundus liber. Propositio apud rhetores, est pars illa orationis, qua summam ostendit orator quid est quod vult probare: & apud Dialecticos vno modo accipitur pro illo quod Græci dicunt problema: quod est questio habens aliquid disputatione soluendum. Sed Aristo. primo priorum propositiones vocat præmissas quæ adducuntur ad probandum conclusionem, & sic propositio videtur differre à conclusione sicut causa, & effectus. Vt tamen receptum est, vt propositio dicatur illud, quod vocat hic Aristoteles enuntiationem, quæ est oratio qua exprimitur iudicium intellectus in quo est verum vel falsum. Etenim quemadmodum oratio optatiui exprimit desiderium, & oratio imperatiui voluntatem, vt seruus aliquid faciat: ita oratio indicatiui explicat iudicium seu assensum verum vel falsum. Et propterea dicitur enuntiativa, id est, demonstratiua. Est ergo propositio, oratio verum vel falsum significans indicando. Et quidem oratio vocalis propterea dicitur significare verum vel falsum, quia est signum iudicij vel assensus veri vel falsi. Sed tamen vt significare vere vel false est commune mentali & vocali definitur in ordine ad obiectum. Vnde significare verum est significare rem esse qualiter res se habet, vt homo est animal, homo non est lapis. Et significare falsum est significare rem esse aliter quam res se habet: Vt homo est lapis, homo non est animal.

Haud dubito sexcentas argutias obijciendas fore contra has definitiones. Primo hæc propositio negatiua, homo non est lapis, non significat rem esse qualiter res se habet, sed rem non esse qualiter non se habet. Secundo quia hæc propositio. Adam fuit, non significat rem esse sed fuisse. Et illa, homo potest esse beatus, non significat esse, sed posse. Et hæc. Petrus scribit, non significat rem esse sed rem scribere. Propter has argutias solent explicare significare vere vel false, per decem, & eo plures particulas, vt puta significare vere, est significare ita esse, sicut est: vel ita non esse sicut non est, vel ita fore, &c. Quæ adhuc non sufficiunt soluere omnia huiusmodi argumenta. Et tamen per illa verba, quæ breuissimè nos diximus omnia diluuntur. Nam quando dicimus, quod significare verum, est significare rem esse qualiter res se habet non intelligimus quod sit solum significare affirmatiue, aut de presenti: sed quod sit significare talem modum habendæ rei, qualis est in re. Et cum dico, homo non est lapis, certe significo talem modum habendi, qualiter res se habet. Nam ita res se habet quod homo non est lapis. Et qui me audiret, non responderet, ita non est vt dicis non esse, sed responderet, ita est vt dicis. Et quando dico Adam fuit, significo esse rei, quale est in re, puta quod Adam fuit. Et audiens responderet, ita res habet vt tu dicis habere. Et Arist. in prædic. cap. de substantiâ solum dixit, ab eo quod res est vel non est propositio dicitur vera vel falsa, vbi primùm membrum posuit pro veris cuiuscunque qualitatis, & temporis, & secundum pro falsis. Ex quo sequitur quod ly verum vel falsum in hac definitione posunt esse nomina, non quæ significant rem veram, aut rem falsam. Sicut hæc nomina aurum falsum, sed quæ significant esse rei, quod est verum vel falsum. Attamen ad tollendam hanc amphibologiam, explicamus illa no-

Propositio problema enuntiativa.

Significare vere vel false.

mina aduerbialiter, vt significare verum vel falsum, sic significare vere vel false.

At dubium restat, vtrum sit

necessarium addere in definitione, indicando, id est, per verbum indicatiui: nam si orationes aliorum modorum significant vere vel false, tunc querenda est ratio, quare excludantur à ratione propositionis. Et si sola oratio indicatiui significat vere vel false, tunc per hoc excluduntur orationes aliorum modorum, ac subinde non est necessarium addere, indicando. Respondetur, quod absque dubio sola oratio indicatiui significat vere vel false. Vbi aduertendum est, quod sicut omnes casus eiusdem nominis censentur idem nomen, quia idem, & eodem modo significant, præter modum significandi grammaticalem, vt Petrus Petri, Petro: ita omnes casus eiusdem verbi significant idem, vt disputo, disputares, disputassent. Quo fit, has propositiones, Petrus disputat, Petrus disputaret, Petre disputa, idem significare, scilicet, Petrum disputare, postquam partes idem significant: & nihilominus sola prima, propter modum significandi indicatiui significat vere vel false. Hoc probatur primo ex Aristo. Nam orationes aliorum modorum solum per hoc excluduntur à ratione enuntiationis, quia non significant vere vel false. Et deinde probatur ratione. Nam significare vere vel false, est aliquid asserere, est enim exprimere iudicium vel assensum, & similem generare in mente audientis. Et clarum est cum ego dico, Petre disputa aut vtinam essem doctus, nullus assentitur vel dissentitur, tanquam vel falsum dicenti: nec aliquis responderet, quod verum dico, nec mentior, sed solum ex primo affectus voluntatis, nempe quod volo aut desidero illud fieri. Cum autem assero quod Petrus disputat, vel disputabit, tunc assero verum vel falsum, & audiens aut assentitur vel dissentitur, vel dubitat, si est dubia propositio. Et ideo Aristo. non addidit, indicando, in definitione enuntiationis, sed solum quod sit oratio quæ significat, vere vel false. Sed Petrus Hispanus, addidit ad maiorem declarationem non ad excludendum orationes aliorum modorum: quasi quod alie significant vere, vel false, sed ad explicandum quid est significare vere vel false: nam est significare vere vel false: nam est significare rem esse per modum indicatiui. Sed est argu. quod oratio optatiui, vt Petrus disputaret, vel infinitiui, vt Petrum disputare, significet vere vel false: nam significat rem esse qualiter est, aut aliter quam est, postquam significat idem quod Petrus disputat. Respondetur quod non significat eodem modo. Nam significare vere est significare rem esse qualiter est in re asserendo, & hoc vocauit Aristotel. enuntiativo, & hic Petrus Hispanus indicando.

Nota. 2. Indicando,

Verbi casus idem significant.

Sed restat dubium de propo-

sitionibus hypotheticis, & maxime de ista, si Petrus disputaret, esset doctus, quæ significat vere vel false, & tamen non significat indicando. Dupliciter responderetur, Vel quod Petrus Hispanus loquebatur de categorica, per quam debet regulari hypothetica vel melius quod accipit indicando, generaliter, id est, asserendo, vt includeret hypotheticas.

Nota. 3.

Multæ sunt differentie pro-

positionis. Primum vt insinuat in definitione, alia est propositio vera, id est, quæ significat rem esse qualiter est in re alia falsa, quæ significat rem esse aliter quam est. Et pari proportionem, propositio possibilis est propositio

Nota. 4. Propositio multiplex.

sitio significans rem esse qualiter in re potest esse, vt homo videbit Deum. Et impossibilis significans rem qualiter in re non potest esse, vt homo est lapis, Et necessaria quæ significat rem esse qualiter est necesse, vt sit, deus est. Et propositio contingens, est propositio significans rem esse qualiter potest esse & potest non esse, vt Petrus erit doctus. Et eodem modo loquendum est in modalibus, vt Petrus possibiliter est doctus, Petrus necessario est animal significans etiam rem esse qualiter est possibile esse, vel qualiter necesse est esse.

In singulis harum definitionum adiunguntur sophistæ illam particulam, non se falsificans, aut non se impossibilitans, aut non destruens suam necessitatem, vel suam contingentiam sed hæc potius est subintelligenda in definitione quam explicanda, ne definitiones barbære tradantur.

Dubiū est hic utrū vna propositio sit magis vera quam alia.

Et videtur quod non. Nam veritas videtur consistere in indiuisibili, si res ita se habet est vera: si autem falsa. Omnes ita censent quod verum necessarium, possibile, &c. non recipiunt magis & minus ita vt nihil sit verius quam aliud, nec magis necessarium. Nihilominus oppositum est valde probabile. Nam quanquam veritas consistat in indiuisibili ad hunc sensum quod non sit dare medium inter verum & falsum, nihilominus illud potest dici verius quod habet plures causas veritatis. Et illud habet plures causas veritatis quod habet plures causas entitatis, puta quod est perfectius: Et sic verius est deum esse trinum quam me loqui. Et hoc confirmatur ex modo loquendi. Nam dicimus hoc esse verum, aliud verius, aliud verissimum & Deum vocamus summam veritatem, Et ad extollendam aliquam veritatem dicimus hoc esse verum, sicut Deum esse est verum. Et eadem ratione, Deum esse est magis necessarium quam hominem esse animal, quia illud est causa huius. Et in hoc sensu intellexit (credo) Arist. illud. 1. Postea. Propter quod vnunquodque tale, & illud magis. Id est, si conclusio est vera propter præmissas, præmissæ sunt magis veræ.

Vnde propositio se falsificans

est illa, quæ ex hoc quod ita sit sicut per illam significatur, vel adiuncto alio quod est verum sequitur illam esse falsam, vt si dicas hæc propositio est falsa, quæ se demonstrat. Sequitur enim, hæc est vera: ergo ita est in re sicut significat, & significat se esse falsam: ergo est falsa. Et ideo illa propositio, quanquam significet ita esse vt est in re: est nihilominus falsa. Et pari modo propositio se impossibilitans, est quando ad esse possibilem, sequitur esse impossibilem. Et propositio destruens suam necessitatem est quando ad esse necessariam sequitur non esse necessariam. Et destruens suam contingentiam est quando ad esse contingentem, sequitur non esse contingentem, vt hæc est impossibilis, hæc non est necessaria, hæc non contingens. Quanquam hæc vltima non solum non est contingens, quia destruit suam contingentiam, sed quia non est contingens, vt ita sit sicut significat, non enim significat sicut potest esse, & potest non esse imo est necesse vt ita sit quod non sit contingens, & in hoc differt à præcedentibus. Nam in illa hæc est falsa, ita est sicut per illam significatur & est falsa solum, quia se falsificat. Et in illa, hæc non est necessaria, necesse est ita esse sicut significat, & nihilominus non est necessaria, ex hoc enim quod non est necessaria, sequitur quod necessario ita sit sicut illa significat, nam significat quod

non sit necessaria. Sed de his insolubilibus.

Argum. 1.

Contra definitionem propositionis arguitur primo.

Definitio non debet constitui per opposita, quia opposita non possunt eidem conuenire: ergo definitio non est bona, vbi dicitur significans verum vel falsum, distinguitur antecedens. Per opposita copulatum quæ denotantur simul conuenire, conceditur. Sed tamen per opposita distinctim bene licet, & copulatum pro diuersis temporibus, vt accidens, inquit Porphyrius est quod potest adesse & abesse: & liberum arbitrium est quod positus requisitis potest agere, & potest non agere.

Argum. 2.

Secundò arguitur propositio

nec significat aliquid nec aliqua nec aequaliter significatione totali: ergo non significat vere vel falsè. Primæ duæ particulæ sunt notæ quia propositio non est categorema. Et quod non significet solum aequaliter probatur. Nam, Petrus est albus, significat Petrum esse album, vbi exprimitur, quod significat Petrum & significat album. Ad hoc omnes respondent, quod propositio significat non aliquid illorum membrorum, sed aliqua aequaliter, vnica significatione. Arguitur tamen quod simpliciter significet aliquid. Petrus est albus significat Petrum esse album & Petrum esse album, est aliquid: ergo significat aliquid. Negant istam consequentiam, dicentes quod medium accipitur æquiuoce, in maiore syn categorematice, & in minori categorematice: nam sensus maioris est, quod illa oratio significat de Petro quod est albus, & hoc non est significare aliquam rem & in minori est sensus, quod Petrum esse album, est aliqua res. Nescio tamen quare timent concedere quod propositio significat aliquid: nam certe, significare Petrum esse album, est significare aliquid à parte rei, quod est verum vel falsum: nec video defectum, quem isti assignant illi consequentiæ. Et ita concedo quod significat aliquid vt puta Petrum esse album quicquid sit illud: si sit Petrus siue non, hoc est alterius disputationis. Nec inde sequitur, quod sit categorema. Nam categorema, idem est quod prædicatum, sed si categorema valeat tantum sicut per se significatum, dico quod propositio non est categorema sed est oratio categorica, significat enim aliquid, non tanquam terminus: sed tanquam propositio.

Propositio quid significat.

Tertio arguitur, Hæc propositio

canis est substantia, significat vere, vel falsè: & tamen non est propositio: quia non subordinatur vni propositioni sed pluribus: ergo definitio non bona. Hic diligantur summulistæ an propositio plures sit propositio. Vocatur propositio plures illa cuius aliquis terminus est æquiuocus. Et de re nulla est controversia. Nam clarum est propositionem æquiuocam in voce vnâ orationem & in mente subordinari pluribus seorsum. Nec est dubium quanta sit propositio secundum quamlibet significationem per se sit propositio. Vt canis est substantia secundum quod significat canem latrabilem esse substantiam, est propositio. Quæstio ergo solum est de nomine, an secundum quod subordinatur pluribus, sit dicenda propositio an propositiones. Et melius est dicere quod absolute non est propositio sed secundum quid, propositio plures. Dicit enim Aristotel. 1. Elench. eandem esse rationem propositionis & vnus propositionis, Et. 1. Perier. idem dicit Boetius. Et ratio est, quia propositio sortitur suam formam à significatione

Regul. 3. Propositio æquiuoca an sit propositio.

Not. 5. Vna propositio an sit magis vera quam alia.

Not. 6. Propositio falsificans & se impossibilitans, &c.

catione. Cum ergo significat æquivoce mediantibus pluribus mentalibus, sequitur quod sit propositio plures. Vnde ad argumentum dato antecedente, negatur consequentia. Nam deficit genus definiti, puta quod non est oratio sed orationes, quanquam possumus dicere ad maiorem quod non significat illa oratio vere vel false in singulari, sed in plurali, scilicet vnum vere vel false, & aliud vere vel false.

Argum. 4.
Propositio-
nis pars, an
sit propositio.

Quartò arguitur omnis, pars

propositionis quæ per se sumpta esset propositio, significat vere vel false: & tamen quando est pars non est propositio, vt ly, homo est animal, in hac, homo est animal, est propositio: ergo definitio non est bona. Hic queritur an propositionis pars, quæ per se sumpta esset propositio, sit propositio. Et quod vna propositio sit pars alterius potest contingere tripliciter. Vno modo quâdo categorica est pars hypotheticæ. Et hanc manifestum est esse propositionem, quia non perdit significationem. Secundo modo quando categorica includit totalia extrema vel partes principales alterius categoricæ. Vt ly homo est animal, in his propositionibus, ois hō est animal, hō est animal rōnale, & etiam notū est, quod illic est propositio, quia retinet suam significationem. Tertio modo quando propositio est totale extremum vt hic homo est animal, est propositio. Et de ista est disputatio, an sit illic propositio. Et credo esse propositionem quamquam teneatur materialiter. Nam hæc oratio homo est animal, est propositio, certe est vera: ergo ita est: quod subiectum est propositio postquam prædicatum veritatur de illo. Sed arguitur contra hoc ly, homo est animal, tenetur illic materialiter, ergo ly, est, tenetur materialiter & ideo nõ vnit extrema. Respondetur, solum probare argumentum ly, est, secundum significationem quæ ibi tenetur nõ vnit extrema, nihilominus vere vnit, quia licet teneatur materialiter, non perdit suam significationem. Sicut ly homo, in hac homo est nomen, non perdit suam significationem: licet teneatur materialiter. Sed replicatur secundo. Sequeretur Psalmistam falsum protulisse illic, dixit insipiens in corde suo non est Deus: nam ly, non est Deus, est, illic propositio. Concedimus quod falsum protulit, sed nõ est falsum asseruit, qui nõ asseruit, qui non asseruit nisi quod insipiens illud dixit.

Quintò arguitur: Iste vniver-

sales, omnis propositio est particularis: Nulla propositio est negatiua, se falsificat, quia non possunt esse veræ, quin sequatur eas esse falsas. Nam si sunt, iam sunt falsæ, & tamen ex ita esse non sequitur illas esse falsas: ergo definitio propositionis se falsificantis non est bona. Ad hoc argumentum negatur maior, imo non se falsificant, licet ex hoc quod sint veræ, sequatur vt sint falsæ. Non enim hoc sufficit vt se falsificent. Sed requiritur, quod ex ita esse, sequatur esse falsas, verbi gratia, si hæc oratio, omnis propositio est particularis, est vera, iam illa est, & ideo non omnis est particularis, quare ex hoc quod sit vera sequitur esse falsam, sed tamen potest esse ita sicut per illam modo significatur & quod ex hoc non sequatur esse falsam vt puta si illa non esset. Et esset in mundo solum hæc aliquis homo est animal. Et idem dicendum de illa, nulla est negatiua. Propositio ergo se falsificans est, quando ex ita esse sicut per illam significatur, sequitur illius falsitas.

Vltimo arguitur. Tota pro-

positio vocalis non subordinatur vni simplici qualitati nec, metali cōpositæ ex pluribus notitijs ergo nullo modo modo significat. Probatur prima pars antecedentis, quia subiectum vocalis subordinatur vni notitiæ, & prædicatum alteri. Nam eo ordine concipio sicut audio: ergo tota non subordinatur simplici qualitati. Secunda pars probatur. Nam dato quod subordinatur cōpositæ, vix potest intelligi quomodo differant subiectum & prædicatum in hac propositione: homo est homo. Hoc argum. est metaphysicum, & quod in 1. lib. Periher. solet tractari. Sed quia non est in animo illum librum interpretari, necessarium duximus, paucis exponere hanc controuersiam dialecticorum. Opinio communis est, propositionem in mente esse cōpositam perinde atque in voce, quæ multis nititur argumentis. Primo Aristot. 3. de anima text. 21. ponit duas operationes intellectus simplicium intellectiōnem & cōpositionem intellectiōnum; in qua est verum vel falsum & primo Periher. dicit orationem esse cuius partes separatæ significant & nos annotauimus quod complexio vocis debet considerari penes conceptus. Secunda est ratio facta in argumento. Nam quemadmodum successiue audimus, homo est animal, formamus conceptum prius subiecti mox verbi, postremo prædicati: ergo resultauit cōposita propositio. Et confir. Postquã habeo notitias seorsum, homo est animal, nihil vetat quominus formem verbum iungens illas. Tertia dato propositionem categoricam esse simplicem qualitatem eadem ratione esset simplex omnis hypothetica etiam si mille haberet partes: quod apparet præter opinio. Quarta sequeretur, quod eadem qualitas significaret contradictorio modo, vt illa cui subordinatur hæc categorica, homo est non homo, & illa maxime cui subordinatur hæc copulatiua, Petrus est homo & non est homo: atque adeo eadem qualitas esset propositio vera & falsa complexiue. Quinta eadem qualitas esset notitia intuitiua, & abstractiua: vt in conspectu Petri formare hanc propositionem, Petrus non est angelus, vbi eadem qualitas significaret Petrum intuitiue, & angelum abstractiue. Postremo arguitur quod ex opinione illa sequeretur æquiuocatio in mente: nam cum homo & lapis non conueniant, illa qualitas quæ significaret hominem non esse lapidem, æquiuoce significaret hominem & lapidem. Multaque alia id genus argumenta sunt pro hac opi. Sunt nihilominus qui opinantur, mentalem propositionem esse simplicem qualitatem, vt quem admodum diximus vocem illam complexam: non homo, subordinari vni simplici qualitati: ita existiment, hanc propositionem, homo est animal, subordinari simplici qualitati significanti hominem esse animal qui re vera, nec paucis, nec infirmis rationibus adducuntur. Prima est illa facta in argumento principali quia non est facile distinguere inter subiectum & prædicatum in mente. Et accipio vt euidentius agamus hanc mentalem homo est animal, nulla est ratio quare magis significet hominem esse animal, quam animal esse hominem, & non significat secundum, ergo nec primum, probo maiorem. Nulla est ratio quare ly homo sit subiectum magis, quam ly, animal, ergo. Probo antecedens. Ordo localis non est in causa, quia nullus est in mente, nec ordo conceptionis puta quod prius concipiatur ly homo: nam suppono quod simul fuerint concepti, naturaliter, vel supernaturaliter, vel fac ambobus fuisse formatos: antequam formaretur verbum, tunc non est quare

Argum. 6.
An propositio mentalis sit simplex qualitas.

num potius sit subiectum quam aliud, & tunc nulla est ratio quare hæc propositio, omne rationale esse animal significet magis omne rationale esse animal, quam omne animal, esse rationale. Nam si antequam formaretur ly omne, erant ambo conceptus, quare potius distribuitur vnus quam alius & tamen vna illarum est vera & alia falsa. Non video aliam solutionem quare vnus conceptus sit subiectum & non alius nisi ex parte significationis ipsorum grammaticalis, quia vnus significat, vt de quo aliud dicitur: & alius vt quod de alio dicitur: sicut diximus de diuersis casibus nominis vt insinuat. S. Tho. 1. part. q. 12. artic. 3. vbi dicit quod subiectum & prædicatum significat diuersa secundum rationem. Et idem insinuat Pet. Hispan. c. sequent. Sed tunc videor mihi peius dubitare. Primo, quia si illi conceptus diuersi modo significant, sunt diuersi, vt diximus de obliquis nominum, & ideo si ambo sint seorsum in mente, vbi neutrum significat per modum subiecti, nec per modum prædicati, non video, adueniente verbo, quomodo mutabunt significationes, vt alter sit subiectum, & alter prædicatum. Et potissimum arguitur. Sequere iur eandem categoricam non posse conuerti, nam si in hac propositione, homo est animal, prædicatum significat vt quod de alio, non poterit ipsum significare, de quo aliud: imo, licet teneres quod significant eodem modo subiectum & prædicatum, non video quid possit facere Deus ad transmutandum illa extrema in mente, nisi finxeris quod debet mutari verbum: sed re vera verbum significat esse, & ideo quantum est de se, quæcunque extrema potest idem verbum vnire. Est certe dubium de propositione assumpta in argumento principali, puta, homo est homo, vbi nescio quomodo distinguitur subiectum & prædicatum maxime secundum illos qui dicunt quod sese intendunt & faciunt vnica notitiam. Secundum argumentum meum est, quod fecimus in denomine, supposito quod non sit genus in mente: quod abunde illic demonstrauimus. Tunc istæ vocales, homo est albus, homo est alba, non æquipollent: ergo subordinantur diuersis mentalibus: & conceptus extremorum seorsum sunt idem: ergo diuersitas non potest esse nisi quia prima subordinatur simplici qualitati significanti hominem masculinum esse album, & secunda subordinatur subinde qualitati significanti hominem femininam esse albam. Et tertio arguitur, omnes cedunt propositionem indicatiuam esse simplicem qualitatem: postquam enim apprehendo, Petrum currere: simplici qualitate iudico esse verum vel falsum: ergo eadem ratione propositio apprehensiuæ debet censi simplici qualitate. Et vltimo confir. Quia hæc verba, amo, pluit, & similia, subordinantur simplicibus qualitatum, quæ sunt propositiones. Certe est mihi probabilissima ista. 2. opi. Et ad Aristot. potest responderi quod propositio non est composita: sed significat compositionem rei significatæ per prædicatum: vel dicitur composita, quia præsupponit plures conceptus. Vnde ad primam rationem oppositæ opinionis respondemus, quod licet successiue formemus plures conceptus cum audimus homo est animal: illi tamen plures non significant hominem esse animal, vnica significatione totali: sed in fine producit vna simplex qualitas quæ hoc significat: sicut ipsi dicunt de propositione indicatiua. Nec in de sequitur quod propositio hypothetica sit simplex qualitas: nam postquam vna qualitas significat hominem esse animal, potest coniungi cum alia qualitate significante nullum hominem esse animal. Reliqua quæ inferuntur non habentur pro inconuenienti: nam ea-

dem habent ipsi concedere de propositione indicatiua. Ad vltimum argumentum negatur sequi æquibocatio nem ex opinione: nam quemadmodum ly album, vnice significat corpus & albedinem: quia significat illa per modum vnus: vt puta vnus per modum materiæ, aliud per modum formæ: ita vna qualitas significat hominem non esse lapidem per modum vnus: nam prædicatum est forma subiecti. Qui tenent primam opinionem necesse habent dicere quod subiectum & prædicatum differunt, ex modo significandi diuerso grammaticali, vel ex diuersa copula sed non profus, insinuantur replicationes nostræ. Sit ergo problema hoc: licet ad vsum summularum perspicatior sit prima opinio, & ita loquendum est illius. S. Tho. neutram opinionem expresse determinat: quicquid dicant Thomistæ. Et in loco citato prima parte videtur sentire primam opinionem, vbi dicit quod subiectum & prædicatum differunt ratione. Et in q. 5. 8. etiam loquitur nunc in fauorem vnus nunc in fauorem alterius.

Caput sextum.

Propositio autem alia categorica, alia hypothetica. Categorica est illa, quæ habet subiectum, prædicatum, & copulam tanquam partes, principales sui: vt homo disputat. Vbi homo, est subiectum, disputat verò prædicatum, & quod iungit vtrunque est copula. Vt patet resolueno, homo, disputat, id est homo est disputans. Et dicitur categorica à κατηγορία, quod latine est prædico. Vnde categorica, id est, prædicatoria propositio. Subiectum est illud de quo aliquid dicitur, scilicet, prædicatum. Prædicatum est quod dicitur de altero, scilicet de subiecto.

Lectio vnica.

Post definitionem propositionis

subsequitur multiplex eius diuisio: quoad substantiam, quoad quantitatem: & qualitatem. Et prima hæc diuisio in propositionem categoricam & hypotheticam est substantialis: quia diuiditur genus propositio, in suas species: definit ergo Petrus Hispan. propositionem categoricam per partes materiales ex quibus componitur. Sicut si diceres quod domus est composita ex parietibus & tecto. Sed ad exprimendum eius formam melius definiretur iuxta eius nomen: quod propositio categorica sit oratio in qua vnus de altero prædicatur: forma namque propositionis categoricæ, vt nomen sonat, est esse prædicatoriam. Et vt appareant tres partes propositionis: resoluit Petrus Hispan. illa de verbo adiectiuo in suum participium. Non tamen ita intelligatur: vt subordinetur illi in significando: sed solum æquualet illi in consequendo: vt annotauimus in capite de verbo. Et ponitur tanquam partes principales, ad differentiam propositionis hypotheticæ, quæ habet subiectum & prædicatum. Non quidem tanquam partes principales sui, sed tanquam principales suarum categoricarum. Principales enim partes hypotheticæ sunt ipsæ categoricæ. Vt si dicas Petrus arguit, & Paulus respondet.

Nota. 1.

De propositione categorica.

Not. 2.
Categorica
vā veniat.

Et dicitur categorica à cate-
goreo. Textus antiquus Pet. Hispa. habet à categorizo,
illud tomē verbum nusquam est græce. Sed est ἀγορεύω
quod est prædico. Et inde cum cāta, versa, a. in. e. & ex-
puncto y, sit categorico. A quo auctore Lucerino cate-
risque græcorum grammaticis deducitur categorica:
quod est prædicatum seu prædicamentum, & inde pro-
positio categorica, id est, prædicatoria vel vt dicunt
summulista prædicatiua. Nec debet scribi per aspira-
tionem: nam aliud. a. in ἀγορεύω tenui spiritu profertur.

Nota. 3. De
subiecto &
prædicatio.

In calce textus definitur, sub-
iectum & prædicatum, quæ relatiue inuicem dicuntur.
Non enim dicitur terminus subiectum, nisi respectu præ-
dicati, nec prædicatum nisi respectu subiecti. Quare ex-
tra propositionem nullum est subiectum nec prædica-
tum. Subiectum ergo est de quo aliquid dicitur, & præ-
dicatum quod dicitur de alio. Nec tam exacte defini-
tur si quis diceret, prædicatum est quod alteri denotat
conuenire. Et subiectū cui denotat aliud; conuenire nā in
hoc complexo, Petrus albus, adiectiuum conuenit sub-
stantino & neutrum est prædicatum nec subiectum. Et
prædicari accipitur generaliter pro affirmari vel negari
in propositione vera vel falsa: quomodo conuenit fiat
prædicatio. At propter necessitatem quantitatis propo-
sitionum distinguitur duplex subiectum, scilicet subie-
ctum eantiationis quod modo definitum est: & subie-
ctum distributionis quod est terminus in fronte propo-
sitionis distributus: vt ly hominis, in hac, cuiuslibet ho-
minis equus est animal.

Not. 4.
Dubium.

At dubium est an omnis cate-
gorica propositio debeat expresse habere subiectum &
prædicatum in recto. Nam sunt qui opinantur hoc esse
necessarium: eo quod credunt non posse commode
fieri aliter prædicationem vnus de alio & licet in vo-
ce non vnuerſaliter hoc appareat nihilominus in men-
te dicunt, omnia debent esse explicita: & ita dicunt:
hanc propositionem, tædet animam meam vitæ meæ,
subordinari huic, anima mea habet tædium de vita
mea: & hanc, vrbem quam statuo vestra est, subordinari
huic, vrbs quæ statuo vestra est: imo alias monstruosas p-
positiones cōſingunt vt defendant oīa esse explicita in
mente. Nihilominus est conclusio, quod omnis propo-
ſitiō vocalis congrua subordinatur mentali ex tot conce-
ptibus & sub eadem forma sicut est in voce. Supposito
quod propositio sit complexa qualitas secundum com-
munem opinionem. Et probatur hoc quia vocales sunt
signa conceptuum & quemadmodum vocaliter loqui-
mur, ita, loquimur & mentaliter per casus & modos &
tempora. Nam licet non differant illic casus per ter-
minationes sicut in voce: differunt, vt diximus, aut per a-
ctus syncategorematicos aut certe per diuersos modos
ſignificandi. Vnde illa propositio, tædet animam meam
vitæ meæ, ita est in mente sicut in voce: & ille accusati-
uus tenetur à parte ante tanquam reddens suppositum
verbo, & genitiuus à parte post, & hoc ex natura verbi.
Quod confirm. Nam certe Cicero dum audiebat tædet
me vitæ, non concipiebat illam quam isti dicunt: sed
hanc sub eadem forma. Et quando diximus obliquum
casum non posse reddere suppositum de verbo, intelli-
gitur de verbo personali. Et secunda etiam est in mente
sub eadem forma. Et ille accusatiuus, vrbem, accipitur

pro nominatiuo: non quod subordinetur nominatiuus
sed ille accusatiuus in mente, habet vicem nominatiui
per antiptosim, sicut illic: Lapidem quem reprobaue-
runt, &c. Pari ratione propositio de ablatiue absolutæ
sole existente supra nos, dies est. Et temporalis, vt quan-
do homo disputat loquitur, sunt propositiones catego-
ricæ in mente, vt iacent, licet æquiualeant in consequen-
do huic modi consequentijs, quia sol est supra nos, dies
est: si Petrus disputat loquitur: quia aliud est æquiuale-
re in consequendo, aliud subordinari. Hæc enim exclusi-
ua, tantum homo est animal, æquiualeat copulatiuæ ſua-
rum partium, & tamen subordinatur categoricæ exclu-
ſiue: Similimodo hæc, homo est animal & econuerso,
est categorica, & ly: econuerso reperitur formaliter in
mente, licet exponatur per conuertentem propositio-
nis cui additur. Isti enim omnia hæc negant dicentes,
quod in mente nec reperitur ablatiuus absolutus nec
ly, econuerso. Et tamen hæc oratio, animalium aliud ra-
tionale, aliud irrationale, reperitur in mente sine verbo
vt est in voce. Hæc omnia grammaticis sunt pericia, sed
operæ prætium fuit ea admoneri ne existiment summu-
listæ dialecticam repugnare regulis grammatices.

Nota. 5.
Dubium.

Alterum dubium est, quomo-
do sit dignoscendum quando syncategorema modifi-
cans extremum efficitur pars illius. Regula est, quæ
virtus eius non transit vltra terminum cui additur tunc
efficitur pars: si autem transit vltra, tunc non est pars: vt
in hæc propositione, non homo est animal, si negatio ac-
cipiatur infinitanter, efficitur pars subiecti: si vero ne-
ganter non est pars subiecti. Quod intelligo quando
est syncategorema cuius virtus potest transire vltra.
Nam in istis propositionibus aliquis homo est animal, il-
la signa non sunt partes subiecti. Hæc regulæ, quan-
quam sit vera indiget tamen alio signo, quo cognosca-
tur quando virtus transit vel non transit vltra. Et si-
gnum est, quando syncategorema ponitur post copu-
lam à parte prædicati: vel mediat inter partes comple-
xi accepti vnica acceptione tunc efficitur pars: vt hic,
verus Deus, est omnis Deus, forma cuiuslibet hominis
est anima rationalis, aliquid quod est omnis sol, est
planeta. Extra hos casus regulariter non est pars extre-
mi, vt omnis homo est animal: hominis quodlibet mem-
brum viuut. Alium membrum diuisionis: puta propositio
hypothetica, traſtabitur in tertio libro.

Caput septimum.

Propositionem categoricarū a-
lia vnuerſalis, alia particularis,
alia indefinita, & alia singularis.
Propositio vnuerſalis est illa,
in qua subijcitur terminus cōis
ſigno vnuerſali determinatus, vt omnis ho-
mo disputat. Terminus cōis est qui aptus na-
tus est prædicari de pluribus: vt homo, de Pe-
tro & Paulo. Signa vnuerſalia sunt hæc, om-
nis nullus, quilibet, neuter, & similia. Proposi-
tio particularis est illa: in qua subijcitur termi-
nus cōis ſigno particulari determinatus: vt
quidā homo disputat. Signa particularia sunt
hæc: quidam, aliquid, alter, & similia. Proposi-
ti o

tio indefinita est illa in qua subijcitur terminus cōis sine signo, vt homo disputat. Propositio singularis est illa in qua subijcitur terminus discretus: vel terminus cōmunis cum pronomine demonstratio primitiua & speciei vt Petrus disputat, hic homo disputat. Terminus singularis vel discretus est: qui aptus natus est prædicari de vno solo: vt, Petrus.

Lectio vnica.

Not. 1.

Dictum à nobis iã fuerat pro positionem, instar rei naturalis, ex materia & forma essentialiter constare, vt puta nomine & verbo. Ob id que sicut rei naturali duo accidunt, scilicet, quantitas ratione materiae & qualitas ratione formae, ita in propositione ne dispositio subiecti quo ad suppositionem dicitur quantitas, & dispositio verbi quo affirmari vel negari vocatur qualitas. Quamquam aliquando Sumulstæ loquuntur de quantitate respectu suppositionis omnium terminorum propositionis: vt quando dicunt, ad similitudinem formae requiri similitudinem quantitatis, hic vero consideratur ratio subiecti, à quo tota propositio denominatur quanta. Et quemadmodum in prædicamentis prius tractat Arist. de quantitate quam de qualitate: ita hic Petrus Hispanus. Vbi diu sit propositio nem categoricam, in vniuersalem, particularem, indefinitam, singularem, quæ sunt quatuor species quantitatis: nam hypothetica non est quanta. Et quia vniuersalis est, vbi subijcitur terminus cōmunis cum signo vniuersali declarat quid est terminus cōis, & quid signum vniuersale, At de termino communi in primo libro dictum est.

Not. 2.

Signum vniuersale & particulare.

Signū vniuersale vt in de op- positionibus exactius patet, est illud, quod copulatiue resoluitur, siue sit nomen, siue aduerbium: vt, omnis, nullus, tantum, necessario, & quicumque: pro quo Sumulstæ vtuntur hoc signo, quilibet, quamquam re vera latine multum differunt. Et signum particulare est quod resoluitur disiunctiue, vt aliquis, possibiliter &c. Quorum aliqua modificant verbum: vt, necessario, & possibile: & alia nomen: vt omnistantum. Sed istorum quæ modificant nomen, aliqua dicuntur signa quantificans, vt illa quæ distribuunt subiectum oīs: sed, ly, tm quia non distribuunt subiectum: non est signum quantificans. Est ergo signum quantificans illud: quod facit propositionem quantam: vt, omnis, aliquis, & nomen, hic. Quod fit vt quando signum efficitur pars extremi, non est signum quantificans: vt hæc propositio, quod est omne bonum est Deus, non est vniuersalis. Sed modus quantificans debet esse pars totius propositionis. Et illa propositio quæ restat de præposito signo dicitur præiacens: vt ly homo est animal, in hac omnis homo est animal. ¶ Vnde si quis arguat, illam præiacentem esse vniuersalem, quia subiectum eius distribuunt: respondendum est illud non sufficere vt sit vniuersalis, nisi distribuatur à signo, quod sit pars ipsius propositionis, & ly, omnis, non est pars præiacētis, sed totius vniuersalis.

Not. 3.

Igitur, vt exemplis textus in- notescat, omnis propositio aut est de subiecto singulari, & tunc est singularis: vt Petrus fuit Apostolus, Pau-

lus est doctus: aut de subiecto communi, & tunc aut nullo signo determinatur, & illa est indefinita, vt homo disputat: aut distribuuntur signo vniuersali, & tunc est vniuersalis: vt omnis homo est animal, nullus homo est leo: aut determinatur signo particulari, & tunc est particularis: vt aliquis homo est iustus: aut signo singulari, & tunc est singularis: vt hic homo est dialecticus. Quare in particulari & singulari, illa signa non sunt partes extremorum, vt diximus in capite præcedenti: quia faciunt totam propositionem quantam. Nec est necesse signum anteponi subiecto: potest enim ornatus gratia postponi: vt homo nullus disputat, hō hic doctus est.

Sūt nomina quædam media

inter vniuersalia & particularia, quæ dicuntur signa in complexa: sanè quæ partim resoluantur copulatiue & partim disiunctiue, vt videbimus in tertio libro: vt vterque, neuter, alter. Quorum duo prima censet hic Petrus Hispanus vniuersalia, quia distribuunt pro quolibet duorum: tertium vero particulare. Ly qualibet & ly omne, pro generibus singulorū, licet non sint purè vniuersalia, censentur tamen vniuersalia, nisi cum in proprijs eorum materijs tractantur. Sed ly, omnis, collectiue non facit propriè vniuersalem propositionem, sicut nec ly tantum, nec ly incipit, licet copulatiue resoluantur. At vero percontaris tunc: quanta sunt istæ propositiones, tantum homo est risibilis, incipit sol lucere, omnes Apostoli Dei sunt duodecim. Possent appellari indefinitæ, sed præstat vocare illas proprijs nominibus: vt puta exclusiuam propositionem de incipit, & de signo collectiuo. Alterum dubium est, quid faciat sonum particulare ad variandum quantitatem, postquam non variat suppositionem subiecti: eodem enim modo supponit, sicut indefinita. Respondetur quod fortè hoc habuit originem ex eo: quod apud philosophos propositiones indefinitæ, necessariae, aut doctrinales censentur vniuersales: vt homo est animal politicum, mater dicitur situm suum, totum est maius sua parte. Et quando modificantur illis signis particularibus, non faciunt illam sensum: & ideo dicuntur particulares, vel fortè quæ Petrus Hispanus vocat subiectum particulare, vocabant antiqui singulare vagum. Et ita loquuntur nonnulli philosophi.

Not. 4. Signa incomplexa.

Dubia.

Contra definitionem propo-

sitionis vniuersalis arguitur. Hæc propositio, cuiuslibet hominis equus est animal, est vniuersalis, cum possit esse præmissa in barbara: & tamen subiectum quod est ly, equus, non determinatur signo vniuersali: ergo definitio non est bona. Iam supra diximus, quod propter vsum artis syllogisticæ distinguitur duplex subiectum scilicet, subiectum enuntiationis, & est illud de quo dicitur prædicatum, & subiectum distributionis, & est terminus qui in fronte propositionis distribuuntur. Vbi notanda est regula, quod quando subiectum est complexum, si signum feratur in totum vnica acceptione, totum distribuuntur, vt si dicas omne quod est Deus vel creatura, est ens: sed quando accipitur pluribus acceptionibus vna pars sola distribuuntur, tunc dicitur aliqui, quod est propositio mixtæ quantitatis: sed potius existimo respiciendum esse ad primam partem: nam inde propositio habet formam vniuersalis vel indefinitæ. Quare ad argumentum, concedo illam esse vniuersalem licet subiectum enuntiationis non distribuatur: sed hæc, hominis quilibet equus est animal,

Argum. 1.

Liber Secundus.

non est cōfenda vniuersalis simpliciter. Et non solum illa propositio argumenti est vniuersalis quantum attinet ad artem syllogisticam, sed ista, quotiescunque sui Romæ vidi Pontificem: vbiunque est Deus, semper est Deus: nam licet sic syllogizare, vbiunque est Deus: sed hic est locus, ergo hic est Deus.

Argum. 2.

Secundo arguitur contra de

fiuionem termini singularis. Hic terminus, Petrus, est singularis, vt habetur in textu, & tamen potest prædica- ri de pluribus: ergo definitio nulla. Pro. mi. Verificabatur prius de Petro iuvene & nunc verificatur de ipso sene, & senex non est idem qui fuerat iuuenis, nam materia fuit per nutritionem mutata: ergo verificatur de pluri- bus. Inter respondendum ad hoc argumentum distin- guunt ferè Summulistæ quod ly, idem accipitur tripli- citer. Primo modo pro re cuius nulla essentialis pars est variata: vt Deus, cœlum. Secundo modo pro re cuius forma essentiali inuariata: partes corporis aliæ & aliæ succedunt in eodem situ & figura: vt, Petrus, cui par- tes corporis per nutritionem iugiter mutantur. Tertio denique pro re cuius partes secundum materiam & for- mam mutantur in eodem situ & figura: vt Tormes dicitur nunc idem fluuius, qui fuit ante centum annos. Vnde dicunt, qd solus terminus singularis significans eandem rem primo modo est proprijsimè terminus singularis: nam alij significant rem, quæ fuit & quæ est æquiuoce, tanquam plura. Et ideo ly Petrus, secundum quod signifi- cat iuuenem & senem, nec est communis nec singularis: quia est æquiuocus. At vero quanquam gradus isti idem tatis merito distinguantur tamen negare, quod identitas inter Petrum iuuenem & ipsum postea senem non sufficiat: vt ly Petrus, vniuocè & singulariter signifi- cetur ipsum in vtraque ætate, est negare cōmunem modum loquendi & cōmunem sensum sapientum: à qui- bus sumenda nobis sunt rationes nominum. Primo de Petro sene affirmamus, hic fuit iuuenis, hic fuit baptiza- tus, hic debilis etiam est ille qui olim fuit robustissim⁹: tamen isti non recipiunt istos sermones nisi improprie in hoc sensu, hic successit illi qui fuit iuuenis, qui fuit baptizatus, &c. Item Aristotel. 4. metaphi. textu. 22. ir- ridet Erac litum & Cratillum, dicentes non posse homi- nem aut equum bis intrare eundem fluuium, propter iu- gem aquæ cursum. Quinimo tenentur isti dicere, non esse possibile: vt quis verè dicat hic homo augetur, hic hō sedet, hic hō erit, hic hō ambulat, hic homo loquit⁹: quia in diuersis partibus tps illius motus iam est alius Pe- trus. Quæ fuit opinio illorū philosophorū, quos cōme- morauimus, qd hac de causa docebant non esse loquēdū ore, sed citissimo digito: ne interim dum loquimur res ipsa labatur, & propositio antequam proferatur fiat falsa. Et postremo arguitur, omnes Theologi, qui nō sem- per perseverant Summulistæ, consentiunt in. 4. senten- tiarum, dist. 44. eundem ipsum Petrum resurrecturū in die iudicij, qui natus est mortuus est, non obstāte per- petuo fluxu materiæ. Nisi quis sinistre glossaret illud Iob. Quem visurus sum ego ipse & non alius. Igitur, sub aliorum censura, quanquam Petrus senex & iuue- nis non sunt tam idem sicut idem angelus: sunt tamen tam idem, vt vnus conceptus singularis dicatur de ipso vniuocè in vtraque ætate. Nec solum est idem ratione animæ, quæ est omnino eadē, sed corpus etiam est idē. Non enim solum inquit Iob, Ego ipse & non alius: sed præmiserat, Et rursum circumdabor pelle mea, & in car- ne mea videbo Deum. Sed quæris, quomodo stat idem

Idem tripli-
citer.

corpus esse per totam vitā, cum materia perpetuo fluat per nutritionem. Aristo. primo de gene. text. 36. id do- cet, dicens quod semper perseverat eadem caro & ossa secundum speciem: non autem secundum materiam. Id est, manet idem corpus secundum situm & figuram & naturam, licet non omnino maneat eadem materia, vt dicit alteram partem compositi. Nam vt declarabitur in secundo de anima, corpus physicum plus dicit quam materiam primam.

Sed replicant ad argumentū Argum. 1.

authores alterius opinionis. Si tota illa materia Petri, quæ corrupta fuit minutatim in. 30. annis. reproduce- retur modo, & informaretur eadem anima Petri ille ho- mo compositus esset alius à Petro: nam haberet omni- no distinctas materias: ergo par ratione Petrus q nunc est, est aliud ab illo qui fuit ante. 30. annos. Et quod il- lud compositum sit aliud quam Petrus, patet, quia idē compositum, dicit eandem materiam & eandem for- mam, nec sufficit identitas formæ, vt autor est sanctus Thomas in prima parte quæstione vltima. Vel sit argu- mentum, quod aliud est corpus illius compositi quam corpus Petri. Et eadem ratione quod Petrus non habet nunc idem corpus, quod habebat puer, cuius oppositū diximus. Fateor esse bonam replicam: sed tamen Ari- stote. respondet eodem modo de Generatione, text. vi gestimonono, dicens quod si ignis augetur paulatim per applicationem combustibilium, idem ignis augetur: sed si totam materiam subito mutaret: esset alius ignis. A fortiori hoc est verum in homine vbi manet ea- dem anima: nam igne etiam forma mutatur. Dicimus ergo, quod propterea quod variatio corporis per nu- tritionem fit insensibiliter ita quod in nullo instanti sit additio sensibilis illi, quod fuerat immediatè ante illius instans dicitur semper idem manere. Et in hoc differt augmentatio à generatione, qd in augmentatione, manet idem suppositum: & in generatione producit⁹ nouum. Et ideo negamus cum Aristotele illam consequen- tiam si tota materia reproduceretur & informaretur for- ma Petri, Petrus non esset illud compositum: positum: ergo Petrus non est idem qui fuit senex: quia nō est par ratio. Nec solum in homine loquendum est hoc modo vbi manet anima eadem: sed certè est idem equus, qui modo est, & qui fuit ante decem annos: & eadem arbor nisi iam fuerit sicca: & idem fluuius. Et sic Sequana & Tormes sunt termini singulares.

Tertiò arguitur contra ean-

dem definitionem, Ly, Petrus, supponit pro toto Petro & si abscindatur manus supponit pro residuo, & illa sunt plura, ergo supponit pro pluribus: imo si non abscinda- tur, simul supponit pro toto & pro parte: eodem modo respondent ad hoc argumentum quod ly, Petrus, sup- ponit pro toto Petro & pro parte: quam vocant Petri partialem, & quiuocè tamen: sicut pro sene & iuvene. Et subsequenter distiinguunt quod ly, homo, accipi- tur dupliciter. Vno modo absolutè, pro composito ex materia & anima rationali, & sic supponit pro qualibet pte integrali hois: alio mō vt est nomē suppositi, & tūc dicunt qd est terminus cōnotatiuus: supponēs pro com- posito ex materia & anima rōnali, cōnotando qd nō sit pars alterius. Et etiam terminus singularis, Petrus, de- bet accipi illis duobus modis. Isti tamen loquuntur in Summulis, qualiter in nulla alia scientia possum loqui.

Argum. 3.

Et cum

Et cum dialectica sit ancilla aliarum scientiarum, constitunt illam omnium hostem.

¶ Igitur ly, homo, nullo modo accipitur, nisi absolute: & absolute acceptum, solum est nomen totius suppositi humanæ naturæ: & ideo pars, quæ per se non viueret, nullo modo est homo: sed pars hominis. Et ita loquitur Aristo. in prædicamentis ubi dicit q̄ pars suppositi non ponitur directe in linea prædicamentali. Quare manus mea, nec est homo nec animal nec substantia: sed pars hominis aut substantiæ: & idem est de brachio, capite & cæteris, quæ per se non viuerent. Sed tamen ly, Petrus, sicut ly, homo, recte supponit pro toto dempra manu, vel aure: quia per se viuit. i. non dependet à manu, vt iuuat, potest enim homo viuere sine manu. Et ad argumentum respondemus tunc quod totum est idem suppositum cum manu & sine manu, ad minus physice idem sicut diximus de sene & puero, licet mathematicè non sint idem, volo dicere quod sint idem suppositum naturale, licet non sit eadem quantitas: nã tota quantitas est maior sua parte. Et ideo Petrus est nomen singulare vniuocum.

Not. 5.
Dubium

Vltimum dubiũ est circa definitionem propositionis singularis: vbi subiicitur nomẽ commune cum pronomine demonstratio, vt, iste homo est doctus. vtrum illud pronomen habeat significationem communem an solum significet illum hominẽ demonstratum. Ad quod respondetur per distinctionem. Nempe si consideretur pronomen vt per se profertur non demonstrãdo aliquod indiuiduum: tunc habet significationem communem etiam si ponatur in propositione: nam cum legeris istam singularem, iste homo disputat, certè formas conceptus communes: & si in mente loco de ly, homo, poneretur ly, equus, idem pronomen maneret. Sed cum digito demonstrans Petrum, dicis hic homo est doctus, tunc forma cõceptum singularem Petri, vel singulare vagum, quod incompletè significat solum illud quod demonstratur.

Caput octauum.

Propositionum categoricarum alia affirmatiua, & alia negatiua: Affirmatiua est illa in qua prædicatum affirmatur de subiecto, vt homo disputat. Negatiua est illa in qua prædicatum negatur de subiecto, vt, homo non disputat. Diuisa propositione tripliciter, sciendum est quod triplex est qualituum per quod quærimus de ipsa propositione, scilicet, quæ qualis, & quanta. Quæ, quærit de substantiã propositionis. Vnde ad quæstionem factam per, quæ, respondendum est, categorica: vel hypothetica. Qualis, quærit de qualitate propositionis. Vnde ad quæstionem factam per qualis respondendum est, affirmatiua, vel negatiua. Quanta quærit de quantitate. Vnde ad quæstionem factam per, quanta, respondendum est vniuersalis vel particularis, vel indefinita, vel singularis. Vnde versus: Quæ, cate, vel hypo. Qualis, ne, vel, aff. quanta, v. par. in. sin.

Lectio vnica.

Alterum accidēs propositio.

Not. 1.

nis categoricæ est qualitas. Et ideo tertio diuiditur propositio penes qualitatem, in affirmatiuam & negatiuã. Et vt definitiones essent vniuersales & comprehenderent hypotheticas, hoc modo essent constituendæ. Propositio affirmatiua est cuius copula principalis affirmatur: & negatiua, cuius copula principalis negatur, siue esset verbum, siue alia coniunctio. Verum: quia nulla hic ratio habetur propositionis hypotheticæ, statuuntur definitiones, quæ sunt propriæ categoricis. Et definitiones sunt in textu clarissimæ. Vbi prædicatum affirmari vel negari, non accipitur solum pro hoc, quod est verè affirmari vel verè negari: sed generaliter, affirmari, pro eo quod est, prædicari in propositione affirmatiua: & negari, pro eo quod est prædicari in negatiua, siue vera sit, siue falsa. Nec requiritur, vt negatio anteponatur prædicato, dummodo anteponatur verbo. Est enim negatiua si dicas, homo lapis non est.

Sed ad maiorem intelligen-

Not. 2.

Copula duplex.

tiam notato: copulam categoricè esse, aut principalem aut minus principalem. Copula principalis, est, qua prædicatum iungitur subiecto, & prædicatur de illo & minus principalis, est illa quæ est pars extremi: & quando reduplicatur cum relatiuo, dicitur copula implicationis: vt si dicas, Petrus qui est doctus est vehemens quando disputat, ly est, secundo loco est copula principalis, & alia sunt minus principales: quarum, quæ ponitur à parte subiecti est copula implicationis. Et solum penes copulam principalem consideratur qualitas propositionis. Rursum, copula principalis quandoque est simplex: vt homo est animal, quandoque complexa quam dicunt mixtam: vt Adam est vel fuit. Et aliquando est cum modo, & aliquando sine modo: vt homo possibiliter est iustus, homo est iustus. Et qualitas debet attendi simpliciter penes verbum & non penes modum, vt homo possibiliter non est iustus, est simpliciter negatiua. At quando copula est complexa tunc dicunt nonnulli, quod si plures partes affirmantur, & maximè si affirmatur coniunctio verborum, propositio est simpliciter affirmatiua: vt homo est vel non fuit. Si vero plures negentur, tunc est negatiua: vt si barbare dicas, homo est non vel fuit. Sed tamen opinor, in categoricis solum habendam esse rationem verborum, & non coniunctionis ipsorum. Et ideo si vnum verbum negatur & aliud affirmatur, tota propositio est formaliter mixtæ qualitatis, id est, nec affirmatiua nec negatiua: sed complexiue affirmatiua & negatiua. Dixerim formaliter, quia duplex est propositio affirmatiua, & similiter negatiua scilicet, formaliter & virtualiter. Formaliter est illa, quæ iam modo definita est. Sed virtualiter affirmatiua est illa, quæ infert ex se purè affirmatiuam, vt Petrus est & non fuit albus, quæ infert hanc, Petrus est albus. Et virtualiter negatiua est illa, quæ infertur ex purè negatiua: vt Petrus est, vel non fuit albus, quæ infertur ex hæc, Petrus non fuit albus: nam prima aliquid ponit in esse, & secunda nihil ponit: Et probatur primum membrum huius regulæ: quia in bona consequentia non potest antecedens esse verum, quin consequens sit verum: & consequens quia est affirmatiuum, non potest esse verum quin extrema supponant, & extrema sunt eadem antecedentis & consequentis: ergo de primo ad vltimam antecedens non potest esse verum

Affirmatiua virtualiter.

se verum

se verum nisi extrema supponant: & per consequens est virtualiter affirmatiua. Eodem modo probatur secundum membrum: quia in bona consequentia si antecedens est verum, consequens est verum: & quia antecedens est negatiuum potest esse verum sine suppositione extremorum, & eadem sunt extrema antecedentis & consequentis: ergo de primo ad vltimum, consequens potest esse verum sine suppositione extremorum, & per consequens est virtualiter negatiuum. Alij vocant primam affirmatiuam prægnantem: quia parit affirmatiuam, & secundam negatiuam prægnantem. Sed melius est vocare virtualiter affirmatiuam & virtualiter negatiuam. Quare hæc, Petrus contingenter non disputat, est virtualiter affirmatiua, seu affirmatiua prægnans: quia infert hæc, Petrus possibiliter disputat. Ex his, quæ dicta sunt subsequitur, has propositiones, nescis nec in bello nec in pace viuere, nolo male agere, nego consequentiam, cæteraque id genus esse affirmatiuas, quippe in quibus verba affirmantur: puta, es nesciens nec in bello, &c. Sum nolens, sum negans, &c. Sed non scis, non volo, & sunt negatiuæ. At vero nonnunquam vtimur loquutionibus negatiuis vice affirmatiuarum & e conuerso, ut non parum conducit, nihil refert, pro hoc quod est, multum conducit, idem est. &c. Rursus, peritiorum te vidi neminem: quia est affirmatiua: vtimur loco huius neminem vidi peritiorum te. Fuit Paulus Venetus qui negauit negationem aliquam reperiri in mente, opinatus verba negatiua esse in mente simplicia, quemadmodum supra diximus de verbo infinito. Hanc tamen opinionem nullus recepit: quia certè videtur contra experientiam. Et maximè quia præter necessitatem negandi verbum, sunt negationes distributiua, vt non homo est lapis, non omne animal, est homo.

Not. 3.

Post triplicem diuisionem propositionis, docet Petrus Hispanus tria interrogatoria, singula singulis diuisionibus accommodata: quæ, quanta, qualis. Primum quærit de substantia, an sit categorica vel hypothetica: secundum de quantitate, sit ne vniuersalis, an particularis &c. tertium de qualitate, sitne affirmatiua an negatiua.

Argum. 1.

Contra definitiões arguitur.

Hæc propositio, nemo non appetit bonum, est affirmatiua, & tamen prædicatum negatur de subiecto: ergo definitiones minus bonæ. Maior est nota in Dialectica: quæ docet duas negationes constituere affirmatiõem. Et probatur minor. Vtralibet illarum, negationum per se negaret copulam: ergo a fortiori ambæ simul: nam duo agentia eiusdem speciei se inuicem iuuare solent. Circa hoc argumentum adnotanda est celebris regula dialecticorum, negatio est malignantis naturæ, quæ quicquid post se inuenit, destruit, & eius oppositum ponit. Ex qua inferunt secundam, quicquid mobilitat immobilitatem immobilitatem, i. si aliquid signum affirmatiuum vel negatiuum, quando non impeditur, distribuit aliquem terminum vel negat copulam, tunc quando impeditur, nec distribuit, nec negat quod antea distribuebat aut negabat. v. g. in hac propositione, omnis homo non est lapis, ly omnis non impeditur distribuebat subiectum: & negatio negabat copulam, distribuebatque prædicatum, & ideo in hac, non omnis homo non est lapis: ly, omnis, & secunda negatio impediuntur à prima negatione, quarum nec subiectum distribuitur, nec prædicatum nec copula negatur. Et

Regulæ negationum,

his duabus sequitur tertia. Paritas negationum constituit propositionem affirmatiuam, & imparitas negatiuam. Et ideo ad argumentum, concessa maiori, negatur minor. Nec est simile de duobus agentibus naturalibus eiusdem speciei: & de negationibus duabus. In hoc enim solum negatiões sunt eiusdem speciei: quod quæcunque destruit totum illud in quod fertur: & sic vna negatio, destruit effectum alterius sicut ignis frigiditatem.

Sed restat dubiũ: quomodo Not. 4.

paritas negationum facit affirmationem, vtrum neutra neget, sed ambæ simul affirmant quod quælibet per se negaret, eo quod ambæ sese mutuo impediunt, an potius vna verè neget, & alia affirmet destruyendo effectum alterius. Respondetur quod forsitan disputatio est de nomine. Verisimilius tamen est quod neutra negat illud in quod ambæ cadunt: vt in hac nullus homo non est animal, neutra negat copulam, nec distribuit prædicatum: sed mutuo sese impediunt. Et ideo verbum manet affirmatum ac si nulla negatio illic esset. Dico mutuo sese impedire: quia non est maior ratio quæ prima impedit secundam, quam e conuerso. Impertinens enim est quod prius fuerit conceptum ly, nullus, aut ly non aut quod ambo simul fuerint concepta. Quod si exinde inferas, secundam negationem agere ante se: negatur consequentia: quia vna negatio non impedit aliam quasi agendo in illam: sed agendo in obiectum eius. Et sic secunda negatio per hoc quod ipsa sola negaret copulam: impedit ne prima neget. Et eadem ratione, prima impedit secundam. Pari modo quando sunt tres negationes, omnes simul negant, siue simul sint conceptæ: siue successiue. Et ratio est, quia quælibet per se sola negasset, & duæ simul non impediunt tertiam. Alij dicunt, quod quando est imparitas negationum: non omnes negant, sed vna sola: nec est illa signanda, sed respondendum est obligatorie. Vt si dicas, nonquam nullus homo non est lapis: & quæras an ly nunquam, neget, respondendum est negatiue: sed cum proponitur tertio loco an ly, non, neget, respondendum est affirmatiue. Quod si vice versa: tertio loco proponatur ly nunquam, aut ly nullus, illa negatio, quæ interrogatur tertio loco, negat. Sed certè ridiculus est modus iste dicendi. Nam cum negatio in mente ex natura sua neget: nihil refert quomodo varietur interrogatio, vt hæc aut illa negatio neget ob idque omnes, vt dixi, negant.

Ex hac solutiõe sequitur: pri Not. 5.

mo negationem non nisi vnicam significationem habere. Sunt enim qui asserent: triplicem significationem habere, scilicet distribuere, negare, & impedire. Vnde inferunt, negationem mentalem æquiuocè teneri secundum illas significationes: & posse cessare vnam significationem, alijs manentibus. Est tamen inopinabile, vt supra probauimus, equiuocationem esse in mente vltimata: sed eadem omnino significatione ly nullus, in hac propositione nullus homo est animal, distribuit subiectum & negat copulam, & impediret aliam negationem, si a desset: sunt enim diuersi effectus ab eadem significatione sicut sol eadem actione exciscat lutum & liquefacit cæram. Sequitur secundo, quod quanquam consideres duas partes negationis in hac propositione, homo non est animal: non tamen se impediunt: quia non habent formam dnam negationum. Sed si e conuerso eadem negatio numero adderetur

deretur subiecto & copula sub hac forma, non homo non est lapis, forsitan esset negatiua. Sed ista nenia sunt iam puerorum. At percontatur sophista, quid si infinitae negationes apponerentur verbo in aliquo intellectu infinitae capacitatis? Respondent nonnulli, in arbitrio concipientis positum esse, talem propositionem esse affirmatiuam aut negatiuam. Ita que si intellectus concipiat omnes illas se impedire, erit affirmatiua: sed si concipiat omnes se impedire, praeter unam, tunc erit negatiua. Illud tamen est ridiculum, quod ex arbitrio meo dependeat, esse affirmatiuam aut negatiuam, postquam propositio mentalis ex natura sua habet, ut sit huius vel alterius qualitatis. Et ideo, vel committenda esset argumenti solutio, illi qui supponitur in argumento habere intellectum infinitum: vel certe respondendum est, quod illa sit negatiua, cum infinitae negationes non possunt commode apponitae verbo quin negent illud. Imo quanto plures negationes addimus in sinuamus magis nos negare aliquid: ut quando petent an velimus facere aliquid, dicimus non non, &c. Nam si illae negationes addantur taliter quod una destruat aliam (ut isti volunt) certe erit ineptum aggregatum. Et ibi implicatur illam propositionem esse affirmatiuam postquam ibi non est negatio, quae non impediatur. Et quod sit negatiua postquam dempta prima non est negatio quae non impediatur ab alia &c. Et sic dato illo casu esset potius chimera. Sequitur utronque & quod sit affirmatiua & etiam sit negatiua, cum non sit maior ratio quod sequatur unum quam aliud. Postquam ibi nec est paritas nec imparitas negationum. Et sic prima solutio mihi magis placet. &c.

Caput nonum.

ost proprietates categoricae propositionis operae pretium est & proprietates subinde extremorum eius explicare: sane quae terminis in propositione contingunt: ut sunt suppositio, ampliatio, restrictio, alienatio, & appellatio. Suppositio est acceptio termini pro aliquo, de quo verificatur: ut ly homo, supponit pro homine in hac propositione: homo est animal.

Lectio vnica.

Quantquam Petrus Hisp. tractatum, qui de paruis logicalibus inscribitur postremo omnium Summularum collocauerit necessarium tamen duximus hic inserere sane qui sit penitus necessarius ad negotium oppositionum, & modalium exponibilium, & maxime ad opus syllogismorum. Nec textum Petri Hispani, ut est in 7. tractatu ad litteram imitabimur: nam multa intermiscet, quae iam Summulistis non sunt in usu. Sed tamen quoad maxime fieri poterit, imitabimur eius definitiones.

Suppositio ergo, est acceptio termini pro aliquo de quo verificatur. Exempli gratia. Subiectum huius propositionis, homo est animal, supponit pro homine: quia accipitur pro illo, id est pro

niter vice hominis de quo affirmamus quod est animal. Ponitur acceptio, loco generis: ut recte posuit Petrus Hispanus. Nec diximus cum nominalibus, suppositio est terminus acceptus pro suo significato. &c. Nec cum realibus, suppositio est respectus, &c. quia definitio (quod sapissimè reperam) debet esse communis animi conceptio. Et ideo, quod est in controversia, non debet incitari in definitione. Est autem dubium, an acceptio termini distinguatur a termino, an sit ipse terminus. Et quicquid illud sit hoc tamen est manifestum, quod suppositio termini est acceptio termini: atque adeo hoc solum attinet ad dialecticum, scire quod terminum supponere pro aliquo sit accipere pro illo. An vero acceptio illa termini distinguatur a termino necne permittendum est Metaphysico: quod nos Deo dante trastabimus in praedicamentis. Acceptio termini pro aliquo, id est, pro se vel suo significato. Nam suppositione materiali, supponit terminus pro se, tanquam proprium nomen sui: ut in hac, homo est nomen: sicut declarauimus capite de termino, & suppositione personali, supponit pro suo significato. De quo verificatur, adiectum est, ad explicandum, quod ut terminus supponat in ordine ad aliquod verbum, requiritur rem illam pro qua accipitur existere iuxta exigentiam illius verbi. Nam cum terminum verificari de aliquo idem sit quod, vere affirmari de illo, per hoc cognoscimus an res illa existat. v. g. subiectum huius propositionis, Adam est, non supponit: quia res illa pro qua accipitur, non est: quod cognoscimus per hoc quod subiectum non verificatur de illa mediante illo verbo: demonstratio enim Adam, falsum est dicere, hoc est Adam. Sed subiectum huius, Adam fuit, supponit quidem: quia res illa existit in ordine ad illud verbum, nam haec est vera, hoc est vel fuit Adam.

Sed absurdum duximus mul-

tiplicare sexcentas particulas, quas multiplicant Summulistae. Puta quod sit verificabilis mediante copula suae propositionis, vel alio, quod seruetur eadem appellatio ampliatio &c. quando quidem in vno verbo intelliguntur haec omnia. Nam expositiones definitionis debent esse extra definitionem. Imo vero Petrus Hispanus nihil dixit de verificari: sed solum, suppositio est acceptio termini pro aliquo. Et certe per hoc sufficienter explicatur subiectum huius propositionis, Adam est, non supponere: nam in rigore non accipitur illic pro aliquo: accipitur enim solum pro Adam praesenti qui nullus est: sed ad maiorem claritatem & ad rescindendas importunitates Summulistarum dedimus illud tempore. Hoc tamen est plurimum obseruandum, quod terminum supponere non est verificari. Subiectum enim huius, homo disputat, supponere pro Petro, non est verificari de illo, sed poni vel substitui pro illo, id est, vice illius, iuxta sententiam Aristoteli. 1. Elencho. Quia res nobiscum ducere non possumus utimur terminis pro rebus. Supponere enim significat primo sub alio ponere. Et secundum hanc significationem grammaticus vocat suppositum illud, quod supponitur verbo: quod nos dicimus subiectum, significat secundo, pro alio ponere, id est substituere: & secundum hanc significationem Dialecticus dicit terminum supponere: quod significantius alij dicunt terminum supponitur, id est, ponitur vice rei. Quia enim volumus affirmare rem quae est hominem esse animal: loco rerum utimur his terminis, homo est animal. Et in materia de terminis diuinis constat quantum referat scire, quod ut terminus supponat pro aliquo non sufficit verificari de illo, quanquam id requiratur.

Sed

Not. 1.

Not. 2.
De suppositione.

Not. 3.

Not. 4.

Sed postquam requiritur verificatio termini: vt supponat pro illa. Notandum est ita faciendam esse verificationem: vt non varietur significatio nec aliqua proprietates termini. v.g. ad cognoscendum an subiectum huius propositionis, homo est pictus, supponat, verificandum est hoc modo: hoc est homo pictus, demonstrata pictura. Nam si dicas, hoc est homo, non tenetur secundum eandem significationem: eadem ratione verificatur subiectum huius, homo est nomen, hoc modo, hoc est ly homo, vt teneatur materialiter. Et subiectum huius, Adam fuit, hoc modo: hoc est vel fuit Adam, vt seruetur eadem ampliatio: & subiectum huius, quilibet homo disputat, hoc modo, hoc est aliquis homo vt seruetur restrictio pro masculis: sed non requiritur quod seruetur eadem suppositio.

Not. 5.
Suppositio extra p. posi.

At dubium est, quid est terminum accipi pro aliquo. Dubium inquam est, an extra propositionem accipitur pro aliquo. ¶ Sunt qui opinentur partem affirmatiuam: quod habet probabilitatem ex nostra expositione: nam terminum accipi pro re, est substitui vice illius, id est, qd vtamur termino loco rei: & notum est qd vtamur etiam terminis extra propositionem. Nihilominus opinor proprie terminum non supponere nisi in propositione, vel saltem in ordine ad verbum, quia non accipimus terminos in vsum, nisi ad prædicationem, & ad insinuandam veritatem rerum. Cum enim dico, homo, non accipio nomen pro re: sed significo rem. Quare terminum accipi pro re, est subijci aut prædicari loco rei, aut verbo vniri: sicut in hac conditionali, si Petrus disputaret, esset doctus. Subijci inquam aut prædicari, saltem partialiter: nam genitiuus huius propositionis, forma hominis est anima rationalis supponit quidem & debet verificari mediante te suo recto. Et vt conijcio: termini harum orationum, homo qui disputat, homo si est animal, supponunt: quia quodammodo subijciuntur aut prædicantur, licet imperfecte: quia illæ non sunt propositiones: cum non generent assensum aut dissensum.

Not. 6.

Ex his sequitur primo, qd terminum accipi (etiam secundum reales) non est ipsum cognosci, ab intellectu: quod aliqui falso illis imponunt, dicentes, qd extrema huius propositionis, homo disputat, secundum reales non supponunt: nisi intellectus cognoscat illa extrema in ordine ad sua significata, vt resultet ille respectus rationis, qui dicitur acceptio termini. Hoc (inquam) est falsum: intellectum enim accipere terminos pro rebus non est illos cognoscere, sed vti illis, subijciendo aut prædicando, loco rerum. Et ille respectus terminorum est acceptio termini: quicquid illud sit, & vocatur respectus rationis. Ridelicet enim est dicere, requiri ad hoc vt extrema propositionis mentalis supponant, quod intellectus reflexiue cognoscat illa. Sequitur secundo, quod significatio & suppositio, vt notat Petrus Hispanus longe differunt. Primo, quod significatio prior est suppositione: imponitur enim prius vox non significatiua ad significandum, & postmodum significatiua accipitur pro suo significato. Secundo, quod significatio est superior suppositione, non enim omnis terminus significatiuus supponit: vt si dicas, chimæra est, nec vbi supponit, supponit semper pro omnibus significatis: vt subiectum huius alijs homo disputat, solum supponit p masculis: Superior,

inquam, non a deo proprie: quia hoc quod est supponere, non est significare: sed est significatio quodammodo superior: quia nõ omnis terminus qui significat, supponit: & tamen omnis qui supponit significat: nõ etiam quando terminus supponit materialiter pro se accipitur tanquam nomen proprium significatiuum sui.

At vero cõtra definitionem Argum. 1.

suppositionis arguitur. Illud adiectiuum, albus, in hac propositione, Petrus albus disputat: aut in hac, Petrus est albus, accipitur pro suo significato: nam verificatur de Petro albo: & tamen non supponit, vt dicit Petrus Hispanus, ergo definitio non est bona. Circa hoc argumentum notato, omnes antiquos pro comperto habuisse adiectiuum adiectiue tentum non supponere: sed solum copulare suum significatum ad substantiuum. Supponere enim est qd per se habeat suum suppositum: & copulare, est applicare suum significatum ad aliud suppositum. Et per hanc regulam S. Thom. prima par. q. 39. argum. 5. docet falsitatem illius propositionis essentia generat: quia illud verbum adiectiuum non habet per se suppositum: vt sit sensus, essentia est res generans: sed applicat actum generandi ad essentiam: & certe hoc sonat nomen ipsum, adiectiuum. Et ideo Petrus Hispanus definiens suppositionem, dixit, suppositio est acceptio termini substantiui pro aliquo, ad excludendum adiectiuum, quod non supponit sed copulat. Et ideo secundum antiquos argumentum concludit, definitionem nostram non esse bonam. Et fateor ita esse loquendum: vt loquebatur antiqui. Nec possumus differre ab illis: nisi solo nomine, vt videbimus cap. de appella. Et hæc est causa qua adiectiuum adiectiue tentum non potest reddere suppositum verbo ac subinde nec potest esse subiectum: quia cum dicis, albus est Petrus: non est sensus, quod res alba est Petrus, sed albedo denotatur adiacere Petro. Potest tamen esse prædicatum etiã si præcedat copulam: idem enim est, Petrus est albus, & albus est Petrus. Et in hoc etiam habet instantiam quod verificari sit supponere: nam ly, albus, verificatur de Petro & non supponit: sed copulat. At quia tam receptum est apud modernos, quod adiectiuum supponat, ex eo quod verificatur: statuimus definitionem, quæ etiam conueniret adiectiuis. Et sic ad argumentum secundum hanc opinionem negatur M. Imoly, album, supponit pro Petro quem significat de materiali, licet antiqui negarent quod, ly, albus, significet nisi solam albedinem in concreto. At quando tenetur substantiue nullum est dubium quin supponat.

Secundò arguitur. Prædicatum Argum. 2.

huius propositionis, aurum est non demonstratum supponit: & tamen non verificatur, ergo verificatio nõ requiritur ad suppositionem. Maior est nota, quia supponi, pro auro existente in visceribus terræ: quod non demonstratur: & probatur minor: quia si verificaretur maximè dicendo, hoc est non demonstratum: sed tunc illa esset falsa: postquam demonstraretur. Hoc argumentum nullum est contra expositionem nostram: quia nõ diximus requiri, terminum verificari ad hoc quod supponat, nisi quatenus est signum existentie illius rei pro qua terminus accipitur. Et ideo sufficit ad hoc quod illud prædicatum supponat, quod res significata verè existat, vel quod ita est nunc sicut significaretur per illam propositionem, hoc est non demonstratum. Nunc inquam, quando non est illa propositio nec demonstratur aurum: licet illa propositio quando existit nunquam potest

pōt esse vera: quia se falsificat. Et ideo si verificari acci-
tur pro prædicari in propositione, quæ existit vera, il-
lud prædicatum supponit & non verificatur: quia ha-
bet non verificationem annexam. Et e converso (vt hoc
concedamus lufui puerorum) datur terminus qui veri-
ficatur & non supponit: quia habet non suppositionem
annexam: vt prædicatum huius propositionis, termini
non supponentes sunt plures quam supponentes, casu,
quo præter hanc propositionem, solum sit in mundo a-
lius terminus supponens: vt ly, Deus: & alij duo non
supponentes, vt ly, chimæra, & ly vacuum. Nam vel il-
lud prædicatum supponit vel non si non supponit, er-
go sunt tres termini non supponentes, scilicet illud præ-
dicatum, & ly chimæra, & ly vacuum: & duo tantum sup-
ponentes, vt subiectum, & ly Deus: ex quo sequitur
quod illa propositio est vera: nam ita est quod termini
non supponentes sunt plures quam supponentes: & sic
habetur, quod illud prædicatum verificatur & non sup-
ponit. Si detur quod supponit: ergo vel supponit pro
terminis supponentibus, & hoc non: quia falsum est di-
cere quod termini supponentes sunt plures quam sup-
ponentes, si pro non supponentibus: ergo ita est sicut
per illam propositionem significatur, termini non sup-
ponentes sunt plures quam supponentes. Et cum præ-
ter prædicatum non sint nisi alij duo termini non sup-
ponentes, & duo supponentes, sequitur quod ipsum
non supponat, ad hoc quod non supponentes sint plures:
& sic ex hoc quod supponat, sequitur quod non
supponat. Ita solent ineptire sophistæ.

Caput decimum.

Suppositionum alia propria, alia
impropria. Suppositio propria,
est acceptio termini pro aliquo,
quod proprie significat: vt quando
leo accipitur pro vero leone. Sup-
positio impropria, est acceptio termini pro
aliquo quod improprie significat, vt quan-
do leo accipitur pro feroci homine. Mox sup-
positionum, quæ propria sunt alia materia-
lis, alia simplex & alia personalis. Suppositio
materialis, est acceptio termini pro se: vt acci-
pitur subiectum huius, homo est nomen. Sup-
positio simplex, est acceptio termini pro ali-
quo quod primò per se: & formaliter signifi-
cat: vt accipitur subiectum huius homo est
species. Suppositio personalis, est acceptio
termini pro indiuiduis, quæ velut materiali-
ter significat, vt accipitur subiectum huius,
homo est animal. Deinde suppositionum per-
sonalium, alia naturalis: & alia accidentalis.
Suppositio naturalis est acceptio termini pro
omnibus his, pro quibus aptus natus est acci-
pi: vt accipitur subiectum huius, homo est ani-
mal rationale. Suppositio accidentalis, est ac-
ceptio termini pro his solum de quibus verifi-
catur secundum exigentiam adiuncti verbi:
vt accipitur subiectum huius, homo disputat.
Præterea suppositionum accidentalium, alia

communis & alia discreta. Suppositio com-
munis, est acceptio termini communis: vt ho-
mo. Suppositio discreta, aut singularis, est ac-
ceptio termini discreti, aut communis cum
pronomine demonstratiuo: vt Petrus, hic ho-
mo. Ad hæc suppositionum communium, a-
lia determinata & alia confusa. Suppositio
determinata, est acceptio termini commu-
nis indefinite aut cum signo particulari: vt
homo disputat, aliquis homo disputat. Sup-
positio confusa est acceptio termini commu-
nis cum signo vniuersali: vt extrema istarum,
omnis homo est animal, tantum animal est
homo. Atque adeo postremo, suppositio-
num confusarum alia distributiuæ, quæ est ac-
ceptio termini distributi: vt subiectum vni-
uersalis & prædicatum exclusiue: & alia con-
fusa tantum, quæ est acceptio termini confusi
& non distributi: vt subiectum exclusiue &
prædicatum vniuersalis.

Lectio prima.

Post definitionem suppositio

Nota. 1.
Sex divisio-
nes suppositio-
nis.

nis subsequuntur sex præcipuæ diuisiones. Vbi notan-
dum terminum supponentem habere respectum, & ad
significatum, pro quo supponit, & ad verbum, & ad si-
gnum quo modificatur: & penes huiusmodi respectus
diuersimode diuiditur suppositio. Igitur respectu signi-
ficati diuiditur primo in suppositionem propriam & im-
propriam. Cuius definitiones clarissimæ sunt in textu
ex his, quæ dicta sunt in cap. de significare. Nam quan-
do terminus accipitur pro re, quam proprie significat,
suppositio est propria: quando vero accipitur pro re,
quam improprie significat, tunc suppositio est improp-
ria. Exempli gratia, subiectum huius: leo est animal
rugibile, supponit proprie: quia illud animal pro quo
accipitur, proprie est leo: sed illic, vicit leo de tribu Iu-
da, supponit improprie: quia Christus pro quo accipi-
tur, improprie est leo. Ex quo sequitur quod non con-
uertuntur suppositio impropria & suppositio figurati-
ua, quam grammatici vocant tropum, & dialectici sup-
positionem tropologicam. Primo quia non omnis sup-
positio improprie est figuratiua. Nulla enim est figura
quod homo accipitur pro imagine hominis aut Ve-
nus pro imagine Veneris: & tamen illa est impropria
suppositio: licet oppositum dixerimus in priori editio-
ne, quia imago hominis improprie est homo. Dicatur
ergo illa suppositio analogica. Rursus neque e conuer-
so omnis figurata suppositio est impropria: quia Ono-
matopœia: quod est nomen de sono factum: vt clamor
que virum, clangor que tubarum, non est impropria
suppositio: sonitus enim tubæ proprie est clangor: & ta-
men est figurata loquutio. Imo Antonomafia non est
impropria suppositio: vt iam nunc constabit.

Subdiuidunt suppositionem

Nota. 2.
Suppositio
impropria
multiplex.

impropriam per omnes species figuratæ loquutionis.
Prima species suppositionis improprie est metaphori-
ca suppositio, quæ est acceptio termini pro aliquo: ad
Sūmū. Do. Sot. quod

quod ex usu transfertur propter aliquam similitudinem: ut cum ly auriga, quod significat gubernatore currus, accipitur pro nauta: ly leo, pro feroci homine. Ex usu, inquam, quia vt sit metaphora requiritur, quod sit quasi noua impositio & translatio termini ad aliud significatum: metaphora enim idem est quod translatio. Quare ly leo, quando supponit pro leone picto non est metaphora: quia ex sua prima impositione consequitur vt significet picturam & non est noua significatio, sicut quando accipitur pro homine feroci. Secunda species est suppositio catachrestica, quæ est acceptio termini pro aliquo ad quod contra usum vsurpatur: est enim catachrestis, latine, contra usum, seu vsurpatio nominis alieni: vt quando parricida accipitur pro occisore fratris: quia illius non est nomen proprium. Tertia species est suppositio metaleptica, quæ est acceptio termini pro aliquo ad quod transfertur ex precedentibus & consequentibus: est enim metaleptis, transumptio, vt, post aliquot mea regna vidēs mirabor aristas: vbi arista accipit pro anno. Quarta species est metonymica suppositio: quæ est acceptio termini pro aliquo propter affinitatē cum suo significato: est enim metonymia, latine transnominatio, vt cum nomē cōtinentis accipit pro cōtento: vt patera pro vino, aut nomen inuentoris pro re inuenta, vt Ceres pro fruge: & Bacchus pro vino: vt sine Cerere & Baccho frigat Ven⁹. Quarta species est synecdoche, quæ est acceptio termini pro aliquo quod comprehenditur illo nomine intelligitur: est enim synecdoche, comprehensoria intellectu: quando nomen plus minusue significat eo pro quo accipitur, vt ibi, iugens a vertice pontus, In puppim ferit: vbi pontus, quod est nomen maris accipitur pro aqua, quæ est pars: & e conuerso nomen puppis pro tota nauī. Sextam speciem addunt Antonomasiam: (quæ latine sonat pro nominatio) quando nomen commune accipitur tanquam proprium. Vnde suppositio antonomastica est acceptio termini cōmunis pro digniori significato, vt in sequentis orationis: vt subiectum huius, Philosophus credidit mundum fuisse ab æterno: accipitur pro Aristote. Vnde duo requiruntur, vt terminus supponat antonomastice. Primum, quod habeat formam nominis communis, quia si dicerēs, hic philosophus credidit mundum fuisse ab æterno, demonstrato Aristote, non supponeret antonomastice. Secundo, requiritur quod ex usu ratione sequētis orationis accipiatur solum pro digniori: quia subiectum huius, philosophus non patitur animi perturbationes non accipitur antonomastice, supponit enim communiter pro omnibus philosophis. Sed tamen suppositio antonomastica non est impropria, quia non est translatio ad nouum significatum: imo Aristote, proprie est philosophus, sed est vsu vsurpatio nominis communis pro singulari. Sed hæc ad grammaticum attinent.

Not. 3.

Dubium autem, quod potest

dialectico suboriri, hoc potissimum est: vt in huiusmodi improprie suppositiones solum sint in voce, & non eodem modo in mente. Et præcipuum argumentum ex vtraque parte est varius modus concipiendi, Sunt enim qui quando legunt, verbi gratia, vicit leo de tribu Iuda, videntur sibi concipere, non conceptum leonis: sed proprium conceptum Christi. Et quando audiunt, sanctus Petrus est in celo, formant eorum conceptum animæ sancti Petri. Et quando audiunt, philosophus dixit mundum fuisse ab æterno, formant proprium conceptum Aristote. Et secundum istos non reperiuntur in mente suppositiones improprie. Sunt autem qui aliter sibi vi-

Dubium.

Not. 4.

dentur concipere quando audiunt illas propositiones. Et quanquam possit hoc ad vtrumlibet problematice sustineri, prout quilibet sibi videbitur concipere: tamen verisimilius est mihi quod sunt in mente huiusmodi improprie suppositiones. Nam certe quando lego, vicit leo de tribu Iuda, videor mihi formare conceptum proprium leonis: Et quando audio, sanctus Petrus est in celo, videor mihi formare conceptum sancti Petri, licet postea per discursum aliquando formem conceptum Christi. Et maxime apparet quando lego, post aliquot mea regna videns mirabor aristas. Certe formo conceptum aristæ & non anni. Quare in mente conceptus leonis accipitur pro Christo: & conceptus sancti Petri pro anima, &c.

Sed est argumentum contra Not. 4.

hoc. Conceptus leonis nullo modo significat Christum quia solum est naturalis similitudo leonis: & dato quod leo habeat similitudinem cum Christo in fortitudine: tamen conceptus ille non significat leonem sub illa ratione: quæ est similis Christo: sicut diximus in capit. de termino vniuo. & æquiuo. q. conceptus hominis non significat hominem pictum: vel alius ille conceptus deberet significare æquiuocæ: quod est impossibile: vt supra probauimus. Et si ille conceptus non significat Christum, non potest accipi pro illo. Et sic sequitur, quod ly leo, non accipitur pro Christo, nisi mediante concepta Christi, & idem est de alijs. Et confir. Istæ propositiones, philosophus dicit mundum fuisse ab æterno, philosophus non dixit &c. sunt contradictoria, ergo subiectum est conceptus singularis Aristot. Ad argumentum concedo, quod conceptus leonis non significat Christum, sed nihilominus accipitur pro illo improprie propter similitudinem quam habet cum suo significato. Et eodem modo conceptus sancti Petri accipitur pro anima improprie: quia est pars sui significati. Eodem modo respondetur ad confirmationem quod subiectum illarum contradictoriarum est communis conceptus philosophorum: sed ex usu accipitur singulariter pro Arist. At si quis maluerit sequi contrariam opinionem, non veto.

Lectio secunda.

Secundò diuiditur suppositio Not. 7. Sup

propria idem ex parte significati, in materialem, simplicem, & personalem. Suppositio materialis est acceptio termini pro se vt homo est nomen, blitiri est trifylabum. Pro se inquam aut pro sibi similibus terminis: nam subiectum huius, homo est nomen, supponit etiam communitè pro similibus vocibus & scripturis. Et suppositio materialis est quidem propria licet alicui videatur terminum non significare se proprie: adnotauimus enim in c. de significare, quod licet res, quæ non sunt termini nullo modo significant se quia non sunt signa nque nomina sui: tamen voces, & scriptura, etiam non significativa, hoc habent proprium, quod quando supponunt pro se, tunc accipiuntur tanquam propria nomina imposita ad significandam se, quia non habent alia nomina propria. Vt cum dicimus, b. non est c. accipimus pro hac oratione, be. non est ce, quæ constat ex nominibus literarum. Et vocatur hæc suppositio materialis, eo quod forma termini est significatio. Et ideo quando non tenetur significatiue, non tenetur formaliter sed materialiter.

positio propria multiplex.

Et

Not. 2. Regula suppositionis materialis.

Et solent constitui tres regulae

ad cognoscendum, quando terminus supponit materialiter. Prima. Omnis terminus non significatiuus supponit materialiter: vt subiectum huius, blitri est trisyllabum. Sed contra. In illo articulo temporis antequam ipse vocaretur Adam, ly Adam, erat vox non significatiua, & tamen in hac propositione, hoc erit Adam, demonstrato primo parente, supponebat personaliter: quia in futuro erat significatura illum hominem: ergo regula falsa. Ad argumentum negatur: quod ly, Adam, tunc supponeret personaliter: quia illa non erat vera tunc nisi in hoc sensu, hoc vocabitur Adam: vbi ly, Adam stat materialiter. Secunda regula. Terminus determinatus signo materialitatis stat materialiter. Signa materialitatis sunt hic terminus, hac distinctio, caeteraque id genus. Et hoc signum, ly. Et, est notandum quod qui audit ly, homo est vox, non necesse habet in mente concipere illam syllabam ly, sed illa syllaba vocalis facit quod audiens formet conceptum non vltimum illius vocis, homo. Est nihilominus aliquando actus illius particulae in mente, faciens conceptum supponere materialiter pro se: vt si materialiter dicas, ly, homo, est conceptus. Nec inde sequitur, vt aliqui putant conceptum cadere a sua significatione: sicut nec in voce propterea quod ly, homo, teneatur materialiter, desinit significare: sed solum sequitur, quod tunc non accipitur pro suo significato. Tertia regula est. Omnis terminus qui subijcitur respectu praedicatorum secundae intentionis supponit materialiter: vt homo est nomen, homo est terminus, &c. Sed haec saepissime deficit. In primis ponendo suppositionem simplicem, subiectum huius, homo est species, non supponit materialiter. Et extra suppositionem simplicem: subiecta istarum, homo est definitum remotum, canis latrabilis & marinus sunt aequiuoca aequiuocata, supponunt personaliter: & tamen praedicata sunt secundae intentionis. Et subiecta istarum omne nomen est terminus, omnis syllogismus est propositio, qualitas mentis est terminus mentalis, omnia supponunt personaliter & praedicata sunt secundae intentionis. Et in negatiuis etiam deficit regula: vt nomen non est verbum, propositio non est terminus, in quibus subiecta supponunt personaliter, Et e conuerso, licet praedicatum non sit secundae intentionis, facit aliquando subiectum supponere materialiter: vt si dicas, homo est vox, homo est atramentum homo profertur, &c. Et ideo non est certa regula. Sed exactius statueretur hoc modo. Quando praedicatum significat terminum solum & non res, tunc vt plurimum subiectum supponit materialiter: vt, homo est vox, homo est nomen, homo est atramentum: quia praedicata non praedicantur de re, quae est homo, sed de voce aut scriptura. Sed si dicas, sonus est vox, illic subiectum supponit personaliter: quia praedicatum est commune ad ly, sonus, & ad suum significatum, vel potest vtroque modo supponere: sicut in hac, vox est nomen. Non est ergo de hoc exacta regula. Et ideo in dubijs melius est designare suppositionem materialem per signum materialitatis.

Argu. 2.

Sed contradiffinitionem suppositionis materialis arguitur.

Subiectum huius propositionis, Petrus & Paulus sunt termini discreti supponit materialiter: quia praedicatum est secundae intentionis, & tamen non supponit pro se: quia ly, & non supponit pro se: ergo definitio nulla. Negatur maior argumenti. Imo ly & non stat materialiter: quia praedica-

tum non supponit pro toto aggregato: sed solum pro partibus duabus coniunctis per ly, & illi enim sunt termini discreti, & ly &, vnit illas partes. Sed si dicas Petrus & Paulus sunt terminus complexus, vbi praedicatum supponit pro toto complexo: tunc totum subiectum supponit materialiter, etiam ly &. Sed tunc est argumentum. Si ly, & tenetur materialiter, non vnit illas partes: & ideo nec faciunt vnum complexum. Negatur ly, &, non vnire illas partes, licet teneatur materialiter: sed solum sequitur, quod non vnit secundum quod materialiter tenetur. Quemadmodum si dicas, homo est animal, est propositio ly est, in primo loco materialiter tenetur: sed non sequitur inde quod non vniat illa extrema: quia non perdit suam significationem sicut ly, homo, in hac homo non est nomen, vere significat, licet non accipitur pro suo significato.

Suppositio simplex. &c. Petrus Hispanus

suppositionem simplicem dixit esse acceptionem termini communis pro re vniuersali. Haec tamen diffinitio non conuenit suppositioni simplici termini singularis, vt supponit subiectum huius, Petrus est individuum. Et ideo iuxta etymologiam nominis, suppositio simplex est acceptio termini pro eo, quod primo, per se, & formaliter significat: hoc enim sonat simpliciter. Vbi adnotandum est quod ly, homo primo & per se & formaliter non significat Petrum aut Paulum: sed hominem in vniuersali: individua vero, vt Petrum & Paulum significat quasi secundario & materialiter tanquam supposita naturae humanae: quodammodo, vt ly album, significat formaliter albedinem, & materialiter corpus quod habet albedinem. Et ideo subiectum huius, homo est species, quia accipitur pro homine in vniuersali, vt est communis pluribus, accipitur simpliciter. Sed in hac, homo disputat: quia accipitur pro individuo accipitur personaliter. Vnde suppositio personalis est acceptio termini pro individuo. Et hoc sonat nomen personalis, id est pro personis.

Not. 3. Suppositio simplex.

At contra istam suppositionem

simplicem arguitur. Nulla est natura humana communis Petro & Paulo, & caeteris individuis: ergo nulla est suppositio simplex. Antecedens est manifestum & oppositum est figmentum platoniorum. Et consequentia probatur, quia si natura non distinguitur a suppositis: non est differentia inter suppositionem simplicem & personalem. Non facimus hoc argumentum, vt disputemus an sit aliqua natura specifica aliquo modo distincta a suppositis. In praedicabilibus enim latius videtur hoc: sed vt videamus quod siue distinguatur, siue non, non est suppositio simplex pro quorundam libito a scholis excludenda. Dicunt enim nonnulli nominalium in hac propositione homo est species subiectum accipi materialiter, pro seipso. Itaque termini ipsi sunt species & genera & individua. Nam genus est, quod praedicatur de pluribus differentibus specie. Et species quod praedicatur de pluribus differentibus numero. Et termini ipsi dicunt: sunt qui praedicantur non res. Sed contra istorum opinionem arguitur. Quando dicimus homo est species dignissima animalium, animal est genus viuientium, reubarbum est species herbae quae purgat choleram: re vera non intelligimus illum terminum homo, esse dignissimam speciem, nec ly, animal, esse genus viuientium, nec quod ly, reubarbum, purgat choleram, sed illud de rebus manifeste intelligimus. Sequitur.

Argum. 2.

cundo quamquam termini prædicantur (quod non est negandum) tamen prædicantur loco rerum, nam diximus accipi pro rebus: ut dicit Aristoteles, 1. Elencho. ergo quamquam ly homo, prædicetur de petro in hac, Petrus est homo, non tamen est sensus, qly, Petrus, est ly, homo: sed quod res quæ est Petrus est res quæ est homo: & ita respice pro quibus termini accipiuntur sunt genera, species & individua. Sed termini potius dicuntur termini generici aut specifici, ut latius videbimus in prædicabilibus: quamquam aliquando summulistæ terminum appellant genus: ut quando diximus in definitione nominis ly, vox, ponitur loco generis. Vnde ad argumentum concedimus quod nulla est natura communis pluribus (ut dicebat Plato) nihilominus differunt & suppositio simplex & personalis hoc modo: qly licet subiecta istarum, homo est species, omnis homo est animal, supponant pro eodem, tamen subiectum primæ, supponit pro homine in quantum cognoscit actu vel aptitudine per illam conceptum homo, ideo illud subiectum supponit immobiliter: quia nec licet sub illo descendere nec syllogizare. Non enim sequitur homo est species, Petrus est homo: ergo Petrus est species. Nec sequitur, animal est genus, homo est animal: ergo homo est genus. Nam prædicatum species, significat hominem appellando proprium conceptum hominis quod est dicere. Non verificatur de illo nisi mediante illo conceptu homo. Eodem modo sub subiecto huius, Petrus est individuum non licet subsumere, Petrus est homo: ergo homo est individuum: nam etiam ly, Petrus accipitur pro suo formali significato, id est, pro Petro in quantum cognoscitur illo conceptu, Petrus. Vnde in omnibus illis consequentijs variatur appellatio. Sed in ista, omnis homo est animal, nulla est talis appellatio: sed licet descendere ad individua, an vero liceat descendere sub termino supponente simpliciter servando eandem appellationem: videbitur in cap. de ascensu: & in de appellatione.

Lectio tertia.

Tertio diuiditur suppositio

personalis respectu verbi in naturalem, & accidentalem. Suppositio naturalis, est acceptio termini pro his omnibus pro quibus aptus natus est accipi. & ita definit Petrus Hispanus: sicut accipitur subiectum huius homo est animal rationale. Non enim accipitur solum pro presentibus, præteritis aut futuris: sed pro omnibus suis significatis. Quocumque enim homine ad intellectum demonstrato: est necessarium, quod sit animal rationale: etiam ante mundi creationem quando nullus erat homo. Suppositio accidentalis est acceptio termini, pro his solum, de quibus verificatur secundum exigentiam verbi, ut accipitur subiectum huius homo disputat, solum pro presentibus, & subiectum huius, homo disputat, pro presentibus & præteritis. Et subiectum huius, homo disputabit, pro presentibus & futuris. Et vocatur illa naturalis, quia à propria significatione termini procedit, & hæc accidentalis, quia conuenit ei ab extrinseco, id est, ratione verbi.

Sed dubium est, quæ nam sit

necessitas asserendi istam suppositionem naturalem. Arguitur sic, verbum significat tempus aut præsens aut præteritum, &c. Ergo extrema huius propositionis, homo est animal rationale solum supponunt pro rebus, quæ sunt sicut extrema huius ois homo fuit aial ra

tionale, pro rebus quæ fuerunt. Sunt qui propter hoc argumentum gratis negant suppositionem naturalem: sicut simplicem contra communem modum loquendi omnium antiquorum. Contra quos arguitur. Illæ propositiones doctrinales ab omnibus antiquis conceduntur necessariæ, etiam si nullus esset mundus scilicet, omnis homo est animal rationale omnis triangulus habet tres angulos, &c. Bonum est quod omnia appetunt, Et in hyeme ab omnibus conceditur, rosa est pulcherrimus flos quando nulla existit rosa. Quare non possunt esse veræ nisi terminis supponentibus naturaliter pro rebus non existentibus. Et Augustinus secundo de libero arbitrio, cap. 8. Quicquid (inquit) corporis sensu veluti est hoc cælum, & terra hæc, & quæcunque in eis alia corpora sentio, quandiu futura sunt nescio, septem autem & tria decem sunt, & non solum nunc, sed etiam semper, nec aliquando septem & tria non fuerunt decem, nec aliquando septem & tria non erunt decem. Et quarto super Genesim ad literam cap. 7. Facilius (inquit) cælum & terra transire possunt, quæ secundum numerum senarium fabricata sunt, quam effici possit, ut senarius numerus suis partibus non compleatur. Et inferiorius. Si ista non essent, perfectus ille esset, nisi autem ille perfectus esset: ita secundum eum perfecta non fierent. Ecce septem & tria sunt decem, & numerus senarius est perfectus, sunt perpetuæ veritatis, etiam si mundus non esset: sed hæc, cælum est, terra est, non essent veræ, nisi existente mundo. Et Albertus magnus in post prædicamentis, cap. 9. Secundum inquit Auicennam, & Alga. & Alpha. & veritatem quando prædicatum concipitur in ratione subiecti: talis propositio vera est, siue re existente, siue non existente, siue enim homo sit & animal, siue nec homo sit nec animal, semper ista est vera homo est animal. Hæc ille. Idem late probat Sanctus Thomas. Et Lynco primo poste. & quotquot nomine Philosophorum censentur.

Sed dicunt moderni ad hoc,

quod illæ propositiones non sunt veræ, ut iacent, sed accipiuntur, ac si haberent signum ampliatium. Ut omnis homo est animal rationale accipitur loco huius omnis homo possibiliter est animal rationale, aut in sensu conditionali, id est, si homo est, homo est animal rationale. Ita solent pro libito permutare sensus propositionum. Et tamen Augustinus & omnes antiqui ut iacent concedunt illas in sensu categorico, & de simplici copula. Igitur resolutorie dicendum est, quod quando prædicatum est de intrinseca ratione subiecti, verbum impeditur ratione illius habitudinis extremorum, ne restringat extrema secundum exigentiam illius temporis. Quare tunc verbum solum dicit unionem prædicati ad subiectum, sine ordine ad aliquam differentiam temporis. Et in hoc sensu potest concedi, quod verbum absoluitur tunc à tempore: non qly est, subordinatur illi, possibiliter est, ut alij dicunt, nec quod ly est, designat significare tempus, quia in mente naturaliter significat illud, sed quod extrema non supponunt in ordine ad differentiam temporis. Et hoc fortasse inuicit Aristoteles. 4. Physico text. 120. Illa quæ aliter se habere non possunt in tempore non sunt. Et. 7. Metaphysico text. 59. Quærere quare homo est homo, nihil est quærere, quia est per se necessarium. Nec solum termini communes supponunt naturaliter, sed etiam singulares, ut Petrus est animal rationale, quamquam Petrus Hispanus solum diffinit suppositionem naturalem in terminis communibus. Ex quo sequitur quod terminum

Not. 3.

Nota. 1.
Suppositio naturalis.

Suppositio accidentalis.

Not. 2.

num supponere naturaliter non est terminum suppone re pro natura, vt nominales imponunt realibus, sed est supponere personaliter pro omnibus indiuiduis. Nec ista suppositio est realium magis quam nominalium, sed debet esse omnium Philosophorum & Dialecticorum. Ethæc suppositio naturalis confirmatur ex eo q̄ qui illam negant, destruunt totam artem demonstrandi. Proccedit enim demonstratio, vt auctor est Aristote. in post. ex propositionibus necessarijs perpetuæque verisatis. Et tamen demonstrationes non fiunt per propositiones modales, sed per de inesse. Vt omne animal rationale est risibile, homo est animal rationale: ergo homo est risibilis. Et ita in mathematicis. Sed iuniores terministæ, vt defendant quod semel inbiberant dicunt demonstrationes non fieri nisi per modales: contra Aristote. & auctores omnium scientiarum. Sant qui aliter sentiant de suppositione naturali: videlicet q̄ terminus per se sumptus sine verbo supponit naturaliter. Vt fidicus, homo supponit pro omnibus significatis & non potius pro præsentibus quam pro præteritis aut futuris. Sed quando accipitur in ordine ad verbum: supponit accidentaliter pro suppositis respondentibus in ordine ad illud verbum. Nescio tamē an sit omnino verum quod terminus per se extra propositionem, & sine verbo supponat, vt supra diximus: & illo dato, quod est probabile: nihilominus non est negandum terminos in propositionibus vbi prædicatum est de intrinseca ratione subiecti supponere naturaliter.

Suppositio accidentalis contingit vbiunque prædicatum non est de intrinseca ratione subiecti. Et primo in propositionibus de, est, secundo adiacente, vt cælum est, terra est, homo est, &c. Nam omnis creatura contingenter est. Quo fit vt illæ non sint necessariae. Aliud est de illa Deus est. Et secundo in omnibus prædicationibus accidentalibus, homo disputat, homo est albus, &c.

Lectio quarta.

Quarto diuiditur suppositio

ex parte significationis. Nam alia est communis, vt homo disputat. Et alia singularis, quæ contingit dupliciter, aut quando est terminus discretus, vt Petrus disputat, aut communis cum pro nomine demonstratio, vt hic homo disputat. Et circa huiusmodi suppositiones id solum est notandum quod notauimus lib. 1. cap. de termini. commu. Quod idem est terminum esse communem aut singularem in significando significatione totali, & in supponendo. Quare omnis communis non restrictus pro nomine si supponit, supponit communiter, & omnis singularis si supponit, supponit singulariter. Et ita in diffinitione quando dicimus suppositio communis est acceptio termini communis: accipitur pro termino communi in significando. Et eodem modo terminus singularis. Verbi gratia, subiecta harum propositionum, Deus regnat, Phœnix volat, sol lucet Chimæra imaginatur esse, omnia supponunt communiter, quia sufficit terminis sic acceptis non repugnare accipi pro pluribus. Sed si dicas, hic sol, vel hæc Phœnix, vel hæc chimæra, supponunt singulariter. Eodem modo subiectum huius, omne ens, quod est Petrus supponit singulariter: & non solum totum subiectum, sed ly ens, quod restringitur, etiam supponit singulariter: sicut ly, ho-

mo, in hac, hic homo disputat.

Vnum potest tamen hic dubium suboriri, vtrum ad cognoscendam suppositionem communem aut discretam, debeat pensari acceptio termini respectu verbi. Exempli gratia. Hic terminus, omnis homo, aut omnes homines, collectivè, est terminus simpliciter communis, cui videlicet non repugnat supponere pro pluribus successiue, vt si nunc Petrus sit solus in mundo, & cras sit solus Paulus, & tamen secundum acceptionem quam habet in hac modalitatis omnis homo possibiliter est iustus, aut omnes homines possibiliter sunt, repugnat supponere pro pluribus. Repugnat enim, hos esse modo omnes posibles, & postea esse alios posibles. Est ergo dubium vtrum subiecta istarum modalium supponant communiter, an solum singulariter. Et credo quod supponunt communiter, iuxta notabile supra positum. Nam illa subiecta sunt termini communes in significando, & ideo ex parte significationis non repugnat illis supponere pro pluribus: quod sufficit ad suppositionem communem: licet repugnet ab extrinseco ratione copulæ.

Solent hic multiplicari ne scio quæ regulæ ad cognoscendum suppositiones terminorum complexorum, vt puta. Omne copulatum complexiue tantum, cuius partes sunt singulares, est singulare, & supponit singulariter: vt Petrus & Paulus, Et omne disiunctum, seu copulatum diuisiue sumptum, cuius vna pars est communis, vel ambæ non sunt synonymæ, est commune, vt homo vel Petrus, Petrus vel Paulus, &c. Istæ tamen regulæ sunt plures, quam quæ possint certo numero comprehendi. Et ideo satis sit omnè terminum, siue simplicem siue complexum, cui ratione suæ significationis non repugnat supponere pro pluribus diuisiue esse communem, alias esse singularem.

Suppositio communis ex parte signorum, quibus terminus modificatur, diuiditur quinto in determinatam & confusam tantum & confusam, tantum ad hoc pluribus modis subdiuiditur. Et quia huiusmodi suppositiones sunt potissimum a terministis considerandæ: notanda sunt signa, quæ huiusmodi suppositiones efficiunt. Quæ primo sunt quadruplicia, scilicet, pure vniuersalia, pure particularia, & media, scilicet includentia vniuersalitatem & particularitatem, & quarto signa specialia confusionis. Et vniuersalia, alia sunt pure negatiua, alia pure affirmatiua & alia mixta, quæ includunt affirmationem & negationem. Pure affirmatiua & pure vniuersalia sunt, omnes, singuli, cunctus, totus, quicumque, pro quo vtuntur summulistæ signo, quilibet: vtuntur enim illo tanquam signo pure vniuersali & restrictiue pro masculis, licet Oratores aliter vtuntur illo. Pure vniuersalia & pure negatiua partim sunt aduerbia, vt non, nec partim nomina, vt nullus, nemo, &c. Signa partim vniuersalia & partim particularia sunt, vterque, alter, neuter, omne, pro generibus singulorum, &c. Signa partim affirmatiua & partim negatiua sunt, contingenter, tantum: & alia signa exponibilia, quæ exponuntur per copulatiuam, vbi ly, & affirmatur, & includunt aliquam exponentem negatiuam. Quorum singula in tractatu exponibilium peculiariter habent considerationes. Pure particularia, aliquis, quidam, quispiam, &c. Signa specialia confusionis sunt, quæ cum non habeant vim distribuendi, faciunt tamen terminos supponere confuse, vt ly, &, diui-

Nota. 2.

Dubium.

Nota. 5.

Regu. suppositionu.

Nota. 1.
Suppositio communis & singularis.

sue: ly omnes, collectivè, ly promitto, ly requiritur, &c. Addunt summulista ly, a. quod facit suppositione confusam, & ly, b. quod facit determinatam. Sed in tertio libro videbimus hæc esse mera commenta.

Igitur his sex regulis subse-

quentibus dignoscuntur suppositiones terminorum cōmunium. Prima. Terminus communis aut nullo signo, aut signo particulari determinatus supponit determinate, vt homo disputat, aliquis homo disputat. Et quando est sine signo dicitur status suppositionis. Et vocatur suppositio determinata, vt dicit Petrus Hispanus quia licet terminus supponat pro omnibus suppositis respondentibus in ordine ad verbum, tamen ad veritatem propositionis sufficit prædicatum convenire vni determinato supposito. Secunda. Omnis terminus communis immediate determinatus signo vniuersali affirmatiuo, aut signo vniuersali negatiuo mediate vel immediate, in eadem categorica supponit distributive, vt subiectum huius, omnis homo disputat: & ambo extrema huius nullus homo disputat. Et loquimur de pure vniuersali, & pure negatiuo, non impedito. Nam de mixtis, quæ sunt vel partim vniuersalia, & partim particularia: vel partim affirmatiua, & partim negatiua, non possumus certas regulas constituere, sed in suis cuiusque locis peculiare statuentur, vt puta cum disputabimus de ly, vterque, de ly neuter, de ly tantum. Vnum tamen possumus pro nunc dicere, quod quando propositio de signo exponibili conuertitur cum aliqua propositione simplici categorica, tunc extrema exponibilis supponunt sicut in illa categorica: vt quia hæc exclusiue, tantum animal est homo, conuertitur cum hac, omnis homo est animal, subiectum exclusiue supponit confuse tantum, & prædicatum distributive. Tertia regula. Omnis terminus, qui sequitur mediate signum vniuersale affirmatiuum, in eadem categorica supponit confuse tantum disiunctim, vt prædicatum in his propositionibus, omnis homo est animal Petrus & Paulus est animal, ly & diuisiue. Et ideo ly & dicitur speciale signum confusionis. Sed subiectum secundæ categoricæ huius copulatiuæ, omnis homo est risibilis & equus est inanimabilis, non supponit confuse, quia signum vniuersale categoricæ. Hæc tamen regula potest sic latius extendi: Omnis terminus communis non distributus, cuius resolutio dependet ex alia priori vniuersalitate supponit confuse tantum disiunctim, vt ad equitandum requiritur equus debeo tibi equum, bis cantauimus, &c. Ly, equus supponit confuse, quia non licet descendere sub illo & ita de alijs: imo hoc est terminum supponere confuse tantum, quod non liceat descendere sub illo disiunctiue, quoad usque tollatur vniuersalitas, vt non sequitur, omnis homo est hoc animal. Dixerim confuse disiunctim, quia solum licet descendere per disiunctum, & non per disiunctiuam vt sequitur, omnis homo est animal, ergo omnis homo est hoc, animal, vel hoc animal, &c. Et ad equitandum requiritur equus: ergo requiritur iste equus vel iste equus, &c. ut totum disiunctum stet confuse, vt latius explicabimus in cap. de ascensu. Quarta regula. Omnis terminus immediate determinatus signo collectiue supponit cōfusetantum copulatiue, vt subiectum huius, omnes Apostoli Dei sunt duodecim. Copulatiue inquam quia solum licet ascendere per copulatiue complexiue sumptam & non copulatiue, vt videbimus in. c. de ascensu. Quinta regula. Terminus communis duobus signis vniuersalibus determinatus si dempta vna negatione di-

tribuitur in ordine ad terminum stantem determinatè tunc supponit confuse tantum, vt prædicatum huius nullus homo non est animal. Si autem dempta negatione distribuitur in ordine ad terminum stantem confuse, tunc supponit determinate vt subiectum huius: non omnis homo est animal. Sexta regula. Omnis pars complexi accepti vnica acceptione dependens à resolutione totius: supponit immobiliter, vt in his, quilibet equus hominis est animal: Petrus sciens omnem scientiam est doctus: illæ determinationes supponunt immobiliter, id est, non licet descendere sub illis quoad usque totum complexum resoluitur in singulares. Sed si dicas hominis quilibet equus est animal, quælibet pars supponit per se mobiliter. Omnes regulas intelligimus conditionaliter si tales termini supponant. Per quas regulas restat exposita definitiones, quæ sunt in textu.

Solent hic tandem constitui Regu. 4.

quatuor regulæ ad cognoscendum veritates propositionum per suppositiones extremorum. Prima. Propositio affirmatiua, cuius extrema supponunt pro eodem, est vera. Secunda, propositio negatiua, cuius extrema supponunt pro eodem, est falsa. Tertia, Propositio affirmatiua cuius extrema non supponunt pro eodem, est falsa. Quarta, Propositio negatiua cuius extrema non supponunt pro eodem, est vera. Sed prima & secunda patiuntur instantias plurimas. Primo, in propositionibus non pure affirmatiuis, aut negatiuis, vt tantum homo est animal. Omne animal præter hominem est substantia. Deus contingenter est substantia, Secundo, ratione quantitatis, vt quando inferius prædicantur de superiori distributo, vel alterum extremum supponit determinate, vt omne animal est homo, omnis homo est. Tercio, ex parte vniuersalitatis copulæ, vt, Deus necessario est creans: homo, essentialiter est albus, & sic de alijs innumeris. Quarto quando propositio se falsificat. Et in relatiuis, vt aliquis homo est suus filius. Nam prædicatum supponit pro homine, quia verificatur sic, Hoc est filius, hominis, & tamen illa particularis est, falsa. Sunt denique aliæ innumerabiles instantiæ. Et in eisdem in quibus prima regula est falsa eadem ratione secunda est falsa. Quocirca nescio vnde habuerunt originem illæ duæ regulæ tam deficientes: præsertim cum ex Arist. non eliciantur: solum enim vtitur Arist. 1. Pri hac consequentia, si, a. est b. aliquid vnum est, a. & b. quod est dicere si propositio affirmatiua est vera, subiectum & prædicatum supponunt pro eodem, nusquam tamen inferitur eduerso, si subiectum & prædicatum supponunt pro eodem, est vera. Igitur vt vniuersaliter verum habeant restringendæ sunt ad solas propositiones pure affirmatiuas, aut pure negatiuas, de simplici inhaerentia, non exponibiles, &c. At vero tertia & quarta regulæ vniuersaliter sunt veræ, & eliciuntur ex Arist. Vbi dicit qd si affirmatiua est vera, extrema supponunt pro eodem. Requirit ergo suppositio extremorum pro eodem vt affirmatiua sit vera, licet nõ sufficiat. Quare si est pure affirmatiua, & extrema non supponunt pro eodem, est falsa, & si est pure negatiua, est vera.

Caput vndecimum.

Relatiuorum autem grammaticorum, peculiaris habet ratio in suppositionibus. Relatiuū ergo est rei ante late recordatiuum. Quod aliud est relatiuū substantiæ

tiæ & aliud accidentis. Relatiuum substantiæ est, quod refert suum antecedens per modum substantiui, vt homo est animal, quod est rationale. Relatiuum accidentis est, quod refert suum antecedens per modum denominatiui, vt est animal politicum, quale est homo. Mox relatiuorum substantiæ, aliud identitatis, & aliud diuersitatis, relatiuum identitatis est, quod pro eodem accipitur pro quo suum antecedens, vt in primo exemplo. Relatiuum diuersitatis, est quod pro alio accipitur, quam suum antecedens, vt alius pater, alius filius. Et pari ratione, relatiuorum accidentis aliud est identitatis, seu similitudinis. Et est quod idem accidens con significat, quod suum antecedens vt in secundo exemplo. Aliud est diuersitatis quod aliud accidens con significat, q̄ suum antecedens: vt est animal politicum, & alterum est leo. Postremo, relatiuorū substantiæ identitatis, aliud est reciprocum, & aliud non reciprocum. Relatiuum reciprocum est, quod regressionem quandam in suum antecedens con significat, vt homo diligit se. Cain occidit fratrem suum. Et est duplex: primitiua, aut deriuatiua speciei. Relatiuum non reciprocum est, quod regressionem in suum antecedens non con significat: vt in primo exemplo, Quatuor statuuntur regulæ relatiuorum. Prima. Relatiuum, qui, generat sensum copulatiuum, vt animal quod est risibile est rationale, æ qui pollet huic, animal est rationale, & illud est risibile. Secunda. Relatiuum in altera categorica copulatiuè, referens antecedens in altera, refert restrictè, pro eo pro quo antecedentis categoricæ verificat: vt animal est rationale, & illud est risibile, æ qui pollet huic, animal est rationale, & illud animal, quod est rationale est risibile. Tertia. Relatiuum reciprocum supponit sicut suum antecedens sigillatim, vt omnis hō diligit se: relatiuum supponit distributiue sigillatim, vt singulis suppositis subiecti rñdeant singula supposita relatiui, vt Petrus diligit Petrum, Paulus diligit Paulū. &c. Et in hac, homo non est ipsemet, relatiuum supponit determinatè sigillatim. Quarta regula. Relatiuum non reciprocum supponit eadem suppositione, qua supponeret suum antecedens in illo situ: vt si dicas, omnis homo disputat & ille doctè loquitur: relatiuum supponit determinatè pro homine qui disputat.

Lectio prima.

Relatiuorum inquam, grammaticorū peculiaris habetur ratio in suppositionibus. Vbi notandum duplex esse relatiuum Aliud logicum,

vt pater filius, quod eisdem legibus suppositio nis tenetur, quibus reliqui termini absoluti. Et aliud est grammaticum, quod habet regulas peculiare. Vt prædicatum huius, omnis homo est ipsemet, non supponit confuse tantum, ac si diceret, omnis homo est homo. Nec si diceret, homo tacet & ille loquitur, illud relatiuum supponit pro omni homine præsentis: sicut supponere ly, homo in illo situ. Sed restrictè pro illo qui tacet: est em̄ illa copulatiua impossibilis. Ob idque Petrus Hispanus tracta. de suppositionibus specialem considerationem fecit de relatiuis: cuius textum non sumus ad litteram sequuti. Sed totum negotium relatiuorum redoximus ad quatuor diuisiones & quatuor regulas. Vbi quatuor puncta explicimus. Primum quid & quotuplex sit relatiuum. Secundum quomodo resoluitur. Tertio quando referat restrictè. Et quarto quomodo supponat. Circa primum, Relatiuum est rei ante latæ recordatiuum. Id est, est terminus reuocans in memoriam notitiam rei significatæ per terminum antecedentem. Vt homo disputat, & ille doctè loquitur. Nec est necessarium antecedens præcedere, vt quas credis esse has non sunt vere nuptiæ.

Et diuiditur relatiuum qua-

tuor diuisionibus. Prima. Relatiuum aliud substantiæ, & aliud accidentis. Vbi notandum, quod grammatici qui solum voces considerant, dicunt relatiuum substantiæ esse quod refert antecedens substantiuam. Et relatiuum accidentis, quod refert antecedens adiectiuam. Et ita diximus prior editione. At nunc visum est mihi, q̄ dialectici considerantes significationes potius q̄ voces, habent dicere q̄ relatiuum substantiæ est, quod refert suum antecedens per modum substantiui, id est, est terminus significans eandem rem per modum substantiui: quam significat terminus antecedens. Itaque, ly, antecedens, in definitione non accipitur pro termino antecedente, sed pro significata. Et relatiuum accidentis est quod refert suum antecedens per modum denominatiui. Id est, terminus significans eandem rem per modum denominationis quam significat terminus antecedens. Ex quo sequitur, q̄ nō dicitur relatiuum substantiæ: quia significat substantiam: nec accidentis, quia significat accidens, quia relatiuum substantiæ quandoque refert accidens. Vt albedo est color qui disgregat visum. Et contra relatiuum accidentis refert substantiam: vt nix est alba, & talis disgregat visum. Nec dicitur relatiuum substantiæ, propterea q̄ refert terminū absolutum: nam potest relatiuum substantiæ referre terminum connotatiuum, vt album est coloratum quod disgregat visum. Sed relatiuum substantiæ consistit in hoc quod referat per modum substantiui: & relatiuum accidentis in hoc q̄ referat per modum denominatiui, seu adiectiui. Diximus enim in. c. de termino connotatiuo, non esse idem, terminum esse absolutum & substantiuum. Imo stat terminum connotatiuum esse substantiuum: vt album. Et hoc sonat relatiuum substantiæ id est referens aliquid per modum substantiæ, vt puta per modum per se stantis. Et relatiuum accidentis: id est referens aliquid per modum accidentis hoc est denominatiuè.

Secundò relatiuum substan-

tiæ aliud est identitatis & aliud diuersitatis. Relatiuum substantiæ identitatis est, quod accipitur pro eo pro quo accipitur suum antecedens. Vt homo disputat, & ille optimè loquitur. Et aliud est diuersitatis, pura

Not. 3. Relatiuum substantiæ accidentis.

Not. 4. Relatiuum identitatis & diuersitatis.

Not. 2. Relatiuum duplex.

quod accipitur pro alio quod suum antecedens. Vt Petrus arguit & alius respondet. Et ob hanc causam Mantuanus opinatus est relatiuum diuersitatis non esse relatiuum: quia non significat rem sui antecedentis, sed aliam pro qua accipitur. Sed respondetur Mantuano, quod relatiuum diuersitatis optime refert & significat suum antecedens in obliquo. Vt si dicas Petrus arguit, & alius respondet. Sensus est, alius a Petro respondet. Quare relatiuum identitatis & diuersitatis non differunt in formali significatione. Sed quod relatiuum diuersitatis significat aliud de materiali & pro alio accipitur quam antecedens: relatiuum vero substantiae accipitur pro eodem: nisi teneatur in ordine ad aliud verbum: nam tunc stat antecedens supponere relatiuo non supponente, vt fuit Illium quod modo non est, & est diuerso, vt nondum est Antichristus qui tamen erit. Et relatiua substantiae diuersitatis sunt tria. scilicet alius, reliquus, caetera, quod non reperitur in singulari: nam alter potest esse diuersitatis substantiae & accidentis, & simili modo alius, & diuersus.

Not. 4.

Et pari ratione relatiuum accidentis aliud est identitatis & aliud diuersitatis, relatiuum accidentis, identitatis est quod refert suum antecedens consignificando idem accidens, vt qualis, talis. Relatiuum accidentis diuersitatis est, quod refert suum antecedens consignificando aliud accidens, vt alter. Ex quo sequitur differentia inter relatiuum substantiae identitatis, & relatiuum accidentis identitatis: quod relatiuum substantiae accipitur pro eodem supposito: vt homo est doctus & ille disputat, sed relatiuum accidentis licet accipitur pro alio supposito a suo antecedenti, consignificat tamen idem accidens, vt si dicas, est homo diuinus: qualis fuit Plato. Hieronymus fuit homo doctissimus: & talis fuit Augustinus. Et relatiua accidentis identitatis alia sunt de praedicamento qualitatis: vt talis qualis. Et alia de praedicamento quantitatis: vel continue vt tantus, quantos: vel discrete, vt quot, quotus, quotuplex, quotannis. Et relatiua diuersitatis eodem modo. Ly, alter, potest esse diuersitatis substantiae, vt vnus homo arguit & alter respondet. Et potest esse accidentis solum vt Augustinus fuit catholicus & alter fuit Manichaeus. i. haereticus. Et aliquando accipitur pro eodem supposito connotando aliud accidens: vt Petrus longè alter est quod fuit. Imo ly, alius, aliquando est relatiuum accidentis & accipitur pro eodem supposito sicut ly, alter. Dicunt moderni, ly, dissimile & ly, inaequale, esse relatiua diuersitatis. Et fortè possunt accipi, vt relatiua: què admodum maior & minor fortè accipiuntur relatiue. Vt Petrus est bicubitus & minor fuit pater eius.

Not. 5.

Relatiuum reciprocum & non reciprocum.

Quartò, diuiditur relatiuum identitatis, in reciprocum & non reciprocum. Reciprocum est quod regressione quandam in suum antecedens consignificat: vt omnis homo est ipsemet. Et relatiuum identitatis non reciprocum est, quod non significat illam regressione. Vt qui, ille is: & hic, quandoque accipitur relatiue, vt, duo deinceps reges, ille bello, hic vero pace ciuitatem auxerunt, quod ait Livius: sicut è conuerso, ille, quandoque accipitur demonstratiue: vt quando ostenso homine à longè dicimus, ille est rex: sed relatiuum reciprocum, aliud est primitiuae speciei, vt ipsemet, idè, sui. Et aliud deriuatiuae speciei vt meus, tuus, suus, noster, vester. Et certè relatiuum reciprocum primitiuae speciei, nusquam est congruè in alia categorica quod suum antecedens: & si aliquando reperitur, acci-

pitur tanquam non reciprocum. Non enim est latium aliquis est homo doctus, & Petrus est ipsemet vt refertur hominem. Sed latine dicitur Christus est homo & ipse est Deus: vbi ly, ipse non est reciprocum. Quod si crediderint Summulistae mille barbaras nantias recident.

Contra definitionem relati-

Argum. 1.

ui arguitur. Hoc relatiuum, qui, solitariè prolatum, absque alio antecedente, significat aliquid, & id non significatur per terminum antecedentem: ergo definitio non est bona. Minor nota est ex hypothesi: & maiorem itidem videtur experientia comprobare: nam audita illa voce, qui, & à rustico & à latino, praeter conceptum non vltimatum illius scripturae, quem vterque concipit, aliquè vltimatum format latinus, quem non format rusticus. Ad hoc argumèntum rident ferè Summulistae, relatiuum sic dependere reà suo antecedenti in significando, vt nihil aliud significet quod illud adaequatè, quod per suum antecedens significatur. Itaque in hac, homo disputat, qui doctè loquitur ly, qui subordinatur conceptui adaequato hominis: & in hac, equus currit, qui bene volat, subordinatur conceptui adaequato equi: vnde certè subsequitur, relatiuum per se sumptum nulli conceptui vltimato subordinari. Et tunc nituntur ad argumentum nostrum respondere hac distinctione. Relatiuum accipitur dupliciter: categorematice, & syncategorematicè. Categorematicè, quando per se refert solum antecedens: vt Petrus disputat & ille bene loquitur: subordinatur enim tunc conceptui Petri. Syncategorematicè, quando solum significat aequaliter relatinè. Quod contingit dupliciter: primo, quando est per se: vt in casu argumenti: & secundo quando antecedens adiungitur relatiuo: vt, Petrus arguit & ille Petrus bene loquitur: tunc inquit, relatiuum non significat aliquid: sed solum aequaliter: nam si ly, ille, subordinaretur conceptui Petri, tunc tantundem esset, ille Petrus, sicut Petrus Petrus: quae est oratio negatoria.

Sed contra istos est conclusio,

Not. 6.

& opinio nostra: quod relatiuum non habet significationem dependentem ab antecedenti: sed independentem, id est, communem ad omnia antecedentia quae referre potest. Et probatur potissimum ex modo concipiendi, qui plurimum valet in dialectica. Primo ly, qui apud omnes latinos idem censetur significare extra propositionem quod in propositione. Et si praeterceptor grammatices Hispanus rogaretur, quid significat, non diceret hominem, aut equum: sed, el qual, & ly ille, a quel. Et re vera sub illa forma fuerunt relatiua imposita ad significandum, nec impositor recordabatur hominis aut equi: ergo extra propositionem significat aliquid. Secundo, quia extra propositionem, est verum nomen declinabile, & reddens suppositum verbo: vt si dicas, qui disputat ergo non est syncategorema, imò significat aliquid. Et re vera est praeter opinionem quod ly, qui, in propositione sit categorema, & extra sit syncategorema. Et tertio arguitur postquam in mente concepi, Petrus disputat & ille bene loquitur, possum apponere antecedens ad relatiuum dicendo, ille Petrus (certè nescio quid vetat) ergo relatiuum idem significat quod apponitur antecedens, & quando non apponitur, & si ita est, non significat adaequatè idem quod suum antecedens, nam alias esset negatio, vt dictum est. Et vltimo arguitur, si quis audiat prius relatiuum, vt quas credis esse has non sunt verae nuptiae: re vera prius formauit conceptum relatiui, tunc vel adue-

vel adueniente antecedenti corrumpitur conceptus relatiui, quod est ridiculum: vel si manet, non significat adæquatè, quod suum antecedens sed cõmuniter quod significabat prius. Hæc argumenta nos conuincebant prius. Hæc argumenta nos conuincebant olim, & nos modo compellant in hanc sententiam, q̄ relatiuum nõ significat adæquatè illud, quod suum antecedens: sed habet significationem communem. i. non significat nũc homines, postea equos adæquatè: sed vbiunque significat transcendentè ens relatiuè. Et hoc vocaueram in priori editione, significare absolutè: quod aliqui intellexerunt, quasi non relatiuè, cum tamen ego non intellexeram per absolutè, nisi, non restrictè & non dependet. i. q̄ relatiuũ non dependet in significando ab antecedente, sed solum in acceptione. Itaque sicut ly, homo, omnes homines significat: sed si dicas, hic homo dicitur, solum accipitur pro hoc ita ly, qui significat ens in communi relatiuè: sed si antecedit ly, homo, accipitur pro homine: & si antecedit ly, equus, accipitur pro equo. Ex quo sequitur q̄ ille conceptus mentalis, qui, idem inuariatus refert primo hominem, postea equum & quicquid antecesserit. Vnde ad argumentum: concessa maiori, q̄ ly, qui per se significat aliquid: & minori q̄ illud actu non significatur per antecedens: negatur consequi, definitionem non esse bonam. Est enim sensus definitionis, q̄ relatiuum actu vel aptitudine significat rem antecedentis in adæquatè: nam significat relatiuè omnia entia, virtute cuius accipitur pro significato cuiuscunque antecedentis. Quod si arguas contra hoc, si quis audiat hanc orationem, qui disputat, est suspensus intellectu quoad usq; audiat antecedens & non alia de causa, nisi quia non potest aliter formare cõceptum vltimum relatiui: ergo significatio eius est dependens. Respondetur q̄ suspensio illa intellectus, non est quia expectat audire antecedens ad formandum cõceptum relatiui: sed quia sine antecedente non constat pro quo accipitur.

Argum. 2.

Secundò, contra definitionè

relatiui identitatis arguitur. In his propositionibus, per hominem redempti sumus per quem eramus captiui, in ligno vicimus in quo peccauimus, illud relatiuũ identitatis non accipitur pro illo pro quo suum antecedens: ergo definitio non est bona. Ad hoc secundum Alexandrum grammaticum dicendum est, q̄ relatiuum aliquãdo refert simpliciter: & tunc refert pro eadem specie, & non pro eodem indiuiduo: vt in dictis propositionibus vbi antecedens accipitur pro ligno vetito, & pro Adam & relatiuum pro cruce, & pro Christo: & in hac, mulier clausit vitæ portam quæ reserauit, antecedens pro Bona & relatiuum pro virgine. Hoc tamen non est adeo latinè receptum. At quandoque relatiuum non accipitur pro eodem omnino: vt quando antecedens accipitur personaliter, & relatiuum refert ipsum materia liter: vt inuenimus Messiam, quod interpretatur Christus: vel è diuerso: vt Iesus interpretatur saluator, per quem salus est: vel quando antecedens analogicum accipitur pro significato minus principali, & relatiuum refert pro principali: vt si ostensa imagine crucifixi, hic est Christus qui est in cælo.

Argum. 3.

Tertiò contra definitionem

relatiui diuersitatis arguitur. In hac propositione, vnus homo arguit & alius respõdet, relatiuum accipitur pro homine, sicut antecedens: quia debet fieri verificatio illius, hoc est ab homine alius, alius relatiuum non suppo-

neret pro homine: cuius oppositum denotatur in illa copulatiua. Item in hac propositione symboli: alius pater, alius filius, relatiua supponunt pro eadem essentia: ergo definitio non est bona. Ad primum negatur, quod relatiuum supponat pro eodem, imo sic debet fieri verificatio relatiui, hoc est homo alius ab illo qui arguit refert enim relatiuum illic restrictè: vt dicimus in tertio puncto. Item quia factò descensu sub antecedenti, hic homo arguit, constat, relatiuum accipi pro alio. Cæterum relatiuum, alius, masculini generis, quando non exprimitur substantiuum: dicit aliam personam. Quare conceditur q̄ filius est alius à patre. Sed in neutro genere vbi non exprimitur substantiuum: dicit aliam essentiam. Quare negatur, quod filius sit alius à patre, sed conceditur q̄ sit aliud suppositum.

Lectio secunda.

Not. 1.

Post diuisionem relatiui se-

quantur quatuor regulæ. Quarum prima est de resolutione relatiui, qui, quod fuit secundum punctum propositum. Vbi notato q̄ alia relatiua à ly, qui, non indigent resolutione. Nam relatiua accidentis perspicuum habent sensum ex suis definitionibus: vt tale idem est quod eiusdem qualitatis. Et, tantum, idem quod eiusdem quantitatis. De quibus adhuc disputauius in exponibilibus. Et relatiua aletatis manifesta sunt per hæc quæ modo dicebamus.

Sed ly, qui, in vniuersum vbi-

Not. 2.

cunque fuerit resoluitur per ly, & ille. Vbi secundo notandum est, q̄ aliquando constituit vnum extremum cum suo antecedenti, vt tota propositio sit vna categorica. Et aliquando est subiectum alterius categoricæ, v.g. Quando ponitur ante primam copulam, vt si dicas, homo qui loquitur disputat: tunc vniuersaliter est pars subiecti, & illa prima copula dicitur implicationis. Sed si ponatur inter duas copulas & referat subiectum, tunc tota propositio est formaliter hypothetica, & virtualiter copulatiua: vt si dicas, homo est animal qui est rationalis. Eodem modo si referat prædicatum: non tamen faciat vnum extremum cum illo sed sint ambæ copulæ principales: vt si dicas, homo est animal quod est rationale. Et tunc relatiuum est subiectum secundæ categoricæ, & simul cõiunctio categoricarum. Et equi pollet copulatiua, mutato solo relatiuo, cæteris inuariatis. Vt prima equipollet huic, homo est animal, & ille est rationalis: & secunda huic, homo est animal, & illud est rationale. Si autem referat prædicatum & faciat vnum extremum cum illo, ita vt secunda sit copula implicationis, tunc est categorica. Et pro illis est regula. Propositio, vbi ly, qui, accipitur cum copula implicationis tanquam pars extremi, resoluitur per copulatiuam in cuius prima categorica prædicatur principale prædicatum de subiecto mediante copula principali, & in secunda prædicatum copulæ implicationis, mediante eadem de ly illo: vt animal quod est risibile est rationale, animal est rationale & illud est risibile. Nec opus est restringere relatiuum dicendo, illud animal quod est rationale: nam ipsum relatiuum refert restrictè vt videbimus in tertio puncto. Etho est animal quod non est irrationale resoluitur sic, hõ est animal & illud non est irrationale. Antichristus erit, qui non est. Antichristus erit, & ille Antichristus qui erit non est, vt semper seruetur eadem ampliatio. Et intelligitur regula hæc,

Ia hæc, quando illud extremum est immediatè resolu-
bile ratione relatiui: nam si totum complexum distri-
buatur, prius debet fieri descensus: vt omne animal quò
est risibile est rationale, si resolveretur immediatè ra-
tione relatiui, esset falsa ratione primæ exponentis: sed
est descendendum sub subiecto: puta, hoc animal quod
est risibile est rationale: & omnes singulares sunt veræ,
& eodem modo sua contradictoria, aliquod animal quò
est risibile non est rationale, non est immediatè expo-
nenda disunctiue ratione relatiui: alias prima expo-
nens esset vera, & sic duæ contradictoriæ essent veræ,
sed est immediatè descendendum sub subiecto includen-
te relatiuum & omnes singulares sunt falsæ. Et hoc se-
quitur hanc categoricam esse veram, omnis propositio
cuius contradictoria esse vera, est falsa: vt patet per de-
scensum sub toto subiecto. Sed si dicas, omnis propositio
est falsa cuius contradictoria est vera, hæc est falsa:
quia habet multas singulares falsas sub subiecto. Habe-
to ergo regulam vniuersalem, ne te sophismata decipiant,
vt quantum fieri poterit fiat descensus sub comple-
xio includente relatiuum, anteq̃ propositio exponatur
ratione relatiui. Item quod quando affirmatiua potest
immediatè resolui ratione relatiui, tunc contradictoria
negatiua potest immediatè resolui per disunctiuam
contradictoriam. Vt quia hæc, animal quod est risibile
est rationale, potest resolui immediatè sua contradictoria:
nullum animal quod est risibile est rationale, poterit
resolui sic, nullum animal est rationale: vel nullum
animal quod est rationale est risibile seruata restrictione
relatiui quæ erat in contradictoria. Sed melius est prius
facere descensum, & tunc non opus est addere restrictionem:
etenim quando antecedens accipitur singulariter, idem
est referre restrictè aut non restrictè, tam in copulatiua
quàm in disunctiua. Idem enim est dicere, Petrus non
est rationalis, vel ille non est risibilis, ac si dicas, vel
ille Petrus qui est rationalis. Et ideo ad tollendas istas
tricas restrictionum: vniuersaliter est prius descendendum
sub toto complexo. Per hæc quæ dicta sunt patet sensus
illius triti sophismatis, Petrus est differens ab animali
quod non differt ab equo. Nam relatiuum referente ly
differens, est falsum: & referente, ly animal, est verum,
& in vtroque sensu est propositio categorica affirmatiua
et in primo sensu tantum valet sicut, Petrus est differens
ab animali et illud differens ab animali, quod est Petrus
non differt ab equo: & in secundo tantum: sicut Petrus
est differens ab equo.

Not. 3.

Subsequitur in textu secūda

Regula. 2.

regula circa tertium punctum de restrictione relatiui:
videlicet quod relatiuum in altera categorica copulatiue,
referens antecedens in altera, refert restrictè. i. pro eo
quo verificatur sua categorica: vt, animal est rationale
& illud est risibile. i. illud animal quod est rationale est
risibile. Vbi notato quid est relatiuum referre restrictè
fuit enim opinio entisberi quod referre restrictè est referre
antecedens cum omnibus terminis suæ categoricæ, etiam
vniuersalibus, quæ quidem opinio iure a nullo recipitur:
nec deberet in scholas reuocari: nam tunc ista copulatiua
esset concedenda, omnis homo est risibilis & ille non
est rationalis: nam subiectum secundæ tantum valet
sicut, ille omnis homo, quod non supponit. Et eadem
ratione, omnes homines sunt mortales, & nullus eorum
potest mori: quia subiectum secundæ non supponit
si ly omnes, accipiat distributiue. Et multæ aliarum
propositionum essent concedendæ: præter communem
hominum sensum. Et ideo dicendum est quod referre

restrictè, est referre suum antecedens pro illo supposito
pro quo verificatur sua categorica: vt sensus huius
omnis homo est rationalis & ille est risibilis, est omnis
homo est rationalis & ille homo qui est rationalis est
risibilis. Nam prima categorica non verificatur pro aliquo
quod sit omnis homo: sed pro aliquo homine qui
est rationalis. Et hæc tantum animal est rationale & illud
est risibile, æquipollet huic tantum animal est rationale,
& illud animal quod est rationale est risibile. Et hæc,
animal non est leo, & illud est rationale, æquipollet
huic, animal non est leo, & illud animal quod non est
leo est rationale. Et in hac, omnes Apostoli Dei sunt
duodecim & illi sunt decem, vbi signum accipitur
collectiue relatiuum refert pro tota collectione: nam solum
pro illa verificatur propositio antecedentis. Quare illa
propositio est falsa. Alij dicunt quod referre restrictè est
referre suum antecedens cum omnibus terminis suæ
categoricæ depto signo vniuersali, quod ponitur in principio.
Sed hoc præbet ansam multis argutijs. Et ideo melius
est dicere primo modo. Est hic notandum, idem esse
iudicium hic de copulatiua formali & virtuali. Etenim
in tpali, vt si dicas, homo loquitur quoniam ille disputat
relatiuum refert restrictè. Est enim sensus quod homo
aliqui loquitur & tunc ille disputat. Et idem de ablatiua
absoluta, vt homine disputante ille loquitur. Aliter tamen
in conditionali, vt si aliqua propositio est vera sua
contradictoria est falsa. Vel si econuerso relatiuum
situetur in antecedenti, aliqua propositio est vera si
sua contradictoria est falsa, vtrobique, ly sua, refert
absolutè. Et non solum relatiuum identitatis refert
restrictè, sed etiam relatiuum alietatis. Vt paulo ante
dicebamus, vnus homo arguit & alius respondet. Sensus
est, alius ab illo qui arguit. Et pari ratione relatiuum
accidentis, vt animal est politicum quale est homo.
Id est, quale est illud animal politicum. Extra istos
casus relatiuum non refert restrictè. Vt si dicas
animal est homo vel illud est leo. Sensus est vel
animal absolutè est leo. Quare licet nullus esset
homo illa disunctiua esset vera. Itaque generaliter
omne relatiuum in copulatiua formali vel virtuali
vniuersum refert restrictè: alias non.

Sed contra istam secundam regulam est argumen.

Argum. 2.

In mente vltima non potest esse diuersus
modus referendi restrictè, vel absolutè ergo nec in voce.
Probatur antecedens. Formata hac mentali, animal
est rationale vel illud est leo, vbi relatiuum refert
pro animali absolutè, potest ly vel mutari in ly, &
ceteris omnibus manentibus inuariatis. Tunc arguitur.
Illud relatiuum retinet eandem significationem, quæ
est illi naturalis: ergo vel in copulatiua refert
absolutè sicut prius in disunctiua, vel prius referebat
restrictè in disunctiua, sicut postea in copulatiua. Ad hoc
qui dicunt, relatiuum significare adæquatè illud, quod
suum antecedens, partim coguntur negare casum: debent
enim dicere non esse possibile, manente eodem relatiuo
in mente, mutari ly vel, in ly: & quia per hoc mutaretur
significatio relatiui: nam in illa disunctiua significat
solum animal, & in copulatiua animal quod est rationale.
Partim admittunt casum: & dicunt argumē, concludere,
quod relatiuum eodem modo refert in disunctiua: sicut
in copulatiua. Ita solet parvus error in principio fieri
maximus in fine: nam primi negant experientiam, &
secūdi negant verā dialecticā. Nos vero, admissio casu,
dicimus quod relatiuum non mutat significationem, sed
solum acceptionem propter diuersas coniunctiōes. Nam
ly, & coniungit sensus categoricarum, & ideo denotat
prædi-

prædicata ambarum conuenire eidẽ supposito: & ideo facit, quod relatiuum accipitur pro eodem animali, quod est rationale: sed ly, vel disiungit sensus, & ideo non facit q̄ accipitur relatiuum pro eodem: sicut ly, homo, in hac mentali, homo disputat, accipitur pro omni homine: & idem terminus si addatur ly aliquis, accipitur pro masculis solis.

Lectio tertia.

Circa vltimum punctum, pu

ta circa modũ supponendi relatiuorum statuuntur duæ vltimæ regulæ. Tertia ergo regula in ordine textus est. Relatiuum reciprocum primitiuæ speciei supponit eodem modo, quo suum antecedens sigillatim. Vt omnis homo diligit se. Relatiuum supponit distributiue sigillatim. Et si dicas, homo non est ipsemet, prædicatum supponit determinatè sigillatim. Vnde suppositio sigillata est acceptio termini, cuius resolutio fit per resolutionẽ alterius, à quo dependet. v.g. prædicatũ huius, omnis homo est ipsemet, supponit sigillatim: quia descendendo sub subiecto, descenditur sub prædicato: nam Petrus est ipsemet, idem est q̄ Petrus est Petrus. Et si supponeret absolutè distributiue illa propositio esset falsa: nam singularis subiecti esset, Petrus omnis homo est. Nec illud prædicatum supponit confuse, sicut si diceret, omnis homo est homo: nam tunc, hæc esset vera omnis homo odit se, casu quo singuli diligat se, & odio habeant inimicos: esset enim sensus singularis subiecti, Petrus odit se, Petrus odit hominem: vel singularis illius deberet esse hæc, Petrus odit hominem. Sed dubium est de relatiuo reciproco deriuatiuæ speciei an supponat sicut suum antecedens sigillatim. Et videtur q̄ non. Nam si descendas sub subiecto huius, omnis mater diligit filium suum, dicendo, Maria diligit filium suum, ad hoc relatiuum supponit cõmuniter pro omnibus filiis Mariæ. Et confir. quia cum relatiuum deriuatiuæ speciei non accipitur pro illo pro quo suum antecedens, non resoluitur simul quando resoluitur antecedens. Ex alia parte est argumentum: quia in singulari data particularis supponit relatiuum, q̄ in vniuersali: puta pro solis filiis Mariæ: ergo cum sit descensus sub antecedente quodammodo fit sub relatiuo. Respō detur q̄ simpliciter relatiuum reciprocum deriuatiuæ speciei nõ supponit sicut suum antecedens sigillatim, post q̄ non accipitur pro illo: sed tamen secundum quid, quantum ad connotationem, vel quantum ad genitiuum inclusum in illo, scilicet, filium matris aut filium Mariæ.

Vltima regula est. Omne a-

liud relatiuum non reciprocum, supponit secundũ exigentiam signorum sicut supponeret antecedens in illo situ: vt in hac, omnis homo disputat, & ille docte loquitur, relatiuum supponit determinatè pro homine qui disputat: nã signum vniuersalis nihil facit in termino alterius. Et in hac, aliquod animal est rationale, & omnis homo est illud, relatiuum supponit confuse tantum. Itaque qũ non est relatiuum reciprocum, cum sit descensus sub antecedente, nõ fit descensus sub relatiuo: sed manet commune: vt descendendo sub antecedente in hac copulatiua, omne animal est, & Petrus est illud: dicendum est, hoc animal est, & Petrus est animal quod est: quare illa copulatiua est vera.

Ex illa tertia regula de suppo-

sitione relatiui reciproci inferunt Summulistæ multa

corollaria, videlicet q̄ detur aliqua conditionalis contingens: cum tamen sit regula q̄ omnis conditionalis si est bona consequentia, est necessaria propositio: & si mala, est impossibilis. Probat in hac copulatiua, aliquod animal est, & si homo est ipsummet, homo est leo: nam rebus vt nunc demonstrato leone sub ly animal, illa conditionalis est bona consequentia: & si soli homines essent in mundo illa esset mala: vt patet descendendo sub ly animal. Sed nos dicimus, casum esse barbarum: nec admittimus q̄ relatiuum reciprocum sit in alia categoria, q̄ suum antecedens: nec q̄ detur conditionalis contingens: sed loco de ly ipsummet, dicendum est ipsummet vel illud: vt non sit relatiuum reciprocum.

Caput. XII.

Nductio, quam dicunt ascendere a singularibus sufficienter enumeratis ad vniuersale progressio: vt, iste ignis calefacit, & iste: & sic singuli: ergo omnis ignis calefacit. Descensus est ab vniuersali ad singularia sufficienter enumerata progressio: vt, quidã ignis calefacit: ergo iste ignis calefacit: vel iste ignis calefacit. &c. Atqui sub termino distributiue supponente ascensus descensusque fit copulatiuus: sub termino verò determinatè supponente disiuctiuus: sed sub termino supponente confuse tm̄, nullus est qui veritatem propositionis manifestet.

Lectio prima.

Habita notitia suppositionũ:

dicere restat de inductione: quæ diuersis speciebus suppositionum diuersa accommodantur. De qua meminit Arist. 1. Topi. & Petrus Hispanus in 5. tract. vbi ponit quatuor genera argumentorum, quæ sunt syllogismus, inductio, enthymema, & exemplum. Et inductio inter alia est per quam fit vltima resolutio vsque ad sensum. Vbi notandum q̄ cum dialectica sit veritatis propositionum indagatrix, tradit diuersos modos pbandi propositiones, iuxta cuiusque naturam. v.g. si quis tibi negasset hanc propositionem, tantum creatura contingenter est substantia: quæ signis illis obuoluta est: docet dialectica primo exponere ratione de ly tantum, mox singulas exponentes ratione de ly contingenter, & tandem propositiones de inesse probare per singulare. Itẽ si quis negasset q̄ ignis rarefacit: quod non est tam notum ad sensum: id persuaderes per causam a priori, hoc syllogismo, quidquid calefacit rarefacit, omnis ignis calefacit: ergo omnis ignis rarefacit. Quod si rursus negaretur minor, illa ad sensum manifestaretur inductio, iste ignis calefacit & iste & sic singuli, ergo. Ex quo sequitur q̄ inductio solũ valet ad probandũ propositiones p̄ sensum, sicut probat philosophus naturalis sua principia & medicus: vt q̄ reubarbarũ purget cholera experientia cognouerunt: quia viderunt hoc purgare & hoc purgare. &c. Sed mathematicus aut metaphysicus nõ probant sua principia per inductionẽ. Tã ignotum enim est, hanc

Not. 1.

Argum. 3.

Not. 2.

Argum. 4.

Not. 3.

Not. 1.

hanc substantiam spiritualemente intelligibilem, sicut quod substantia spiritualis est intelligibilis. Vnde Aristote. 1. Topic. inductio, inquit, est clarior & notior ad sensum, q̄ syllogismus. Et inductio accipitur secundum Græcam significationem: quæ est ordinum series in exercitu: ubi alij post alios procedunt. Et inductio est quæ si per singula inductio: cum quis ex concessis, sensim irretitur & captatur, vt cogatur concedere vniuersale propter singularia concessa.

Not. 2.

Est ergo inductio, vt inquit

Aristoteles, à singularibus ad vniuersale accessio, vel secundum Petrum Hispanum à singularibus sufficienter enumeratis ad vniuersale progressio: vt monstratur in exemplo textus. At iuniores, & nomen, & diffinitio nem gratis mutarunt. Inductionem enim vocant ascensum: credo vt esset correlatiuum ad descensum: cuius non est nomen apud antiquos. Et dicunt q̄ ascensus est consequentia formalis à singularibus cum constantia, ad terminum communem. Sed isti nullam rationem habent Aristotelis, necdum Petri Hispani. Sunt enim definitiones Aristotelis, non mutandæ: sed interpretandæ. Igitur si queratur quid est ascensus, vel descensus, respondendum est per definitiones textus: quæ sunt clarae. Sed si vis amplius explicare. Ascensus est argumentatio, à singularibus alicuius termini communis ad terminum ipsum communem, vel ab inferioribus ad superiorem. Accipitur enim illie vniuersale, correlatiuè ad singulare, vel ad inferius pro termino communi: etiam si non distribuatur. Et descensus opposito modo est argumentatio à termino communi ad eius singulares vel inferiores. Dixerim vel inferiores: quia antiqui, sicut sub termino specifico faciebant inductionem per singularia, vt iste ignis calefacit, & iste & singuli: ergo omnis ignis calefacit: ita sub termino generico faciebant per específicos: vt omnis homo est sensibilis: & omnis equus est sensibilis, & omnis leo &c. ergo omne animal est sensibilis. Et maxime vbi est distributio pro generibus singularium: vt aliquis homo fuit in arca Noe, & aliquis leo, &c. ergo omne animal fuit in arca Noe. Et quando dicimus à singularibus, &c. non distinguimus inter singulares in supponendo & significando: nam vt supra diximus idem est. Quare etiam in terminis non acta supponentibus potest fieri ascensus: ista chimæra est monstrum, & ista, &c. ergo omnis chimæra est monstrum. Et est sciendum, ascensum conducere ad manifestandam veritatem propositionis de termino vniuersali: descensum vero ad manifestandum falsitatem eius. Probamus enim ignem calefacere: quia iste calefacit, vel iste &c. Sed probamus falsum esse, ignem frigefacere: quia inde sequeretur, vel istum frigefacere vel istum, &c. Quod est falsum. Digladiantur Summulistæ: an ad bonum ascensum requiratur e contrario valere descensum. Sed disputatio est de nihilo: & credo illud non esse necessarium, quia nihil verat hunc esse bonum ascensum, omnis homo est hoc animal, vel omnis homo est hoc animal, &c. ergo omnis homo est animal, quanquam e conuerso non valeat descensus.

Dubia.

Sed circa illa, quæ hactempe

state disputantur in scholis, sunt tria dubia. Primum, An (vt sit bonus ascensus vel descensus) sit necessarium, q̄ sit consequentia formalis. Secundum, an debeat addi in descendentibus illa particula, & sic de singulis. Et tertium, an debeat superaddi constantia,

Circa primum. Notandum

Not. 3.

hic perfunctorie consequentiam esse duplicem: materialem & formalem. Materialis est, quæ tenet solum in talibus terminis: & tali materia: vt homo est animal, ergo omnis homo est animal: quæ tenet solum in materia naturali à non distributo ad distributum, homo non est lapis: ergo nullus homo est lapis: quæ tenet solum in materia remota. Formalis est, quæ tenet in omnibus terminis similis formæ: vt omne animal est substantia, omnis homo est animal: ergo omnis homo est substantia, quæ tenet in omni materia. Vbi notandum est obiter: quæ nam consequentiæ dicantur similis formæ: nam si similitudine formæ in legibus oppositionum, & in syllogismis exactior habebitur sermo. Sed quatenus atinet ad hoc propositum, vt vna consequentia sit similis formæ alteri: requiritur antecedens esse simile antecedenti alterius, & consequens consequenti: nempe, vt sint eiusdem qualitatis & quantitatis, & seruetur eadem ampliatio & appellatio &c. Et deinde, quod si qua fuerit synonymitas, vel identitas inter terminos antecedentis & terminos consequentis in vna consequentia, eadem synonymitas seruetur in altera consequentia. Exempli gratia, hæc duæ consequentiæ, iste homo disputat, & iste homo disputat, &c. ergo omnis homo disputat: iste equus currit, & iste equus currit, &c. ergo omnis leo currit, non sunt similis formæ, licet antecedens primæ sit simile antecedenti secundæ, & consequens consequenti quia in prima consequentia subiecta singularium antecedentis, & subiectum consequentis sunt idem, & in secunda non est illa identitas.

Dicunt ergo omnes Summu

listæ, tria. Primum, q̄ ascensus ac descensus debent esse consequentia formalis. Quare ista consequentia, iste ignis calefacit, & iste ignis calefacit: ergo omnis ignis calefacit, non est bonus ascensus si nihil addas antecedenti: sed solum numeres duo singularia: nam quantum est bona de materia, non tamen tenet in simili forma, iste homo disputat & iste homo disputat: ergo omnis homo disputat. Et ideo dicunt secundo, q̄ vel sunt connumeranda omnia singularia illius vniuersalis: vel quædo illud non est possibile, addenda est antecedenti illa particula, & sic de singulis, vt teneat formaliter in omnibus. Sed adhuc hoc non sufficit vt sit formalis consequentia: nam si descendas sub vniuersali affirmatiua: vt puta omnis homo viuit: ergo iste homo viuit, & iste homo viuit, & sic de singulis, consequentia non est formalis: nam si demonstraueris in vna singulari Antichristum ad intellectum, consequentia non valet. Et ideo dicunt tertio, q̄ addenda est constantia antecedenti: puta isti homines sunt omnes homines: nec licet demonstrare in consequenti nisi illa singularia quæ demonstrantur in constantia, & sic consequentia est optima. Eodem modo ascendendo sub particulari negatiua, iste homo non viuit, vel iste homo non viuit, vel sic de singulis: ergo aliquis homo non viuit, nisi addas constantiam in antecedente, consequentia non valet, vt patet si demonstras in aliqua singulari Antichristum ad intellectum. Vnde constantia est propositio affirmatiua, vbi prædicatur terminus communis sub quo fit ascensus in plurali numero, cum signo collectiuo de omnibus eius suppositis collectiuè sumptis: vt isti homines sunt omnes homines. Ex his eliciunt definitionem ascensus, q̄ sit consequentia formalis à singularibus sufficienter enumeratis cum constantia ad terminum communem. Et

ita uos

ita nos diximus in priori editione. Sed certe hæc definitio præterquam quod non est Aristotelis, nec Petri Hispani, inuoluit multas tricas, cum tamen definitio debet esse peripicua.

Argum. 1.

Primò arguitur inquirendo

quid valeat particula, & sic de singulis: nam vel æquiualeat huic negatiuæ, nullus est alius ignis quin calefaciat, vel æquiualeat omnibus alijs singularibus non enumeratis. Si primum: ergo erit processus in infinitum, quia illa vniuersalis rursus est probanda per ascensum, imò est obscurior quam ipsa vniuersalis sub qua ascenditur. Si secundum: ergo æpissime non possemus comprehendere significationem illius: vt quando sunt innumera supposita. Ad hoc argumentum sunt qui concedant primum inconueniens: alij qui concedant secundum. Dicunt enim primi quod ly, & sic de singulis, subordinatur vniuersali negatiuæ. Sed certe tunc obscurior esset ascensus, & esset processus in infinitum. Alij dicunt q̄ subordinatur copulatiuæ ex omnibus partibus non numeratis. Sed re vera esset maxima capacitas intellectus qui tot propositiones comprehenderet. Dicendum est ergo, quòd illa particula non subordinatur nisi similibus quatuor notitijs, quales sunt in voce, & sic de singulis: quæ significata esse in singulis alijs suppositis sicut in illis, quæ numerata sunt: licet in consequendo tantum valeat sicut si cætera omnia singularia numerarentur. Nec ita secure dixeris, & sic de alijs: quia hæc particula non est distributiva sicut alia. Quare si quatuor solum homines disputassent, alijs non disputantibus: antecedens esset verum & consequens falsum, in hac consequentia, ille homo disputat, & ille homo disputat, & sic de alijs: ergo omnis homo disputat. Et notandum hic primo, quòd in descensu copulatiuo sub vniuersali negatiua, nec in ascensu disiunctiuo sub particulari affirmatiua, non est necessaria illa particula. Item vniuersaliter quando connumerantur omnia supposita: quare si addas in singularibus illam particulam, & non sunt plura, tunc non est necessaria illa particula. Et secundo notato, q̄ in ascensu copulatiuo debet addi particula mediante ly, & in disiunctiuo mediante ly vel, & pariter in descensu, vt sub eadem forma intelligantur singulares, quæ non numerantur, quæ alia numerata exprimuntur.

Argum. 2.

Contra illum modum ponē-

di constantiam, sunt argumenta inextricabilia. Dicam vnum, aut duo exempla, vt appareat quam sit obscurus ille modus arguendi cum constantia. Primum, vix potest poni constantia ad ascendendum sub hac vniuersali: omnes fratres diligunt se. Ascendendum enim est, isti fratres diligunt se, & isti fratres diligunt se, & isti fratres sunt omnes fratres, ergo &c. Sed demonstrando filios Petri & filios Pauli, & sic omnes homines qui habent fratres: certe constantia esset falsa. Nam esset sensus, q̄ illi omnes sunt inter se fratres. Respondent, q̄ ille terminus pluralis constantiæ debet resolui per vnum copulatum, quòd habeat innumeras partes: scilicet isti (demonstrata tota collectione) sunt omnes isti fratres (demonstrando filios vnius patris) & isti fratres (demonstrando filios vnius patris) & isti fratres (demonstrando filios alterius &c.) Vt ly omnes, feratur in totum copulatum. Et si ascendas sub subiecto huius, omne non album est nigrum, casu quo non sint colorata nisi alba, & nigra: non est ponenda sic constantia, ista non alba sunt omnia non alba: quia tunc deberes de-

monstrare totam collectionem alborum & nigrorum, quæ omnia simul sunt non alba, vt vidimus in capite vltimo terminorum: sed constantia debet accipi in hoc sensu, hæc, non album, & non album, & non album, &c. Sunt omnia, non album, & non album, &c. Vt tam subiectum quam prædicatum solum accipiantur pro nigris. Et tertium argumentum est aduersus particulam, & nõ sunt plura, quam diximus supplere vicem alterius, & sic de singulis: casu quo sint solum istæ quatuor propositiones in mundo, Deus est, nullus Deus est, homo est animal, nullus homo est animal, non sequitur. Istæ propositiones non sunt veræ (demonstratis primis contradictorijs) & istæ non sunt veræ (demonstratis secundis) & non sunt plures propositiones: ergo nullæ propositiones sunt veræ: quia antecedens est verum & consequens falsum, pro alijs duabus negatiuis. Respondetur quòd sensus illius particulæ non est ille, quem facit in rigore: sed debent accipi in hoc sensu: vt sit bona consequentia, non sunt plura supposita illius termini vniuersalis, quam illa duo demonstrata in singularibus: & tunc constantia est falsa.

At suppositis huiusmodi ex-

Argum. 3.

positionibus, arguitur contra illum modum arguendi per ascensum vel descensum. Inductio sicut quæuis argumentatio dialectica, debet esse probatiua conclusionis: sed modus iste arguendi per inductionem, nullo modo est probatiuus conclusionis: ergo non est dialecticus. Probe minorem: quia vt argumentatio sit probatiua non sufficit vt istiputant, quòd sit bona consequentia: sed potius requiritur, quòd antecedens sit notius quàm consequens, sed in ista consequentia, v.g. Iste ignis est calefactiuus, & iste est calefactiuus, & sic de singulis, & isti ignes sunt oēs ignes: ergo omnis ignis est calefactiuus, tã dubium est antecedens, sicut consequens: imò tã obsecurius, maxime in casibus supra expressis, & in plurimis alijs, qui solent afferri: ergo illa consequentia non est probatiua nec ostensiuua. Imò vero cum Aristoteles dixerit quòd inductio est verisimilior, & manifestior ad sensum quàm syllogismus, fecerunt iam illam Summulistæ non modo obsecuriorem: sed prorsus inuilem ad quemuis vsum & scientiam.

Igitur quod manifestum est

Nota. 4.

apud Aristotelem & Petrum Hispanum, & omnes antiquos non est necesse, vt inductio sit consequentia formalis, quinimo secundum aliquos tantum est cõsequentia topica, & probabilis, & non adeo rigorosa, vt communiter iuniores Summulistæ volunt. Nam officium dialecticæ non solum est argumentari demonstrando, vt in mathematicis: sed est ars quæ probabiliter disputat. Et ideo sicut aliquando assumit propositiones non necessarias sed probabiles: ita nec semper vtitur consequentijs eidentibus: sed sæpe vtitur probabilibus: & talis est inductio. Et vis inductionis est hæc, vt ex singularibus omnibus quæ experimur: inferat vniuersalem, tã quàm verisimile & probabile, q̄ res ita se habet in alijs quæ non experimur. Et si iste ignis calefacit, & iste & ita singuli quos experimur, omnis ignis calefacit nec opus est addere, & sic de singulis in vniuersum: nec q̄ isti sunt omnes ignes: nam tunc nihil esset dicere. Nec opus est addere, vt alij dicunt, & non est maior ratio de istis quàm de alijs: quia hoc ipsum restaret probandum: sed satis est, ex his quæ cadunt sub experientia inferre vniuersalem. Quo fit, vt inductione non vtantur omnes scientiæ: vt metaphisica non probat quòd om-

nisi homo est animal rationale per inductionem: quia non probatur illa per sensum. Sed illa est immediata, quia prædicatum explicat naturam subiecti: Physicus autem probat motum esse per inductionem: ut habetur tertio Physicorum. Et medicus probat naturas herbarum per experientiam. Quare perperam isti faciunt confundendo inductionem tot particulis & nænijs ut faciant illam formalem, nam præter hoc sit contra vsu antiquorum reddunt illam penè in intelligibilem & nullius utilitatis ad probandum aliquid in omnibus alijs scientijs extra suas Summulas. Vtinam hoc recipiant omnes Summulistæ, & non reuertantur ad alia & ceptas Aegypti.

Nota. 5.

Sed concessio illis, inductio-

nem esse consequentiam formalem, & adeo rigorosam ut cauillari minime possit. Dico primo quod ad hoc quod sit bona consequentia logica non requiritur quod ponatur semper constantia nisi in ascensu negatiuo disiunctiuo, & in descensu copulatiuo affirmatiuo. Et etiam illæ particulæ, sic de singulis, non sunt plura: non est necesse ponantur in ascensu affirmatiuo disiunctiuo; nec in descensu negatiuo copulatiuo: imo si ponatur constantia non sunt necessariae in descensu affirmatiuo copulatiuo: nec in ascensu negatiuo disiunctiuo. Ex quo sequitur, quod nec de ratione ascensus nec descensus est constantia: aut ly: sic de singulis: postquam sæpius possunt esse optimæ consequentiæ sine huiusmodi particulis. Secundo dico quod nec sunt necessariae constantia & illæ particulæ, sic de singulis, non sunt plura: ad hoc quod inductio sit consequentia formalis nam in omnibus casibus in quibus inductio est bona consequentia, sine illis est formalis si seruetur illa synonymitas seu habitudo, quæ est inter terminum qui resoluitur & suas singulares: nam si dicas: homo currit, ergo hic homo currit, vel hic homo currit, &c. non est eiusdem forme cum ista, homo currit, ergo hic equus currit, vel hic equus currit, &c. imo nec cum ista: homo currit, ergo hic homo currit, vel hic homo currit, &c. per primum pronomen demonstrando hominem, qui non est: & per secundum demonstrando lapidem si est possibile quod demonstratur sub illo termino, hic homo. Nam nunquam seruat illa synonymitas & habitudo, quæ erat in prima consequentia inter subiectum antecedentis & subiecta consequentis, quæ sunt singulares illius. Tertio dico quod dato ad hoc, quod inductio sit bona & formalis consequentia sint necessariae, constantia: & illæ particulæ, sic de singulis, non sunt plura: sunt tamen subintelligenda, & non exprimenda, nisi quando vis argumenti hoc exegerit: ne inductio, quæ debet esse argumentum manifestissimum ad sensum, obscurissimum & in intelligibile pene reddatur. Dico vltimo esse impertinentissimum ad bonitatem ascensus quod e contrario sit bonus descensus. Et similiter quod ad bonitatem descensus ediuerso sit bonus ascensus. Quinimo antiqui tantum loquebantur de inductione, quæ est ascensus & nullo modo descensus. Veruntamen est quod paucis seruat, pot fieri (vt iniunxit Summulistæ volunt) quod ascensui respondeat, e diuerso bonus descensus, &c. Prima adiecit in priori editione ad hoc propositum, quæ iam nobis indigna videntur quibus ingenia iuuenim offendamus. Vnum tamen hoc adnotabunt dialectici: quod in via Aristotelis & naturaliter loquendo aliqua propositio est necessaria: cuius omnes singulares sunt contingentes. Aristoteles enim censet hanc esse necessariam, homo est, quia in perpetuum erunt homines:

& tamen Petrus est, Paulus est, &c. sunt contingentes. Et pari ratione, homo non est, est impossibilis: & suæ singulares sunt contingentes.

Lectio secunda.

Tam ascensus quàm descens. Nota. 1.

sus iuxta numerum specierum suppositionis quadruplex est, scilicet copulatiuus, disiunctiuus, copulatus, & disiunctus. Ascensus aut descensus copulatiuus est quando singulares numerantur copulatiue, id est, per hypotheticam copulatiuam. Et disiunctiuus, quando singulares numerantur disiunctiue: id est, per hypotheticam disiunctiuam: vt superiori lectione exemplis monstratum est. Sed ascensus copulatus est, quando terminus pluralis numeri, resoluitur in copulatum complexiue sumptum suarum singularium: vt si subiectum huius, omnes Apostoli Dei sunt duodecim, sic resoluas, omnes isti Apostoli & isti Apostoli, &c. sunt duodecim. Ascensus autem aut descensus disiunctus est, quando terminus communis resoluitur in disiunctum suarum singularium: vt si prædicatum huius omnis homo est animal, resoluas sic, omnis homo est hoc animal vel hoc animal, &c. Vt totum disiunctum sit vnicum prædicatum.

Tum sequitur in secunda par Nota. 2.

te textus regula trimembris. Ascensus descensusque copulatiuus debetur termino supponenti distributiue, disiunctiuus vero debetur termino supponenti determinate. Sed addendum est, quod ascensus descensusque copulatus debetur termino sumpto cum signo collectiuo: disiunctus autem cuiuscumque termino communi potest contingere, quomodo documque supponat, dum modo disiunctum eodem modo supponat sicut terminus ipse sub quo descenditur. Sub utroque enim extremo huius propositionis, omnis homo est animal, potes immediate ascendere & descendere disiunctum, dum tamen disiunctum à parte subiecti supponat distributiue, & à parte prædicati confuse. Sed hoc videtur esse contra regulam vbi habetur quod sub termino confuse tantum supponente nullus potest fieri aut ascensus aut descensus. Rñdet quod uo habet absolute quod non pot fieri ascensus quod non pot fieri aliquid manifestatorius veritatis aut falsitatis. Nam siue descendas per copulatum sine per disiunctum, totum copulatum aut disiunctum supponit eodem modo, sicut ipse terminus communis, imo vero sub termino collectiue sumpto, non congrue sit resolutio per copulatum, Barbare enim dicitur, omnes isti Apostoli, & isti Apostoli, &c. Sed sunt aliquando isti ascensus copulatus aut disiunctus ad demonstrandum pro quibus suppositis accipiuntur illi termini communes: vt quod nullo modo potest fieri alius ascensus sub illo termino: quod contingit in huiusmodi propositionibus: promitto tibi equum ad equitandum requiritur equus, &c.

Ex his sequitur omnem ter-

minum distributiuum mediate vel immediate, tandem resoluendum esse copulatiue, & omnem non distributum, eadem resoluendum esse disiunctiue: nisi supponat confuse tantum à signo speciali confusionis: qualia sunt ly omnes collectiue ly promitto, ly requiritur, &c. Mediate inquam vel immediate: quia ordo resolutionis exigit, nunc inchoandum esse ab vno & postea ab alio, verbi gratia, licet in hac propositione, omnis homo est animal,

mal, non liceat immediate descendere disjunctiue sub prædicato, tamen facta resolutione subiecti licebit. Et licet in hac, omne animal quod est homo est rationale, non liceat immediate disjunctiue ascendere sub ly homo, tamen facta resolutione sub toto complexo licebit. Et eodem modo sub ly hominis, in hac, quilibet equus cuiuslibet hominis est animal, facta resolutione sub toto, licebit ascendere & descendere copulatiue. Volo dicere quod nullus terminus: quantumcunque sit determinatio accepta, vnica, supponit adeo immobiliter, quin facta resolutione totius complexi, liceat illum resolueri iuxta naturam sui signi copulatiue aut disjunctiue: nisi si sint illa signa specialia confusionis.

Not. 4.

At vero circa ordinem ascen-

dendi aut descendendi sub terminis vniuscuiusque propositionis, sunt notandæ tres regulæ pro terminis absolutis: & duæ pro relatiuis. Prima. Sub termino supponente distributiue in ordine ad terminum supponentem determinate, vel in ordine ad aliam particularitatem syncategorematicam præcedentem non licet ascensus priusquam fiat resolutio sub termino supponente determinate: nam alias argueretur à pluribus determinatis ad vnica determinatam respectu multitudinis, qui est defectus in inductione. Vt non sequitur, homo non est hoc rationale, & homo non est hoc rationale, &c. ergo homo non est rationalis. Vnde arguere à pluribus determinatis, &c. est arguere à termino supponente determinate, copulatiue accepto in ordine ad singularia termini distributi, ad ipsum determinate supponentem in ordine ad talem terminum distributum. Denotatur enim tunc in antecedente, singulis suppositis termini distributi aliquid suppositum in infinitis illius particularitatis respondere, & in consequente denotatur responsum vnica singulari illius particularitatis omnibus suppositis terminis distributi. Pariter non sequitur, Petrus vel Paulus non est hic homo, & Petrus vel Paulus non est hic homo, &c. ergo Petrus vel Paulus non est homo: sed prius est resoluenda hæc propositio in disjunctiuam ratione de ly vel, Petrus non est homo, vel Paulus non est homo. Descensus tamen sub tali termino distributo licet quidem: quia ascensus huiusmodi ædificat falsitatem & descensus ædificat veritatem. Et bene sequitur e conuerso, homo non est irrationalis: ergo homo non est hoc rationale, & homo non est hoc rationale, &c. Et eadem est ratio in affirmatiuis, quod valet de scensus & non ascensus. Sunt qui excogitent modum ascendendi prius sub termino distributo, addendo relationem identitatis termino supponenti determinate, verbi gratia, homo non est Petrus & idem homo non est Paulus & sic de singulis: ergo homo non est homo. Nam si non sint, v. g. nisi tres homines vltima singularis est falsa: puta homo qui nec est Petrus nec Paulus, non est Plato. Sed certe modus hic ascendendi non tenet, nec in affirmatiuis, nec in negatiuis, saltem vbi sunt infinita supposita: vt si imaginemur continuum diuisum per partes proportionales minoribus terminatis versus, b. extremum: non sequitur, aliqua pars non est hæc pars (demonstrata prima versus, a.) & eadem non est hæc pars (demonstrata secunda) nam tertia nec est prima nec secunda, & eadem non est hæc pars (demonstrando tertiam) nam sub ly eadem, demonstrando quartam, & sic de singulis: ergo aliqua pars continui (secundum hanc diuisionem) non est pars continui. Nec sequitur affirmatiue, aliquam partem hæc pars præcedit (demonstrando primam) & eandem hæc pars præcedit (de-

monstrando secundam) nam sub ly eadem, demonstrando tertiam: ergo aliquam partem omnis pars præcedit. Secunda regula. Sub termino supponente confuse tantum disjunctim, in ordine ad vniuersalitatem non licet descensus disjunctiuus priusquam illa vniuersalitas resoluatur: nam alias argueretur ab vnica distributione ad plures, respectu partium particularitatis: qui est defectus oppositus defectui primæ regulæ: vt non sequitur, omnis homo est rationalis. ergo omnis homo est hoc rationale, vel omnis homo est hoc rationale, &c. Denotatur enim in antecedente, singulis suppositis subiecti aliquid in infinitis suppositam prædicati conuenire, & in consequenti quod vnum prædicati conueniat omnibus subiecti. Dixerim, respectu vniuersalitatatis, quia etiam si illa vniuersalitas sit syncategorematica est prius resoluenda, quam descendatur sub termino stante confuse: vt non sequitur Petrus & Paulus est homo, diuisiue: ergo Petrus & Paulus est hic homo, vel Petrus & Paulus est hic homo, &c. Sed prius est resoluenda hæc propositio in copulatiuam, Petrus est homo, & Paulus est homo. Ascensus tamen sub tali termino confuse tantum supponente est licitus: vt bene sequitur, omnis homo est hoc animal, vel omnis homo est hoc animal, ergo omnis homo est animal. Nam huiusmodi ascensus ædificat veritatem, & descensus ædificat falsitatem. Tertia regula. Quando omnes termini alicuius propositionis supponunt distributiue aut omnes supponunt determinate, vt si dicas, nullus homo disputat, homo disputat, indifferens est, à quocunque incipias, siue à subiecto siue à prædicato, quantum attinet ad suppositionem nisi aliunde proveniat impedimentum: nam in hac, à quolibet homine quilibet homo differens est ens, si incipias resolutionem ab ablatiuo, illa est vera: & si à nominatiuo, est falsa: quod provenit ratione de ly differens: nam à quolibet homine Petrus differens, non supponit. & ideo inchoandum est à primo termino. Ex his omnibus sequitur quod vniuersaliter incipiendum est à termino supponente determinate: deinde sub termino supponente distributiue, & vltimo sub termino qui supponebat confuse tantum. Vt si dicas, hominis quilibet equus est animal, prius ascendendum est sub genitiuo, & postea sub ly equus, deinde disjunctiue sub prædicato, quod tandem restabit determinate.

Est veruntamen obseruan- Not. 5.

dum in ascensu & descensu, ne varietur genus suppositionis, vel alia proprietates Logicalis. Quare non sequitur, omnis homo est totum in quantitate: ergo iste homo est totum in quantitate, & iste homo, &c. Nam subiectum antecedentis supponit materialiter & subiectum consequentis supponit personaliter. Nec sequitur, Petrus non est species, vel Paulus non est species, &c. ergo homo non est species: quia variatur suppositio personalis in simplicem. Nec sequitur, non cognosco Petrum, & non cognosco Paulum, &c. ergo non cognosco hominem: variatur enim appellatio. Item est obseruandum: vt alij termini sub quibus non sit ascensus, maneant omnino inuariati in sua significatione: & acceptione, vt non sequitur hic homo est animal & e conuerso, & hic homo est animal & e conuerso: ergo omnis homo est animal, & e conuerso: nam ly e conuerso mutat acceptionem. At quando terminus supponebat confuse in ordine ad distributiuum in singularibus illius distributiue potest manere determinate: vt sequitur, omnis homo est animal: ergo Petrus est animal & Paulus est animal,

Sūmu. Do. Sor. F 2 & c. Hæ

Liber Secundus.

&c. Hæ autem regulæ, quæ posite sunt intelliguntur quantum ad ordinem resolutionis ratione suppositio- nis terminorum: nam aliunde potest impediri iste or- do: puta rone restrictionis aut relationis vel alia rone: aliquando terminus quispiam habet tam essentialem de- pendentiam à resolutione alterius, quò nullo modo licet ipsum resolvere ante alium, quomodocunque suppo- nat: si enim dicas, cuiuslibet hominis, b. equus non cur- rit, vt fingamus ly equus, stare determinate, il- la determinata æquivaleret confusa in ordine ad suam determinationem: quia nequaquam licet resolvere illud determinabile ante determinationem: sed non æ- quivaleret confusa in ordine ad prædicatum. E pari ra- tione si dicas exempli gratia, a, hominis quilibet equus est animal, illa, confusa determinationis æquivaleret de- terminate: quia inde est necessario inchoanda resolutio.

Nota. 6.
Regul. pro
relatiuis.

Sed pro relatiuis sunt aliæ duæ

regulæ. Prima. Sub relatiuo reciproco non licet aliquo modo descendere, priusquam sub antecedente: ratio est quia supponit sigillatim vt diximus: ita vt descen- dendo sub antecedente simul descenditur sub relatiuo. Et idem est censendum de relatiuo alietatis, licet alia ra- tione. Nam relatiuum alietatis, non supponit sigillatim sicut suum antecedens, vt si dicas, vnus homo arguit, & alius respondet, ly alius supponit determinate, pro ho- mine alio ab arguente. Sed tamen relatiuum alietatis non refert congrue nisi pro distincto supposito sub ea- dem specie, vel pro distincta specie sub eodem genere. Est enim barbarum dicere, omnis homo disputat, vel homo disputat & alius sedet, sed congrue dicitur vnus vnus homo disputat & alius sedet: vt ly vnus homo, ac- cipitur pro aliquo singulari distincto ab alio. Item cõ- grue dicitur, aliud animal est homo & aliud animal est leo. Quare licet non sit omnino necessarium prius re- solvere antecedens, sicut in relatiuo reciproco: facilius tamen & magis manifesta est resolutio, si incipiamus ab antecedente. Et intelligitur regula quomodocunque supponat antecedens, & quando cunque supponat rela- tiuum reciprocum. Et idem dico de termino includen- te relatiuum, vt si dicas, videns se omnis homo est, & ad mittas ly se, referre prædicatum, illa determinata subie- cti æquivaleret confusa, nam necessario resoluendum est prius prædicatum. Et eadem ratione si dicas, omne vi- dens se est homo, confusa antecedentis æquivaleret deter- minate. Secunda regula. Relatiuum non reciprocum qualecunque sit, non habet necessariam dependentiam a suo antecedente in ascensu & descensu: sed potest prius resolui quam suum antecedens: vt si dicas, omnis homo est animal & illud est rationale, potest fieri im- mediate resolutio sub illo relatiuo, scilicet, omnis ho- mo est animal, & hoc animal quod est homo est ratio- nale, &c. Et ita in relatiuis accidentis & in alijs.

Regulæ. 3.

Ex his demum sequuntur al-
liæ tres regulæ quando loco relatiui licet ponere suum
antecedens. Prima. Loco relatiui reciproci quod est to-
tale extremum, si distribuatur in affirmatiua, licet pone-
re suum antecedens supponens confuse tantum: & in ne-
gatiua si aut determinate, aut distributiue supponat: li-
cet ponere suum antecedens distributum. Exempli gra-
tia, omnis homo est ipsemet, æquipollet huic, omnis ho-
mo est homo: & hæc, homo non est ipsemet, æquivaleret
huic, homo non est homo: & hæc, nullus homo est ipse-

Nota. 7.

met huic, nullus homo est homo. Secunda. Loco relati-
ui reciproci, siue primitiui, siue derivatiui: quod non
est totale extremum: nunquam licet ponere suum ante-
cedens quoad utque singularizetur, verbi gratia, non æ-
quivaleret, aliquis homo videt se, aliquis homo videt ho-
minem: aliquis homo est suus filius, aliquis homo est ho-
minis filius, licet ly suus filius, mediante ly hominis
filius, debeat verificari, vt cognoscatur pro quo suppo-
nit. Non enim satis est ad veritatem illius quod extre-
ma supponant pro eodem: æquivalent tamen, Petrus
videt se, & Petrus videt Petrum. Tertia. Loco relatiui
identitatis non reciproci semper licet ponere suum an-
tecedens, aut absolutum aut restrictum, secundum exigen-
tiam superiorum regularum. Quinimo cauendum
est, ne cum descenditur sub antecedente relatiui non re-
ciprocici, simul descendatur sub relatiuo non reciproco.
Et vt obuietur huic errori, in singularibus antecedentis
exprimendum est cum relatiuo ipsum antecedens com-
muniter supponens, verbi gratia, non sequitur, aliquis
homo est, & quilibet homo est ille: sed debes inferre: er-
go Petrus est & quilibet homo est ille homo qui est, vt
non referat Petrum singulariter: sed hominem cõmuni-
ter. De ordine ascendendi descendendique sub terminis
conditionalium, cæterarumque hypotheticarum & ex-
ponibilium: suis cuiusque locis habebitur sermo.

Caput. XIII.

Ampliatio, est extensio terminia
minori ad maiorem suppositio-
nem: vt, homo potest esse iustus
Restrictio est coarctatio termi-
ni a maiori ad minorem suppositio-
nem: vt homo quod est iustus est sapiens. Aliena-
tio, est distractio termini à propria ad impropria
suppositionem: vt homo est animal pictum,

Lectio prima.

Post tractatum de suppositio-

Nota. 3.

ne subsequitur vt dicamus, de ampliacione, restrictio-
ne, & alienatione. Est ergo ampliatio (vt habetur in tex-
tu) extensio termini à minori ad maiorem suppositio-
nem. Et restrictio, coarctatio à maiori ad minorem. V-
bi, extensio, & coarctatio, idem est quod acceptio ter-
mini pro pluribus suppositis, aut pro paucioribus, aut
in ordine ad plures differentias temporis, aut in ordi-
ne ad pauciores instar ampliacionis aut restrictionis
realis, vt quando cætera resit aut condensantur. Vbi no-
tandum quòd quando terminus accipitur pro suis om-
nibus significatis, quæ illi respondent respectu verbi
præsentis, habet quodammodo statum vt nec amplie-
tur, nec restringatur: vt si dicas, homo disputat. Quan-
do vero accipitur non solum pro presentibus: sed in or-
dine ad aliam differentiam temporis, tunc ampliatur:
extenditur acceptio illius ad plura, vt si dicas homo est
vel fuit iustus, ly homo, accipitur non solum pro præ-
sentibus: sed etiã pro præteritis. Sed si accipitur pro pau-
cioribus, tunc restringitur: vt si dicas, homo qui est ius-
tus est sapiens, non accipitur ly homo, pro omni homi-
ne: sed solum pro iusto. Et est secundo notandum, quòd
termi-

terminus ampliatur dupliciter vno modo ad supponendum pro pluribus suppositis, quæ appellatur ampliatio suppositorum: & hoc modo solus terminus communis suppositione accidentali, personali, aut forte materiali, ampliatur. Et hanc solam ampliationem definiuit Petrus Hispanus dicens. Ampliatio, est extensio termini communis à minori ad maiorem suppositionem. Nam terminus singularis, respectu nullius verbi, potest supponere: nisi pro vnico supposito. Nec terminus supponens naturaliter, potest hoc modo ampliari: vt in hac, homo est animal: nam supponunt illa extrema pro omnibus suis significatis absolute. Nec terminus supponens simpliciter: vt subiectum huius, homo est species: nam supponit pro suo per se significato: quod non est nisi vnum. Sed alio modo accipitur ampliatio termini: non tam proprie: quando potest pro pluribus temporibus supponere, quæ dicitur ampliatio temporum: & isto modo etiam terminus singularis potest ampliari. Et ideo nos statuius definitionem, quæ comprehenderet terminum singularem. Sunt qui dicant, terminum nec ampliari nec restringi nisi actu supponat: sed tamen cum disputatio sit de nomine, melius forsan diceretur quod termini etiam non supponentes ampliatur: dummodo eu parte suæ significationis non repugnet supponere se cundum talem acceptionem.

que modo: quod his octo regulis subsequenter manifestum erit.

Suppositio verbum præsen-

Not. 4.

Regulæ. 8.

tis temporis nec ampliare proprie nec restringere, sit prima regula. Verbum præteriti temporis ampliat ante se ad illud quod est vel fuit, & post se restringit ad illud quod fuit: verbum autem futuri ampliat ante se ad illud quod est vel erit: & post se restringit ad illud quod erit. Idem est censendum de participio quod de suo verbo, dummodo sit totale extremum, aut pars principalis aut adiectiuū ipsius extremi: vt homo est præteritus, Antichristus est peccator futurus, equus est futurus Petri: subiectum ampliatur in prima ad illud, quod est vel fuit, & in alijs duabus ad illud, quod est vel erit: sed si dicas Petrus sepelitur mortuum, nullus terminus ampliatur. Ex quo sequitur, in his propositionibus, Antichristus fuit futurus, Adam erit præteritus, subiectum vtrobique ampliari ad illud quod est vel fuit vel erit. Per hanc primam regulam concedunt Summulistæ mirabiles propositiones, videlicet iuuenis fuit senex: nam Mathusalem fuit senex & ille fuit iuuenis: ergo. Item aliquis homo in ventre matris fuit maior matre, Sanson in ventre matris occidit Philistæos (determinationibus determinantibus subiectum) Nam hic occidit Philistæos, & hic est vel fuit Sanson in ventre matris: ergo. Item carnes comedendæ sunt digestæ, homo sine miraculo victurus est mortuus. Et per secundam partem regulæ senex erit iuuenis. Aliqua mater sine miraculo erit virgo: nam hæc erit virgo, demonstrata puella, & hæc est vel erit mater: ergo. Item iustus iuste damnabitur in inferno, panis comestus est comedendus, corruptum sine miraculo est generandum. &c. Secunda regula. Terminus significans inceptionem ampliat omnes terminos ad id quod est, vel immediate post hoc erit, vt motus incipit esse. Et significans desitionem ad illud quod est vel immediate ante hoc fuit: vt motus desinit esse. Vnde sequitur veritas istarum, incipit esse instans futurum & illud nec est nec fuit nec erit: desinit esse instans præteritum, quod nec est nec fuit nec erit. Nam non potest signari suppositum sub illo relatio cum nullo sit instans immediate post hoc vel immediate ante hoc. Tertia regula. Terminus significans actionem per quam incipit esse aliqua res ampliat terminum rectum ab illo post se ad illud quod est vel erit: & terminus significans corruptionem ampliat ad illud quod est vel fuit. Vt Martinus edificat basilicam: ille accusatus ampliat ad illud quod est vel erit. Et si dicas Martinus destruit domum, ampliatur ad illud quod est vel fuit: sed subiectum nullo modo ampliatur. Si vero dicas, Petrus legit librum nulla est ampliatio, quia per lectionem non incipit esse liber. Quarta regula. Terminus significans prioritatem ampliat terminum rectum ab illo post se ad illud, quod est vel erit: & significans posterioritatem, ad illud quod est vel fuit. Vt si dicas, Adam fuit prior Antichristo, ly Antichristus, stat pro illo quod erit ratione comparatiui. Et si dicas Antichristus erit posterior quam Adam, ampliatur ad præteritum. Quare dictæ propositiones sunt veræ. At non diximus, vt dici solet, quod terminus significans prioritatem ampliat ante se ad præteritum, & terminus significans posterioritatem ampliat ante se ad futurum: nam ampliationes sumuntur ex modo concipiendi: & tamen tunc sequetur esse concedendum quod Adam modo est prior Antichristo: nam ampliaretur ly Adam, ad præteritum,

Nota. 2.

At vero notandum est rur-

sus: non satis esse, vt terminus ampliatur, quod accipiat in ordine ad differentiam temporis præteriti vel futuri: nisi teneatur disunctim in ordine ad duas: vt prædicatum huius: homo fuit iustus, quia solum stat pro præterito, non ampliatur: impertinens enim est quæ plura fuerint supposita præterita illius termini, quam modo sint: sed requiritur quod accipiat pro suppositis in ordine ad plures differentias temporis.

Nec satis est, quod teneatur in ordine ad plures, sed requiritur quod teneatur disunctim in ordine ad alias. Nam si dicas, omnis creatura, quæ est & fuit, erit ly creatura, non ampliatur: sed potius restringitur. nam pro paucioribus supponit, quam si diceres, creatura est. Quia in hac, ly creatura, supponit pro instanti præsentis quod non fuit: & in prima non supponit pro illo, imo in primo instanti creationis rerum ly creatura, supponit in hac, creatura est, & non in illa: quod est signum restrictionis illius. Nec satis est vt terminus ampliatur. quod disunctiue supponat pro illo quod est: vel pro illo quod fuit: nam tunc subiectum huius, homo est ampliaretur: sed requiritur quod disunctim supponat pro omni illo quod est vel fuit: id est, indifferenter pro suppositi præsentibus & pro præteritis, & simili modo dicas respectu de ly erit, aut de ly possibiliter.

Nota. 3.

Igitur, vt præ oculis habeantur

omnia ampliationum genera, notandum quod licet tantum sint tres differentie temporis Physici: scilicet præsens, præteritum, & futurum: nihilominus Dialectici dicunt esse quinque differentias ampliationum: scilicet, est, fuit, erit, potest, & imaginatur esse: quauis verbum præsentis, vt diximus, non proprie ampliet nec restringat. Et possunt ampliare primum verba, vt fuit: & participia, vt futurus: & aduerbia, vt possibiliter: & nomina, vt imaginabile: quorum aliqua ampliant ad duas differentias, aliqua ad tres, vel plures: item alia ampliant: solum ante se, & alia solum post se: & alia vtro-

imo vero quod Adam erit prior Antichristo: quæ propositiones sunt manifeste falsæ: & pariter sequeretur quod Antichristus non est posterior quam Adam quod est manifeste falsum. Quinta regula. Verbum potest, & modus, possibiliter, ampliare omnes terminos tam præcedentes quam sequentes ad supposita, quæ possunt esse. Sed de alijs modis includentibus vniuersalitatem vt contingenter, impossibiliter, & necessario, certum est ampliare ante se ad possibilia. Sed tamen an eodem modo ampliare post se dubium est, quod determinabitur in modalibus: dubium inquam est an in hac, Deus necessario est creans, prædicatum restringatur solum pro creatæ necessario, an amplietur ad possibile: sed parum refert, quia siue prædicatum supponat, siue non, illa modalis est falsa, vt patet per suam de inesse, quæ non est necessaria. Et intelligitur regula, quando isti modi accipiuntur adverbialiter, aut nominaliter in modalibus composita: nam si dicas Deus est ens necessarium, Petrus est homo contingens, non videtur esse aliqua ampliatio. Ex hac quinta regula sequuntur huiusmodi propositiones concedendæ: prædestinatus potest esse reprobus, condemnatus potest esse beatus, licet in inferno nulla sit redemptio. Sexta regula. Nomina verbalia terminata in bile, vel in tiuum, vel si quæ sunt alia aptitudinem significantia, ampliant sua substantiua ad possibilia. Vt Antichristus est generabilis & corruptibilis, domus est edificabilis, &c. Sed intelligitur, dum modo dicant aptitudinem quantum ad existentiam subiecti, vt in exemplis positis. Nam si solum dicant actionem, quæ præsupponit esse subiecti: non ampliant, nisi solum quantum ad formale: vt in hac, Petrus est disputatiuus, non ampliat: subiectum, nec in hac, Petrus est risibilis: sed solum est ampliatio quoad actum ridendi, imo in rigore nulla est ampliatio: quia illi termini solum significant potentiam. Et ideo non accipiuntur nisi pro re, quæ actu habet talem potentiam. Quanquam illa, homo est risibilis, ratione suppositionis naturalis extremorum est necessaria. Ex hac sexta regula sequuntur istæ concedendæ, quod nec generatum est, nec generabitur est generabile, quod nec annihilatum est nec annihilabitur est annihilabile. Septima regula: ly imaginario, & verbum imaginatur, ampliant terminos tam præcedentes quam sequentes: vt sonant ad imaginabilia: vt si dicas, chimæra imaginario peperit sphingem, aut imaginatur peperisse sphingem, omnes termini ampliantur. Octaua & vltima regula. Terminus denotans actum animi interiorem: vt intelligo, volo, &c. & ly significo, ampliant terminos qui reguntur ab illis post se vsque ad imaginabilia: vt si dicas, Petrus intelligit chimæram, accusatiuus ampliat, sed non nominatiuus quemadmodum si dicas, ly chimæra significat chimæram. Vbi caute exprimito ampliacionem verbi, significat: nam ly homo, verbi gratia, non significat quicquid imaginatur esse homo, quia tunc significaret equos & lapides & omnia entia mundi: quod est manifeste falsum: cum non fuerit impositus ad significandum nisi homines, nec subordinetur nisi naturali similitudini hominum: sed ly homo significat omnes homines qui imaginantur esse.

Nota. 5.

Istæ omnes regulæ non aliter probantur: quam ex modo concipiendi, & ex significatione vocum: ad hoc enim inuentæ sunt regulæ ampliationum à Dialecticis, vt explicentur veritates & falsitates propositionum, iuxta suas proprias significationes. Et quanquam fortasse nisi alij termini ampliatiui, non

tamen omnes possunt certis regulis perstringi, verbi gratia, ly præcitus, & prædestinatus, non ampliant solum sicut cætera participia præteriti ad præteritum: nam concedimus quod Antichristus est præcitus, sed nec ampliant tam late sicut ly cognitus, quia non ampliant nisi ad id quod est vel fuit vel erit: non enim prædestinantur, nisi illi qui erunt in aliquo tempore. Item ly promitto, ly requiratur, ampliant: sed huiusmodi ampliaciones ex ipsis significatis terminorum debent considerari. Sunt qui dicant ly video, audio, & cæteros terminos significantes actum animæ exteriorem perinde ampliare, atque ly cognosco, hoc tamen dependet ex alia questione Physica, an notitiæ intuitivæ possint conservari à Deo, in absentia rerum: nam illo concessio, ampliant, alias non.

Lectio secunda.

Pro maiori intelligentia istarum regularum arguitur: primo, contra primum fundamentum, si ly est, vniat pro tempore totius anni præsentis, tunc extrema huius, album est nigrum, ampliantur: Et si Petrus vna die sit albus & alia niger, illa conceditur sicut Petrus erit album: ergo verbum præsentis temporis ampliat. Et confir.

Argu. 1.
An verbi im
portans la-
tium temp.
ampliet.

In euangelio conceditur, cæci vident, claudi ambulant, &c: quod non potest concedi: nisi illis verbis ampliantibus: puta, qui ante erat cæcus, modo videt: ergo. Ad argumentum, admissa illa significatione verbi, forsitan est disputare de nomine, an ampliet, nam solum intelligimus verbum præsentis non ampliare, quando vniat pro instanti præsentis: sed potest nihilominus responderi quod non ampliat, quia non importat plures differentias temporis, cum totum tempus importet per modum præsentis: sed habet amplum modum significandi. Ad confirmationem dicendum est, illas propositiones in communi vsu loquentium accipi in alio sensu, quam faciunt in rigore. nam quando iunguntur termini repugnantes pro eodem tempore: tunc ratione connexionis significatur quod id quod erat cæcum iam videt &c. & quandoque imperceptibilem moram temporis futuri exprimimus per verbum præsentis: vt quando sol est prope ortum, concedimus quod sol iam oritur.

Secundo contra primam regulam arguitur. Verbum præteriti non magis importat differentiam temporis præsentis, quam verbum præsentis differentiam temporis præteriti: sed verbum præsentis non ampliat ante se ad præsens & maxime quia gratis conceditur post se restringere ad præteritum, & ante se ad præsens & præteritum ampliare. Et confir.

Argu. 2.
An verba ea
deamplient
aperte ante
& à parte
post.

Sequeretur inde, hanc propositionem esse veram, Petrus homo albus fuit, casu quo nunc Petrus incipiat esse primum sui esse, & sit albus: nam tantum valeret, sicut Petrus est vel fuit albus: consequens est falsum, quia Petrus nunquam ante hac fuit: & proinde nec illa propositio habuit aliquam de inesse veram. Propter hoc argumentum aliqui antiquitus negarunt verbum præteriti aut futuri aliter ampliare ante se quam post se, sed verbum præteriti vtrinque ampliare solum ad præteritum, & verbum futuri vtrinque ad futurum. Sed tamen est contra modum concipiendi: vnde sumuntur regulæ ampliationum: nam casu quo Petrus fuit niger & modo sit primo albus, concedimus hoc album quandoque

fuit

fuit nigrum, & similiter hic senex quandoque fuit iuuenis, hic infirmus fuit heri sanus, quas tamen illi negant: nam secundum illos idem est, fuit album nigrum, & album fuit nigrum. Item quia pari ratione in hoc, creans necessario est Deus: ly necessario, deberet restringere subiectum sicut prædicatum, & sic illa esset falsa: nam creans necessario, non supponit. Et hæc pariter esse falsa, Deus contingenter est creans: nam ly Deus, stare pro illo quod contingenter est Deus. Item tertio eadem ratione istæ essent æquivalentes, Christus incipit esse Deus, & incipit Christus esse Deus: nam ly incipit eodem modo deberet ampliari à parte ante & à parte post, & tamen prima est hæretica, & secunda est catholica, ut videbimus in materia de incipit. Vnde ad argumētum negatur, quod verbum præteriti non ampliatur magis ad præsens, quam verbum præsentis ad præteritum: imo ex sua significatiōe habet ly fuit, & ly erit, aliter ampliari ante se & aliter post se. Ad confirmationem negatur veritas illius, Petrus homo albus fuit, casu quo nunc primo incipiat esse homo. Nam quoniam ly fuit, ampliatur ante se, tamen semper denotat vnionem prædicati ad subiectum in præteritum. Quare semper requirit suam de inesse fuisse veram: & ly erit, suam de inesse fore veram. Sed tamē dicta propositio esse vera casu quo ad Petrus fuisset homo, & nunc primo inciperet esse albus. Nam sequeretur, Petrus hoc fuit, & hoc est vel fuit homo albus: ergo, &c. Ex quo sequitur in terminis irresolubilibus, idem esse prædicatum & subiectum ponit ante ly fuit, vel post: quæ pollent enim de materia, Michael Michael fuit, Michael, fuit Michael, fuit Michael, Michael. Alij dicunt quod in illa propositione, Petrus homo albus fuit, prædicatum nõ ampliatur quo ad materiam: sed solum quo ad formale ita quod stat pro illo quod fuit ens vel entia, siue sit, siue fuerit album, & est probabile: sed tunc debet concedi ista, Adam omnino homo fuit, casu quo ante hæc solus fuisset Adam, & nunc sint alij homines: nam prædicatum non distribuitur, nisi pro homine qui fuit. Et ideo verisimilius est negare istam, & dicere quod prædicatum etiam ampliatur, iuxta primum modum respondendi.

Argum. 3.
Mortuum quæ
liter ampliatur.

Tertiò, arguitur contra eandem regulam de ampliatiōe participiorum. Si participium præteriti ampliatur sicut verbum præteriti, quæritur ly mortuus, quem sensum facit. Nam vel ista, Petrus est mortuus facit hunc sensum, Petrus vixit & modo nõ vivit: & hoc non quia tunc articulus fidei esset falsus, puta Christus est mortuus: vel facit hunc sensum, Petrus aliquando vixit, & postea non vixit, & tunc sequeretur quod viuum & mortuum non opponerentur: nam stare simul, aliquid esse modo viuum & mortuum ut est Christus. Ad argumētum suat qui dicant ly mortuum nun accipi propriè mediante copula de præsentis nisi pro illo quod non vivit. Vnde inferunt hanc propositionem. Christus est mortuus, non esse veram in sensu proprio: sed, quod ecclesia concedens illam utitur translatione temporis. i. quod loquitur ac si essemus in illo triduo quando fuit mortuus, ut valeat tantum sicut Christus in triduo fuit mortuus. Sed tamen maiorem honorem debemus deferre articulis fidei: non enim ecclesia concederet, quod Christus est mortuus, crucifixus, &c. nisi illæ duæ propositiones essent veræ in sensu proprio. Et ideo notandum hic primo, quod viuens, vno modo accipitur pro corpore conotando extrinsecè habere animam, & alio modo pro toto composito: quod intrinsecè includit animam tanquam partem sui. Et his duobus modis etiam accipitur

ly mortuum: & pro corpore, & pro toto composito. Et utroque modo accipitur dupliciter, scilicet participialiter, & nominaliter. Participialiter tantum valet ly mortuus, sicut quod obiit, vel quod pro aliquo tempore amisit vitam, siue modo vivat, siue non. (Et in hoc sensu propriè sumitur me cõfiteretur Ecclesia quod Christus est mortuus) sicut moriens est, id quod modo amittit vitam: & moriturus est quod obiit vel amittet vitam. Et hoc modo non repugnat quod aliquis sit modo mortuus, & simul viuens sicut Christus: sicut non repugnat, quod sit moriturus postea & victurus: sicut re vera homines mortui post hoc sunt postea resurrectori in die iudicij. Alio modo accipitur ly mortuum, nominaliter: & tunc respectu copulæ de præsentis tantum valet sicut, quod vixit & modo non vivit: & sic mortuum: & viuum respectu eiusdem copulæ repugnant pro eodem tempore. Ex quo sequitur quod sicut nunc Christus est mortuus, ita semper post hæc erit mortuus participialiter, sed tamen sicut non est mortuus nominaliter, ita nec erit post hæc mortuum nominaliter. Quia nominaliter idem est dicere, erit mortuus: & pro aliquo instanti futuro, non vivet. Sed solum in triduo fuit mortuus nominaliter. Et per hoc responsum est ad argumētum. Ex quo sequitur quod quando ly mortuum, accipitur nominaliter non ampliatur: quia solum est proprium participiorum ampliari. Quare nullo modo ly mortuum, potest propriè verificari de aliquo animali: quia quando vivit non est mortuum, & quando non vivit iam non est: sed tamen verificatur pro cadauere proprio: vel si verificatur pro animali non vivente, accipitur tunc participialiter: vel si accipitur nominaliter, tunc accipitur analogicè pro cadauere: & in isto sensu cõcedimus quod Christus fuit mortuus in triduo nominaliter.

Sunt qui ex significatiōe de Not. 1.

ly mortuum: ut inferant propositiones mirabiles: inferunt illas, quæ principijs Dialecticis, & omni modo capiendi repugnant. Inferunt enim quod Petrus existens Parisijs est mortuus Romæ: nam Petrus aliquando vixit Romæ, & nunc non vivit Romæ: ergo est mortuus Romæ. Item existens nunc in peccato, qui antea fuit in gratia, est mortuus in gratia: nam aliquando vixit in gratia & nunc non est in gratia: ergo. Item existens nunc viginti annorum mortuus est, decimonono anno, quia vixit in decimonono: & nunc non vivit in decimonono, ergo est mortuus in decimonono. Et certe eadem ratione fierent hæretici concedentes, quod Deus est præteritus tempore Noe: nam fuit in tempore Noe: & nunc non est in tempore Noe: ergo fuit præteritus tempore Noe, imo quod fuit mortuus tempore Noe. Igitur nullo modo sunt concedendæ huiusmodi propositiones quæ sunt falsæ per regulas Dialecticas. Est enim sciendum quod si aliqua determinatio addatur illi participio mortuus, nõ cadit supra ly vivere, inclusum in participio: sed supra ly obiit, aut desuit vivere: includit enim ly mortuum, utrumque. scilicet quod vixit & pro aliquo tempore desuit vivere. Vnde ista propositio, Petrus est mortuus Romæ, tantum valet sicut Petrus est mortuus, & quando obiit aut desuit vivere erat Romæ. Itaque sic exponitur, Petrus fuit Romæ, & dum erat Romæ obiit: Petrus est mortuus in decimo anno. Petrus obiit dum erat in decimo anno: itaque desuit vivere in decimo anno. Et pari ratione dicendum est de alijs.

Quartò arguitur contra modum ampliandi participiorum.

Verbum præsentis in

Argum. 4.

Liber Secundus.

mēte vltimata ex natura sua significat essentialiter per modum præsentialitatis: ergo per nullum prædicatum potest impediri, quin vniat in ordine ad præsens. Vnde sequitur subiectum huius, Adam est præteritus, stare p̄ Adam præsentis: ac proinde prædicatum non ampliari subiectum, & confir. Esto prædicatum ampliatur subiectum: tamen prædicatum ipsum nõ habet vnde ampliatur: ergo solum accipitur pro illo quod modo est, & est præteritum. Circa hoc argumentum antiqui fuerunt sine causa malè vexati. Non enim poterant intelligere quomodo ly est, vniat pro præsentis, & nihilominus subiectum ampliatur. Et ideo aliqui dixerunt, q̄ copula istius propositionis, Adam est præteritus, non est, ly est, sed ly est præteritus: & tota illa ampliatur subiectum & concedunt nullum illic esse prædicatum. Item q̄ verbū potest esse feminini generis, vt si dicas, Eua est præterita. Hoc est tamen ridiculum: nam sicut in hac, Petrus est amans, ly est, solum est copula, & participium est prædicatum: ita in hac, Petrus est amatus. Item quia eadem est copula si dicas, Petrus est albus, & Petrus est præteritus vel amatus. Sed esto solum ly est, sit copula in illa propositione, adhuc sunt duo modi dicendi. Primus est Pauli V. qui tenet, ly est, in illa propositione distrahi à prædicato, & ideo ly est, adiunctum prædicato ampliatur subiectum: vel vt alij dicunt, ly est, ampliatur à prædicato. Sed contra hoc primum est modus concipiendi: q̄ plurimum valet in Dialectica. Nam vt arguebamus in argumento principali, illud verbum in mente ex natura sua habet vnire in ordine ad tēpus præsens: ergo vbi cunque sit, respectu cuiuscunq; prædicati vnit illo modo. Rem quia secundum istos idem esset dicere, Adam est mortuus, & Adam est vel fuit mortuus, & tamen aliter concipimus per vnā q̄ per aliam: nam per illam de præsentis solum concipimus, q̄ respectu huius instantis solius illud prædicatum conuenit subiecto, & per illam concipimus q̄ respectu huius vel respectu alterius præteriti. Et ideo dicendum est indubie cum Buridano, licet olim dubitauimus de sua opinione: dicendum, inquam, q̄ in illa ly est, vnit pro instanti præsentis, sicut in hac, Petrus, est albus, & prædicatum ampliatur solum subiectum: nam verbum nec ampliatur illic, nec ampliatur: sed respectu huius instantis, verum est dicere q̄ Adam est præteritus: nam esse præteritum, non est esse simpliciter, sed fuisse. Ad confirmationem respondetur, quod licet ly præteritum, aut ly futurum, non ampliatur, nihilominus ex intrinseco suo modo significandi habent, vt ly præteritum, accipitur pro illo quod fuit in ordine, ad quodcunque verbum ponatur: etiam si dicas, Adam erit præteritus: & ly futurum, accipitur pro futuro etiam si dicas, Antichristus fuit futurus: & ideo istæ propositiones sunt veræ. Et hac de causa Dialectici solent vocare ampliationem intrinsecā, illam, quæ prouenit ratione participij: nam tunc extremum ipsum ex sua intrinseca significatione habet vt ampliatur. Et illā quæ venit à verbo vocant extrinsecā.

An verbum ampliatur.

Argum. 5.

An sit ampliatio ad quinque.

Quintò arguitur cōtra septimam & octauam regulas. Nulla est ampliatio ad quinque ergo regulæ supponunt falsum. Probatur. Si esset ponenda illa ampliatio, maximè, quia intellectus potest cognoscere impossibilia, puta chimæram, hircocerum &c. Sed hoc non, ergo non est ponenda. Probatur Minor. Ens est obiectum adæquatum intellectus: nam vt author est Auicenna, qui non intelligit ens nihil intelligit. Quemadmodum enim color est, quod primum obijcitur visui: ita ens est quod primo obijcitur intelle-

ctui: & entia ficta non sunt entia: ergo non sunt intelligibilia. Et confirmatur. Quia si ly significat, ampliaret ad quinque, sequeretur, quod ly homo, significaret omne quod imaginatur esse homo, & sic significaret lapidem. Propter hæc argumenta, vt existimo, Buridanus & alij antiqui negarunt ampliationem ad quinque. Sed re vera vix potest huiusmodi ampliatio negari. Primo Aristote. 3. Ethico. dicit, q̄ voluntas est impossibile, & cum doctore Augustino, nihil sit volitum nisi præcognitum, sit vt impossibile possimus & intelligere & vellet: saltem velleitate conditionali. Item concedimus, q̄ chimæra imaginatur esse, licet sit impossibilis, vbi subiectum accipitur pro illo ficto ente, quod respondet illi termino mediante illa copula: ergo supponit pro illo ac subinde ampliatur. Et ideo ad argumentum, concessio q̄ ens sit obiectum adæquatum intellectus, negatur consequentia, quia inferitur non posse intelligi nisi vera entia: sed solum sequitur q̄ quicquid intellectus cognoscit, cognoscit sub ratione entis. Et ita res habet: quæ non cognosceremus chimæram, nisi quia fingimus esse quoddam ens, licet illud non sit possibile. Et ad confirmationem iam supra responsum est, q̄ ly homo non significat quicquid imaginatur esse homo, vt ampliatio feratur in ly esse homo, sed significat omnem hominem qui imaginatur esse. Vnde non sequitur ly homo, significat hominem, & lapis imaginario est homo: ergo ly homo significat lapidem: nec si inferas, ergo ly homo, lapidem significat: nam medium in maiori non tenetur tam ample sicut in minori. In minori enim ly homo, stat pro illo quod imaginatur esse homo: sed in maiori solum p̄ homine qui imaginatur esse: & ideo in Minori accipitur pro lapide, pro quo non accipitur in Maiori. Sed subsumendo: homo imaginatur esse lapis, optimè sequitur, ergo ly homo significat aliquid quod imaginatur esse lapis.

Sed concessa ista ampliatio

ad quinque eo q̄ impossibilia sunt intelligibilia, disputant Summulistæ, an omne impossibile sit intelligibile. Et videtur q̄ non, propter illud argumentum quod fecimus in c. de termino connotatio: quia non intelligibile, non est intelligibile, & tamen illud non intelligibile, est aliquid impossibile. Et ideo distinguunt q̄ duplex est impossibile: scilicet explicans contradictionem, & implicans contradictionem. Explicans est quando formaliter explicantur duæ contradictoriæ: vt Petrus esse & non esse: vel aliquando ad ipsum non intelligibile esse intelligibile, sequitur non intelligibile: vt ipsummet non intelligibile. Cætera sunt impossibilia implicantia, vt vacuum, chimæra, &c. Tunc dicunt, q̄ impossibile primi generis non est intelligibile sed solum impossibile secundi generis. At certè ista distinctio est voluntaria. Nam impossibile explicans: puta Petrum esse & non esse, est intelligibile: quia licet non assentiamus illi, intelligimus tamen, quid significat hoc, sicut intelligimus chimæram: & tanta regurgantia est q̄ sit chimæra, sicut q̄ Petrus sit & non sit. Et ideo nos dicimus, q̄ omne illud est intelligibile, quod potest cadere sub conceptu entis tanquam obiectum intellectus, siue verum siue fictum: siue implicet, siue explicet contradictionem. Sed ad illud argumentum non intelligibile non est intelligibile non intelligibile est aliquid impossibile &c. concessa maiori negatur Minor: nam ille terminus non intelligibile, habet nõ suppositionem annexā, nisi forsan respectu copulæ à imaginario. Ex hoc em̄ q̄ ly nõ intelligibile, supponat pro aliquo, sequitur q̄ verificatur de illis

Not. 3.
An omne possibile sit intelligibile.

illo: dicendo, hoc est non intelligibile: & si est non intelligibile, sequitur q̄ non est intelligibile, ab affirmatiua ad negatiua variato prædicato, & si non est intelligibile non significabile & ideo non est significatum de ly non intelligibile, ac subinde ly non intelligibile, non supponit pro illo. Sed si quæras quid significat ly non intelligibile. Iam respondimus supra, q̄ significat non intelligibile, quod imaginatur esse: nam possumus nos fingere posse esse aliquam rem: quæ non fit intelligibilis, siue hoc implicet, siue non,

Supereſt ſtatuerere regulas ar-

Not. 3.
Regula. 6.

guendi in ampliacionibus, vt puta locos arguendi, & defectus. Vbi fundamentum fit q̄ amplum respectu minus ampli se habet sicut superius ad inferius. Ex quo ducuntur sex regulæ. Prima. Ab amplo ad non amplum affirmatiuè cum distributione ampli, & posita constantia non ampli bene sequitur: vt, omnis homo potest disputare, & homo est: ergo omnis homo qui est potest disputare. Sed sine constantia non sequitur: nam si nullus homo esset, antecedens esset verum sine consequente. Secunda. A non amplo ad amplum negatiuè, sine distributione ampli & cum constantia non ampli optimè sequitur: vt homo qui est non potest disputare, & homo est: ergo aliquis homo non potest disputare. Tertia regula. Ab amplo ad non amplum negatiuè cum distributione ampli, etiam sine constantia bene sequitur: vt, nullus homo potest esse lapis, ergo nullus homo est lapis. Quarta. A non amplo ad amplum affirmatiuè: sine distributione ampli, etiam sine constantia, bene sequitur: vt, aliquis homo est albus, ergo aliquis homo potest esse albus. Quinta regula. Ab amplo ad non amplum sine distributione ampli nusquam sequitur, nec affirmatiuè, nec negatiuè: nec cum constantia, nec sine illa: vt non sequitur, Aliqua substantia potest esse creatura aliqua substantia impossibiliter est Deus, substantia est, ergo, aliqua substantia quæ est impossibiliter, est Deus: nam ante creationem mundi, ita erat sicut significatur per antecedentia, & aliter q̄ per consequentia. Et à fortiori non sequitur sine constantia. Sexta. A non amplo ad amplum, eum distributione ampli, nullo modo sequitur: vt non sequitur omnis substantia quæ est impossibiliter est creatura: ergo omnis substantia impossibiliter est creatura, omnis substantia quæ est possibiliter est Deus: ergo omnis substantia possibiliter est Deus: vt patet ante creationem mundi.

Not. 4.

Istæ regulæ sunt intelligenda

duabus limitationibus. Prima, quod solum sunt veræ, quantum attinet ad locum arguendi ab amplo ad non amplum, vel e contrario: nam possunt aliæ consequentiæ tenere per alium locum: vt bene sequitur: homo necessario disputat: ergo homo disputat sine constantia, contra primam regulam, & sine distributione, contra quintam: quia arguitur à modali de signo vniuersali, ad suam de inesse. Secunda, q̄ vt istæ regulæ teneant, debet caueri ne committatur alius defectus ex parte aliorum terminorum: vt non sequitur iuxta primam regulam, omnis homo est vel fuit albus: & homo est, ergo omnis homo est albus: quia ex parte prædicati arguitur ab amplo ad non amplum sine distributione. Sed de istis plura in modalibus.

Lectio tertia.

Secunda definitio textus fuit

Not. 1.

reſtrictionis, quæ est coarctatio termini à maiori ad minorem suppositionem, vt iam superius expositum est. Et potest pariter esse quantum ad pauciora supposita, vt in terminis communibus: vel solum quantum ad tempus: vt in singularibus.

Notandum est hic primò: vt

Not. 2.

adnotauimus circa ampliacionem, quot modis contingat terminum aliquem restringi quos Petrus Hispanus assignat in septimo tractatu. Potest enim restringi quoad tempus per copulam implicationis: vt, nullum instans quod est, erit: ly, instans, supponit solum pro presenti. Secundo potest restringi terminus quoad genus: vt si dicas aliquis homo disputat, ly, Aliquis homo supponit pro solis masculis. Et quoad supposita. Quod potest contingere, aut per appositionem inferioris ad superius, vel adiectiuum ad substantiuum, vel determinationis ad determinabile: vt si dicas, animal homo est rationale: in prima non solum totum subiectum: sed ly, animal, ratione restrictionis solum supponit pro homine, & in secunda solum pro animali albo, & in tertia solum pro animali possessore ab homine. Sed tamen adiectiuum à parte vniuersi extremi non restringit substantiuum in alio extremo: alias hæc esset vera, omnis homo est albus, quæ æquivaleret huic, omnis homo albus est albus. Et quantum dicat illic Petrus Hispanus, q̄ saltem restringit substantiuum: quoad genus pro solis masculis: illud iam non recipitur, tamen valde probabile sit vt adnotauimus in cap. de nomine.

Sed sunt aliqua parua dubia

Not. 3.
Dubium. 1.

circa istas restrictiones. Et primo circa modum restringendi copulæ implicationis est notandum, q̄ illa copula semper restringit terminum ad sola supposita quibus conuenit illa habitudo implicationis. Itaque si est implicatio affirmatiua restringit in ordine ad tempus illies copulæ: vt homo qui est erit, accipitur ly, homo solum pro homine presenti: sed si dicas Antichristus q̄ non est, erit: non restringitur Antichristus, ab illo verbo est, pro Antichristo presenti: nam alias illa propositio esset falsa: sed restringitur pro Antichristo qui non est, & non pro presenti. Quare non diximus, q̄ copula implicationis semper restringit in ordine ad suum tempus: sed q̄ restringit ad supposita, quibus conuenit illa habitudo, siue affirmatiua siue negatiua. Et secundo notandum, q̄ quando diximus, terminum restringi à copula implicationis, non intelligimus q̄ supponit semper pro suppositis quibus conuenit illa copula, sed q̄ requiritur vt supponat pro aliquo q̄ conueniat illi habitudo illius copulæ: quod tamen aliquando non sufficit vt supponat, vt si dicas, instans quod fuit est, ly, instans, non supponit pro instanti præterito: quia totum complexum tenetur in ordine ad verbum presentis: & ideo accipitur pro re quæ est instans quod fuit. Sed in hac, instans quod est fuit, ly, instans, bene supponit pro instanti presentis: nam stat pro re quæ est vel fuit instans quod est: sed tamen illa propositio est falsa: quia nõ habuit aliquam de præterito veram: sicut hæc est falsa, instans præsens fuit, licet subiectum supponat.

Secundum dubium est parti-

culare, vtum hæc sit concedenda, omne quod fuit est, vbi notandū est, q̄ relatiuū cum copula implicationis accipit dupliciter. Vno modo participialiter, & alio modo

Not. 4.
Dubium. 2.

do re=

do restrictiue seu verbaliter. Primo modo, homo qui est, tantum valet, sicut homo existens: homo qui fuit, homo praeteritus: homo qui erit, homo futurus: nam verbum sum es fuit erit participijs praeterito, & futuro: & ideo primum mutatur ab verbo praeterito, & secundum a verbo suo. Et re vera Latine loquendo, praeteritum solum supponit pro eo quod iam non est: & futurum, pro illo quod nondum est: imo ipsum verbum praeteriti, fuit, hoc proprie significat: quod fuerit & non sit: ut diximus fuit Ilion, fuerant Troes, id est, iam non sunt. Sed tamen Dialectici non usurpant verba in hac significatione: sed concedunt quod ego fui & ero: licet modo sim. Et eadem ratione si ly, praeteritus, & ly, futurum, sunt participia de ly, fuit, & erit, concedunt quod sum praeteritus & sum futurus ut haec participia non dicant negationem praesentis. Hoc notato respondetur ad dubium, quod si subiectum huius, omne quod fuit est accipiat participialiter, ut aequipolleat huic, omne praeteritum est, manifeste est falsa: nam si ly, praeteritum accipiatur proprie a praeterito: solum accipitur subiectum pro illis quae iam desierunt esse: nam participium ubique ponatur, habet amplum modum significandi intrinsece: quare illic supponit pro Adam & pro Noe. &c. Sed non pro aliquo praesentis. Et si sit participium de ly, fuit, etiam est falsa propter distributionem: quia Adam praeteritus non est, licet ego qui sum, praeteritus sim: nam distribuitur pro omni illo quod fuit, siue sit, siue non. Sed si illa copula implicationis accipiatur restrictiue, illa propositio est vera: nam (ut diximus in superiori notabili) subiectum supponit solum pro re quae est & fuit. Ex isto notabili sequitur has propositiones esse falsas, omne futurum est, omne possibile est, omne generabile est. &c. Nam subiectum distribuitur pro omni re futura vel possibili, &c. Sed si dicas, omne quod erit est, restrictiue haec propositio est vera: nam subiectum non distribuitur nisi pro rebus quae sunt praesentes & erunt, & pari modo, omne quod potest esse est, &c. Sed tamen communiter negantur, quia absolute videntur illae copulae accipi participialiter. Vnde si accipiantur restrictiue non sequitur, omne quod erit est, Antichristus erit: ergo Antichristus est. Sed dicendum est in minori, Antichristus est aliquid quod erit, ut medium teneatur aequè restrictiue. Alij opinantur quod subiecta istarum accipiuntur solum pro suppositis respondentibus in ordine ad copulam implicationis, & non in ordine ad copulam principalem, & tunc omnes illae propositiones sunt falsae. Sed certe hoc est falsum, ut patet per resolutionem iuxta regulas relationum: nam, homo qui erit est, resolvitur, homo est, & ille erit: & ideo solum accipitur subiectum pro illo quod est & erit copulatiue.

Tertium dubium est, an de-

terminabile restringat suam determinationem: sicut restringitur ab illa. Ad quod breuiter respondetur, quod adiectiuum restringitur a suo substantiuo sicut restringit ipsum: ut si dicas, homo albus disputat: sicut ly, homo, solum supponit pro homine qui est albus, ita ly, albus, solum supponit pro albo quod est homo. Sed tamen in determinatio est alterius casus a determinabili, non restringitur ab ipso: ut siue dicas, equus hominis est animal, siue hominis equus utrobique ly, equus: restringitur pro equo hominis: sed in neutra restringitur ly, hominis, pro homine possidente equum. Et hoc non aliter probatur quam ex ipso nomine determinationis: hoc enim est, determinare, nempe restringere, & non restringi: adiectiuum vero non solum est determinatio: sed quae

Not. 5.
Dubium. 3.

applicat suum formale ad substantiuum, per hoc etiam determinatur ad supponendum solum pro illo.

Vltimò tandem adnotandæ

Not. 6.
Regul. 4.

sunt regulæ arguendi in restrictionibus. Vbi fundamētum sit idem esse restrictum respectu non restricti: quod minus amplum respectu magis ampli: quare similes regulæ ponuntur hic, quae in ampliationibus. Prima. A non restricto ad restrictum affirmatiue cum distributione non restricti & cum constantia restricti est bona consequentia: ut, omnis homo disputat, homo qui est doctus est, ergo omnis homo doctus disputat. Secunda e conuerso. A restricto ad non restrictum negatiue sine distributione non restricti & cum constantia restricti est bona consequentia: ut homo doctus non disputat, & homo doctus est: ergo aliquis homo non disputat. Tertia regula. A non restricto ad restrictum, negatiue cum distributione non restricti, etiam sine constantia est bona consequentia: ut nullus homo disputabit: ergo nullus homo qui est disputabit. Quarta. A restricto ad non restrictum affirmatiue sine distributione non restricti: etiam sine constantia est bona consequentia: ut, aliquis homo qui est disputabit: ergo aliquis homo disputabit. Quinta. Nullo modo sequitur a non restricto ad restrictum sine distributione non restricti, nec negatiue, nec affirmatiue: ut non sequitur, homo est femina: ergo aliquis homo est femina: nec sequitur, homo non est masculus: ergo aliquis homo non est masculus. Sexta. A restricto ad non restrictum cum distributione non restricti, nullo modo sequitur: ut nullus homo est femina: ergo omnis homo non est femina: quilibet homo est masculus, ergo omnis homo est masculus.

Tertia definitio textus fuit a-

Not. 7.

alienationis: quae est distractio termini a propria ad impropriam significationem. Vnde quot modis contingit aliquem terminum supponere improprie, alienatur. Et alienatio fit aliquando a praedicato alienante subiectum, ut diximus in regulis analogorum. Verbi gratia, homo est pictus, subiectum alienatur a praedicato. Aliquando terminus, siue subiectum siue praedicatum alienatur ratione totius orationis ex vsu loquendi, ut si dicas, Petrus est quidam leo, ly leo, alienatur ut accipitur pro homine crudeli. Sed est dubium quare adiectiuum positum a parte praedicati potest alienare subiectum & non potest ipsum restringere, & tamen si adiugatur suo substantiuo restringit ipsum. Respondetur causam esse: quia alienatio prouenit ratione significationis. Ex eo enim quod terminus, pictus, significat picturam, alienat subiectum. Sed restrictio prouenit ratione acceptionis. Et ideo adiectiuum non restringit substantiuum nisi quando adiungitur illi, & fit vnus terminus cum illo. Quare in hac, homo est hoc animal pictum, licet subiectum alienetur ad standum pro animali picto, non tamen restringitur ut accipiat solum pro demonstrato.

Præter ista nomina, sunt etiã

Not. 8.

alia quibus vtuntur dialectici: ut sunt diminutio & remotio. Vnde secundum Petrum Hispanum tracta. 7. diminutio est distractio significati, ratione termini adiuncti: ut cū dicimus, hō est mortuus, domus est destructa. &c. praedicata destruūt rōnem subiecti. Et cū dicimus, Aethiops est albus secundum dentes, illic diminuitur significatum de ly, albus. Remotio est distractio termini

VI NON

vt non supponat ratione alicuius modi repugnantis, vt si dicas, homo irrationalis. Sed hec & alia (si qua sunt) omnia reducuntur ad genus restrictionis.

Caput vltimum.

Appellatio est applicatio significati formalis vnius termini ad significatum formale alterius. Quæ est duplex, realis: & rationis, Appellatio realis, est applicatio accidentis realis: vt Petrus est magnus logicus. Appellatio rationis, est applicatio accidentis rationis: vt, homo est species. De appellacione reali constituuntur duæ regulæ. Prima, Quando adiectiuum ponitur à parte prædicati: & substantiuum à parte subiecti non appellat supra formale substantiuum: sed applicat suum significatum ad suppositum substantiuum: vt, Petrus logicus est magnus, magnitudo denotatur conuenire Petro non secundum Logicam. Secunda. Quando adiectiuum & substantiuum situatur à parte eiusdem extremi: tunc adiectiuum appellat supra formale substantiuum: vt, Petrus est magnus Logicus. De appellacione rationis sunt alia duæ. Prima. Prædicatum secundæ intentionis, quando illa intentio conuenit rebus, appellat illam supra primarium significatum subiecti: vt, homo est species, Vltima regula. Terminus significans actum animæ interiorem, appellat proprium conceptum termini in quem fertur: vt, cognosco venientem, denotatur qd cognosco eum per conceptum venientis.

Lectio prima.

Cognitio appellationum ad-

modum est inter cætera dialecticis necessaria: sanè que omnibus scientijs plurimum ancillatur. Quam Petrus Hispanus fateor, nescio quemadmodum definiuit dicens appellatio est acceptio termini pro re existenti. Sed non est iam in vsu hæc sua definitio. Quare nos re totam appellacionis tribus membris comprehendimus. Est enim in textu primo definitio appellacionis, mox diuisio, postremo quatuor regulæ. Appellatio, inquit, est applicatio significati formalis vnius termini ad significatum formale alterius: vt cum dicitur, Petrus est magnus Logicus denotatur magnitudo adiacere logicæ, seu Petro ratione logicæ, vt puta, qd Petrus sit egregie peritus logicæ. Et re vera illa applicatio magnitudinis ad Logicam est appellatio passiuæ, tametsi Dialectici dicant, ly, Logicus, esse appellacionem passiuam: quia est terminus super quem fit appellatio: & ly magnus, esse appellacionem formalem. Et congrue vocatur huiusmodi applicatio, appellatio, quia appellare, apud Latinos præter alias significaciones idem est, quod appellare seu applicare. Et dicitur in definitione, applicatio significati formalis ad significatum formale: quia quan-

do solum est applicatio formalis vnius ad materia' vel suppositum alterius, non est appellatio, vt videbimus in expositione primæ regulæ. In hac enim propositione, homo est albus, nulla est appellatio. At non diximus significati formalis vnius termini connotatiui ad formale alterius connotatiui: nam appellatio rationis fertur etiam supra formale terminum absolutum: vt, homo est species: imo & appellatio realis nonnunquam: vt si dicas Christus est æternus homo, æternitas denotatur adiacere Christo ratione humanitatis, quare illa propositio est falsa. Sed dicitur applicatio significati vnius termini ad significatum alterius, vt distinguamus inter appellationem termini & connotationem, vel significacionem. Nam terminus connotatiuus qm tenetur substantiè, vt, album, significat quidem suum formale: per modum adiacentis suo materiali non tamen appellat: sed connotat. Appellatio enim non est, nisi inter duos terminos. Quæ quidem variat aliquam veritatem propositionis. Enimvero, vt hæc sit vera, Petrus est magnus logicus, nõ satis est, Petrum esse magnum: & esse Logicum: sed requiritur qd habeat magnitudinem Logicæ. Et quemadmodum diximus de ampliacione, ita sciendum est de appellacione, nempe qd nõ requiritur terminus actu supponere: ad hoc vt appellat: sed satis est qd non repugnet eis supponere ratione suæ significacionis.

Subsequitur in textu diuisio Not. 2.

appellacionis in appellacionem realem & rationis. Appellatio realis est applicatio accidentis realis: vt Petrus est magnus Logicus, Petrus est albus monachus. Accidens reale, est illud, quod habet esse præter operationem intellectus. Appellatio rationis est applicatio accidentis rationis: vt, homo est species. Accidens rationis est quod habet esse solum per operationem intellectus: vt ratio species, quæ est esse commune pluribus. Nulla enim res est in se communis pluribus, nisi per ordinem ad intellectum.

Postremo, statuuntur in textu Not. 3.

regulæ quatuor appellacionum. Prima, Quando adiectiuum ponitur à parte prædicati & substantiuum à parte subiecti tunc adiectiuum non appellat supra formale substantiuum: sed solum applicat suum significatum ad suppositum substantiuum: verbi gratia: in hac propositione, hic Medicus est magnus: vt ly Medicus sit subiectum nõ denotatur magnitudo adiacere supposito subiecti ratione Medicinæ, id est, qd sit valde peritus: sed denotatur qd sit magnus corpore. Et in hac, hic monachus est albus: non denotatur, qd habeat habitum album: sed qd sit albus homo. Sed est notandum, qd quanquam ly Medicus, & ly, monachus, ponantur ante copulam, posunt tamen accipi tanquam prædicata, vt si dicas, hic Medicus est magnus, vt solum pronomen sit subiectum & tunc est appellatio magnitudinis ad Medicinam. Moderni tamen Terministæ non vtuntur ista prima regula, quia putant adiectiuum non posse esse totale prædicatum: sed dicunt antedictas propositiones subordinari his, hic Logicus est Logicus magnus, hic monachus est monachus albus. Et ideo negant, prædicatum applicare & prædicatum suum significatum ad suppositum subiecti, sed solum applicatum ad suppositum seu materiale substantiuum secum positum. Sed contra istos primò est argumentum, quia mere gratis negant, nos posse concipere adiectiuum tanquam totale prædicatum. Nulla enim potest fingi ratio nisi quia adiectiuum

Not. 1.

Regula. Examinat.

Adiectiuum & prædicatum.

non potest esse subiectum, & per consequens inferunt, quod non potest esse prædicatum. Sed certe nulla est consequentia. Nam ratio quare non potest esse subiectum, ut declarauimus capite de suppositione: est quia non habet per se suppositum, sed applicat suum significatum ad substantiuum: sed hoc non obstat quin possit esse prædicatum: nam prædicatum est forma subiecti, & subiectum non est forma prædicati. Quare si dicas, iustus est Petrus, ly iustus, habet vicem prædicati. ¶ Secundo arguitur. Voces sunt signa conceptuum: ergo sicut tribus simplicibus vocibus dico, homo est albus, ita tribus simplicibus notitijs concipio illam propositionem. Tertio, quia si hæc, homo est albus, subordinatur huic, homo est homo albus, eadem ratione hæc exclusiua, tantum homo est albus, æquivaleret huic, tantum homo est homo albus, & tamen in communi modo loquendi prima est falsa, & secunda vera. ¶ Quarto. Tunc sequeretur, quod in hac consequentia, omne animal est albu, omnis homo est animal: ergo omnis homo est albus, & in omnibus huius formæ argueretur in quatuor terminis, nam prædicatum Maioris est animal album, & prædicatum conclusionis, homo albus. Et ideo nos dicimus quod adiectiuum potest esse totale prædicatum, & per consequens quod prædicatum applicat suum significatum ad suppositum subiecti. Et hæc regula fuit celebris apud antiquos. Quam ponit S. Tho. 3. par. quæst. 16. arti. 7. & arti. 9. sub his verbis. Subiectum in propositione stat materialiter, & prædicatum formaliter. Et subiectum stare materialiter, ut antiquorum verbis utar, est subijcere prædicato solum suum suppositum & non suam formam. Vnde conceditur de Christo, hic homo est æternus, sed negatur, hic est æternus homo: quia in prima non denotatur æternitatem adiacere supposito subiecti ratione humanitatis: & e conuerso negatur, hic homo est factus, & conceditur, hic est factus homo. Habemus ergo primam regulam, quod prædicatum non appellatur supra subiectum: sed est tanquam forma respectu suppositi seu significati materialis subiecti.

Argum. 1.

Sed ad maiorem intelligentiam

huius regulæ arguitur. Primo, in hac propositione, album est disgregatiuum visus, prædicatum appellatur supra significatum formale subiecti: nam denotatur quod res alba ratione albedinis disgregat visum. Respondetur quod quando prædicatum importat definitionem seu passionem accidentis subiecti, tunc posset quis fortè dicere quod prædicatum appellatur supra formale subiecti. Sed certè melius est negare in vniuersum, talem appellationem. Sed illa propositio est vera sicut hæc, album est dulce, quia subiectum & prædicatum supponunt pro eodem: in qua tamen non denotatur, quod album sit dulce in quantum album. Et hoc confirmatur: quia certè conceditur quod nix est disgregatiua visus, & quod aliqua papyrus est disgregatiua visus, licet non habeat papyrus facere hoc in quantum papyrus, sed in quantum alba.

Argum. 2.

Secundò arguitur cōtra eandem regulam.

In hac propositione, essentia diuina est generans, prædicatum appellatur supra formale subiecti: ergo regula falsa, Probatur antecedens. Si prædicatum solum applicaret actum generandi ad suppositum subiecti, tunc illa propositio esset vera: nam sensus esset, aliqua res quæ est essentia diuina est generans, & tamen est condemnata in de sum. Trini. & fide catho. damnata. ergo sensus illius est, essentia ratione essentia est generans. Ad hoc argumentum moderni Summulistæ

distingunt propositionem assumptam, dicentes quod prædicatum potest accipi substantiue: ut sit sensus, essentia est res generans: & tunc illa propositio est vera. Vel potest accipi adiectiue, ut sit sensus, essentia est essentia generans, & sic illa propositio est falsa. Sed tamen certè sancti patres non distinxerunt illam propositionem: sed absolute condemnarunt illam tanquam hæreticam: & tamen si posset habere sensum verum distinxissent illam. Dicendum ergo, quod illud prædicatum in rigore accipitur adiectiue, æquivaleret enim huic, essentia generat quæ est de verbo adiectiuo. Sed restat respondere ad argumentum principale: nam quantum accipitur adiectiue, sensus illius est, quod aliquid suppositum de ly, essentia, generat: & hoc est verum, quia pater generat. Respondent moderni quod non est ille sensus, sed iste, essentia est essentia generans. Sed certè non plene soluunt argumentum. Arguitur enim quod etiam si sit vera, essentia est essentia generans: nam quando substantiuum est terminus absolutus: ut videbimus in secunda regula, nulla est appellatio realis: imo secundum illos, quoniam substantiuum præcedit, etiam si sit connotatiuum nulla est appellatio: ego in hac, essentia est essentia generans, nulla est appellatio, magis quoniam in ista sua æquivalenti, essentia est generans: ergo solum denotatur actus generandi adiacere supposito de ly, essentia, siue ratione essentia siue ratione personæ, & sic isti non possunt subistere quomodo sit falsa. Igitur dicendum ad argumentum, quod illa propositio, essentia est generans, est in mente formaliter, sicut in voce, ex solis tribus notitijs: vbi ly, generans, ut habetur in regula, non appellatur supra formale subiecti quia est terminus absolutus: sed solum applicat actum generandi ad suppositum immediatum subiecti: quod non est nisi solum essentia, & non persona: imo ut videbimus libr. 5. personæ nullo modo sunt supposita de ly, essentia. Sed pronunciat, satis est quod non sunt supposita immediata. Quare non est sensus, quod aliqua res, quæ est essentia, sit generans: sed quod essentia ipsa generet, seu illud pro quo immediate supponit essentia. Vnde non sequitur hic pater est generans, & hic pater est essentia: ergo essentia generat: nam, ut videbimus libr. 5. arguitur ex puris particularibus, quia ly, pater, non perfecte singularizatur: sed dicendum est in maiori, quicquid est hic pater, est generans: & illa est falsa: quanquam etiam variatur appellatio, ut iam videbimus.

Argum. 3.

Tertiò arguitur contra regulam.

Hæc consequentia non valet, hæc albedo est intensa: & hæc albedo est hæc similitudo: ergo hæc similitudo est intensa, supposito, similitudinem non distinguat ab albedine, & supposito, quod Petrus sit albus ut sex, & Paulus ut duo, ut sint parum similes, & tamen non potest assignari alius defectus nisi quia variatur appellatio: quia, v.g. in maiori prædicatum, intensa, appellatur supra formale de ly, albedo & in conclusione supra formale de ly, similitudo. Moderni dicunt, quod arguitur in quatuor terminis: quia prædicatum Maioris, est in mentely, albedo intensa, & in conclusionely, similitudo intensa. Sed iam illud supra impugnauimus. Nos ergo respondemus, quod licet regula nostra sit veræ (nempe quod prædicatum non appellatur supra formale subiecti) nihilominus sunt aliquæ consequentiæ peccantes in appellatione: quia variatur suppositum subiecti. Exempli gratia. In dicta consequentia variatur appellatio: quia in Maiori ly, intensa, appellatur supra positum de ly albedo, & in conclusione supra positum de ly, si

similitudo:

militudo: & albedo & similitudo licet sint idem re, differunt tamen ratione: sed ad seruandum eandem appellationem concludendum est, hæc similitudo est albedo intensa. Et quod in dicta consequentia non varietur appellatio supra formale subiecti, sed solum supra materiale suppositum, est arguendum: quia subiectum est terminus absolutus. Eadem ratione non sequitur, hæc opinio est intensa, & hæc opinio est hæc formido: ergo hæc formido est intensa. Nec sequitur, hæc consequentia est propositio, ergo propositio est bona. Ex quo sequitur, quod illæ consequentiæ non sunt eiusdem formæ cum hæc, hic homo est albus: hic homo est animal, ergo animal est albus: quia in hac non variat ir appellatio, sicut in illis: nam suppositum de ly homo, & de ly, animal, non differunt ratione. Iste defectus appellationis super diuersa supposita differentia ratione, est plurimum obseruandus, vt videbimus in prædicabilibus & prædicamentis.

Secunda regula. Quando adie-

ctiuum & substantiuum situantur à parte eiusdem extremi, tunc adiectiuum appellat supra formale substantiuum. v.g. Petrus est magnus Logicus, denotatur quod Petrus ratione logicæ sit magnus, id est egregie peritus. Hæc regula non aliter comprobatur quam ex communi modo concipiendi: vnde diueniant omnes regulæ, & ampliacionis & appellationis. Moderni restingunt hanc regulam, quod intelligatur solum quando adiectiuum præcedit. Dicunt enim in his, Petrus est Logicus magnus, Petrus est monachus albus, adiectiuum non appellare supra formale substantiuum. Sed certe gratis isti deuiant a communi modo concipiendi, quo innituntur regulæ appellationum. Idem enim sonant, Petrus est monachus albus, & Petrus est albus monachus. Et (vt coniector) illud inferunt ex eo, quod putant hanc propositionem, Petrus monachus est albus, subordinari huic Petrus monachus est monachus albus, & ideo non esse in secunda aliam appellationem, quam in prima. Sed primo inconuenienti dato, plura contingunt. Veram est quod S. Tho. 3. sent. dist. 11. artic. 2. ad. 3. non idem censet de istis, Christus est factus homo, & Christus est homo factus: nam primam sine distinctione concedit, propter appellationem factiõis ad naturam humanam: secundam tamen distinguit, quia factio potest appellare supra naturam, & tunc est vera, sicut prima: vel supra suppositum de ly, homo, & sic est falsa. Sed tamen in. 3. par. non est vsus hac distinctione. Et ideo, licet in istis propositionibus fidei, tutius sit distinguere: tamen in alijs certe idem est. Petrus est monachus albus, & est albus monachus: est Logicus magnus, est magnus Logicus: imo in Symbolo conceditur quod Christus homo factus est: sicut ista, est factus homo.

Aliqua sunt notabilia circa istam regulam.

Primum quod quando substantiuum est terminus absolutus, non est supra ipsum appellatio realis, nisi solum supra ly homo, quando dicitur de Christo: quod quidem nomen, licet sit absolutum: quando tamen dicitur de Christo habet conditionem connotatiui: de Christo enim concedimus, hic homo est æternus & negamus, hic est æternus homo propter appellationem æternitatis secundum naturam humanam. Item negamus, hic homo est factus: & concedimus, hic est factus homo. Sed si dicas, hic est homo æternus, vel negatur absolute, vel distinguatur sicut illa, Christus est homo factus. Secundo notandum quando substantiuum

& adiectiuum ponuntur ambo à parte subiecti licet nõ sit tam certum appellare sicut à parte prædicati, tamen consulendæ sunt aures. Videtur enim mihi eadem ratio appellandi: vt si dicas monachus albus loquitur, Logicus magnus disputat, certe denotatur magnitudo Logicæ vel candor habitus, &c. Sed in materia incarnationis forsitan non tam libere quis diceret, homo factus redemit mundum, quamquam & illa potest concedi, & hæc negari, homo æternus redemit mundum: videtur enim, ly factus, & ly æternus appellare supra humanitatem. Tertio notandum, quod quando adiectiuum & substantiuum significant accidentia omnino disparata, quorum vnum non potest inherere ratione alterius, tunc non denotatur appellatio secundum regulam. Concedimus enim quod Petrus est albus Musicus & quod est niger Logicus: quæ tamen negarentur si albus, appellaret supra Musicum: quia albedo non potest adiacere ratione Musicæ. Sed tamē in hac, Christus est factus Deus, ly factus, appellat supra naturam diuinam licet non possit Deus esse factus, & ideo negatur. Et in his, Petrus facit domum, facit calceum &c. semper ly facit, appellat supra formale de ly domus, de ly calceus, &c. Et ideo conceduntur istæ copulatiuæ, Petrus facit calceum, qui nihil facit: Petrus destruit domum, qui nihil destruit: & quod Petrus quando facit calceum nihil faciat probatur: nam maxime hoc faceret demonstrando calceum, sed illud non, nam sequitur bene, Petrus hoc facit, & hoc est corium, ergo corium facit. Et eadem ratione nec domum destruit nam domus est lapides & ligna: & illa nõ destruit. Et e conuerso Deus peccatum facit, & tamen non facit peccatum.

Hæc secunda regula quan-

quam specialiter constituatur de appellatione adiectiuum supra substantiuum, extenditur tamen ad determinationem respectu determinabilis, quando accipiuntur vnica acceptione, id est, quando determinatio subsequitur determinabile, vel ambo ponuntur à parte prædicati, vt libro. 3. amplius explicabitur. Exempli gratia. Si dicas, ego vidi Papam, significas te vidisse illum quando erat Papa, & idem est si dicas, ego fui Papam videns. Sed si dicas, ego Pepam vidi, significas te vidisse hominem illum, siue cum esset Papa siue prius. Et si dicas, equus pulcherrimus Regis correbat velociter, de notetur quod equus erat pulcherrimus quando possidebatur à Rege. Et idem denotatur si dicas equus fuit Regis pulcherrimus. Sed si dicas, Regis pulcherrimus equus correbat velociter, denotatur quod est vel fuit pulcher, siue quando possidebatur à Rege siue alio tempore. Vnde non sequitur, Petrus Papam vidit, ergo vidit Papam sicut stat, quod Petrus carnes crudas comedit, nunquam tamen comedit carnes crudas: nam has carnes comedit, quæ fuerunt aliquando crudæ licet nõ quando sunt comestæ. Et in hac propositione, Petrus scripsit papyrus albam, denotatur quod quando cepit scribere erat alba. Et ita pro qualitate aliorum verborum: vt Petrus construxit domum, &c. Secundo etiam extenditur ista regula ad syncategoremata, quæ sunt modi verborum includentes vniuersalitatem. Exempli gratia. In hac, Deus necessario est creans: ly, necessario, appellat necessitatem supra prædicatum. Et in hac, Deus contingenter est creans, ly contingenter, appellat contingentiam. Et in hac, Petrus est & fuit albus, etiam est appellatio copulæ supra prædicatum: sed ly possibilibiter, & ly est, vel fuit, quæ sunt copulæ particulares, non appellant. Est tamen adnotandum in huius-

Sūmu, Do, Sor. G modi

Nota. 4.
Regul. 2.
examinat.

Nota. 6.

Nota. 5.
Tria valde
notanda.

modi appellationibus, quod determinatio appellans supra determinabile, non subinde restringit ipsam quo ad suppositionem, vt adnotauimus. c. de restrictione. Prædicatum enim huius, Deus necessario est creans, nõ est necesse vt restringatur ad supponendum solum pro creante necessario: sed satis est quod non prædicaretur de subiecto nisi mediante ly necessario. Nã si restringere tur prædicatum, tunc ly creans, non supponeret. Item hæc esset vera, Deus necessario est omne ens, nam prædicatum solum supponeret pro ente necessario, & ideo illud prædicatum verificatur mediante ly possibiliter, nec est idem appellare & restringere. Sed forsitan est hæc disputatio de nomine, vt videbimus lib. 3.

Argu. 4.

Contra hanc secundam re-

gulam, vt mellius intelligatur, arguitur primo, Sequeretur inde, hanc propositionem, Petrus est bonus pater esse veram, casu quo haberet bonos filios ipse tamen esset pessimus: nam denotatur bonitas adiacere formali de ly pater, quod est filius: sed illa est manifeste falsa, ergo regula non est vera. Sunt qui sinistrae intelligentes hanc regulam concedunt in illo casu dictam propositionem: & concedunt quod Petrus est percussus carnifex, si Petrus à nullo percutiatur sed ipse percutiat alium: item concedunt quod Petrus est coctus pistor, casu quo decoquat panem: imo quod Deus est creator rudibilis, casu quo creat asinum & breuiter concedunt plures alias quas recensere pudet. Sed tamen manifestum est, quod secundum regulam non sunt illæ concedendæ. Nam regula non est quod formale adiectiuum adiacet formali substantiuo: sed quod adiaceat supposito substantiuo, ratione formalis ipsius substantiuo. v. g. in hac, Petrus est bonus pater denotatur bonitas adiacere non filio, sed patri in quantum pater, id est, quia bene educat filios. Et in hac ineptissima, Petrus est coctus pistor, denotatur quod pistor ipse decoquitur. Et in hac, Deus est creator rudibilis denotatur rudibilitas adiacere, non creaturæ sed Deo ratione creationis. Quare omnes sunt falsæ, & absurdæ.

Nota. 5.

Secundo arguitur, contra re-

gulam sequeretur ex illa hanc propositionem esse veram pater & filius, &c. sunt tres Dij: quia si ly tres, non appellat supra formale de ly Dij, postquam est terminus absolutus: ergo solum appellat supra supposita: sed sunt tria supposita diuina, ergo illa est vera. Circa hoc argumentum notato primo terminum numeralem posse accipi aut nominaliter, vt ly duo aut adverbialiter vt ly bis. Et nominaliter, aut absolute: vt ly duo: aut relatiue, vt ly duplum. Rursus absolute, aut primitiue speciei aut denominatiue, vt trius, triplex. Vnde sunt duæ regulæ. Primam. Nomen numerale absolutum primitiue speciei, adiectum termino substantiali appellat unitatem, aut pluralitatem suppositorum ratione formæ substantialis substantiuo: sed si addatur adiectiuo, tunc non denotat pluralitatem ratione formæ accidentalis, verbi gratia, in hac propositione, Pater filius & Spiritus sanctus sunt tres Dij, denotantur tria supposita in tribus naturis subsistentia. Quare illa est hæretica. Nec sunt audiendi quidam Neoterici concedentes illam in hoc sensu, quod sunt tres personæ quarum quilibet est deus: nam nullo modo potest facere talem sensum. Et propter hos dixit Hieronymus: Ex verbis inordinate prolatis incurritur hæresis. Pari ratione in hac, pater & filius & spiritus sanctus sunt tres æterni, aut tres omnipotentes (vbi ly æterni, & ly omnipotentes, acci-

1. Regula.

pianor (substantiue) denotantur tria supposita subsistentia in tribus æternitatibus aut omnipotentij. Et in hoc sensu negat eas Athanasius in Symbolo: nam in Deo non est nisi vna æternitas & vna omnipotentia. At si accipiantur adiectiue, solum denotantur tria supposita, quorum singula sunt æterna, siue vna æternitate, siue vna omnipotentia, siue tribus. Et in hoc sensu illæ propositiones sunt veræ. Rationem huius regulæ pulchre docet Sanct. Thom. 1. part. quæst. 39. artic. 3. sub hoc tenore: Substantia sicut per se habet subsistere, ita & unitatem aut pluralitatem: sed accidens sicut à subiecto habet esse: ita à subiecto suscipit unitatem aut pluralitatem. Ergo nomen numerale additum substantiuo, numerat (vt sic loquar) formam substantialem, & additum adiectiuo, numerat solum supposita.

At vero de ly homo, vt dicitur

de Christo, est specialis difficultas: nam licet sit terminus absolutus, quia significat suppositum subsistens in humanitate absolute: habet tamen similitudinem connotatiui, quia supponit pro supposito cui extrinsece aduenit humanitas. Et ideo si filius dei assumeret duas humanitates, non esset duo homines: sed vnus homo sicut, si Petrus haberet duas albedines, esset vnus albus & nõ duo alba, vt docet Sanct. Tho. 3. part. quæst. 3. art. 7. licet oppositum dixerat. 3. sent. dist. 1. q. 2. arti. 5. Itaque, Christus est vnus homo, denotat quod sit vnus suppositum humanum, siue vna humanitate siue pluribus: & Christus est duo homines, quod sit plura supposita humana. Sed maius dubium est si tres personæ assumerent eandem humanitatem, vt rum omnes essent tres homines, an vnus homo. Ex vna parte videtur quod esset vnus homo sicut sunt vnus Deus: nõ postquam ly, homo, est terminus substantiuus, ly vnus, dicit unitatem naturæ humanæ, sicut ly Deus, unitatem naturæ diuinæ. Et ita concedit S. Thom. in ambobus locis citatis, quod tunc tres personæ essent vnus homo. Sed profecto ex alia parte sunt argumenta maiora quam pro capto Summularum. Primo, Quamquam ly homo sit terminus absolutus, habet tamen similitudinem termini connotatiui: sed si tres homines haberent eandem albedinem, essent tria alba, iuxta tenorem regulæ, ergo eadem ratione in illo casu tria supposita erunt tres homines. Secundo si tria supposita in illo casu sunt vnus homo, quæro descendendo sub prædicato quid demonstrabitur? In priori editione diximus quod debent demonstrari omnes tres personæ simul ac si ly vnus homo sit terminus collectiuus. Et ita videtur insinuare S. Tho. in 3. part. Sed postea in lectura super. 3. p. mutauimus sententiam: quia non solum omnes tres simul sunt homo in illo casu, sed quilibet per se est homo diuinus. Et ideo qui voluerit sustinere opinionem S. Thom. debet omnino censere de illa tres personæ sunt vnus homo: sicut de hac, tres personæ sunt vnus deus. Et vt videbimus lib. 5. quicquid demonstrat sub prædicato est verum, quod tres personæ sunt hic Deus, etiam si demonstrat patrem: imo filius est hic deus demonstrando patrem, licet non sit pater: quia non est nisi vnus Deus, licet sint tres personæ relatiue, Eodem modo tres personæ sunt hic homo, demonstrando patrem. Sed fateor semper mihi restat scrupulus: quia non eodem modo se habent personæ ad naturam humanam sicut ad diuinam, quia omnino quælibet persona identificatur cum natura diuina, & non cum humana. Et ideo est probabilis opposita opinio, quod in illo casu tres personæ essent tres homines.

Nota. 6.

Not. 3.

Secunda regula. Nomen numeraliale denominatum, siue adiciatur substantiuo absoluto, siue connotatiuo, appellat numerum, solum supra concretum sui substantiu. Concedimus enim quod Deus est vnus, quia est vnum concretum de ly Deus, abstrahens à singulis personis. Item concedimus quod Deus est trinus: quia est tria supposita personalia. Possent hic multiplicari plures regulæ, sed credo quod appellationes terminorum numeralium facilius ex ipsa eorum significatione intelligentur: quam vt possint certis regulis comprehendere. Dicunt, aduerbium temporale denotare interruptionem temporis: vt Petrus bis cantauit missam, bis comedit: denotat quod fuit interruptum tempus inter vnã & aliam missam vel comestionem. Sed certe non est necesse: nam concedimus quod soltricies in mense circuit terram, & tamen nulla est interruptio temporis inter vnã circuitiõnem & aliam: sed satis est quod fuerint triginta circuitiõnes. Et concedimus quod filius Dei bis natus est semel in æternitate, & semel in tempore. Sed verum est quod non conceditur Petrus fuisse bis Parisijs, nisi postquam semel inde egressus est, iterum eodem fuerit regressus. Hæc autem & similia significatione nominum manifestat.

conceptum homo. Itaque homo in quantum sic concipitur est species, quia secundum talem rationem prædicatur de pluribus differentiis specie & ideo, vt supra diximus, illud subiectum supponit simpliciter ita quod non licet descendere ad supposita. Et idem est de hac, animal est genus, & similibus. Sed in his, homo est nomen, amo est verbum, prædicata non appellant supra primarium significatum subiecti, licet sint prædicata secundæ intentionis: quia illa intentio vel ratio nominis vel verbi non conuenit rebus sed terminis ipsis.

Secunda regula est. Terminus significans actum animæ interiorẽ appellat proprium conceptum termini in quem fertur. Vt cognosco hominem, denotatur quod cognosco hominem per illum conceptum homo. Hanc regulam posuimus inter regulas appellationis rationis: quia ita loquuntur iam dialectici & loquendum est vt plures. Quanquam re vera potius hos pertinet ad appellationem realem. Nã appellatio rationis non est nisi quando est appellatio alicuius proprietatis, quæ solum habet esse obiectiuum per operationem intellectus sicut proprietates speciei. Modo ly, cognosco, non est terminus secundæ intentionis: nec cognoscere est ens rationis, licet cognitio producat a ratione: sed certe est proprietas realis, sicut videre & loqui. Et in hac, cognosco hominem, denotatur quod cognosco hominem sub ratione hominis. Sed quia cognoscere hominem sub ratione hois, est cognoscere illum per illum conceptum, homo, dicitur quod ly cognosco, appellat proprium conceptum termini sequentis. Et quia in sensibus exterioribus non formatur notitiæ communes, vt videbitur in libris de anima: non conceditur de terminis significantibus actum animæ exteriorẽ, quod appellent proprium conceptum: vt si quis dicat video hominem, ly video, non appellat proprium conceptum communem hominis. Sed certe, vt est mihi in opinione, eodem modo appellat ly cognosco, & ly video, & ceteri termini importantes actus animæ exteriores. Vt cum dico, video hominem significo quod per visionem formo iudicium intellectu quod ille est homo. Et quando dico, audio patrem, significo quod per auditionem formo iudicium quod ille qui loquitur est pater, licet illa iudicia non sint in sensibus: nam sensus exterior solum format notitias singulares proprii obiecti: vt visus colorati, auditus soni, & c. Quando tamen accusatiuus præcedit, non est appellatio proprii conceptus. Quare non sequitur venientem cognosco, ergo cognosco venientem vt patet si videam animal a remotis, quod venit, & tamen non percipiam an moueatur. Et contra hanc regulam peccat fallacia Aristot. 1. Elench. cognosco corruscum, corruscus est veniens, ergo cognosco venientem: variatur enim appellatio: sed concludendum est, ergo cognosco corruscum qui venit. Et pariter in hac, scio hominem esse animal, ly scio, appellat proprium assensum illius propositionis euidentem. Et proportionabiliter in his: credo Deum esse trinum, opinor quantitatem distingui à re quanta, & c. Eodem modo ly significo, appellat proprium conceptum termini sequentis, vt si dicas, ly homo, significat hominem denotatur quod significat hominem mediante illo conceptu homo. Quare certe in rigore falsum est dicere quod ly homo, significat Petrum quia primarium eius significatum non est nisi homo in communi: sed significat Petrum secundario vel inadæquate, vel cum simili determinatione. Sed con-

Nota. 2.
Regula. 2.

Nota. 9.

Tertio arguitur contra secundam regulam principalem, sequeretur inde quod terminus mentalis mutaret suam significationem. Nam si postquam ego concepi in mente, Petrus est bonus, addatur ad prædicatum ly fur, tunc ly bonus, mutat suam significationem, nam prius significabat probitatem morum, & postea appellat astutiam furandi. Et confirmatur. Si quis concipiat, Petrus facit lignum & postea addatur ad prædicatum ly album, prius ly facit, significat factiõnem simpliciter & postea factiõnem secundum quid. Respondetur quod propter huiusmodi appellationes non variatur significatione terminorum: nam ly bonus, vnioce significat quancunque bonitatem, siue sit in bonam, siue in malam partem, & ly factio quancunque factiõnem, siue simpliciter, siue secundum quid quod est mihi manifestum ex hoc quod si successiue concipio, Petrus est bonus, non mutatur conceptus propterea quod addashomo, vel musicus, vel latro, & cetera. Significat enim ly bonus, quancunque perfectiõnem, licet quando ponitur absolute accipiat pro probitate morum.

Lectio secunda.

Nota. 1.
Regula. 1.

Pro appellatione rationis sunt

aliæ regulæ. Prima prædicatum secundæ intentionis (quando illa intentio conuenit rebus) appellat eam supra primarium significatum subiecti, verbi gratia, in hac propositione, homo est species, prædicatum est terminus secundæ intentionis: quia significat intentionem speciei: quæ habet esse solum per operationem intellectus: & illa conuenit rebus: nam homo ad extra est species humana. Dicit ergo regula quod denotatur in illa propositione rationem speciei conuenire primario significato hominis. Id est, homini in communi: abstrahendo à Petro & Paulo. Et quia nullus homo in rei veritate communis: vt dicebat Plato, vocamus hominem communem, hominem in quantum concipitur per istum

tra hoc est argumentum. Nam tunc sequeretur has propositiones esse falsas, ly, homo significat aliquid: ly homines, significat aliqua: ly omnis, significat aliquid: quia ly homo, non significat mediante illo conceptu aliquid, nec ly omnis mediante illo conceptu aliquid. Respondetur quod in illis propositionibus non exprimitur proprium significatum sed modus significandi: & ideo, ly significo, non appellat ibi proprium conceptum. Pari modo terminus significans actum a actum voluntatis appellat propriam rationem termini sequentis: falsum enim est quod peccator vult malum: nam denotatur, quod vult malum sub ratione mali: quod est impossibile: sed tamen malum vult, quia hoc vult, demonstrando furtum, & hoc est malum. Et eodem modo concedimus quod Deus peccatum vult sed non vult peccatum.

Nota. 3.

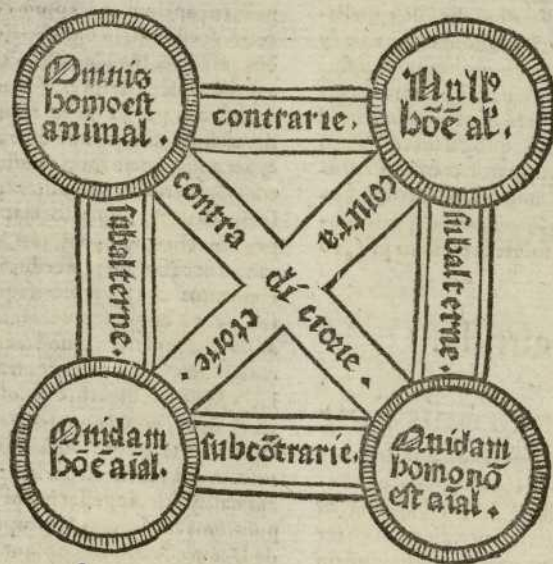
De appellationibus non pos-

Regula. 3.

sunt constitui certæ regulæ, sicut de ampliacionibus: Sit nihilominus prima regula. Vbi variatur appellatio realis non valet consequentia, siue arguatur à non appellante ad appellantem, siue econuerso: vt non sequitur, Petrus est magnus & est logicus, ergo est magnus logicus: nec econuerso, est magnus logicus, ergo est magnus & est logicus: nisi consequentiæ teneant per alium locum: vt puta à modali de signo vniuersali ad suam subalternatam, vel ad suam de inesse: sequitur enim deus necessario est creans, ergo Deus possibiliter est creans: item deus necessario est creans, ergo Deus est creans. Secunda. In adpellatione rationis propriæ, vbi

est secunda intentio conueniens rebus, quomodo cunq; varietur appellatio, non valet consequentia: vt non sequitur, homo est species, omnis homo est animal, ergo animal est species. Nec sequitur, homo est species, ergo species est homo, ab appellante ad non appellantem: quia cum appellatione variatur suppositio. Tertia in appellatione, quæ provenit à termino significante actum animæ vel aliam actionem licet non valeat argumentum à non appellante ad appellantem: valet tamen è conuerso ab appellante ad appellantem, .v.g. non sequitur, venientem cognosco: ergo cognosco venientem. Nec sequitur, Papam vidi: ergo vidi Papam valet tñ econuerso cognosco venientem: ergo venientem cognosco. Vidi Papam: ergo Papam vidi. Sed arguitur quod non valet ad appellantem. Nam enim sequitur, odio interfectorem patris mei ergo interfectorem patris mei odio. Nam si amicus meus interfecisset patrem meum, & ego ignorassem interfectorem, antecedens est verum & consequens falsum. Respondetur quod consequens etiam est verum: nam hunc amicum meum odi sub ratione communi interfectoris licet in particulari diligo. Sed respectu de ly promitto, & de ly teneor alia est ratio. Non enim sequitur ab appellante ad non appellantem: sequitur tamen à non appellante ad appellantem. Et non sequitur promitto tibi equum, ergo equum tibi promitto: sequitur tamen econuerso, equum tibi promitto, ergo promitto tibi equum, quia in prima consequentia arguitur à confusa ad determinatam, & in secunda à determinata ad confusam. Et hæc de appellationibus, atque adeo de secundo libro.

Figura oppositionum.

LIBER TERTIVS DE oppositionibus.

Propositionum categoricarum, quædam participant utroque termino, ut homo est animal, homo non est animal: alia participant vno tantum, ut homo est animal, homo non est lapis: alia vero nullo, ut homo est animal, equus non est lapis. Itæ propositionum participantium utroque termino, alia participant secundum eundem ordinem ut homo est animal: homo non est animal: alia vero ordine conuerso, ut homo est animal, animal est homo. Itæ propositionum participantium utroque termino secundum eundem ordinem, alia sunt contradictoriae, alia contrariae, alia subcontrariae & alia subalternæ. Contradictoriae sunt, vniuersalis affirmatiua, & particularis negatiua: vel vniuersalis negatiua, & particularis affirmatiua eiusdem subiecti & eiusdem prædicati, ut omnis homo est animal, quidam homo non est animal: nullus homo est animal, quidam homo est animal. Contrariae sunt, vniuersalis affirmatiua, & vniuersalis negatiua eiusdem subiecti & eiusdem prædicati, ut omnis homo est animal, nullus homo est animal. Subcontrariae sunt, particularis affirmatiua, & particularis negatiua eiusdem subiecti, & eiusdem prædicati ut quidam homo est animal, quidam homo non est animal. Subalternæ sunt, vniuersalis affirmatiua, & particularis affirmatiua aut vniuersalis negatiua, & particularis negatiua eiusdem subiecti & eiusdem prædicati, ut omnis homo est animal, quidam homo est animal: nullus homo est animal, quidam homo non est animal. Et hoc totum patet in figura præcedenti.

Lectio vnica.

Postquam in superiori libro tractauimus proprietates propositionis, quæ vni per se contingere possunt, subsequitur ut in hoc tertio dicamus de alijs proprietatibus: quæ inter duas propositiones contingunt quæ sunt oppositio æquipollentia & conuersio. Vbi præ hæc: d. modalibus etiã, & hypotheticis disputabimur quo in libro textum sequitur Petri Hispani.

In hoc ergo primo textu ad inuicem duarum inuicem propositionum quæ sunt, oppositio, æquipollentia & conuersio, utitur Petrus Hispanus huiusmodi diuisione. Propositionum categoricarum quædam participant utroque

termino, alia vno tantum, alia nullo. Et loquitur de propositionibus in numero duali. Et accipit, participare non pro hoc quod est partem capere: sicut terra participat virtutem solis, & filius naturam patris: sed pro hoc quod est conuenire. Et vocat terminum, extremum propositionis, puta subiectum & prædicatum. At illæ propositiones quæ nullo termino participant: ut homo est risibilis, equus est hinnibilis, relinquuntur modo, & illæ pariter quæ vno tantum extremo participant: ut homo est animal, equus est animal. Illæ vero quæ participant utroque extremo alia participant eodem ordine, & alia ordine conuerso. De illis quæ participant ordine conuerso, ut homo est animal, animal est homo, dicemus in conuersionibus. Sed illæ quæ participant ordine eodem alia sunt contradictoriae, alia contrariae, alia subcontrariae, & alia subalternæ: quarum definitiones, & exempla sunt in textu perspicua. At verò summulstæ hoc loco cœperunt per abstracta sophismatum præcipitari. Inter quos: nos quoque in prior editione multa temporari dedimus, quæ modo in animo est rescindere.

Petrus Hispanus non consti-

Not. 3.

tuit definitionem oppositionis in genere, sed singulas per se species. At sequitur in hoc Aristotelem primo Periheri. quia nulla est ratio communis oppositionis omnibus speciebus. Nihilominus possumus definire sub distinctione, quod oppositio est affirmatio & negatio eiusdem de eodem, veritate & falsitate, aut sola veritate, aut sola falsitate formaliter repugnantes. Primum pro contradictorijs, secundum pro contrarijs, & tertium pro subcontrarijs. Sunt enim tres tantum species oppositionis: nam subalternæ non opponuntur. Et ut duæ propositiones opponantur quacunque specie oppositionis, requiruntur quinque conditiones: tres generales quæ in omni oppositione sunt necessariae, & duæ speciales in quibus differant inter se species oppositionis.

Oppositio.

Prima conditio generalis est

Not. 4.

1. Conditio

quæ participant utroque extremo ordine eodem, id est, quæ consent ex eodem subiecto & eodem prædicato, ut homo est animal, homo non est animal. Nec sufficit quod sit idem in voce, sed requiritur inuocatio rei. Non enim opponuntur, canis est latrabilis: omnis canis non est latrabilis, si subiectum pro diuersis accipiatur. Nec opponuntur, ego sum Dominicus, ego non sum dominicus: quarum prima profertur à me, & secundo à Petro. Nec istæ Petrus est ultra flumen, Petrus non est ultra flumen: quarum vna profertur in vrbe, & altera in sacello Diui Lazari, eadem ratione. Dubium sit tamen vtrum e conuerso sufficiat eadem significatio: licet non sit eadem vox, nempe vtrum contradicant, Marcus orat Tullius non orat: & videtur quod sic: quia mentales earum contradicunt. Respondetur quod non sufficit, sed requiritur identitas vocis. Hoc expresse dicit Aristot. 1. Elench. cap. 4. At enim, contradictio est vnius & eiusdem non nominis sed rei: non nominis synonymi, sed eiusdem. Et ut diximus in primo libro synonyma sunt duo nomina diuersa in voce, & eiusdem significationis. Et ratio huius

Sūma, Do. Sor.

G 3 est,

Not. 1.

Not. 2.

Liber tertius.

est, quia oppositio non solum debet esse in voce: sed etiam in apparentia. Et illæ propositiones non habent apparentiam contradictionis. Quare non sequitur, si mentales contradicunt, quod ipsæ vocales contradicant. Quamquam possumus dicere quod illæ sunt oppositæ secundum rem, & non secundum apparentiam: qualis requiritur ad verum Elenchum. Est enim Elenchus argumentum conuincens, & ad conuincendum requiritur, quod etiam secundum apparentiam vocis concludamus oppositum. Et pari modo dicendum est, quod inter mentalem & vocalem est oppositio secundum rem licet non secundum apparentiam. Et requiritur identitas, non solum quoad synonymitatem essentialem, sed etiam accidentalem. Non enim opponuntur, equus est homo, & equus non est hominis. Alij addunt in hac conditione, quod etiam propositiones participant in copulis sed hoc in secunda conditione comprehenditur. Nihilominus tamen intelligitur in hac conditione, & etiam participant in modis, si qui sunt determinantes copulam. Non enim opponuntur, Petrus tarde currit, Petrus non currit velociter. Et loquitur de modis qui non faciunt propriæ modales: nec dicuntur vniuersales, nec particulares: vt velociter bene dicitur, &c. Nam de his quæ faciunt modales: vt sunt, necessario, possibiliter, &c. alia est ratio.

Nota. 4.
2. Cōditio.

Secunda conditio generalis

est quod extrema eodem modo accipiantur quoad quantitatē, scilicet, genus suppositionis, ampliationem, restrictionem, & appellationem. Et hoc expressit Aristoteles, dicens primo Periher. quod oppositio est eiusdem de eodem, non æquiuoce, & quæcunque cætera determinantur contra sophistas. Et primo Elencho, illud explicat, quod sit affirmatio & negatio eiusdem de eodem si militer, in eodem tempore, & cætera. Quare in his homo est animal, homo est species, non seroatur eadem acceptio subiecti: sed bene seruatur in his: quidam homo disputat nullus homo disputat. Nam in oppositis non est necessarium: vt seruetur eadem species suppositionis. Nec in his, homo est mortuus, homo non est mortuus, subiectum accipitur eodem modo: nec in his Antichristus erit, Antichristus non est, propter ampliationem. Nec in his, quilibet homo est animal, nullus homo est animal, propter restrictionem. Nec in his, vidi Papam: nullum Papam vidi propter defectum appellationis. Istæ autem optime contradicunt omnis homo necessario est animal, homo possibiliter non est animal: sicut istæ, omnis homo possibiliter est iustus homo impossibiliter est iustus: nam in istis modis qui faciunt modales non requiritur participatio: sed satis est quod non varietur ampliatio & appellatio. Hæc secunda conditio examinabitur inferius: non enim requiritur omnino in contrarijs, & subcontrarijs, vt seruetur eadem acceptio terminorum.

Nota. 5.
3. Cōditio.

Tertia conditio, quæ sint oppo-

sitæ qualitatis. Et intelligitur respectu copulæ principalis: nam copula implicationis potius pertinet ad primam conditionem, quia efficitur pars extremi. De qualitate modorum quæ faciunt modales, non potest certa regula constitui: nam in contradictorijs si manet idem modus, debet negari in vna & affirmari in altera, vt Petrus necessario disputat, Petrus non necessario disputat. Sed tamen potest dari contradictoria per modum particularem affirmatum: vt Petrus possibiliter non disputat. Et in contrarijs si modus est vniuersalis,

potest vtrobiq; affirmari & in subcontrarijs vtrobiq; negari: vt Petrus necessario disputat, Petrus necessario non disputat, sunt contrariæ & contradictoriæ istarum sunt subcontrariæ. Et opposito modo se habet modus particularis: nam in subcontrarijs potest manere vtrobiq; affirmatus & in contrarijs vtrobiq; negatus. Sed de his latius in modalibus. Nec sufficit quod in apparentia sint oppositæ qualitatis, sed requiritur quod sint tales in virtute. Non enim opponuntur: Petrus contingenter disputat, Petrus contingenter non disputat, imo sunt æquiuales.

At conditiones istæ genera-

les non sufficiunt constituere genus aliquod oppositionis. His enim oppositionibus, homo omne animal est, homo non est animal, conueniunt omnes & tamen nullo modo opponuntur cum sint ambæ falsæ, & in similitudine sunt veræ: substantia omnis deus est, aliqua substantia non est deus, sed sunt generales: quia requiruntur in omni oppositione. Præter has autem requiruntur aliæ duæ speciales ad contradictionem & duæ ad contrarietatem, & totidem ad subcontrarietatem.

Nota. 6.

Quarta ergo conditio contradictoriarum est. Omnis vniuersalitas vnus debet mutari in altera in particularitatem: & omnis particularitas in vniuersalitem.

4. Cōditio
cōtradictoriarum.

Quinta denique conditio est.

Omnis vniuersalitas vnus in ordine ad terminum stantem confusæ tantum: debet in altera stare determinate in ordine ad illum: & omnis vniuersalitas in ordine ad terminum stantem determinate, debet in altera stare confusæ tantum in ordine ad illum.

5. Cōditio.

Quarta conditio contraria-

rum est. Omnis particularitas vnus debet mutari in altera in vniuersalitem: debetque manere eadem vniuersalitas in vtraque nisi aliunde committatur defectus veritatis.

4. Cōditio
cōtrariarum.

Quinta. Nulla vniuersalitas

vnus in ordine ad terminum stantem confusæ tantum, debet in altera manere confusæ tantum in ordine ad illum.

5. Cōditio.

Quarta cōditio subcōtraria-

rū. Omnis vniuersalitas vnus debet mutari in altera in particularitatem, debetque manere eadem particularitas in vtraque nisi aliunde committatur defectus falsitatis.

4. Cōditio
subcōtrariarum.

Quinta. Nulla vniuersalitas

vnus in ordine ad terminum stantem determinate debet in altera manere determinate in ordine ad illum.

5. Cōditio.

Ad subalternas autem, quia

non opponuntur: imo subalternans infert subalternatum, non requiritur tertia conditio generalis: imo potius quod sint eiusdem qualitatis quæ sit tertia conditio subalternarum.

3. Cōditio
subalternarum.

Quarta cōditio est. Nulla par-

ticularitas subalternans debet in subalternata mutari in vniuersalitem: sed aliqua vniuersalitas debet potius mutari in particularitatem. Et cum natura subalternarum sit, vt subalternans inferat subalternatum, ca-

4. Cōditio.

ueantur alij defectus logicales, videlicet ne arguatur à confusa ad determinatam, &c.

Not. 7.

Pro declaratione harum specialium conditionum notato, q̄ in singulis speciebus oppositionum vna specialis conditio designat mutatione quantitatis vnus in quantitate alterius, & altera designat ordinem resolutionis terminorum. v. g. ad contradicendum huic propositioni, omnis homo est animal, requiritur primum q̄ subiectum quod hic distribuitur, non distribuatur in altera: & predicatum quod hic non distribuatur, distribuatur in altera. Et hoc precipit quarta conditio contradictoriarum. Secundo requiritur, q̄ sicut in hac affirmatiua prius resoluitur subiectum quam predicatum ita fiat in negatiua. Quare hæc, a. homo non est animal non est sua contradictoria: si fingas ly a. denotare prius esse resoluendum predicatum: nam ambæ sunt veræ. Et ideo precipit quarta conditio contradictoriarum, quod illud subiectum distributum in ordine ad predicatum, supponens confuse, maneat in negatiua determinate in ordine ad illud: vt prius defcendatur sub ipso subiecto. Item precipit quod econuerso designando contradictoriam huic negatiuæ, homo non est animal, illud predicatum distributum, maneat in affirmatiua confuse. Sed dubites. Nonne facilius esset dicere, quod requiritur vt termini ambarum eodem ordine resoluantur? Responderetur, quod non: nam tunc quiconque posset prohibito inchoare à quocunque termino vellet vt proposita ista propositione, omnis homo est animal, posset admittere resolutionem prius sub predicato: & contendere eundem ordinem esse seruandum in contradictorio, homo non est animal: & sic peruertendo regulas dialecticas, faceret affirmatiuam falsam, & negatiuam veram.

Not. 8.

Secundo notandum est circa easdem conditiones: quod est duplex vniuersalitas: scilicet, categorematica: & syncategorematica: & pari modo duplex particularitas. Vniuersalitas categorematica est terminus communis, qui ratione suæ suppositionis est copulatiue resoluendus: vt subiectum huius, omnis homo est animal. Particularitas categorematica est terminus communis, qui ratione suæ suppositionis est disiunctiue resoluendus, vel mediare vel immediate: vt predicatum eiusdem vniuersalis. Vniuersalitas syncategorematica est syncategorema copulatiue resoluendum, vel modus faciens modalem subalternantem: vt ly tantum, ly incipit, ly necessario, ly impossibiliter. Particularitas syncategorematica est syncategorema disiunctiue resoluendum, vel modus faciens modalem subalternantem: vt ly, vel diuisiue sumptum, ly, possibiliter. Ex quo sequitur primo q̄ aduerbia, quæ non faciunt modales, nec dicuntur vniuersalitas, nec particularitas: vt velociter, subtiliter, &c. imo ista aduerbia potius sunt determinationes prædicati, q̄ copulæ: nec tam proprie determinant verbum substantiuum q̄ adiectiuum. Et tamen modi facientes modales, propriissimè determinat verbum substantiuum. Sequitur secundo q̄ termini supponentes immobiliter, nec suat vniuersalitas, nec particularitas: vt subiectum huius, homo est species, & ly, equum, in hac, promitto tibi equum. Et eadem ratione nec ly, & nec ly, vel, quando tenentur complexiue: quia tunc non debent resolui, nec copulatiue, nec diuisiue. Sequitur tertio quod quando aliqua vniuersalitas efficitur pars extremi, tunc dicitur vniuersalitas, non vniuersaliter tenta: vt, ly, homo, in hac, quicquid est om-

nis homo, est animal. Quarto sequitur, quod quando aliquod syncategorema partim resoluitur disiunctiue, & partim copulatiue, tunc est vniuersalitas incompleta & particularitas incompleta: vt ly vterque, ly omne, pro generibus singulorum, ly, contingenter, quod resoluitur per ly, & per ly possibiliter. Vltimo tandem sequitur, quod conditiones quarta & quinta sunt obseruandæ, tam in vniuersalitatibus categorematicis, q̄ in syncategorematicis. Et ideo in conditionibus non diximus, terminus vniuersaliter supponens, in ordine ad terminum confuse supponentem, debet in altera supponere determinate, sed vsi sumus verbo stare, vt comprehenderemus etiam vniuersalitates & particularitates syncategorematicas.

Tertio notandum est specialiter Not. 9.

circa conditiones contrariarum & subcontrariarum, oppositiones contrariarum & subcontrariarum esse oppositiones defectiuas deficientes à ratione contradictionis. Nam in contradictorijs ex veritate vnus sequitur falsitas alterius, & ex falsitate vnus sequitur veritas alterius: sed tamen in contrarijs ex veritate vnus sequitur falsitas alterius: sed ex falsitate vnus non sequitur veritas alterius: quia possunt ambæ esse falsæ. Et in subcontrarijs ex falsitate vnus sequitur veritas alterius: sed tamen ex veritate vnus non sequitur falsitas alterius: quia possunt ambæ esse veræ. Et quia argumentatio perspicacior est in affirmatiuis, q̄ in negatiuis: vtendum est his duabus regulis ad cognoscendum propositiones contrarias & subcontrarias. Prima. Propositis duabus propositionibus oppositæ qualitatis, participantibus in extremis, ordine eodem, si affirmatiua inferat contradictoriam negatiue, & non inferatur ex illa, illæ sunt contrariæ. v. g. Omnis homo disputat, omnis homo non disputat, cognoscuntur esse contrariæ: quia affirmatiua inferat contradictoriam negatiue, & non inferatur ex illa. Probatur regula si affirmatiua inferat contradictoriam negatiue, sequitur q̄ si affirmatiua est vera, contradictoria negatiue est vera, per regulam bonæ consequentiæ, & per consequens negatiua est falsa: quare de primo ad vltimum, ex veritate affirmatiuæ sequitur falsitas negatiuæ: & per consequens non possunt simul esse veræ. Item si ex contradictoria negatiuæ non sequitur affirmatiua, tunc contradictoria negatiuæ potest esse vera, affirmatiua existente falsa: per legem malæ consequentiæ & tunc pariter negatiua erit falsa: quia sua contradictoria est vera: ergo stant ambæ simul falsæ: & per consequens habent legem contrariarum. Secunda regula. Propositis duabus propositionibus oppositæ qualitatis, participantibus in extremis ordine eodem, si ex contradictoria negatiuæ inferatur affirmatiua, sed si ex affirmatiua non inferatur contradictoria negatiue, tales propositiones sunt subcontrariæ. Exempli gratia. Homo disputat, homo non disputat cognoscuntur esse subcontrariæ, in hoc, quod ex contradictoria negatiue inferatur affirmatiua, & tamen ex affirmatiua non inferatur contradictoria negatiue. Et probatur regula. Si ex contradictoria negatiue inferatur affirmatiua: sequitur q̄ si affirmatiua est falsa: contradictoria negatiue est falsa. Nā in bona consequentia si consequens est falsum, ans est falsum: & si contradictoria negatiue est falsa, negatiua erit vera: quare de primo ad vltimum, ex falsitate affirmatiuæ sequitur veritas negatiuæ: per consequens non possunt simul esse falsæ. Itē si ex affirmatiua non inferatur contradictoria negatiue: Sequitur per le-

Regula. 1.

Regula. 2.

gem malæ consequentiæ, q̄ potest affirmatiua esse vera, contradictoria negatiuè existente falsa: & eodem casu negatiua erit vera: ergo ambæ possunt esse simul veræ, & per consequens participant legem sub contrariarum. Ex quo sequitur quod si affirmatiua inferat contradictoriam negatiuè & inferatur ex illa, sunt contradictoriæ: vt omnis homo est animal, homo non est animal. Sed si nec affirmatiua inferat contradictoriam negatiuè, nec inferatur ex illa, tunc nullam legem participant: vt, homo omne album est, homo non est albus.

Not. 9.

Per has regulas intelliguntur

conditiones contrariarum, subcontrariarum & subalternarum. Et primum quo ad secundam conditionem generalem, licitum est in contrarijs, terminum distributum in negatiua pro pluribus accipi quam in affirmatiua. Exempli gratia. Admisso, ista signa, quidam, qui libet, nullus, restringere pro solis masculis (licet Latini non vtantur illis tanq̄ restrictiuis) tunc istæ sunt contrariæ, qui libet homo disputat, omnis homo nõ disputat, vbi subiectum negatiuè stat minus restrictè: quia affirmatiua inferat contradictoriam negatiuè arguendo à restricto at non restrictum, sine distributionem nõ restricti, & tamen e contrario non sequitur. Eadem ratione in subcontrarijs licitum est, terminum non distributum in affirmatiua pro pluribus accipi q̄ in negatiua. v.g. istæ sunt subcontrariæ, homo disputat, quidã homo non disputat: quia ex contradictoria negatiuè inferatur affirmatiua, arguendo eodem modo, à restricto ad non restrictum sine distributione non restricti: & nõ sequitur e conuerso. Pari modo in subalternis affirmatiuis licitum est terminum non distributum in subalternata pro pluribus accipi: quam in subalternante. Extra hos casus debet seruari eadem ampliatio, & restrictio in alijs speciebus oppositionis: sicut in contradictorijs.

Not. 10.

Per easdem regulas elucescit

prima conditio contrariarum, & prima subcontrariarum quæ est quarta in ordine. Habetur enim primo in quarta conditione contrariarum, q̄ omnis particularitas vnus mutetur in alia in vniuersalitate alias manente eadem particularitate, essent veræ. Quare istæ non sunt contrariæ, aliqua substantia omnis Deus est, aliqua substantia non est Deus: vbi manet eadem particularitas categorematica. Nec istæ sunt contrariæ. Omnis homo possibiliter est albus omnis homo possibiliter non est albus: vbi manet eadem particularitas syncategorematica. Secundum membrum illius conditionis est, q̄ maneat eadem vniuersalitas in vtraq; vt, omnis homo est iustus, omnis homo non est iustus: vt ratione illius possint esse falsæ. Sed fit inde exceptio q̄ quando committitur aliud defectus veritatis, non est necesse manere eadem vniuersalitate. Vocamus defectum veritatis, illum ratione cuius dantur falsæ. Et est quando ratione talis defectus ex contradictoria negatiuè non inferatur affirmatiua. v.g. istæ sunt contrariæ, aliquis homo disputat, omnis homo non disputat: vbi terminus non distributus in affirmatiua, magis restringitur: quia affirmatiua inferat contradictoriam negatiuè, à restricto ad non restrictum sine distributione, & e contrario non sequitur. Quare ambæ sunt falsæ si solæ mulieres disputent.

Not. 11.

Pari ratioe intelligitur quar-

ta conditio subcontrariarum. Habetur enim primo, q̄ omnis vniuersalitas mutetur in particularitatem a-

lias manente eadem vniuersalitate possent esse falsæ.

Quare istæ non sunt subcontrariæ, omnis substantia est Deus, omnis substantia Deus nõ est, vbi manet eadem vniuersalitas categorematica: nec istæ, omnis homo nec cessario est iustus, aliquis homo impossibiliter est iustus, vbi manet eadem vniuersalitas syncategorematica. Secundum membrum est, q̄ maneat eadem particularitas in vtraq; vt ratione illius ambæ possint esse veræ. Sed fit inde exceptio, q̄ quando committitur aliud defectus falsitatis non est necesse manere eadem particularitatem. Et vocamus defectum falsitatis ratione cuius ambæ sunt veræ. Et est quando ratione illius affirmatiua non inferat contradictoriam negatiuè. v.g. Istæ sunt subcontrariæ, homo disputat, nullus homo disputat, dantur enim veræ si solæ mulieres disputent, & non possunt esse falsæ.

Ex his sequitur q̄ quando est Not. 12.

aliquod signum includens particularitatem & vniuersalitate, si utrobique affirmetur vel utrobique negetur, tales propositiones nullam legem participant. Et istæ, omnis homo contingenter est iustus, aliquis homo contingenter non est iustus, nullam legem participant: quia ly, contingenter includit ly, & quod est vniuersalitas, & ly, possibiliter, quod est particularitas, imo sunt æquivalentes. Intelligitur hoc corollarium, quando nõ includunt exponentes participantibus, aliquam legem. Nam, vt dicturi sumus in exponibilibus, istæ sunt contrariæ, tantum homo est animal, tantum homo non est animal, ratione secundarum exponentium, dato, ratione primarum maneat eadem particularitas subiecti.

Pari ratione exponuntur quin Not. 13.

tae conditiones. Habetur enim in quinta conditione contrariarum q̄ nulla vniuersalitas in ordine ad terminum stantem confuse tantum, potest manere in altera confuse in ordine ad illum: Nam alias ratione illius darentur veræ, sed debet manere determinatè: aut distributiue. Quare istæ non sunt contrariæ, cuiuslibet hominis qui libet oculus videt, cuiuslibet hominis, a. oculus non videt, vt fingamus ly. a. confundere in ordine ad predicatũ.

Et in quinta subcontrariarum Not. 14.

habetur q̄ nulla vniuersalitas vnus in ordine ad terminum stantem determinatè, potest in alia manere determinatè in ordine ad illum: alias darentur falsæ. Quare istæ non sunt subcontrariæ, hominis oculus non videt, hominis qui libet oculus, b. videns est, vt fingas ly. b. facere determinatum. Si tamen in negatiua diceret, hominis oculus videns non est, optimè essent subcontrariæ: quia determinata predicati non tenetur in ordine ad terminum distributum qui in alia stabat determinatè.

Ex quo sequitur, q̄ oppositio Not. 15.

nes in quibus nullus alius defectus committitur ad contradictionem, nisi quod terminus qui deberet stare confuse in ordine ad vniuersalitate stat determinatè: efficiuntur contrariæ. Et propositiones in quibus terminus q̄ deberet stare determinatè stat confuse, efficiuntur subcontrariæ. v.g. istæ sunt contrariæ, omnis homo, b. animal est, homo non est animal: & istæ subcontrariæ, omnis homo est animal, a. homo non est animal.

Veruntamen distingui solet Not. 16.

duplex oppositio. s. quod aliquando propositiones opponuntur

ponuntur de modo enuntiandi, & de lege simul, & aliquando opponuntur de lege tantum. v.g. quando vna est vniuersalis & alia particularis ex parte subiecti: aut ex parte termini qui ponitur in fronte propositionis, & habet ceteras conditiones tunc sunt contrariæ de modo enuntiandi & de lege. Si autem ambæ sint vniuersales: sunt contrariæ: & si particulares, subcontrariæ dum modo habeant ceteras conditiones. Et dicuntur de modo enuntiandi opponi. i. ex forma enuntiandi quo ad quantitatem & qualitatem. Vt istæ sunt contradictoriæ de modo enuntiandi & de lege, omnis homo est animal, homo non est animal, & istæ contrariæ, cuiuslibet hois oculus videt, nullus hominis oculus videt: & istæ subcontrariæ, alicuius hominis oculus videt, alicuius hominis nullus oculus videt. At quando propositiones participant aliquam legem, non ratione quantitatis subiecti, sed ratione alterius defectus iuxta regulas iam expositas, tunc dicuntur opponi de lege tantum. Vt illæ supra positæ, aliquis homo disputat omnis homo non disputat, sunt contrariæ solum de lege: quia opponuntur solum ratione maioris restrictionis affirmatiuæ. Et istæ sunt solum subcontrariæ, de lege, omnis homo est animal, a. homo non est animal. Et placet nobis iste modus loquendi. Sed tamen sit infallibilis regula quomnes propositiones quibus conueniunt conditiones nostræ participant legem talis oppositionis, & solum illæ. Itaque sit bona consequentia. Istæ propositiones habent oēs conditiones contrariarum: ergo habent legem contrariarum: & e conuerso, habent legem, ergo habent conditiones: vt conditiones, & lex se habeat tanquam causa & effectus, alias frustra essent conditiones: & pariter in cæteris speciebus.

esse merum commentum atque adeo nullam aliam esse necessariam, quæ non comprehendatur his quas assinauimus.

Caput secundum.

Propositionum triplex est materia: naturalis, contingens, & remota. Naturalis est illa in qua prædicatum est de essentia subiecti vel proprium eius. vt homo est animal homo est rationalis, homo est risibilis. Contingens est illa in qua prædicatum potest adesse: & abesse subiecto præter subiecti corruptionem, vt homo est iustus. Remota est illa in qua prædicatum non potest conuenire subiecto: vt homo est lapis.

Lectio vnica.

Disputatio hæc de materia p

Not. 1.

positionum non est in Summulis exactè tradenda sanè quæ pertinet ad exordium prædicabilium vbi illa explicabimus. At vero Petrus Hispanus eo hic inseruit: vt planè constitueret leges oppositionum. Nam oppositiones, saltem, contrariæ & subcontrariæ, aliam legem seruant in materia naturali aut remota, & aliam in materia contingenti. Igitur pro captu Summulistarum notandum primo, quod materia propositionis est habitudo prædicati ad subiectum. Cum enim prædicatum sit vt forma subiecti, potest tripliciter se habere respectu illius. Aut enim est de eius essentia, & tunc constituit materiam naturalem: aut est accidens eius, & tunc constituit materiam contingentem: aut est illi repugnans, & tunc constituit materiam remotam, vt in exemplis textus dilucidum est.

Materia pro positionis.

Notandum est secundò quod du

Not. 2.

plex est prædicatio: alia identica, in qua idem de eodè prædicatur, vel synonymum de synonymo: vt homo est homo, Marcus est Tullius, alia disparata in qua prædicatur vnum disparatum de alio: vt homo est lapis: alia est nec identica nec disparata: vt homo est animal. In primo libro expositum habes, qui termini sunt identici, qui ve synonymi, & qui dicantur disparati. Prædicatio identica aut disparata non dicitur proprie directa: quia in illis neutrum extremum se habet proprie, vt forma alterius. Etenim nec idem propriæ est forma sui ipsius, nec quod repugnat alicui potest se habere vt forma illius. At prædicatio, quæ nec est identica nec disparata: secatur in prædicationem directam, & indirectam. Prædicatio directa est, quando prædicatur definitio aut pars definitionis de definito, vel accidens de subiecto, vt homo est animal rationale, homo est animal, homo est risibilis, homo est iustus: Album est coloratum: nam coloratum, est genus ad album. Prædicatio indirecta est, in qua e conuerso prædicatur definitum de definitione, vel parte ipsius, aut subiectum de accidente: vt animal est homo, album est homo, & similes. Dicitur prædicatio directa, quia prædicatò verè significat formam subiecti: & indirecta, quia e conuerso subiectum significat formam prædicati. Directus em̄ modus prædicati est, quod forma prædicati

Prædicatio identica, & nō idetica.

Prædicatio directa & indirecta.

de sup.

Not. 17.

Omnes istæ conditiones in-

telliguntur conditionaliter. Vt quando dicitur quod in contradictorijs vniuersalitas debet mutari in particularitatem & e conuerso, intelligitur, nisi omnes sint termini singulares: vt Petrus est Paulus, Petrus non est Paulus. Et pari modo in cæteris. Et in contrarijs possunt omnes termini vniuersaliter supponere: imo tunc maxime sunt contrariæ: vt omnis homo est animal omnis homo non est animal. Et in subcontrarijs possunt manere oēs particulariter: vt homo est animal, homo animal non est. Circa subalternas nihil est adnotandum. Est em̄ lex subalternarum, vt videbimus: quod subalternans inferat subalternatam. Quare omnis defectus consequentia est defectus subalternarum.

Not. 18.

Ex his quæ dicta sunt elicitur

primo: omnem propositionem in qua est aliqua vniuersalitas vniuersaliter tenet, posse habere contrariam, per hoc solum, quod maneat illa vniuersalitas, cæteris omnibus obseruatis ad oppositionem. Imo vero si sit aliqua appellatio aut restrictio in propositione affirmatiua, ratione illius potest habere contrarium sine aliqua vniuersalitate: vt noui Paulum pontificem, Paulum pontificem non noui. Eadem ratione omnis propositio in qua est aliqua particularis potest habere subcontrariam, vel vbi in affirmatiua sit minor appellatio, vt Paulum pontificem vidi, non vidi Paulum pontificem.

Not. 19.

Solent hic multiplicari aliæ

conditiones. Et illa potissimum quæ tangit suppositionem mixtam: sed infra nos aperte monstrabimus, hanc

de supposito aut de subiecto. Alij definiunt prædicationem directam, & sit illa in qua prædicatur superius de inferiori, vel connotatum de absoluto. Sed vt videbitur loco citato, nostræ definitiones sunt perspicaciores, & quæ significantius explicant naturam rei. Ex quo sequitur hanc propositionem, comedens est cœnans, esse directam: quia prædicatum est accidens subiecti, nam cœnare includit comedere: & addit aliquid aliud, puta quod fiat tali tempore: sed econuerso, cœnans est comedens, est indirecta: quia comedere non accidit cœnanti. Forfan posset censeri directa, alia ratione, scilicet quia prædicatur genus de specie. Sed de hoc videbimus loco citato: quantum ad terministas parū refert.

Not. 3.

Prædicatio essentialis accidentalis.

Notandum est tertio, quod

prædicationes indirectæ propriæ nec dicuntur essentialis: nec accidentales: quia in illis prædicatum non significat formam subiecti. Sed prædicatio directa diuiditur in essentialem & accidentalem. Vnde in textu Petrus Hispanus consulto non dixit quod prædicatio naturalis est, in qua vnum extremum est de essentia alterius, sed in qua prædicatum est de essentia subiecti: & contingens, in qua prædicatum est accidens subiecti. Quare ista, animal rationale est homo coloratus est album: non dicuntur essentialis: nec ista, album est homo, est contingens seu accidentalis: deficit enim genus definiti: quia non sunt directæ. Et prædicatio proprii connumeratur à Petro Hispano in materia naturali: quia licet prædicatum non significet essentiam subiecti, significat tamen accidens in separabile. Vnde naturam accidentis expressit per hoc quod possit adesse & abesse præter subiecti corruptionem. Quod potest exponi quantum ad res: videlicet quod re existente potest modo inhaerere, modo non inhaerere, sicut album respectu hominis. Sed secundæ intentionaliter, est, quod prædicatum possit affirmari & negari de subiecto supponente, medianre copula de præsentis seclusa ampliatione, quod est accidentaliter & transmutabiliter prædicari, vt homo est albus.

Not. 4.

At vero notandum est quarto

quod quamquam modo prædicto loquendum est de prædicatione naturali, tamen quantum atinet ad Summulistas, & ad leges oppositionum, connumerabimus in materia naturali omnes propositiones ex terminis synonymis, aut identicis: imo aliquas indirectas. Breuiter omnes, quæ constant ex terminis convertibilibus, aut in quibus prædicatur superius de inferiori: vt homo est homo, Marcus est Cicero, rationale est homo risibile est homo, homo est animal: sed tamen, animal est homo, non censetur in materia naturali: quia prædicatum non prædicat verè de subiecto distributo per verbum præsentis temporis. Item omnes propositiones extremorum impertinentium, puta, quæ nec se inferunt ne inter se repugnant, censentur in materia contingenti, siue fuerint directæ, siue indirectæ: vt album est dulce, comedens est cœnans, cœnans est comedens, coloratum est album, quamquam ista, album est coloratum, sit in materia naturali: imo animal est homo, censetur in materia contingenti: nam satis est quod prædicato non repugnat abesse subiecto præter subiecti corruptionem, vt si nullus sit homo sunt tamen animalia bruta. Item omnes propositiones, quæ constant extremis repugnantibus, sunt in materia remota: vt homo est lapis, lapis est homo.

Ex dictis subsequitur, quod Not. 5.

omnes propositiones quæ constant ex eodem subiecto, & eodem prædicato, sunt in eadem materia, quomodo cunque variantur ratione quantitatis, aut qualitatis, etiam si vna sit exponibilis, & non alia: siue vna sit vera & alia falsa, aut vna necessaria & alia impossibilis, aut contingens, siue termini supponant siue non. Exempli gratia. Omnes istæ sunt in materia naturali, homo est animal, nullus homo est animal, tantum homo est animal, chimæra est animal si est homo. &c. nam materia propositionis est habitudo sola extremorum, quomodo cunque varietur qualitas aut quantitas. Item hæc sunt in materia contingenti, homo est albus, homo necessario est albus, homo impossibiliter est albus, homo possibiliter est albus: quamquam prima sit contingens, & 2. & 3. impossibilis, & 4. necessaria. Itæ omnes istæ sunt in materia remota, homo est lapis, homo impossibiliter est lapis, homo imaginario est lapis, album erit nigrum, prædestinatus potest esse reprobus. Ex quo sequitur hanc propositionem, Petrus omnis homo est esse in materia naturali vbi ly, omnis, non est pars prædicati. Hæc vero, Petrus est omnis homo, in materia contingenti, vbi ly, omnis, est pars: nam totum prædicatum non est genus subiecti: sed potest adesse & abesse. Sed hæc, Petrus & Paulus est omnis homo, est in materia remota: nam subiecto supponente, prædicatum non potest conuenire subiecto. De hac autem propositione, hæc est falsa, problema est in qua materia sit: nam si teneas quod prædicatum adesse subiecto est ita esse sicut significatur per propositionem, illa est in materia naturali: sed si teneas quod est prædicari in propositione vera: illa est in materia remota. Et pari ratione dicendum est de hac omnis propositio est particularis: nam si prædicatum, adesse, est prædicari in propositione vera, illa est in materia remota: si autem sit ita esse, illa est in materia contingenti: nam potest ita esse & aliter esse quam per illam modo significatur. Sed de ista, hæc propositio est in materia remota dicendum est quod est in materia remota, quamquam non possit esse falsa, nam ex hoc quod non sit in materia remota sequitur illam esse in materia remota. Si enim est in materia naturali: ergo est vera: & significat, se esse in materia remota: ergo ita est. Et si est in materia contingenti: ergo potest esse vera: detur ergo quod sit vera, & sequitur idem. Sed de his satis.

Contra hæc autem arguitur Argum. 1.

facillimè. Nulla materia est triplex: ergo diuisio supponit falsum. Probatur antecedens per descensum sub subiecto: quia nec hæc materia est triplex, nec hæc. &c. Respondetur concessio antecedente, negando consequentiam. Et hoc dupliciter. Vno modo: tenendo, quod ly triplex, facit suppositionem simplicem, concedimus hanc propositionem, materia propositionum est triplex, & sub subiecto non licet descendere, sicut nec sub subiecto huius, hõ est species. Sed in hac nulla materia est triplex, ly nulla, facit suppositionem personalem: quare non est contradictoria alterius: sed ambæ sunt veræ, sicut illa, homo est species, nullus homo est species. Secundo modo etiam negamus consequentiam (& ferè redit in idem) tenendo quod ly, triplex, facit terminum post se supponere immobiliter: tunc enim hæc est vera, triplex, est materia propositionum: & in illo sensu accipit diuisio. Sed hæc est falsa: materia propositionum est triplex. Sed melior est prima solutio: nam committere conceditur, quod materia propositionum

sitionum est triplex, sicut & triplex est materia. Et hoc generaliter adnotandum est in omnibus diuisionibus similibus.

Argum. 2.

Secundò arguitur: Si definitio materiae contingenti esset bona, sequeretur, hanc non esse in materia contingenti, homo est mortuus con sequens est falsum: ergo non est bona. Maior probatur, quia prædicatum non potest adesse subiecto supponen ti: repugnat enim quod homo sit & sit mortuus. Sed mi nor probatur, quia stat hominem eundem nunc nõ esse mortuum & postea esse mortuum: ergo illa est in mate ria contingenti: propter hanc probationem minoris. Et ad rationem maioris respondent, satis esse quod prædi catum potest adesse subiecto mediante copula de præ senti, seclusa ampliatiõe extrinseca: in hac enim, homo est mortuus, solum est ampliatio intrinseca prædicati. Alij dicunt qd est in materia remota, propter probatio nem Maioris. Et hoc est mihi verisimilius postquam il la duo extrema non possunt eidem existenti conuenire sine ampliatiõe: nihil enim refert, quod illa ampliatio sit intrinseca vel extrinseca. Et confirmatur, quia certè illi duo termini sunt disparati: nam habent significatio nes repugnantes. Quare ad argumentum concessa ma iori negatur minor, & solum illic probatur quod illa propositio, homo est mortuus, est contingens. Vnde nõ sequitur quod sit in materia contingenti. Et instantia est in ista, album fuit nigrum.

Argum. 3.

Tertiò arguitur contra ter tiam definitionem, hæc propositio, Angelus est homo, est in materia remota: quia componitur ex extremis di sparatis & tamen prædicatum potest conuenire subie cto seclusa ampliatiõe: ergo definitio nulla. Probatur minor: nam si Christus nunc assumeret naturam angeli cam, illa esset vera. Ad argumentum omnes moderni re spondent, quod si extrema illius propositionis accipiuntur absolute, illa est in materia remota & illo modo nõ prædicantur de Christo in illo casu. Si autem accipian tur connotatiuè, tunc illa est in materia contingenti. Non est præsentis speculationis disputare an ly, homo, dictus de Christo sit absolutus vel connotatiuus. Credo tamen quod est absolutus: nam vnicoce dicitur de nobis & de Christo. Sed quomodo cunque dicatur re spondetur ad argumentum simpliciter quod illa est in materia remota: nam sufficit quod naturaliter non pos sunt illa extrema eidem conuenire. Sed si Christus assu meret naturam angelicam, illa mutaretur in materiam naturalem. Nec inconuenit quod supranaturaliter vna propositio transeat de materia in materiam. Nam ante incarnationem hæc erat in materia remota, Deus est ho mo, & tunc est in materia naturali ratione suppositi subiecti, sed hoc nihil attinet ad Summulistas.

Caput tertium.

Ex siue natura contradictoria rum talis est, quod si vna est ve ra reliqua est falsa, & eontra rio. In nulla enim materia pos sunt esse simul veræ, aut simul falsæ: vt omnis homo est animal, quidam ho mo non est animal. Lex siue natura contraria rum talis est, qd si vna est vera, reliqua est falsa,

& non e contrario. Possunt enim ambæ simul esse falsæ in contingenti materia: vt omnis ho mo est albus, nullus homo est albus: omnis homo disputat, nullus homo disputat. In nat urali verò materia & remota, semper vna est vera & reliqua falsa. Vt omnis homo est ani mal, nullus homo est animal: omnis homo est lapis nullus homo est lapis. Et in materia con tingenti de accidenti inseparabili: vt quilibet coruus est niger, nullus coruus est niger. Sed illæ quæ sunt de accidente separabili possunt ambæ esse falsæ, vt omnis homo est iust⁹, nul lus homo est iustus. lex siue natura sub contra riarū talis est quòd si vna est falsa, reliqua est vera, & non e contrario: possunt enim ambæ simul esse veræ in contingenti materia: vt qd dam homo est iustus quidam homo nõ est ius tus: vnde lex subcontrariarum contrario mo do se habet legi contrariarum. Lex siue natu ra subalternarum talis est, quòd si vniuersalis est vera, particularis erit vera, & non e contra rio. Potest enim particularis esse vera vniuer salsi existente falsa. Sed si particularis est fal sa, vniuersalis est falsa: vt omnis homo est ius tus, quidam homo est iustus.

Lectio prima.

Post conditiones quæ ad sin- Not. 1.

gulas oppositionis species requiruntur, subsequuntur leges ipsarum: quæ in textu manifestæ sunt cum suis exemplis. Est enim lex siue natura contradictoriarum, qd si vna est vera, reliqua sit falsa & e contrario, id est, si vna est falsa altera est vera. Hoc enim sonat nomen, cõ tradicere, qd quicquid vna affirmet, altera neget, & quic quid vna neget altera affirmet. Lex vero cõtrariarum est, vt si vna sit vera, altera sit falsa: sed non e contrario, id est, non si vna est falsa, altera est vera: quia possunt esse ambæ falsæ in materia contingenti. Lex sub contra riarum est quod si vna sit falsa, altera est vera: sed nõ e contrario, id est non si vna est vera: altera est falsa: nõ possunt ambæ simul esse verè in materia contingenti. Sed in materia naturali nec remota non possunt esse ve ræ, nec contrariæ falsæ: quia in illis materijs particula ris, & vniuersalis conuertuntur. Quare si istæ essent ve ræ, quidam homo est animal, quidam homo nõ est ani mal, tunc contradictoriæ essent veræ. Et eadem ratio ne si contrariæ essent falsæ: contradictoriæ essent fal sæ. Lex subalternarum est, quod si vniuersalis est vera, particularis est vera, & non e contrario: nam licet in ma teria naturali & remota equiualeant subalternas & sub alternata, tamen in materia contingenti potest subal ternata esse vera, subalternante existente falsa. Exem pla omnium sunt in textu. Alijs verbis constituuntur istæ leges (& redit eodem) videlicet lex contradictoria rum est, vt repugnet illis formaliter simul esse veras, & simul esse falsas. Lex contrariarum est, vt repugnet il lis formaliter, simul esse veras, non tamen simul esse fal sas. Lex subcontrariarum est, vt repugnet illis formali ter simul esse falsas.

Vbi ex

Not. 1.

Vbi exponendus est terminus

ille formaliter. Est enim sensus q̄ propositiones contra dictoriae nec ipsae, nec aliae similis formae possunt esse verae nec falsae: contrariae vero aut ipsae aut aliae similis formae possunt esse verae & subcontrariae verae. v.g. istae omnis homo est animal, nullus homo est animal, habent legem contrariarum: nam licet ipsae non possint esse falsae, tamen in simili forma, istae sunt simul falsae, omnis homo est iustus, nullus homo est iustus. Et eadem ratione istae, quidam homo est animal, quidam homo non est animal habent legem subcontrariarum quia licet ipsae non possint esse verae, possunt tamen esse in simili forma, quidam homo est iustus, quidam homo non est iustus. Videndum ergo est, quid requiratur: ut aliquae propositiones sint similis formae. Et primum est notandum, q̄ similitudo formae potest dupliciter considerari. Vno modo inter vnā categoricam & alteram categoricam. Alio modo inter duas aut plures ex vna parte & duas aut plures ex altera. Si comparetur vna categorica ad alteram categoricam, ad similitudinē formae requiruntur quatuor. scilicet q̄ sint similis qualitatis, similis quantitatis, & similis situs & acceptionis terminorum: ut sint istae duae omnis homo libere egit: omnis leo velociter currit. Similis in qua qualitas quo ad copulas principales: nam quo ad copulas implicationis id non requiritur: ut homo qui est doctus disputat, homo qui non est doctus tacet, eiusdem formae sunt: quia totum subiectū reputatur vnicus terminus ac si esset simplex. Sed quantum ad modos copularum statim videbitur. Similis quantitas. Hoc nomine intellige omnes suppositioes omnium terminorum, tam subiecti q̄ praedicati. Quare haec non sunt eiusdem formae, homo est species, homo currit: quia subiectum vnus supponit simpliciter, & alterius personaliter. Neque istae animal quod est homo currit: animal, quod est Petrus currit: quia subiectum vnus supponit communiter, & alterius discretē. Nec istae, incipit motus esse, motus incipit esse, nec istae, omnis homo est animal, homo omne animal est. Requiritur enim, q̄ in eodem situ quo distribuitur terminus in vna distribuatur in alia, siue sit a parte subiecti, siue a parte praedicati. Similis situs intelligit quantum ad numerum terminorum siue categorematici, siue syncategorematici, saltem illi qui variant proprietates dialecticas. Quare istae non sunt eiusdem formae, homo disputat, hominis equus currit: quia plures termini ponuntur in secunda. Sed tamen quando est complexum acceptū vnica acceptione, reputatur vnicus terminus. Quare istae, homo disputat, equus hominis currit, animal quod est homo est rationale: sunt eiusdem formae: sed si accipiatur pluribus, etiam si sint termini identici, reputantur ut plures: ut istae non sunt eiusdem formae, homo disputat, hominis homo disputat. Et istae sunt eiusdem formae, homo est animal, homo est homo. Sed quantum ad copulas requiritur similitudo. Item quantum ad illos modos facientes modales requiritur, q̄ sint similes vel aequivalentes, ut istae non sunt eiusdem formae homo possibiliter est animal, homo necessario est animal: sed istae reputantur eiusdem formae, homo necessario non est animal, homo impossibiliter est animal, homo non possibiliter est animal. Et per hoc intelligitur qualiter debet seruari eadem qualitas modi. Nam quando vnus modus negatus aequiualeat alteri affirmato, non requiritur. In illis syncategorematicis variantibus proprietatem dialecticam, requiritur omnimoda identitas. Quare istae non sunt eiusdem formae, homo esse animal,

Similitudo formae.

tantum homo est animal, homo incipit esse animal: nec istae, homo & equus currit (diuisiue) homo vel equus currit: si tamen acciperentur illae coniunctiones complexiue, essent similis formae: quia totum complexum reputatur vnicus simplex terminus. Imo nec istae sunt eiusdem formae, homo & equus currit homo & equus currit. In prima diuisiue & in secunda complexiue. Sed in alijs aduerbijs quae nec faciunt modales, nec variat proprietates dialecticas, non est necesse seruire similitudinem. Sunt enim istae similis formae, homo disputat, ceruus velociter currit, homo tarde mouetur: nam illa aduerbia reputantur facere vnicum terminum cum praedicato. Tandem quarto requiritur similis acceptionis terminorum. i. similis ampliatio, appellatio & restrictio: & in hoc etiam includitur similitudo copularū, ut istae non sunt eiusdem formae homo disputat, homo disputabit, homo disputauit: vidi Papam, papam vidi. &c. Ecce quid requiritur ad similitudinem formae inter vnā categoricam & alteram categoricam.

At verò ad considerandum si Not. 3.

similitudinem formae inter duas categoricas, aut tres ex vna parte & totidem ex altera distinguendum est: quia aut solum considerantur in quantum sunt hypotheticae, & tunc nihil aliud requiritur: nisi quod quaelibet categorica vnus sit similis formae cum categorica alterius & q̄ coniunctiones sint similes. Quare haec copulatiua, homo disputat, & homo non disputat est eiusdem formae cum hac, equus currit & leo non dormit. Si autem considerentur primae categoricae in quantum inter se habent aliquam habitudinem, puta q̄ sint oppositae aut dispositae in aliquo modo arguenditunc requiritur q̄ singulae categoricae vnus binarii aut ternarii sint similes categoricis alterius: & ultra hoc q̄ synonymitas vel habitudo intrinseca inter primas categoricas seruetur inter alias. Voco synonymitatem intrinsecā illam quae exprimitur in definitione illius materiae. Exempli gratia. Si consideres has duas propositiones, omnis homo est homo, nullus homo est homo, ut oppositas, tunc quia in definitione & conditionibus oppositionis praecipitur, quod participet subiectis praedicatis & copulis, sed non praecipitur, quod subiecta sint synonyma cum praedicatis, illa identitas quae est inter subiectum vnus & subiectum alterius, & inter copulam, & copulam, & inter praedicatum est intrinseca: sed synonymitas subiectorum cum praedicatis non est intrinseca, sed extrinseca. Quare secundum hanc considerationem haec sunt similis formae cum illis, omnis homo est iustus, nullus homo est iustus: sed non istae, omnis homo est equus, nullus homo est lapis. Verum est quod moderni Summulistae distinguunt inter similitudinem formae, & similitudinem formae acceptionis terminorum. Et dicunt, q̄ ad similitudinem formae requiritur, ut seruetur vtraque synonymitas intrinseca & extrinseca. Sed ad similitudinem formae acceptionis terminorum sufficit, ut seruetur synonymitas intrinseca. Sed tamen haec distinctio ad nihil conducit. Et ideo quam ipsi vocant similitudinem formae acceptionis terminorum nos absolute vocabimus similitudinem formae. Si vero considerentur tanquam secunda sit contradictoria conuertentis primae, tunc istae sunt similis formae cum illis, omnis homo est animal, nullum animal est homo: quia synonymitas intrinseca solum est inter subiectum vnus & praedicatum alterius. Rursus si considerentur tanquam dispositae in prima figura, tunc synonymitas intrinseca solum est inter subie-

ter subiectum primæ, & prædicatum secundæ. Quare istæ sunt eiusdem formæ, omnis homo est animal, nullus lapis est homo. Et ita in singulis figuris & modis, secundum variam cuiusque dispositionem: vt videbimus in quinto libro: vbi tractabimus particulariores difficultates spectantes ad illum locum. Videlicet an terminus in diuinis sit eiusdem formæ cum terminis in creatoris: & relationum cum absoluto, &c.

Argum. 1. Sed contra leges contraria-

rum arguitur, hæc propositiones, omnis homo est, vel non est animal, nullus homo est, vel non est animal, sunt contrariæ, vt patet per omnes conditiones: & tñ nullo mō possunt esse falsæ, nec in se, nec in simili forma: quia in quibuscunq; terminus prima est necessaria & secunda impossibilis: ergo male dictum est quod omnes propositiones habentes conditiones alicuius oppositionis participant subinde legem illius. Respondetur. Concedimus illas esse contrarias: dato quod illis repugnet simul esse falsas: quia non repugnat intrinsece ratione contrarietatis: sed extrinsece propter necessitatem affirmatiuæ. Quare licet non participassent in extremis etiam repugnassent in falsitate & veritate. Vt omnis homo est vel non est animal, nullus equus est vel non est lapis. Eadem ratione istæ sunt subcontrariæ, quidam homo est ipsemet, quidam homo non est ipsemet: licet repugnet illis esse simul veras: quia repugnans non est habitudine oppositionis: sed quia negatiua est impossibilis subiecto supponente: quanquam virtualiter sunt contradictoriæ, quia particularis conuertitur cum vniuersali.

Argum. 2. Secundò & principaliter ar-

guitur. E contrario hæc propositiones, tantum homo est animal, tantum homo non est animal habent legem contrariarum, & tamen non habent conditiones: ergo male dictum est quod solæ illæ quæ habent conditiones habent legem. Maior est nota, quia sunt ambæ falsæ & non possunt simul esse veræ. Et minor itidem est manifesta quia subiectum vtriusque non distribuitur: vt patet in primis exponentibus. Notandum est hic, aliquas propositiones dupliciter opponi aliqua specie oppositionis: vno modo formaliter, de quibus iam dictum est, & alio modo virtualiter. Vnde sunt duæ regulæ. Prima. Omnes propositiones quæ inferunt formaliter duas contrarias sunt virtualiter contrariæ: vt dictæ exclusiue sunt contrariæ, quia inferunt secundas exponentes contrarias: puta, nihil non homo est animal, omne non homo est animal. Et probatur regula. Nam si istæ propositiones inferunt duas contrarias, ergo per regulam bonæ consequentiæ, si istæ sunt veræ, contrariæ sunt veræ: & eadem ratione si contrariæ sunt falsæ, istæ sunt falsæ: nam in bona consequentiâ si consequens est falsum, antecedens est falsum. Secunda regula. Omnes propositiones quæ inferuntur ex duabus subcontrarijs sunt subcontrariæ: vt contradictoriæ illarum exclusiuarum, non tantum homo est animal, non tantum homo non est animal sunt subcontrariæ: nam cum exponantur distinctiue inferuntur ex secundis exponentibus, quæ sunt subcontrariæ: puta, aliquid non homo est animal, aliquid non homo non est animal. Et probatur regula. Nam si istæ inferuntur ex duabus subcontrarijs, sequitur quod si subcontrariæ sunt veræ, istæ sunt veræ: nam in bona consequentiâ si antecedens est verum consequens est verum: & si consequens est falsum, antecedens est falsum.

Regulæ. 2.

Lectio secunda.

Constitutis iam conditioni- Not. 1.

bus legibus oppositionum, superest vt cuncta quæ dicta sunt nonnullis argumentis aperiamus. Nec circa singulas seorsum species disputabimus: sed per mixtum: nam qui vnam speciem intellexerit, facile alias poterit cognoscere. Est enim notanda regula: quod si aliquæ propositiones sunt contradictoriæ, tunc subalternans respectu particularis, est contraria ad vniuersalem: & subalternata respectu vniuersalis est sub contraria ad particularem. Ex qua sequitur quod si aliquæ propositiones sunt contrariæ, contradictoriæ illarum sunt subcontrariæ: & si aliquæ sunt subcontrariæ, & contradictoriæ illarum sunt contrariæ: vt facile quisque exemplo experiri potest. Sequitur secundò quod propositis duabus contradictorijs facile quis potest constituere contrarias, faciendo quod maneat eadem vniuersalitas in vtraque: & subcontrarias, faciendo quod maneat eadem particularitas, in vtraque. Nec multiplicabimus argumenta nisi singula circa singulas difficultates formabimus. Nec præpostere disputabimus quæ exsequentibus dependent. Quare de copularis, disiunctis, & conditionatis, dicemus suis cuiusque locis: nunc autem solum disputabimus de tribus. Nempe in hac lectione, de signis incompletis: in sequenti de signis specialis confusionis, & in vltima de obliquis.

Regula.

Sed primò arguitur contra Argum. 1.

conditiones supra propositas, quod non sint sufficientes. In hac propositione, equum omnis homo habet, ly, homo distribuitur in ordine ad ly, habens, stans confuse tantum: & tamen in sua contradictoria non habet supponere determinate: ergo vltima conditio contradictoriarum non recte posita est. Probatur minor. Si contradictoria eius esset hæc, omnem equum, b. homo non habet, ambæ essent falsæ, si singuli homines, singulos equos possiderent. Item ly, homo, in eadem propositione distribuitur in ordine ad accusatiuum supponentem determinate: & tamen in sua contradictoria non habet supponere confuse. ergo dicta conditio est male posita. Probatur minor. Si contradictoria eius esset hæc, omnem equum homo non habet ambæ essent veræ, si omnes homines eundem equum possiderent: nam affirmatiua clara est, & negatiua probatur per ascensum: quia hunc equum, a. homo non habet: vt patet ascendendo prius sub ly, habens distribute, & postea demonstrando alium hominem: restabit nanque hæc vera, hunc equum Petrus non est hoc habens, demonstrando Paulum: quia sensus est, quod Petrus habens hunc equum, non est Paulus habens eundem. Hoc fuit initium summulstis erroris atque barbarum: cum non intelligerët, quid est signum vniuersale confundere terminum distantem, seu mediatum. V. g. In hac propositione, omnem equum homo non habet ly, homo, confunditur à signo vniuersali. Existimant ergo moderni summulstæ, quod confunditur etiam in ordine ad prædicatum. Vnde inferunt quod quando fit descensus sub prima distributione, debet manere ly, homo confuse, scilicet istum æquum, a. homo non habet, vt prius descendatur sub prædicato. Apertius monstratur in hac, cuiuslibet hominis oculus non est oculus. Dicunt enim quod in singularibus sub prima distributione dicendum est, istius hominis, a. oculus non est oculus, vt prius descendatur sub prædicato. Quare casu quo quilibet non habeat

Sūmu. Do. Sor. H duos

duos oculos, concedunt illam propositionem. Ex hoc inferunt has propositiones non esse contradictorias. Equum omnis homo habet, omnem equum homo non habet: nam sunt simul veræ ut probatum est in argumento. Nec ista pari ratione, hominis quilibet oculus est oculus, cuiuslibet hominis oculus non est oculus: nam sunt amba veræ casu, quo quilibet homo habeat duos oculos. Propter ergo has & similes propositiones, addunt isti duas novas conditiones ad contradictionem. Prima. Quando aliquis terminus distribuitur in ordine ad duos terminos, quorum primus supponit determinate, & secundus confuse: ille distributus debet in altera supponere mixtim confuse in ordine ad primum, & determinate in ordine ad secundum: quæ quidem suppositio designatur per ly. c. Secundo quando aliquis terminus distribuitur in ordine ad duos terminos, quorum primus stat confuse & secundus determinate: ille distributus debet in altera supponere mixtim determinate in ordine ad primum, & confuse in ordine ad secundum: quæ quidem suppositio designatur per ly. d. Quod si distribuatur in ordine ad tres vel quatuor, &c. diuersimode supponentes talis terminus in sua contradictoria debet supponere mixtim, alia, & alia specie suppositionis: quæ suppositiones designantur per literas. e. f. &c. Quocirca dicunt contradictoriam huius propositionis, equum quilibet homo habet, esse hanc, omnem equum. c. homo non habet, & denotat ly. c. quod facto descensu sub prima distributione, maneat ly, homo, determinate: puta istum equum homo non habet. Et contradictoria huius, hominis quilibet oculus est oculus, hæc, cuiuslibet hominis. c. oculus non est oculus.

Not. 2.

Alij existimant & quidem optime, huiusmodi mixtas suppositiones esse vera signum. At vero dicant quod quando in aliqua propositione aliquis terminus distribuitur in ordine ad duos, quorum vnus stat determinate & alter confuse, tunc illa propositio non potest habere contradictoriam, nisi solum per præpositionem negationis: ut contradictoria huius hominis quilibet equus est animal, non potest esse nisi hæc, non hominis quilibet equus est animal. Et cum requiritur, quomodo supponit ly, equus, respondent quod distribuitur, sicut in prima: taliter tamen quod facto descensu sub genitio manet determinate. Sed tamen isti gratis negant posse dari contradictoriã alia via quam per præpositionem negationis, & gratis asserunt quod ille terminus maneat distribuitus in vtraque contradictoriarum, postquam facto descensu sub determinatione, manet, determinate.

Notandũ.

Igitur ad rescindendum cætera sexcenta sophismata & hæc signum moderna, quæ antiquis nonquam fuerunt in opinione notandum est quod nunquam signum vniuersale confundit aliquem terminum, nisi in ordine ad terminum quæ distribuit vel in ordine ad se, verbi gratia. In hac propositione, cuiuslibet hominis equus non est animal, ly equus solum confunditur in ordine ad genitium, & nõ in ordine ad prædicatum, & in hac, Petrus & Paulus est homo, prædicatum confunditur in ordine ad ly, & probatur: quia signum confundere aliquem terminum, nihil aliud est quam denotare quod talis terminus dependeat a termino quem distribuit, quantum ad resolutionem. Vt in hac, cuiuslibet hominis equus non est animal, solum ly, cuiuslibet, exigit ordinem inter ly, homi-

nis, & ly equus: non tamen inter ly, equus, & prædicatum: quia ly, cuiuslibet, nullam denotat ordinem respectu prædicati. Quare dempra prima distributione ly, equus, non debet manere confuse, sed determinate, puta istius hominis equus non est animal. Ex hoc fundamento colligitur prima conclusio. Ad assignandum quoduis genus oppositionis cuiusque propositioni de modo loquendi consuetudo, id est, in qua non ponitur, a. vel b. quanquam ex mille terminis constet, non opus est mixta suppositione, neque literis. a. & b. verbi gratia, contradictoria prædicatæ propositionis, equum omnis homo habet, est hæc, omnem equum homo non habet. Et casu quo omnes homines eundem equum possideant est fallia: ut patet per suas singulares, istum equum homo non habet. Et eadem ratione, contradictoria huius, hominis quilibet oculus est oculus, est hæc, cuiuslibet hominis oculus non est oculus. Et casu quo quilibet homo habeat duos oculos, est fallia, ut patet per hanc singularem, Petri oculus non est oculus. Et ceteridicatum est concedere quod quilibet oculus est oculus, & cum hoc concederetur quod cuiuslibet hominis oculus non est oculus, quare non licet descendere prius sub prædicato quam sub subiecto. Et eadem ratione contradictoria huius, homo & quilibet equus sunt animalia, est hæc, omnis homo & equus non sunt animalia. Et est fallia, rebus vt nunc. Et breuiter, in vniuersum habet verum conclusio. Secunda est, quod admissis in aliqua propositione, a. vel b. necesse est aliquando ad assignandum contradictoriam vel contrariam, vti suppositione mixta, verbi gratia, si barbaram dicas, homo & a. equus non sunt animalia, necesse est, contradicere per hanc omnis homo & omnis equus. c. animalia sunt: & denotatur quod resoluta prima distributione, restat prædicatum determinate in ordine ad secundam. Nam si contradiceres per hanc, omnis homo & omnis equus sunt animalia, amba essent veræ, rebus vt nunc: & si contradiceres per hanc, omnis homo & omnis equus, b. animalia sunt, amba essent fallia, si esset duotaxat vnus equus cum multis hominibus. Eadem ratione huic, a. homo & equus non sunt animalia, contradicendum est per hanc, omnis homo & omnis equus. d. animalia sunt. Sequitur ex his conclusionibus, quod huiusmodi suppositiones mixtæ, sunt commeticæ, & sine aliqua necessitate introducuntur: & pullularunt ex duobus erroribus. Primo ex illo, quod in hac, cuiuslibet hominis equus non est animal, putarunt ly, equus, supponere confuse in ordine ad prædicatum: vnde intulerunt, non esse contradictoriam huius, hominis quilibet equus est animal. Et secundo ex hoc, quia præter artem omnium antiquorum voluerunt conuertere vniuersalem affirmatiuam & particularem negatiuam conuersione mutua. Et ideo ad primam conuersionem finxerunt ly. a. & ad secundam conuersionem ly. b. Conuertuntur enim mutuo, omnis homo est animal. a. animal omnis homo est: homo non est animal, omne animal. b. homo non est. Hæc dicta sint vt ostendamus barbarum usum harum literarum, tametsi quandoque nos vti fuerimus eo solum, vt exempla ponamus ad delarandum aliquas regulas. At exempla ponimus, non vt ita sint.

1. Conclus.

2. Conclus.

Secundo principaliter argui Argum. 2.
tur. Hæc propositiones, Petrus disputat, Paulus non disputat, sunt contradictoriæ, & tamen neque in veritate repugnant neque in falsitate. Probatur maior: quia sunt contradictoriæ istarum, Petrus non disputat, Paulus disputat,

disputat: sicut Petrus & Paulus dicuntur videntes, licet non videant se invicem sed alios. Notandum est hic quod isti termini contradictorie, contrarie, & c. sunt re lativi, sicut ly, fratres: & ideo cum asseritur aliquas propositiones esse contradictorias, intelligitur quod invicem contradicant. Aliud est de ly, videntes, aut percutientes, qui non denotant relationem mutam & ideo maior est falsa. Sed contra, saltem ista, Petrus disputat, Petrus non disputat, sunt contradictoriae, & tamen possunt simul esse verae: ergo lex nulla. Probatur minor. Prima nunc potest esse vera, & secunda nunc potest esse vera, ergo utraque habet nunc potestatem ut sit vera, & per consequens possunt simul esse verae. Respondetur ad minorem: si ly, simul determinet verbum potest, conceditur quod simul possunt id est, simul habent potestatem ut sint verae: sed si determinet verbum, esse illa est falsa: est enim sensus quod possunt esse pro eodem instanti verae. Et quamquam sit communis solutio, absolute tamen potest negari quod illae propositiones simul possint esse verae: quicquid determinet ly, simul: nam sine illo adverbio ista modalis est falsa, istae possunt esse verae, ut patet per suam de inesse, scilicet, istae sunt verae. Et ideo illa consequentia non valet, ista potest esse nunc vera, & ista potest esse nunc vera, ergo simul possunt esse verae: sed solum sequitur quod simul habent potestatem ut utraque per se sit vera. Lex ergo contradictoriarum debet accipi in hoc sensu si aliqua contradictoriarum pro aliquo instanti sit vera, repugnat ut altera pro eodem instanti sit vera secundum sensum quo sunt contradictoriae. Et pari ratione intelligitur lex contrariarum & subcontrariarum.

Argum. 3.

Tertio principaliter arguitur

ista sunt contradictoriae, in Sequana sunt pisces, in Sequana non sunt pisces, & tamen sunt verae. Maior nota est: quia omnes termini affirmati in vna, negantur in alia praeter ly, Sequana, qui est terminus singularis fluvij Parisiensis. Et probatur minor, affirmativa enim nota est: & probatur negativa. In sequana aliqua entia non sunt pisces: ut puta lapides: ergo in Sequana non sunt pisces. Respondent fere Summulistae huius temporis negando has propositiones esse contradictorias, & concedendo, illas esse veras. Sed re vera nihil deest, quominus sint contradictoriae: nam istae sunt contradictoriae, in Sequana sunt pisces: & nihil refert negationem anteponi termino singulari aut postponi. Et ideo negamus, illas esse veras. Nec valet illa consequentia, in sequana aliqua entia non sunt pisces, ergo in Sequana non sunt pisces, arguitur enim a non distributo ad distributum ex parte de ly, entia: nam participium, entia, non includitur ut ipsi putant in determinatione, Sequana: sed includitur in verbo, sunt quod negatur in consequenti & affirmatur in antecedenti. Et ideo tantum valet, in Sequana non sunt pisces, sicut in sequana nulla entia sunt pisces. Et eadem ratione ista consequentia non valet, in sequana sunt non pisces: ergo in sequana non sunt pisces: nec ista consequentia valet. Isti lapides non sunt pisces: & isti lapides sunt in sequana, ergo in sequana non sunt pisces: nam ly, entia, inclusum in ly, sunt non distribuitur in praedicto minoris & distribuitur in conclusione. Sed contra saltem haec consequentia esset bona: in his animalibus non sunt pisces (demonstro pisces ipsos) & haec animalia sunt natantia in sequana: ergo natantia in sequana non sunt pisces: tunc enim non arguitur a non distributo ad distributum, & tamen antece-

dens est verum & consequens falsum si nulla animalia natent in sequana nisi pisces. Respondetur quod committitur ibi alius defectus: nam minor extremitas debet concludi in eodem casu in quo assumitur medium in maiori, quare concludendum est, in natantibus in sequana non sunt pisces. Sed de hoc in syllogismo. Eadem ratione respondendum est ad hoc sophisma, inter hanc & hanc diem erit Petrus: inter hanc & hanc diem non erit Petrus (primo pronominis demonstrante diem Dominicam, & secundo diem Mercurij) sunt enim contradictoriae: & in casu quo Petrus erit die Lunae & non die Martis, negativa est falsa. Nec sequitur, aliquo tempore inter hanc & hanc diem non erit Petrus: ergo inter hanc & hanc diem non erit Petrus, arguitur enim a non distributo ad distributum ex parte de ly, tempore: nam in consequente determinatio, tempore, non includitur in ly, inter (ut isti putant) sed in verbo erit, quod negatur. Nec sequitur inter caelum & terram aliquid ens non est aer: ergo inter caelum & terram, non est aer. Imo sunt contradictoriae, inter caelum & terram est aer inter caelum & terram non est aer. Et haec dicta sunt si ly, inter, accipiat praepositionaliter ut accipitur in rigore. Nam si accipiat (quod aliqui finitice putant) adverbialiter ut ly, inter, includat in aliquo loco, tunc non essent contradictoriae: nam equivalerent istis, in aliquo loco inter caelum & terram est aer: in aliquo loco inter caelum & terram non est aer. Idem dicendum de istis, ultra pontem est Petrus, ultra pontem non est Petrus: Sunt enim omnes in rigore contradictoriae.

Argum. 4.

Quarto, principaliter arguitur.

Istae propositiones, omnis homo est animal, non omnis homo est animal, sunt contradictoriae, tamen sunt ambae verae, ergo lex nulla. Maior est nota. Et minor probatur. Affirmativa manifesta est, & negativa sequitur per conversionem simplicem, nullum animal omnis homo est, ergo non omnis homo est animal. Et veritas antecedentis constat per ascensum subiecto & per falsitatem suae contradictoriae. Hic notandum est primo, proverbium illud dialecticum, non est verius contradicere quam toti propositioni negationem praepone- re, solent excipere duos casus. Primus est quando sunt infinitae negationes. Sed iste casus est impossibilis. Alter est quando relatiuum reciprocum vnius categoricae refert antecedens in alia, ut istae non sunt contradictoriae, aliquis homo est ipsummet, non aliquis est homo ipsummet, si relatiuum referat subiectum huius, aliquid aial est. Sed tamen hoc est barbarum & ineptum, ut diximus in cap. de relatiuis, quod relatiuum in vna categorica refert antecedens in altera. Notandum est secundo, quod ad cognoscendum suppositionem terminorum ubi praepositur negatio in fronte propositionis, considerandum est quomodo supponunt, dempta illa prima negatione & contradictorio modo supponunt, cum illa negatione: verbi gratia. Subiectum huius, non est animal, supponit supponit determinate: quia dempta negatione distribuitur in ordine ad terminum stantem confuse. Quare ad argumentum, concessa maiore, negator veritas negativa. Et in illa conversione arguitur a confusa ad determinatam ex parte de ly, homo: nam in antecedenti, nullum animal omnis homo est, praedicatum supponit confuse: quia dempta negatione distribuitur in ordine ad terminum stantem determinate, & in consequente, non omnis homo est animal, supponit determinate. Eadem ratione in hac, non

Sumu. Do. Sot.

H 2 homo

homo omne animal est, prædicatum supponit confuse, quia dempta negatione, distribuitur in ordine ad terminum stantem determinate. Et secunda pars subiecti huius, nullus homo & omnis homo sunt animalia, supponit confuse in ordine ad primam partem, & determinate in ordine ad prædicatum. Et prædicatum huius, hominis nullus equus non est animal, supponit confuse: quia dempta negatione in hac, hominis equus non est animal, distribuitur in ordine ad terminum stantem determinate. Ita que non est accipienda contradictoria ne petatur principium sed solum demenda primæ negatio.

Argum. 5.
Omne.

Quinto, principaliter arguitur.

Istæ sunt contradictoria, omne animal fuit in arca Noe, aliquod animal non fuit in arca Noe. Et tamen sunt simul veræ, ergo lex nulla. Maior videtur nota ex forma terminorum. Et probatur Mi. Nam casu quo cuiuslibet speciei animalis aliquod animal fuisse in arca Noe, affirmatiua est vera, & negatiua sequitur. expositorie hoc modo. Arist. non fuit in arca Noe, & Arist. est vel fuit aliquod animal ergo aliquod animal non fuit in arca Noe. Prima difficultas in oppositionibus est circa signa in complexe distribuentia. Et primum est ly, omne, quod dupliciter distribuit, scilicet pro singulis generum, & pro generibus singulorum. Prima distributio est completa: & secunda incompleta. Distributio pro singulis generum, est distributio pro singulis indiuiduis cuiuscunque speciei: vt omnis homo est animal. Distributio pro generibus singulorum, est distributio pro speciebus tantum, id est, pro cuiuscunque speciei aliquo indiuiduo, vt omne animal fuit in arca Noe. Operoso modo ly, aliquod, potest dupliciter particularizare aut complete, id est, pro aliquo indiuiduo, alicuius speciei: aut incomplete solum pro specie, id est, pro alicuius speciei quocunque indiuiduo: vt, aliquod animal non fuit in arca Noe. Et forte ly, omne, æquiuoce accipitur quando distribuit primo modo & quando distribuit secundo modo: licet oppositum sit probabile. Ex quo sequitur quod ly, omne, non distribuit pro generibus singulorum, nisi terminum genericam, qui potest habere plures species.

Distributio pro generibus singulorum.

Not. 4.

Secundo notandum: est propositionem de ly, omne, incomplete distribuente, dupliciter posse resolui: aut per exponentem, aut per ascensum immediate. Exponens est illa categorica quæ explicat sensum distributionis, vt illa vniuersalis exponitur per hæc cuiuscunque speciei animalis aliquod animal fuit in arca Noe. Nec te sollicitet an sit consequentia formalis ab exponibili ad exponentem. Satis est enim quod materialiter exponit sensum illius. Et exponens illius particularis negatiuæ est, alicuius speciei animalis nullum animal fuit in arca Noe. Istæ exponentes non aliter probantur: quam ex significatione ipsarum propositionum. Nam omne animal fuit in arca Noe, tantundem sonat, ac si dicas, omnes species fuerunt illic. Et aliquod animal non fuit in arca Noe perinde valet, ac si dicas, aliqua species non fuit illic.

Not. 5.

Sed est argumentum contra istas expositiones. Ex ista collectione quæ modo est, nullum animal fuit in arca Noe, & hæc collectio est aliqua species: ergo alicuius speciei nullum animal fuit illic, & tamen falsum est dicere, quod aliquod animal non fuit in arca Noe: loquimur enim de animalibus perfectis quæ omnia fuerunt in arca Noe: ergo hæc non est

bona expositio. Nominales vix cõstituunt pro quo supponat species humana. Alij dicunt quod supponit pro tota collectione quæ fuit à principio vsq; ad finem mudi. Alij quod nunc supponit pro collectione hominum præsentium, & tempore Noe pro collectione hominum, qui tunc erant. Et ita erunt multe species humane. Et secundum istos in rigore illa est falsa: omne animal fuit in arca Noe, vt probatum est modo. His tamẽ ommissis secundum nominale qui tenent, quod species humana supponit pro illo termino, homo, sensus huius cuiuslibet speciei animalis aliquod animal fuit in arca Noe, est iste, cuiuscunque termini specifici aliquod suppositum fuit in arca Noe. Sed secundum rei veritatem, vt diximus secundo lib. in de suppositione simplici, ly, species animalis, supponit pro homine, pro equo, &c. secundum rationem communem qua conueniunt oia indiuidua: & sic sub ly, speciei, licet demonstrare quodcunque indiuiduum. Et me demonstrato, verum est dicere, huius speciei animalis aliquod animal fuit in arca Noe. Et huius (demonstrando istum equum) aliquod fuit in arca Noe &c. & sic ad argumentum distinguitur maior, ex illa collectione nullum animal fuit in arca Noe. Nã si sit sensus, quod ex specie huius collectionis nullam suppositum fuit illic, illa est falsa: si autem sit sensus quod ex materiale collectione nullum indiuiduum fuit illic, maior est vera, sed minor in illo sensu est falsa. Quia ista collectio nõ est vna species distincta à collectione quæ fuit in arca Noe. Et si minor accipiat in hoc sensu, quod ista collectio est species, quæ tunc fuit, tunc minor etiã est vera & illa consequentia nihil valet: nam licet de ista collectione nullum animal fuit illic, tamen de ista specie fuit aliquod.

Species humana.

Secundo modo potest resolui.

Not. 6.

ni illa propositio, omne animal fuit in arca Noe, per ascensum immediatum. Et solet assignari triplex modus ascendendi & descendendi sub termino distributo pro generibus singulorum. Primus est communis, copulatiuè sub disunctione, vt omnia indiuidua eiusdem speciei demonstrantur disiunctiue: & cum transitur ad indiuiduum alterius speciei trãseatur copulatiuè. v.g. Hoc animal fuit in arca Noe (demonstrando hominibus) & hoc animal fuit in arca Noe (demonstrando equum) & sic de singulis: ergo omne animal fuit in arca Noe. Nec requiritur quod ascensus sit consequentia formalis, vt diximus. c. de inductione. Vnde si demonstrares indiuidua diuersarum specierum sub disunctione, & indiuidua eiusdem speciei sub copulatione, consequentia esset eiusdem formæ vt nihil valeret. Secundus modus ascendendi est purè, & copulatiuè per terminos específicos illius termini distributi: vt homo fuit in arca Noe, & sic singulæ species, ergo omne animal fuit in arca Noe. Et iste modus fuit in vsu apud antiquos & est accommodatus naturæ illius distributionis. Et moderni sine causa abiciunt illam, eo quod non sit consequentia formalis. Dicunt enim hanc consequentiam, album fuit in arca Noe, & nigrum fuit in arca Noe: & istæ sunt omnes qualitates animales: ergo omne animal fuit in arca Noe, esse eiusdem formæ cum prima, quæ tamen nihil valet: nam si cuiuslibet speciei colorati aliquod coloratum fuisset in arca Noe, & aliqua species animalis non fuisset illic: antecedens esset verum & consequens falsum. Respondetur nihilominus primo quod non requiritur inductionem esse consequentiam formalem vt suo loco monstrauimus. Secundo, quod forte ille primus ascensus est consequentia formalis, nec iste secundus est eiusdem formæ cum

Triplex inductio sub ly omnis.

cū illo. Nā illa habitudo generis ad species est intrinseca, & seroanda ad similitudinem formæ. Et ideo iste secundus modus ascendendi est sufficientissimus. Nihilominus est alius tertius modus ascendendi pure copulatiue per singularia singularizantia in complete pro specie, & non pro individuo: puta hoc animal fuit in arca Noe: & hoc animal, &c. (demonstrando singularia in diuidua cuiuscunque speciei) ergo omne animal fuit in arca Noe. Sed sensus cuiuscunque singularis est, huius speciei animalis aliquod animal fuit in arca Noe. Et hic modus est formalis, & qui optime explicat naturam illius distributionis.

Nota. 7.

Habita ergo natura distribu-

tionis pro generibus singulorum, facile quis poterit omnem speciem oppositionis inter huiusmodi propositiones constituere. Exempli gratia: Subiectum huius omne animal fuit in arca Noe, includit vniuersalitatem & particularitatem: & pariter subiectum illius aliquod animal non fuit in arca Noe. Et ideo hæc omne animal fuit in arca Noe, subiecto complete distributo est subalternans ipsiusmet, subiecto incomplete distributo: & est contradictoria illius negatiue, subiecto incomplete distributo: & est contraria illius negatiue, subiecto incomplete particularizato: & hæc, aliquod animal fuit in arca Noe, subiecto complete particularizata est subalternata illius vniuersalis de subiecto incomplete distributo & subcontraria illius negatiue de subiecto incomplete particularizato. Vñ ad argm̄ principale respondetur quod si subiectum affirmatiue distribuatur complete, & subiectum negatiue particularizetur complete, aut subiectum affirmatiue distribuatur incomplete & subiectum negatiue particularizetur incomplete, utroque modo sunt contradictoria: at si subiectum affirmatiue distribuatur complete & subiectum negatiue particularizetur incomplete, tunc sunt contraria: quia manet eadem vniuersalitas. Sed si subiectum affirmatiue distribuatur incomplete, & subiectum negatiue particularizetur complete, tunc sunt subcontraria: quia manet eadem particularitas. Ex quo sequitur quod iste propositiones, omne animal fuit in arca Noe omne animal non fuit in arca Noe: utrobique subiecto incomplete distributo nullam legem participant: quia manet eadem vniuersalitas & eadem particularitas: & casu principalis argumenti sunt veræ: & casu quo omnia in diuidua vniuersalis speciei fuissent in arca Noe, & omnia alterius non fuissent, ambæ essent falsæ. Et eadem ratione istæ nullam legem participant, aliquod animal fuit in arca Noe, aliquod animal non fuit in arca Noe: utrobique subiecto incomplete particularizato.

Argum. 6.

Contra hæc autem quæ dicta

sunt arguitur. Concessum est, has esse contrarias, omne animal est coloratum, omne animal nun est coloratum, subiecto affirmatiue distributo complete, & subiecto negatiue incomplete. Sed probatur quod sint veræ rebus vt nunc, supposito quod sint de qualibet specie animalis multa supposita & omnia colorata. Affirmatiua enim nota est, & probatur negatiua per suam exponentem, cuiuslibet speciei animalis aliquod animal nō est coloratum, vbi ly, animal non a parte subiecti supponit cofuse, & per consequens descendendum est prius sub prædicato cuius omnes singulares sunt veræ: vt facile potest constare. Hoc argumentum nō est contra nos: concedimus enim illas esse contrarias: & negamus negatiuam in illo casu. Nam in illa exponente, cuiuslibet

speciei animalis aliquod animal non est coloratum, ly animal, supponit determinate: in ordine ad prædicatum. Quare prius est descendendum sub determinatione & determinabili, quam sub prædicato. Sed fecimus argumentum ad ostendendum qd in omni opinione debet obseruari quod illud determinabile in exponente supponat determinate in ordine ad prædicatum si prædicatum distribuitur. Quare secundum volgarem opinionem, exponens illius negatiue est, cuiuslibet speciei animalis. c. animal non est coloratum. Et hoc est maximum argumentum contra illos, qui non possunt exponere propositionem consuetissimam, nisi per. c. literam ignotam antiquis. Et hoc sequitur hanc consequentiam non valere, omne animal omne coloratum est, ergo omne coloratum omne animal est: neque e conuerso utrobique extremo incomplete distributo: nam utrobique arguitur a confusa ad determinatam: quia signum positum a parte subiecti confundit particularitatem, quæ includitur in prædicato.

Per hæc quæ dicta sunt de ly,

Nota. 8.

omne, intelligitur natura horum signorum, qualislibet, quantumlibet. Enim vero quemadmodum ly, omne, distribuit pro generibus singulorum, ita & hæc signa suo modo. v. g. ly, omne, si addatur termino absoluto, distribuit pro speciebus substantialibus: vt omne animal fuit in arca Noe. Sed si addatur termino connotatiuo, distribuit pro speciebus signifiati formalis: vt omne coloratum est corpus, distribuit pro speciebus coloris. Sed ly qualislibet, distribuit semper pro speciebus qualitatibus: & ly quantumlibet pro speciebus quantitatibus. Et ita resoluuntur per exponentem & per ascensum quem admodum ly, omne pro generibus singulorum. Vt sensus huius, qualislibet homo disputat, est cuiuslibet speciei qualitatis, aliquis homo qualificatus disputat. Et sensus huius, quantumlibet homo disputat, est cuiuslibet speciei quantitatis, aliquis homo quantificatus disputat. Et ita descendendum est per terminos specificos: vt homo albus disputat, homo niger disputat &c. ergo qualislibet homo disputat. Item homo bicubitus disputat, & homo tricubitus disputat, ergo quantumlibet homo disputat. Et opposita signa, aliquis, aliquid, aliquantum, opposito modo exponuntur & resoluuntur: vt aliquis homo disputat, facit hunc sensum, alicuius speciei qualitatis quilibet homo disputat, & sic exponitur alia. Et ideo eodem modo constituuntur omnes species oppositionis inter huiusmodi propositiones, sicut dictum est de ly, omne. Vt si ly, qualislibet, accipiatur complete loco huius, quilibet homo qualis disputat, tunc illa vniuersalis est subalternans ipsiusmet: vbi ly, qualislibet, distribuit incomplete. Et est contraria huius negatiue, aliquis homo non disputat: vbi ly, aliquis, particularizat incomplete. Et hæc, aliquis homo disputat, vbi signum particularizat complete est subcontraria eiusdem negatiue, & per hanc partem poteris cætera inuestigare.

Qualislibet

Tertium signum incomplete-

tum est quasi quilibet. Arguitur ergo, istæ propositiones quasi quilibet homo disputat, quasi quilibet homo non disputat, sunt subcontraria: & tamen sunt simul falsæ: casu quo medietas hominum disputaret: & medietas non disputaret, ergo lex subcontrariarum nulla. Maior videtur nota: quia cum ly quilibet, sit signum vniuersale, ly, quasi quilibet videtur particulare: & sic manet eadem particularitas in vtraque. Ad hoc argumē

Argum. 7. Quasi quilibet.

tum negatur illas esse subcontrarias: imo sunt contrariae: quia sunt falsae in casu argumenti, & nullo modo possunt esse verae. Vbi notandum quod ly, quasi quilibet, non distribuit pro omnibus suppositis nec pro certo numero illorum, sed distribuit quasi pro omnibus vltra medietatem vt nomen sonat secundum iudicium sapientum. Itaque si sint duodecim sufficiunt decem singulares, & si sunt triginta sufficiunt viginti quinque. Sed si sunt tercentum non sufficiunt biscentum. Et ideo descendendum est sub illo signo pure, copulatiue proponendo ly, quasi, ante omnes singulares. Vt quasi iste homo disputat, & iste homo disputat, &c. vbi ly quasi de notat quod requiritur veritas fere omnium singularium. Sed magis nota est vniuersalis quam illa copulatiua ex singularibus. Vnde licet ly, quasi quilibet: non sit tam vniuersale signum sicut ly, quilibet est tamen sufficiens ad constituendum contrarias si maneat in vtraque.

Argum. 6. **Sexto probabiliter arguitur.**

Ista propositiones, vterque homo disputat, alter homo non disputat, sunt contradictoriae: & tamen non repugnant in veritate, ergo lex nulla. Maior videtur vera ex forma terminorum, & probatur minor. Si duo tantum homines disputarent, alijs non disputantibus affirmatiua esset vera vt notum est, quia aliquorum duorum hominum quilibet homo disputaret. Et ea dem ratione negatiua videtur tunc vera, quia aliquorum duorum hominum aliquis homo non disputaret. Quartum signum incompletum est ly vterque cum suis circumstantiis, alter, neuter. Vbi notandum primo aliquos antiquos non admittere quod haec signa possent congrue accipi, nisi cum genitiuo plurali duorum expresso: vt, vterque doctum disputat, vterque oculorum videt, &c. Verum tamen vsus iam dialecticorum oppositum recipit, admittendo hanc, vterque homo disputat, & similis: nihilominus dicunt talia signa restringere pro supposito duorum: ita vt si non esset nisi vnus homo, haec esset falsa, vterque homo viuut. Secundo notandum quod haec signa dupliciter accipiuntur, scilicet, complete & incomplete. Complete ly, vterque, tantum valet sicut quilibet duorum. Et ly neuter, sicut, nullus duorum. Et ly alter, sicut, aliquis duorum. Itaque nullo modo differunt ab his signis, quilibet, nullus, aliquis, nisi quod restringunt pro supposito duorum. Virtute cuius non valet illa consequentia quilibet homo disputat, ergo vterque homo disputat: quia arguitur a non restricto ad restrictum affirmatiue, & casu quo ex hominibus solus Petrus esset in mundo & disputaret, antecedens esset verum & consequens falsum.

Nota. 6. **Tertio notandum quod ly,**

vterque incomplete sumptum, potest manifestari sicut cetera signa incompleta: & per categoricam exponentem, & per inductionem. v.g. ly vterque, exponitur per hanc categoricam, aliquorum duorum quilibet: & ly, alter, opposito modo omnium duorum quilibet: & ly, neuter aliquorum duorum nullus: nam idem est, neuter homo disputat, & vterque homo non disputat. At vero iam sumulista fecerunt exponentes obscuriores ipsa vniuersali. Fingunt enim nescio quos monstruosos casus, scilicet quod Petrus & Paulus disputent, & ex materia vnus & forma alterius fiat Cicero non disputans, & ex alia forma vnus & materia alterius fiat Ioannes itidem non disputans: & supposito quod totum sit suae partes: tunc illa est vera, vterque homo disputat, & exponens est falsa, quia non quilibet

illorum duorum disputat. Quare dicant, exponentem debere esse hanc, aliquorum duorum hominum vnus disputat & alius disputat, vt verificetur pro duobus solum suppositis. Nec ad haec sufficiunt, nam si Petrus & Paulus sint in illo casu nigri, & alij duo albi, haec est vera, vt vnus non album disputat, & haec est falsa, aliquorum duorum non alborum vnum non album, &c. nam duo non alba, non supponit pro Petro & Paulo licet quilibet sit non albus quia ambo simul sunt albi. His tamen signis abiectis, dicendum quod illa expositio est sufficiens, si accipiatur ad bonum sensum. Vel forte melius est dicere quod non indiget expositione: nam clarus est sensus huius, vterque homo disputat, scilicet, ex duobus hominibus vterque disputat.

Quarto notandum est: quod

propositiones istorum signorum possunt secundo resolui per inductionem. Vnde sub termino distributo in complete a ly, vterque ascendendum & descendendum est disiunctiue sub copulatione id est, per vnam disiunctiuam compositam ex pluribus copulatiuis vbi singularia copulatiua habeant tantum duas partes. v.g. vterque homo disputat & iste homo disputat: ergo homo disputat: vel iste homo disputat, & iste homo disputat: vel iste homo &c. Et dicitur descensus disiunctiuus sub copulatione: quia ly, vel est copula principalis, & sufficit ad eius veritatem quod vna pars, id est vna copulatiua sit vera: & eodem modo descendendum est sub ista, neuter homo disputat, praeterquam quod in negatiuis necesse est in descensu addere in singularibus restrictionem duorum, alias casu quo solus esset vnus homo, vniuersalis esset vera, neuter homo viuut: & consequens esset falsum, iste homo non viuut. Sed si in consequenti diceres, iste homo duorum non viuut, esset consequens verum: quia subiectum non supponeret. Et in affirmatiuis de extrinseco tpe dicunt nonnulli itidem esse necessariu ad ad eadem restrictionem in singularibus: quia alias non sequitur, Petrus fuit & Paulus fuit, ergo vterque homo fuit nam si Petrus & Paulus duataxat fuissent in diuersis temporibus, antecedens dicunt esset verum & consequens falsum, quia nullus illorum fuit homo duorum. Credo tamen esse bonam consequentiam sine restrictione & consequens esse verum in illa casu: quia subiectum huius, vterque homo, non restringit pro supposito duorum: ad hunc sensum, vt requiratur simul ambo supposita fuisse. Et sub termino particularizato incomplete a ly, alter, opposito modo ascendendum est copulatiue sub disiunctiue, id est per vnam copulatiuam compositam ex pluribus disiunctiuis, vbi quilibet disiunctiua habeat tantum duas partes. v.g. Petrus disputat vel Paulus disputat, & Cicero disputat, vel Ioannes disputat, & Plato, &c. ergo alter homo disputat: & pariter est descendendum. Et ad veritatem illius copulatiuae requiritur quod quilibet pars, id est quilibet disiunctiua sit vera.

Ex his quae dicta sunt subse-

quit ad veritatem propositionis de ly, vterque incomplete, sufficere, duas singulares esse veras. Et idem etiam requiritur nisi fuerit negatiua quae verificatur per hoc quod subiectum non supponat: & ad veritatem propositionis de ly alter, incomplete, sufficit & requiritur quod omnes singulares sint verae, aut omnes depra vna. Sequitur secundo quod termino habente tantum supposita, idem est, ipsum distribui a ly, vterque, vel a ly, alter: aequivalent enim tunc, vterque homo disputat, alter homo disputat. Tertio sequitur quod omnis propositio affirmatiua de totali extremo

Nota. 7.

Nota. 8.

mo distributo à ly, vterque, vltimo probabili, est impossibilis in creaturis. Et omnis propositio negatiua de ly alter proportionabiliter, se habens est necessaria. v. g. hæc est impossibilis formaliter, homo vtrunque animal est: & hæc necessaria, homo alterum animal nō est. In diuinis tamen hæc est vera, essentia diuina vtraque persona est. Quod si arguas, hæc esse veram, Petrus vterque numerus est: sit totum sit sua partes: quia Petrus est binarius suarum medietatum, & ternarius suarū tertiarum. Respondetur in primis q̄ Petrus nec est binarius: nec ternarius, quia numerus non supponit nisi pro pluribus vnitatibus, quæ non faciunt vnum. Et secundo illo dato, tunc prædicatum non verificatur pro distinctis suppositis: nam tunc binarius & ternarius sunt re idem suppositum.

Per hæc faciliè quis potest om

nem speciem oppositionis inter huiusmodi propositiones constituere, eadem arte qua in superioribus signis incompletis. Nam ly, vterque, includit vniuersalitatem & particularitatem similiter ly alter. Vnde ista vniuersalis, vterque homo disputat, signo completè distribuente, est subalternans ipsi sismet, vbi signum incompletè distribuit: & per consequens est contraria illius, neuter homo disputat, quomodoconque signum distribuat: & pariter est contraria illius alter homo non disputat, vbi ly alter, particularizet incompletè. Et hæc particularis, alter homo disputat, vbi signum particularizat completè, est sub contraria illius, alter homo non disputat: quomodoconque particularizet & pariter sub contraria illius, neuter homo disputat si ly neuter, distribuat incompletè: sed est contradictoria illius si distribuat completè. Ex his sequitur primo solutio argumenti principalis. Nam si in illis propositionibus, vterque homo disputat, alter homo non disputat, ambo signa accipiuntur completè: aut ambo incompletè, sunt contradictoria. Si vero subiectum affirmatiuæ distribuatur completè, & subiectum negatiuæ particularizetur incompletè, sunt contraria: quia manet eadem vniuersalitas, q̄ si subiectum affirmatiuæ distribuatur incompletè, & subiectum negatiuæ particularizetur completè, sunt sub contraria: quia manet eadem particularitas. Sequitur secundo quod propositiones vbi manet in vtraque, ly, vterque: aut in vtraque ly, alter incompletè, nullam legem participant: quia manet eadem vniuersalitas & eadem particularitas. Vt istæ nullam legem participant, vterque homo disputat, vterque homo nō disputat, aut (quod idem est) neuter homo disputat. Et casu quo duo disputarent & duo non disputaret ambæ essent veræ. Et casu quo solū essent duo hoies, & vnus disputaret & alter non, ambæ essent falsæ. Nec istæ participant aliquam legem alter homo disputat, alter homo non disputat. Et in hoc vltimo casu ambæ sunt veræ: & in priori ambæ sunt falsæ.

Atqui quemadmodū adno-

tauimus de ly, omne, ita obseruandum est in proposito. Videlicet q̄ in exponente huius, alter homo non disputat, debet ly, homo supponere determinatè in ordine ad prædicatum. s. omnium duorum hominum aliquis homo non disputat. Quare ista consequentia nō valet, alterum animal alter homo est: ergo alter homo alterum animal est. Et si sint ex animalibus solum duo homines cum vno bruto, antecedens est verum & cōsequens falsum. Et in eodem casu antecedens est verum & consequens falsum in hac consequentia, ab vtroque homine

vtrunque animal differt: ergo vtrunque animal ab vtroque homine differt. Nec sequitur: vterque polus alter polus est: ergo alter polus vterque polus est: nam arguitur in omnibus his cōsequentijs a cōfusa ad determinatam. Est enim notanda regula quod signum positum à parte subiecti confundit particularitatem inclusam à parte prædicati, in ordine ad se. Et per has regulas quæ posite sunt, faciliè cui libuerit non nihil ingenium exercere, poterit argumenta multiplicare.

Lectio tertia.

Septimò particulariter argui

tur: hæc duæ propositiones, omnes Apostoli Dei sunt duodecim, aliqui Apostoli Dei non sunt duodecim (signo collectiuè tento) sunt cōtradictoria, vt apparet ex forma terminorum, & tamē sunt veræ: ergo lex nulla. Probatur minor. Existentibus nunc omnibus Apostolis affirmatiua esset vera, & in eodem casu probatur negatiua. Petrus & Ioannes non sunt duodecim, & sunt Apostoli: ergo aliqui apostoli non sunt duodecim. Secunda difficultas post signa incompleta est de signis specialibus confusionis. Dicuntur signa specialia confusionis, ad differentiam signorum vniuersalium: nam signa vniuersalia distribuendo terminum proximum confundit distantem, hæc vero non distribuunt sed solum confundunt. Vel fortè dicenda sunt signa specialia confusionis: quia sub terminis confusis ab illis nunquam licet descendere disunctiuè, nec mediatè nec immediatè: cum tamen sub termino confuso a signo vniuersali licet descendere disunctiuè, post q̄ resoluta est distributio. Et sunt in duplici differentia. Nam ly, omnes facit terminum supponere confuse tantum copulatiuè. Sed ly, requiritur, & alia quæ tractabimus argumento sequenti faciūt supponere confuse tantum disunctiuè.

Igitur notandum est primo,

q̄ ly omnes accipitur dupliciter. Vno modo distributiue: de quo hætenus dictum est: & alio modo collectiue: quod est facere, terminum cui additur, teneri pro tota collectione supposito, vt illic, & omnes Apostoli Dei sunt duodecim. Quare maior apparentia est, q̄ ly omnes distributiue, & collectiue accipitur æquiuocè q̄ cum distribuit pro singulis generum & pro generibus singulorum. Nam distribuere pro generibus singulorum, est vere distribuere. Et non solum in plurali, sed in singulari numero, potest aliquando teneri collectiue, vt si dicas, omnis populus Salmantinus est in concio. Verum est quod, significantius accipitur collectiue ly, cunctus aut ly, vniuersus, quam ly, omnis. Secundo notandum, q̄ propositio de ly, omnes, collectiue, potest sicut alia manifestari per categoriam exponentem vel per inductionem. Vnde propositio argumēti facit hunc sensum tota, collectio. aut totus numerus Apostolorū, est duodecim. Quam̄ fateor tā lucidā esse vniuersalem, q̄ exponentē: saltem si dicas, omnes simul Apostoli sunt duodecim. Secundo resoluitur per ascensum, aut descensum copulatiuè: vt oēs isti Apostoli & isti Apostoli &c. sunt duodecim, vt ly oēs, feratur in totum copulatiuè. Sed, vt diximus in secundo libro, iste non est p̄prie ascensus, licet sit cōsequentia formalis: quia manet signū ipsum collectiuum in singularibus, sicut in vniuersali: imo obscurior est propositio per quam ascenditur: sed solum valet huiusmodi ascensus contra proteruum,

Not. 9.

Not. 1.

Not. 2.

Omnes collectiue: & distributiue.

Not. 10.

Liber Tertius.

ad manifestandum supposita illius termini. Sunt qui asserant disunctiue, sub toto complexo includente signum collectiuum, scilicet, isti omnes Apostoli sunt duodecim, vel isti omnes Apostoli sunt duodecim, &c. Sed ascensus iste nihil ad rem: nam quærimus ascensum qui ratione illius signi debetur termino supra quem fertur.

Not. 3.

Vnde ad argumentum nega

tur, illas propositiones esse contradictorias. Ratio est quia ly omnes collectiue nec est vniuersalitas nec particularitas. Imo potius terminus supra quem fertur reputatur terminus singularis. Quare subiectum quod in negatiua est particulare non plene distribuitur in affirmatiua. Ex quo sequitur primo quod contradictoria illius affirmatiua non potest constitui nisi per idem signum collectiuum, scilicet, omnes Apostoli Dei non sunt duodecim. Vt vtrobiusque subiectum gerat vicem termini singularis. Sequitur secundo quod ratione subiecti non potest illa propositio, omnes Apostoli Dei sunt duodecim, habere contrariam, nec subcontrariam: verbi gratia illa propositio potest habere subcontrariam ratione prædicati, vt omnes Apostoli Dei aliqua duodecim non sunt, & sunt ambæ veræ. Et hæc, omnes Apostoli Dei omnia duodecim sunt, potest habere contrariam ratione prædicati distributi, puta, omnes Apostoli Dei non sunt duodecim, & sunt ambæ falsæ. Sed si prædicatum in vna distribuitur & non in alia tunc illa affirmatiua ratione subiecti non potest habere contrariam nec subcontrariam. Nam in contraria, vel subiectum accipitur cum signo collectiuo, & hoc non: quia erunt contradictoriæ: vel cum signo distributo, scilicet nulli Apostoli Dei sunt duodecim, & hoc non quia sunt ambæ veræ in simili: omnes duo Apostoli Dei sunt duodecim, nulli duo Apostoli Dei sunt duodecim. Eadem ratione non potest illa affirmatiua habere subcontrariam: quia maximè illam negatiuam argumenti principalis. Sed illæ sunt simul falsæ in simili omnes duo Apostoli sunt duo, aliqua duo Apostoli non sunt duo.

Argum. 1.

Sed cõtra hæc quæ dicta sunt

arguitur. Istæ propositiones sunt cõtrariæ, omnes duo Apostoli sunt duodecim: omnes duo Apostoli, nõ sunt duodecim, vtrobiusque signo collectiuo: ergo malè dictum est quod sunt contradictoriæ. Probatur antecedens. Illæ nõ possunt simul esse veræ: & quod sunt simul falsæ probatur. Negatiua enim est falsa, scilicet, tota collectio duorum Apostolorum non est duodecim. Et quod affirmatiua sit falsa probatur. Sequitur bene omnes duo Apostoli sunt duodecim ergo duo Apostoli sunt duodecim, ab vniuersali ad suam præiacentem consequens est falsum: ergo & antecedens. Respondetur quod sunt contradictoriæ & affirmatiua est vera. Nam sensus est quod tota collectio suppositorum illius termini duo Apostoli est duodecim. Et patet etiam per ascensum omnes isti duo & isti duo &c. sunt duodecim. Sed negatur consequentia ab illa de signo collectiuo ad suam præiacentem, non enim est eadem ratio signi collectiuo & distributiui. Et eodem defectu non sequitur, omnes Apostoli pauciores duodecim sunt duodecim, ergo Apostoli pauciores duodecim sunt duodecim. Nec sequitur, omnes partes minores toto sunt totum ergo partes minores toto sunt totum, admissio quod totum non distinguatur à suis partibus. Antecedens enim est verum, quia tota collectio suppositorum illius termini, partes minores toto adæquat totum, sed tamen partes minores toto non sunt totum. Nec sequitur omnia compossibilia sunt quatuor ergo

compossibilia sunt quatuor: casu enim quo sint tantum istæ quatuor propositiones, Petrus disputat, Baulus disputat, Petrus non disputat, Paulus non disputat, consequens est manifestè falsum, & antecedens est verum quia tota collectio suppositorum illius termini, compossibilia est quatuor.

Dubium est in ista materia de Not. 4.

ista propositione omnes oculi hominis sunt quatuor. Casu quo sint tantum duo homines quorum quilibet habeat duos oculos. Et videtur quod sit falsa. Nam primo præiacens est falsa, oculi hominis sunt quatuor: quia illi quatuor non sunt hominis, sed hominum. Item quia singulares videntur falsæ: puta omnes isti oculi & isti oculi hominis (vt determinatio feratur in totum) sunt quatuor. Respondetur nihilominus illam esse veram: quam præiacens sit falsa, vt dictum est in superioribus. Quod præiacens sit falsa non est dubium: nam dictum est libr. 1. cap. vltimo, quod si determinatio feratur in terminum pluralis numeri, debet pariter ferri vnica acceptione in copulatum illic inclusum, scilicet, iste oculus & iste oculus, &c. quare oculi hominis non supponunt pro omnibus quatuor: sed solum pro duobus vnus, & pro alijs duobus alterius. Et ideo ille terminus, oculi hominis, habet tantum duo supposita. Et propositio de signo collectiuo sit vera, scilicet, omnes oculi hominis sunt quatuor, patet per exponentem, scilicet, tota collectio suppositorum huius termini: oculi hominis sunt quatuor, quia ambo binarij simul sunt quatuor. Quare ita est descendendum, omnes isti oculi hominis, & isti oculi hominis, &c. sunt quatuor, vt determinatio resumatur cum quolibet supposito termini pluralis, & non feratur in totum.

Aliud dubium est: si in vno tẽ Not. 5.

pore omnes Apostoli Dei fuissent solum sex, & in alio tempore fuissent alij sex, qui tunc fuissent omnes, vtrũ hæc sit vera, omnes Apostoli Dei fuerunt duodecim. Et videtur quod non: quia tota collectio Apostolorum non fuit duodecim: patet per suam de inesse, tota collectio Apostolorum est duodecim: quæ nunquam fuit vera. Item patet ex modo loquendi: quia in tali casu concederemus, quod Christus nunquam habuit nisi sex Apostolos: quia in nullo instauri habuit nisi sex. De hoc latius dicemus in modalibus. Sed pro nunc credo quod in illò casu verum est dicere, omnes apostoli fuerunt duodecim. Et tota collectio apostolorum fuit duodecim. Nec denotatur quod omnia supposita fuerint in eodem instanti, quando subiectum est terminus pluralis numeri, vel collectiuus. Concedimus enim quod omnes Patriarchæ genealogiæ Christi fuerunt quatuordecim, & omnes Reges fuerunt quatuordecim licet non in eodem instanti. Quare verbum in sua de inesse non debet vnire pro vno solo instanti, sed pro pluribus.

Octauò principaliter argui-

tur, hæc duæ propositiones, ad videndum requiritur oculus, nullus oculus requiritur ad videndum sunt cõtradietoriæ & tñ sunt ambæ veræ: ergo lex nulla. Maior patet per illam regulam, nõ est verius cõtradecere, quã negationem propositioni præponere. Et minor probatur. Affirmatiua in primis nota est: visio fieri nõ potest sine oculo: & negatiua inferri per inductionem: quia nec iste oculus requiritur ad videndum, nec iste oculus requiritur, &c. ergo nullus oculus requiritur ad videndum. Idem argumentum potest fieri de istis, pmitto tibi librum, nullum librum tibi promitto:

mitto: bis cantari missam, nullam missam bis cantari. Secundum genus signorum specialis confusionis est ly requiritur, indigeo, promitto, teneor, & alia id genus at que adeo aduerbia numeralia. Item ly &, diuisiue sumptum, ly incipit, &c. Et signa dicuntur specialis confusionis ratione iam dicta: quia non distribuunt, sed solum confundunt taliter quod nec mediata nec immediate licet ascendere disiunctiue sub tali termino. Hæc tamē differunt à ly omnes, collectiue, quia faciunt terminū supponere confuse tantum disiunctiue: terminum inq̄, aut illum qui reddit suppositum verbo: aut qui regitur ab illo.

Not. 6.

Igitur in propositione ly requiritur, sunt tres termini notandi, scilicet, verbum ipsum, & nominatiuus reddens illi suppositum, & gerundium. Et quantum ad verbum notandum primo, q̄ licet forte faciat perspicaciorem sensum, quam vt indigeat expositione, nihilominus solet exponi per huiusmodi conditionalem, id est, si visio fit, oculo fit. Et requiritur, q̄ consequentia teneat per modum intrinsecam. Nam falsum est dicere, vt homo fiat equus, requiritur oculus licet conditionalis hæc, si homo sit equus, oculo fit: sit bona consequentia per modum extrinsecum. Hæc tamen est vera, vt chimæra videatur requiritur oculus: quanq̄ olim negauerimus illam. Opinabamur enim ad veritatem huiusmodi propositionum requiri veritatem antecedentis illius conditionalis: puta possibile esse chimæram videre, & id non posse fieri sine oculo. Sed iam nunc censeo iuxta significationem vocum illud non esse necessarium. Sed omnes istę sunt verę: vt homo volet indiget alis, vt lapis videatur requiritur oculus, & similes. Sed hæc est falsa, vt homo volet indiget auribus. Quantum ad terminum qui reddit suppositum verbo, vel regitur ab illo, notandum est, secundo, q̄ si præponatur verbo: tunc supponit secundum exigentiam signorum vt in hac, oculus requiritur ad videndum, supponit determinatē: & in hac, nullus oculus requiritur ad videndum supponit distributiue. Sed tamen si postponatur verbo, tunc supponit confuse tantum: vt in his, ad videndum requiritur oculus lapis ad ambulandum requirit pedes. Vnde sub illo termino nūquam valet ascensus negatiuus, nec descensus affirmatiuus, nisi solum disiunctus, puta, ad videndum requiritur iste oculus vel iste oculus, &c. Sed iste non est propriē descensus: quia totum disiunctum etiam supponit confuse, sed valet ad manifestandum supposita illius termini. Hanc suppositionem vocant antiqui, in determinatam. Et re vera ita loquimur. Dicimus enim, q̄ ad equitandum in determinatē requiritur equus, & nō determinatē iste vel ille. Et Buridanus existimat esse appellationem. putat enim q̄ sicut in hac, cognosco hominem, ly cognosco, appellat proprium conceptum hominis: quia denotatur me cognoscere hominem sub conceptu communi: ita in hac, ad videndum requiritur oculus, denotatur, q̄ requiritur oculus in communi, nec iste nec ille. Et in re omnes sentiunt idem. Et placet etiam modus loquendi Buridani. Sed quantum ad gerundium notandum est tertio, q̄ illud gerundium, verbi gratia, videndum, includit nomen verbalem, scilicet, visio. Tantum enim est, ad videndum requiritur oculus, ac si dicas, ad visionem requiritur oculus. Omnes ergo conueniunt, quod quando gerundium postponitur verbo, requiritur: tunc nomen verbale distribuitur virtualiter: æquipollet enim istę, requiritur ad videndum oculus, & requiritur ad omnem visionem

oculus. Sed tamen quando gerundium præcedit dicunt, quod supponit determinatē: ita vt istę æquipollean, ad videndum requiritur oculus, ad aliquam visionem requiritur oculus. Sed tamen contra hoc secundum arguitur primo, sine ratione conceditur verbum requiritur, distribuere gerundium sequens. Ergo si gerundium sequens includit distributionem, non est ratione de ly requiritur, præcedentis, sed hoc habet ex se: & per consequens quanquam præcedat, virtualiter includit distributionem. Secundo arguitur si in hac, ad videndum requiritur oculus, nomen inclusum in gerundio supponit determinatē: tunc istę omnes propositiones essent concedendę ad videndum requiritur iste oculus: quia ad hanc visionem quę fit isto oculo, requiritur iste oculus item ad equitandum requiritur iste equus, & inde sequeretur q̄ liceret ascendere & descendere immediate disiunctiue sub termino confuso a ly requiritur. Et (quod est inopinabile) istę essent concedendę, ad sentiendum requiritur oculus, ad operandum requiritur calamus, ad bibendum requiritur potio amara, quia ad hanc sensationem, puta visionem, requiritur oculus, & ad hanc operationem, puta scriptionem, requiritur calamus, & ad hanc potationem potationis requiritur. & c. q̄ omnia male concedentur. Igitur, vt mea saltem refert opinio, idem est dictum ad videndum requiritur oculus, & requiritur ad videndum oculus. Et certē idem profus concipiunt quotquot audiunt ambas propositiones. Nec est idem dicere, ad cognoscendum requiritur oculus, & ad aliquam cognitionem requiritur oculus. Sed dicendum est altero illorum modorum: primo vt dicunt antiqui: quod isti gerundia faciunt suppositionem simplicem: nec licet sub illis quoquo modo descendere vel, vt dicunt Moderni (& in re idem est prorsus) quod illud gerundium accipitur in rigore syncategorematicę & exponibiliter: itaque non licet illud resolvere per inductionem: sed immediate per expositionem, siue præponatur in principio siue post verbum. Verum est, q̄ in affirmatiuis virtualiter æquipollet distributioni, siue præponatur verbo, siue postponatur. Idē enim est dicere, ad sentiendum requiritur oculus (si immediate exponatur) & ad omnem sensationem requiritur oculus.

Per notabilia respōdetur ad

Replica. 1.

argumentum principale. Negatur enim illas esse contradictorias: imo sunt ambę verę. Defectus solet assignari: quia terminus confusus post signum specialis confusionis debet eodem modo confundi in vtraque contradictoria. Sed ne multiplicentur tot conditiones dicimus quodammodo deficere vltimam conditionem: quia ly requiritur, includens vniuersalitatē in affirmatiua in ordine ad ly oculus, stans confuse, quodammodo manet confuse in negatiua: quia non potest resolui anteq̄ resoluatur ly oculus, & ly requiritur, censetur includere vniuersalitatē: quia exponitur conditionaliter. Vel dicite cū Buridano, quod variatur appellatio. Quare illi affirmatiuę, ad videndum requiritur oculus, non potest assignari cōtradictoria, nisi per præpositionem negationis: vel saltem vbi ly oculus, semper postponatur verbo: vt non requiritur oculus ad videndum, vel ad videndum non requiritur oculus. Credo em̄ facere sensum cōtradictoriū, ad videndum requiritur oculus, ad videndum non requiritur oculus. Nā vtrobique gerundium, accipitur exponibiliter & syncategorematicę. Quod si contra arguas has esse simul falsas, ad sentiendum requiritur

Liber Tertius.

ritur oculus ad sentiendam non requiritur oculus: nam affirmatiuam iam supra negauimus, scilicet, si sensatio fit, oculo fit: & negatiua æquiualeat huic, ad nullam sensationem requiritur oculus: quæ est manifestè falsa: & quæ æquiualeat huic probatur, quia affirmatiua æquiualeat huic, ad omnem sensationem requiritur oculus: ergo eadem ratione in negatiua gerundium includit virtualiter distributionem. Respondetur negando illas esse falsas: imo negatiua est vera, ut verba manifestè sonant. Quare illud gerundium in negatiua non includit vniuersalitatem sicut in affirmatiua, sed accipitur secundum exigentiam contradictionis: sicut si diceret, non requiritur ad videndum oculus. Sed pro alijs speciebus oppositionis vtendum est regulis supra positis, si affirmatiua infert contradictoriam negatiua, aut infertur ex illa &c. Ex quo sequitur primo, dictas propositiones argumenti esse subcontrarias: quia ex contradictoria negatiua infertur affirmatiua, scilicet, aliquis oculus requiritur ad videndum: ergo ad videndum requiritur oculus, & non sequitur e contrario. Quare ex falsitate vnius sequitur veritas alterius: tamen ex veritate non sequitur falsitas. Sequitur secundo has esse contrarias, oculus requiritur ad videndum, non requiritur ad videndum oculus: quia ex affirmatiua sequitur contradictoria negatiua & non e contrario.

Not. 8.

Pari modo dicendum est de

istis, promitto tibi librum, nullum librum tibi promitto: quæ non sunt contradictoriae ex eodem defectu: variatur enim appellatio iuxta sententiam Buridani. Et quicquid fit de ly requiritur, certè hic vix potest assignari alius defectus nisi iste (quod idem est) quia ly librum, non manet in vtraque confuse post signum specialis confusionis: nam ly promitto, non videtur quomodo includat vniuersalitatem. Est argumentum quod ly promitto, appellat: nam etiam in terminis singularibus non est idem dicere, promitto tibi hunc equum sanum, & hunc equum sanum tibi promitto. Nam in prima de notatur quod quando traditur sum equum fit sanus, & in secunda solum denotatur, quod nunc quando promitto est sanus: sed non teneor dare sanum. Sed est argumentum, quod ly promitto, non appellat: nam si appellaret, tunc hæc consequentia valeret, promitto tibi equum: ergo equum tibi promitto, imo quemlibet equum tibi promitto: quemadmodum sequitur, cognosco hominem: ergo quemlibet hominem cognosco: consequens est falsum: quia nullum particulariter teneor dare. Respondetur, quod in rigore nec ista nec illa valet, ab appellato ad non appellatum: nam quando cognosco elephantem conceptu communi, tunc propriè loquendo nullum elephantem cognosco: sed solum sequitur si cognosco elephantem, quemlibet elephantem cognosco cognitione confusa. Et eodem modo sequitur, promitto tibi librum: ergo quemlibet confuse promitto. Et eodem modo: ergo oculus in communi & in confuso requiritur ad videndum: sed si non addas ly, in communi, aut ly in confuso, consequentia non valet: saltem in ly requiritur, & in ly promitto, quia in ly cognosco, aliquando intelligitur ex bonitate intelligentis. Et dato, quod quemlibet equum in confuso promiserim, non sequitur, quod teneor dare aliquem determinatè. Ex quo sequitur, quod contradictoria huius, promitto tibi equum. Ista tamen, promitto tibi equum, nullum equum tibi promitto, sunt subcontrariae: quia ex contradictoria negatiua sequitur affirmatiua, & non e conuerso. Et ista

sunt contrariae, equum tibi promitto, non promitto tibi equum: quia ex affirmatiua sequitur contradictoria negatiua & non e conuerso.

Adnotandum est hic tandem Not. 9.

ly promitto, ly requiritur &c. ampliare ad quinque, nã possumus promittere impossibilia: licet vane. Quare hæc est vera, promitto tibi montes aureos: item, vt chimæra videat requiritur oculus chimæra. Sed tamen ly teneor (dicunt) non ampliat nisi ad possibilia: quia nullus tenetur ad impossibilia. Et amplia ly promitto, sicut ly significo. Cum enim dico promitto tibi equum, non est sensus, quod promitto tibi quicquid imaginatur equus, quia non promitto leonem, sed omnem equum in confuso qui imaginatur, esse.

Per easdem ferè regulas lo-

quendum est de istis, bis cantauit missam, nullam missam bis cantauit, nam pariter ly bis, ly ter, & similia aduerbia numeralia, confundunt terminos sequentes, vt non liceat sub illis ascendere & descendere distinctiue, quoad adque ipsa aduerbia resoluatur. Resoluntur autem per ly, & diuisiue sumptum. Vt ter cantauit missam resoluatur sic, semel cantauit missam, & iterum cantauit & iterum. Nec requiritur, vt aliqui putant, vniuersaliter interruptio temporis inter illas vices. Concedimus enim, quod Sol in hebdomada, 7. circuit orbem, licet non intercipiatur tempus. Sed satis est, quod numerantur vices, s. semel circuit: & iterum circuit, &c. Ex quo sequitur, quod ista aduerbia manifestè includunt vniuersalitatem, ly & diuisiue sumptum. Quare post resolutionem aduerbij ille terminus qui stabat confuse, manet purè determinatè, & in singulis partibus copulatiue licet illum resoluere distinctiue. Vnde defectus in istis, bis cantauit missam, nullam missam bis cantauit, non est defectus appellationis, sed quia vniuersalitas de ly bis, quæ in affirmatiua tenebatur in ordine ad confusam manet in negatiua confuse: nam illic manet virtualiter particularitas, vel, quæ non est resoluibilis anteq̃ resoluatur ly missam. Sequitur secundo, quod ista sunt subcontrariae, bis cantauit missam, nullam missam bis cantauit, & ista contrariae, missam bis cantauit, non cantauit bis missam: quia in primis ex contradictoria negatiue sequitur affirmatiua, & non e conuerso: & in secundis ex affirmatiua sequitur contradictoria negatiua & non e conuerso.

Lectio quarta.

Nono præcipaliter arguitur. Not. 1. Complexū duplex.

Ista duæ propositiones, quilibet equus hominis est animal: equus hominis non est animal sunt contradictoriae: vt notum est, & tamen sunt ambæ veræ: ergo lex nulla. Probat minor casu, vt res modo habet, quod aliqui homines possident equos, alij vero non, nam tunc affirmatiua est vera, vt notum est: & negatiua sequitur expostoriè, equus Petri non est animal, Petrus est homo: ergo equus hominis non est animal. Post terminos incomplexos sequitur de complexis constantibus ex determinatione & determinabili: nam de copulatis alijsq; complexis suis cuiusq; locis disputabimus. Notandum est ergo primo quod complexum ex determinabili, & de terminatione diuersorum casuum dupliciter accipitur. s. vnica acceptione & pluribus. Accipi vnica, est accipi tanquam vnicum terminum simplicem, cui toti vnica resolutio

solutio debetur, vt equus hominis. Accipi pluribus, est accipi tanquam plures terminos, quibus plures resolutiones sigillatim debentur, vt hominis equus. Tunc complexum accipitur vnica, quando determinabile præcedit determinationem, & tunc accipitur pluribus, quando determinatio præcedit determinabile, nisi forsitan adiectiuum determinabilis ponatur in fronte propositionis, nam tunc perinde est ac si determinabile præcederet. Idem enim pollet, quilibet hominis equus est animal, & quilibet equus hominis est animal: sicut e conuerso, si adiectiuum determinationis ponatur in fronte propositionis accipitur pluribus quauis determinabile antecedit determinationem. Idem enim est dicere, cuiuslibet equus hominis est animal, cuiuslibet hominis equus est animal.

Secundò notandum est circa

restrictionem determinationis & determinabilis, quod determinatio alterius casus à determinabili in vniuersum restringit suum determinabile, siue accipiat vnica siue pluribus. Determinabile vero nunquam restringit determinationem. Exempli gratia. Siue dicas, equus hominis, siue hominis equus: ly equus solum supponit pro equo possesso ab homine, sed ly hominis pro quocunque homine, supponit etiam nullo possidete equum. Hæc regula primo probatur ex quod nominis. Nam de terminatio, quod est nomen actionis: hoc sonat, quod restringat determinabile. Et determinabile illud sonat, quod restringatur. Et quidem quod determinatio vbi que restringat suum determinabile, omnes habent pro comperto. Item quod determinabile non restringat suam determinationem quando accipitur pluribus, nullus potest negare: nam alias in casu argumenti, puta, quod multi homines careant equis, hæc esset vera, cuiuslibet hominis equus est animal: nam sensus esset, cuiuslibet hominis habentis equum equus est animal, quæ tamen propositio manifestè est falsa. Sed, quod determinabile restringat determinationem, quando accipitur vnica est dubium nihilominus probatur, quod non: nam alias hæc propositio esset vera, Brunellus cuiuslibet hominis est animal, casu quo ab vno solo consideretur. Petrus est differens ab homine: nam ly homine, acciperetur solum pro illo à quo Petrus differt. Petrus est videns omne astrum (casu quo solus, Sole esset visus à Petro) nam ly astrum, solum acciperetur pro astro viso à Petro, & Petrus est sciens omnem scientiam, casu quo solum sciat Logicam, & multæ aliæ quæ sunt manifestæ falsæ. Adde circa huiusmodi restrictiones, quod quando determinabile est terminus connotatiuus, determinatio restringit cum illa connotatione: verbi gratia, siue dicas, equus albus Petri fuit animal, siue, Petri equus albus fuit animal, denotatur, quod fuit possessus à Petro quando erat albus. Quare si equus fuisset albus in vno tempore, & alio quando erat niger fuisset possessus à Petro, illæ propositiones essent falsæ. At vero quando determinatio est terminus connotatiuus, tunc si accipiat vnica restringit secundum exigentiam illius connotationis: sed si accipiat pluribus, non: verbi gratia in hac, equus regis fuit pulcher, denotatur, quod equus fuit possessus à rege quando erat rex: sed in hac, regis equus fuit pulcher, non denotatur illud. Et ratio differentia est: quia quando accipitur non vnica, valet syllogismus sub determinatione, puta, huius hominis equus fuit pulcher, & hic homo est, vel fuit Rex: ergo Regis equus fuit pulcher: & tamen non valet quando accipitur vnica. Vnde si ille homo antequam esse Rex,

possidet equum, & non quando erat Rex, prima esset falsa & secunda vera.

Tertio notandū est circa sup

positiones partium huiusmodi complexorum, quod si accipiat pluribus acceptionibus, tunc nulla est difficultas, sed supponunt partes secundum exigentiam signorum cuiusque, vt cuiuslibet hominis equus est animal, ly hominis, supponit distributiue, & ly equus, conuulsa. Sed id solum est obseruandum: quod in vniuersum de terminatio accepta non vnica habet resoluendi prius quam determinabile. Ratio est: quia cum determinatio restringat determinabile, non possumus ad singularia determinabilis descendere, nisi prius sumus certi pro quibus restringitur. Vnde quantumcunque determinabile supponat determinatè, illius determinata æquiualeat confusa in ordine ad suam determinationem. Vt quantum admittas fictionem de ly. b. cuiuslibet hominis, b. equus est animal, æquiualeat huic, cuiuslibet hominis equus est animal. Et eadem ratione, confusa determinationis respectu determinabilis æquiualeat determinatè, vt, a. hominis quilibet equus est animal, æqualeat huic, hominis quilibet equus est animal. At vero, quando totum accipitur vnica, est maior difficultas. Et primo notandum est, quod totum complexum habet vnica suppositionem secundum exigentiam signi determinantis totum. Itaque totum supponit illa suppositione, qua supponit determinabile, quomodocunque supponat de terminatio: vt in hac, quilibet equus hominis est animal, totum supponit distributiue: & in hac, aliquis equus cuiuslibet hominis est animal, totum supponit determinatè. Et sub toto debet fieri vnica descensus sic iste equus cuiuslibet hominis est animal. Nec licet prius resoluere determinationem.

Veruntamen post resolutionem

totius licet resoluere determinationem. Et ideo dubium est de suppositione determinationis acceptæ vnice. Ad quod aliqui respondent, quod debet supponere eodem modo in vtraque contradictoriarum. Alij quod debet supponere diuersimodè. Sed omnis opinio: quia hic vane multiplicatur respondetur per tres regulas. Prima. Ad cognoscendum suppositionem determinationis acceptæ vnice prius est totum vnica resolutione resoluendum in suas singulares. Secunda. Determinatio accepta vnice supponit in negatiua secundum exigentiam contradictionis ad affirmatiua. Tertia suppositio determinationis acceptæ vnice in affirmatiua debet cognosci per suppositionem eiusdem, si acciperetur non vnica: verbi gratia. Istæ propositiones sunt contradictoriæ, quilibet equus hominis currit, aliquis hominis equus non currit. Et ideo ad cognoscendum quomodo supponunt illæ determinationes: resoluendæ sunt illæ propositiones in suas singulares, scilicet Brunellus hominis currit, Brunellus hominis non currit. Et in negatiua, licet determinatio formaliter stet determinatè, tamen virtualiter distribuitur: quia in affirmatiua stat determinatè. Et cognoscitur: quia æquiualeat huic, hominis Brunellus currit, vbi ly hominis, stat determinatè. Sed contra hoc est argumentum. Videtur enim petitio principij, quod illæ contradicant, quilibet equus hominis currit, aliquis equus hominis non currit. Nam posset quis dicere, quod post quam determinatio non distribuitur formaliter in affirmatiua, debet distribui in negatiua: vt dicamus,

Not. 3.
Restrictio partium complexi.

Not. 2.
Restrictio partium complexi.

Not. 4.

Tres regulæ.

aliquis

aliquis equus cuiuslibet hominis non currit. Respondetur, quod non petimus principium, imo est manifesta ratio, nam cum complexum acceptum vnica habeatur per simpliciter termino, debet solum variari quantitas totius, determinatione manente sub eadem forma. Et confirmatur hæc ratio, nam sensus istarum propositionum, quilibet equus hominis currit, aliquis equus hominis non currit, sunt contradictoriae. scilicet quilibet equus possessus ab homine currit, aliquis equus possessus ab homine non currit: ergo ipsæ sunt contradictoriae. Et confirmatur hæc ratio, nam sensus istarum propositionum, quilibet equus cuiuslibet hominis non currit, determinabile illic magis est restringetur, quod in affirmatiua: stare enim per equo possesso a quolibet homine. Et ideo si singuli homines singulos possiderent equos currentes, & nullus equus a quolibet homine possideretur, ambæ essent veræ. Cum ergo illæ sine contradictoriae, sequitur quod istæ singulares ipsarum sicut contradictoriae. scilicet Brunellus hominis currit, Brunellus hominis non currit: & per consequens ly hominis, in negatiua virtualiter distribuitur. Quod adhuc confirmatur per exponentes illarum: nam sensus affirmatiue est, Brunellus currit: & ille ab aliquo homine possidetur: & sensus negatiue, Brunellus non currit: vel ille a nullo homine possidetur. Eadem arte istæ contradicunt, equus cuiuslibet hominis currit, quilibet equus cuiuslibet hominis non currit. Et singulares illarum sunt istæ, hic equus cuiuslibet hominis currit, hic equus cuiuslibet hominis non currit, vbi determinabile eodem modo restringitur pro equo possesso a quolibet homine: sed quantum ad sensum illarum virtualiter non distribuitur determinatio in negatiua. Primo, quia distribuitur simpliciter in affirmatiua: nam æquiualethic, cuiuslibet hominis iste equus currit. Secundo hoc patet, per exponentes: nam sensus affirmatiue est, iste equus currit, & ille possidetur a quolibet homine: & sensus negatiue est, iste equus non currit, vel ille non a quolibet homine possidetur.

Not. 5.

Ex his quæ dicta sunt: sequi-

tur primo solutio noni argumenti principalis. Conceditur enim illas esse contradictorias, & in illo casu quo aliqui homines habeant equos: aliqui vero non, negatiua est falsa: & negatur illa consequentia equus Petri non est animal, & Petrus est homo: ergo equus hominis non est animal: arguitur enim ex parte de ly homo, virtualiter a non distributo ad distributum: quanquam posset assignari alius defectus magis ad minus restrictum negatiue respectu determinabilis quod in antecedente stat pro equo Petri & in consequente pro equo hominis. Nec est idem defectus si accipiatur complexum non vnica: nam tunc licet syllogizare sub determinatione, Petri equus non est animal, & Petrus est homo: ergo hominis equus non est animal. Sequitur secundo quod istæ non æquivalent, Brunellus hominis non currit, Brunellus cuiuslibet hominis non currit licet ly hominis virtualiter distribuatur etiam in prima: quia determinabile non restringitur eodem modo, sed bene prima æquiualethic, cuiuslibet hominis Brunellus non currit. Nec ista æquiualethic, Brunellus cuiuslibet hominis non currit: nam si Brunellus possidetur ab vno homine & non ab omnibus & currat, hæc vbi determinatio accipitur vnica est vera: quia subiectum non supponit, & vbi accipitur non vnica est falsa. Et in eodem casu ista consequentia non valet, hominis Brunellus non currit, ergo Brunellus hominis non currit.

At vero contra hæc determi-

Not. 6.

nationem replicatur. Istæ propositiones sunt contradictoriae, quilibet equus hominis quilibet equus ipsiusmet est: aliquis equus hominis aliquis equus ipsiusmet non est, vbi relatiuum refert ly hominis, in sua categorica: & tamen sunt simul veræ: ergo lex nulla. Maior est nota per regulas nunc positas. Et probatur minor: casu quo Ioannes possideat duos equos: quorum solum Brunellum possideat Petrus & solum faellum Paulus. Nam tunc affirmatiua est vera: vt patet per singulares, Brunellus hominis quilibet equus ipsiusmet est: quia sub ly hominis, signatur vna singularis vera. scilicet Brunellus Petri quilibet equus ipsiusmet est. Et si demonstraueris faellum, dabitur vna vera sub ly hominis, demonstrando Paulum. Et probatur negatiua, etiam per suas singulares. scilicet Brunellus hominis aliquis equus ipsiusmet non est: nam Brunellus Ioannis aliquis equus ipsiusmet non est: nam faellus ipsiusmet non est, & Ioannes est homo, ergo. Ad hoc argumentum communiter respondent negando illas esse contradictorias. Nam cum ly hominis, sit antecedens relatiui, est necessarium ascendere & descendere sub illo, vt tandem constet pro quo singulariter accipitur relatiuum: & ideo illa determinatio virtualiter accipitur non vnica: & per consequens postquam non distribuitur formaliter in affirmatiua: debet distribui formaliter in negatiua. Sed vera hoc est falsum. Nam casu quo quilibet homo haberet suum proprium equum & nullus possideretur a quolibet homine, istæ sunt veræ quilibet equus hominis quilibet equus ipsiusmet est aliquis equus cuiuslibet hominis aliquis equus ipsiusmet non est: nam subiectum negatiue non supponit: & tamen sunt contradictoriae secundum eos. Nos igitur respondemus iuxta regulas positas, quod illæ propositiones sunt contradictoriae, vbi determinatio formaliter manet eodem modo. Et in casu argumenti negatiua est falsa. Nec valet illa consequentia, Brunellus Ioannis aliquis equus ipsiusmet non est. Ioannes est homo, ergo Brunellus hominis aliquis equus ipsiusmet non est: arguitur enim a non distributo ad distributum ex parte de ly homo. Imo sub ly hominis, licet descendere copulatiue & demonstrando Petrum illa singularis est falsa. Per hæc vt puto omnia argumenta in obliquis vbi determinatio accipitur vnica, facile diluentur.

Circa complexum annexum

Not. 7.

pluribus acceptionibus nihil fere adnotandum est, præter illa quæ supra dicta sunt. Est enim regula illa iam nunc posita in vniuersum obseruanda, quod determinabile nunquam est ante determinationem resoluendum, quomodo docunque vtrunque supponat. Nam dependentia illa & ordo non prouenit ratione suppositionis: sed ratione restrictionis. Ex qua sequitur secunda regula, quod ad assignandum quodvis genus oppositionis, non est habendus respectus, qualiter determinabile supponat in ordine ad determinationem, aut determinatio in ordine ad determinabile, sed qualiter vtrunque supponat in ordine ad alios terminos, vt literis a. & b. quia aliter exempla ponere non possumus. Contradictoria huius, cuiuslibet hominis equus, b. equus est, non debet dari per mixtam, sed erit hæc a. hominis quilibet equus non est equus, vbi a. facit confusam in ordine ad prædicatum: & prædicato resolato, illa confusa æquiualeat determinatæ in ordine ad suum determinabile. Eadem ratione, contradictoria huius a. hominis equus non est animal, non debet dari per mixtam in prædicato, sed per con-

per confusam, scilicet, cuiuslibet hominis quilibet equus est animal. Est enim alia regula, quod quando determinabile stat determinate in ordine ad aliquam distributionem, confusa determinationis æquivaleret determinate in ordine ad eandem distributionem. Et hæc sequitur ex prima, quia determinatio necessaria est resolventa ante determinabile. Et ideo si aliqua distributio dependet à determinabili, cum determinabile dependet à determinatione, fit de primo ad ultimum ut illa distributio dependeat à determinatione. Vnde prædicatum illius negativæ virtualiter distribuebatur in ordine ad duas determinatas: quare in contradictoria debet stare mere confuse: & in ambabus incipienda est resolutio à determinatione. At vero istius propositionis, hominis, a. equus non est animal, necessarium est ut contradictoria detur per mixtam in prædicato, scilicet, cuiuslibet hominis quilibet equus. c. animal est, ut resoluta determinatione maneat prædicatum determinate in ordine ad determinabile: sed de his satis, consulto enim missa facimus quæ in priori editione plurima multiplicavimus. Enimvero cui liberit ingenium pluribus argumentis exercere, regulæ iam positæ facere possunt satis. Et qui istis fuerit contentus, melius sibi consulat.

Argum. 2. **Decimo principaliter argui-**

tar istæ duæ propositiones, omnis pater habens filium diligit illum, aliquis pater habens filium non diligit illum, sunt contradictoriæ, & tamen sunt simul veræ: ergo lex nulla. Maior est nota. Et probatur minor. Casu quo sit solus Ioannes habens duos filios quorum Petrus diligit, Paulum vero non, affirmativa est vera, ut notum est: nam Ioannes habens Petrum filium, diligit illum. Et probatur negativa per singularem. Ioannes habens filium non diligit illum, nam sub ly filium, datur una singularis vera, demonstrando Paulum. Respondeatur concessio illas esse contradictorias. Et negatur falsitas negativæ. Et negatur primum quod sufficiat una singularis vera sub ly filium: nam virtualiter distribuitur, ut dictum est in superiori argumento, scilicet, aliquis equus hominis aliquis equus ipsiusmet non est. Et præter illum defectum est alter hic ubi non est relatiuum reciprocum. Nam ut habetur in capite de ascensu & descensu quando fit inductio sub antecedente relatiui non reciproci non fit simul sub relatiuo, sed debet relatiuum manere communiter supponens. Et ideo sub determinatione huius. Ioannes habens filium non diligit illum, debet sic fieri ascensus, Ioannes habens Petrum non diligit filium Ioannis, & Ioannes habens Paulum non diligit filium Ioannis, & utraque est falsa: sed si loco de ly illum, diceres ipsummet, ut esset relatiuum reciprocum, tuuc solus est primus defectus ut dictum est superius.

Argum. 3. **Tādē circa hæc relatiua ar-**

guitur. Istæ sunt contrariæ, quemlibet filium suum quilibet pater diligit, quemlibet filium suum pater non diligit (relatiuo referente terminum, pater, suæ categoricæ) tamen sunt simul veræ: ergo lex contrariarum nulla. Maior est nota: Et proba. mi. Casu quo sint duo patres habentes singulos filios: & uterque diligit filium suum, & odio henat alienum, affirmativa est vera. Et probatur negativa descendendo sub accusatiuo distributo in ordine ad ly pater, stans confuse, scilicet, istum filium suum aliquis pater non diligit: nam filium Petri

Paulus non diligit. Argumentum hoc formavimus ad manifestandum hanc regulam. Nunquam licitum est resolvere prius relatiuum reciprocum, nec terminum includentem relatiuum, antequam resolvaatur antecedens. Ratio est quia suppositio relatiui est sigillata: dependens ex antecedente. Et ideo concedimus, distas propositiones esse contrarias. Et negamus negativam esse veram: nam descendendum est prius sub ly pater, quod est subiectum, scilicet, quemlibet filium suum hic pater non diligit: & postea sub ly filium: non licet demonstrare nisi filium huius patris. Ex quo sequitur primo quod confusa antecedentis æquivaleret determinate in ordine ad distributio relatiui: ut patet in illa negativa. Et eadem ratione determinata relatiui æquivaleret confuse in ordine ad antecedens: ut in hac, aliquem filium suum quilibet pater diligit, prius descendendum est sub ly pater. Sequitur secundo quod si in complexu accepto pluribus acceptionibus determinabile sit antecedens & determinatio includat relatiuum illius, prius descendendum est sub determinabili quomodo cunque utrunque supponat, non obstantibus regulis superioribus: ut in hac, equum suum quilibet homo videt est animal. Prius ascendendum & descendendum est sub determinabili, quam sub determinatione. Et illa suppositio determinata determinationis, æquivaleret confuse. Et in sua contradictoria, puta, quemlibet equum suum aliquis homo videns non est animal, confusa determinabilis æquivaleret determinata: nam illud est prius resolvendum. Semper tamen est etiam hic verum, quod determinatio restringit suum determinabile ad supponendum solum pro homine habente equum. Sequitur tandem tertio hæc consequentiam non valere filium suum quilibet pater diligit: ergo filium hominis quilibet pater diligit. Et in casu argumenti antecedens est verum & consequens falsum. Arguit enim virtualiter ex parte de ly filius, a confusa ad determinatam. Nec sequitur, quilibet equum suum quilibet homo videt, ergo equum quilibet homo videt. Arguitur enim à distributione sigillata ad determinatam: & casu quo quilibet homo videat equum suum & nullus videatur ab omnibus hominibus, antecedens est verum & consequens falsum. Et hæc de oppositionibus.

Caput quartum.

X oppositionibus dimanant æquipollentiæ per has tres regulas. Prima. Si alicui signo vniuersali, vel particulari præponatur negatio æquipollet suo contradictorio. Vt hæc æquipollent: non omnis homo disputat, quidam homo disputat: omnis homo disputat, non quidam homo disputat. Secunda. Si alicui signo vniuersali postponatur negatio æquipollet suo contrario. Vt hæc æquipollet omnis homo non disputat, nullus homo disputat: omnis homo disputat nullus homo non disputat. Tertia. Si alicui signo vniuersali vel particulari præponatur & postponatur negatio æquipollet suo subalterno. Vt hæc æquipollet, non omnis homo disputat, quidam homo disputat: omnis homo disputat, non quidam

Libertertius.

quidam homo non disputat. Regula ista his verbis continentur, Prae. contradic. Post contra Praepostq; subalter. Ex his regulis subsequitur: quod si duo signa vniuersalia negatiua ponantur in eadem loquutione: vt vnũ sit in subiecto & alterum in praedicatione: primum aequipollet suo contrario: per secundam regulam: & secundam suo contradictorio, per primam. Vt nihil, aequipollet huic, quodlibet est aliquid. Nam per secundam regulam, nihil non, & quodlibet aequipollet: sicut omnis non, & nullus: & per primam, non nihil, & aliquid aequipollet: sicut nonnullus, & quidam. Vnde versus: Non omnis quidam non, omnis non, quasi nullus. Nonnullus quidam: sed nullus non valet omnis. Non aliquis, nullus: non quidam non valet, omnis. Non alter, neuter: neuter non, praestat uterque.

Lectio vnica.

Nota. 1.

In hoc quarto capite docetur

quemadmodum ex duabus oppositis propositionibus constituantur aequipollentes ex eisdem extremis: per propositionem aut postpositionem negationis. Vnde aequipollentia generaliter dicta accipitur pro quibuscunque propositionibus: quae sub varia terminorum forma mutuo sese inferunt: vt exclusiua aut quouis alia exponibilis aequipollet suis exponentibus. Et haec homo est albus, huic, album est homo. Sed si congemines, homo est animal, homo est animal, potius sunt identice quam aequipollentes, quia sunt eadem propositio. At vero specialibus accipitur haec aequipollentia pro duabus categoricis participantibus utroque extremo secundum eundem ordinem: quae se mutuo inferunt per additionem negationis: vt per exempla textus constat.

Nota. 2.
Regula.

Sunt ergo tres regulae. Qua-

rum prima est de aequipollentia, quae fit ex propositionibus contra dictorijs per propositionem negationis in altera illarum. Et est sensus regulae. Datis duabus propositionibus contradictorijs vt sunt istae, omnis homo disputat, quidam homo non disputat, si vni illarum praeponatur negatio, aequialet alteri. Id est, si praeponatur vniuersali aequialet particulari: vt non omnis homo disputat, quidem homo non disputat. Et si praeponatur particulari, aequialet vniuersali: vt non quidam homo non disputat, cumis homo disputat. Et regula funditur in hoc, quod negatio est malignantis naturae, quae quicquid post se inuenit destruit, & eius oppositum ponit. Quare sicut datis duabus identicis propositionibus si alteri praeponatur negatio efficiuntur contradictoria: ita datis duabus contradictorijs, si alteri praeponatur, efficiuntur aequipollentes, Regula intelligitur quando negatio accipitur neganter & fertur in totam propositionem. Nam si acceperis has propositiones, Petrum esse album est possibile, Petrum esse album non est possibile, quae vt videbimus in modalibus sunt contradictoriae: & si praeposueris affirmatiuae negatione, scilicet non Petrum esse album est possibile, tunc si negatio ferat in

totam modalem, aequipollet contradictoriae: sed si accipitur infinitantei, vel solum feratur in dictam: vt, sit sensus Petrum non esse album est possibile: non sunt aequipollentes.

Secunda regula est de aequipol

Nota. 3.
Regula. 3.

lentia quae fit ex propositionibus contrarijs per postpositionem negationis. Et est sensus illius. Datis duabus propositionibus contrarijs, si postponatur negatio subiecto distributo, ita vt feratur in copulam & praedictum vtrilibet addatur, aequialet alteri: vt datis istis contradictorijs, omnis homo est animal, nullus homo est animal, istae aequipollent, omnis homo non est animal: nullus homo est animal: omnis homo est animal, nullus homo non est animal. Regula clara est. Sed non est tam vniuersalis quam prima. Nam prima tenet in quibuscunque propositionibus: ista autem non tenet nisi vbi totum subiectum distribuitur complete, & propositiones sunt de modo loquendi consueti. Nam istae sunt contrariae, cuiuslibet hominis equus currit, nullus hominis equus currit: similiter vterque homo disputat: nullus homo disputat: & tamen si postponas negationem toti subiecto, immediate ante verbum, non resultabunt aequipollentes: quia in vna restabit particularitas a parte subiecti, quae non erit in alia. Similiter istae sunt contrariae, omnis homo omne animal est, nullus homo est animal: & tamen si ponas negationem immediate ante verbum, non resultabunt aequipollentes: quia praedictum in vna distribuitur & non in alia. Quod si admiseris illas fictiones literarum. I. & b. tunc possunt dari duae contrariae, in quibus non erit indifferens postponere negationem vni vel alteri: vt aequipolleant. v.g. Istae sunt contrariae, omnis homo est b. animal, nullus homo est animal, & si postponas negationem subiecto affirmatiuae aequialet negatiuae: & tamen si postponas subiecto negatiuae non aequialet affirmatiuae: nam tunc praedictum in vna supponet confusum: & in altera determinate. Et eadem ratione dantur duae propositiones aequivalentes, quae contrariantur vni tertiae: & prima per postpositionem negationis aequipollet illi tertiae, secunda vero non. Vt istae aequivalent, nullus homo est animal, non a. homo est animal, & vtraque contrariatur huic tertiae, quilibet homo est animal: & si postponas negationem subiecto primae, dicendo nullus homo non est animal, aequialet huic quilibet homo est animal: si vero postponas subiecto secundae dicendo, non a. homo non est animal, non aequialet illi: quia in hac praedictum supponit determinate & in alijs duabus confusum.

Dubitas fortè quare Petrus

Nota. 4.
Dubitatio

Hispanus non addit regulam de aequipollentia sub contrariarum, Respondetur quia sub contrariis debent aequipollere per postpositionem negationis, sicut contrariae: & si postponeretur in affirmatiua esset omnino eadem cum negatiua: & si postponeretur in negatiua esset inepta negatio duorum negationum. Exempli gratia. Iste sunt subcontrariae, quidam homo est animal, quidam homo non est animal. Si in prima postponas negationem, constitues fortaliter secundam: & si postponas in negatiua, conficies hanc, quidam homo non est animal: quae est inepta.

Tertia ergo regula est de a-

Nota. 5.
Regula. 4.

quipollentia subalternarum. Quae explicatur hoc modo

do,

do. Datis duabus subalternis, si subiecto vniuersalis præponatur & postponatur negatio, æquipollet particulari: & si præponatur & postponatur subiecto particularis æquipollet vniuersali, verbigratia. Istæ sunt subalternæ, quilibet homo disputat: quidam homo disputat. Et ideo hæc, non quilibet homo non disputat, æquipollet huic, quidam homo disputat: & hæc, non quidam homo non disputat, æquipollet huic quilibet homo disputat. Ratio huius regulæ est, quia prima negatio constituit subiectum eiusdem quantitatis cum subiecto alterius: & copula & prædicatum manent eodem modo postquam ambæ negationes se se impediunt. In regula nulla est specialis difficultas, præter illas: quæ determinatæ sunt.

Nota. 6.

Ex tribus regulis Petrus Hi-

spanus infert corollarium, quod si duo signa vniuersalia negatiua ponantur in eadem locutione, primum æquipollet suo contrario, & secundum suo contradictorio: vt nihil, est nihil æquipollet huic, quodlibet est aliquid. Addit vero ita vt vnum sit in subiecto & reliquum in prædicato: illud tamen non est restrictio regulæ sed exemplum: quia loquebatur in propositionibus de simplicibus extremis. Regula enim vniuersaliter est vera quomodo cunque multiplicentur negationes. Et ideo extendenda est sic regula. Quando in aliqua propositione multiplicantur signa negatiua sub quouis numero tunc loco primi ponatur signum vniuersale affirmatiuum, & loco secundi particulare, & loco tertij vniuersale, & sic alternatim manente qualitate secundum numerum negationum, vt videlicet si fuerit numerus par, maneat affirmatiua: & si impar negatiua. Et isto modo explicabitur eius sensus. Exempli gratia. Hæc propositio, nullus homo in nullo instanti non est animal, resoluitur in hanc, omnis homo in aliquo instanti omne animal non est. Et hæc nullus homo in nullo instanti nullum hominem non videt resoluitur in hanc, omnis homo in aliquo instanti quemlibet hominem videt. Intelligitur regula dummodo non sint alia: nam in hac, non omnis homo non est animal, subiectum non distribuitur: sed manet determinate. Ex hoc sequitur primo intelligentia illorum versiculorum, non omnis, quidam non, &c. Est enim sensus, quod non omnis, tantum valet sicut, quidam non: & omnis non, tantum sicut nullus, & paratione in cæteris. Sequitur secundo in his duabus propositionibus, omnis homo est animal nullus homo est animal, reperiri omnes æquipollentias secundum omnes quatuor regulas. Si enim consideres illas dempta per intellectum prima negatione considerabis illas, vt contradictorias, quare eadem postea adiuncta æquipollet per primam regulam. Et si consideres eas dempta secunda negatione, considerabis illas vt contrarias, quare ea postea adiuncta æquipollet per secundam regulam. Et si eas consideres demptis ambabus negationibus remanent subalternæ, quare ipsis adiunctis æquipollet per tertiam. Et si secundam propositionem solam consideres, tunc per corollarium æquipollet huic, omnis homo est animal.

Caput quintum.

Tempo propositionum categoricarum vtroque termino participantium ordine conuerso, triplex est conuersio. scilicet simplex per accidens,

& per contrapositionem. Conuersio simplex est quando sit de subiecto prædicatum: & de prædicato subiectum manente eadem qualitate & quantitate. Et hoc modo conuertitur vniuersalis negatiua in seipsam, & particularis affirmatiua in seipsam, vt nullus homo est lapis ergo nullus lapis est homo: quidam homo est animal, ergo quoddam animal est homo. Conuersio per accidens est facere de subiecto prædicatum, & de prædicato subiectum manente eadem qualitate, sed mutata quantitate, & hoc modo conuertitur in particularem affirmatiua vniuersalis affirmatiua: vt omnis homo est animal, ergo aliquod animal est homo, & vniuersalis negatiua in particularem negatiua: vt nullus homo est lapis, ergo quidam lapis non est homo. Conuersio per contrapositionem est facere de subiecto prædicatum & de prædicato subiectum: manente eadem qualitate, & quantitate, sed mutatis terminis finitis in terminos infinitos. Et hoc modo conuertitur vniuersalis affirmatiua in vniuersalem affirmatiua: & particularis negatiua in seipsam: vt omnis homo est animal, ergo omne non animal est non homo: quidam homo non est lapis, ergo quoddam non lapis non est non homo. Vnde versus: Simpliciter, feci, conuertitur Eua: per acci. A. Sto, per contra: sic fit conuersio tota. Afferit. A, negat. E. sunt vniuersaliter ambæ. Afferit. I. negat. O. sunt particulariter ambæ. Et sciendum est quod signum positum in subiecto propositionis quæ debet conuerti: quodcumque sit illud: debet poni supra totum prædicatum & totum reduci ad subiectum conuertentem. Præterea, eadem est conuersio propositionis particularis, in definitæ, & singularia.

Lectio prima.

Postquam disputatum est de Nota. 1.

propositionibus participantibus vtroque termino secundum eundem ordinem quemadmodum opponantur & æquipolleant: reuertitur Petrus Hispanus ad propositiones participantes vtroque termino, ordine conuerso, distinguens triplicem conuersionis speciem, de quo loco arguendi mentiait Aristoteles primo Priorum capi. 2. At vero quancquam Petrus Hispanus non definiat conuersionem in comuni (eo forte, quia nulla est exacta definitio quæ conueniat omnibus speciebus) nihilominus solet à Summo vltimis conuersio sic definir. Conuersio est duarum propositionum categoricarum alterius ad alteram consequentia formalis: per transpositionem extremorum vt homo est animal, ergo animal est homo: instar physicæ conuersionis: in qua ex inferiori fit superius, & ex superiori inferius. Et vocatur huiusmodi consequentia conuersio in terminis ad differentiam conuersionis in oppositam Sumo. Do. Sot. I 2 quali-

Conuersio.

qualitatem, de qua loquitur Aristo. primo Priorum. Sic Petrus contingenter disputat, conuertitur in hanc Petrus contingenter non disputat. Et adhuc latius Summulistae vocant propositiones conuertentes, omnes propositiones æquipollentes. Sed in præsentia solum accipitur conuersio primo modo. Vnde tota consequentia dicitur conuersio, & antecedens appellatur propositio conuersa, & consequens propositio conuertens, quia antecedens conuertitur in consequens. Et debet intelligi sano modo, transpositio extremorum, vt comprehendatur, conuersio per transpositionem, vbi non transmutantur extrema: sed potius contradictorium conuersæ, efficitur prædicatum in conuertente, & contradictorium Prædicati efficitur subiectum vt omnis homo est animal, ergo omne non animal est non homo. Superius ca. 3. habes expositas condiciones quæ requiruntur ad similitudinem formæ. Vnde sequitur hanc consequentiam esse formalem, homo est animal, ergo animal est homo, quia quæcunque similis formæ est bona. Et illa vocatur similis formæ, quæ ita se habet, vt antecedens sit similis formæ cum antecedente huius, & consequens cum consequente, & in qua præter hoc seruatur identitas inter prædicatum antecedentis & subiectum consequentis, & inter subiectum antecedentis & prædicatum consequentis. Nam hæc identitas est intrinseca in hac materia, postquam exprimitur in definitione conuersionis.

Nota. 1. Conuersio triplex.

Est ergo triplex species conuersionis, scilicet, simplex, per accidens, & contra positionem: quarum definitiones, cum suis exemplis, sunt in textu perspicuæ. Appellatur conuersio simplex: quia nullum accidens mutatur, scilicet, nec quantitas, nec qualitas, nec mutantur extrema, nisi solo situ: vt homo est animal, ergo animal est homo. Et conuersio per accidens quia mutatur quantitas: quæ est accidens propositionis. Et conuersio per contra positionem: quia extrema mutantur in sua contradictoria. Exempla sunt in textu.

Nota. 3. Conuersio mutua, & non mutua.

Ex hac diuisione subinferunt dialecticæ alias diuisiones conuersionis: in conuersionem mutua, & conuersionem non mutua. Conuersio mutua est, quando vna propositio infert alteram, & e conuerso. Conuersio non mutua est, quando vna infert alteram & non e conuerso. Ex quo sequitur, quod omnis conuersio simplex in propositionibus simplicibus extremorum est mutua: omnis vero conuersio per accidens est non mutua. Sequitur enim, homo est animal: ergo animal est homo: & e conuerso. At vero quamquam sequitur, omnis homo est albus: ergo albus est homo: non tamen sequitur e conuerso. Sed de conuersione per contra positionem dicemus suo loco.

Nota. 4.

Exponit deinde Petrus Hispanus quæque propositio qua specie conuersionis conuertatur per illos versiculos: simpliciter feri, &c. Vbi adnotandæ sunt significationes illarum, a. e. i. o. quæ sunt notæ quantitatis & qualitatis propositionum. E. enim uero. a. designat vniuersalem affirmatiuam. e. vniuersalem negatiuam, id est, particularem affirmatiuam, & o. particularem negatiuam. Sunt ergo tres regulæ secundum tres species oppositionis. Prima, quæ exprimitur illo verbo, simpliciter feci vniuersalis negatiua & particularis affirmatiua conuertantur simpliciter. vt nullus homo est lapis, ergo nullus lapis est homo: homo

Regula. 3.

est animal, ergo animal est homo, & vtraque est conuersio mutua. Secunda quæ exprimitur illo verbo: conuertitur, Eua, per accidens, vniuersalis negatiua, & vniuersalis affirmatiua, conuertuntur accidens, vt nullus homo est albus, ergo aliquid album non est homo: omnis homo est albus, ergo album est homo, & neutra est mutua. Tertia regula, quæ notatur in illo verbo, Asto per contra: vniuersalis affirmatiua & particularis negatiua conuertuntur per contra positionem: vt, omnis homo est animal, ergo omne non animal est non homo: homo non est lapis, ergo aliquid non lapis non est non homo: & de hac erit inferius specialis sermo an sit mutua. Ex quo sequitur quod vniuersalis negatiua conuertitur duplici conuersione: quemadmodum & vniuersalis affirmatiua: particulares vero non nisi singulis.

At vero moderni Summulistæ

Nota. 1.

his non contenti, sustinent in vniuersam omnem propositionem posse conuerti conuersione mutua. Et ratio eorum est: quia quæcunque propositiones ex eisdem terminis compositæ eodem modo acceptis, easdem omnino causas veritatis habent, iuxta illud Arist. secundo Periher. Nomina, & verba transposita idem significant. Et re vera si commode & congrue fieri posset, vt extrema transposita eodem modo acciperentur, nemini esset dubia dicta conclusio. Sed tamen id fieri nequit, nisi ad misis fictionibus illarum literarum, a. & b. & alijs barbarissimis locutionibus. Nihilominus pro iuuentibus qui sese voluerint vexare statuimus quatuor regulas sine argumentis. Prima, Quantum ad suppositionem. Omnis propositio de præsentia conuertitur, mutuo transpositis extremis eodem modo disponentibus. Et de vniuersali negatiua & particulari affirmatiua exempla sunt in textu. Sed hæc omnis homo est albus, conuertitur mutuo in hanc, a. album omnis homo est. Et hæc, homo non est animal in hanc, omne animal. b. homo non est. Non tamen istæ conuersiones sunt censendæ simplices, quamquam seruetur eadem quantitas: puta eadem suppositio terminorum. Nam ad conuersionem simplicem requiritur eadem quantitas ex parte subiecti à qua propositio denominatur quanta. Potest, tamen vniuersalis affirmatiua conuerti simpliciter: vt, omnis homo omne animal est in hac, omne animal omnis homo est: & particularis negatiua, homo animal non est, in hanc, animal homo non est: quæ omnes sunt mutue conuersiones.

Regula. 4.

Secunda regula quantum ad

Nota. 6.

ampliationem. Omnis propositio de extrinseco tempore modalis, in qua ambo extrema præcedunt, aut ambo sequuntur copulam & modum, conuertitur mutuo transpositis extremis in eodem situ: vt vel ambo sint ante copulam vel ambo post copulam sine aliqua reduplicatione, v.g. Erit album nigrum, conuertitur in hanc, erit nigrum album: album nigrum est & fuit, conuertitur in hanc, nigrum album est & fuit: contingenter Deus est creans, conuertitur in hanc contingenter creans est Deus. Omnis homo album necessario est, conuertitur in hanc mutuo, a. album omnis homo necessario est.

Tertia regula itidem quantum

Nota. 7.

ad ampliationem. Omnis propositio affirmatiua de extrinseco tempore aut modalis, vbi subiectum præcedit & prædicatum sequitur copulam, si copula aliter ampliat vel appellat à parte postquam à parte ante, conuertitur per reduplicationem eiusdem copulæ in subiecto con-

conuertentis, prædicato ampliato ſicut erat in conuerſa: vt album erit nigrum, conuertitur in hanc nigrum quod erit nigrum, album eſt vel erit: nam ſi diceret, nigrum erit album, non ſeruarietur eadem ampliatio: & caſu quòd id quod modo eſt album ſemper poſt hac eſſet nigrum, antecedens eſſet verum & conſequens falſum. Et obſeruato, vt prædicatum in conuertente ſemper præcedat copulam propter duo. Primo, ne quando diſtribuitur ſignum: efficiatur pars extremi, ſi ſequatur copulam: vt hic, omne albū erit nigrū, ergo, a. nigrū quod erit nigrum eſt vel erit omne album. Secundo ne determinatio accepta pluribus mutetur in determinationē acceptā vnica, vt hominis equus erit albus: ergo albū quod erit albū eſt vel erit hominis equus: nā quando determinatio ſequitur copulam: accipitur vnica. Eadem ratione Deus neceſſario eſt creans, conuertitur in hanc, creans quod neceſſario eſt creans, Deus poſſibiliter eſt: nam ly neceſſario, a parte ante dicit poſſibilitatem, & a parte poſt neceſſitatem. Poſſet etiam conuerti in hanc, creans quod neceſſario eſt creans, Deus neceſſario eſt: quia quando ſignum vniuerſale reduplicatur cum altero extremorum, indifferens eſt vt copula vniuerſalis, ad ſua ſubalterna reduplicetur dummodo ambo extrema præcedant nam alias non æquivalent, Deus qui neceſſario eſt Deus poſſibiliter eſt: creans & neceſſario eſt creans. Eadem ratione, Deus contingenter eſt creans, conuertitur in hanc, creans quod contingenter eſt creans Deus poſſibiliter eſt: nā ly contingenter, dicit poſt ſe contingentiam & ante ſe poſſibilitatem. Sed nō conuertitur in hanc, creans quod contingenter eſt creans Deus contingenter eſt: quia contingenter, non eſt ſignum pure vniuerſale: ſicut neceſſario. Diximus in regula opus eſſe reduplicatione copulæ quando diuerſimode ampliatur vel appellatur poſt ſe & ante ſe: nam alias non eſt neceſſarium: vt album poſſibiliter eſt nigrum: conuertitur in hanc, nigrum poſſibiliter eſt album: & album eſt vel fuit nigrum, conuertitur in hanc, nigrum eſt vel fuit album: ſed album eſt & fuit nigrum, indiget reduplicatione, ſcilicet, nigrum quod eſt & fuit nigrum, album eſt vel fuit.

Nota. 8.

Quarta regula. Propoſitio de extrinſeco tempore, aut modalis negatiua, cuius prædicatum ſequitur copulam, & ſubiectum præcedit, conuertitur per reduplicationem copulæ ſuæ contradictonariæ. Itaque conuertenda eſt prius contradictonaria negatiua, & in contradictonariam ſuam conuertentis conuertitur negatiua: vt ſi vis conuertere hanc, omnis Deus poſſibiliter non eſt creans conuerte ſuam contradictonariam ſcilicet, Deus neceſſario eſt creans, in hanc, creans quod neceſſario eſt creans, Deus poſſibiliter eſt: & contradictonaria huius, ſcilicet, omne creans quod neceſſario eſt creans omnis Deus impoſſibiliter eſt, erit conuertens illius negatiuæ. Itaque eadem copula debet reduplicari in conuertentibus ambarum contradictonarum: quando opus eſt reduplicatione. Nam hæc, nullum album poſſibiliter eſt nigrum, ſiue reduplicatione conuertitur in hanc, nullum nigrum poſſibiliter eſt album. Et eſt hic adnotanda diſtinctio illa propoſitionis affirmatiuæ & negatiuæ: quam poſuimus præcedenti lib. c. de qualitate. Omnis enim propoſitio quæ inferit ex ſe pure affirmatiuam eſt virtualiter affirmatiua: vt Petrus eſt & non fuit albus, quæ inferit hanc, Petrus eſt albus: Petrus contingenter non eſt albus, quæ inferit hanc, Petrus poſſibiliter eſt albus. Et o-

mnis propoſitio quæ inferitur ex negatiua eſt virtualiter negatiua vt Petrus eſt, vel non fuit albus, quæ inferitur ex hac, Petrus nō fuit albus, cuius rōnem habes illic appoſitā. Has tñ regulas dedimus exercitio iuuenum. Nam re vera parum vtilis ſunt alijs ſcientijs. Conſtituantur enim per huius modi conuerſiones inextricabiles propoſitiones.

Lectio ſecunda.

Ad exercitium igitur huius-

modi conuerſionū deſcendentibus, primum conſiderandum eſt quodnam ſit ſubiectum: & quod prædicatum. Non enim eſt verum in vniuerſum: vt id quod præcedit ſit ſubiectum, & id quod ſequitur prædicatum. In quo multi decipiuntur. Imo notandum eſt illud eſſe ſubiectum quod reddit ſuppoſitam verbo, ſiue præcedat ſiue ſequatur: & illud eſſe prædicatum, quod de alio dicitur, verbi gratia, in hac propoſitione, caput habet homo, ly homo, eſt ſubiectum: nam cum verbum habet, ſit adiectiuum nō potest eſſe ſubiectum: ſed affirmatur de ly homo, quæ reddit illi ſuppoſitum. Quare nō conuertitur in hanc, vt aliqui putant, homo eſt habens caput, imo hæc eſt potius reſoluens illi? quæ conuertitur. Et ideo conuertitur in hanc, caput habens, eſt homo. Et hæc in cælo eſt Deus, reſoluitur, Deus eſt in cælo, & conuertitur in hanc in cælo ens eſt Deus.

Secundò obſeruandum eſt ne

in conuerſione extremorū mutetur genus ſuppoſitionis. Quare non ſequitur, hō eſt pictus: ergo homo pictus eſt homo: nam ſubiectum conuerſæ ſtat pro homine picto, & prædicatum conuertentis pro homine vero. Nec ſequitur homo eſt nomen: ergo nomen eſt homo: quia ſubiectum conuerſæ ſtat materialiter: & prædicatum conuertentis, perſonaliter. Nec ſequitur, homo eſt ſpecies: ergo ſpecies eſt homo: quia (vt dicitur) ſubiectum conuerſæ ſupponit ſimpliciter: prædicatum conuertentis perſonaliter. Sed prima conuertitur in hanc, homo pictus: eſt hō pictus & ſecunda in hanc, nomen eſt ly hō: & tertia in hanc, ſpecies eſt hō in vniuerſali, id eſt, in quā tñ cognoscitur, conceptu eōdē muni. Pari ratione, dicunt Summaliftæ, hanc propoſitionem, ad æquitandum requiritur equus, conuerti in hanc, a. equus requiritur ad æquitandum. Sed re vera non reſpiciunt, q̄ in hac, ad æquitandum requiritur equus, ſubiectum eſt ly equus, & prædicatum eſt ly requiritur, vel requiſitum, quod tenet adiectiuè. Et ideo potius illa, a. equus requiritur ad æquitandum, eſt reſoluens illius, quam conuertens. Quoquā certè, nec propriè eſt reſoluens: quia non eſt propria, nec eſt admittenda ſiſtō illius literæ. Ad de quæ lucidior eſt hæc, ad æquitandum requiritur equus, quam illa reſoluens. Eadem ratione, nec propriè habet conuertentem. Nam ſi in aliquam deberet conuerti, maxime in hanc, requiſitum ad æquitandum eſt equus: quia ly requiſitum, a parte ſubiecti accipitur in rigore nominaliter, & ens, requiſitū ad æquitandum non ſupponit. Eadē ratione nec iſta propoſitio, incipit eſſe homo: conuertitur in hanc, a. homo incipit eſſe: ſed potius reſoluitur per illā, ſi eſſet propria: nam ly homo, eſt ſubiectū vtrobique. Nec propriè conuertitur: nā deberet maxime conuerti in hanc, incipiens eſſe eſt homo, vbi ly incipiens, in rigore accipitur categorématique. Et ideo non ſequitur in ſimili, incipit eſſe inſtans futurum: ergo aliquid incipiens eſſe eſt inſtans futurum: nam antecedens eſt verum, vt patet per exponentes, nunc non eſt inſtans

futurum & immediate post hoc erit instans futurum, & consequens est falsum, quia ly incipiens esse, non supponit pro aliquo instanti futuro, cum nullum erit immediate post hoc. Hæc adnotauimus, vt constet non omnem propositionem categoricam posse commode converti: nisi in illa ubi est expressum subiectum, & prædicatum. Quare hæc equus requiritur ad equitandum, optime convertitur in hanc, requisitum ad equitandum est equus, Et, homo incipit esse, in hanc, incipiens esse homo est vel immediate post hoc erit: iuxta tertiam regulam. Et hæc, incipit homo esse albus, in hanc incipit albus esse homo, iuxta tenorem secundæ regulæ.

Nota. 3.

Tertio obseruandum sem-

per est iuxta tenorem tertiæ regulæ quod seruetur eadem ampliatio: vt hæc. Adam est mortuus, non convertitur in hanc, aliquid mortuum est Adam, sed in hanc, aliquid mortuum quod est mortuum est vel fuit Adæ, Antichristus est futurus, convertitur in hanc, aliquid futurum quod est futurum est vel erit Antichristus. Dixerim in subiecto conuertentis, aliquid, in neutro genere: nam si acciperetur ly mortuus, aut ly futurus, adiectiue, non esset conuersio: æquivalent enim Adam est mortuus, & mortuus est Adam. Et utrobique ly mortuus est prædicatum, & ampliatur eodem modo. Consulto missam fecimus syluam inextricabilium sophismatum: quæ circa secundam, tertiam, & quartam regulas in priori editione cumulauius.

Nota. 4.

Solent hic tamen fieri minu-

tiora quædam argumenta hoc modo. Non sequitur. Nullum, a. est lapis: ergo nullus lapis est. a. si ly. a. quando est in subiecto significet homines, & quando in prædicato significet lapides, & accipiatur conuersio in voce, vel in scripto: nam in mente non potest conceptus mutare significationem. Respondetur tamen quod illa, nullum, a. est lapis, debet conuerti in hanc, nullus lapis est homo, ubi ly homo, in illo situ est synonymum cum li. a. a parte subiecti.

Argum. 1.
Conuersio
per contra-
positionem.

At vero contra conuersio-

nem per contra positionem arguitur. Non sequitur, omnis homo est ens: ergo omne non ens est non homo: nec sequitur, chimæra non est hō. ergo non hō non est non chimæra, & arguitur per conuersionem per contra positionem: ergo ille locus arguendi est nullus. Notandum est hic quod conuersio per contra positionem non est in vniuersum bona consequentia, vt probat argumentum: nisi ponatur constantia contradictorij prædicati vniuersalis affirmatiuæ: & pariter constantia subiecti particularis negatiuæ. Fundatur enim huiusmodi conuersio duabus regulis Aristot. secundo Perihærmæ. Prima. Ab affirmatiua ad negatiuam, variato prædicato penes finitum & infinitum, est bona consequentia: vt homo est animal: ergo non est non animal. Nam alias duo termini contradictorij verificarentur de eodem. Secunda. A negatiua cum constantia subiecti ad affirmatiuam, variato prædicato penes finitum & infinitum, est bona consequentia: vt bene sequitur, homo non est lapis & hō est: ergo homo est non lapis: nam alias duo termini contradictorij falsificarentur de eodem termino supponente. His enim regulis suppositis sequitur quod vniuersalis affirmatiua conuertitur in vniuersalem affirmatiuam, per contrapositionem, Nam sequitur bene, omnis homo est animal, ergo omnis homo non est animal, per primam regulam: rursus ergo omne non animal non

est homo, per conuersionem simplicem: rursus, omne non animal non est homo, & aliquid non animal est: ergo omne non animal est non homo, per secundam regulam. Igitur de primo ad vltimum sequitur, omnis homo non est animal, & aliquid non animal est: ergo omne non animal est non homo, posita constantia illius termini infiniti: quæ ponebatur iuxta tenorem secundæ regulæ: sed sine illa constantia non valeret consequentia. Et per hoc respondetur ad primam consequentiam argumenti principalis. Non enim sequitur, omnis homo est ens: ergo omne non ens, est non homo: sed arguendum est cum constantia contradictorij prædicati, scilicet, omnis homo est ens & aliquid non ens est, ergo omne non ens est non homo. Eadem arte sequitur quæ particularis negatiua conuertitur per contra positionem. Nam bene sequitur homo non est lapis, & homo est: ergo homo est non lapis, per secundam regulam: rursus ergo non lapis est homo, per conuersionem simplicem: rursus ergo non lapis non est non homo per primam regulam. Igitur de primo ad vltimum sequitur bene, homo non est lapis, & homo est: ergo aliquid non lapis non est non homo: sed si non poneretur constantia subiecti, consequentia non valeret. Et per hoc respondetur ad secundam consequentiam argumenti principalis. Non enim sequitur, chimæra non est homo: ergo aliquid non homo non est non chimæra: sed arguendum est cum constantia subiecti: scilicet, chimæra non est homo, & chimæra est, ergo aliquid non homo non est non chimæra.

Ex hac ratione huius regulæ

Nota. 6.

diluuntur sophismata multa circa modum arguendi ab affirmatiua ad negatiuam vel e conuerso. Primo non sequitur, homo animal non est, & homo est: ergo homo est non animal: quia prædicatum negatiuæ non distribuitur. Et eodem defectu non sequitur per contra positionem, homo animal non est, & homo est: ergo aliquid non animal non est non homo. Pari ratione non sequitur, hominis equus non est animal: & hominis equus est, ergo hominis equus est non animal: nam rebus vt nunc antecedens est verum, & consequens falsum: nisi poneretur constantiam cum relativo identitatis, scilicet, & idem hominis equus qui non est animal. Nec sequitur, in aliquo loco, Petrus non est albus (demonstrato loco ubi non existit) ergo Petrus in aliquo loco est non albus: sed debes ponere constantiam, id est, Petrus in eodem loco scilicet in quo non est albus est. In summa vt valeat consequentia à negatiua ad affirmatiuam ponenda est constantia subiecti negatiuæ pro eodem supposito de quo negatur prædicatum, alias nec valebit consequentia à negatiua ad affirmatiuam, nec per conuersionem per contrapositionem.

At difficilius est conuertere

Nota. 7.

propositiones de extrinseco tempore, aut modales per contra positionem. Debet enim obseruari vt termini in finiti accipiantur secundum exigentiam contradictionis. Verbi gratia. Non sequitur Petrus erit albus: ergo Petrus non erit non albus: nam si cras erit albus & postmodum niger, antecedens est verum & consequens falsum. Opinor enim, vt videbimus cap. sequenti, duos terminos contradictorios verificari de eodem, mediante copula de extrinseco tempore, pro diuersis temporibus. Sensus enim istarum, Petrus erit albus Petrus erit non albus, est Petrus aliquo tempore erit albus: & Petrus aliquo tempore erit non albus. Quare non infinitatur prædi-

prædicatum secundum exigentiam contradictionis. Et ideo: vt debite arguatur ab affirmatiua ad negatiuam, debet infinitari secundum exigentiam contradictionis, scilicet, Petrus erit albus: ergo Petrus non erit illud quod nunquam erit album. Et eadem ratione ad inferendum per contrapositionem arguendum est, omne album erit nigrum: ergo omne non quod erit nigrum est, vel erit non quod est, vel erit album. Et eadem ratione non sequitur, Deus possibiliter est creans, ergo Deus non possibiliter est non creans. Iam puto has ambas esse veras, Deus possibiliter est creans & Deus possibiliter est non creans. Nec infinitatur prædicatum secundum exigentiam contradictionis, vt videbitur capit. sequenti. Quare vt arguatur ab affirmatiua ad negatiuam, infinitandum est prædicatum secundum exigentiam contradictionis, hoc modo: Deus possibiliter est creans, ergo Deus impossibiliter est quod non possibiliter est creans. Et eadem ratione, hæc vniuersalis, omne album possibiliter est nigrum, conuertenda est per contrapositionem hoc modo: omne quod non possibiliter est nigrum, potest esse illud quod non possibiliter est album. Ex quo sequitur quod huiusmodi propositiones de extrinseco tempore modales vix possunt intelligibiliter conuerti per contrapositionem. A quibus proinde abstinendum est. Sufficit enim vnum exemplum pro iuuenum exercitio.

Caput sextum.

Pars. 1.

Modus est adiacens rei determinatio: & habet fieri per adiectiuum. Vnde cum duplex sit adiectiuum, quoddam, scilicet, nominis, vt album: aliud verbi, vt aduerbia (etenim secundum Priscianum, aduerbium vt verbi adiectiuum est) fit vt duplex sit modus, alter nominalis, qui fit per adiectiuum nominis: alter adverbialis, qui fit per aduerbium: vt, doctus homo docte disputat. Item aduerbiorum quedam determinant verbum gratia compositionis, vt hæc sex, necessario, contingenter, possibiliter, impossibiliter, verum & falsum: alia gratia rei verbi: vt argute disputat: alia vero ratione temporis: vt, hodie, & cætera aduerbia temporalia: alia ratione modi: vt, aduerbia hortandi, & optandi. Et secundum hoc sumitur multiplex modus per aduerbia. Sed omnibus alijs ommissis, solum de illis nunc dicendum est: quæ compositionem determinant: vt sunt illi sex, necessario, contingenter, &c. Cum enim dicitur homo necessario disputat, designatur, quod compositio disputationis cum homine sit necessaria: sed cum dicitur, homo disputat bene, vel argute: significatur quod disputationis sit bona, vel arguta. Et in hac determinatur res verbi: in prima verò compositio. Vnde solum illi modi, qui compositionem determinant: constituunt propositionem modalem. Ideo de talibus solum modò hic inten-

dimus. Et sumuntur quandoque prædicti modi nominaliter: vt, possibile, impossibile, contingens, necessarium, verum, & falsum: quandoque adverbialiter: vt, possibiliter, impossibiliter, necessario, contingenter vero, & falso. Propositio modalis est illa, quæ determinatur aliquo horum sex modorum possibile, impossibile, contingens, necesse, verum, & falsum: vt Petrum disputare est possibile, & sic de alijs. Et in his modalibus verbum subijcitur, modus autem prædicatur. Omnes autem aliæ propositiones, quæ non determinantur per illos sex dicuntur de inesse. At verò propositiones, quæ modificantur his modis, verum, falsum: ad præsens relinquuntur: quia in illis eodem modo sumitur oppositio & æquipollentia, sicut in alijs de inesse. In illis autem de his quatuor modis, possibile, impossibile, contingens, & necesse, alio modo sumuntur oppositio, & æquipollentiæ vel consequentiæ, vt postea patebit. Sciendum autem quod vnusquisque horum quatuor modorum, quatuor constituit propositiones modales. Ob idque cum modi sint quatuor: quater quatuor sunt propositiones. Et sic erunt sexdecim, verbi gratia, hic modus, possibile, si ponatur sine negatione constituit vnam modalem: vt Petrum disputare est possibile. Si autem sumatur cum negatione posita ad verbum: constituit secundam, scilicet, Petrum non disputare est possibile. Si vero cum negatione posita ad modum, constituit tertiam: vt puta Petrum disputare non est possibile. Si vero cum negatione posita ad verbum, & ad modum, constituit quartam, videlicet Petrum non disputare non est possibile. Et hoc modo secundum vnumquemque aliorum modorum sumuntur quatuor propositiones modales. Harum autem propositionum modalium æquipollentiæ, siue consequentiæ quatuor regulis cognoscuntur significatis per has dictiones, Amabimus, Edentuli, Illiace, Purpurea. Itaque: vbi fit. A. nulla negatio debet poni: vbi E. negatio debet poni ad verbum, seu dictum: vbi I. ad modum: vbi V. ponatur ad verbum, & ad modum. Vñ versus. E. dictum negat. I. q. modum: nihil. A. sed. V. totum. Itē prima propositio erit de possibili: secunda de contingenti: tertia de impossibili: quarta de necesse. Vnde versus: possibile contingens, impossibile necesse. Itē, omne necesse valet, impossibile nullus, possibile quidam, quidam non, possibile non, Amabimus. Prima regula. Cuiusque dicto affirmatiuo tribuitur possibile: eidem tribuitur contingens: & ab eodem dicto remouetur

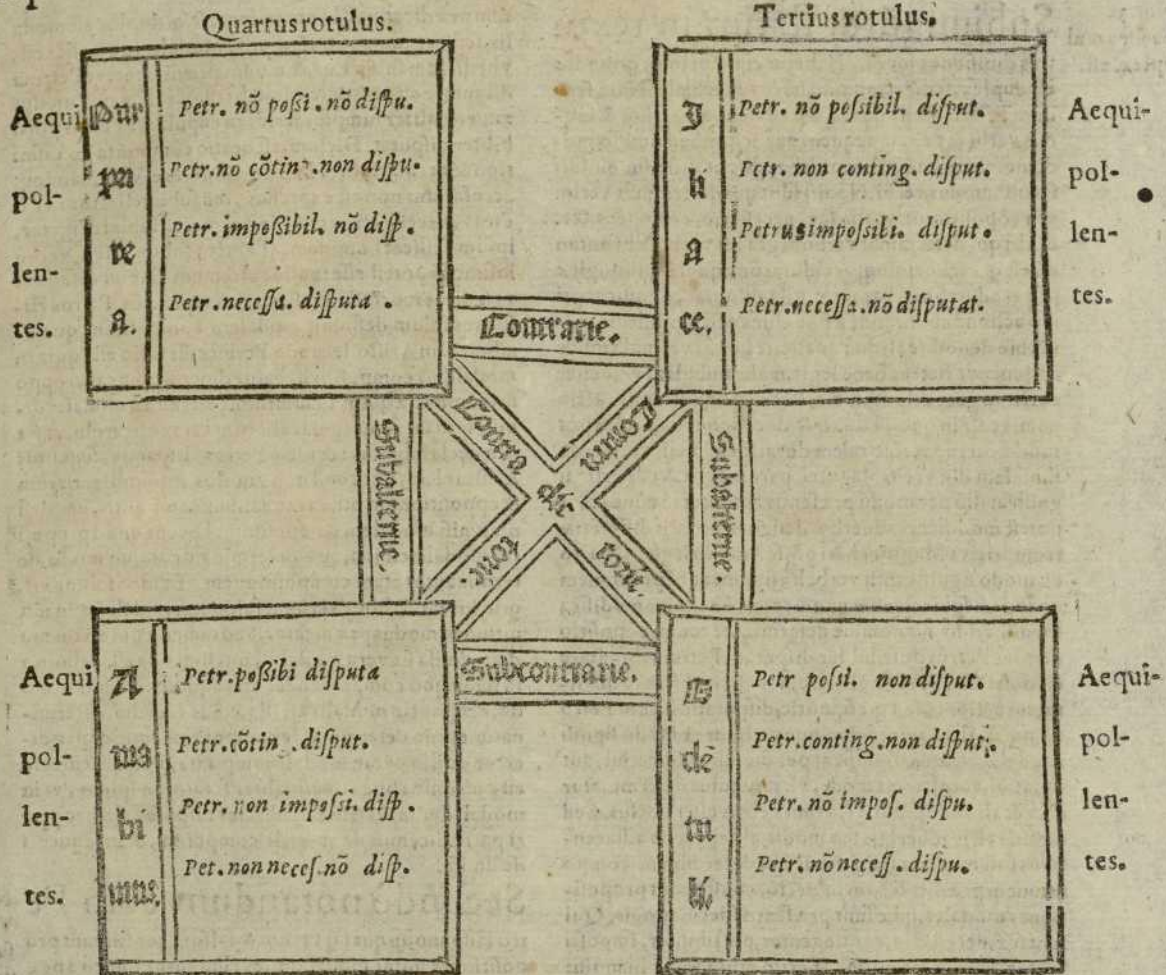
Pars. 2.

Liber Tertius.

tur impossibile: & ab eius cōtradiçoriē oppo-
 sito remouetur necesse: vt, Petrum disputare
 est possibile, Petrum disputare est cōtingens,
 Petrum disputare non est impossibile, Petru
 non disputare non est necesse. Edentuli, secū
 da regula. Cuicumque dicto negato attribui-
 tur possibile, eidem attribuitur contingens,
 & ab eodem remouetur impossibile, & ab e-
 ius cōtradiçoriæ opposito remouetur necesse:
 vt, Petrum non disputare est possibile, Petrum
 non disputare est contingens, Petru
 non disputare non est impossibile, Petrum
 disputare non est necesse. Illiace. Tertia regu-
 la. A quocunque dicto affirmato remouetur
 possibile ab eodem remouetur contingens:
 & eidem attribuitur impossibile: & eius cō-
 tradiçoriē opposito attribuitur necesse: vt
 Petrum disputare non est possibile, Petrum
 disputare non est contingens, Petrum dispu-
 tare est impossibile, Petrum non disputare,
 est necesse. Purpurea, Quarta regula. A quo-
 cunque dicto negato remouetur possibile,
 ab eodem remouetur & cōtingens: & eidem
 attribuitur impossibile: & eius cōtradiçoriē
 opposito attribuitur necesse: vt, Petrum
 non disputare non est possibile, Petrum non
 disputare non est contingens, Petrum non di-
 sputare est impossibile, Petrum disputare est
 necesse. Item æquipollentiæ siue consequen-
 tiæ modalium possunt haberi per has regu-
 las. Prima, Omnes propositiones de possibili
 & impossibili æquipollent verbo seu dicto si-
 militer se habente: & modo dissimiliter. Se-
 cunda: omnes propositiones de possibili &

necessario æquipollent verbo & modo, dissi-
 militer se habentibus. Tertia, omnes propo-
 sitiones de impossibili, & necesse æquipollent
 verbo dissimiliter se habente, & modo simili-
 ter. Et intelligitur modus similiter, aut dissi-
 militer se habere quātum ad affirmationem,
 & negationē: vt dicatur se habere similiter cū
 affirmatur in vtraque vel negatur: dissimili-
 ter autem cū affirmatur in vna, & negatur
 in alia. Et eodem modo intelligendum est de
 verbo, sicut dictum est de modo. Et sciendū
 quōd in prædictis regulis non fecimus men-
 tionem de contingenti: ideo quia cōtingens,
 conuertitur cum possibili. Vnde idem est iu-
 dicium de ppositionibus vtriusque. Item pro-
 positionum modalium, aliæ sunt contrariæ,
 aliæ subcontrariæ, aliæ cōtradiçoriæ, aliæ
 subalternæ. Vnde omnes propositiones, quæ
 sunt in quartalinea de Purpurea contrariam-
 tur omnibus illis, quæ sunt in tertia linea de
 Illiace. Et omnes propositiones, quæ sunt in
 prima linea de Amabimus subcontrariantur
 illis, quæ sunt in secunda linea de Edentuli.
 Item primus ordo & tertius contradicunt: si-
 militer secundus & quartus. Item primus or-
 do subalternatur quarto: & similiter secundus
 tertio. Vnde versus: Tertius est quarto sem-
 per contrarius ordo. Sit tibi linea subcontra-
 ria prima secundæ: Tertius est primo contra-
 diçorius ordo. Pugnat cum quarto contra-
 cendo secundus. Prima subest quartæ, vice-
 particularis habens se. Hæc habet ad seriem
 se lege secunda sequentem. Quarum omniū
 regularū exempla patent in figura sequenti.

Quartus

Lectio prima.

Notabi. 1.

Ost oppositio-

nes, & æquipollentias in propositionibus de inesse, subsequitur ut dicamus de æquipollentij, & oppositionibus modalium: nempe quæ aliam rationem sequuntur, q̄ propositiones de inesse. Et quanquam sunt, qui tractatum hypotheticarum tractatu modalium anteponant, congruentius est fortasse, ut totum negotium categoricarum expediamus priusquam aggrediamur hypotheticas. Textus ergo modalium, qui longissimus est in quatuor partes distinguitur. Primum enim exponitur quid, & quotuplex est modus. In secunda definitur propositio modalis. Et in tertia constituuntur regulæ æquipollentiarum in modalibus. Et tandem quarto inferuntur rotuli oppositionum.

quæ determinatur aliquo modo: ut Petrum disputare est possibile, Petrus possibiliter disputat. Et propositio de inesse est propositio de simplici inherentia verbi, quæ nullo determinat modo: ut Petrus est, Adam fuit. Quare propositio de inesse dupliciter accipitur. Uno modo, ut distinguitur contra modalem: alio modo, ut distinguitur contra propositionem de extrinseco tempore, ut Adam fuit, est de inesse primo modo, non autem secundo modo. Et quia modalis specialis sortitur regulas oppositionum & æquipollentiarum, necesse est ut inter cæteras categoricas specialis habeatur de modalibus consideratio. Vnde postquam modalis dicitur à modo, definitur primo quid sit modus: est enim adiacens rei determinatio, i. terminus alteri adiacens, ipsum determinans, atque restringens. Ut si dicas, homo iustus delectabiliter operatur iustum, ly iustus est modus nominis, & ly delectabiliter modus verbi. Et dicitur modus eo, quod sit quasi mensura alterius. Nam cum ly homo, absolute accipiat pro quolibet homine, ly iustus adueniens modificat ipsum & restringit, ut accipiatur solum pro homine iusto: & ly delectabiliter, restringit ut verbum accipiat pro operatione delectabili. Et quantum generaliter terminus etiam absolutus quandoque sit modus alterius: ut ly homo in hac, animal homo est rationale: & ly hominis in hac, equus hominis est animal: at tamen utimur hic restrictius nomine modus: ut idem sit apud dialecticum modus, quod apud grammaticum adiectivum nominis aut verbi.

Modus qd.

Subiun-

Notabi. 2. Differentia modalis, & de inesse.

Circa primum notandum est,

quod propositio categorica dividitur inter cæteras divisiones in propositionem de inesse, & propositionem modalem. Propositio modalis dicitur à modo. Et est illa,

Not. 3.
Modus multiplex, est.

Subiunguntur statim in textu

tres diuisiones modi. Habetur enim primo, quod modus est duplex, scilicet, nominalis & adverbialis. Nam secundum Priscianum aduerbium est sicut adiectiuum & modus verbi & per consequens participij. Sed omisso modo nominali, tanquam alieno ab hac disputatioe, subdiuidit secundum modum verbi. Nam alij sunt qui determinant verbum gratia compositionis: ut illa sex, necessario, contingens, &c. & alij qui determinant verbum gratia rei verbi. Vbi notandum est quod verbo quinque accidunt, ratione quorum quintuplex potest ei aduerbium adiacere. v. g. ly disputat, significat primo actionem conotatiue, ratione cuius potest modificari, aduerbio denotante aliquam qualitatem bonam, vel malam ipsius actionis: ut Betrus bene legit, male ambulat, & velociter currit, argute disputat. &c. Secundo significat illam actionem: ut est in quodam fluxu & duratione ratione cuius potest modificari aduerbio talem durationem metiente: ut Mathusalem diu vixit. Magister parum legit. &c. Tertio significat illam per modum presentis aut futuri: ratione cuius potest modificari aduerbio designatiue talis differentie temporis: ut Magister heri non, sed modo legit. Quarto, ex modo significandi verbali, significat compositionem quandam subiecti cum predicato: ratione cuius modificatur aduerbio aut nomine determinate totam compositionem: ut Petrus possibiliter disputat, Petrum disputare est possibile. Vbi ly possibile, non dicit absolute qualitatem actionis, sed quod compositio disputationis cum Petro est possibilis. Quinto denique verbum ex modo significandi Grammatico significat per modum indicatiui, aut optatiui, aut alterius modi, virtute cuius determinatur alio & alio aduerbio: ut, utinam Petrus esset doctus. Sed omnis alij aduerbii seu modis, aliter verbo adiacentibus soli modi quarti generis qui determinant compositionem predicati cum subiecto, constituunt propositiones modales, quae sunt presentis speculationis. Qui sunt sex, necessario, contingenter, possibiliter, impossibiliter, verum & falsum. Tertio diuiduntur hi modi: quia dupliciter singuli accipiuntur, scilicet, nominaliter & adverbialiter. Nominaliter seu categorematice accipiuntur, quando sunt nomina categorematice: quae reddunt suppositum verbo. Et possunt tunc accipi, vel prima intentionaliter pro rebus ipsis: ut Deus est ens necessarium, creatura est ens contingens: vel secunda intentionaliter, pro propositionibus vel pro significato ipsius propositionis: ut homo disputat: est propositio contingens, Petrum disputare est contingens. Sed alij modi qui non possunt dici de propositione ipsa, nullo modo possunt capi secunda intentionaliter, quantumuis dicantur de significato illius: ut si dicas, sanum est infirmum ambulare, bonum est hominem studere, &c. illi modi, sanum, bonum, tantum capiuntur prima intentionaliter. Adverbialiter vero accipiuntur, quando feruntur in verbum: ut Petrus possibiliter disputat. Et in proposito non accipiuntur prima intentionaliter, nec ut dicuntur de propositionibus, sed nominaliter, ut dicuntur de significato propositionis & adverbialiter, ut, Petrum disputare est possibile: Petrus possibiliter disputat.

Not. 4.
Propositio modalis quod & quotuplex.

Sequitur in secunda parte textus definitio propositionis modalis. Propositio modalis est illa quae determinatur aliquo illorum sex modorum, necessario, contingens, possibile, impossibile, &c. ut Petrum disputare est possibile. Et in his modalibus, inquit Petrus Hispanus, verbum subiicitur, modus au-

tem praedicatur. Vbi notandum est, quod duplex est modalis, scilicet composita, & diuisa. Modalis composita est, ubi dictum subiicitur, & modus praedicatur: ut Petrum disputare est possibile. Modalis diuisa est in qua modus adverbialiter sumptus fertur in copulam: ut Petrus possibiliter disputat. Dictum, est oratio composita ex infinitiuo & accusatiuo: ut Petrum disputare. Vbi quandoque accusatiuus non est expressus, sed subintellectus: ut si dicas, necesse est homini semel mori, subintelligatur, ipsum, scilicet hominem. Tamen solum ipsum verbum infinitiuum potest esse totale extremum sine accusatiuo: ut si dicas mori est necessarium homini. Et Petrus Hispanus solum definiuit modalem compositam quemadmodum Aristoteles secundo Periher. Et ratio est, quia in modalibus compositis habetur diuersissima ratio oppositionum & aequipollentiarum. Sed tamen modales diuisae seruant fere regulas aliarum categoricarum, ut statim declarabimus: & ideo Petrus Hispanus, sequitur Aristotelem, nec constituit rotulos aequipollentiarum & oppositionum nisi in modalibus compositis, nec definiuit nisi modalem compositam. Dicens quod propositio modalis est illa, quae determinatur aliquo modo, determinante totam compositionem. Et ideo subiunxit, quod in his modalibus verbum subiicitur, videlicet in infinitiuo & modus praedicatur. Sed tamen, cum etiam modalis diuisa sit vera modalis, intelligenda est definitio in sensu quo comprehendat utranque speciem, hoc modo. Propositio modalis est illa, cuius verbum determinatur modo determinante compositionem: siue praedicetur de illo, ut in modali composita, Petrum currere est possibile: siue adverbialiter feratur in ipsum, ut in modali diuisa: Petrus possibiliter disputat. In hac prior parte dicemus de modali composita, & in sequenti de diuisa.

Secundo notandum cum Pe

tro Hispano, quod quantum verum & falsum constituunt propositiones instar modalium, excluduntur tamen a presenti consideratione: quia quantum attinet ad aequipollentias & oppositiones non differunt a simplicibus categoricis. Et ratio est, ut dicit Sanctus Thomas, opusc. 40. quia verum vel falsum nihil addunt supra simplices categoricas. Idem enim est dicere, Petrum disputare est verum, & Petrus disputat: & ideo qui dicit, in veritate Petrus disputat, non iurat magis quam si diceret, Petrus disputat: & tamen refert dicere, Petrus disputat, & Petrum disputare est possibile aut contingens, aut impossibile, aut necessarium. Et ideo solus hi quatuor modi constituunt modales. Et eadem ratione excluduntur illa participia, scitum, creditum, opinatum: quantum videantur constituere modales: ut hominem esse risibilem est scitum, Deum esse trinum est creditum: quia non significant aliquam qualitatem compositionis in se, sicut quando dicimus, hominem esse risibilem est possibile: sed denotant actum intellectus, neque inter illa est aequipollentia aut oppositio, sicut inter alia quatuor.

Not. 5.
Verum & falsum non constituant modalem.

Sed antequam aggrediamur

tertiam partem textus, de aequipollentibus notandum est quot modis differat inter modalem compositam & diuisam. Prima differentia est, quod in modali diuisa modus accipitur adverbialiter: ut, Petrus possibiliter disputat: & in composita accipitur nominaliter & praedicatur de dicto, ut Petrum disputare est possibile. Et quantum modus praecedat, semper accipitur tanquam praedicatum:

Not. 6.
Differentia prima inter modalem compositam, & diuisam.

dicatum ut est apud Aristotel. secundo Perih. cap. 3. Possibile est esse, contingens est esse, &c. Est enim phras græca, ut prædicatum anteponatur subiecto. Quare idem est, Petrum disputare est possibile, & possibile est Petrum disputare: & utrobique modus prædicatur. At dicunt nonnulli, q̄ quando modus mediat inter accusatiuum & verbum, tunc facit sensum diuisum licet habeat formam modalis compositæ: ut, album possibile est esse nigrum: ratio est quia licet resolvere illud subiectū, sicut si esset modalis diuisa: ut hoc possibile est esse nigrum, & hoc possibiliter est album: ergo album possibile est esse nigrum, quare illa conceditur, quæ tamen in sensu cōposito est falsa, s. album esse nigrum est possibile. Et placet nobis iste modus dicendi, licet melius esset nobis distinguere illam. Econtrario istæ, possibiliter album est nigrum, possibiliter omne animal est homo, & quotiescunque modus præcedit totam propositionem, licet habeant per formam diuisarum ratione aduerbij tamen virtualiter censentur compositæ: quia non licet resolvere extrema, sed cognoscendæ sunt per de inesse immediatè: puta per possibilitatem illarum, album est nigrum, omne animal est homo: quarum prima est impossibilis, & secūda possibilis absolutè. Hæc autem, album potest esse nigrum, quanq̄ habeat formam de inesse, s. album est potens esse nigrum, tamen æquiualentè est modalis diuisa, æquipollens huic, album possibile est esse nigrum. Ex hac differentiâ sequitur ratio nominis, compositæ & diuisæ. Quia in composita denotatur possibile esse compositionem extremorum, i. q̄ simul conueniat eidem: ut album esse nigrum est possibile, si significat, possibile esse ut idem simul sit album & nigrum. Sed in modalis diuisa denotatur, q̄ rei, cui potest conuenire subiectam, potest conuenire prædicatum, saltem pro diuersis temporibus, ut album possibiliter est nigrum, significat q̄ re, quæ potest esse alba, potest esse nigra. Quare modalis dicitur diuisa, quia diuidit tempora composita vero quia coniungit illa.

Not. 7.

Differentia secunda.

Secunda differētia inter mo-

dalem compositam & diuisam est in modo resoluidi. Nam modalis composita resoluitur immediatè per suā officiantem quomodocunque supponant extrema dicti. v. g. album esse nigrum est possibile, exponitur sic, hæc propositio, album est nigrum, est possibilis. Et hæc dicitur officians. Sed modalis diuisa, ut album possibiliter est nigrum, debet resolui prius ratione subiecti, ut videbimus inferius. Quare in sensu cōposito est impossibile, & in sensu diuiso necessaria. Et pro maiori declaratione huius est notandum, q̄ modalis composita æquipollent diuisæ ex eisdem terminis in quâ modus præcedit totum. v. g. hæc hominem esse chimæram est impossibile, æquipollent huic, impossibiliter homo est chimæra, quia huiusmodi modales diuisæ, ubi modus præcedit (ut diximus nota. 6.) habent sensum compositum. Vnde sicut illa propositio, impossibiliter homo est chimæra, habet immediatè probari & resolui per suam de inesse, ita illa composita, hominem esse chimæram, est impossibile, habet immediatè probari seu resolui per eandem de inesse, quæ dicitur officians illius: cum propositiones æquipollentes ex eisdem terminis, eodē modo debeant probari. Quare hæc propositio, hominē esse album est possibile, est vera: quia sua de inesse, seu officians, homo est albus, est possibilis. Et hæc, hominē non esse chimæram est necesse, est vera: quia sua officians, homo non est chimæra, est necessaria. Et sic dicitur de omnibus alijs. Qualiter autem sit resoluenda diuisa,

inferius latius dicitur.

Tertia differētia est inter cō-

Not. 8.

positam & diuisam ex parte quantitatis: nam in modalis diuisa quantitas attenditur sicut in cæteris categoricis. Vthæc est vniuersalis: omne album possibiliter est nigrum: & hæc particularis, aliquod album possibiliter est nigrum, sed modalis composita nec est vniuersalis nec particularis. Nam dictum, quod est subiectum, supponit singulariter vel potius simpliciter pro significato propositionis. Enimvero siue dicas, Petrum disputare est possibile, siue hominem disputare, siue omnem hominem, &c. semper dictum supponit pro vnico significato totius propositionis. Et hoc idem negat communis opinio. Dicunt enim q̄ cum dictum in hac modalis, Petrum disputare est possibile, supponat communiter pro propositione, potest distribui totum, scilicet, omne ly, Petrum disputare est possibile, id est, omnis talis propositio, Petrus disputat est possibilis. Sed hoc est dialecticam in barbariem relegare.

Differentia tertia.

At dubium est circa has diffe-

Not. 9.

rentias vtrum modus in modalis composita supponat secundæ intentionaliter pro propositione. Nam ita asserunt fere Summulistæ. Constituunt enim secundā differentiam, q̄ modus in composita stat secundæ intentionaliter pro propositione, & in diuisa primæ intentionaliter. Et ratio istorum est, q̄ hæc, Petrum disputare est possibile, officiat per hanc, hæc propositio Petrus disputat, est possibilis, ubi modus prædicatur secundæ intentionaliter de propositione possibili. Sed re vera falsus & improprius est hic modus loquendi: contra quem statimus hæc conclusionem. Modus in modalis composita non accipitur secundæ intentionaliter pro propositione, sed pro significato ipsius dicti seu propositionis illic correspondentis. Probat̄ primo. In hac propositione Petrum disputare est possibile, dictum accipitur significantè pro illo quod est, Petrum disputare: ergo pro eodem accipitur prædicatum. Antecedens constat ex modo concipiendi (cuius in dialecticis magna est habenda ratio) nam qui audierit, Petrum disputare est possibile, certè non concipit statim q̄ illa propositio est possibilis, sed q̄ actio ipsa disputandi est possibilis Petro, ac si dicas, Petro possibile est disputare. Et confirmat̄: nam sensus huius Petrum disputare est possibile, talis est, possibile est ut Petrus disputet. Vbi ly possibile, accipitur, pro significato ipso, quod est Petrum disputare. Secundo arguitur. In his propositionibus, liberum est homini disputare. Vtile est, laudabile est, &c. Nam accipitur ly liberum, aut ly utile, pro propositione sed pro actione ipsa significata: ergo eodem modo si dicas, contingens est Petrum disputare, necesse est hominem semel mori, &c. Tertio tandem arguitur. Nam sequitur ex opinione istorum ut ipsi concedunt, q̄ modus in modalis composita non ampliat, licet ampliet in diuisa. Itaq̄ in hac propositione, Petrum disputare est possibile, ly possibile, solū accipit pro propositione existente in rerū natura, quia ly possibile, secundæ intentione rali ter nō ampliat, quantum ad existentiam propositionis: sed quantum ad veritatem illius, iuxta ampliationem de ly possibile. Ex quo inferunt secundo, q̄ modalis composita est contingens. Nam existente in rerū natura hac propositione, Petrus disputat, illa modalis est vera: alias est falsa. Non obstante, quod omnis modalis diuisa est necessaria, vel impossibilis. Et tertio concedunt contra Petrum Hispanum q̄ propositiones eiusdem

eiusdem rotuli non æquipollent. Ut Petrum disputare est possibile, Petrum disputare nõ est impossibile, quæ sunt in Amabimus, quia si nulla sit talis propositio, Petrus disputat, prima est falsa, cum sit affirmativa de subiecto non supponente, & secunda vera. Sed hæc omnia sunt absurda, & sine ratione cõfista. Manifestum enim est modum perinde ampliari in composita sicut in diuisa. Et quoniam nulla sit propositio præter hanc, Petrum disputare est possibile, hæc est vera & necessaria. Imò ante creationem mundi quando nulla erat propositio ita erat sicut nunc per illam significatur. Vnde sequitur ly possibile, non supponere pro propositione sed pro significato possibili. Sequitur secundo quod omnis modalis composita vel est impossibilis, vel necessaria sicut diuisa. Et respondetur ad argumentum, primo quod quamquam resoluitur per illam officiantem ubi modus tenetur secundè intentionaliter, non sequitur quod in modali teneatur secundæ intentionaliter, pro propositione ipsa: sed pro significato illius. Nam alias eadem ratione in modali diuisa teneretur secundè intentionaliter: quia post resolutionem extremorum, eodem modo resoluitur, ut Petrus possibiliter est Petrus per hanc, hæc propositio, Petrus est Petrus, est possibilis. Secundo dico quod absolute non valet consequentia à modali composita ad officiantem nisi posita constantia propositionis. v.g. Petrum disputare est possibile, & hæc propositio, Petrus disputat, est & significat Petrum disputare quod est possibile: ergo illa propositio est possibilis: ut ex possibilitate significati, sequatur possibilitas propositionis. Nam ab eo quod res est vel non est, propositio dicitur vera vel falsa, possibilis, &c.

Argum. i.

At vero contra hæc nostram

expositionem arguitur. Sequeretur inde has propositiones esse falsas, hominem esse lapidem est impossibile, chimæram non esse est necesse, utpote in quibus subiectum non supponit. Nam hominem esse lapidem, & chimæram non esse, nihil est. Consequens est falsum, ut patet per suas officiantes, quæ sunt veræ. Respondetur in primis quod hic non est locus disputandi de significato propositionis quod vocant complexè significabile, videlicet quæ res sit hominem esse lapidem, an sit homo, vel lapis vel utronque. Satis sit Summulistis propositionem & dictum infinitiui eadem res significare, quæ significantur per extrema. Aliter tamen, scilicet compositiue, aut diuisiue. Itaque hoc dictum, hominem esse animal, supponit pro hoc quod est hominem esse animal. Et hominem esse lapidem, pro hoc quod significatur hominem esse lapidem. Quod si vltra queratur quid est hominem esse animal: respondetur, quod omnis philosophus irrideret hanc interrogationem. Nihil enim aliud est hominem esse animal quod hominem esse animal: sicut homo nihil aliud est quod homo vel animal, &c. At si queratur utrum hominem esse animal sit alia res distincta ab homine, tunc est alia quaestio metaphysica: quæ non spectat ad dialecticum. Sed pro nunc dicimus quod non est alia res, sed hominem esse animal, est homo qui est animal. Et hominem esse lapidem, est homo qui est lapis, quod est impossibile, sed imaginatur esse & chimæram non esse, est chimæra quæ non est, quod est necesse. Propter hoc argumentum diximus in prima editione quod dictum in modali composita ampliatur ad quinque, ut omnes illi termini supponerent, & modales illæ essent veræ. Sed iam nihil opus est tali ampliatione: nam cum illæ propositiones conuertantur cum istis, impossibiliter homo est lapis, necessario chimæra non est, sequitur quod in illis

fit æqua ampliatio. Et sicut istæ diuisæ non requirunt suppositionem terminorum ad hoc quod sint veræ: quia sunt negatiuæ, ita nec illæ compositæ: quia virtualiter sunt negatiuæ, postquam conuertuntur cum illis diuisis negatiuis, & cum alijs compositis negatiuis eiusdem rotuli.

Secundo arguitur ad idem, se-

Argum. i.

queretur en nostra expositione hanc esse falsam, omne ens esse necesse. Nam sequitur bene, omne ens esse necesse, Petrus est ens, ergo Petrum esse est necesse, quod consequens est falsum. Ad hoc argumentum diceret communis opinio, defectum esse, quia mediū in maiori tenetur materialiter & in minori personaliter. Sed hoc iam dici non potest cum supra abundè probatum sit dictum in modali composita nullo modo supponere materialiter. Ideo aliter respondetur ad argumentum, secundum nostram opinionem negando sequelam, imò illa, omne ens esse est necesse, est vera, ut patet per suam officiantem seu de inesse, omne ens est, quæ est necessaria, utpote cuius subiectum supponit, saltem pro Deo. Quinimo etiam hæc sunt necessariae in via philosophi, omnis homo est, homo est: dato omnes earum singulares sint contingentes, ut diximus in capi. de inductione. Et sic negatur ille syllogismus factus sub ly ens. Nam sicut non sequitur, homo est species, & Petrus est homo, ergo Petrus est species: ita non sequitur, omne ens esse est necesse. Petrus est ens, ergo Petrum esse est necesse: quia sicut ly species, facit subiectum supponere simpliciter, ita modus in modali composita: quia accipitur secundè intentionaliter: facit dictum supponere simpliciter seu immobiliter pro significato adæquato illius, seu propositionis illi correspondentis, quod idem est. Ex quo sequitur quod sub terminis modalis compositæ non licet syllogizare nec descendere sicut sub terminis modalis diuisæ: postquam in composita dictum supponit simpliciter & in diuisa termini supponunt personaliter. Secundo potest dici ad argumentum & forsitan melius, quod quantumvis termini in modali composita supponant personaliter & mobiliter, sicut in modali diuisa, syllogismus argumenti nihil valet. Pro cuius declaratione est notandum: quod modalis composita & diuisa ex eisdem terminis ubi modus præcedit, sunt formaliter æquipollentes. v.g. istæ sunt æquipollentes, omne ens esse est necesse, & necessario omne ens est: quia ut insinuauimus supra nota. 6. secunda dato habeat formam diuisæ virtualiter habet sensum compositum. Ex quo sequitur primo quod termini in illis supponunt eodem modo & eodem modo ampliatur & restringuntur. Sequitur secundo quod defectus qui committitur descendendo vel syllogizando sub terminis vnus: committitur descendendo, aut syllogizando sub terminis alterius. Quare ad argumentum dico, quod sicut iste syllogismus nihil valet. Necessario omne ens est & Petrus est ens, ergo necessario Petrus est, quia medium tantum distribuitur dependenter seu incompletè in maiori ubi tenetur magis ample: ita nec syllogismus argumenti aliquid valet propter eundem defectum, sed esset bonus vterque syllogismus si tolleretur ille defectus & diceret in minori, Petrus omne ens possibiliter est. Imò etiam si diceret in minori, Petrus necessario est ens, supposito, quod extrema nullo modo supponerent naturaliter, tollitur idem defectus, ut in syllogismo clarius videbitur. Quare sit regula generalis valde notanda: quod ad assignandum defectum commissum in descensu seu syllogismo sub modali composita talis modalis composita est reducenda ad diuisam modo dicto, & ibi formetur idem descensus seu syllogismus

gismus vt clarius appareat defectus. Vnde iste descensus nihil valet, omne animal esse hominem est possibile, & ista sunt omnia animalia possibilis, ergo hoc animal esse hominem est possibile &c. quia omnes singula res in quibus demonstrantur bruta sunt falsa. Sicut nec ista ad quem resoluitur, possibile omne animal est homo, & ista sunt omnia animalia possibilis: ergo possibile hoc animal est homo, &c. quia descenditur copulatiue sub vniuersalitate incompleta, seu dependenti ab illo modo particulari, possibile, qui obtinet primum locum resolutionis. Nec iste syllogismus valet: aliquid omne album esse nigrum est impossibile, Petrus est albus: ergo Petram esse nigram est impossibile, sicut nec ista ad quem resoluitur, impossibile album est nigrum, Petrus est albus: ergo impossibile Petrus est niger: quia medium in praemissa negatiua capitur magis restricte, quam in affirmatiua ratione sensus compositi, qui omnes defectus clarius in syllogismis patebunt. Dubium tamen est de veritate istius omne ens esse Deum esse possibile. Nam videtur falsa per suam officiantem, scilicet, haec est possibilis omne ens est Deus. Etenim si illa propositio existat, tunc esset falsa, quia ipsa erit ens quod non est Deus. Si autem non existat, non est vera: ergo nullo modo potest esse vera, & per consequens est impossibilis. Respondetur quod illa modalis est vera & necessaria & sua officians est vera: nam illa est possibilis, omne ens est Deus, quia potest ita esse sicut per illam modo significatur: vt patet ante creationem mundi. Argumentum tamen probat, quod non potest esse vera: nec illud requiritur vt sit possibilis.

affirmatiuam de dicto & negatiuam de modo. V. negatiuam simpliciter de dicto & modo. Secundo notandum quod in quolibet rotulo prima modalis est de possibili & secunda de contingenti, quae dicuntur particulares de modo: tertia vero est de impossibili & quarta de necessario, quae dicuntur vniuersales de modo vt significat Petrus Hispanus, per illam regulam, omne necesse valet, impossibile, nullus: impossibile, quidam non possibile non: id est, necesse, est modus vniuersalis affirmatiuus, impossibile, vniuersalis negatiuus, possibile vero particularis, &c. Tertio notandum quod contingenter secundum Arist. 1. Priorum. cap. 3. accipitur, vno modo specialiter, pro illo quod potest esse & potest non esse, de quo agemus infra, alio modo generaliter vt conuertitur cum ly possibili, videlicet vt dicitur de illo, quod est vel potest esse, siue sit necessarium siue non, & isto secundo modo, accipitur in proposito, vt consequitur & subalternatur ad necessarium: nam contingens primo modo potius repugnat cum necessario. Et ideo vniuersaliter in rotulis possibile, & contingens ponuntur sub eadem forma.

Primus ergo modus est am-

bimus: continet has quatuor propositiones aequipollentes. Petrum disputare est possibile, Petrum disputare est contingens, Petrum disputare non est impossibile, Petrum non disputare non est necesse. Et quod duae primae aequiualeant, iam modo probatum est. Sed quod tertia aequiualeat primae etiam patet: quia illud quod est possibile, non est impossibile: & quod non est impossibile est possibile: alias idem esset simul possibile & impossibile. Et quod quarta aequiualeat etiam primae patet: quia si aliquid est possibile, suum contradictorium non est necessarium: alias duo contradictoria essent vera. Et etiam si aliquid non est necessarium suum contradictorium non est impossibile & per consequens est possibile: aliter darentur duo contradictoria falsa. Secundus rotulus est Iliace, scilicet, Petrum non disputare est possibile, Petrum non disputare est contingens, Petrum non disputare non est impossibile, Petrum disputare non est necesse. Quae etiam sunt aequipollentes. Tertius rotulus est Iliace, Petrum disputare non est possibile, Petrum disputare non est contingens, Petrum disputare est impossibile, Petrum non disputare est necesse. Quae propositiones sunt pari ratione aequipollentes. Quartus rotulus est Purpurea, videlicet Petrum non disputare non est possibile, Petrum non disputare non est contingens, Petrum non disputare est impossibile, Petrum disputare est necesse, quae omnes sunt aequipollentes. In quibus rotulis considera quemadmodum quilibet quatuor modorum constituit quatuor diuersas modales, scilicet, affirmatiuam de dicto & modo, negatiuam de dicto & negatiuam de modo, & quarto negatiuam de dicto & modo. Quod patet si compares quatuor primas singulorum rotulorum inter se, & quatuor secundas & ita per ordinem. Ad cognoscendum aequipollentias & oppositiones inter quascunque modales compositas vtere hac regula. Resolue illas in suas diuisas quibus aequipollent vbi modus praecedit: & generaliter sicut illae diuisae se habent se habent illae compositae. v.g. istae duae quae sunt in Amabimus, Petrum disputare est possibile. Petrum non disputare non est necesse, sunt aequipollentes: quia istae diuisae in quas resoluntur sunt aequipollentes. Possibiliter Petrus disputat, non necessario Petrus non disputat. Et istae sunt contradictoriae. Petrum disputare

Nota. 2.

Edentuli.

Iliace.

Purpurea.

Nota. 10.

Propositio igitur modalis de

possibili officiat per possibilitatem suam de inesse: vt possibile est Petrum disputare, haec propositio est possibilis, Petrus disputat: propositio de contingenti per contingentiam suam de inesse: & propositio de necessario per necessitatem, & propositio de impossibili per impossibilitatem. Exempla sunt facilia. Pari modo exponunt istas, scio hominem esse risibilem, credo Deum esse trinum, opinor quantitatem distinguere quanta: & similes. Id est, haec propositio, homo est risibilis est a me facta, &c. Sed hic obiter adnotauerim, quod id quod principaliter scimus est res ad extra. Propositionem tamen scimus tanquam id per quod tendimus in rem: nam vtitur terminis pro rebus. Sed (quod ad nomen attinet) possumus vocare propositionem, obiectum propinquum: quia est id quod proxime venit in usum nostrum: & rem, obiectum remotum. Nihilominus res est potissimum obiectum & finis propositionis.

Lectio secunda.

Sequitur in tertia parte tex-

tus de aequipollentijs modalium: quas Petrus Hispanus solum constituit in modalibus compositis. Vbi sciendum (inquit) quod vnusquisque illorum quatuor modorum constituit quatuor modales, quae vniuersae colliguntur sexdecim in quatuor rotulis constituta. Et omnia sunt in textu suis cuiusque exemplis perspicua. Vbi adnotanda sunt quatuor illae dictiones. Amabimus, Edentuli, Iliace, Purpurea. In quarum qualibet sunt quatuor vocales (nam consonantes non sunt significatiuae) A, significat propositionem modalem simpliciter affirmatiuam de dicto & modo. E, significat modalem negatiuam de dicto & affirmatiuam de modo, I, conuerso

Nota. 1.

Sumu. Do. Sot. K est

est necesse, Petrus autem non disputare est possibile, quia iste in quas resoluntur contradicunt: necessario Petrus disputat possibiliter Petrus non disputat: & sic facito in quibuscumque alijs propositionibus etiam nullo habito respectu ad rotulos.

Sed est notandum quod consul-

to non ordinavimus rotulos suo cuiusque ordine: imo ordine conuerso. Primo loco in parte superiori quartum, & secundo tertium, & sub quarto subscripsimus primum: & sub tertio secundum: propterea quod quartus est subalternans, seu antecedens respectu primi. Et tertius, qui est contrarius quartum, est subalternans respectu secundi. Et primus & secundus, qui sunt inter se subcontrarii subalteraantur quarto & tertio. Ex quo sequitur quod quartus est contradictorius secundi, & tertius primi. Secundo notandum quod etiam consulto constituimus rotulos ex propositionibus singularibus: ut dicta affirmatiua & negatiua essent contradictoria quod est necessarium. Vnde si in terminis communibus liberit eos constituit, observandum est quod dictum affirmatiuum & negatiuum sint contradictoria, v.g. si accipias hanc, aliquod ens esse creaturam est possibile, quare est prima de Amabimus non equipollet huic, aliquod ens non esse creaturam non est necesse, tanquam vltima de amabimus, imo prima est vera & secunda falsa: ut patet per suam officiantem, scilicet, haec propositio, aliquod ens non est creatura, non est necessaria imo est necessarium quod Deus non sit creatura. Sed equipollet huic, omne ens non esse creaturam non est necesse. Et eadem ratione non contradicit huic, aliquod ens non esse creaturam est necesse, tanquam vltima de Iliace, quia ambae sunt verae. Sed huic, omne ens non esse creaturam est necesse. Quod si prima de amabimus fuerit haec, omne ens esse creaturam est possibile: tunc vltima debet esse haec aliquod ens non esse creaturam non est necesse: & vltima de Iliace debet esse haec, aliquod ens non esse creaturam est necesse.

Lectio tertia.

Secunda disputatio principa

lis est de modalibus diuisis. Dictum enim est, modalem compositam & diuisam differre, eo primum, quod in modalis composita modus accipitur nominaliter, & in diuisa adverbialiter: ut Petrus possibiliter disputat. Quamquam etiam modus nominalis facit virtualiter diuisam quando mediat inter accusatiuum & verbum: ut album possibile est esse nigrum, & verbum potest, ut album potest esse nigrum. Secundo differunt in modo resoluendi: nam modalis composita ut dictum est resoluitur immediate per suam officiantem quomodo cunque termini supponant. Sed modalis diuisa resoluitur mediate, vel immediate per suam de inesse, videlicet, si subiectum sit resolvable debet prius resolui quadrupliciter. Primo ratione quantitatis per singulares. Secundo ratione connotationis si fuerit connotatiuum, & tunc tandem debet probari per suam de inesse, v.g. omne album possibiliter est nigrum debet prius resolui per singulares hoc album possibiliter est nigrum & hoc album, &c. Deinde vnaquaque singularis debet resolui hoc modo. Hoc possibiliter est nigrum, & hoc possibiliter est hoc album, ergo &c. Et qualibet resoluens debet probari per possibilitatem suam de inesse, scilicet, hoc est nigrum, hoc est hoc album, &c. Quod si fuerit relatiuum a parte subiecti, debet etiam prius resolui: ut, Petrus qui est

Nota. i.

possibiliter disputat, resoluenda est per hanc copulationem Petrus est, & Petrus possibiliter disputat. Imo aliquando subiectum supponens pro toto debet resolui in terminum supponentem pro partibus (si totum identificentur cum suis partibus) & maxime quando praedicatum est terminus supponens pro partibus seorsum, alias non est necessarium, ut Petrus necessario est materia & forma, non debet poni immediate inesse, sed resolui sic: haec entia necessario sunt materia & forma & haec entia possibiliter sunt Petrus, ergo &c. Debet enim in resoluendis seruari eadem ampliatio quae erat in modalis: & iam diximus ly necessario, post se dicere necessitatem & ante se possibilitatem. Ex quo sequitur vnum corollarium notandum quod in terminis irresolubilibus, modalis composita, & diuisa equipollet formaliter ex eisdem terminis: ut Deus necessario est Deus, & Deum esse Deum est necesse: Michael possibiliter est Michael, Michaellem esse Michaellem est possibile, quare regula cum ab antiquis fuerit receptissima, gratis negatur a modernis: nempe qui dicunt modalem compositam esse contingentem, & diuisam aut necessariam aut impossibilem. Sicut etiam in terminis resoluilibus, modalis diuisa, ubi modus praecedit totum equipollet formaliter compositae ex eisdem terminis, ut diximus.

Sed ad reducendum moda-

lem ad suam de inesse supponendam est prius id quod supra diximus, propositionem de inesse dupliciter dici: vno modo ut distinguitur contra modalem: alio modo, ut distinguitur contra de extrinseco tempore: & vtroque modo accipitur in praesentia. Secundo notandum, quod aliud est ponere aliquod possibile inesse, & aliud reducere propositionem ad suam de inesse. Nam tunc possibile ponitur in esse quando aliquod quod est possibile datur & admittitur esse verum. Ut si quis suffineat Deum posse facere infinitum: & altero disputationis gratia petente ut ponatur inesse, admittat infinitum in re: quomodo Aristoteles 7. Physic. tex. 9 inquit, possibile posito inessen non sequitur inconueniens. At reducere propositionem ad suam de inesse, est veritatem eius, aut falsitatem per suam de inesse manifestare: ut si negatiua hanc, Petrus contingenter disputat, ostendentes hoc modo. Haec propositio, Petrus disputat, est contingens: ergo Petrus contingenter disputa: aut si quis concederet hanc, Messias veniet, & reprobares hoc modo Messias veniet: ergo haec post haec erit vera, Messias veniet: consequens est falsum: ergo & antecedens.

Nota. i.

Vnde iuxta septem temporu

differentias constituantur septem regulae ad reducendum modales aut de extrinseco tempore ad suas de inesse. Prima. Ad veritatem propositionis de praeterito immediate reducibilis ad suam de inesse, sufficit & requiritur aliquando habuisse suam de inesse veram: ut Adam fuit, est vera, quia Adam est, aliquando fuit vera: ar album fuit nigrum, non debet immediate reduci ad de inesse, sed debet resolui ratione subiecti. hoc fuit nigrum, & hoc est vel fuit album: ergo, &c. Vn casu quo Petrus nunc sit albus, qui ante haec semper fuit niger, illa propositio est vera. Secunda. Ad veritatem propositionis de futuro, immediate reducibilis ad suam de inesse, sufficit & requiritur quod sua de inesse aliquando erit vera: ut ad veritatem huius, Antichristus erit, sufficit & requiritur, quod aliquando erit verum Antichristum esse, & idem intelligatur de participijs praeteriti & futuri tpsis. Tertia. Ad veritatem modalis diuisae de possibiliter, immediate reducibilis

lis

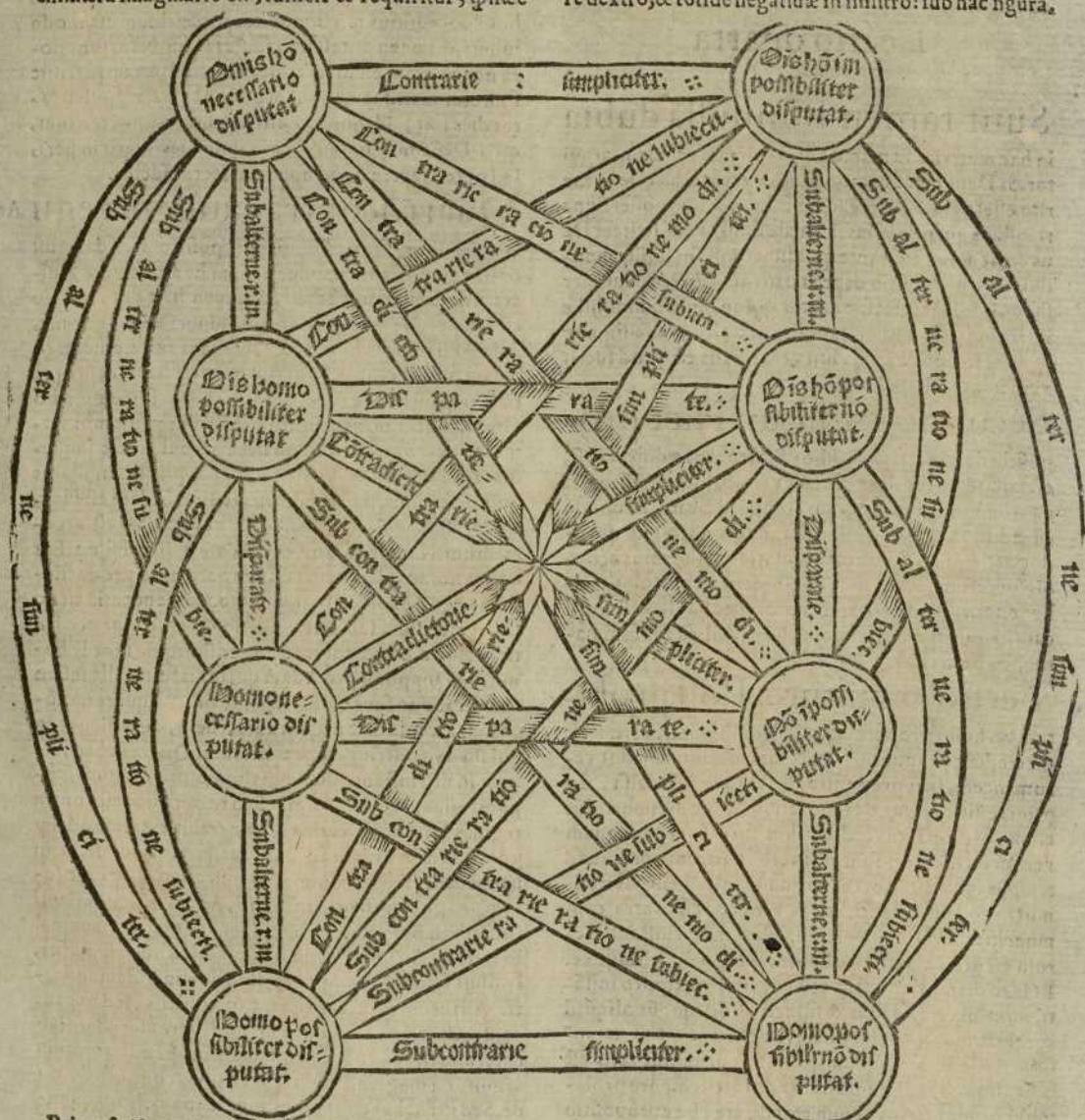
lis ad suam de inesse sufficit & requiritur quod sua de inesse sit possibilis: vt ad veritatem huius, Petrus disputat, sufficit & requiritur, vt hæc sit possibilis, Petrus disputat, & idem est de contingenter, generaliter capto: quia conuertitur cum possibiliter. Quarta. Ad veritatem modalis diuise, de contingenter specialiter capto, scilicet, q̄ potest esse & potest non esse, sufficit & requiritur quod sua de inesse sit contingens, vt ad veritatem huius, Petrus contingenter disputat sufficit & requiritur, quod hæc sic contingens, Petrus disputat. Quinta. Ad veritatem modalis diuise de necessariæ, sufficit & requiritur, q̄ sua de inesse sit necessaria: vt ad veritatem huius, Deus necessario est, sufficit & requiritur, q̄ hæc sit necessaria, Deus est. Sexta. Ad veritatem modalis diuise de impossibiliter, sufficit & requiritur, q̄ sua de inesse sit impossibilis, vt ad veritatem huius, chimæra impossibiliter est, sufficit & requiritur, hanc esse impossibilem, chimæra est. Septima regula. Ad veritatem modalis diuise de imaginario, sufficit & requiritur, q̄ sua de inesse imaginatur esse vera, vt ad veritatem huius, chimæra imaginario est, sufficit & requiritur, q̄ hæc

imaginetur esse vera, chimæra est. At vero quando est propositio de mixta copula, prius resoluitur copula, vt Petrus fuit & erit albus, resoluitur ad copulatiuam, & qualibet categorica ponatur inesse Et notandum circa omnes has regulas, q̄ quando dicimus quod requiritur veritas, aut possibilitas de inesse, intelligitur supposita constantia ipsius de inesse, vt supra declarauimus, alias non sequitur, Petrus possibiliter disputat: ergo hæc est possibilis, Petrus disputat: sed sufficit, quod possibile sit ita esse sicut per illam significator.

His præhabitis possunt facile

Nota.4.

constitui rotuli oppositionum in modalibus diuisis: qui parum differunt a rotulis compositarum. Vbi notandum, q̄ licet in compositis solum sit variatio penes qualitatem ex parte modi, aut ex parte verbi: tamen in diuisis est esset variatio ex parte quantitatis subiecti: quæ attendit sicut in cæteris categoricis. Vñ potest constitui oppositio, & ex parte subiecti, & ex parte modi. v.g. constituant octo propositiones: quatuor affirmatiuæ in latere dextro, & totidẽ negatiuæ in sinistro: sub hac figura.

Prima sinistri ordinis, omnis homo necessario disputat est simpliciter vniuersalis, & ex parte subiecti, & ex par

te modi: & est simpliciter affirmatiua. Prima dextri ordinis, omnis homo impossibile disputat, & simpliciter Sũmu. Do. Sot. K a ter

ter etiam vniuersalis, tam ex parte subiecti quam ex parte modi: & simpliciter negatiua, & ideo sunt simpliciter contrariæ. Secunda dextri ordinis, omnis homo possibiliter disputat, est vniuersalis ratione subiecti, & particularis ratione modi: & simpliciter affirmatiua. Secunda dextri ordinis, omnis homo possibiliter non disputat, est itidem vniuersalis ratione subiecti, & particularis ratione modi: & est negatiua ratione verbi, & affirmatiua ratione modi (non dicam, affirmatiua modalis, quia absolute est negatiua) ideo sunt disparatæ: quia manet eadem vniuersalitas ex parte subiecti, & eadem particularitas ex parte modi. Eadem ratione, tertia dextri rotuli & tertia sinistri, scilicet, homo necessario disputat, sunt disparatæ: quia ambæ sunt particulares ratione subiecti, & vniuersales ratione modi. Vltimæ vero, scilicet, homo possibiliter disputat, homo possibiliter non disputat, sunt simpliciter subcontrariæ: quia sunt simpliciter particulares ratione subiecti, & ratione modi. Et quo vitemus prolixitatem, in figura est, quemadmodum singulæ se habeant ad singulas.

Lectio quarta

Argum. 1.

Sunt tamen nonnulla dubia

In hac materia. Et primo cõtra primam regulam arguitur. Si Deus creasset mundum ab æterno, hæc de præterito esset vera, deus creauit mundum: & non posset signari instans quando illius de inesse fuisset vera, scilicet Deus creat mundum: nã ante quodlibet instans fuisset mundus: ergo propositio de præterito nõ debet probari per suam, de inesse. Respondetur q̄ non sunt Summulistæ intricandi illis difficultatibus, nec est necesse signare tempus in quo de inesse fuit vera. Satis est quod fuerit vera in æternitate Dei.

Argum. 2.

Secundò arguitur. Hæc propositio de præterito, Basilica S. Stephani ædificata est, est falsa: & tã sua de inesse fuit vera, basilica ædificatur: nam sunt multi anni quibus cõcepit ædificari, & nondũ est ædificata: ergo regula falsa. Respondetur q̄ quando participium significat absolutionem alicuius actionis successiue, debet inde inesse denotare absolutio illius operis: vt ad veritatem huius, hæc basilica est ædificata, requiritur veritas huius, hæc basilica consummatur, seu perficitur.

Argum. 3.

Tertio arguitur. Post prolationem huius propositionis: Petrus disputat, verum est dicere, hæc propositio fuit: & tamen nunquam fuit verum dicere, hæc propositio est: ergo regula falsa. In priori editione cap. de sono latius de hoc diximus. Sũt enim qui opinantur q̄ deentibus successiuis nunquam verum est dicere q̄ sunt, nisi verbo veniente in ordine ad tempus quia entia successiua nunquam habent partes simul in eodem instanti. Sed re vera hoc est contra com mune modum concipiendi. Nam in hoc instanti verum est dicere q̄ est dies Luna, q̄ est mensis Maij, &c. Et ideo dicendum est, q̄ etiam verbo veniente pro instanti, entia successiua sunt, & sufficit quod tunc sit aliquid continuationis partium illius: vt ad hoc quod sic tempus sufficit esse aliquid instans, & non vt sit motus satis est q̄ sit aliquid mutatum esse. Vnde toto tempore prolationis propositionis verum erat dicere, hæc propositio est, licet non perfecte significet vsque ad prolationem

ultimæ syllabæ. Sed contra replicatur. Sequeretur ex hac solutione q̄ ali qua vox esset prolata, cuius aliqua pars est profereuda: imo q̄ aliqua vox esset prolata, quæ potest iterum proferri: & potest non fuisse prolata. Probat. Simus in instanti medio prolationis huius vocis homo, quando prolata est prima syllaba, tunc illa vox homo est prolata, postquam verum est dicere q̄ est, & tamen aliqua pars est profereuda. Et ex hoc sequitur quod tota potest iterum proferri, nam quando profertur secunda syllaba, tota dictio profertur. Et eadem ratione sequitur quod potest tota dictio non fuisse prolata, quia si non proferretur secunda pars tota non fuisset prolata. Respondetur negando ista corollaria, quæ Summulistæ concedunt. Nam, vt in secundo argumento diximus, ad veritatem propositionis de participio præteriti non sufficit q̄ haberit de inesse veram in qua denotetur actio: sed requiritur in qua denotatur consummatio operis. Vnde in instanti medio non est verum quod tota dictio est prolata, licet ante illud verum fuerit dicere q̄ profertur quia requirebatur quod verum esset dicere consummatur prolatio. Sed tamen hoc concedimus q̄ aliquid ens successiuum est modo infieri, & tamen potest non fuisse totum. Nam tunc hora nona verum est dicere, dies Luna est, & tamen si nõ finiretur mundus, nunquam posthac verum fuisset totus dies fuit. Neque hæc est potentia ad præteritum, quia Deus non potest facere quin dies fuerit in fieri, sed potest facere quod non fuerit totus factus.

Quartò contra eandem regulam Argu. 4.

lam arguitur. De inesse huius propositionis, Adam fuit omnis homo, ante productionem Eue fuit vera scilicet. Adam est omnis homo, & tamen hæc de præterito est falsa: ergo regula nulla prob. minor. Sequitur bene, Adam fuit omnis homo, & Abraham fuit homo: ergo Adam fuit Abraham. Sunt qui propter hanc consequentiam negant hanc propositionem. Adam fuit omnis homo. Dicunt enim prædicatum distribui pro omni homine præterito, & ideo non debere poni inesse immediate per vnã vniuersalem, sed per plures singulares post descensum sub prædicato, scilicet, Adam est Noe, Adam est Abraham, &c. Sed in contrarium est argumentum. Nam sequitur bene, Adam in isto instanti fuit omnis homo, demonstrato tempore ante productionem Eue, ergo Adam fuit omnis homo. Consequentia est nota per ascensum sub determinatione copulæ præcedentis prædicatum, & antecedens constat: quia tunc ly homo, solu supponit pro Adam qui solus fuit in illa instanti. Ad hoc duo sunt modi respondendi. Aliqui enim concedunt ascensum & negant antecedens, quia dicunt copulam non restringere prædicatum. Quare in hac, Adam in isto instanti fuit omnis homo, prædicatum supponit etiam pro Abraham, Sed re vera hoc est contra regulas Dialecticas. Nam verbum trahit extrema ad supponendum in ordine ad suum tempus. Vnde sicut in hac, Adam est omnis homo, prædicatum supponit solum pro presentibus, ita in hac, Adam in hoc instanti fuit omnis homo, supponit solum pro existentibus in illo instanti. Sicut in hac, huius hominis filius est iustus, ly filius solum supponit pro filio hominis demonstrati. Alij contrario concedunt antecedens, sed negant consequentiam. Dicunt enim, non illere ascendere sub determinatione copulæ antequam sub prædicato, quia arguitur a magis ad minus restrictum, cum distributio ne. Sed isti habent minorem apparentiam. Nam quando determinatio præcedit determinabile tunc determinabile

nabile restringitur à determinatione, taliter vt resolutio ipsius dependeat ex resolutione determinationis Vt sequitur bene, Petri quilibet equus currit, vel Pauli &c. ergo hominis quilibet equus currit. Nec valet si assignetur differentia inter determinationem categorematicam & determinationem copulæ. Nam hæc differentia nulla ratione fulcitur. Igitur, nisi fallor propositio argumenti, scilicet, Adam fuit omnis homo, est vera, vt monstratum est in argumento per suam de inesse & per ascensum sub determinatione copulæ. Et ad argumentum in contrarium, negatur ille syllogismus vbi subsumitur sub prædicato, quia illud non distribuitur complete, vt liceat sub illo descendere aut syllogizare, quoad usque fiat resolutio sub determinatione præcedenti. stante de terminante: sicut non sequitur, hominis quilibet equus currit, brunellus est equus, ergo hominis brunellus currit. Et si arguas. In hac propositione, Adam fuit omnis homo, prædicatum supponit pro omni homine qui fuit ergo signum vniuersale pro quolibet tali distribuit. Concedo antecedens. Sed tamen accipitur dependenter ex determinatione copulæ: & ita distribuitur. Hinc fit hanc consequentiam non valere. Adam fuit omnis homo, ergo omnis homo qui fuit, est vel fuit Adam. Arguitur enim à determinatione non vnica ad vnicam cum distributione determinabilis, ac subinde, ab incompleta ad completam distributionem. Vel ut hic hominis quilibet equus currit, ergo quilibet equus hominis currit: sed conuertenda est dicta propositio in hanc. In aliquo tempore omnis homo qui fuit, est vel fuit Adam. Sequitur. Secundo hanc, Petrus possibiliter est omnis homo, esse necessarium, vt pote cuius prædicatum supponat distributive dependenter: quæ proinde debet immediate reduci ad suam de inesse, ante resolutionem prædicati, scilicet, Petrus est omnis homo, quæ est possibilis, præsertim hoc habet verum quando signum vniuersale sequitur modum & copulæ & efficitur pars prædicati. Nam de ista, Deus possibiliter omne ens est non est tam certum, vt videbitur argumento nono.

Argum. 5.

Ad hunc modum, loquendum est de propositionibus de prædicato infinito: quod virtualiter includit vniuersalitatem. Arguitur enim quinto contra eandem regulam. Casu quo Petrus quandoque fuisse albus & postea niger de inesse huius propositionis, Petrus fuit non albus, esset vera, pura, tempore quo erat niger, tamen hæc de præterito nihilominus esset falsa. Nam sequitur bene, Petrus fuit non albus: ergo Petrus fuit illud quod nunquam fuit album, cum ly non, infinite secundum exigentiam contradictionis: ergo regula falsa. Respondent isti quemadmodum ad quartum argumentum, negando illam propositionem de præterito in illo casu. Nam, negatio infinitas infinitat secundum exigentiam contra dictionis. Vnde, cum in hac, Petrus fuit albus, prædicatum accipitur pro illo quod aliquando fuit album, sit vt in hac, Petrus fuit non albus, accipitur pro illo quod nunquam fuit album, atque adeo dicunt non esse ponendam inesse in propria forma, scilicet, Petrus est non albus, sed hæc est sua de inesse, Petrus est quod nunquam fuit album, vt ly fuit, importet omne tempus præteritum ante hoc instans. Sed tamen existimo, illam propositionem esse veram, iuxta illa quæ diximus in præcedenti argumento. ¶ Nam in hac, Petrus fuit albus, ly album, supponit pro albo præterito, dependenter tamen à determinatione copulæ stante determinate. s. Petrus in aliquo tempore fuit albus. Vnde, cum negatio infinitas non infinite illam

determinationem, tantum valet, Petrus fuit non albus, sicut Petrus in aliquo tempore fuit non albus, quod in casu argumenti est verum. Nam tempore quo erat niger, fuit non albus: nec negatio infinitas debet infinitate ampliationem prædicati sed significatum. Et confirmatur hæc ratio. Nam cum in hac, Petrus fuit non albus, copula præcedens stet determinate, prius debet poni in esse ratione illius, sine aliqua inculcatione prædicati. Et confirmatur secundo ex communi modo loquendi: nam istæ propositiones, Petrus fuit albus Petrus fuit non albus. non sonant sensus contradictorios, vt ipsi putant. Itæ arguit contra istos. Sequitur enim secundum illos hæc consequentia non valere, Petrus semper fuit non albus: ergo Petrus aliquando fuit non albus. Nam sensus est, Petrus fuit quod non aliquando fuit albus. Nec sequitur, Petrus fuit non albus: ergo Petrus est vel fuit non albus nam casu quo ante hoc semper fuerit niger, & nunc primo albus, antecedens verum & consequens falsum. Et eodem casu non sequitur, Petrus est & fuit non albus: ergo Petrus est non albus, vt patet si explices infinitationem prædicati per contradictoriam copulam. Item ultimo arguitur. Nam eadem ratione dicuntur has modales omnes esse impossibiles, Petrus possibiliter est non albus, Deus possibiliter est non creans, negat hæc consequentia, Deus necessario est non creans, ergo possibiliter est non creans. Quæ oia videntur obuiare modo concipiendi, cuius præsertim habenda est ratio in Dialecticis. Et ideo nos concedimus has esse necessarias, Petrus possibiliter est non albus, Deus possibiliter est non creans, vt patet per suas de inesse, scilicet, Petrus est non albus, Deus est non creans. Imo vero, etiam si terminus infinitus ponatur à parte subiecti concedit Arist. in primo Post. Non cytharizantem possibile est cytharizare, vt sit sensus, ille qui non cytharizat possibile est vt cytharizat quauquam forsan in rigore esset falsa. Nam quando terminus infinitus præcedit copulam videtur infinitate secundum exigentiam ampliationis. Sed potest etiam sustineri oppositum, quod non infinitat nisi quantum ad significationem. Ex quo sequitur quod duo termini contradictorii mediante copula particulari possunt verificari de eodem, scilicet, Petrus fuit albus & fuit non albus, Petrus possibiliter est albus & possibiliter est non albus, quia negatio infinitas, non negat copulam.

Dubium est hic de varietate Nota. 1.

istarum, homo sine oculis potest videre, homo sine pedibus potest ambulare, homo sine gratia potest esse iustus, &c. Ad quod facile respondetur per distinctionem. Nam si illa determinatio feratur in verbum, potest, illæ propositiones sunt impossibiles & involuentes contradictionem. Sed si sunt determinationes subiecti, tunc sunt veræ, Nam sequitur bene, Hic homo potest videre, & hic potest esse homo sine oculis: ergo, &c. faciunt enim sententiam diuisam. Sed in contrarium est argumentum de his album sine albedine possibiliter disgregat visum, videns sine oculis potest iudicare de coloribus. Videntur enim impossibiles, quomodo cumque accipitur illa determinatio. ¶ Nam feratur in verbum, iam probatæ sunt impossibiles. Et si sint determinationes subiecti idem probatur. Nam sequitur bene, album sine albedine possibiliter disgregat visum, ergo hoc possibiliter disgregat visum: & hoc possibiliter est album sine albedine & hæc secunda est falsa, implicans contradictionem. Respondetur quod in rigore in vtroque sensu sunt falsæ, sed tamen sano modo possunt accipi in sensu vero. s. hoc quod modo est sine albedine potest disgregare

gregare visum, & potest esse album: & hoc quod modo est sine oculis potest iudicare, &c. quia potest esse videns. In quo sensu accipit illam Aristot. Non cytharizantem possibile est cytharizare.

Argum. 6. Sexto arguitur cōtra tertiam

regulam. De inesse huius propositionis, omnes angeli possunt esse creati (signo collectiue teno) est possibile, scilicet, omnes angeli sunt creati, imo nunc est vera, & tamen ipsa modalis est falsa: ergo tertia regula nō habet verum. Probatur minor. Sequitur bene. Omnes angeli possunt esse creati: ergo tota collectio angelorum potest esse creata, quod est falsum. Nam subiectū stat pro tota collectione possibilium, quæ tamen non potest assignari. Nam cum potentia Dei sit infinita qui buscunque datis, potest Deus plures creare. Hic in primis, quantum attinet ad regulam Dialecticam, certum est quod propositio modalis de signo collectiue debet regulari per vnam de inesse vbi exprimitur tota collectio suppositorum: secundum exigentiam ampliationis. Quare de inesse huius modalis, non est illa, omnes angeli sunt creati, sed hæc, omnes angeli possibiles sunt creati, vel tota collectio possibilium angelorum est creata. Nec valet contra hoc argumentum quod quando signum accipitur distributiue non requiritur quod exprimitur ampliatio in propositione de inesse. Nam si signum distributiue facit sensum diuisum. Et ideo sufficit ad veritatem huius, omnes homines possunt esse, quod isti possunt esse, & isti, &c. sed signum collectiue facit sensum compositum. Et ideo requiritur quod omnia supposita sint composita pro eodem instanti. Sed esto ita sit, disputant dialectici de possibilitate illius de inesse, omnes angeli possibiles sunt creati: tamen non sit tam dialectica, quam physica quæstio. Est enim quæstio an deus possit creare omnia possibilium simul collectiue. Sunt enim qui opinantur partem affirmatiuam. Nec alio argumento mouentur, nisi quod non implicat contradictionem. Vnde ad argumentum quod nos faciebamus, satis quibuscunque suppositis, Deus potest plura producere, nam alia eius potentia esset exhausta. Hoc negant, imo dicunt in hoc maxime lucere omnipotentiam Dei, quod omnia possibilium possit simul producere. Nec sequitur quod postea potentia Dei sit exhausta, quia si non potest plus, non est ex defectu potentia, sed quia nihil est producibile. Sicut potentia Dei non dicitur exhausta quia non possit producere chimæram. Hæc opinio, quamquam sit, vtriusque defensibilis, mihi tamen non est probabilis. Credo enim esse impossibile: vt Deus omnia producibilia simul producat. Et arguitur sic. Dato quocunque numero creabilium iam creato, adhuc restant infinita creabilia: ergo non potest esse creatus totus numerus creabilium. Probatur antecedens. Creabile solum dicitur ex nihilo producibile: ergo quibuscunque ex nihilo productis, cuiuslibet materia consummatur: adhuc restant infinita creabilia, Et conffr. Creabile nullam potentiam dicitur ex parte passi, sed solum ex parte agentis, & Deus per nullam productionem fit minoris potentia: ergo quibuscunque quantumcunque infinitis, infinitis creatis, adhuc restant alia creabilia, & per consequens si Deus non posset illa creare, potentia eius esset exhausta. Secundo arguitur: Quia omnibus illis possibilibus datis Deus potest quocunque illorum annihilare & reproducere, vt ipsi concedant: ergo potest vnum nouum producere, cum non appareat maior repugnantia in vno quam in alio. Sed confirmatur hæc ratio, vt dicebamus

in priori editione, Si deus potest creare tot angelos vt non possit plures, eadem ratione potest eosdem toties annihilare & reproducere, vt non posset plures. Nam qua ratione datur numerus entium possibilium, debet admitti numerus productionum possibilium. Sed illo dato sequitur quod ille angelus nec manebit, nec non manebit, & sic duæ contradictoriae falsæ. Nam dato quod maneat, sequitur quod datur res quam Deus non potest annihilare. Et dato quod non maneat, sequitur quod datur res, quam non potest producere. Nec valet: respōsio dubitando, an maneat nec ne. Nam argumentum probat certum esse vtranque partem esse falsam. Et tertio arguitur. Sequitur ex opposita opinione quod Deus potest facere simul omnia creabilia & singula diuidere omnibus modis possibilibus, & singula ponere in singulis locis possibilibus. Et certe est mirabile quomodo deus possit in omnibus diuisionibus possibilibus diuidere, & singulas partes cum singulis possibilibus reunire in singulis possibilibus locis. Igitur ad argumentum principale negatur illam modalem esse possibilem, quia subiectum non potest supponere, cum non possint esse producta omnia possibilium.

Sed cōtra hoc arguitur. Deus

cognoscit omnia simul, quæ potest producere, imo collectiue omnia simul, quæ potest cognoscere: ergo potest omnia simul producere. Negatur consequentia. Non enim repugnat deum cognoscere tot vt non possit plura, & tamen repugnat creare tot vt nō possit plura, creare. Et causa est primo ex parte subiecti, quia cognitum a Deo nihil ponit a parte rei supra cognoscibile. Cognoscit enim simplici intelligentia illa, quæ naturaliter non possunt esse, & ideo non repugnat quod non sint plura cognoscibilia, quæ cognoscit. Sed tamen creatum dicitur existentiam, cum tamen creabile nihil dicat ex parte subiecti. Et ideo quocunque numero creato adhuc restant creabilia. Est etiam differentia ex parte dei, quia cognoscere dicitur perfectionem in Deo, & propterea cognoscit omnia cognoscibilia. Sed tamen creare æqualiter non addit perfectionem supra potentiam creandi. Et ideo non repugnat quod non possent creari omnia creabilia. Et sic, quamquam possint dari infiniti angeli creati & infinites instanti, adhuc restant infiniti creabiles. Solent hic disputare Summūlistæ de veritate huius, in quamlibet suam partem quod debet continuum possibiliter est diuisum, in eam quam Summūlista solum habent considerare primo, quod hæc facit sensum diuisum & hæc in quamlibet suam partem aliquod continuum esse diuisum est possibile, facit sensum compositum. Quare prima debet probari per ascensum subly, continuum, quod est antecedens relatiui, & subiectum propositionis, vt diximus in cap. de relatiuis deinde sub relatiuo. Quare illa propositio est necessaria. Nam in hac suam partem Petrus potest esse diuisus, & in hac, &c. Quod si arguas quod hæc. v. g. in suam medietatem Petrus possibiliter est diuisus, sit falsa eo quod de inesse est impossibile. I. in suam medietatem Petrus est diuisus. Nam quando est diuisus, iam ly, Petrus non supponit. Respondetur quod ly, diuisus ampliat. Et ideo ly, Petrus supponit, etiam in illa de inesse. At vero vtrum in sensu composito sit possibile, videlicet, an possibile sit, Petrum in omnem suam partem esse diuisum. Quæstio est physica ad quantum Physicor. pertinens. Credo tamen illam esse impossibilem, iuxta illa quæ dicebamus modo in hoc sexto argumento. Imo implicat contradictionem.

tionem, omnes partes continui esse simul diuisas.

Argum. 7.

Septimo arguitur cōtra eandem regulam. De inesse huius, Antichristus possibiliter est homo qui est, est possibilis, scilicet, Antichristus est homo qui est, & tamen ipsa est falsa: ergo tertia regula nulla. Minor patet resolventi relatiuum, scilicet, Antichristus possibiliter est homo, & ille est. Nam hæc secunda est falsa. Pro solutione huius argumenti animadvertendum est relatiuum, quod, in propositione modalitripliciter posse collocari. Vno modo a parte prædicati, referens terminum positum a parte subiecti: vt Antichristus possibiliter est animal qui est. Et tunc facit sensum copulatiuum scilicet, Antichristus possibiliter est animal & ille Antichristus modo est. Quare illa non est purè modalis. Secundo modo vt relatiuum situetur a parte subiecti cum copulatiua implicationis. Et tunc, licet sit formaliter categorica, debet tamen resolui ratione relatiui per copulatiuam: vt Antichristus qui est homo possibiliter est animal, resoluitur per hanc, Antichristus possibiliter est animal & ille est homo, cuius vna pars est modalis, altera de inesse. Ex quo sequitur dictas propositiones esse contingentes, quia non sunt purè modales. Nunc enim sunt falsæ, & tempore Antichristi erunt veræ. Tertio modo relatiuum ponitur a parte prædicati referens terminum secundum positum: vt Antichristus possibiliter est animal quod est. De quo genere propositionum est difficultas, an modus feratur in totum prædicatum, ita vt ampliet copulam implicationis vel vtrum illa copula restringat singulariter pro tempore præsentis? Et quamquam vtrouque sit fortè probabile verisimilius tamen est, & modo concipiendi magis consonans, quod illa copula amplietur, vt sit sensus, Antichristus possibiliter est animal existens. Quare illa propositio modalis est necessaria, & debet immediate regulari per possibilitatem suæ de inesse scilicet, Antichristus est animal quod est. Nec illa copula restringit singulariter pro instanti quod nunc est præsens, sed pro illo quod potest esse præsens. Sed arguis contra. Ergo pariter in hæc, Antichristus qui est possibiliter est homo, copula implicationis amplietur, & per consequens hæc modalis est necessaria sicut alia. Negatur consequentia. Nam quando relatiuum præcedit modum, tunc est prius resoluibile secundum exigentiam suæ restrictionis. Ex his sequitur hanc propositionem esse necessariam. Res quæ nec est, nec fuit, nec erit, potest esse. Nam sequitur bene, hæc res potest esse (demonstrata res possibili quæ non erit) & hæc nec fuit nec erit: ergo.

Argum. 8.

Octauo contra quintam regulam arguitur de inesse huius propositionis, anima Antichristi necessario erit, est contingens, scilicet anima Antichristi erit, quæ est de futuro contingenti, & tamen modalis ipsa est necessaria: ergo quinta regula falsa. Probat minor. Illa modalis aliquando erit necessaria, puta nato Antichristo: ergo modo est necessaria quia sicut propositio, quæ semel est necessaria semper postea est necessaria, ita videtur quod quæ aliquando erit necessaria, etiam nunc sit necessaria. Pro solutione argumenti notandum, hos quatuor modos, necessario, possibiliter, &c. dupliciter accipi, scilicet, naturaliter & simpliciter, seu per quancunque potentiam. Possibile naturaliter est, quod per causas naturales potest esse, vt generationes rerum. Impossibile, quod per causas naturales non potest esse, vt productio, vel corruptio

cœli. Possibile simpliciter est quod Deus absolute potest facere, vt creatio alterius mundi. Impossibile simpliciter est, quod implicat contradictionem, vt hominem esse equum. Necessarium naturaliter est quod per causas naturales non potest aliter esse vt cœlum & intelligentiæ. Et contingens quod per causas naturales potest esse & non esse, vt Petrus sedere. Sed necessariū simpliciter est, quod per nullam causam potest aliter esse, vt Deum esse: & contingens, quod per potentiam diuinam potest esse & nō esse, vt Petrum esse beatum. Igitur ad minorem argumenti respondemus, quod illa modalis est contingens modo, vt patet per suam de inesse, licet aliquando erit necessaria naturaliter. Illa enim quæ est simpliciter necessaria, sicut Deus est, semper necessaria. Sed tamen naturaliter potest, quod nunc est contingens effici necessarium. Nam post productionem anime Antichristi, per nullas causas naturales potest fieri vt non sit: imo quod modo est impossibile, potest fieri necessarium: & quod modo est necessarium potest fieri impossibile. Nam hæc est modo impossibile, Antichristus fuit, imo nec Deus potest facere, vt sit vera, licet potuit facere ante, quia ad præteritum non est potentia. Et sua contradictoria negatiua est necessaria pro isto instanti. Et tamen post productionem Antichristi affirmatiua erit necessaria & negatiua impossibilis. Sed contra hanc solutionem arguitur. Hęc propositio, anima Antichristi necessario erit, habebit vnam de inesse veram, scilicet, anima Antichristi necessario est (nato Antichristo) ergo nunc est vera postquam est de futuro. Respondetur, quod non debet poni inesse immediate ratione verbi, erit, sed ratione modi necessario: anima Antichristi erit: & hæc debet esse necessaria, vt illa modalis sit vera. Sed arguitur quod illa de inesse sit necessaria. Nam est vna de futuro, quæ habebit vnam de inesse necessariam (nato Antichristo) scilicet anima Antichristi est. Respondetur quod quamquam ad veritatem propositionis de futuro sufficit quod sit habitura vnam de inesse veram, tamen ad necessitatem non sufficit quod sit habitura vnam necessariam. Quia potest mutari de contingenti in necessariam.

Nonò arguitur. De inesse hu

Argum. 9.

ius propositionis, Deus necessario est creans, non est necessaria vt notum est, & tamen modalis ipsa est vera: ergo regula falsa. Probat minor. Quia prædicatum stat pro creante possibili, & per consequens subiectum & prædicatum supponunt pro eodem. Vnde, cum sit affirmatiua sequitur vt sit vera. Mouetur hic dubium, an appellatio de ly, necessario restringat prædicatum quo ad suppositionem, videlicet, vt solam supponat pro creante necessario an potius prædicatum stet pro possibili. Et nihil omnino refert quantum ad veritatem propositionis vtram partem sustineas. Nam si restringatur, tunc prædicatum non supponit. Et si non restringatur, tunc quamquam prædicatum supponit non tamen verificatur de subiecto mediante illa appellatione vniuersali, quare vtroque modo est falsa. Est argumentum, quod non restringatur: quia in sua contradictoria, s. Deus possibiliter non est creans, prædicatum stat pro omni creante possibili, & videtur quod in contradictoria terminis supponent eodem modo. Item quia appellatio, maxime quæ prouenit a modo verbi, alia res est a restrictione extremorum. Sed quod restringat est argumentum, quia in cōuertente debet restringi: conuertitur enim in hanc, creans quod necessario est creans possibiliter

K 4 est Deus.

est Deus. Quod si teneatur ly, necessario restringere, idem est dicendum de ly, est & fuit, videlicet q̄ prædicatum huius, Petrus est & fuit albus, solum supponit pro illo q̄ est & fuit album. Mihi tamē verisimilius est quod non restringatur quo ad suppositionem. Nam alias hæc propositio esset vera, Deus necessario omne ens est, quæ certè videtur repugnare modo concipiendi. Nam tunc prædicatum solum distribueretur pro ente necessario, & sic non distribueretur nisi pro solo Deo. Et quod illa sit falsa patet per suam de inesse. Nam postquam ly, necessario est vniuersalitas præcedens videtur, q̄ debet poni inesse immediatè: vel saltem indifferens est quod ponatur inesse vel resoluator ratione prædicati. Sed contra nos est argumentum. Nam eadem ratione sequeretur hanc esse falsam, tantum Deus necessario est ens, tamen si aures consulas, verum sonat. Et proba. sequela: quia si prædicatum stat pro ente possibili, multas habebit singulares falsas, cum illud prædicatum distribuitur. Nihilominus negamus sequelam quia dicta exclusiua debet probari immediatè per suas exponentes. Vel si fiat descensus copulatiuus sub prædicato, non debet fieri descensus, nisi secundum exigentiam conuertentis: quæ est hæc omne ens quod necessario est ens possibiliter est Deus. In summa credo non esse certam regulam restrictionis in his quia huiusmodi modales non debent probari per suppositionem extremorum, sed per suas de inesse. Et sic nihil refert an restringatur necne: quia aliquando æquiualebit in consequendo vni in qua restringitur, & aliquando non.

At dubium est de veritate hu-

ius Deus necessario aliquod ens non est. Sant enim qui negant & sunt qui concedunt pro libito. Et iuxta illa, quæ diximus in quarto argumento videtur illa propositio falsa. Nam contradictoria eius est vera, scilicet Deus possibiliter, omne ens est: cum enim ly, possibiliter, sit particularitas præcedens signum vniuersale debet probari immediatè per suam de inesse scilicet, Deus omne ens est, quæ est possibilis. Et ita potest satis apparenter responderi. Nihilominus in his melius est semper aures consulere. Et forte non est idem quando signum vniuersale sequitur & modum & verbum, & efficitur pars extremi, vt Deus possibiliter est omne ens: & quando sequitur solum modum, & non verbum, vt Deus possibiliter omne ens est. Nam de prima non dubito quin sit vera: & debet immediatè probari per suam de inesse, postquam signum supponit immobiliter, sed de secunda non est adeo certum. Nam cum signum præcedat copulam, non efficitur pars extremi. Et ideo distribuit mobiliter. Quare videntur æquipollere, Deus possibiliter omne ens est, & Deus omne ens possibiliter est. Et ideo potest probabiliter sustineri falsa, & sua contradictoria vera, scilicet, Deus necessario aliquod ens non est. Nec debet immediatè poni inesse: sed prius debet resolui prædicatum, scilicet, Deus necessario hoc ens nõ est, & demonstrando creaturam habet vnam singulare veram. Nec mirandum si in dialectica aliqua sint propositiones problematicæ ad vtranque partem.

Argum. 10. **V**ltimo arguitur cõtra quartam regulam. De inesse huius, Deus contingenter creat, est contingens, scilicet, Deus creat, & modalis est falsa: ergo regula nulla. Prob. minor, quia Deus nihil contingenter facit. Contingenter enim fit quod fortè & incon-

sulto accidit, quod Deo non continet. Notandum quia contingens vt diximus in principio huius capituli, tripliciter accipit Aristot. 1. Peripher. capit. 3. scilicet, vt conuertitur cum ly, existens, & ut conuertitur cum ly, possibile quod dicitur generaliter captum & pro illo quod potest esse & potest non esse, quod appellatur contingens specialiter captum. De secunda acceptione iam dictum est. Et de tertia dicendum est modo. Vbi notandum quod dialectici non vtuntur nomine contingentie secundum propriam significationem. Nam certè contingens est quod fortè, & præter intentionem fit sicut est inuentio thesauri. Quare Deus nihil facit propriè contingenter: vt dicit S. Thom. in 1. parte. quæst. 19. licet liberè faciat quicquid facit ad extra. Sed dialectici vsu pat̄ contingens pro illo quod potest esse & potest non esse. Et ad hunc sensum Deus contingenter operatur, id est, liberè, & per potentiam ad vtrumlibet. Tertio, notato q̄ ly, contingenter specialiter captum nec est vniuersalitas: quia exponitur per ly, possibiliter: nec est purè particularitas quia exponitur per ly, & ideo Petrus Hispanus inter æquipollentias non vsus est propositionibus de contingentia specialiter capto. Notandum quarto q̄ si ly, contingenter, vtroque affirmetur vel vtroque negetur, idem est verbum affirmari aut negari. Æquipollent enim Petrus contingenter disputat, Petrus contingenter non disputat. Quæ est sententia Arist. 1. Prior. dicentis, q̄ propositio de contingenter conuertitur in oppositam qualitatem. Et ratio est: quia ex duabus contradictoriis, si vna est contingens altera est contingens. Vnde sequitur, quod si Petrus contingenter disputat, Petrus contingenter non disputat. Quod fit vt quando propositiones de inesse modalium non sunt contradictoriae, tunc nec modales sunt æquiuales: vt Petrus contingenter est ens, Petrus contingenter ens non est. Prima enim est vera (si termini supponant, non naturaliter, sed accidentaliter) & secunda est falsa, quia de inesse illius scilicet Petrus ens non est, non est contingens: imo necessaria: videlicet Petrus Deus non est. Quod si arguas contra Petrus contingenter Petrus non est ergo Petrus contingenter ens non est, per ascensum sub prædicato, & antecedens est verum: quia sua de inesse contingens: ergo & consequens. Negatur illa ascensus: quia prædicatum virtualiter confunditur in ordine ad ly, & inclusum in modo contingenter & ideo illa propositio prius est ponenda inesse. Tamen si iuxta illa, quæ modo dicebamus de ly, necessario, problema tunc potest defendi: quod postquam prædicatum præcedit copulam, licet sequatur modum, potest immediatè resolui.

Caput septimum.

Propositio hypothetica est illa: quæ habet duas categoricas cõiunctas, tanquam partes principales sui: vt si homo currit, homo mouetur. Et dicitur hypothetica ab hypothitimi, quod est suppono, quasi suppositiue loquitur, quia vna eius pars supponitur alteri. Propositionum hypotheticarum alia conditionalis, alia copulatiua alia disiunctiua.

Lectio vnica.

Not. 1.

Propositio vt supra visū est,

in categoricam primo diuiditur & hypotheticam: tanquam in duas eius species totum genus adæquantes. Igitur post categoricæ tractatum propositionis, subsequitur, vt de propositione hypothetica quatuor sequētibz capitulis disputemus, in primo, videlicet, de hypothetica in vniuersali: & in tribus sequentibus, de tribus eius speciebus.

Not. 2.

Propositio hypothetica, in-

quit Petrus Hispanus, est illa, quæ habet duas categoricas coniunctas tanquam partes principales sui. Quæ quidem definitio doctrinaliter est intelligenda: quia non requirit, partes principales hypotheticæ esse duas tantum, nec esse categoricas, imo nec esse propositiones. Vt in inductione, scilicet, Petrus disputat, & Paulus disputat, & Cicero disputat. &c. plures quam duæ sunt partes principales, & in hac copulatiua, si Tullius loquitur, Marcus loquitur: & si Marcus loquitur, Tullius loquitur, partes principales: non sunt categoricæ, sed hypotheticæ: & in hac conditionali: si homo volaret, haberet alas, partes principales non sunt propositiones, sed complexa propositionalia. Et si ly, a, tantum significaret sicut, Petrus disputat, & Paulus disputat: esset quidem hypothetica, licet formaliter in voce non haberet plures hypotheticas: quia habet illas virtualiter. Sed habetur in definitione, propositiones coniunctas, quia hæc propositio plures, canis disputat, non est hypothetica, quanquam subordinetur in mente tribus categoricis inconiunctim sumptis.

Not. 3.

Subiungitur in textu, quod

hypothetica dicitur ab hypothitimi. In textu vulgato habetur, ab hypo, quod est, sub, & thesis positio, sed tamen cum sit nomen verbale, melius deducitur a verbo, hypothitimi. Nam thesis etiam est nomen verbale a thiti: quod verbum componitur cum hypo. ¶ Quo fit vt nomen hypothetica secundum etymologiam solè ueniat conditionali, aut rationali, aut causali, quæ sunt consequentiæ in quibus supposito antecedente subsequitur consequens. Vnde Boetius in de syllogismo hypothetico, propositio, inquit, hypothetica est quæ cum quadam conditione enunciat esse aliquid, si fuerit aliud veluti si ita dicimus, si dies est, lux est, & ibidem, Omnis propositio aut categorica est, quæ prædicatiua dicitur, aut hypothetica, quæ conditionalis vocatur. Hæc Boetius. Copulatiuam vero & disiunctiuam non erat in vsu antiquorum vocare hypotheticas: quia cum non significent illationem aliquam, nec quicquam præter id, quod partes significant, non requirunt specialē considerationem: præter considerationem categoricarum. Petrus Hispanus, & deinceps Summulistæ extendunt nomen hypothetica ad copulatiuam & disiunctiuam, eo quod plures categoricas complectantur.

Not. 4.

Vnde subiūgitur in tertia par-

te textus propositionum hypotheticarum alia conditio nalis, alia copulatiua, alia disiunctiua: & sub primo mēbro comprehenduntur rationalis & causalis. Nec temoueat, vt existimemus plures esse species, eo quod appareat, exclusiua esse hypotheticam, quia exponitur per plures categoricas. Item ista, sole lucente dies est, & si-

Propositio hypotheticæ multiplex.

miles: quanquam exponantur per hypotheticas: sunt tamen formaliter categoricæ. At vero quando sunt formaliter plures categoricæ, vel in voce, vel in mentali propositione cui illa vox subordinatur, tunc talis propositio est hypothetica: vt quando Petrus disputat, bene agit. Vbi ignis est, calor est. Homo est animal qui est rationalis. Homo currit, ergo animal currit. Quia homo est rationalis homo est risibilis. Quanuis Sol nō appareat, calor viget, omnes sunt hypotheticæ: & illæ quæ sunt illatiuæ, comprehenduntur sub conditionali, & illa de relatiuæ, comprehenditur sub copulatiua: quia ly, qui, tantum valet sicut ly, & quare dicitur copulatiua de relatiuæ, sicut aliæ dicuntur temporalis, aut localis, aut aduersatiua. &c. Vltimo notandum est hic, quod quando sunt in aliqua hypothetica plures, atque adeo variæ coniunctiones, distinguendum est quæ nam illarum accipiatur tanquam copula principalis: verbi gratia, si dicat, si Petrus disputat, homo disputat: vel Petrus disputat, & Petrus non disputat, tunc si ly, & sit copula principalis, est vna copulatiua contingens: vt puta cuius vna pars principalis est conditionalis, scilicet, si Petrus disputat, homo disputat, vel Petrus disputat, & altera est vna categorica contingens: sed si ly, vel sit copula principalis, tunc est vna disiunctiua necessaria, quia prima pars principalis, scilicet, si Petrus disputat, homo disputat: est vna conditionalis necessaria. Si autem ly, si sit copula principalis, tunc tota est vna conditionalis necessaria, si ly, vel si sit principalis copula consequentis: nam si ly, & sit copula principalis, est impossibilis: quia non est bona consequentia.

Sed antequam descendamus

ad singulas species, animaduertendum est: quod hypothetica non dicitur quanta, quia non habet subiectum tanquam partem principalem sui. Dicitur tamen qualis, scilicet, affirmatiua aut negatiua ratione coniunctionis: quæ est principalis copula. Vbi notanda est hæc regula: quod quando negatio aduerbialis ponitur in frōte propositionis, & non efficitur pars primæ categoricæ: aut apponitur immediate copulæ hypotheticæ, tunc reddit hypotheticam negatiua: alias semper hypothetica est affirmatiua, v.g. Non Petrus currit, & Paulus mouetur, est copulatiua negatiua: quæ æquivaleret huic disiunctiua affirmatiua, Petrus non currit, vel Paulus non mouetur: hæc (si congrua est) homo disputat non & homo loquitur pariter est copulatiua negatiua. Sed hæc nullus homo disputat & nullus homo loquitur, est copulatiua affirmatiua: quia negatio nominalis non negat copulam hypotheticæ.

Not. 5. Qualitas hypotheticæ.

sed dubitant hic, an negatio

quæ fertur in totam hypotheticam, neget singulas eius partes, verbi gratia. Vtrum in hac conditionali, non si animal currit homo currit, illa negatio neget verba & distribuatur extrema. Respondetur quod verisimilius est quod non negat formaliter nisi solam copulam hypotheticæ, siue sit conditionalis siue cuiuscunque alterius speciei hypotheticæ. Quod probatur primo per sensum talis propositionis: qui est huiusmodi, non sequitur, si animal currit homo currit, vbi constat negationem solam negare illationem vnius categoricæ: ex altera, nihil immutando circa qualitatem aut quantitatem categoricarum. Secundo probatur ex modo loquendi dialecticorum dicentium copulatiuam negatiua æquivalere disiunctiua affirmatiua ex partibus contradicentibus: vt hæc æqui-

Not. 6.

Liber Tertius.

hæ æquivalent, non homo disputat, & homo loquitur, nullus homo disputat vel nullus homo loquitur: & per consequens partes copulatiuæ negatiuæ sunt infinitæ & affirmatiuæ: quia sunt cōtradiçtorix partium disiuçtiuæ: ac perinde negatio non fertur formaliter in illas. Item tertio, quia negatio negans copulam hypotheticalem non efficitur pars alicuius categoricæ, ergo nõ negat aliquam partem alicuius categoricæ. Quod si arguas contra hoc, quia negatio est malignantis nature: quæ quicquid post se inuenit destruit. &c. ergo negat categoricas, responderetur q̄ negatio non negat nisi id solum quod concipitur tanq̄ eius obiectum, modo quando negatio ponitur in fronte hypotheticæ, non concipimus tanquam obiectum nisi totam hypotheticam & nõ partes eius. Secundo contra idem: Sequitur q̄ maneret eadem particularitas, & eadem vniuersalitas in duabus contradicçtorijs. Conceditur, quia hypotheticæ non habent probari per suppositiones extremorum immediate, sed per reduçtiõem ad suas partes. Tertio arguitur eadem ratione sequeretur q̄ negatio præposita in principio categoricæ solum copulam negaret, & non extrema. Negatur consequentia: quia negatio reddit sensum contradicçtorium sui obiecti: qui quidem sensus contradicçtorius fit in categoricis per mutationem quantitatis & qualitatis. Verum est tamen quod disputatio est de nomine potest etiam dici, q̄ negatio, licet non mutet quantitatem & qualitatem partium hypotheticæ formaliter: mutat tamen æquivalenter.

Argum. 3.

Caput octauum.

Conditionalis est in illa in qua coniunguntur duæ categoricæ per hanc coniunctionem si, vt si Petrus disputat, Petrus loquitur. Et illa categorica cui immediate præponitur coniunctio, si dicitur antecedens: reliqua verò consequens. Ad veritatem conditionalis requiritur, q̄ antecedens non possit esse verum sine consequente: vt si homo est animal est. Vnde omnis conditionalis vera, est necessaria: & omnis falsa, est impossibilis. Ad falsitatem conditionalis, sufficit q̄ antecedens possit esse verum, cōsequente existente falso: vt si homo est album est.

Lectio prima.

Not. 1.

Prima species propositionis

Conditionalis. hypotheticæ est conditionalis. Et definitur à Petro Hispano sic. Propositio conditionalis, est propositio hypothetica, in qua coniunguntur duæ categoricæ per hanc coniunctionem, si: quæ quidem definitio, itidem sicut præcedens, doctrinaliter audiatur propter hanc conditionalem, si omnis homo disputat & omne risibile est homo omne risibile disputat: vbi non coniuguntur duæ categoricæ per ly, si, sed hypothetica cum categorica: itidem propter hanc si homo disputat, studiose ageret, in qua non coniunguntur propositiones, sed complexa propositionalia. Eadem proportione, propositio ratio-

Rationalis,
Causalis.

nalis est illa: in qua coniunguntur plures propositiones per hanc coniunctionem: ergo. Et causalis, in qua coniunguntur plures propositiones per hanc coniunctionem: quia. Sequitur in textu, quod illa categorica, cui immediate præponitur illa coniunctio, si, dicitur antecedens: reliqua vero consequens. Quod pariter intelligas in causali, ad differentiam rationalis: vbi propositio, quæ præcedit coniunctionem dicitur antecedens, & quæ sequitur est consequens. Exempli gratia. Siue dicas, si homo currit, animal currit, siue animal currit, si homo currit: itidem siue dicas, quia homo currit, animal currit, siue animal currit, quia homo currit: vtrobique ly, homo currit, est antecedens: & ly, animal currit, consequens. At si dicas, homo currit: ergo animal currit, ly, homo currit est antecedens, & ly, animal currit, consequens. Si vero dicas, animal currit: ergo homo currit, tunc ly, animal currit, est antecedens, & ly, homo currit, consequens. Sequitur in textu. Ad veritatem conditionalis requiritur, quod antecedens non possit esse verum sine consequente. Quod intelligitur de conditionali affirmatiua, de ly, si, illatiuè tento. Vbi notandum coniunctionem illam posse teneri tripliciter, scilicet, illatiuè, promissiuè, & conditionatim. Aut enim coniungit inter terminos, & tunc tenetur conditionatim: vt animal si est homo: aut inter propositiones aut complexa propositionalia: & tunc, aut promissiuè: vt si mihi serueris, præmiabo te: aut illatiuè, vt si homo est, animal est. Primo videbitur de conditionalibus illatiuis, deinde de promissiuis, vltimo tandem de conditionatis.

Sitripliciter.

Igitur ad veritatem conditio

nalis illatiuæ affirmatiuæ, sufficit & requiritur, vt sit bona consequentia, id est, vt non possit antecedens esse verum sine consequente. Et idem sufficit & requiritur ad falsitatem conditionalis negatiuæ. Quare hæc est vera, si homo est animal est, & sua contradicçtoria falsa, non si homo est, animal est. Secunda regula. Ad falsitatem conditionalis illatiuæ affirmatiuæ sufficit, vt sit mala consequentia, id est, vt antecedens possit esse verum sine consequente. Et idem sufficit & requiritur ad veritatem conditionalis negatiuæ. Vt hæc est falsa, si animal est, homo est & sua contradicçtoria vera, scilicet, nõ si animal est, homo est intelligitur prima regula si sit conditionalis de ly, si: nam si sit de ly, nisi, tunc particula nisi debet explicari per ly, si non, vt veritas illustretur: vt nisi Petrus comederit morietur, explicet hanc, si Petrus non comederit morietur. Ad veritatem autem conditionalis promissiuæ, vt videbimus, non requiritur quod sit bona consequentia: vt si serueris mihi, præmiabo te, potest esse vera, licet non sit bona consequentia. Quare subiungitur in textu, quod omnis conditio nalis vera est necessaria, & omnis falsa impossibilis. Cuius ratio est, quia consequentia quæ semel est bona semper est bona, & quæ semel est mala, semper est mala. Vnde cum sufficiat & requiratur ad veritatem conditionalis, quod sit bona consequentia, fit, vt conditionalis vera sit necessaria, & falsa sit impossibilis. Et per oppositam rationem, non omnis rationalis, aut causalis si est vera, est necessaria, nec si est falsa est impossibilis: quia ad veritatem illarum non sufficit, quod sint bonæ consequentiæ. Sed ad veritatem rationalis affirmatiuæ sufficit & requiritur, quod sit bona consequentia, & quod antecedens sit verum. Et ad veritatem causalis sufficit & requiritur, quod sit bona consequentia & antecedens sit verum, & sit causa consequen-

Not. 2.
Regule
duæ.

tis.

tis. Quare sicut rationalis addit supra conditionalem, ita causalis supra rationalem. v.g. hæc conditionalis est vera, si homo volat, habet alas, sed hæc rationalis est falsa, homo volat: ergo habet alas. Item hæc rationalis est vera, homo est risibilis, ergo est rationalis, sed tamē hæc causalis est falsa, quia homo est risibilis, est rationalis. E converso tamen, hæc causalis est vera: quia homo est rationalis est risibilis. Ex his sequitur, quod eadem est definitio veræ conditionalis, & bonæ consequentiæ. Sequitur secundo, quod conditionalis nihil ponit in esse: puta nec veritatem antecedentis, nec consequentis.

At contra primam regulam,

Argum. 1.

quæ est definitio bonæ consequentiæ, arguitur. Hæc conditionalis est falsa & mala cōsequētia, si omnis propositio est particularis, aliqua est vniuersalis: & tamen antecedens non potest esse verum sine consequente: nā si antecedens est verum, iam est, & per consequens aliqua propositio est vniuersalis. Respondetur quod, verum, vno modo accipitur pro propositione in qua prædicatum verè affirmatur de subiecto: alio modo pro ita esse, & isto secundo modo accipitur in definitione: in quo sensu antecedens illius consequentiæ potest esse verum sine consequente: nam potest ita esse sicut modo significatur per antecedens quando non ita sit sicut significatur per consequens, vt puta, quando non sit nisi hæc propositio, aliquis homo disputat. Quod si arguas, quod tunc nulla erit consequentia nec antecedens, Concedo, sed satis est vt hæc sit mala consequentia modo, quod tunc erit ita sicut modo significat antecedens, puta quod omnis propositio est particularis, & non erit ita sicut modo per cōsequens significatur, scilicet, quod aliqua est vniuersalis. Nec sunt istæ quæquiliæ addendæ definitioni: sed est sano modo intelligenda. Atque adeo intelligenda est definitio extra reflexiua. Nam hæc conditionalis, si non ita est sicut per hoc consequens significatur (vtrouque pro nomine demonstrante consequens) est bona consequentia: quia arguitur à synonymis, & tamen ita est sicut significatur per antecedens, & non est ita sicut significatur per consequens: quia consequens habet non ita esse annexum.

Not. 3.

Ex definitione veræ cōditionalis,

seu bonæ consequentiæ sequitur, quod in omni bona consequentia oppositum consequentis repugnat antecedenti: nam dato opposito duæ contradictoriæ essent simul veræ. Nam si oppositum consequentis & antecedens bonæ consequentiæ sunt simul vera, in eodem casu consequens etiam erit verum. Nam si antecedens bonæ consequentiæ est verum, consequens erit verum, cum per te oppositū, consequentis tunc etiam sit verū, sit vt consequens & eius cōtradiçtorium simul sint vera.

Not. 4.
Regulæ. 10
bonæ consequentiæ.

Postquam eadem est ratio ve-

ritatis conditionalis & bonitatis consequentiæ, subsequitur vt adnotemus regulas bonæ consequentiæ: quæ sunt numero decem. Prima, Ex vero non sequitur nisi verum, i. si consequentia est bona & antecedens est verum, consequens est verum. Regula est Arist. 6. Topic. Et sequitur statim ex definitione bonæ consequentiæ. Secunda, quæ sequitur ex prima, falsum non sequitur nisi ex falso, i. si consequentia est bona & cōsequens est falsum, antecedens est falsum. Hæc patet, quia dato opposito, antecedens esset verum & consequens falsum.

Tertia, Ex possibili non sequitur nisi possibile, id est, si consequentia est bona & antecedens est possibile, cōsequens est possibile: hæc patet, nam si antecedens est possibile, potest esse verum: & si consequens non esset possibile, nunquam posset esse verum: posset ergo antecedens esse verum consequente existente falso. Eadem regula potest constitui de contingenti, quod ex illo nō sequitur impossibile. Et eodem modo patet. Quarta quæ sequitur ex tertia. Impossibile non sequitur nisi ex impossibili, i. si consequentia est bona, & consequens est impossibile, antecedens est impossibile. Hæc patet, nam si consequens est impossibile, non potest esse verum: & si antecedens esset possibile, posset esse verum: atque adeo posset antecedens esse verum, consequente existente falso. Quinta, Ex necessario non sequitur nisi necessarium, id est si consequentia est bona & antecedens est necessarium, consequens est necessarium. Hæc patet: nam si antecedens est necessarium, semper erit verum: & si consequens non esset necessarium, posset aliquando esse falsum: posset subinde antecedens esse verum, consequente existente falso. Sexta quæ sequitur ex quinta, Contingens non sequitur ex necessario, id est, si consequentia est bona & consequens est contingens, antecedens nō erit necessarium. Hæc patet: nam si consequens est contingens, potest quandoque esse falsum: & si antecedens esset necessarium, semper esset verum igitur potest antecedens simul esse verum: & consequens falsum. Septima, Ex impossibili sequitur quodlibet (signo pro generibus singulorum distribuentem) id est, stat consequentiam esse bonam & antecedens esse impossibile, & consequens esse impossibile contingens, & necessarium: verbi gratia, ex isto antecedente impossibili omne ens necessarium est Deus, sequitur hoc consequens impossibile, omnis substantia necessario est Deus: & hoc contingens, omne ens est Deus: & hoc necessarium, aliquid ens est Deus. Sed non sequitur quodlibet pro singulis generum, id est, quæcunque propositio, vt videbimus lectione secunda. Ex hac regula sequitur, ex falso sequi verum: quod asserit ibidem Arist. Octava, necessarium sequitur ex quolibet (signo pro generibus singulorum distribuentem), i. stat consequentiam esse bonam, & consequens necessarium, antecedens vero necessarium, impossibile & contingens. v.g. hoc consequens necessarium substantia est Deus, sequitur ex hoc necessario, substantia necessario est Deus, & ex hoc impossibili, omnis substantia necessario est Deus, & ex hoc contingenti, omnis substantia est Deus. Nona, Quicquid sequitur ad consequens bonæ consequentiæ, sequitur ad eius añs: vt si Petrus disputat hō disputat, & si homo disputat aīal disputat: ergo si Petrus disputat animal disputat. Quicquidem locus arguendi solet vocari de primo ad vltimum. Et proba. sic. Detur oppositum q. vide licet. b. inferatur ex. a. & c. ex. b. & quod. c. non inferatur ex. a. tunc potest dari. a. verum: & c. falsum: & cum b. sequatur ex. a. eodem casu. b. erit verum: & cum. c. sit falsum: quod est eius consequens, dabitur in bona consequentia antecedens verum, & consequens falsum, & intelligitur regula quando ex solo priore consequente sequitur secundum consequens: quia istæ consequentiæ sunt bonæ, si Petrus disputat, homo disputat vel equus currit: rursus, homo disputat, vel equus currit, sed nullus homo disputat: ergo equus currit: à disunctiua cū negatione vnius partis ad positionem alterius, & tamen non sequitur de primo ad vltimum, Petrus disputat: ergo equus currit: quia ex solo consequente prioris consequentiæ non sequeretur secundum, nisi adderes illam

illam propositionem: nullus homo disputat. Potest statui alia regula quod quicquid antecedit ad antecedens alicuius bonae consequentiae, antecedit ad eius consequens, id est, data bona consequentia: ex quo conq; inferatur antecedens, inferatur eius consequens. Decima, quae sequitur ex nona. Quicquid repugnat consequenti alicuius bonae consequentiae repugnat & eius antecedenti. Nam detur oppositum, quod videlicet, a. repugnat consequenti, & non antecedenti: tunc sic, a. non repugnat, antecedenti: ergo potest, a. esse verum simul cum tali antecedenti: rursus, a. repugnat consequenti: ergo eodem casu consequens illud erit falsum, ac subinde daretur in bona consequentia antecedens verum, & consequens falsum. Eodem modo probabis quod quicquid stat cum antecedente alicuius bonae consequentiae, stat cum eius consequente. Sunt & aliae regulae: videlicet, quod si aliqua consequentia est bona, scita esse bona, & antecedens est scitum, consequens est scitum: & si consequens est nescitum, antecedens est nescitum: & aliae item de credito, & opinato, & dubitato, Hae tamen ad librum Posteriorum pertinent.

Not. 6.

Post istas regulas sequuntur

Primus locus.

loci arguendi in conditionalibus, ac subinde in rationalibus, & causalibus, qui colliguntur ex Aristotele ultimo cap. 1. Prio. Primus locus. A tota conditionali cum positione antecedentis ad positionem consequentis est formalis consequentia. Ut formaliter sequitur, Si sol lucet, dies est, & sol lucet ergo dies est. Secundus, qui sequitur ex primo. A tota conditionali cum destructione consequentis ad destructionem antecedentis est formalis consequentia. Destruere consequens est subsumere eius contradictorium: & destruere antecedens, est inferre eius contradictorium: Ut formaliter sequitur, Si sol lucet, dies est: sed non est dies, ergo sol non lucet. At vero, a conditionali cum positione consequentis ad positionem antecedentis, non sequitur: sicut nec sequitur cum destructione antecedentis ad destructionem consequentis: quia potest in bona consequentia antecedens esse falsum, & consequens verum: & hic est primus modus fallaciae, quem assignat Aristoteles. 1. Elench.

Tertius.

¶ Tertio a conditionali ad disiunctivam compositam ex consequente, & contradictorio antecedentis, consequentia est bona. Ut formaliter sequitur, Si sol lucet dies est: ergo vel dies est, vel sol non lucet. Hae patet quia dato opposito, copulativa contradictoriae illius disiunctivae scilicet, sol lucet & dies non est, staret simul cum conditionali: quod est falsum: nam componitur ex antecedente & contradictorio consequentis conditionalis: & sic in bona consequentia oppositum consequentis non repugnet antecedenti. Sed arguitur contra hanc regulam. Sequeretur ex illa quod conditionalis aliquid poneret inesse: cuius oppositum supra dictum est: nam inferretur ex se vnam disiunctivam ad cuius veritatem requiritur veritas alterius partis. Respondetur negando sequelam. Sed solum sequitur quod conditionalis ponit, vel veritatem consequentis, vel veritatem contradictorii antecedentis. Et conditionalem ponere aliquid inesse, non est nisi ponere veritatem antecedentis, aut consequentis. Quartus (a conditionali ad alteram conditionalem) cuius antecedens est contradictorium consequentis prioris, & consequens contradictorium antecedentis, formaliter sequitur. Ut si sol lucet, dies est: ergo si non est dies, sol non lucet. Quod solet sub alijs verbis exprimi: videlicet, in omni bona consequentia ex opposito consequentis sequitur oppositum anteceden-

Quartus.

tis. Nam si ex veritate, a. propositionis sequitur veritas, b. ex falsitate, b. sequitur falsitas, a. quia in bona consequentia, si consequens est falsum, antecedens est falsum: & per consequens ex contradictorio, b. consequentis sequitur contradictorium, a. antecedentis. Ultimus locus arguendi. A causali ad rationalem, & a rationali ad conditionalem est bona consequentia: sed non e converso: quia, ut supra diximus, rationalis addit supra conditionalem, & causalis supra rationalem. Ut si haec causalis est vera, quia homo est rationalis, homo est risibilis: a fortiori haec, rationalis homo est rationalis, ergo homo est risibilis: sed e converso haec est vera, homo est risibilis ergo est rationalis: & causalis erit falsa: quia homo est risibilis. & c. Et haec conditionalis, si homo volat, habet alas, est vera: & tamen si ex eisdem propositionibus constituas rationalem, aut causalem, erunt falsae.

Ultimus.

Subdiuiditur consequentia

Not. 7. Consequentia subdiuiditur.

multis modis: primo in consequentiam formalem quae tenet de forma: & consequentiam materiale, quae solum tenet de materia: de quibus supra dictum est in conditionibus oppositionum, & dicitur in quinto libro. Rursus diuiditur a Petro Hispano, tract. 5. in quatuor species, scilicet, syllogismum, inductionem, enthymema, & exemplum. Et syllogismus, alius est categoricus, cuius videlicet ambae praemissae sunt categoriae, de quo in quinto libro dictum sumus: alius est hypotheticus, cuius altera praemissarum est hypothetica: ut ille, in quo modo arguebamus, a tota conditionali cum positione antecedentis ad positionem consequentis: vel a tota disiunctiva cum destructione vnius partis ad positionem alterius. De inductione, quae est a singularibus sufficienter enumeratis ad eorum vniuersale progressio, secundo libro dictum est. Enthymema, si proprie nomen accipitur est syllogismus imperfectus, ut dicit Petrus Hispanus, id est, oratio in qua, non omnia praemissis positus inferatur festinata conclusio: ut, omne animal rationale est risibile, ergo omnis homo est risibilis: ubi subicitur minor, scilicet, omnis homo est animal rationale. Sed iam generali nomine sub enthymemate comprehenduntur omnes modi arguendi categorici, scilicet, ex vna categoria, ut a definitione ad definitum: ab inferiori ad suum superius, & c. Exemplum est, quando vnum particulare probatur per aliud simile: ut, si Germanos aduersus Gallos pugnare malum est: & Gallos proinde aduersus Hispanos non est bonum, postquam omnes sunt Christiani: & si Burgeses diuites sunt, ergo & Segouieses: quia vtrique nauigant in Flandriam. Sed de his speciebus arguendi, satis sit meminisse.

Lectio secunda.

Igitur pro dictorum maiori

Not. 1.

intelligentia arguitur. Et primo contra definitionem bonae consequentiae, cui omnia innuntur. In hac consequentia, si Deus non est, Deus est, non potest ita esse sicut significatur per antecedens, quia ita sit sicut significatur per consequens: & tamen non est bona ergo definitio nihil valet. Maior proba. Non potest ita esse sicut significatur per antecedens: ergo non potest ita esse sicut significatur per consequens. Sed minor patet ex Aristotele, iuxta principium secundi Priorum dicentis, quod alterum contra-

contradictorium, inferre alterum est impossibile. Circa hoc argumentum, omnes moderni concedunt, illam consequentiam esse bonam, propter probationem maioris. Vnde colligunt: omnem consequentiam, cuius antecedens est impossibile esse bonam, ita quod ex impossibili sequitur quodlibet, non solum in sensu, quo nos concessimus supra, sed absolute: quod ex hac, v.g. propositione, homo est lapis, potes inferre, quod homo est angelus, & quod est Deus: & quancunque aliam libuerit. Eadem ratione dicunt, necessarium sequi ex quolibet: ita quod hæc, Deus est, ex quacunque libuerit inferitur. Hæc verumtamen opinio nescio vnde habuit tantam auctoritatem inter summulistas, cum sit, & præter rationem, & præter auctoritatem Aristotelis. Et primo arguitur ex communi hominum sensu. Quis enim sanæ mentis concederet, quod si tu esses lapis, esses proinde Deus: cum nulla penitus est habitudo inter hoc, quod est te esse lapidem & te esse Deum. Nihil enim intelligitur sequi ad aliud, nisi quod habet aliquam habitudinem ad illud: puta, vel effectus ad causam, vel generis ad speciem, aut quid simile. Sed dicunt isti quod duplex est bona consequentia, alia per modum intrinsecum, & alia per modum extrinsecum. Per modum intrinsecum tenet illa, cuius consequens habet aliquam habitudinem ad antecedens, sed per modum extrinsecum cuius antecedens est impossibile, vel consequens est necessarium. Sed certe ista distinctio est merum commentum, postquam nulla auctoritate aut ratione fuscitur. Secundo arguitur, Arist. secundo priorum, reputat impossibile quod eadem propositio sequatur ad duas contradictorias. Existimatque absurdus ut alterum contradictoriorum sequatur ad alterum. Et tamen opinio hæc utrunque concedit. Nam hæc propositio necessaria, homo non est equus, sequitur ex hac, sol lucet, & ex hac sol non lucet, & ex suamet contradictoria, scilicet, omnis homo est equus. Et certe si istæ consequentiæ valerent per modum extrinsecum, Aristotel. ibi in sinuasert. Tertio opinio hæc destruit omnem modum arguendi ac philosophandi. Impugnet enim, v.g. Aristot. 4. Physic. totam resistantiam in motu procedere à medio, & arguit hoc modo. Tunc sequeretur quod si vacuum esset, motus fieret in instanti, & tamen secundum istos ex illo antecedente impossibili pariter sequitur contradictorium illius conclusionis: & per consequens inanis esset talis modus arguendi. Propter hæc igitur argumenta præsertim propter modum concipiendi, cuius maximam in dialecticis rationem haberi velim, opinor nullam esse bonam consequentiam nisi teneat per modum intrinsecum. Quare non sequitur necessarium ex quolibet, nec ex impossibili sequitur quodlibet ad sensum istorum. Vnde ad argumentum nego illam consequentiam valere, Deus non est, ergo Deus est: & nego quod antecedens non potest esse verum sine consequente, imo potest esse verum sine consequente, imo potest esse verum sine consequente quia ly, potest, facit sensum compositum, hunc, scilicet posita per possibile vel impossibile veritate antecedentis, non subinde ponitur veritas consequentis. Itaque quando dico, potest esse antecedens verum sine consequente, nihil assero de possibilitate antecedentis sed de compossibilitate illius cum opposito consequentis. Sed adhuc replicatur. In hac consequentia, homo est lapis: ergo homo non est substantia, oppositum consequentis repugnat antecedenti: quia hæc copulativa est impossibilis homo est lapis & omnis homo est substantia, ergo est bona consequentia. Et idem patet in omni consequentia cuius antecede-

Consequen-
tia per mo-
dum intrin-
secum.

dens est impossibile, vel consequens necessarium. Negatur quod oppositum consequentis repugnet. Nec satis est, ut duæ propositiones repugnent, quod constituant copulativam impossibilem, licet illud requiritur: sed requiritur quod sint incompensabiles, ut non e ipsa se oant, id est, quod veritas vnius tollat ex natura sua veritatem alterius, scilicet, quod est dicere quod ex veritate vnius sequatur falsitas alterius: quemadmodum calor & frigus repugnant: quia vnum pellit aliud. Quare, hominem esse lapidem non repugnat huic, quod est hominem esse substantiam: imo vnum includit aliud, licet copulativa sit impossibilis propter impossibilitatem vnius partis, alias eadem ratione idem repugnaret sibi, scilicet, homo est lapis, & homo est lapis.

Aliter tamen arguitur. Sequi

Argum. 2.

tur ad minus quod ex aliquo impossibili sequitur quodlibet, puta ex quibus unque duabus contradictorijs. Arguitur, verbi gratia, quod ex hac copulativa, Petrus est, & Petrus non est, sequatur hominem esse lapidem & quoduis aliud. Sequitur bene, Petrus est & Petrus non est, ergo Petrus non est est: & ex alia parte, Petrus est & Petrus non est: ergo Petrus est a copulativa ad alteram eius partem. Rursus, ex secundo antecedente Petrus est, ergo Petrus est vel homo est lapis, à parte disiunctivæ ad totum, rursus Petrus est vel homo est lapis: sed Petrus non est, ergo homo est lapis, à tota disiunctiva cum destructione vnius partis ad positionem alterius. Ergo de primo ad vltimum, Petrus disputat, & Petrus non disputat: ergo homo est lapis: quia quicquid sequitur intrinsece ad consequens alicuius bonæ consequentiæ: sequitur ad eius antecedens. Et eadem arte ex illis contradictorijs potes inferre, quodcunque aliud consequens. Hoc argumentum habet sophisticam apparentiam, ut concludat quod ex impossibili includente duas contradictorias ad minus, sequatur quodlibet per modum intrinsecum. Tamen re vera mihi saltem non concludit. Quia ad hoc quod valeat consequentia de primo ad vltimum, necesse est quod in consequentijs intermedijs (ut supra adnotauimus) id solum quod est consequens prioris consequentiæ, assumatur ut antecedens posterioris. Modo in illa consequentia à disiunctiva cum destructione vnius partis ad positionem alterius, scilicet, Petrus est vel homo est lapis, & Petrus non est, ergo homo est lapis, assumatur illa, Petrus non est: quæ non fuerat pars consequentis præcedentis consequentiæ, sed fuerat consequens in alia consequentia distincta & disparata, nec illa fuerat aliquando concessa tanquam vera: & tamen quando assumitur ad destruendum alteram partem disiunctivæ accipitur tanquam vera. Quare vniuersaliter credo nullum esse impossibile vnde sequatur quodlibet.

Ex his sequitur, vnam esse il-

Not. 2.

lam diuisionem consequentiæ in consequentiâ bonâ per modum extrinsecum, & per modum intrinsecum. Nulla enim est bona consequentia, nisi teneat per modum intrinsecum. Item illam, quadiuiditur consequentia bona in bonâ simpliciter, & bonam vt nunc: dupliciter enim potest fingi consequentia bona vt nunc: Vno modo vt sit illa, in qua rebus vt nunc, non potest dari antecedens verum sine consequente, potest tamen dari rebus variatis vt est hæc, dominicus sedet, ergo loquitur certe ridiculum est: hanc consequentiam quoquo modo censere bonam etiâ secundum quod. Alio modo, vt sit consequentia

Sûm. Do. Sor.

L

in qua

in qua non potest iam modo antecedens esse verum sine consequente, potuit tamen, aut poterit, qualem dicunt esse hanc, Adam non fuit: ergo homo est lapis: quã tamen ex dictis sequitur nihil valere quanquam iam non potest antecedens esse verum, tamen etiam modo antecedens potest esse verum sine consequente ut expositum est, in sensu composito. Posita namque per impossibile veritate antecedentis, non subinde ponitur veritas consequentis.

Argum. 2.

Secundo principaliter argui

tur inquirendo de bonitate huius consequentiã, si hæc consequentiã est bona, homo est lapis, pronomine demonstrante totam consequentiã. Si quis dixerit esse bonam: tunc sequitur antecedens esse verum, quod significat consequentiã esse bonam, & cum consequens sit impossibile, colligitur consequentiã esse malam: quod si dixerit esse malam, tunc cum res non possint melius se habere quam nunc ut sit bona: sit ut non possit esse bona. Ex quo rursus sequitur, antecedens esse impossibile. Vnde inferunt consequentiã esse bonã. Et sic est reflexio ad utranque partem. Hoc argumentum, secundum veritatem, quam in superiori argumento explicuimus nihil habet difficultatis, concedimus enim illa esse malam consequentiã. Nam concessio esse bonam, sequitur esse malam: ut probatur argumentum. Et subsequenter concedimus antecedens esse impossibile: sed negamus inde sequi consequentiã esse bonã. Nam quanquam antecedens sit impossibile, nullo modo sequitur quod si hæc est bona consequentiã, si hæc consequentiã est bona, homo est lapis, homo sit lapis. Et hoc modo dissoluitur infinitas intricata insolubilium. At vero qui admiserit omnem consequentiã esse bonam, cuius antecedens est impossibile, tenetur inde excipere consequentiã reflexiuas, sicut hæc est: quã quanquam antecedens est impossibile est mala: quia se maleficat. Est tamen Martinus de Magistris, qui tenet illam consequentiã esse bonam, & quando inferitur, ergo ita est sicut per antecedens, significatur, negat consequentiã quia antecedens inquit, non solum significat consequentiã esse bonam, sed significat partialiter hominem esse lapidem. Existimat enim quod quando antecedens significat consequentiã esse bonam tunc, quia significat consequens sequi ex antecedente, significat partialiter illud, quod significat consequens. Et ideo antecedens est simpliciter impossibile, & propter hoc consequentiã est bona. Est tamen inopinabile, quod illud antecedens significet hominem esse lapidem: cum nulla eius pars significet hominem nec lapidem, nec unquam fuerit impositum ad significandum illud, nec est apparentia quod si antecedens significet hominem esse lapidem sequi ex antecedente, significet subinde hominem esse lapidem.

Argum. 3.

Tertio principaliter argui

tur contra illud, videlicet quod omnis conditionalis vera est necessaria. Secunda pars huius copulatiuã, aliquod animal est & si tu es ipsum met tu es equus, est conditionalis contingens, ergo regula falsa. Probatur antecedens: nam rebus ut nunc, est vera, ut patet demonstrando unum equum subly, animal, & tamen si non essent inter animalia nisi homines, esset falsa quia non posset subly, animal demonstrari nisi homo & tunc conditionalis faceret hunc sensum falsum, si tu es hoc animal, scilicet homo, tu es equus. Respondetur quod neque hoc argumentum habet difficultatem in rei veritate, quia

relatiuum reciprocum in vna categorica, non potest referre antecedens in alia. Repugnat enim hoc significationi relatiui reciproci, ut diximus in de relatiuis. At vero si quis hoc præter rationem admiserit, tunc debet concedere corollarium, videlicet, quod est aliqua conditionalis contingens, ut probatur argumentum. Nam vno inconuenienti dato, plura contingunt. Arguitur tamen quod in rei veritate sit illud concedendum. Capiamus hanc copulatiuã, aliquod animal est, si tu es ille, tu es equus: nam relatiuum non reciprocum vnius categoricã, potest referre antecedens alterius & faciã eodem modo argumentum. Respondetur, ut ibidem diximus, quod dum descenditur sub antecedente relatiui non reciproci, non descenditur simul sub relatiuo: sed manet communiter supponens. Vnde ad argumentum dico quod illa conditionalis non est contingens sed impossibilis: nam est mala consequentiã: quia valet tantum sicut hæc, si tu es animal, tu es equus & quanquam demonstraretur equus sub antecedente semper facit hunc sensum.

Quarto, Principaliter argui

Argum. 4.

tur. Ex his quã dicta sunt sequentur duo contradictoria vera. Probo antecedens. Hæc sunt contradictoria, si homo est, risibile est: non si homo est, risibile est, quantum affirmatiua manifeste est vera: & negatiua videtur facere hunc sensum verum: si nullus homo est, nullum risibile est: nam termini supponunt omnino contradictorio modo, quam in affirmatiua. Hic queritur modus constituendi omne genus oppositionis in conditionalibus. Vbi notandum quod conditionalibus duæ possunt assignari contradictoria æquivalentes: altera per præpositionem negationis: & altera per aduersatiuã. Sed quando datur per præpositionem negationis, tunc negatio solum negat illationem, nec mutat quantitatem, nec qualitatem categoricarum, ut supra diximus. Vnde ad argumentum, concedimus illas esse contradictorias, & affirmatiuã esse veram: sensus vero negatiua non est ille si nullus homo est, nullum risibile est: sed hic non sequitur si homo est, risibile est, qui est falsus. Secunda contradictoria conditionalis est vna aduersatiua ex eodem antecedente: & contradictorio consequentis: ut contradictoria dictæ conditionalis est hæc falsa, quantum homo sit nullum tamen risibile est. Et quanquam aduersatiua non habet omnino formam consequentiã, solent tamen dici quod propositio quã sequitur immediate, quantum, est antecedens altera vero consequens. Vnde ad veritatem aduersatiuã requiritur quod antecedens & consequens simul stent in veritate: quod est dicere oppositum consequentis conditionalis stet cum antecedente. At pro alijs generibus oppositionum non potest constitui certa regula: quia conditionalis non habet probari categorice, per ascensum, & descensum: & ideo non constituitur oppositio per variationem quantitatis categoricarum. Nihilominus est vna regula notanda quod quicquid ædificat veritatem antecedentis conditionalis affirmatiuã ædificat falsitatem totius: & quicquid ædificat falsitatem antecedentis, ædificat veritatem totius: sed quicquid ædificat veritatem consequentis, ædificat veritatem totius: & quicquid ædificat falsitatem consequentis ædificat falsitatem totius. Et ratio est quia quanto antecedens est magis falsum, vel consequens magis verum consequentiã est melior: & quanto antecedens est verius, & consequens magis falsum, consequentiã est peior. Ex quo sequitur, contra regulas superius positas oppositionum, quod addere vniuersalitatem

litem antecedentis affirmatiuæ facit subcontrarias: & manens particularitas constituit contrarias, verbi gratia, istæ sunt subcontrariæ, Si omnis homo disputat, & Petrus est homo, Petrus disputat, non si homo disputat, & Petrus est homo, Petrus disputat, sunt enim ambæ veræ: vbi tamen videtur manere eadem vniuersalitas ex parte de ly homo, in primo loco. Et hæc sunt contrariæ, si homo disputat, & Petrus est homo, Petrus disputat, & Petrus est homo, Petrus disputat: non si omnis homo disputat, & Petrus est homo, Petrus disputat: quia sunt simul falsæ, & tamen videtur manere eadem particularitas.

Nota. 3.

Sed pro ascensu & descensu

sub extremis antecedentis, aut consequentis conditionalis, superuacaneum est multiplicare regulas: tū, quia non possunt assignari certæ, tum, quia non sunt necessaria: postquam conditionalis non habet probari per suppositionem aut resolutionem extremorum: sed per hoc quod sit bona consequentia. Et ideo tunc valebit ascensus aut descensus, quando consequentia non mutatur quo ad bonitatem vel malitiam: & tunc non valebit, quando mutatur.

Nota. 4.

Contra has regulas possunt

formari minutiora quædam argumenta, quæ sophistica amphibologia peccant. Primo, non sequitur: si Petrus est, necessario homo est: sed Petrus est, ergo necessario homo est: & tamen arguitur per primam regulam, ergo illa est falsa. Item, si omnis homo est: homo omne animal est: sed nullus homo omne animal est, ergo non omnis homo est: & tamen arguitur per secundam, ergo. Primum tamen argumentum soluitur distinguendo de ly, necessario. Nam si illa conditionalis distinguendo de ly, necessario, si illa conditionalis accipiatur, tanquam pars consequentis: vt ly Petrus est, sit solum antecedens, tunc bene arguitur per regulam: & sicut consequens est falsum, ita & maior: quæ est conditionalis mala consequentia, scilicet, si Petrus est necessario homo est. Si autem ly, necessaria, sit pars antecedentis tunc conditionalis est bona consequentia, scilicet, si Petrus est necessario, homo est: sed non arguitur debite cum positione antecedentis ad positionem consequentis, sed, dicendum erat in minori, Petrus est necessario: & concludendum erat, homo est. Eodem modo distinguitur secunda consequentia, nam si antecedens conditionalis sit solum, omnis homo est, & consequens illud, homo omne animal est, tunc bene arguitur per regulam: sed sicut consequens est falsum, ita & maior quia est conditionalis mala consequentia. Si autem antecedens conditionalis sit totum illud, omnis homo est homo, & consequens ly, omne animal est: tunc conditionalis est bona consequentia: sed non arguitur debite, cum destructione consequentis &c. nam dicendum erat in minori, non omne animal est: & concludendum, non omnis homo est homo.

Lectio tertia.

Nota. 1.

Pro conditionalibus promissis.

Notandum primo, quod promissio dupliciter potest fieri: vno modo absolute, sine aliqua conditione: vt, promitto tibi librum: de qua nihil ad præsens. Alio modo conditionaliter: vt, si disputatione viceris, dabo tibi librum: de qua non nihil hic meminimus. Notandum secundo quod ad veritatem conditionalis promissiuæ affirmatiuæ sufficit & requiritur quod non sit

Ad veritatem promissiuæ

sicut si significatur per consequens: vt ad veritatem dictæ promissiuæ sufficit quod posita veritate antecedentis, scilicet, quod vincas, ponatur consequens: & ad falsitatem sufficit & requiritur quod quando erit ita sicut significatur per antecedens, non erit ita sicut significatur per consequens. Vnde conditionalis promissiuæ conuenit cum conditionalis illatiuæ in hoc, quod non ponit veritatem antecedentis, nec consequentis: vt si digito tetigeris cælum, faciam te immortalē. Differt tamen à conditionalis illatiuæ: quia non requiritur ad veritatem promissiuæ quod sit bona consequentia, s. quod antecedens non possit esse verum sine consequente: sed factus est quod antecedens non sit verum sine consequente. Itaque ad veritatem conditionalis illatiuæ requiritur quod ex opposito consequentis & antecedente constitutatur copulatiua, quæ non possit esse vera: sed ad veritatem promissiuæ satis est quod constitutatur copulatiua, quæ de facto nunquam erit vera. Ex quo sequitur primo, quod conditionalis promissiuæ est contingens: vt si quando viceris dederim tibi librum, dicta promissiuæ erit vera: sin vero non dederim, erit falsa. Sequitur secundo: multas esse conditionales promissiuas de quarum veritate, aut falsitate nobis non constat: sed solus Deus scit, veræ ne sint an falsæ, v. g. si tu nunquam viceris in disputatione, solus Deus scit an si vicisses, dedissem librum. Tales sunt multæ conditionales de præterito: vt si tu occurrisses prior, tibi dedissem librum: si Petrus non sumpisset potionem, non fuisset mortuus, &c. Tertium corollarium inferunt quod omnis promissiuæ, cuius antecedens est impossibile, est vera. Ego tamen non credo. Sed potest esse vera, licet nobis non constet de eius veritate. Certe si dicerem, si intra horam iueris Romam, dabo tibi decem millia aureorum licet antecedens sit impossibile, non constat propositionem esse veram: quia licet per impossibile tu implesses conditionem, forsan ego non implesses promissum. Verum est tamen, quod omnis promissiuæ, cuius consequens est necessarium, est vera, sequitur vltimo quod non est idem, vt putant summulistæ conditionalem esse veram & obligare. Vt in retorpi: vt si dederis mihi centum, occidam hostem tuum, stat quod sit vera promissio: & tamen non sit obligatoria. Et e conuerso, stat quod sit obligatoria, licet non sit vera vt quotiescunque quis non seruat promissum ad quod tenetur. Imo stat aliquando quod promissio conditionalis sit obligatoria, etiam si nunquam adimpleatur conditio. Vt si Petrus promittat Mariæ ducere eam in vxorem, sub conditione turpi, quæ habetur pro non adiecta, saltem in iure positiuo.

Contra hæc autem arguitur. Argum. 1.

Sit casus quod me promittente si disputatione viceris, dabo tibi librum, vincas semel & dem tibi librum sed iterum spe eadem adductus disputes & vincas, attamen non dem tibi alium librum, tunc illa conditionalis promissiuæ est vera: quia ab omnibus iudicabor implese promissum: & tamen aliquando erit sicut significatur per antecedens, & non erit ita sicut significatur per consequens: ergo hoc non sufficit ad falsitatem promissiuæ. Respondetur quod si promissio fiat vniuersaliter, scilicet, quotiescunque viceris: tunc requiritur quod quotiescunque ponitur antecedens, ponatur consequens. Si autem promissio fiat particulariter, satis est quod semel posito antecedente ponatur consequens. Et in hoc sensu intelligitur regula superius posita. Sed contra hoc arguitur. Si fieret sic promissio. Si singulis diebus post hac veneris ad me pro omnibus dabo tibi centum aureorum. Sūm, Do, Sot. L 2 reoss

reor: & sit disputationis gratia, mundus perpetuus post
hac: & nunquam dem tibi centum aureos: tunc anteceden-
dens est verum: nam volo quod nullus dies transeat
quin venias ad me: & consequens est falsum, & tamen
conditionalis videtur vera: nam satis est ad eius verita-
tem quod quando fuerit adimpleta conditio, reddam
quod promisi: & tamen nunquam verum est dicere quod
tota est adimpleta cum dies infiniti nunquam erant tra-
facti. Ad hoc respondent Summulista: quod illa prom-
issiva est vera, propter impossibilitatem antecedentis:
sed tamen melius est dicere, quod solus Deus potest
scire an sit vera vel falsa: nam ipse scit an sit tu imple-
ses conditionem, ego implesem promissum.

Nota. 2.

Solent in huiusmodi promissis

tionibus nonnulli casus reflexivi constitui, qualis est il-
le quem narrat Aulus Gellius. 10. ca. quinti libri, Eua-
thlus adolescens eloquentia discenda cupidus in disci-
plinam Protagorae sese dedit, daturus illi pecuniam,
quantum petiverat, si orator ab eius schola euaderet.
Dimidium iam tunc statim dedit: pepigitque ut reli-
quum dimidium daret: quo primo die causas apud iu-
dicem vicisset. Postea cum orator euassisset, & tamē cau-
sas non reciperet, tempusque iam longum transcurreret,
& facere id videretur ne reliquum mercedis daret,
capit consilium Protagoras petendi ab eo mercedem.
Litē cum Euathlo contestatur, & cum ad iudices ven-
issent, tunc Protagoras sic exorsus est: Disce, inquit,
stultissime adolescens utroque id modo fieri, uti reddas
quod peto: siue contra te pronunciatum fuerit, siue pro
tenam si contrate lis data erit, merces mihi ex senten-
tia debetur: quia ego vicero: si vero secundum te iu-
dicatum erit mercedem mihi ex pacto debebis: quia vi-
ceris. Contra Euathlus, Disce tu quoque magister sa-
pientissime, utroque modo fieri uti non reddam quod
petis siue contra me pronunciatum fuerit, siue pro me.
Si enim iudices pro causa mea senserint, nihil tibi ex
sententia debetur: quia ego vicero: si contra me pro-
nunciaverint, nihil tibi ex pacto debebo: quia ego non
vicero, & quaquam auctore Gellio, iudices dubiosum
& inextricabile esse quod utrinque dicebatur rati, rem
in iudicium relinquunt: erat nihilominus contra Eua-
thlum sententia pronuntianda. Erat enim subintelli-
gendum in conditione, nisi prima causa, quam Euathlus
accepisset esset de eadem solutione. Cuius ratio est, quod
omnes conditiones quae apponuntur in contractibus
sunt intelligendae quaeque reflexione seclusa. Modo,
si stante tali pacto, prima causa quam acciperet Eua-
thlus esset illa: ad hoc quod teneretur solvere, sequere-
tur ipsum non teneri, per hanc reflexionem, Euathlos
teneretur solvere, ergo non vicit primam causam: quia est
condemnatus: rursus, ergo non teneretur solvere: quia non
vicit. Similis casus est hic. Sit Ioannes habens duos ser-
uos, Petrum, scilicet, & Paulum qui dicat Petro, si cui
primum obuiaueris sit liber, eris & tu liber: si vero sit
seruus, manebis & tu seruus: cum intentione se obligan-
di sub illa conditione, & non alter: Paulo vero dicat,
sicut primum occurreris sit seruus eris tu liber: si vero
sit ille liber, manebis tu seruus: post promissionem au-
tem Petrus & Paulus primo sibi inuicē occurrant. Hoc
habito quaeritur, sit ne Petrus liber an seruus: Si liber:
ergo cui primo Paulus obuiauit est liber: vnde ex pacto
domini sequitur et Paulus sit seruus: rursus, ergo cui
primo obuiauit Petrus est seruus: & per consequens, ex
pacto domini, Petrus est seruus. Et sic, dato quod est li-
ber sequuntur duae contradictoriae, scilicet, quod est li-

& non liber. Et idem sequitur si admiseris Petrum esse
seruum: Sequitur enim tunc, quod primus, cui Paulus
occurrit, est seruus: per consequens ex pacto domini, quod
Paulus est liber: rursus sequitur quod primus cui Pe-
trus occurrit est liber, & per consequens, ex pacto sequi-
tur quod Petrus est liber. Et simili modo potes argue-
re de Paulo. Ad quod ergo dicendum quod ambo ma-
nent serui sicut prius. Et cum arguitur: Petrus est ser-
uus, ergo ex pacto Paulus est liber: negatur consequen-
tia, quia promissio domini intelligebatur seclusa reflexi-
one. Modo ad hoc quod aliquis illorum sit liber, se-
quitur, ipsum esse seruum. Idem est si Petrus dicat Ma-
riae, ego ducam te in uxorem si prima propositio, qua
protuleris fuerit vera, ut ipsa primo proferat hanc pro-
positionem, non teneris me ducere. Tunc enim quaeri-
tur an teneatur Petrus eam ducere, nec ne? Si teneretur
ergo prima propositio quam ipsa protulit non est vera,
ac subinde non teneretur eam ducere, cum non sit adim-
pleta conditio. Si non teneretur ergo prima propositio,
quam ipsa protulit est vera: & per consequens, ille tene-
tur eam ducere. Quare quicquid dixeris, sequuntur
duae contradictoriae vere: Ad quod dicendum, quod di-
cta conditio intelligitur seclusa reflexione. Et ideo post
prolationem talis propositionis quaquam sit vera: ta-
men Petrus non teneretur eam ducere quoad usque profe-
rat aliam veram, quae non sit reflexiua.

Lectio quarta.

Superest de ly, si conditiona

Nota. 1.

tim tantum disputare. De quibus conditionatis variae
sunt opiniones: quas vanum duxerim in praesentia reci-
tare: copraferim, quod, ut existimo, vix potest ly, si, la-
tine reperiri conditionatum. Sed Paulus Venetus & suc-
cessores, id commenti sunt. Proferam tamen in medium
modum loquendi summulistarum ut veritatis studiosi
sciant, & loqui ut plures, & sentire ut pauci. Igitur ly si,
tunc accipitur conditionatum, quando coniungit inter
terminos: ut, animal si est homo. Et propositio in qua ta-
le complexum subiicitur aut praedicatur, dicitur cate-
gorica de conditionato extremo: ut, Petrus est animal
si est homo. Pro quarum veritate, aut falsitate cognos-
cenda sit tibi regula. Veritas & falsitas propositionis
de conditionato extremo cognoscenda est mediate, vel
immediate per eius reductionem ad conditionalem.
Vbi sciendum, in propositione de conditionato esse tres
terminos, scilicet, inferentem, illatum & concurrentem.
Terminus inferens est ille, qui proxime sequitur nota
illationis: illatus est alter: qui cum inferente constituit
conditionatum: siue praecedat coniunctionem, siue se-
quatur, terminus concurrentis est alterum extremum a
conditionato. Ut in hac, Petrus est animal si est homo,
ly, homo est terminus inferens, & ly, animal illatus: &
ly, Petrus concurrentis. Secundo notandum quod condi-
tionatum, ut summulista loquuntur, accipitur duplici-
ter. Vno modo vnica alio modo pluribus acceptionibus.
Accipi vnica est quod sub toto sit facienda vnica
resolutio, & accipi pluribus est quod non sit facienda
vnica resolutio sub toto, sed sub partibus seorsum. v.g.
in hac propositione, omne animal si est rationale est risi-
bile, ly omne potest ferri vno modo in totum conditi-
onatum quod sit subiectum & tunc accipitur vnica ac-
ceptione & ly, si, accipitur conditionatum, & debet fieri
immediate ascensus sub toto. s. hoc quod est animal si
est rationale est risibile, & c. Et habebit multas singula-
res falsas: nam subiectum, s. animal si est rationale, sup-
ponit

Si conditi-
onatum.

Condition-
tu duplex.

ponit pro qualibet re mundi & prædicatum solum pro hominibus & ideo in illo sensu est falsa. Potest secundo ly, omne distribuere solum ly, animal: & tunc, ut aliqui putant, accipitur pluribus acceptionibus. Sed revera hoc non est accipi pluribus: quia iam ly, animal, non accipitur tanquam pars conditionati: sed tanquam terminus concurrentis. Et conditionatum est illud, risibile si est rationale, & per consequens, aliud est conditionatum, quam in priori. Et in hoc sensu, illa propositio est vera, ut patet per descensum sub ly, animal: nam Petrus si est rationalis est risibilis: & equus, si est rationalis, est risibilis: & e- & sic de singulis animalibus. Et revera in rigore iste est sensus illius propositionis apud omnes Latinos, Nullus enim admitteret, ly omne distribuere totum illud, animal si est rationale, & ideo non accipitur ly, si conditionatum sed certe conditionaliter. Et eodem modo dicendum est circa illud vulgare sophisma, aliquid animal si dormit vigilat. Nam si ly, aliquid unica acceptione determinet totum conditionatum, animal si dormit, est vera: ut patet per ascensum disjunctivum sub toto. Nam ego de quo verificatur, animal si dormit, vigilat. Si vero determinet solum ly animal, tanquam terminum concurrentem (ut proprietatis habet sermonis) tunc illa est falsa: quia est mala consequentia. Eodem modo distinctio, nullum falsum si est impossibile est verum. Nam si ly, nullum ferat in totum conditionatum, hoc sophisma est falsum: imo Deum esse quod est falsum si est impossibile, est verum. Si vero distribuatur solum ly, falsum, tunc est vera: quia sua contradictoria reducit ad mala consequentiam, si si aliquid falsum est impossibile est verum. Ecce quomodo est commentitia ista distinctio inter conditionatum acceptionem unica & acceptionem pluribus. Nam in dictis propositionibus, ut diximus, non accipiunt proprie illa conditionata unica acceptione: quia signum non fertur proprie nisi in prima parte ne hoc proprie est accipi pluribus postquam ille terminus non est pars conditionati. Et ideo illæ propositiones faciunt sensus conditionales. Alij sunt, qui aliter constituant hanc differentiam: videlicet quod quæ propositio de conditionato immediate est reducibilis ad conditionalem: ut, Petrus est risibilis, si est rationalis tunc conditionatum accipitur pluribus, si vero non fit immediate reducibilis, tunc accipitur unica: ut, in hac, omne animal est rationale si est sensibile, quæ non est reducenda ad conditionalem, antequam fiat ascensus sub subiecto. Sed certe neque hoc adeo placet: quia quæ non probantur seorsum partes conditionati, sed totum reducitur ad conditionalem, nihil refert quod reducatur immediate vel mediate, ut accipiatur unica aut pluribus acceptionibus. Et solet constitui regula ad dignoscendam quando conditionatum accipitur unica, & quæ pluribus. Quando enim fertur aliquod signum in totum conditionatum accipitur unica, & facit sensum categoricum, alias accipitur pluribus ut exemplis præcedentibus monstratum est. Sed regula non est adeo exacta, quin tutius sit quandoque distinguere. Nam in hac, animal si est rationale est sensibile, si illud conditionatum, animal si est rationale, sit subiectum, tunc accipitur unica & debet resolvi per ascensum sub tota tamen si nullum illic ponatur signum. Si vero solum ly, animal, sit subiectum & terminus concurrentis, tunc accipitur pluribus, id est, facit sensum conditionalem.

Igitur tribus regulis possu-

mus comprehendere modum reducendi propositiones de conditionato ad conditionales. Prima propositio de conditionato prædicato, ubi terminus concurrentis est

singularis, reducitur immediate ad conditionalem in cuius antecedente subiicitur terminus concurrentis, & prædicatur terminus inferens, & in consequente subiicitur idem terminus concurrentis & prædicatur terminus illatus. Ut Petrus est risibilis si est rationalis, reducitur immediate ad hanc, si Petrus est rationalis, Petrus est risibilis. Hæc regula non erat admodum necessaria, nisi forte ad maiorem explicationem. Nam revera latine tam conditionalis est hæc, Petrus est risibilis si est rationalis, quæ alta. Nec oportet, ut sit conditionalis, subiectum bis repeti: sed satis est si semel positum reddat suppositum duobus verbis tanquam æque principalibus copulis: ut Petrus loquitur si disputat. Secunda regula, Propositio de conditionato prædicato, quæ terminus concurrentis supponit communiter, debet immediate probari tanquam categorica, per inductionem sub subiecto, & mox quæcumque singularis per suam conditionalem: ut substantia est rationalis si est sensibilis, non debet probari immediate per reductionem ad conditionalem: sed per ascensum disjunctivum sub subiecto: & hæc, omnis substantia est rationalis, si est sensibilis, per ascensum copulativum. Quare tenentes omnem consequentiam esse bonam cuius antecedens est impossibile, dicunt subinde, primam propositionem esse veram: quia demonstrando lapidem sub ly substantiam, habebit unam singularem veram. Si lapis est sensibilis, lapis est rationalis. Cum tamen reducendo immediate ad conditionalem esset falsa, si substantia est sensibilis, substantia est rationalis. At vero tenendo (ut res habet) nullam consequentiam esse bonam nisi teneat per locum intrinsecum, vix possunt dari terminia quibus varietur veritas, siue reducatur immediate ad conditionalem, siue fiat inductio sub termino concurrente: nam sicut illa est falsa reducendo immediate, ita quælibet singularis. Si lapis est sensibilis, lapis est rationalis: est mala consequentia: sed forsitan variabitur veritas si velis dicere hanc esse bonam consequentiam, si Petrus est substantia, Petrus est rationalis, ut ly est dicat existentiam: nam si Petrus est, est homo, tunc enim illa est vera per ascensum demonstrando homines sub ly, substantia, & falsa per immediatam reductionem ad conditionalem: & eodem modo potes negare hanc, creatura si existit vivit, reducendo ad conditionalem: & tamen singulares, ubi demonstrantur animalia, essent veræ. Si Petrus si existit vivit, nam vivere viventibus est esse. Tertia regula. Propositio de conditionato accepto unica acceptione, ad sensum supra dictum, si ubi aliquod signum fertur in totum conditionatum, debet probari per inductionem sub toto conditionato: ut patet in exemplis supra positis. v.g. Omne animal si est rationale est risibile, ut ly, omne feratur in totum debet sic probari, hoc quod est animal si est rationale est risibile, &c.

Ex his regulis inferunt alias

Notabil. 3. Regu. duæ. pertinentes ad ampliationem conditionati. Prima, conditionatum acceptum pluribus acceptionibus, i. quando ponitur a parte prædicati sine aliquo signo quod fertur in totum, amplius terminum concurrentem ad imaginabilia ut, in hoc omnis homo loquitur si disputat ly, homo ampliatur pro omni homine, qui imaginatur esse. Ratio est quia illa est reducibilis ad conditionalem, & conditionalis nihil ponit inesse. Quare descendendo sub illo subiecto, licet demonstrare omnem hominem qui imaginatur esse. Non dixerim, omne illud, quod imaginatur esse homo. Nam si dicas, lapis vivit si existit est:

Sūmu. Do. Sot. L 3 falsa

Nota. 2. Regula tres reductionis.

falsa propositio, vt manifestum est: & tñ aliquid quod imaginatur esse lapis, puta animal, viuit si existit, vt supra diximus. Et admittendo consequentiã esse bonã, cuius antecedens est impossibile: hæc est vera, homo dormit si vigilat, si liceret sub subiecto demonstrare illud quod imaginatur esse homo, puta lapidẽ qui impossibiliter vigilat. Secũda regula. Conditionatum acceptum vnica, i. qñ ponitur totum a parte subiecti, vel modificatur totũ aliquo signo, non ampliatur: vt in hac: omne animal si dormit vigilat, signo cadente in totũ conditionatum, aial si dormit, prædicatum non ampliatur, sed accipit pro eo quod nõ vigilat. Ratio est quia non reducit ad conditionale & ideo sensus est. Illud quod est animal si dormit est vigilans. Ex quo sequitur, hanc nõ esse bonam conuersionem, album est risibile si est rationale: ergo aliquid risibile si est rationale est album, siue signum feratur in totum, siue non. Nam si feratur in totum, arguitur ab amplo ad nõ amplũ, ex parte de ly, albũ, quare nullo existente albo, antecedens est verũ & consequens falsum. Et si feratur solum in primam partem, quã sit totale subiectum, mutatur conditionatum: nam qui erat in accidente terminus illatus, efficitur in consequente concurrens. Et sit sensus. Si risibile est rationale, risibile est album. Sequitur secundo non sufficere: vt multi putant, ad veritatem propositionis de conditionato singularizato, quod extremis non repugnet supponere pro eodem. Nam certe hæc est falsa, hoc risibile si est rationale est chimæra, pronomine cadente in totum conditionatum & demonstrante chimæram: quia conditionatum accipitur vnica, & per consequens non ampliatur illi. Quare sensus est, hoc quod est risibile si est rationale, est chimæra. Et idem est si dicas, chimæra est hoc risibile si est rationale, signo cadente in totũ. Sed tñ hæc est vera, chimæra est risibilis si est rationale.

Inferuntur subinde regulæ

Nulla ad iudicandum suppositionem conditionati. Prima, omne conditionatum cuius terminus inferens vere infert illatum, ita vta sit inferior, vel conuertibilis cum illo, si accipiat vnica acceptione, siue ampliatione, est transcendens: i. verificat de quacunque mundi, & si accipiat pluribus & ampliatue, est supra transcendens. v. g. Aial si est hõ verificat de quacunque re siue sit, nõ sit siue: angelus est aial: si est hõ, chimæra est aial si est hõ, &c. Sed si accipiat vnica, si aliquid qd est animal si est hõ, verificat quidẽ de oibus rebus, sed nõ nisi de existentibus. Idẽ verificat in hoc, risibile si est rationale, & in similibus. Secunda regula, qñ terminus inferens nõ infert illatum, ita qd est vel superior vel disparatus vel impertinens quãtũ est natura conditionati pro nullo supponit vt hõ si est equus, rationale si est sensibile, albũ si est dulce. Hãc regulam cõstituiimus vniuersalem cõtra Sũmultas: qui multas exceptiones faciunt. Primo dicunt, qd tale conditionatũ verificatur de omni re de qua nõ potest verificari terminus inferens: vt rationale si est sensibile, verificatur de lapide, & de omni illo: quod nõ potest esse sensibile: quia tunc ante conditionalis efficitur impossibile: eadem ratio de homo si est equus, verificatur de omni illo quod nõ potest esse equus. Nos tamẽ non cõcedimus cõsequentiã, eo qd antecedens sit impossibile. Et ideo negamus hãc exceptionem. Secundo dicunt qd etiã si terminus inferens sit superior ad illatũ, in terminis absolutis, & in cõnotãtibus intrinsece, & essentialiter, conditionatum supponit pro illo, pro quo potest supponere terminus illatus: vt homo si est animal, rationale si est sensibile, supponunt pro hominibus solum. In terminis vero connotantibus ex-

Nota. 4.
Regul. duç.

trinsece regula manet vera: vt album si est coloratũ, pro nullo supponit. Et ita nos diximus in priori editione. Sed re iam nõ oculatius inspecta, videor mihi aliter sentire. Et ideo nego istam acceptionem: imo quantuncunque termini sint absoluti vel connotantes intrinsece, conditionatum ex natura sua pro nullo supponit. Credo enim hanc esse falsam, Petrus est homo si est animal, Petrus est rationalis si est sensibilis, altem si termini supponant naturaliter, & ly, est, non dicat existentiam. Quia nulla est causa, si Petrus sit animal qd sit homo, aut si sit sensibilis qd sit rationalis, Sed si ly, est, dicat existentiam, aliud esset. Nam si Petrus est Petrus est homo. Et propterea diximus qd ex natura conditionalis de nullo verificatur. Aliud est ratioẽ verbi dicentis existentiam, vel, vt supra diximus ratione subiecti in quo identificantur superior & inferior: viuens si est existens, verificatur de omnibus, in quibus formaliter idem est vivere & esse. Sed hoc iam excedit limites Sũmultarum.

Videtur mihi materia condi Argum. 1.

tionatorum vsque adeo notabilibus absoluta, vt vix fuerit relictus arguendi locus. Arguitur tamen disputã di gratia. Nulla est propositio de conditionato extremo: ergo dicta nulla, probatur antecedens. Si aliqua esset maxime hæc, Petrus est animal si est homo: aut hæc, aliquid animal si est risibile, est homo, vt ly, aliquid, feratur in totum conditionatum vnica acceptione. Sed vtraque est conditionalis: ergo probatur minor quia in prima ly, si formaliter vnit propositiones, licet non repetatur bis subiectum. Et de secunda arguitur: tum quia in illo sensu non est in vsu apud Latinos: tum quia illo sensu dato, ly, si, virtualiter vnit propositiones. Nam sensus est, illud quod est animal si est homo, est risibile: vbi vnitur ly, est animal, cum ly, est homo. Ad hoc argumentũ quãtũ ad primũ membrũ attinet facile cõcedã, hæc propositionẽ. Petrus est animal si est hõ, esse conditionalẽ. Nã accipiuntur ambo verba tanquam copulæ principales quãtũ vtiq; reddit suppositum ly, Petrus, tametsi Sũmultas primũ verbũ vocat copulã principalem & secundũ censent esse partẽ prædicati. Sed parũ refert. Secũda vero propositio, si modo admittatur sensus ille. Latine, est propositio de conditionato. Et ad argumetum respõdetur, qd ly, si, formaliter non vnit propositiones, sed illũ terminũ, animal, cũ ly, est homo. Licet sint, qui propter argumentum negant aliquam propositionem de conditionato, dicentes ly, si, in mente nõquam vnire nisi formaliter inter propositiones. Sed certe opinio hæc nulla nititur ratione. Eodem enim modo concipimus sicut loquimur. Vnde postquam in voce proferimus hoc complexum, animal si est homo, extra propositionem, ita possumus mẽte concipere: licet quãdo adiungitur prædicatũ, scilicet, animal si est homo est risibile, tunc apud Latinos, vt diximus, mutatur sensus, & ly, animal concipitur tanquam subiectum & terminus concurrentes.

Secundò arguitur. Si qua es Argum.

set propositio de conditionato extremo sequeretur, qd liceret conuertere illas propositiones sicut alias categoricas: & subinde valeret mutuo consequentia ab vniuersali de exclusiuam: sed cõsequens est falsum, ergo probatur minor. Non sequitur, omne risibile est animal si est rationale, ergo tantum animal si est rationale est risibile nam antecedens est verum, vt notum est, & secunda exponens consequentis est falsa, scilicet, nihil

non animal, si est rationale est risibile: imo aliquid non animal, vt puta lapis, si est rationale est risibile. Respondetur quod admissis huiusmodi propositionibus de conditionato extremo, valet in illis argumentum per conuersionem mutam, dum modo obseruentur conditiones, quas supra in sinuauimus. Prima, vt nō varietur ampliatio. Non enim sequitur, Adam est rationalis si est risibilis: ergo id quod est rationale si est risibile est Adā: arguitur enim ab amplo ad nom amplum. Secunda, vt non varientur partes conditionati, scilicet, ne terminus illatus mutetur in concurrentem. Quare ad argumentum respondetur qd si ly, tantum, excludat ab opposito totius conditionati, consequentia est bona & cōsequēs est verum: si autem ab opposito de ly, animal, consequentia non valet, vt probat argumentum: quia ly, animal, in antecedenti erat terminus illatus, & in consequenti, concurrens.

Caput nonum.

Opulatiua est illa: in qua coniunguntur duæ categoricæ per hanc cōiunctionem, & vt Petrus arguit, & Paulus respondet. Ad veritatem copulatiuæ exigitur utrāque partem esse veram: vt Deus est summum bonum, & homo est animal ratioale. Ad falsitatem eius sufficit alteram partem esse falsam: vt homo est animal, & equus est lapis.

Lectio prima.

Secunda species inter hypotheticas est copulatiuarum, vbi notandum ly, & perinde atque de ly, si, dictum est posse coniungere: & inter propositiones, & tunc tenetur copulatiuæ: & inter terminos, & tunc tenetur copulatiuæ, aut diuisiuæ, aut complexiuæ. Circa quas tres acceptiones versabitur disputatio huius capituli. Vnde propositio copulatiua, inquit Petrus Hispanus, est illa, id est, propositio hypothetica, in qua coniunguntur duæ categoricæ per hanc cōiunctionem, & quæ quidem definitio, vt præcedentes, est ad bonum sensum intelligenda. Eoimvero in hac copulatiua, Petrus arguit & Paulus respondet, & vterque docteloquitur, non duæ solæ, sed plures propositiones iunguntur. Item in hac, si Petrus est rationalis Petrus est risibilis, & si Petrus est risibilis, Petrus est rationalis, non iunguntur categoricæ, sed hypotheticæ. Igitur sensus dictæ definitionis huiusmodi est. Propositio copulatiua est propositio hypothetica, in qua coniunguntur plures propositiones per hanc cōiunctionem, & tanquam partes principales sui. Quod addiderim, propter hanc, si Petrus disputat, Petrus loquitur & nō tacet, ly, si, existente copula principali, & propter hanc, Petrum disputare & Petrum non disputare est impossibile, quæ sunt propositiones quæ non sunt copulatiuæ, sed prima est conditionalis, & secunda categorica. Atqui nomine cōiunctionis, & intelligito vniuersaliter quancunque sibi proportionabilem, vt sunt nec, sed, qui, &c. Ad hanc tandem intelligito, qd coniunguntur formaliter, vel æquiualeter plures propositiones, propter causam communem si ly, a significet tantum sicut vna copula copulatiua. Item quia aliquando causa breuitatis subicitur cō

infectio: vt in antecedente huius syllogismi, Petrus disputat, Petrus est homo: ergo homo disputat.

Secundo notandum quod ad

veritatem copulatiuæ affirmatiuæ sufficit, & requiritur qualibet eius partem esse veram: vt Dominicus dicitur & Hieronymus scribit. Intelligitur extra quisquillas Summulistarum, quibus non decet regulam inculcari, primo de parte principali: vt si hō est equus, homo est hinnibilis: & si homo caret rōne, non est rōnalis: copulatiua est vera cum tñ omnes partes minus principales, i. omnes categoricæ sint falsæ. Item intelligitur de copulatiua, quæ significat iuxta significationem suarum partium. Nam si tota hæc copulatiua, Deus est vnus, & Deus est trinus, retentis significationibus partium, imponeretur ad significandum hominem esse equum, illa esset falsa & partes veræ. Item ad hoc qd copulatiua fuerit ante hac vera non sufficit qd qualibet pars fuerit vera, sed requiritur qd fuerint ambæ veræ pro eodem instanti, si copula vniat pro eodem instanti. Hæc enim copulatiua. Adam est & Adam non est, nunquam fuit vera, licet ambæ partes successiuè fuerint veræ. Quod si hic inferas nunquam vocalem copulatiuam posse esse veram, quæ successiuè profertur, negatur consequentia. Nam sufficit qd partes possint esse veræ pro eodem instanti, licet successiuè proferantur. Ad falsitatem copulatiuæ affirmatiuæ sufficit aliquam eius partem esse falsam: vt Deus est homo & homo non est. Ad possibilitatem copulatiuæ affirmatiuæ sufficit & requiritur quilibet eius partem esse possibilem, & omnes simul esse compossibiles: vt Petrus est doctus & tamen est pauper. Ad impossibilitatem sufficit & requiritur quod aliqua pars sit impossibilis, vel alteri aut cæteris incompossibilis: vt Deus non est & mandus est, Petrus disputat & Petrus non disputat. Dixerim, alteri, quando sunt duæ solum partes: dixerim vero, cæteris, quando sunt plures. Hæc enim copulatiua est impossibilis hoc continuum est diuisum in duas partes: & est diuisibile in tres: & sic de singulis omnibus in quas est diuisibile: quia omnes simul partes sunt incompossibiles (repugnat enim continuum esse diuisum in quamlibet suam partem) licet qualibet pars sit alteri compossibilis. Ad necessitatem copulatiuæ affirmatiuæ sufficit & requiritur quilibet eius partem esse necessariam: vt Deus est trinus, & Deus est vnus. Ad contingentiam copulatiuæ affirmatiuæ sufficit & requiritur aliquam eius partem esse contingentem, dummodo nulla alia sint impossibilis, aut cæteris incompossibilis: vt Deus est & Petrus disputat. Quod sufficit & requiritur ad veritatem copulatiuæ affirmatiuæ sufficit & requiritur ad falsitatem copulatiuæ affirmatiuæ, sicut quod sufficit & requiritur ad necessitatem affirmatiuæ sufficit & requiritur ad impossibilitatem negatiuæ. Et quod sufficit & requiritur ad contingentiam affirmatiuæ, sufficit & requiritur ad contingentiam negatiuæ. Sed ad possibilitatem copulatiuæ negatiuæ opposito modo qd ad necessitatem affirmatiuæ sufficit & requiritur qd nō qualibet pars sit necessaria. Hæc omnia manifestè constant per legem contradictoriarum. Percontaris autem, nonne posset veritas copulatiuæ, possibilitas, necessitas, & contingentia definiri proportionabiliter ad categoricas, qd copulatiua vera sit illa, quæ significat ita esse sicut est, & possibilis quæ significat ita esse sicut potest esse, &c. Posset quidem, imo illæ definitiones comprehendunt omne genus propositionis. Sed quia copulatiua debet resolui in suas partes, propterea veritas copulatiuæ exprimitur per veritatem partium.

Nota. 2. Ad veritatem copulatiuæ.

Ad possibilitatem.

Ad necessitatem.

Not. 1.

Propositio copulatiua.

Not. 3.
Locus arguendi.

Adnotandus est tertio locus

arguendi in copulatiuis. Nempe à copulatiua affirmatiua ad quamlibet eius partem est formale argumentum: vt formaliter sequitur, lac est album & est dulce: ergo est album. Econtrario tamen nõ sequitur formaliter ab vna parte ad totam: sed requiritur materialiter, quando vna pars infert singulas: vt Petrus est homo: ergo Petrus est homo & Petrus est animal & Petrus est substantia. In copulatis autem negatiuis non sequitur à rota ad partem: vt non sequitur, non homo est equus & homo est lapis: ergo homo est lapis.

Not. 4.

Contra hæc autem arguitur,

& primo contra definitionem propositionis copulatiua. Multa sunt propositiones copulatiua in quibus nõ coniunguntur plures propositiones per ly, &. Probatur autem in his propositionibus, omnis hõ est risibilis & econtrario, Petrus disputat & sic de singulis: itẽ in cõsequenti huius cõditionalis, si Petrus studeat, esset doctus & præmiaretur. Ad primam illarum propositionum sunt qui censeant illa esse copulatiua formaliter in mente. Dicunt enim illa subordinari huic oishõ est risibilis & omnẽ risibile est hõ: nec posse ly, econtrario, formari in mente per vnu cõceptũ. Sed certẽ mihi gratis vtr negatũ, illa propositione esse in mète vt iacet, & illi voci, econtrario, in dẽre vnu cõceptũ in mente. Cõcipimus enim sicut loquimur. Vnde cõcessio q̃ illa propositio est in mète sicut in voce, cum ly, econtrario, dicendũ est altero duorũ modorũ. Primo q̃ illa est copulatiua. Et satis est q̃ cũ vna propositione vniatur illud aduerbium, q̃ tenetur loco propositionis. Sed præstat dicere altero modo: nepe q̃ illa est formaliter categorica tam in voce quã in mente. Sed est expodibilis per hæc copulatiua omnis hõ est risibilis & omne risibile est hõ: tui æquiualeat in cõsequendo. Eodẽ modo dicendũ est de secunda, Petrus disputat & sic de singulis: quæ videlicet subordinatur vni mentali vt iacet in voce. Quis enim dixerit illa subordinari omnibus categoricis, quibus æquiualeat illa particula, & sic de singulis, cum aliqui sint pene infinita. Et ideo dicendum q̃ illa est categorica formaliter, sed æquiualeat in cõsequendo copulatiua. Quare in illis ly, & tenetur formaliter copulatiua, & æquiualeat copulatiua. Sed arguis contra hoc. Sequeretur, illam propositionem, omnis hõ est risibilis & econtrario, posse habere exclusiua in terminis transpositis post quã est categorica. Negatur consequentia, quia ly, econtrario, non congruẽ locatur à parte subiecti. Arguis secundo. Ergo datur vniuersalis quæ non potest habere singularem. Nam maxime haberet hanc, hic homo est risibilis & econtrario: in qua tamen ly, econtrario, non retinet eandem significationem, quam habebat in vniuersali. Respondetur, q̃ illa propositio non est immediatẽ resoluibilis per ascensum, quoniam exprimitur propositio, loco cuius accipitur ly, econtrario, per quam est immediatẽ exponibilis: vel quod idem est, si fiat ascensus debet in singularibus exprimi talis propositio, scilicet. Hic homo est risibilis, & omne risibile homo. Ad tertiam partem argumenti respondetur, q̃ illud consequens conditionalis non est copulatiua, postquam nõ est propositio. Disputatio tamen est de nomine an ly, & tenetur copulatiua postquam vnit inter orationem subiunctiua, & non solum inter terminos.

Argum. 2.

Secundo arguitur contra id quod dictum est, requiri ad veritatem & falsitatem co-

pulatiua. Hæc copulatiua, quasi hic homo disputat & hic homo disputat, &c. quæ constat ex decem partibus quarum octo sint veræ & duæ falsæ: est verã: & tamen non omnes partes sunt veræ, ergo. Respondetur q̃ admissio ly, quasi, posse ferri in totam copulatiua vnicæ acceptione, argumentum concludit, illam esse veram, sicut hanc, quasi quilibet homo disputat, non obstante falsitate duarum partium. Sed regula intelligitur de illa quæ est merè copulatiua: nec modificatur à ly, quasi ferẽ vel similibus, &c. Sed aliter arguitur. Hæc copulatiua, scilicet, hæc copulatiua est falsa, & hæc copulatiua est falsa, vtroque pronomine demonstrante totam copulatiua, est falsa, quia se falsificat, & tamen quilibet pars est vera: quia neutra pars se falsificat, ergo regula falsa. Respondetur quod regula intelligitur extra reflexiua. Nam in hac ex veritate vtriusque partis sequitur falsitas totius copulatiua. Sicut econtrario in hac hæc categorica est falsa, & hæc categorica est falsa, quælibet categorica est falsa quia se falsificat: & tota copulatiua est vera quia tota est sicut per totam significatur. Vel potest dici secundo & forsitan melius q̃ nulla est instantia: sed q̃ tam illa copulatiua q̃ suæ partes sunt falsæ, quia sunt reflexiua. Nam si partes primæ copulatiua sunt veræ, ergo copulatiua est falsa: quia significant illam falsam. Tunc ultra si copulatiua est falsa, ergo aliquid pars illius est falsa: quia nullam aliam veritatem aut falsitatem habet copulatiua quam suarum partium. Et non est maior ratio de vna quam de alia cum sint synonyma. Vnde ad illas partes esse veras sequitur esse falsas, & per consequens sunt reflexiua falsæ sicut ipsa copulatiua, nam dato omnes significant ita esse sicut est, sunt falsæ quia se falsificant. Et proportiõabiliter est dicendum de secunda copulatiua & suis partibus. Aliter tamen arguitur. Hæc copulatiua aliquis homo est, & Petrus est ille, & Petrus non est ille (vtroque relatiua referente subiectum primæ categoricæ) est falsa: tamẽ quælibet pars est vera, ergo regula est falsa. Probatur maior per descensum disunctiuum sub subiecto primæ categoricæ: nam si demonstres Petrum tertiam partem copulatiua est falsa, scilicet Petrus non est ille homo demonstratus. Si vero demonstres alium à Petro, secunda pars est falsa, scilicet Petrus est ille homo demonstratus. Sed iam probatur q̃ quælibet pars est vera. Nam prima non est dubia, scilicet aliquis homo est. Nec secunda, cuius sensus est, Petrus est ille homo, qui est, sed probatur tertia. Hæc copulatiua est vera aliquis homo est & Petrus non est ille, cum sub antecedente detur vna singularis vera, demonstrando Paulum, ergo secunda pars est vera, quæ est tertia pars primæ copulatiua. Ad hoc argumẽ cõceditur maior, videlicet illam copulatiua esse falsam. Nam quãquam prima & secunda pars sit vera, tertia est falsa. Et nego illam copulatiua: aliquis homo est, & Petrus nõ est ille: Nec valet illa cõsequentia, Paulus est & Petrus non est ille ergo aliquis homo est & Petrus non est ille. Arguitur enim à restricto ad nõ restrictũ cum distributione, ex parte relatiui. Dictum enim est inde relatiuis q̃ si fiat inductio sub antecedente relatiui non reciproci, non fiat simul sub relatiuo. Quare sensus illius consequentia, est Paulus est & Petrus non est Paulus: ergo homo est & Petrus nõ est homo, breuiter loco relatiui ponendum est semper suum antecedens. Quare illa partes, Petrus est ille, & Petrus non est ille, tantũ valent sicut, Petrus est homo & Petrus non est hõ. Et descendendo sub antecedente semper debet manere relatiua communiter. scilicet hic homo est, & Petrus est homo & Petrus nõ est homo. &c. Si vero loco de ly, ille, ponas ipsemet, iam

iam diximus illic q̄ Latine relatiuū reciprocum vnius categoricæ non potest referre anter edens alterius. Sed illo admissio adhuc illa esset falsa, aliquis homo est & Petrus est ipsemet & Petrus non est ipsemet, & debet probari per vnicum ascensum sub antecedente, vtroque relatiuo referente eundem terminum singularem, scilicet. Hic homo est & Petrus est hic homo, & Petrus non est hic. &c. Quare cum probatur tertia pars, quia hæc copulatiua est vera, aliquis homo est & Petrus non est ipsemet & secunda pars est tertia alterius, conceditur, q̄ hæc copulatiua est vera: sed negatur q̄ secunda pars est tertia alterius: quia in priori vtrunq̄ relatiuum deberet referre eundem terminum singularem quare implicat contradictionem. Sed adhuc arguitur ad idem. Hæc copulatiua, nec homo est lapis, nec lapis est homo, est vera, tamen quælibet pars est falsa, scilicet, homo est lapis, lapis est homo. Ad hoc argumentum sunt qui dicant, nec non posse reperiri formaliter in mente, sed illam propositionem subordinari huic nullus homo est lapis & nullus lapis est homo: ita vt ly, nec, subordinetur duabus dictionibus illis, & nullius. Sed gratis & præter rationem negatur ly, nec, reperiri in mente formaliter vt iacet in voce. Et ideo ad argumentum. Concesso illam copulatiuam esse veram: ad minorem posset vno modo responderi, tenendõ ly, nec, non negare categoricam ipsam in quam fertur, sed solam coniunctionem ac si diceres, nõ homo est lapis vel lapis est homo, vt ly, non, feratur in totam. Et tunc conceditur quod copulatiua est vera, & quælibet pars est falsa: imo hoc requiritur ad veritatem illius, sicut dicemus de dictione negativa. Sed melius est dicere q̄ ly, nec, negat categoricam in quam fertur & illa propositio est formaliter copulatiua: quare partes sunt formaliter negatiuæ, & per consequens ambe veræ, ac si dicas, non homo est lapis & non lapis est homo

& secunda necessaria: & nullū cõtingens repugnat necessario, vt est regula dialecticorū: sed minor probatur. Sequitur bñ. Solus lapis demonstratur, & hoc est Deus: ergo solus lapis demonstratur, & hoc q̄ demonstratur est Deus: quia prima pars anter edetis infert primã cõsequentiã, & secunda secundã. Sed probatur cõsequens esse impossibile. Nã sequitur bene. Hoc quod demonstratur est Deus: ergo Deus demonstratur: & hæc repugnat priori, scilicet, solus lapis demonstratur, ergo. Ad argum̄: cõcessa maiore negatur minor & negatur illa prima cõsequentiã, hoc est Deus: ergo hoc, quod demonstratur est Deus: nam añs est necessariū, & cõsequens includit vnum cõtingens. s. q̄ Deus demonstratur: añs enim non ponit q̄ Deus demonstratur: imo siue demonstratur siue non, necesse est ita esse sicut per illã oppositionem significatur. Vnde istæ partes non repugnant, solus lapis demonstratur & hoc est Deus, sed istæ repugnat, solus lapis demonstratur & hoc quod demonstratur est Deus.

Quarto principaliter argui-

Argum. 4.

tur contra locum arguendi in copulatiuis. Non sequitur. Tu ignoras q̄ Papa dormit & Papa sedet, ergo Papa sedet. Nam si Papa stet te ignorante, antecedens est verum & consequens est falsum. Respondetur q̄ si antecedens accipitur in sensu categorico: ita vt ly, ignorans, feratur in totam copulatiuam, consequentia non valet, nec arguitur per regulã. Est enim sensus: tu ignoras hanc copulatiuam, Papa dormit & Papa sedet, ergo Papa sedet. Sed si antecedens accipitur in sensu copulatiuo: vt ly, ignorans solum feratur in primam partẽ. s. Papa dormit, tunc est bona consequentia, sed in casu argumenti antecedens est falsum pro secunda parte. Item arguitur, Non sequitur, aliquantam videt Petrus & tantum videt Paulus, ergo tantum videt Paulus: & tamen arguitur p̄ regulam: ergo, &c. maior est nota casu quo Petrus & Paulus idem fiat videntes. Respondetur q̄ in rigore non valet consequentia: nec arguitur per regulam: quia ly, tantum, in antecedente tenetur relatiuè, & in consequente exclusiuè, postquam non ponitur cum aliquo antecedente. Sed inferendũ erat: ergo tantum quantum videt Petrus videt Paulus. Et per hæc ad alia multa respondebis.

lectio secunda.

Subsequitur de propositioni

Not. 1.

De copulato diuisiuo.

bus, de copulato extremo disputare, in quibus ly &, vt dictum est, vnit inter terminos: quod est teneri copulatiuam. Et primo, quia viciniore sunt copulatiuis, tractabimus illas in quibus ly &, tenetur diuisiuè. Vbi notandũ est primo, quod ly &, copulatiuū inter terminos coniungens accipitur dupliciter, vno modo diuisiuè, alio modo complexiuè. ¶ Diuisiuè accipitur, quando denotat aliquid cuiuslibet parti copulatiui scorsum conuenire: vt Petrus & Paulus est homo. Tanc vero accipitur complexiuè seu collectiuè, quando denotatur aliquid omnibus simul conuenire: vt Petrus & Paulus sunt homines. Et differt inter ly &, complexiuè & diuisiuè quadrupliciter. Prima differentia est, quam modo constituebamus. Secunda (quæ sequitur ad primam) est quod ly, &, diuisiuè exigit verbum singularis numeri: si partes copulatiui sint singularis numeri: sed ly, &, complexiuè exigit verbum pluralis numeri. Hic vero homines & equi sunt animalia, vtroque modo potest teneri. Tertia ly, &, diuisiuè est vniuersalitas, quia reducitur ad copulatiuam sed ly &, complexiuè, nec est vniuersalitas,

Ly, &, complexiuè, & diuisiuè differt.

Argum. 3.

Tertio principaliter arguitur

contra id, quod dictum est requiri ad possibilitatem copulatiuæ. Primo satis est dicere, q̄ ad impossibilitatem sufficit & requiritur, q̄ partes repugnent, & ad possibilitatem, quod non repugnent. Nam si copulatiua est impossibilis propter impossibilitatẽ vnius partis, illa pars tunc repugnat alteri: quia impossibile cuiusque repugnat. Qui concedunt ad impossibilitatem sequi quodlibet, concedunt subinde omnem propositionem impossibilem repugnare cuiuslibet alteri. Dicunt enim vnam propositionem repugnare alteri, nihil aliud esse quam cum illa constituitur copulatiuam impossibilem. Itaq; prima pars huius copulatiuæ, homo est lapis & Deus est, repugnat alteri. Vnde apud illos concludit argumentũ. Nos vero sicut negamus ad impossibile sequi quodlibet pariter negamus propositionem impossibilem repugnare cuiuslibet. Nec satis est vt duæ propositiones repugnent q̄ constituant copulatiuam impossibilem: sed requiritur q̄ vna inferat per modum intrinsecum contradictoriam alterius. Quare negamus illas partes repugnare, homo est lapis & Deus est. Non enim sequitur, si homo est lapis, Deus nõ esse. Sed illa copulatiua est impossibilis propter impossibilitatem alterius partis. Vnde non sufficit ad possibilitatem copulatiuæ quod partes non repugnent nec requiritur ad impossibilitatem q̄ partes repugnent, sed satis est q̄ altera pars sit impossibilis. Sed aliter arguitur contra regulam. Hæc copulatiua est possibilis, solus lapis demonstratur, & hoc est Deus (demonstrando Deum) & tamen partes repugnant, ergo, &c. Maior est nota: quia prima pars est cõtingens

litas, nec propriè particularitas. Quarta (quæ hinc sequitur) ly, & diuisiuè non est pars extremi, & quodammodo confundit alterum extremum: vt hic Petrus & Paulus est homo, prædicatum quodammodo confunditur, postquam non licet illud resolvere antequàm reducatur ad copulatiuam. Nec sequitur Petrus & Paulus est homo, ergo homo est Petrus & Paulus. Sed ly, & cõplexiuè efficitur pars extremi: quia virtus eius non trãsinvltra. ¶ Hinc sequitur, aliquando perspicuum esse ly, & teneri hoc vel illo modo: aliquando vero opus esse distinctione. Quando ponitur copulatum à parte prædicati, generaliter reputatur complexiuè teneri, vt Petrus est materia & forma. Sed certè aliquando potest accipi diuisiuè vt lac est album, & dulce, Petrus est homo, & animal & substantia, &c. Quando vero ponitur à parte subiecti, & verbum est singularis numeri, in rigore accipitur diuisiuè: vt Petrus & Paulus est homo. Alias distinguit: vt hic, Hispani & Galli sunt Christiani, imo hic, exercitus Hispanus & exercitus Gallus sunt Christiani, potest accipi vtroque modo: quia verbum plurale potest adaptari singularis partibus copulati, postquam sunt termini collectiui.

Not. 2.

Igitur veritas propositionis

de copulato diuisiuo attenditur penes copulatiuam, ad quam reducitur, si sit immediatè reducibilis. Vt ad veritatem huius, Petrus & Paulus est homo, sufficit & requiritur q̄ Petrus sit homo & Paulus sit homo. Et ad veritatem huius triti sophismatis, Parisijs & Romæ venditur piper, sufficit & requiritur quod Parisijs vendatur piper & Romæ vendatur piper. Dixerim, immediatè reducibilis: quia hæc homo est Petrus & Paulus, si admittas ly, & teneri diuisiuè, non est reducibilis quo ad vsque resoluator subiectum. ¶ Hinc sequitur hanc esse veram, cœlum & terra est vna res, hanc vero falsam, Petrus & chimæra non est homo: quia sua contradictoria est vera, Petrus vel chimæra est homo. ¶ Sed contra illam, cœlum & terra est vnica res arguitur: quia subiectum & prædicatum non supponunt pro eodem: nam prædicatum non supponit nisi pro cœlo, aut pro terra seorsum: subiectum vero non nisi pro duobus simul. Respondetur primo, q̄ veritas illius non debet cognosci per suppositionem extremorum, sed per reductionem ad copulatiuam: secundum negatur q̄ subiectum non supponat: nã verificatio illius debet fieri seorsum per partes, postquam ly, & capitur diuisiuè. Et hoc est quod alij dicunt q̄ ly & debet mutari in ly, vel in verificatiõne, postquam est vniuersalitas, quæ non est pars, sicut subiectum huius vniuersalis omnium homo est animal, verificatur sic, homo est aliquis homo.

Regula.

Not. 3.

Contra veritatem tamen il-

lius vulgati sophismatis, Parisijs & Romæ venditur piper arguitur. Esto (vt res debet) vtrobique vendatur piper, non tamen idem, dicta propositio est falsa: ergo nõ sufficit ad eius veritatem veritas copulatiuæ ad quam reducitur. Probatur antecedens. Sequitur bene, Parisijs & Romæ venditur piper, ergo Parisijs & Romæ venditum est piper, cõsequens est falsum, quia subiectum pro nullo supponit, cum de nullo verum sit dicere, hoc est Parisijs & Romæ ens venditum. In hoc argumento reuocandum est in memoriam, quod adnotauimus, capi quinto. de conuersionibus: videlicet in hac propositione, Parisijs & Romæ venditur piper, non esse subiectum illud, quod præcedit, scilicet, Parisijs & Romæ venditum, & prædicatum ly, piper: imo potius ly, piper, quã

quam sequatur est subiectum: quia reddit suppositum verbo adiectiuo. Itaque resoluitur in hanc, a. piper venditur Parisijs & Romæ. Ponitur ly, a. vt reducatur prius ad copulatiuam, quam fiat ascensus subiecto. Alias argueretur à confusa ad determinatam. Et eadem propositio conuerteretur in hanc (si commodè fieri posset) Parisijs & Romæ ens venditum est piper, licet communis opinio putet primam esse conuertentem, & hanc secundam resoluentem. Verum est tamen, q̄ propriè nec debet resolui nec conuerti. Quia resoluendo non potest reservari suppositio cõfusa de ly, piper, quam habet ratione de ly, & nisi barbare addendo ly, a. Et in conuertente, vt probat argumentum, Parisijs & Romæ ens venditum, non supponit. Respondetur ad argumentum negando antecedens, videlicet, illam esse falsam. Et ad illam consequentiam, Parisijs & Romæ venditur piper: ergo Parisijs & Romæ venditum est piper, si ly, venditum, accipiatur tanquam adiectiuum de ly, piper, consequentia est bona, & negatur consequens esse falsum. Nec debet probari per suppositionem subiecti, sed per copulatiuam. Parisijs venditum est piper, & Romæ venditum est piper. Et tunc non est cõuersio, imo ly, piper est subiectum. Si autem ly, venditum, accipiatur substantiuè: vt includat, ens tanquam subiectum, tunc in rigore consequentia non valet, vt probat argumentum: nisi dicas, q̄ ly, & adhuc confundat illum nominatiuū, ens venditum. Et tunc in verificatione subiecti debet mutari ly, & in ly, vel scilicet. Hoc est Parisijs vel Romæ ens venditum. Sed melius est dicere, postquam totum hoc, Parisijs & Romæ venditum accipitur vnica acceptione, q̄ subiectum debet verificari per ly, & quare non supponit. Et ideo illa propositio propriè nõ potest conuerti. Nam quantum sit categorica est tamen immediatè reducibilis ad copulatiuam. Sed replicatur contra solutionem. Sequeretur inde has propositiones esse contrarias, Parisijs & Romæ venditur piper, Parisijs & Romæ non venditur piper, quia manet in eadem vniuersalis de ly, & nullus alias defectus committitur: & tamen sunt simul veræ. Nam affirmatiua nõ est dubia: & probatur negatiua, nullum piper, venditur Parisijs & Romæ: ergo Parisijs & Romæ non venditur piper: q̄ si dixeris argumentari à particulari ad vniuersale, ex parte de ly & quod in antecedente negatur & in consequente affirmatur ad minus sequeretur, nullum piper venditur Parisijs & Romæ, ergo Parisijs vel Romæ non venditur piper. Respondetur q̄ adhuc hæc secunda consequentia nihil valet. Arguitur enim virtualiter à confusa ad determinatam ex parte de ly, vel ac si argueres, omne piper vel non venditur Parisijs vel non venditur Romæ: ergo Parisijs vel Romæ non venditur piper vbi antecedens debet probari prius per resolutionem subiecti: & consequens immediatè per reductionem ad disiunctiuam, Et hæc pauca fatis sint de ly, & diuisiuo.

Argum. 1.

Lectio tertia.

Maius negotium est de ly, &

complexiuè tento. Ad veritatem propositionis de ly, & complexiuè tento, est Paulus Venetus, & eius sequaces qui dicunt requiri debitam correspondentiam partium prædicati, formalium, aut virtualium ad partes subiecti. Sic vt vna pars prædicati vni parti subiecti, & altera prædicati alteri subiecti conueniat, si fuerit affirmatiua: aut disconueniat, si fuerit negatiua, verbi gratia. Hæc propositio, ignis & aqua sunt calidum & frigidum,

Not. 1. De copulato complexiuè tento.

gidum, est vera: quia vna pars prædicati conuenit vni parti subiecti & altera alteri: & hæc pariter materia & forma sunt Petrus si totum non distinguatur à suis partibus: quia vna pars subiecti supponit pro vna parte suppositi prædicati, & altera pro altera. Inserunt inde mirabiles propositiones, videlicet Petrus & Paulus sunt Petrus & Paulus, & Petrus & Paulus sunt differentia à Petro & Paulo. Prima enim pars non est dubia. Et secundam probant: quia Petrus & Paulus sunt differens à Petro & Paulo & differens à Petro & Paulo. Aequa ratione tenentur concedere, quod materia & forma Petri sunt Petrus, & tamen sunt differentia à Petro: quia vna differens à Petro & differens à Petro. Et mirum est quod materia & forma sunt differentia à Petro & tamen Petrus non differat à materia & forma. Et eadem ratione debent negare hanc, Petrus & Paulus differunt à Petro, quia non sunt differens à Petro & differens à Petro, neutra enim pars prædicati supponit pro Petro. Hæc omnia non aliter probant quam ex communi modo concipiendi. Sed reuera aperte sunt contra modum concipiendi. Quis enim concedat quod Petrus & Paulus sunt Petrus & Paulus & sint differentia à Petro & Paulo? Nam ex secunda parte sequitur quod differunt à Petro & Paulo: & tertia exponens huius est, Petrus & Paulus non sunt Petrus & Paulus: quæ est contradictoria prioris. Nec possunt respondere nisi negando illam esse immediate exponibilem. Et ideo dicunt, quod illa prius debet reduci ad copulatiuam, scilicet, Petrus est differens à Petro & Paulo, & Paulus est differens à Petro & Paulo. Hæc tamen solutio est peior. Nam cum ly, & accipitur complexiue debent similes propositiones probari, sicut alia categoricæ, per suas exponentes, si sint exponibiles.

Sit ergo regula. Veritas propositionis de copulato complexiue sumpto cognoscenda est omnino, si ut veritas aliarum categoricarum, scilicet, si copulatum est terminus communis, per ascensum, & si fuerit singularis, per suppositionem extremorum: manente ly, & in verificatione, postquam non est vniversalis, v. g. veritas huius, omnis homo & equus sunt animalia (signo cadente in totum copulatum vnica acceptione) cognoscitur per vnicum ascensum sub toto. Quod si signum cadat in primam partem, veritas cognoscitur per ascensum copulatiuum sub prima parte, & distinctionem sub secunda. Sed veritas huius, Petrus & Brunellus sunt animalia, cognoscitur per suppositionem extremorum pro eodem. Et veritas huius, Petrus & Paulus differunt à Petro & Paulo, per expositionem de ly, differunt, scilicet, Petrus & Paulus sunt, & Petrus & Paulus non sunt Petrus & Paulus. Quare illa est falsa, licet hæc esset vera, Petrus & Paulus differunt à Petro & Paulo: ly, & diuisiue à parte subiecti & complexiue à parte prædicati. Vnde ad argumentum alterius opinionis Petrus & Paulus sunt differens à Petro & Paulo & differens à Petro & Paulo: ergo sunt differentia à Petro & Paulo, negatur consequentia. Diximus enim vltimo capite terminorum, quod quando est aliqua determinatio termini pluralis numeri, tunc si terminus pluralis resoluitur in copulatum, debet illa determinatio ferri vnica acceptione in totum copulatum. Quare, Petrus & Paulus sunt differentia à Petro & Paulo, resoluitur in hæc, Petrus & Paulus sunt differens & differens à Petro & Paulo: vt ablatiuus feratur in totum copulatum. Et hæc, materia & forma sunt differentia à Petro resoluitur in hæc, materia & forma sunt dif-

ferens & differens à Petro. Sed non est necessaria hæc reductio, quia perspicaciores sunt propositiones de numero plurali determinato aliqua determinatione, quæ propositiones de copulato. Eadem ratione hæc, Deus & hoc instans incipiunt esse, debet probari sicut categorica per expositionem de ly, incipit, scilicet Deus & hoc instans sunt & non immediate ante hoc fuerunt. Quare illa propositio est vera: licet diuisiue sit falsa, Deus & hoc instans incipit esse.

Solent hic Summulistæ con-

stituire regulas ad cognoscendum suppositionem copulati: quanquam satis cognoscitur, sicut suppositio aliorum terminorum, per verificationem si verificatur de aliquo. Nihilominus vt suppositio totius cognoscatur per suppositiones partium, constituuntur duæ regulæ. Prima. Omne copulatum cuius vna pars supponit pro aliquo toto: & altera pro eodem aut p parte illius supponit pro ipso toto. Vt vtrunque horum copulatum, homo, & homo, homo & caput, supponit pro quo libet homine. Secunda. Omne copulatum, cuius vna pars supponit pro aliqua parte alicuius totius, & altera pro alia parte, aut pro parte includente aliam, supponit pro toto. Vt vtrunque horum copulatum, materia & forma, materia & caput, supponit pro homine seu, vt proprius loquamur, verificantur de homine si totum non distinguatur à suis partibus. Idè sentio in totis per aggregationem. Vt homo & homo, supponit pro duobus hominibus. Et proportionaliter quando copulatum constat ex pluribus quæ ex duabus partibus. Vt homo & equus & leo, supponit pro tribus animalibus simul. Ex his regulis sequitur, quod ad hoc quod aliquod copulatum supponat, sufficit & requiritur, quod quælibet pars supponat. Vnde si aliqua pars non supponat, rotum nõ supponit. Hæc omnia intelligito, quando omnes partes supponunt pro eodem instanti: nam alias non habent vniversaleriter verum. Etenim si copula huius propositionis, Petrus fuit peccator & iustus, vniat pro instanti, quælibet pars prædicati supponit pro diuo Petro: & tam è rotum non supponit pro illo, quia nunquam fuit simul peccator & iustus.

Contra hæc quæ dicta sunt,

& potissimè contra hoc vltimum corollarium arguitur. Casu quo Petrus & Paulus simul portant lapidem quem neuter illorum seorsum sufficeret portare, prædicatum huius propositionis Petrus & Paulus sunt portans lapidem & portans lapidem, supponit pro Petro & Paulo: & tamen neutra pars supponit pro Petro aut pro Paulo, ergo corollarium falsum. Proba maior. Sequitur bene, Petrus & Paulus portant lapidem (ex casu) ergo sunt portans lapidem (per resolutionem verbi, rursus) ergo sunt portans lapidem & portans lapidem, per resolutionem termini pluralis. Et sic de primo ad vltimum illa propositio est vera: & per consequens prædicatum supponit pro Petro & Paulo. Sed probatur quod neutra pars supponat, quia nec Petrus portat lapidem nec Paulus. Si enim Petrus portaret, aut portaret totum lapidem, & hoc non, quia non sufficit portare, aut portaret partem aliquam, & hoc non quia cum non sit maior ratio de vna quam de alia quamlibet portaret, quam diuisam posset portare & per consequens portaret omnes. Pro solutione nota, quod in huiusmodi verbis importantibus actionem, actio potest denotari de per se, aut de per accidens. Illa res agit de per se, quæ sine iuuamine alterius causæ
cui non

Not. 3.
Regulæ. 2.
suppositio-
nis.

Not. 2.

Argum. 1.

cui non est essentialiter subordinata agit, vt ignis cum calefacit Deo & cælo concurrentibus. Non dixerim, quæ sine alia causa secunda agit: nam Deus concurrat cum igne, de per se vtique agit: tamen si concurrat causa secunda, quæ ei essentialiter subordinatur. Vnde Petrus de per se scribit, quancūq; id faciat calamo. Et illa res dicitur agere de per accidens, seu per aliud, quæ iu uamine alterius causæ: cui non est essentialiter ordinata, agit: vt Petrus in casu argumenti. Disputatio est de nomine, an agere de per accidens sit absolutè agere, & videtur probabilior pars negatiua. Nam in communi modo loquendi si Petrus & Paulus emissent domum viginti aureis: vtroque decem contribuente, neuter cenferetur aut emisse domum aut possidere, sed ambo simul. Et hanc partem supponamus, vt currat argumentum. Ad hoc respondetur negando maiorem, videlicet quod prædicatum supponat, quia neutra pars supponit: vt patet in probatione minoris. Et negatur illa consequentia, Petrus & Paulus sunt portantes lapidem, ergo sunt portans lapidem & portans lapidem, sed inferendum est, ergo sunt portans & portans lapidem. Nam sæpè dictum est quando determinatio fertur in termino pluralis numeri, tunc debet vnica acceptione ferri in copulatum per quod resoluitur terminus pluralis numeri. Quod si teneas portare de per accidens esse absolutè dicendum portare, tunc formato sic argumentum: Petrus & Paulus portat per se lapidem, ergo Petrus & Paulus sunt portans per se lapidem & portans per se lapidem. Et erit eadem difficultas. Ex solutione sequitur, quod Petrus & Paulus sunt portantes lapidem: & tamen nec Petrus aliquid portat nec Paulus nisi de per accidens. Vnde tursus sequitur, quod Petrus magis laborat nihil per se portando, quàm si per se portaret decem libras.

Replica. 1.

Sed contra solutionem repli-

catur. Sequitur bene, Petrus & Paulus sunt portantes lapidem, ergo sunt portantes: ac subinde portans & portans, vnde sequitur quod Petrus sit portans. Et tunc arguitur Petrus est portans: ergo est portans aliquid, & non nisi lapidem, ergo est portans lapidem. Ad hoc argumētum, quod habet apparentiam, negatur illa consequentia, Petrus & Paulus sunt portantes lapidem, ergo sunt portantes, quia ly, portantes lapidem, in antecedente denotat quod ambo simul portant vnum lapidem, & in consequente, cum portantes ponitur absolutè, denotatur, quod vterque portat. Et ideo inferendum esset, ergo sunt simul portantes: & exinde non sequitur nisi quod sunt simul portans & portans, vt ly, simul, feratur in totum. Vel secundo potest dici, quod consequentia argumenti est bona & consequens est verum sicut antecedit: nam facit huc sensum quod Petrus & Paulus portant seu sunt portantes simul vel seorsum. Et probatur: nam absurdum videtur, & contra communem modum loquendi: quod Petrus & Paulus portent lapidem & tamen non portant: quia si non portant, ergo nihil portant ab æquivalentibus, ergo nec lapidem portant, quod est contradictio. Secundo replicatur, quod sit repugnantia in dictis. Concessa est ista, Petrus & Paulus sunt portans & portans lapidem, & negata est ista, Petrus & Paulus sunt portans & portans, loquendo de, portare, simpliciter. Tunc arguitur. Prædicatum huius secundæ est determinabile prædicati primæ: & hoc prædicatum non supponit: ergo nec prædicatum primæ. Respondetur quod virtualiter determinabile prædicati in prima non est hoc portans & portans, sed simul portans & portans, cuius par-

tes debent verificari hoc modo, hoc est cum alio portans. Simili arte operaberis in quibuscunque huiusmodi determinationibus copulatum: verbi gratia conceditur, quod materia & forma componunt adæquatè, licet quælibet componat absolutè. Et ideo verificatio partium debet sic fieri, hoc est cum alio componens adæquatè. Eodem modo Petrus & Paulus & Ioannes. &c. damnificauerunt Socratem notabiliter & tamè nec Petrus damnificauit notabiliter Paulus, &c. Si Petrus accepit racemū vineæ Socratis ignorantibus alijs, & post ea Paulus aliam, & tamen multi vindemiarunt totam vineam.

Sed aliter replicatur cōtra so

Replica. 1.

lutionem principalis argumenti. Et qua ratione sequeretur quod si Petrus sciret tres tantum artes liberales & Paulus alias quatuor verū esset dicere quod Petrus & Paulus sciunt septem artes liberales: quia illa determinatio denotat quod ambo simul sciunt illas, & tamen neuter scit septem. Quod si concesseris: arguitur contra, Sequeretur eadem ratione si logica, verbi gratia, constaret ex decem propositionibus, quod eadem ratione concedendum esset Petrus & Paulus sciunt logicam: & tamè neuter scit logicam: quod tamen videtur repugnare, quia si isti sciunt logicam, ergo sunt logici: & tamen nō est opinabile quod sint logici, nisi vterque sit logicus: nam logici, tantum valet acut, logicus & logicus. Ad hoc argumentum respondet Paulus Venetus, quod quādo est verbum importans a ctum animæ interiorē nō est eadem ratio quando fertur in determinationem singularis numeri & in determinationem pluralis numeri. Nam quando determinatio est pluralis numeri, sufficit correspondentia vnus partis virtualis illius ad vnā partem & alterius ad alteram: vt illic, Petrus & Paulus sciunt septem artes, sufficit quod vnus sciat tres & alter quatuor. Sed quando determinatio est singularis numeri, requiritur quod eadem conueniat vtrique parti, vt ad veritatem huius, Petrus & Paulus sciunt logicam, requiritur quod vterque sciat logicam. Et placet mihi ista opinio, quæ consonat communi modo concipiendi: concedimus enim, quod in hac vniuersitate sciuntur omnes scientiæ, licet nullus sciat omnes & tamen si nullus sciat totam logicam licet quilibet sciret partem nō concederemus logicam sciri in hac vniuersitate. Et confirmatur maximè tenendo, quod logica sit vnus simplex habitus: quia tunc nō potest vnus habitus inhxere duobus intellectibus, quia inhxereat vtrique. Si tamen logica, sit terminus collectiuus, argumentum habet maiorem apparentiam. Sed nihilo minus adhuc negandum est Petrum & Paulum scire logicam, quia in his stādum in communi modo concipiendi. Sed contra solutionem ad huc replicatur. In casu proximè præcedenti sunt nescientes septem artes liberales, ergo non sunt scientes septem artes liberales. Antecedens patet, quia sunt nesciens & nesciens septem artes liberales: neuter enim scit illas. Pro solutione argumenti meminisse opus est illius, quod adnotauimus in primo libr. cap. de termino. oppositio, videlicet quod quando aliqua negatio expresse fertur in terminum pluralis numeri, tunc si ille terminus resoluitur in copulatum, illa negatio debet ferri in totum vnica acceptione: vt non videns, tantum valet sicut, non videns & videns. Quando vero negatio non est expressa sed vnus terminus simplex excludens negationem, tunc quia nulla est illic determinatio, singulari partes includunt singulas negationes: vt cæci tan-

rom valet sicut cæcus & cæcus, quanquam in exponibili-
bus amplius examinabitur hæc regula. Vnde casu,
quo ex Petro & Paulo videntibus fierent Socrates &
Plato quorum neuter videret concessimus illis quod
Petrus & Paulus sunt cæci, & tamen falsum est dicere
quod sunt non videntes, tunc ad argumentum negandum
est in primis quod in casu posito Petrus & Paulus sunt
non scientes septem artes liberales: imo sunt scientes,
quia non scientes tãtum valet sicut non sciens & sciens se
premares. Sed dubium est an sint nescientes vel igno-
rantes septem artes liberales: vbi non ponitur negatio
expressa, sed implicita. Et videtur quod sic, quia sunt igno-
rans & ignorans septem. Et forsitan enim, qua ratione con-
ceditur, quod sunt scientes & sciens septem, quia vnus scit tres
alius quatuor eadem est concedendum quod sunt igno-
rans & ignorans septem: quia vnus ignorat quatuor al-
lius tres. Et confirmatur hoc: nam sicut concedebamus
quod Petrus & Paulus sunt videntes & simul cæci, ita vide-
tur concedendum quod sunt scientes & ignorantes. Et
forsitan Paulus Venetus concederet hoc: nihilominus ta-
men ego non concederem quod naturaliter scientes & igno-
rantes verificentur de eodem. Sunt enim termini oppo-
siti videntes & cæci. Et ideo solum supranaturaliter
verificarentur de eodem: si ex Petro & Paulo scienti-
bus fierent alij duo ignorantes. Vnde argumentum
negatur primum antecedens, scilicet, Petrus & Paulus
sunt nescientes septem artes. Et ad probationem iterum
negatur antecedens, scilicet, & sunt nescientes septem ar-
tes: vel ignorans & ignorans. Et negatur illa consequen-
tia, Paulus ignorat tres, & Petrus ignorat quatuor: er-
go Petrus & Paulus sunt ignorantes septem. Non enim
valet in terminis priuatis, licet valeat in positiuis,
quia nescientes semper includit negationem contra-
riam ad nomen, scientes: & tamen denotatur in conse-
quenti, quod nec seorsum nec simul sciunt septem, &c. est
set hic alia replica, videlicet, quod si Petrus diceretur
alias quatuor propositiones quas scit Paulus: & Paulus
tres quas scit Petrus, vterque fieret doctior & tamẽ am-
bo non fierent doctiores. Sed hoc non potest plene exa-
minari vsque ad materiam exponibilem.

Argum. 2.

Secundo principaliter argui

tur Ex hac doctrina copulatum sequeretur quod Pe-
trus & Paulus pugnarent contra se (casu quo Petrus pu-
gnaret contra Paulum & Paulus contra Petrum) conse-
quens est falsum: ergo doctrina est falsa. Maior patet.
Petrus & Paulus pugnans contra Petrum & Paulum
(quia sunt pugnans contra Petrum & pugnans contra
Paulum) ergo Petrus & Paulus pugnans contra se, cum
loco relatiui liceat ponere suum antecedens singulariter
supponens. Sed probatur minor, Petrus & Paulus
pugnans pro se (eadem ratione, quia sunt pugnans pro
Petro & pugnans pro Paulo) ergo non pugnans contra
se: alias pugnarent contra illos pro quibus pugnant. Pro
solutione huius argumenti, quod est dignum scito, no-
tandum est quod inter ly, se, solitarie positum referens cop-
ulatum complexiue sumptum, & ly, se inuicem, se mu-
tuo, inter se, & similia, sic interest, quod ly, se refert reci-
proce singulas partes antecedentis, sed ly, se inuicem &
reliqua refertur transmutatim, verbi gratia, Petrus &
Paulus vident se: tantum valet sicut, Petrus videt se &
Paulus videt se: sed si diceres, vident se mutuo, aut se in-
uicem, denotaretur quod, Petrus Paulum, & Paulus vi-
deret Petrum. Hoc ex grammatica euidentius constat,
quam vt alia indigeat in presentiarum expositione. Ex

cuius inaduerentia multi passim in hac materia hallu-
cinantur. Igitur ad argumentum negatur illa, scilicet,
Petrus & Paulus pugnans contra se. Sed tamen pugnant
contra se inuicem, contra se mutuo, aut inter se. Sicut
vice versa conceditur quod pugnant pro se, non tamen
pro se inuicem. Eadem ratione negandum est, quod Pe-
trus & Paulus pugnans vt vincant se, quam propositio-
nem multi male concedunt, sed pugnant vt vincant se
inuicem. Bene tamen pugnant vt vindicent se, pugnat
enim Petrus vt vincat Paulum & vt vindicet se, & Pau-
lus vt vincat Petrum & vindicet se. Sed, hoc dato diuer-
simode responderetur ad illam consequentiam argumen-
ti, Petrus & Paulus pugnans contra Petrum & Paulum:
ergo pugnant contra se. Hentiber enim concessa conse-
quentia negat antecedens. Si enim, inquit, confide-
retur eadem ratione esset concedendum quod pugnant pro
Petro & Paulo: & per consequens, quod pugnat contra
illos, pro quibus pugnant. Sed reuera verisimilius est
concedere in illo casu, quod Petrus & Paulus pugnant
contra Petrum & Paulum: alias pugnarent, & contra
nullos, aut aliquem pugnarent. Sed non valet illa con-
sequentia, pugnant contra Petrum & Paulum: ergo pu-
gnant contra se: propter naturam relatiui referentis si-
gillatim partes copulati. Sed solum sequitur quod pu-
gnant contra se inuicem. Eodem modo concedo quod
pugnans pro Petro & Paulo, non tamen pro se inuicem,
sed pro se. Nec est absurdum concedere, quod pugnant
contra illos pro quibus pugnant in plurali. Sed esset ab-
surdum concedere quod quis pugnat contra illum pro
quo pugnat. Hinc patet differentia inter has, Petrus &
Paulus occiderant se, & occiderant se inuicem. Non
enim occidunt seipsum nisi qui desperant, sed digladi-
atores occidunt se inuicem. Licet ex bonitate intelligen-
tis aliquando cum audimus duos homines occidisse se,
intelligamus quod occiderant se mutuo. Eadem ratione
de duabus contradictorijs concedimus, quod sunt sibi
inuicem contradictorijs, negandum est tamen, quod sunt
sua contradictoria aut ipsarummet contradictoria. Se-
quitur tandem falsitas illius ridiculi corollarij, quod so-
ler a multis concedi, videlicet, quod si essent infiniti ho-
mines versus orientem & versus occidentem, & quicun-
que esset filius precedentis & pater sequentis: conce-
dendum esset, hi sunt sui filij & sui patres: item, hi gene-
runt se & sunt geniti a se. Hoc inquam, est falsum. Nam
denotatur propter reciprocam relationem, quod quilibet
est pater & filius suus. Sed nec sunt in tali casu sibi
inuicem patres aut filij: nam per hoc denotaretur, quod
Petrus esset pater Pauli, & Paulus pater Petri.

Percontaris hic tandem de Nota. 4.

veritate istarum, Adam & Abraham fuerunt. Adam &
Antichristus fuerunt vel erunt ante diem iudicij. Respon-
detur primam esse veram. Nam ad veritatem illius non
requiritur, quod fuerint pro eodem instanti. Sed secun-
dam credo esse falsam, vt patet per disunctiuam ad
quam reducitur, quia nec fuerunt neque erunt ante diem
iudicij. Multa in priori solutione dedimus tunc tempo-
ris digna certe quæ a scholis relegendur: a quibus proin-
de abstinemus in presentiarum. Hoc vnum ex tertio ca-
pite repetentes, quod in propositionibus consuetis nul-
la est necessaria mixta suppositio ad quodcumque ge-
nus oppositionis. Sed contradictoria, verbi gratia, hu-
ius, homo & quilibet equus sunt animalia: est hæc, om-
nis homo & equus non sunt animalia. Vbi secunda pars
copulati supponit confuse: sed tamen resoluta prima

Sūmu. Do. Sor.

M

parte

Liber Tertius.

parte copulati manet in singularibus determinate in ordine ad prædicatum: quia signum vniuersale non confundit particularitatem nisi in ordine ad se, & non in ordine ad alium terminum qui sequitur particularitatem quod illic abunde, vt existimo, comprobauimus. Et per hoc documentum poterit quicumque ad quascunque oppositiones respondere. Si vero quis barbare confinxerit hoc sophisma, homo, & a. equus non sunt animalia (vt primo loco resoluatur prima pars copulati, & secundo loco prædicatum, & postremo secunda pars) necessesse est subinde confingere in sua contradictoria mixtam à parte prædicati, scilicet, omnino homo & ois equus sunt animalia, vt denotetur idem ordo. Hæc autem, licet non nihil ad exercitium conducant, non tamen sunt digna quæ impressioni mandentur. Hoc enim irrisibilem fecit dialecticam, vt in prologo adnotauimus, quod quicquid iuuenes exercitij causa forte commiscebantur, impressum relinquebant ad discrucandum auditores in perpetuum. Gaueant ergo deinceps lectores longissima illa sophismata de vtrunque, & alterum, in scholas adducere, licet iuuenibus ad horam permittatur illis ludere.

Caput decimum & vltimū.

Disunctiua est illa in qua coniunguntur duæ categoricæ per hanc coniunctionem, vel: vt Petrus disputat vel Paulus disputat. Ad veritatem disunctiua sufficit altera pars esse veram: vt homo est animal vel equus est lapis. Et tamen permittitur quod vtraque sit vera, sed non ita proprie: vt, homo est risibilis vel equus est hinnibilis. Ad falsitatem eius exigitur vtramque partem esse falsam: vt, homo est equus vel equus est homo,

Lectio prima.

Reliquum est tandem in hoc

ultimo capite huius libri de vltima specie hypotheticarum, scilicet, de disunctiuis disputare. Vbi notandum est ly, vel, (vt de cæteris coniunctionibus dictum est) posse accipi & disunctiue: vt quando coniungit propositiones, cuius exemplum est in text. Et disunctum vt quando coniungit terminos, Petrus vel Paulus disputat. Igitur pro primi expeditione, propositio disunctiua, inquit Petrus Hispanus, est illa in qua coniunguntur duæ categoricæ per ly, vel. Id est propositio hypothetica in qua coniunguntur plures propositiones aut complexa propositionalia per ly, vel. Nam (vt de cæteris coniunctionibus diximus) potest esse disunctiua, quæ habeat tres plures partes: & disunctiua, quæ non consistet ex propositionibus: vt consequens huius propositionis, si Petrus staderet vel esset doctus, vel ostenderet, non habere ingenium. Et subintelligito quod propositiones coniungantur tanquam partes principales per ly, vel. Ad excludendum hanc eandem conditionalem, quæ non est disunctiua. Cum audis per ly, vel intelligito quancunque copulam disunctiuam: vt sunt aut, seu, &c. Coniunctio disunctiua est, quæ coniungit

Propositio
disunctiua.

voces & disungit sensus. Copulatiua vero, quæ coniungit voces & sensus. Tandem intelligito, formaliter vel virtualiter, vt supra expositum est.

Ad veritatem disunctiua aff

firmatiua sufficit & requiritur aliquam eius partem principalem esse veram, ad falsitatem vero sufficit & requiritur quamlibet eius partem esse falsam, vt patet in exemplis textus. Ad possibilitatem disunctiua affirmatiua sufficit & requiritur aliquam eius partem esse possibilem: vt homo est iustus vel homo est lapis. Ad impossibilitatem sufficit & requiritur, quamlibet eius partem esse impossibile, vt homo est lapis vel lapis est homo. Ad necessitatem disunctiua affirmatiua sufficit & requiritur aliquam partem esse necessariam: vel omnes simul in falsitate repugnare, vt Deus est vel homo est lapis, homo disputat vel homo non disputat. Illæ propositiones repugnant in falsitate: quarum vna infertur ex contradictoria alterius. Quare omnis disunctiua composita, vel ex contradictorijs vel ex subcontrarijs est necessaria. Ad contingentiam disunctiua sufficit & requiritur, aliquam eius partem esse contingentem, dummodo nulla pars sit necessaria, nec omnes repugnent in falsitate: vt Petrus disputat vel homo est lapis. Ex quo sequitur hanc disunctiuam esse contingentem: aliqua propositio est affirmatiua vel aliqua est particularis, quia nunc ita est sicut per illam significatur, & casu quo non esset affirmatiua nec particularis in mundo, aliter esset quam nunc significatur per illam. At vero non potest esse falsa illa existente, quia ipsa existente, non potest esse quin sit vera. Eadem ratione hæc est contingens, omnis propositio est particularis vel nulla est negatiua, licet non possit esse vera quandiu est. Quod sufficit & requiritur ad veritatem disunctiua affirmatiua: sufficit & requiritur ad falsitatem negatiua contradictoria. Sicut quod sufficit & requiritur ad necessitatem affirmatiua sufficit & requiritur ad impossibilitatem negatiua, & ita in cæteris secundum legem contradictoriarum, & per hæc patet regula illa dialecticorum, disunctiua insequitur fortiolem partem, & copulatiua debiliolem. Fortior enim pars est illa, quæ est vera aut necessaria aut impossibilis: debilior vero illa quæ est falsa aut impossibilis. Est ergo sensus. Disunctiua, quando vna pars est vera, tota est vera: copulatiua vero, quando vna est falsa tota est falsa.

Solent hic constitui regulæ

assensu & dissensu copulatiua & disunctiua, quæ certe non sunt admodum necessariae postquam quis intellexerit quid requiritur ad veritatem & falsitatem copulatiua & disunctiua. Nam non assentimus nisi vero, nec dissentimus nisi falso, aut secundum rem vel secundum apparentiam. Nihilominus sit prima regula. Ad assentiendum copulatiua affirmatiua sufficit & requiritur parti cuiuslibet assentiri: sed ad dissentiendum sufficit & requiritur, aut vni parti dissentiri, aut assentiri, quod omnes inter se repugnant: aut alicui tertio cui alias assentimur: verbi gratia. Ego assentio nunc huic copulatiua: homo est rationalis & homo est risibilis: & dissentio huic: Deus est & homo est lapis, propter secundam partem: & huic papa sedet & papa non sedet propter repugnantiam partium, quauis neutri parti dissentiam. Pariter si ego nunc videam coram me papam quem non noui, & videam ipsum vigilare, ego dissentiam tunc huic copulatiua: papa dormit & hic est papa licet neutri patri dissentiam,

Nota. 2. Ad
disunctiuam
veritatem,
& c. quid re-
quiritur.

Notabil. 3.
Regul. 2. ad
sensum.

Regula. 1.

nec

nec illæ partes repugnant inter se, quia repugnant inter se, sed quia repugnant alicui tertio, cui ego assentio. Sequitur namque papa dormit & hic est papa: ergo hic dormit, cuius oppositum ego video. Video enim hunc vigilare. Enimvero duas propositiones alicui tertio repugnare in veritate, est ambas simul inferre contradictorium illius tertij. Secunda regula, Ad assentiendum disiunctiua affirmatiua sufficit & requiritur, aut assenti alicui parti, aut assentiri quod omnes partes in falsitate repugnant inter se, aut alicui tertio cui alias dissentimur. Sed ad dissentiendum sufficit & requiritur cuiuslibet parti dissentire, verbi gratia. Assentimur huic disiunctiuae Deus est vel homo est lapis. Assentimur huic disiunctiuae & huic, papa dormit vel papa non dormit, propter repugnantiam partim in falsitate, quannis neutri parti assentiam. Itidem huic, papa non dormit vel hic non est papa, casu proxime posito, quod papa quem non cognosco videlicet coram me: quia partes illa repugnant in falsitate huic, hic dormit, cui dissentio. Dnas enim propositiones repugnare alicui tertio in falsitate, est quod ex contradictorijs illarum sequatur illud tertium. Quemadmodum sequitur papa dormit & hic est papa ergo hic dormit. Nec opus est hic multiplicare alias regulas de scientia, de fide & opinione: sed satis admonere quod pars scita dicitur fortior quam credita: & creditur fortior quam opinata, & opinata fortior quam dubitata. Et cum disiunctiua sequatur fortio rem partem, copulatiua vero debiliorem, subsequitur quod ad hoc quod copulatiua sit scita requiritur quod quælibet pars sit scita. Et si vna pars est scita & alia credita, tota est credita: vt, homo est animal & Christus est homo. Dico, tota, categorice: non enim quælibet pars est credita. Et si vna est credita & alia opinata, tota est opinata, vt, Christus est homo, & quantitas distinguitur à re quanta. Et si vna est opinata & alia dubia, tota est dubia: vt quantitas distinguitur à re quanta, & papa dormit. Per oppositum in disiunctiua, si vna pars est scita, tota est scita. Imo, quanquam omnes sint dubia, tota est scita si partes repugnent in falsitate: vt homo currit vel homo non currit. At non pertinet ad Summulistam examinare naturam horum assensuum (est enim doctrina Posteriorum) sed satis est perscrutari notare quod scientia est assensus verus, certus, & clarus: fides est assensus certus & obscurus: opinio: assensus formidolosus. Sed illud est dubium cuius nullum habemus assensum nec dissentium.

Regula. 2.

Not. 4.

1. Locus arguendi.

2. Locus.

Not. 5. Oppositiones

Loci arguendi in disiunctiuis

hi sunt. A parte disiunctiua ad totam est formale argumentum, vt Petrus est iustus, ergo Petrus est iustus, vel Petrus est diues, Subintelligantur & hic & in sequentibus minuta illa, scilicet, a parte principali disiunctiuae affirmatiuae significante iuxta significationem suarum partium. & c. quæ superiori. c. exposita sunt. A disiunctiua vero ad alteram partem non sequitur formaliter. Secundus. A tota disiunctiua cum destructione vnus partis ad positionem alterius, formaliter sequitur, vt Petrus non disputat vel Petrus loquitur, sed Petrus disputat, ergo Petrus loquitur: nam copulatiua composita ex minori & opposito consequentis, scilicet, Petrus disputat & Petrus non loquitur, est contradictoria maioris, scilicet, illius disiunctiuae. Modo quando oppositum consequentis & aliqua præmissarum repugnant alteri præmissæ, consequentia est bona.

Est rursus notandum coniun

ctionem, vel, subalternari conjunctioni, & c. Et ideo à hypothetice copulatiua affirmatiua ad disiunctiua ex eisdem partibus valent argumentum: vt lac est album & lac est dulce, ergo lac est album vel lac est dulce. Ediuerso vero, non sequitur formaliter. Sequitur secundo quod copulatiua & disiunctiua affirmatiua composita ex partibus contradicentibus contradicunt, vt omne lac est album & omne lac est dulce, aliquod lac non est album vel aliquod lac non est dulce. Nam sicut ly, omne, & ly, aliquod, constituit contradictionem mutata qualitate, ita ly, & ly, vel. Vnde copulatiue potest assignari contradictoria dupliciter: & per præpositionem negationis, & per disiunctiua compositam ex partibus contradicentibus. Sequitur tertio copulatiua affirmatiua & qui pollere disiunctiua negatiua ex partibus contradicentibus itidem disiunctiua affirmatiua copulatiua negatiua. Nam si copulatiua & disiunctiua ex partibus contradicentibus contradicunt: vt, Petrus disputat, & Paulus disputat: Petrus non disputat vel Paulus non disputat, tunc per legem æquipollentiarum, præposita negatione vni illarum, æquiualebit alteri. Aequiualebit, inquam, in consequendo: quia non est opinabile, copulatiua negatiua subordinari in mente disiunctiuae affirmatiua, vt aliqui putant.

Potes hic deum illationem omnium hypotheticarum & æquipollentias & oppositionem his duobus rotulis dignoscere.

Quia sol lucet, dies est:	Non quia sol lucet, dies est.
Sol lucet, ergo dies est:	Non sol lucet, ergo dies est.
Si sol lucet, dies est:	Non sol lucet, dies est.
Sol lucet, & dies est:	Non sol lucet, & dies est.
Sol lucet, vel dies est:	Non sol lucet, vel dies est.

Nam si conferas propositiones affirmatiuas primi rotuli inter se, percipies primam esse subalternantem ad quatuor sub sequentes & secundam ad tres sub sequentes: sicut quartam ad quintam. Tertia vero quia condicionalis nihil ponit in se, neq; infert quartam, nec quintam: vt patet in his terminis, si homo volat, homo habet alas. Quod si conferas negatiuas secundi rotuli inter se, tunc per regulam bonæ consequentiæ, videlicet quod ex opposito consequens sequitur oppositum antecedentis, percipies vltimam, scilicet, disiunctiua negatiua esse subalternantem ad omnes superiores, excepta tertia: ad quad impertinenter se habet & quartam itidem ad superiores, eadem tertia excepta: & tertiam etiam esse subalternantem ad duas priores, & secundam ad primam. Quod si conferas ambos alterutrum rotulos, videbis in primis singulas primi rotuli singulis secundi sibi regionerespondentibus esse contradictorias, quod per se est manifestum. Item videbis primam rotuli affirmatiuarum esse contrariam singulis omnibus negatiuis, excepta prima: & secundam affirmatiuarum singulis negatiuis, exceptis duabus primis: & quartam affirmatiuarum vltimæ negatiua. Quod probatur: quia ille affirmatiua inferunt contradictorias negatiuarum, & non inferuntur ab illis. Eadem ratione videbis primam negatiuarum subcontrariari singulis omnibus affirmatiuis, excepta prima: & secundam negatiuarum subcontrariari primam & secundam: ac denique quartam negatiua vltimæ affirmatiuae.

Sūmū. Do. Sot.

M 2 At vero

Nota. 6.

At vero contra hoc quod di-
ctum est sufficere ad veritatem disunctiuam, possunt for-
ma: i similia argumenta sicut de copulatiuis. Primo. In
reflexiuis conceditur aliquam disunctiuam esse fal-
sam, cuius altera pars est vera, scilicet, homo est lapis
vel hæc disunctiuam est falsa, quæ se falsificat. Nam si il-
la est vera, ergo aliqua pars est vera: non prima, ergo se-
cunda. Et illa significat totam disunctiuam esse falsam,
ergo tota disunctiuam est falsa: & tamen secunda pars est
vera, quia ita est sicut per illam significatur, & non se
falsificat. Quamquam aliqui velint dicere quod secunda
pars se falsificat: quia putant hanc consequentiam esse
bonam, Disunctiuam est falsa, ergo qualibet pars est fal-
sa, quæ tamen alijs non videtur valere quando disun-
ctiuam est falsa solum per reflexionem. Et e conuerso da-
tur disunctiuam vera cuius qualibet categorica est falsa,
scilicet, homo est lapis: vel hæc categorica est falsa, scilicet,
homo est lapis: vel hæc categorica est falsa. Secun-
da enim pars est falsa: quia se falsificat: tamen tota di-
sunctiuam est vera: nam ita est sicut per illam significatur
(postquam ita est sicut significatur per secundam
partem) & tamen tota non se falsificat. Eodem modo
dabitur disunctiuam possibilem cuius qualibet pars est
impossibilis, & e conuerso, & ita in cæteris.

Nota. 7.

Sunt qui contendant dare e-
riam disunctiuam veram, cuius qualibet pars est falsa
in reatiuis reciprocis: qualis est hæc, omne animal est
homo, vel ipsum met non est homo, qualibet enim est
falsa, quia secunda æquiualeat huic omne animal non est
homo. Nam postquam reatiuum refert singularim: vi-
detur quod referat cum distributione: & tamen disun-
ctiuam est vera: ut patet per ascensum sub antecedente.
Nam si demonstraueris hominem, prima pars est vera:
& si brutum secunda est vera. Ad hoc tamen responde-
tur quod si admitteretur reatiuum reciprocum vnius
categoricæ referre antecedens alterius: ita est quod il-
la disunctiuam est vera & qualibet pars est falsa: quia nõ
debet probari per veritatem partium, sed per ascensum
sub antecedente. Illud tamen nullo modo est admitten-
dum. Si tamen reatiuum sit non reciprocum, ut si di-
cas, omne animal est homo vel illud animal non est ho-
mo: tunc disunctiuam est vera: quia secunda pars sem-
per est vera: æquiualeat enim huic, aliquod animal non
est homo.

Argum. 2.

Contra aliam regulam de ne-
cessitate disunctiue, Arguitur secundo. In via Aristote-
lis opinantis mundum esse perpetuum ante & post, hæc
disunctiuam est necessaria necessitate naturali hic homo
est vel hic hõ est, & c. (demonstrando oēs hoies qui sunt)
& tamen neque aliqua pars est necessaria, nec omnes re-
pugnāt in falsitate, ergo regula falsa. Minor probat: quia
hæc est necessaria, homo est, & ex hac sequitur illa disun-
ctiuam per descensum. Minor quo ad primam partem
manifesta est: & probatur secunda videlicet, quod omnes
partes non repugnant. Nam omnes simul possunt esse
falsæ: quia sicut quilibet homo contingenter produci-
tur, ita & omnes simul qui modo sunt, sunt contingen-
tes, etiam in via Arist. Nam satis esset ad perperuitatem
mundi quod essent alij ab istis. Ad hoc argumentum sunt
qui respondeant concedere concedendo illam disun-
ctiuam esse necessariam, quia omnes partes simul repu-
gnant in falsitate, propter ea quod necesse est esse aliquem
hominem. Sed re vera hoc est sine apparentia dictum.

Imo illa disunctiuam in qua demonstrantur omnes præ-
sentes est contingens naturaliter, & illa pariter in qua
demonstrantur omnes, qui sunt, fuerunt & erunt. Quia
non repugnat naturæ rerum nullum eorum produci, si
produceretur alij. Et ideo ad argumentum dicendum
est, quod ille non est bonus descensus nisi ponatur constan-
tia hoc modo, homo est, & isti homines sunt omnes ho-
mines, ergo iste homo est, vel iste homo est & c. Et sicut
consequens est contingens, ita & minor. Sed si non po-
natur constantia vel subintelligatur, erit consequentia
topica tantum & apprensus: ut diximus in cap. de indu-
ctione, quod non requiritur descensum esse consequen-
tiam formalem, sed satis est quod sit quodammodo of-
fensiuam, & de materia teneat. Tertio dico quod in via
Arist. hæc propositio homo est non deberet probari ne-
cessaria per ascensum, sed sic necesse est, ut sit aliquis
homo, vel per disunctiuam ex omnibus hominibus pos-
sibilibus, alia enim est necessaria. Ex hoc sequitur ali-
quam vniuersalem esse necessariam, cuius qualibet sin-
gularis est contingens: & tota copulatiua per quam de-
scenditur, ut est hæc, omnis homo est.

Nota. 8.

Tertio arguitur contra lo-

cos arguendi in disunctiuis. Non sequitur, ego dubito
quod Papa dormit: ergo dubito quod Papa dormit,
vel Papa non dormit: nam si Papa dormiret meignorā-
te, antecedens est verum & consequens falsum, tamen
arguitur a parte disunctiuam ad totam: ergo primum lo-
cus arguendi est inefficax. Item non sequitur eodem ca-
su, ego scio quod Papa dormit vel Papa non dormit,
sed Papa dormit, ergo ego scio quod Papa dormit, & ta-
men arguitur a tota disunctiuam cum destructione se-
cundæ partis ad positionem primæ, ergo secundus
locus arguendi non est bonus. Ad primum distin-
guitur maior. Nam si in consequente ly dubito,
modificet totam disunctiuam sequentem, conceditur:
& negatur minor: non enim arguitur a parte disun-
ctiuæ ad totam: consequens enim non est disunctiuam,
sed categorica ex disunctiuam cuius antecedens est pars
prædicati. Si vero ly dubito, feratur in solam primam
partem, tunc negatur consequentiam non esse bonam:
imo sicut antecedens est verum, ita & consequens pro
prima parte. Proportionabiliter ad secundum respon-
detur. Si enim ly scio, in antecedente terminet totam
disunctiuam, consequentia non valet, nec arguitur per
regulam. Sed si ly scio, determinet solam primam par-
tem, consequentia est bona, & antecedens falsum pro v-
traque parte.

Notabil. 9.

Circa alias species oppositio-

niscopulatiue & disunctiue tandem notato quod cum ly
& sit vniuersalitas potest propositio quecunque copu-
latiua habere propositionem contrariam ratione
dely, &, quanquam nulla maneat alia vniuersalitas
in vtraque, puta, aliam copulatiuam cõpositã ex parti-
bus contradicentibus: ut Petrus dormit, & Paulus vigi-
lat, contrariatur huic, Petrus non dormit & Paulus nõ
vigilat. Itidem cum ly vel, sit particularitas potest pro-
positio quecunque disunctiua ratione illius habere
subcontrariam, licet nulla alia maneat particularitas in
vtraque: ut Petrus dormit vel Paulus vigilat, subcon-
trariatur huic, Petrus non dormit vel Paulus non vigi-
lat. Quinimo quecunque dua copulatiua quarum vna
pars vnius est contraria alicuius partis alterius quomo-
docunque

docunque alia partes se habeant, sunt virtualiter contraria: quia inferunt illas duas partes quae sunt contrariae. Proportionabiliter quaecumque duae disiunctiuae quarum una pars vnus subcontrariatur vni alterius, sunt virtualiter subcontrariae, quomodo docunque se habeant aliae partes: quia inferuntur ex duabus subcontrarijs. Sequitur tandem ex his, quod nec copulatiua ratione coniunctionis, & potest habere subcontrariam: nec disiunctiua ratione de ly vel, potest habere contrariam. Quare si sit copulatiua ubi nulla sit alia particularitas, nullam poterit habere subcontrariam: vt nullus homo disputat & nullus homo currit. Sicut nec disiunctiua vbi nulla est alia vniuersalitas, potest habere contrariam vt homo disputat vel equus currit.

Lectio secunda.

Coniunctio, vel, tenetur con-

iunctim quando coniungit inter terminos: vt Petrus vel Paulus. Et potest vt volunt Summulistae, quemadmodum ly, & teneri & complexiue & diuisiue, diuisiue tenetur quando denotatur alterum extremum conuenire alicui parti disiunctim: vt Petrus vel Paulus est homo. Complexiue vero, quando alterum extremum denotatur conuenire toti disiuncto vnica acceptione accepto: vt quicquid est homo vel equus est animal. Vnde constituuntur duae regulae, Prima. Propositio de disiuncto accepto diuisiue reducitur immediate ad disiunctiuam: nisi totum disiunctum supponat confuse in ordine ad vniuersalitem: vt Petrus vel Paulus est homo, reducitur ad hanc, Petrus est homo vel Paulus est homo: vt, omnis homo est bonus vel malus, debet probari immediate per resolutionem subiecti: nam si immediate reduceretur ad disiunctiuam esset falsa: cum tamen sit vera. Ista vero, homo vel equus est animal, omnis homo vel omnis equus est animal, indifferenter reducitur ad disiunctiuam, vel probantur per ascensum sub partibus, licet clarius primo modo. Secunda regula: propositio de disiuncto complexiue tento probatur per resolutionem vnicam sub toto disiuncto secundum exigentiam suppositionis: & postea singulares per suppositionem extremorum: vt quicquid est homo vel equus est animal. Per contrarijs quibus regulis cognoscitur quando accipitur vnica & quando pluribus. Respondetur non esse certas regulas, nisi forsan vnam, videlicet, quando totum disiunctum modificatur aliquo signo vnica acceptione, tunc accipitur complexiue, vt exemplo nunc vltimo posito. Quando vero a parte subiecti nullo signo modificatur totum, tunc accipitur diuisiue in rigore: vt homo vel equus est animal. Item a parte praedicati videtur accipi complexiue sed nihil veritat quod accipitur diuisiue: vt elementum aut est ignis aut aer, &c.

Not. 1.

Regulae, 1.

Not. 3.

Sed contra istam distinctio-

nem arguitur. Nam videtur disiunctum improprie accipi complexiue: vel saltem idem esse ac si accipitur diuisiue: idem enim sonat, Petrus vel Paulus, & id quod est Petrus vel Paulus. Respondetur quod non ita proprie disiunctum accipitur complexiue, sicut copulatum. Nam in copulatis stat totum complexiue supponere pro aliqua re, pro qua nulla pars copulati diuisiue supponit, sed in disiunctis non stat totum supponere pro aliqua re, quin pro illa supponat aliqua pars. Nihilominus est aliqua differentia inter disiunctum acceptum vnica acceptione vel pluribus acceptionibus. Et forsan

significatius exprimit distinctio sub his terminis, vnica & pluribus acceptionibus, quam si dicas complexiue & diuisiue. Vbi notanda sunt duae aut tres regulae. Prima, Quae disiunctum non distribuit vnica acceptione aut syllogizati, non differt in affirmatiuis quomodo accipiat disiunctum. Idem enim est in vniuersum dicere, homo vel equus currit diuisiue, aliquid quod est homo vel equus currit complexiue: Petrus vel Paulus currit, aliquid quod est Petrus vel Paulus currit. Refert tamen in negatiuis: homo vel chimera non est rationalis, aliquid quod est homo vel chimera non est rationale: prima enim est vera, vt patet per disiunctiuam: & secunda falsa, vt patet per descensum sub toto disiuncto, quod non supponit nisi pro homine. Dixerim in affirmatiuis aequiuale, quod intelligatur quando disiunctum supponit mobili ter: nam quando stat post speciale signum confusionis, non aequiuale complexiue & diuisiue: vt non sequitur, teneor dare eleemosynam Petro vel Paulo, ergo teneor dare eleemosynam Perro vel teneor dare eleemosynam Paulo, variatur enim appellatio: nam si habeo vnum solum panem, duobus existentibus in extrema necessitate, illum possum dare cui voluero. Secunda regula, Disiunctum vnica acceptione, seu complexiue singularizatum nunquam aequiuale sibi accepto pluribus acceptionibus, vt nunquam aequiuale, hoc quod est Petrus vel Paulus disputat: & Petrus vel Paulus disputat. Nam in prima subiectum est terminus singularis & in secunda est terminus communis. Eadem ratione nec in negatiuis aequiuale. Tertia regula, Disiunctum vnica acceptione distributum non aequiuale disiuncto accepto pluribus acceptionibus: etiam si partes illius distribuuntur. Non enim sequitur, omnis homo vel omnis equus est rationalis, ergo quicquid est homo vel equus est rationale. Imo vero totale disiunctum in negatiuis conuertitur cum copulato diuisiue, cuius omnes partes distribuuntur, vt ista conuertuntur, nihil quod est homo vel equus currit, nullus homo & nullus equus currit. Et in affirmatiuis disiunctum distributum inferitur ex copulato diuisiue & distributo, non tamen sequitur econuerso. Vt formaliter sequitur, omnis homo & omnis equus currit, ergo quicquid est homo vel equus currit. Non tamen sequitur econuerso, quicquid est homo vel chimera est rationale, ergo omnis homo & omnis chimera est rationale, nisi poneretur in antecedente constantia vtriusque partis, scilicet, homo est & chimera est. Has regulas intelligito dummodo non committatur alius defectus. Non enim sequitur, nullum album disputabit & nullum album disputabit vel disputabit, si enim Petrus disputauerit qui nec sit nec fuerit albus erit tamen albus & non disputabit antecedens est verum & consequens falsum. Arguitur enim ex parte de ly album, a minus ad magis amplum negatiue.

Locus arguendi in disiunctis

Nota. 3.

est talis: A parte disiuncti ad totum disiunctum est bonum argumentum. Hoc tamen intelligendum est secundum ea, quae dicta sunt. Si enim disiunctum teneatur diuisiue: nulla opus est limitatione. Arguitur enim virtualiter a parte disiuncti ad totum: vt Petrus disputat, ergo Petrus vel Paulus disputat. Si vero disiunctum teneatur complexiue vnica acceptione, tunc locus tenet tanquam ab inferiori ad superiores: vt Petrus disputat, ergo aliquid quod est Petrus vel Paulus disputat. Et in negatiuis ponenda est constantia illius partis. Alias non sequitur, chimera non est animal, ergo aliquid quod

Sumu. Do. Sor. M 3 est homo

est homo vel chimæra non est animal: nisi adderes in antecedente, chimæra est. Item cavendum est in affirmatiuis ne totum disunctum distribuatur. Non enim sequitur, quicquid est homo est risibile: ergo quicquid est homo vel equus est risibile: arguitur enim ab inferiori ad superius distributum. Nec sequitur, Petrus incipit esse albus: ergo Petrus incipit esse albus vel niger. Nam ex parte exponentium negatarum arguitur ab inferiori ad superius cum distributione.

Nota. 4.

Circa oppositiones horum dis
 iunctorum notato primo ly vel, complexiue sumptum nec esse vniuersalitem nec particularitatem, sicut diximus de ly &, complexiue sumpto. Et ideo non debet mutari in oppositis, sed solum mutanda est quantitas totius disuncti. Vt istæ contradicunt, quicquid est homo vel equus est rationale, aliquid quod est homo vel equus non est rationale. Et proportionabiliter in cæteris

generibus oppositionum, ita vt totum disunctum censeatur vnicus simplex terminus. Secundo, notato quod si disunctum accipiatur diuisiue: tunc ly vel, reputatur particularitas, & ideo in contradictorijs & contrarijs debet mutari in vniuersalitem vt diximus in disunctiuis. Vt istæ contradicunt, Petrus vel Paulus disputat, Petrus & Paulus non disputat: & istæ subcontrariantur, Petrus vel Paulus disputat, Petrus vel Paulus non disputat: & istæ contrariantur, omnis homo vel omnis equus currit, omnis homo & omnis equus non currit.

Circa huiusmodi oppositio-

Nota. 5.

nes in disunctis nulla sunt argumenta nisi quæ supponunt fictionem illarum suppositionum mixtarum. b. & c. qualia in prioribus editione temporis dedimus. A quibus abstinendum duximus in præsentia. Qui voluerit illis ludere caueat scripto mandare.

Finis libri tertij.

Liber

LIBER
QUARTVS.

Sunt nonnullæ inter categoricas propositiones, quæ exponibiles appellat, nēpe, quæ cum ratione alicuius termini obscurum implicent sensum, explicatione opus habent. Quarū prima species est exclusiuarū: quæ modificantur hoc syncategoremate, tantum, & similibus. Atqui possunt huiusmodi syncategoremata constituere, & propositionem de exclusio extremo: vt, Petrus est tantum Dialecticus, id est, nihil amplius sciens: & propositionem exclusiuam, vt, tantum homo est risibilis. Et utriusque modo possunt dupliciter excludere: aut gratia arietatis, vt in his positis exemplis: aut gratia pluralitatis, vt, tantum decem sunt prædicamenta. Propositionum exclusiuarū quadruplex est genus. Primum purè affirmatiuarum, vbi verbum affirmatur & modus: vt tantum homo est risibilis. Secundum purè negatiuarum, vbi vtrunque negatur: vt non tantum homo est risibilis. Tertium earum, quæ sunt affirmatiuæ de modo & negatiuæ de verbo: vt, tantum accidens non est substantia. Quartum earum, quæ sunt negatiuæ de modo, & affirmatiuæ de verbo: vt, non tantum accidens non est substantia. Propositio primi generis exponitur copulatiuè per duas exponentes, videlicet, per præiacentem & vniuersalem negatiuam: vbi negatur prædicatū de omni alio à subiecto: si exponatur gratia arietatis, & proportionali modo gratia pluralitatis: vt tantum homo est risibilis, homo est risibilis: & nihil aliud ab homine est risibile: tantum decem sunt prædicamenta, decem sunt prædicamenta: & non plura quàm decem sunt prædicamenta. Propositio secundi generis exponitur disiunctiue, contradictorio modo. Propositio tertij generis exponitur copulatiuè: per præiacentem & vniuersalem affirmatiuam: vbi affirmatur prædicatū de omni alio à subiecto: vt, tantum accidens non est substantia, accidens non est substantia: & omne aliud ab accidente est substantia: tantum nouem hoies: non faciunt populū, nouem hoies: non faciunt populū, & omnes plures quā nouem faciunt populū. Propositio quarti generis exponitur disiunctiue: contradictorio modo. Quæ quidem expositiones notantur his dictionibus: Iste, regit, proram, clauo. Atque adeo, propositio primi generis exponibilis gra-

tia arietatis conuertitur mutuo in vniuersalem affirmatiuam: transpositis terminis: vt, tantum homo est risibilis, ergo omne risibile est homo & econuerso.

Lectio prima.

De exponibilibus propositionibus

Nota. 1.

nibus fecit Petrus Hispanus in calce Summularum vltimum capitulum, vbi nonnulla intermiscet minutiora quæ sunt digna, quæ interserantur textui. Et ideo, textum eius non prorsus ad verbum obseruamus licet sententiæ nihil immutemus. Erunt in hoc. 4. libro septem capita: secundum species exponibilium, quæ frequentius sunt in vsu. Quorum hoc primū de exclusiuis, quatuor lectionibus distribuitur. Noranda sunt in primis tria, quæ dicuntur in fronte textus. Primum est definitio propositionis exponibilis: quæ est illa quæ ratione alicuius termini obscurum habet sensum explicabilem per alias clariore. Dicitur ratione alicuius termini, siue sit syncategorema: vt tantum, præter in quantum: siue sit verbum, vt differt, incipit, definit: siue nomen, vt nomen comparatiuum, infinitum, &c. Vnde, quādo obscuritas propositionis provenit ratione amphibologie, non est propositio exponibilis: vt, Aio Troianos Romanos vincere posse: sed debet provenire obscuritas ratione simplicis significationis termini. Dicitur obscurum sensum habens, ad excludendū alias propositiones quomodocunque probabiles per alias. Nam quāquam relatiuū sit resoluibile in suum antecedens, & conoratiuū in suum absolutum, non tamen constituunt proprie propositiones exponibiles. Quia non habent obscurum sensum, vt patet in his, animal quod est homo est rationale, album fuit nigrum, & similibus. Propositio exponens est illa clarior propositio, per quam alia exponitur.

Propositio exponibilis

Exponens.

Secundum dictum est quod pro-

positio exponibilis est categorica: quod aliqui negant. Opinatur enim quod hæc propositio tantum homo est risibilis, quia exponitur per copulatiuam, propterea subordinatur illi in significando, & per consequens est hypothetica. Sed certè hoc est falsum, nam si illa subordinaretur copulatiuè, sequeretur primo quod ly tantum non reperiretur in mente. Et tunc isti mentali, homo est risibilis, non posset præponi ly tantum: homo est risibilis, non posset præponi ly tantum: nam eadem ratione, Petrus differt à Paulo, subordinaretur suis exponentibus, vbi non ponitur illud verbum, quod certè absurdum est dictum. Et manifestè arguitur contra istos. Nam latinus qui nescit exponere istas dictiones, audita exponibili, concipit illam in mente, & non exponentes. Quis enim concessit quod audita hac reduplicatiua, omnis homo in quantum rationalis est risibilis nihil concipiat quoadusque formet quatuor categoricas per quas exponitur. Sunt ergo huiusmodi exponibilis propositionis categoricæ. Sed contra hoc est argumentum. Primum: quia in mente omnia debent esse explicita: & per consequens: nullus debet ibi esse terminus obscurus. Secundum, quia istæ exponibiles non habent omnes proprietates aliarum categoricarum. Multæ enim sunt, quæ non conuertuntur, & multæ quæ non probantur immediatè per ascensum, vt infra videbitur. Ergo non sunt categoricæ sed hypotheticæ. Ad primū, Respondetur, quod omnia esse explicita in mente, debet

Nota. 2.
Propositio exponibilis est categorica.

Liber quartus.

intelligi hoc modo. Videlicet nullam esse in mente vlti-
mata & quiuocationem, vt declarauimus libro primo,
quia non potest vnicus conceptus plura significare, nisi
vniuocem: nihil tamen vetat quin detur illic cōceptus ex-
plicabilis per alios sicut in voce. Ad secundum respon-
detur q̄ non omnes categoricæ debent probari eodem
modo, sed aliæ per ascensum, & aliæ per exponentes,
& aliæ alia via.

Nota. 3.

Tertium dictum est, primā

speciem exponibilium esse exclusuarum, quod Sum-
mulistæ huius temporis negant. Dicunt enim proposi-
tiones vniuersales esse exponibiles: vt omnis homo est
animal, & similes. Quæ exponuntur copulatiuè per præ-
iacentem & vniuersalem negatiuam: vbi negatur con-
tradictoriū prædicati de eodem subiecto, vt, omnis ho-
mo est animal, homo est animal, & nullus homo est non
animal. Et fundatur hæc expositio in hoc q̄ exclusiua
conuertitur cum vniuersali de terminis transpositis, vt
habetur in calce textus. Cum ergo hæc exclusiua, tantū
animal est homo, exponatur per has categoricas, ani-
mal est homo, & nihil non animal est homo, sequitur, vt
conuertentes istarum sunt exponentes huius vniuersalis,
omnis homo est animal: in quam conuertitur illa ex-
clusiua. Sed ex hoc fundamento sequitur vniuersalem
negatiuam non posse exponi hoc modo: quia nō habet
exclusiuam in quam conuertatur. Et ideo assignant a-
lium modum magis vniuersalem conuertendi, per præ-
iacentem & vniuersalem negatiuam de ly quin. Vt om-
nis homo est animal, sic exponitur, Homo est animal, &
nullus homo est homo, quin sit animal, nullus homo est
lapis: homo nō est lapis, & nullus homo est homo, quin
non sit lapis. Sed re vera mirandum est in mentem ho-
minum ascendisse propositiones vniuersales esse expo-
nibiles. Nam cum ipsæ perspicacissimum sensum ha-
beant, per obscuriores exponuntur contra naturam ex-
positionis. At vero isti nihil aliud cōsiderabant in huius
modi expositionibus quam q̄ exponibilis conuertetur
cum exponentibus. Sed certè si hoc sufficeret, ead-
em ratione vniuersalis esset exponens illius copulati-
uæ quam vocant exponentem. Item sequeretur quod
hæc indefinita, homo non est animal, exponeretur per
hanc disunctiuam, nullus homo est animal, vel aliquis
homo est homo qui non est animal, quæ contradicit co-
pulatiuæ per quam exponitur sua contradictoria vni-
uersalis. Et hæc, homo est animal, æqua ratione expo-
neretur per hæc, omnis homo est animal, vel aliquis ho-
mo est homo qui est animal, cum contradictoriæ pro-
positiones per contradictorias exponantur: quod tamē
esset assertu ridiculum. Ad hæc tandem sequeretur ex
dictis modis exponendi processus in infinitum in expo-
nentibus, cum secunda exponens sit vniuersalis, ac sub
inde exponibilis, quod tamen nomini expositionis re-
pugnat. Quod si dicas, in propositionibus de compa-
ratiuo, & de ita, & sicut, id ipsum contingere, cum com-
paratiuum exponatur per ita & sicut, & ita sicut per
comparatiuum, certè non solum non satisfacias argu-
mento: sed duplices inconuenientia. Nam peius est cō-
cedere circulum, videlicet quod vnum exponatur per
aliud & e conuerso: vt videbimus cap. de comparatiuis.
Nulla igitur facienda est mentio de vniuersalibus inter
exponibiles: sed sunt tantum sex species vtitæ expo-
nibilium, scilicet exclusiua, exceptiua, reduplicatiua
propositiones de, differt, de incipit & desinit, & de com-
paratiuo, quibus addunt iuniores alias de ly æternum,
& infinitum, &c. Quæ certè non sunt adeo obscuræ, vt

Propositio
vniuersalis
non est ex-
ponibilis.

sint connumerandæ inter exponibiles. Ordo exponibi-
lium (tametsi non magni refert) est huiusmodi, prioris
ordinis sunt illæ, quæ exponuntur ratione alicuius syn-
categorematibus: secundi sunt illæ, quæ exponuntur ratio-
ne verbi: & tertij illæ, quæ exponuntur ratione nomi-
nis. Et ratio est, quia illæ prioris ordinis habent obscu-
riorem sensum, quā secundæ, & secundæ tertiaræ. Et in
primo ordine primum est genus exclusuarum, quæ ex-
ponuntur per duas categoricas: secundum genus est ex-
ceptiuarum, quæ exponuntur per tres: & tertium red-
uplicatiuarum, quæ exponuntur per quatuor.

Prima ergo species exponibi

Nota. 4.

lium est propositionum exclusuarum, quæ modifican-
tur, huiusmodi syncategorematibus, tantum, solū, præ-
cise, duntaxat, vnicum, &c. Et possunt hæc dictiones cō-
stituire propositionem de excluso extremo, quando di-
ctio exclusiua inferitur in alterum extremorum, & ma-
ximè in prædicatum: vt homo est tantum Dialecticus:
hæc vero, Petrus habet vnicum filium, non est de exclu-
so extremo, sed de exclusa parte extremi. Et possunt et-
iam constituire propositionem exclusiuam: vt quan-
do dictio ponitur in fronte totius propositionis, vt tan-
tum homo est risibilis. Hic enim nisi supponatur oppo-
situm in rigore semper facit exclusiuam. Hic vero, ho-
mo tantum animal est, potest accipi vtroq; modo. Rur-
sus notandum quod ly tantum, faciens propositionem
de excluso extremo, potest excludere, aut gratia signifi-
cati materialis, si feratur in terminum absolutum: vt Pe-
trus est tantum homo: aut gratia significati formalis, si
feratur in terminum cōnotatiuum, vt Petrus est tantum
Dialecticus. Et istæ sunt magis in vsu quam priores. Et
gratia materiæ potest excludere etiam dupliciter, scilicet
gratia a lietatis, vt in exemplo posito: & gratia plu-
ralitatis, vt prædicabilia sunt tantum quinque.

Propositio
de excluso
extremo.

Propositio de excluso extre

Nota. 5.

mo exponibilis gratia significati materialis & gratia a-
lietatis, exponitur secūdm iuniores Summulistas per
vnam categoricam, in qua loco extremi exclusi ponit-
ur copula implicationis: vbi de illo termino negatur
eius contradictorius: vt Petrus est tantum homo: Pe-
trus est homo qui non est non homo. Et proportionabi-
liter exponitur gratia pluralitatis, prædicabilia sunt tā-
tum quinque, id est, prædicabilia sunt quinque & non
plura quàm quinque. Ex quo inferunt regulam vniuer-
salem, quod huiusmodi propositiones de excluso extre-
mo gratia significati materialis, siue exclusio fiat gra-
tia a lietatis siue pluralitatis, conuertitur cum sua præ-
iacente: vt Petrus est tantum homo & Petrus est homo,
prædicabilia sunt tantum quinque, & prædicabilia sunt
quinque. Sed contra hanc expositionem & regulā, quā-
do fit exclusio gratia a lietatis, arguitur. Hæc proposi-
tio est falsa & hæretica, Christus est tantum homo: &
tamen secūdm expositionem illorum esset vera: nam
Christus est homo qui non est non homo. Et eadem ra-
tione hic est instantia suæ regulæ: nam præiacens est ve-
ra, scilicet Christus est homo, & de excluso extremo fal-
sa, Christus est tantum homo. Et ideo totius exponuntur
huiusmodi propositiones per ly aliud: vt Christus est tā-
tum homo, id est homo & nihil aliud q̄ homo. Et re ve-
ra hic est germanus sensus huiusmodi propositionū, Pe-
trus est tantum homo, Petrus est homo & nihil aliud: id
est, neq; est Deus neque angelus, &c. Nam dicere, Pe-
trus

trus

trus est homo qui non est non homo, nihil addit supra hoc quod est esse hominem: cum tamen esse tantum hominem aliquid addit supra hoc quod est esse hominē. Vnum tamen hoc admonuerim in præsencia q̄ huiusmodi propositiones de extremo absoluto nonnunquam Latini excludunt non aliam substantiam, sed alias perfectiones, vt Petrus est tantum homo, id est, nihil est amplius, nullam aliam videlicet virtutem aut perfectionē habet: & sic non conuertitur cum sua præiacente. Contra secundum membrum gratia pluralitatis arguitur, q̄ non conuertitur præiacens cum propositione de excluso extremo. Hęc enim est vera Petrus & Paulus sunt duo entia: tamen hæc est falsa, Petrus & Paulus sunt tantum duo entia (saltem supposito q̄ totum non distinguitur a suis partibus) nam Petrus & Paulus sunt quatuor medietates. Respondetur quod quādo fit exclusio gratia pluralitatis regula habet vniuersaliter verum. Et ad hoc argumentum negatur hanc esse falsam, Petrus & Paulus sunt tantum duo entia (admisso totum esse suas partes) nam quanquam Petrus & Paulus sint quatuor medietates, non sunt quatuor entia: quia ens non supponit pro parte entis, sed pro toto. Sed arguitur in alijs terminis. Ad minus hæc est vera, Petrus & Paulus sunt quatuor partes: & tamen hæc est falsa, Petrus & Paulus sunt tantum quatuor partes, nam sunt octo partes, & sexdecim partes. &c. Et per consequens sunt plures q̄ quatuor. Ad hoc argumentum respondebitur infra capi. 6. de comparatiuis argumento vltimo, vbi disputabitur an in continuo sint plures quam duę partes.

exponantur quomodo conuertantur, quomodo termini illarum supponant, ac denique quomodo in illis omne genus oppositionis constituatur.

Quod ad primum punctum

Not. 1.

attinet propositionum exclusiuarum quadruplex est genus, vt suis cuiusque exemplis in textu monstratum est. Et primum genus exponitur copulatiuē per præiacentem, & vniuersalem negatiuam: vbi negatur idem prædicatum de omni alio a re subiecti, id est, a re significata per subiectum: vt tantum homo est risibile, homo est risibilis, & nihil aliud ab hominē est risibile: pari modo gratia pluralitatis mutando ly aliud, in ly plura, quam, vt sunt exempla omnium generum in textu. Hanc expositionem quæ est etiam Petri Hispani & omnium antiquorum, iuniores Summulistæ tanquam insufficientem relinquunt. Primo quia inde sequeretur hanc exclusiuam esse veram, tantum pater est Deus: nam pater est Deus, & nihil aliud a patre est Deus: quia aliud a patre nō supponit pro alia persona diuina: quæ tamen est falsa, in vera Theologia. Item sequeretur hęc esse veram tantum hæc Phœnix fuit Phœnix, quia nihil aliud ab hac Phœnice fuit Phœnix, vbi subiectum non supponit pro alia Phœnice supposito quod nunquam duæ Phœnices fuerunt simul: & ly fuit, vniat pro instanti. Et ideo expositio communis est, vt loco de ly aliud, apponatur terminus infinitus cōtradictorius subiecti: vt tantum homo est risibilis homo est risibilis, & nihil non homo est risibile: & alia aliorum generū proportionabiliter. Quam expositionem nos in priori editione secuti sumus. Sed re vera iam nunc magis probamus modum antiquum, non solum quia antiquior, sed eertē quia clarior & tutior. Sequitur enim ex ista modernorum expositione, hanc propositionem tertij generis esse veram, tantum chimæra non est in mundo, vt ipsi concedunt: quia chimæra non est in mundo, & omne non chimæra est in mundo. Quod tamen repugnat modo concipiendi, nam eadem ratione debent concedere, tantum Adam non est in mundo, tantum Abraham non est in mundo, & ita numerando omnes res quæ fuerūt, & erunt & non sunt. Et mirum est quod tantum Adam non sit in mundo, & tamen nec Abraham sit in mundo, nec alia multe res. Si tamen exponas per ly aliud, ab secundæ exponentes sunt falsæ quia aliud a chimæra, vel aliud ab Adam non supponit. Nam vt hoc sit aliud a chimæra requiritur quod hoc sit, & chimæra sit, & hoc non sit chimæra. Vnde ad primum argumentum in contrarium respondetur hanc esse falsam, tantum pater est Deus: quia ly tantum, non solum excludit ad aliam essentiam, sed aliquando aliud suppositum essentiale, scilicet, pater est Deus, & nullum suppositum aliud a patre est Deus. Ad secundum itidem respondetur quod illa est falsa, tantum hæc Phœnix. &c. imo alia ab ista fuit Phœnix: quia ad hoc quod ly alia ab ista, supponat mediante copula de intrinseco tempore, non exigitur quod fuerint in eodem instanti sed satis est q̄ vna fuerit & alia fuerit: & vna non fuerit alia. Eadem ratione non sufficit expositio Gregorij & aliorum per copulam implicationis, scilicet, tantum Adam non est in mundo, id est, Adam non est in mundo, & omne illud quod non est Adam est in mundo, quia idem inconueniens sequitur: quod supra intulimus contra expositionem iuniorum. Verum est tamen quod vbi non fuerit difficultas de differentia inter hos modos exponendi indifferenter vtetur omnibus, aliquā causa claritatis per terminum infinitū, & aliquando causa claritatis per co-

Not. 6.
Propositio
de exclusa
copula.

Sunt præterea secundū Sum

mulistas propositiones de exclusa copula, vt Petrus tantum est albus, tantum fuit albus, tantum erit albus: hoc tantum possibiliter est (demonstrata re possibil, quam Deus nunq̄ est facturus). Et in priori editione secuti opinionem communem: diximus huiusmodi propositiones exponi per præiacentem, & aliam oppositæ qualitatis de contradictorio prædicato: vt Petrus est tantum albus, id est, Petrus est albus & non est non albus: Petrus tantum non erit albus, id est, non erit albus & erit omne non albus, sed re verā hoc est merum commentum, & illa exclusio potius est ab oppositæ prædicati quam copulæ, quare non faciunt huiusmodi sensum: sed alium, quem illic etiam insinuauimus, hunc. sc. Petrus tantum est albus, id est, est albus, & nec fuit nec erit albus. Hoc instans tantum est. i. hoc instans est, & nec fuit nec erit, Tantum fuit albus. i. fuit albus, & nō est nec erit albus. Et si admittantur negatiuæ Petrus tantum non erit albus. i. non erit albus, sed est & fuit albus. Hoc tantum possibiliter est. i. hoc possibiliter est, & tamen nec est nec fuit nec erit. Itaque dictio exclusiua addita verbo, excludit alias differentias temporis, quæ non includuntur in tali verbo: quod addiderim quia tantum est non excludit possibile. Et per hæc facile exponentur huiusmodi propositiones, in quibus tū parum est utilitatis.

Lectio secunda.

Post propositiones de exclu-

so extremo subsequuntur exclusiua. Vnde propositio exclusiua est illa: in qua dictio exclusiua in principio posita, totam modificat: vt tantum homo est risibilis. Circa quas quatuor disputabimus, videlicet quomodo

Not. 1.
Propositio
exclusiua.

per co-

Liber quartus.

per copulam implicationis. Sed est argumentum contra istum modum exponendi. Nam tunc sequeretur consequentiam non esse formalem ab exponentibus ad exponibilem, nec e converso: ut homo est animal, & nihil aliud ab homine est animal: ergo tantum homo est animal, quia in simili non sequitur homo est animal, & nullum aliud album ab homine est animal: ut patet si nullum animal præter hominem sit album. Ad hoc respondetur primo quod non video quare debeat esse consequentia formalis ab exponentibus ad exponibilem. Satis enim est quod quacunq[ue] exponibili data illo modo bene exponatur. Secundo quod illa expositio est formalis. Nec illa est eiusdem formæ: ubi ponitur ly album, sed debet feruari solum relativum cum ablativo postquam ita præcipitur in regula exponendi.

Nota. 3.

Quatuor illas regulas exponendi quatuor genera exclusivarum, quo facile memoria retineantur, adnotamus his quatuor distinctionibus. Iste regit proram clauo, ubi, a. significat vniuersalem affirmatiuam, i. particularem affirmatiuam, e. vniuersalem negatiuam, o. particularem negatiuam. Prima ergo dictio significat exponentes exclusivæ primi generis esse particularem affirmatiuam & vniuersalem negatiuam. Secunda significat exponentes exclusivæ secundi generis esse contradictorias, s. vniuersalem negatiuam & particularem affirmatiuam. Tertia denotat exponentes exclusivæ tertij generis esse particularem negatiuam, & vniuersalem affirmatiuam. Ac denique quarto significat exponentes quarti generis esse contradictorias, s. vniuersalem affirmatiuam & particularem negatiuam. Hæc tamen omnia intelligantur quando propositio exclusiva est de subiecto communi: & ubi non ponitur aliud signum distributivum: quod ly tantum. Nam si dicas, tantum Petrus currit, prima exponens est singularis. Et si dicas, tantum omnis homo est risibilis, prima exponens est vniuersalis.

Nota. 4.

Loci arguendi in hac materia sunt isti. Primus, Ab exponibili ad exponentes & e converso, est bona & mutua consequentia. Secundus, Ab exponibili copulatiuè ad quamlibet exponentium, est formale argumentum, sed non e converso. Tertius, A qualibet exponentium ad exponibilem, distinctivè est validum argumentum sed non e converso.

Regula. 1.
Loci argu.

At vero contra primum locum arguitur. Non sequitur ens est quantitas & nihil aliud ab ente est quantitas: ergo tantum ens est quantitas. Cōsequens enim manifestè est falsum ut patet per vniuersalem, omnis quantitas est ens: nam quantitas discreta non est ens sed entia. Et quod antecedens sit verum manifestum est pro prima parte. Et probatur secunda quia sua contradictoria est falsa, s. aliquid aliud ab ente est quantitas, cuius subiectum pro nullo supponit. Circa hoc argumentum notato ly tantum posse excludere tripliciter, s. singulariter tantum, & pluraliter tantum & simpliciter, s. singulariter & pluraliter. Quæ differentia percipitur ex numero subiecti aut prædicati exclusivè. Quando enim sunt singularis numeri, & non sunt termini collectivi, fit exclusio singulariter tantum. Et quādo sunt pluralis numeri aut collectivi, fit exclusio pluraliter tantum. Quādo vero sunt partim collectivi & partim diuisivi fit exclusio simpliciter. Quando fit exclusio singulariter, debet subiectum secundæ exponentis determinari signo singularis numeri, ut tñ hō est risibi-

Exclusio fit
tripliciter.

lishō est risibilis & nihil aliud ab homine est risibile. Quando vero fit exclusio pluraliter debet determinari signo pluralis numeri: ut tantum homines sunt risibiles, homines sunt risibiles, & nulla alia ab hominibus sunt risibilia. Sed quando fit exclusio singulariter debet subiectum secundæ exponentis accipi singulariter & pluraliter. Vnde ad argumentum respondetur quod non rectè arguitur ab exponentibus ad exponibilem, Nam illud prædicatum quantitatis est terminus partim diuisiue & partim collectiue. Supponit enim pro quocunq[ue] corpore quod est quantitas continua, & pro quibuscunq[ue] simul, quæ sunt quantitas discreta. Quare secunda exponens debet esse hæc, nihil aliud & nulla alia ab ente est vel sunt quantitas, quæ est falsa. Imo alia ab ente si duo homines sunt quantitas. Verum est tamen melius esse sub singulari numero intelligere utrunque, quod habere exprimere ambos numeros. Quo fit ut admiseris, in hac propositione, tantum Deos non est creatura exclusio fieri simpliciter, illa est falsa: quia aliqua alia à Deo non sunt creatura, sed creaturæ, sed istæ ineptiæ sunt puerorum.

Secundo arguitur. Non sequi- Argum.

tantum regis equus est equus, ergo regis equus est equus, & nullus non regis equus est equus, & arguitur ab exponibili ad exponentes: ergo locus ille non tenet. Minor est nota. Et probatur. Nam casu quo eisdem omnino equos regis possideant subditi, & nō sunt alij equi exponibilis est vera: ut patet per vniuersalem in terminis transpositis omnis equus est regis equus. Et secunda exponens est falsa quia alij à rege habent equos. Circa hoc argumentum notato, quod quando signum exclusivum fertur in aliquod cōplexum, tunc potest excludere vel ab opposito totius vel ab opposito partis. Et secundum hoc debet infinitari in secunda exponente aut totum vel pars si fiat expositio per terminum infinitum. Et proportionabiliter per ly aliud. Vnde si in hoc argumento fiat exclusio ab opposito totius, tunc exclusiva est vera sed illa non est secunda exponens, imo hæc, nihil aliud à regis equo est equus: vel nihil non regis equus ut infinitetur totum. Si vero fiat exclusio ab opposito obliqui, tunc illa est secunda exponens, sed exclusiva est falsa. Ne habet vniuersalem in terminis transpositis: ut videbimus lectione sequenti.

Tertio principaliter arguitur. Argum.

Non sequitur, tantum album erit nigrum, ergo album erit nigrum, & nihil non album erit nigrum, & tñ arguitur ab exponibili ad exponentes, ergo minor est nota. Et maior probatur. Nam casu quo Petrus sit in posterum successivè albus & niger, & nec sint nec erunt alia alba vel nigra exclusiva est vera: ut patet per vniuersalem in terminis transpositis, omne quod erit nigrum est vel erit album. Et secunda exponens est falsa. Nā contradictoria est vera, s. aliquid non album erit nigrum: quia Petrus erit niger, qui in aliquo instanti erit non album, vel aliud ab albo quod idem est. Circa hoc argumentum notato quod in exclusivis de intrinseco tempore semper debet infinitari subiectum secundæ exponentis secundum exigentiā contradictionis ad primam exponentem, v.g. quia ly, album, in illa exclusiva, seu in sua prima exponente stat pro illo quod est vel erit album, etiam ly non album vel aliud ab albo, debet accipi pro illo quod nec est nec erit album. Et ideo si in hac non album erit nigrum, ly non in rigore infinitet subiectum cum tota sua ampliatione, illæ sunt optimæ exponentes: & sicut exclusiva est vera in casu argumenti, ita & se-

& secunda exponens. Nam cōtradiçtoris est falsa, quæ facit hunc sensum. Quod nec erit album, erit nigrum. Si vero in hac, non album erit nigrum, non inçioiter subiectum, nisi quo ad significationem & nō quoad amplitudinem, vt sit sensus, quod modo non est album vel in aliquo instanti non erit album, erit nigrum, tunc nō rectè datur secunda exponens: sed debet esse hæc, nihil aliud ab albo quod est vel erit album erit nigrum.

¶ Sed an in rigore infinitet primo vel secundo modo iam nos diximus in argumento quinto de modalibus, quod Aristoteles videtur sentire secundum modum quando conceditur quod non cytharizans possibiliter est cytharizans: quæ esset impossibilis si ly non, faceret sensum, q̄ non possibiliter cytharizat. Sed iam communiter tenetur primus modus, q̄ infinitat secundum exigentiam contradictionis, saltem quando infinitatio ponitur ante copulam: nam post copulam aliud est, vt illic probauimus. Per hoc notabile exponitur ista, tātum album possibiliter est nigrum, album possibiliter est nigrum & nihil aliud ab albo possibiliter est nigrum, vt sit sensus, Nihil aliud ab illo, q̄ possibiliter est album possibiliter est nigrum. Et pari modo dicendum de ly cōtingenter & de ly necessario. Vnde in huiusmodi exclusiuis de intrinseco tempore & modalibus perspicacior sit expositio per copulam implicationis. Tantum album erit nigrum, album erit nigrum, & nihil quod non est vel erit album erit nigrum. Tantum album possibiliter est nigrum, album possibiliter est nigrum: & nihil quod non potest esse album possibiliter est nigrum.

Argum. 4.

Quarto principaliter arguitur. Non sequitur, Deus possibiliter non est creatura, & omne aliud à Deo possibiliter est creatura, ergo tātum Deus possibiliter non est creatura: & tamē arguitur ab exponentibus ad exponibilem tertij generis, ergo locus arguendi nullus. Minor est nota. Et probatur maior: nam exponentes manifestæ sunt. Et probatur falsitas exponibilis. Aliud à Deo vt puta omnis creatura, possibiliter non est creatura, ergo non est solus Deus id quod possibiliter non est creatura. Circa hoc argumentum notandū est quod quando signum exponibile præcedit copulam & modum, & exponitur per exponentes oppositæ qualitatis, altera exponentium debet dari per copulam contradictoriam ad exponentem, quæ est præiacens. Nam cum dictio exclusiua feratur in copulam: excludit secundum exigentiam contradictionis. Vnde ad argumentum negatur: estē argui ab exponentibus ad exponibilem. Imo secunda exponens est omne aliud à Deo necessario est creatura, quæ est impossibilis sicut exponibilis. Hæc vero est necessaria, Tantum creatura possibiliter non est Deus. Quare mō sequitur. Tantum Deus impossibiliter est creatura, ergo tantū Deus possibiliter non est creatura. Nam ex parte secundarū exponentium arguitur à possibili ad necessarium. Quapropter illa exclusiua non potest habere subalternantem ex parte modi. Neque subalternantem: quia neque illa inserit aliam ex parte primarum exponentium. Non enim sequitur, tantū creatura possibiliter nō est ens, ergo tātum creatura impossibiliter est ens. Commendandum est memoriæ illud, quod diximus, quando signum præcedit copulam & modum: nam si modus præcedat tunc non debent dari exponentes per copulas contradictorias: vt si dicas, album possibiliter differt à nigro, vt de clarabimus cap. de different.

Argum. 5.

Quinto principaliter argui-

tar. Non sequitur, tantum Salmantica venditur piper, ergo Salmantica venditur piper, & non alibi quam Salmantica venditur piper: & tamen arguitur ab exponibili ad exponentes: ergo locus arguendi nullus. Maior est nota. Et probatur minor. Nam casu quo extra Salmanticam non venderetur piper, & Salmantica venderetur, exponibilis est vera, vt notum est. Et probatur secundam exponentem esse falsam. In hac domo venditur piper (demonstrata domo vbi vendit) & hæc domus est alius locus à Salmantica, quia eius pars, ergo. Respondetur q̄ si ly tantum, excludat ab opposito totius, scilicet, venditum Salmantica non rectè exponitur illo modo. Et casu, quo omne piper venderetur Salmantica & Parisijs idem numero, exponibilis esset vera, quæ convertitur in hanc vniuersalem, omne piper venditur Salmantica: & illa secunda exponens data esset falsa. Sed debet dari alia videlicet, nihil non venditum Salmantica est piper. Si vero fiat exclusiua ab opposito solius obliqui, tunc optimè arguitur ab exponibili ad exponentes: & sicut exponibilis est vera in casu argumenti: ita & secunda exponens. Et negatur illa consequentia, in hac domo venditur piper & hæc domus est alius locus à Salmantica: ergo alibi quam Salmantica venditur piper. Solum enim sequitur quod in loco, quū non est Salmantica, venditur piper, sed inde non sequit̄ qd̄ alibi. Nā alibi, tū valet quātum extra. Et ille locus non est extra Salmanticā, sed intra. Eadem ratione nō sequit̄ in Castella venditur piper & Castella est locus alius à Salmantica, ergo alibi quā Salmantica vendit̄ piper: quia locus Castellæ vbi venditur, non est extra Salmanticam: sed solum sequitur quod in loco, qui nō est Salmantica venditur piper puta, in loco continente Salmanticam. ¶ Ex his sequitur hanc esse veram, tantum homo est crispus vel tantum homo est simus: esto quod caput q̄ est aliud ab homine, sit crispum, & nasus sit simus. Nam vt docet S. Tho. 1. p. q. 3. 1. arti. 4. dictio exclusiua non excludit partem quando prædicatum conuenit parti sicut toti. Vnde secunda exponens illius nō est hæc, nihil aliud ab homine est crispum. Sed nihil aliud ab homine quod non est pars eius. Eadem ratione dictio exclusiua, quæ fertur in causas secundas non excludit causas superiores, quibus subordinantur neque instrumenta. Conceditur enim q̄ tantum homo generat hominem, tametsi Deus & cælum concurrat cum illo. Et conceditur q̄ tantum faber ferrat, quanuis id faciat ferrat.

Sexto principaliter arguitur.

Argum. 6.

Non sequitur: Tantum homo est ipsemet, ergo homo est ipsemet, & nihil aliud ab homine est ipsemet, & tamen arguitur ab exponibili ad exponentes, ergo locus arguendi nullus. Minor est nota. Et probatur maior. Exclusiua est vera, vt constat per eius vniuersalem, si congruè posset proferri, omnis ipsemet est homo quæ valet tū, quantū oīs homo est ipsemet. Sed falsitas secundæ exponentis probatur: quia aliud ab homine est ipsemet. Respondetur q̄ exponibilis huius argumenti videtur amphibologi. Videtur enim facere hunc sensum, quod tantum homo est de quo vere affirmamus esse ipsemet, qui est falsus: vt patet per exponentes datas. Sed alius est sensus magis vilitatus, scilicet, q̄ tantum homo est ipsemet homo qui est verus. Sed tunc negatur illam esse secundam exponentem, quæ data est in argumento: imo est hæc. Nihil aliud ab homine est ipsemet, relatiuo referente hominem. Idem dicitur de hac, Tantum homo videt se, casu quo quicumque hō vi

deas

Liber quartus.

deat seipsum, & non videatur ab alijs (sed bruta etiam videant se) quæ in primo sensu est falsa, & in secundo est vera. Quare in primo sensu vniuersalis eius terminis transpositis est hæc omne videns se est homo, vt relationum referat subiectum videns, sed in secundo sensu videmus lectione sequenti, quam habeat vniuersalem.

Argum. 7.

Septimo arguitur. Non sequitur, Genitiuum solus nominatiuus præcedit: & nullum alium casum solus nominatiuus præcedit, ergo solum genitiuum solus nominatiuus præcedit: & arguitur ab exponentibus ad exponibilem, ergo locus arguendi nullus. Minor est nota. Et probatur maior: exponetes sunt verè vt notum est: & arguitur exponibilem esse falsam. Sequitur bene, solum genitiuum solus nominatiuus præcedit, ergo solus nominatiuus solum genitiuum præcedit: consequens est falsum, vt manifestat prima exponens, scilicet, nominatiuus solum genitiuum præcedit, ergo & antecedens.

Argum. 8.

Ad argumentum cõcessa minori negatur maior. Imo sicut exponentes sunt veræ ita & exponibiles. Sed non valet illa consequentia, vbi transponuntur signa exponibilia. Et multi id solum assignant pro defectu, q̄ variatur probatio. At non sãt est hunc defectum assignare: cum quia alias hoc esset diuerticulum ignorantium, qui vbiunque assignarent hunc defectum, tum etiam quia à determinata ad confusam est bonum argumentum, vt homo non est animal, ergo omne animal homo non est: & tamen variatur probatio. Quare ille non est defectus. Alij assignant defectum à confusa ad determinatam ex parte dely nominatiuus. Sed tunc restaret assignare defectum si argueretur cū distributione, solum omnem genitiuum solus omnis nominatiuus præcedit, ergo solus omnis nominatiuus solum omnem genitiuum præcedit. Igitur defectus est, vrgo existimo, à confusa ad determinatam ex parte ipsiusmet signi, solum. Nam quanq̄ est vniuersale, includit particularitatem. Et ideo in antecedente ly, solum in secundo loco confunditur à priori signo: postq̄ expositio debet incipi à priori. Et in consequente: quia illud signum qd̄ sequebat præcedit, supponit determinatè.

Argum. 9.
& vltimo.

Vltimo arguitur contra modum exponendi gratia pluralitatis. Non sequitur, tantum duo elementa non sunt calida, ergo duo elementa non sunt calida, & oĩa plura elementa quã duo sunt calida, & tamen arguitur ab exclusiua gratia pluralitatis ad eius exponentes, ergo modus exponendi non est bonus, minor est nota. Et probatur maior. Nam exclusiuam nemmo est qui non cõcedat, cum ex quatuor elementis duo solum non sint calida, scilicet, aqua & terra: & tamen secunda exponens est falsa, scilicet, plura q̄ duo sunt calida: nam non sunt nisi alia duo calida, puta ignis & aer. Respondetur negando maiorem. Arguitur enim rectè si illa propositio exponatur gratia pluralitatis. Et sicut secunda exponens est falsa, & exponibilis ipsa. Sed tamen est notandum q̄ nonnunquam exclusiua accipiuntur gratia arietatis etiam si subiectum sit terminus numeralis. Et certè in isto sensu accipitur exclusiua assumpta in argumento quãdo conceditur, scilicet, quod duo elementa non sunt calida, & alia, quæ non sunt de numero illorum duorum sunt calida. Sed tamen vt plurimum, quando subiectum est terminus numeralis, exponuntur gratia pluralitatis, vt tantum nouem homi-

nes non faciunt populum, tantum duæ lineæ rectæ nõ faciunt figuram.

Lectio tertia.

Secundum punctum exclusi

Nota. r. Ex
clusiua con
uertitur in vni
uersalem.

uarum est quomodo conuertantur. De quo in textu cõstituitur vltima propositio, videlicet, propositio exponibilis primi generis, gratia arietatis cõuertitur mutuo in vniuersalem affirmatiuam terminis transpositis: vt tantum animal est homo, ergo omnis homo est animal: & econuerso. Quæ quidem conuersio innititur consequentijs illis. 1. Peripher. ab affirmatiua ad negatiuam, & à negatiua ad affirmatiuam: variato prædicato. Sequitur enim bene, tantum animal est homo, ergo animal est homo, & nihil non animal est homo, per expositionem: rursus, ergo homo est animal, & nullus homo est non animal, per cõuersionem simplicem: rursus nullus homo est non animal, & aliquis homo est (quæ sequitur ex prima exponente) ergo omnis homo est animal, à negatiua ad affirmatiuam posita constantia: atq; adeo (de primo ad vltimum) tantum animal est homo, ergo omnis homo est animal, Econuerso itidem sequitur bene omnis homo est animal, ergo aliquis homo est animal: & nullus homo est non animal. Prima pars sequitur à subalternata ad subalternatam: & secunda ab affirmatiua ad negatiuam variato prædicato. Ex quibus rursus per conuersionem simplicem sequuntur exponentes huius, tantum animal est homo, & per consequens sequitur exponibilis ipsa. Hinc fit exclusiua secundi generis mutuo conuerti in particularem negatiuam. Si verbi gratia hæc tantum animal est homo, conuertitur mutuo in hanc, omnis homo est animal, contra dictoria eius (per regulas bonæ consequentiæ) mutuo conuertitur in contradictoriam alterius. Sequitur secundo quod exclusiua de prædicato singulari conuertitur in singularem: vt tantum Papa est Paulus: ergo Paulus est Papa: & econuerso. Sequitur denique, has propositiones, tantum Imperator possibiliter est aliquis homo, tantum iustus possibiliter est aliquis Turca, & similes esse necessarias, vt manifestant suæ vniuersales.

At vero ex eo ipso fundamen

to, cui innititur hæc regula cõuersionis eliciuntur quinque exceptiones in quibus exclusiua non habet vniuersalem, nec vniuersalis exclusiuam. Prima quando propositio exponitur gratia pluralitatis. Non enim sequitur, tantum duo homines sunt animalia, ergo omnia animalia sunt duo homines: nam quando in initio mundi erant soli primi parentes (cum multis brutis animalibus) exclusiua erat vera, & vniuersalis falsa. Et ratio est quia secunda exponens non datur per terminum contradictorium, & sic non possunt tenere illæ consequentiæ intermediæ. Nec conuertitur, vt aliqui putant, talis exclusiua in vnam de signo collectiuo. Nam eodem casu hæc etiam erit falsa, omnia animalia sunt duo homines. Secunda, quando prima exponens non potest conuerti simpliciter: vt si dicas, tantum homo est species (vt fiat exclusiua à significato simplici dely homo) tunc nõ sequitur, tantum homo est species, ergo omnis species est homo. Tertia, quando prima exponens est virtualiter negatiua: quia exclusiua virtualiter non est primi generis. Quare nulli istarum: tantum homo est, vel non fuit albus tantum homo non contingenter non est albus: habet vniuersalem: quia prima exponens, vt diximus de conuersionibus, est virtualiter negatiua, cum in feratur

Notabi.
Quinq̄
ceptio.

feratur ex negatiua. ¶ Sed hæc tantum homo est & non fuit albus, optime conuertitur mutuo in hanc omne album quod est & non fuit albus est vel fuit homo. Et hæc tantum homo contingenter non est albus, habethanc omne album quod contingenter non est albus possibilem est homo, quia primæ exponentes istarum sunt virtualiter affirmatiuæ. Quarta exceptio. Quando subiectum vniuersalis non completè distribuitur, tunc nullam habet exclusiuam in terminis transpositis, verbi gratia. Nulla istarum, omne animal fuit in arca Noe (pro generibus singulorum) vterque homo est animal, habet exclusiuam. Ratio est, quia ly tantum, vt statim videbimus, distribuit completè prædicatum. ¶ Et ideo arguendo ab vniuersali ad exclusiuam argueretur ab incompleta ad completam distributionem. Quinta exceptio. ¶ Quando in exclusiua non fit exclusio ab opposito totius, vt si dicas: tantum hominis equus est animal (vt fiat exclusio ab opposito genitiui) non conuertitur in vniuersalem. Et ratio est, quia cum in secunda exponente non infinitetur totum subiectum, fit vt ex cõuertente, illius cõstantia, nõ inferatur vniuersalis de prædicato finito. scilicet omne animal est hominis equus. Aliq̃ sunt exceptiones, quæ non possunt cadere sub regulis: quia committitur alius defectus,

At cõtra tertiam exceptionẽ

forte quis arguet, quod hæc exclusiua, tantum homo est vel non est animal, mutuo conuertatur in hanc omne animal est & non est homo, cum tamen prima exponens sit virtualiter negatiua: nam est disiunctiua cuius vna pars est negatiua. Ad quod negatur illam exclusiuam conuertitur in illam vniuersalem: licet consequentia esset bona & mutua: quia non tenet consequentia per conuersionem nec forsã per locum intrinsecum, sed quia tam exclusiua quam vniuersalis est formaliter impossibilis.

Sed cõtra quartam exceptio

nem arguitur. Hæc vniuersalis, cuiuslibet hominis equus currit, conuertitur in hanc mutuo, tantum illud cuius equus currit est homo, cum non possit dari vna vera altera existente falsa: & tamen subiectum vniuersalis non distribuitur completè: ergo quarta exceptio non tenet vniuersaliter. Item contra quintam exceptionem. Hæc exclusiua, Tantum hominis equus currit (vt fit exclusio ab opposito partis) conuertitur in hanc mutuo, omne illud cuius equus currit est homo, ergo quinta exceptio non tenet vniuersaliter. Ad hæc respondetur quod exceptiones intelliguntur de conuersione proprie dicta quando fit de subiecto prædicatum, & de prædicato subiectum: quod non obseruatur in his consequentijs assumptis: sed tenentur istæ per alias consequentijs intermedias. Vt sequitur mutuo, cuiuslibet hominis equus currit, ergo quilibet homo est illud cuius equus currit. Et consequens conuertitur in illam exclusiuam primi argumenti. Et eodem modo sequitur mutuo, tantum hominis equus currit, ergo tantum homo est illud cuius equus currit, & hæc conuertitur in illam vniuersalem secundæ consequentiæ. Parum refert an istæ consequentiæ sint formales. Nam si hæc consequentiæ est similis formæ, tantum hominis equus currit: ergo tantum homo est album cuius equus currit, clarum est consequentijs non esse formales. Sed tamen credo, quod ad instandum in simili forma debet seruari illud relatiuum, vt iacet. Et ideo forte sunt consequentiæ formales.

Ex ista regula conuertendi

exclusiuas sequitur species suppositionis extremorum exclusiuæ quod est tertium punctum exclusiuarum. Et vt latius hoc pateat, id exponimus aliquot regulis. Prima, terminus præcedens dictionem exclusiuam supponit secundum exigentiam signorum, quæ in ipsum feruntur. Vt in hac cuiuslibet hominis tantum equus est hinnibilis, ly hominis, supponit distributiue: & in hac, hominis tantum equus est hinnibilis, supponit determinate. Quo fit, tales propositiones immediate esse resoluedas ratione illorum terminorum præcedentium antequam exponantur ratione dictionis exclusiuæ.

Secundaregula. Dictio exclu

sua gratia aletatis confundit terminum in quem proxime fertur, & distribuit prædicatum. Hanc regulam cognoscimus per vniuersalem exclusiuam. Nam si tantum animal est homo, æquale huius, omnis homo est animal, fit vt extrema supponant eodem modo. Hoc intelligitur in propositionibus de modo loquendi consueto. Nam si dicas, tantum. b. homo omne animal est, subiectum supponit determinate. ¶ Ex hoc sequitur extrema istarum, tantum animal est homo, tantum animal omnis homo est, non supponere eodem modo. Nam in prima, ly animal, confunditur in ordine ad ly homo sicut in sua vniuersali, omnis homo est animal: sed in secunda non confunditur in ordine ad prædicatum, imo prima exponens est hæc, animal omnis homo est. Quare prima est vera & secunda falsa. Et ratio huius diuersitatis est: quia in prima prædicatum distribuitur a ly tantum, & ideo tantum confundit subiectum in ordine ad prædicatum. Sed in secunda prædicatum nõ distribuit a ly tantum: sed peculiariter a ly omnis. Et ideo cõfusa subiecti nõ stat in ordine ad prædicatum: sicut supra declarauimus in hac. Cuiuslibet hominis equus nõ est animal: ly equus, nõ confunditur in ordine ad prædicatum, sequitur secundo quod regula hæc secunda debet intelligi solum in exclusiuis primi generis habentibus vniuersalẽ. Quare in hac, tantum hominis equus currit (vt fiat exclusio ab opposito partis) prædicatum non distribuitur: quia illa exclusiua non habet vniuersalem. Nec valet descensus copulatiuus sub illo prædicato. Nam si homines, & equi a solis hominibus possessi currerent, exclusiua esset vera, & singulares prædicati essent falsæ in quibus demonstrarentur homines. Tertio sequitur quod prædicatum exclusiuæ non distribuitur nisi pro supposito, pro quibus restringitur in vniuersali. Vt quia vniuersalis huius exclusiuæ, tantum Deus necessario est ens, est hæc, omne ens quod necessario est ens possibiliter Deus: vbi ly ens, restringitur pro necessarijs, fit vt prædicatum exclusiuæ non distribuatur, nisi pro necessarijs, quod patet: quia illa exclusiua est vera: & singularis sub prædicato vbi demonstraretur creatura esset falsa. In summa ad cognoscendum suppositionem exclusiuæ primi generis, recurendum est ad vniuersalem. Ex quo sequitur quod sub subiecto exclusiuæ non valet ascensus nisi disiunctiue: sed sub prædicato licet ascendere & descendere copulatiue. In hac vero, tantum animal omnis homo est, non licet immediate ascendere sub prædicato, cum subiectum stet determinatè in ordine ad ipsum. Ob id que singulares essent vera, & exclusiua falsa. At quia in his, tantum homines homo & homo sunt, tantum equus cuiuslibet hominis quilibet equus est, prædicatum determinatur a dictione exclusiuæ, licet ascendere & descendere

Sũm. Do. Sor.

N

scendere

Not. 3.

Regula. 1.

Nota. 4.

Regula. 2.

Argum. 1.

Argum. 2.

scendere vnica acceptione sub toto predicato, non tamen seorsum sub partibus: quia totum distribuitur vnica acceptione aly tantum, & non partes, ita vt singulares sint istæ. Tantum homines hoc quod est homo & homo sunt, tantum equus hoc quod est cuiuslibet hominis quilibet equus est. Sed tamen si ascenderes sub determinatione, tunc casu quo singuli homines singulos equos possiderent, singulares essent vera & exclusiua falsa. Nec in hac, tantum equus est hominis equus, licet descendere, nisi sub toto predicato. Nam si descendas sub ly hominis, copulatiua exclusiua est vera & multæ singulares falsæ, rebus vt nunc.

Nota. 5.
Regula. 3.

Tertia regula, quando extremum in quo fertur signum exclusiuum, modificatur alijs signis quam signo exclusiuo, supponit secundum existentiam illius. Vt subiectum huius, tantum. b. homo est animal, supponit determinate. Et subiectum huius, tantum omne animal est homo, supponit distributiue. Et perspicacius, ac tutius: resoluntur tales propositiones per ascensum & descensum immediatum antequam exponantur: vt prima per ascensum disiunctiuum, & secunda per copulatiuum. Ex his colligitur differentia inter has tres propositiones, tantum animal est homo, tantum animal omnis homo est tantum. a. animal omnis homo est. Nam in prima licet immediate ascendere & descendere sub predicato: & est vera, rebus vt nunc. In secunda vero non licet, quia subiectum stat determinate & æquiualeat huic tantum. b. animal omnis homo est, vt supra declauiimus. Sed in tertia licet ascendere & descendere sub predicato, sicut in prima. Nam prima exponens secundæ est hæc, animal omnis homo est: & prima tertiæ, a. animal omnis homo est, quare prima & tertia sunt æquiuales & veræ, & secunda falsa. Nec certe sunt audiendi propter rationem dictam quia in prima exponente huius, tantum animal omnis homo est dicitur, a. animal omnis homo est. Quod adhuc confirmatur. Nam eadem ratione prima exponens huius, tantum creatura non est ens, deberet esse hæc, a. creatura non est ens, vt subiectum confundatur in ordine ad predicatum: & sic illa propositio esset vera: quod est inopinabile.

Regula. 4.

Quarta regula. Quando exclusiua non potest habere vniuersalem, non est certa regula suppositionis terminorum. Quare tales propositiones non sunt probandæ per resolutiones extremorum, sed per expositionem dictionis exclusiua, verbi gratia, quia hæc exclusiua, tantum angelus & ens sunt ens (vt fiat exclusio ab opposito partis) non habet vniuersalẽ, vt supra diximus, non est certa regula de suppositione illorum terminorum. Et casu quo sit vnus solus angelus, cum Deo, vna singularis est vera sub secunda parte copulati in qua demonstraretur angelus, & tamen exclusiua est falsa. Et si accipias pro predicato ly, creatura, eodem casu exclusiua est vera: & vna singularis sub eadem secunda parte est falsa, in qua demonstraretur Deus. Quare nec licet ascendere sub illa disiunctiue, nec descendere copulatiue. Nec licet talis ascensus, aut descensus sub predicato. Nam eodem casu, vbi predicatum est ly ens, vna singularis est vera sub predicato, demonstrando angelum, & tamen exclusiua est falsa. Et si accipias hanc, tantum angelus & angelus sunt ens, exclusiua est vera & vna singularis est falsa sub predicato, demonstrando Deum. Sed hæc pauca exempli gratia sufficiant, ne in abyssum immergamur sophismatum.

His suppositis arguitur cõtra Argum.

conclusionem textus & expositionem eius. Hæc vniuersales, omnis homo est. b. animal, omnis homo omne animal est, in nullam conuertuntur exclusiuam: & tamen secundum regulas positas deberent conuerti, ergo regulæ non sunt bonæ. Probatur maior: quia maxime conuertentur in hac, tantum animal est homo, quæ tamẽ est vera, & vniuersales falsæ. Respondetur negando maiorem. Imo vero notanda est regula vniuersalis. Omnis propositio vniuersalis affirmatiua (vbi totum subiectum complete distribuitur, conuertitur in exclusiuam, in cuius prima exponente termini supponant eodem modo sicut in vniuersali, verbi gratia, omnis homo est. b. animal, conuertitur in hanc, tantum. b. animal omnis homo est: quia in prima, exponente, scilicet, animal omnis homo est, termini supponunt sicut in vniuersali. Et eadem ratione conuertitur in hanc, quæ illi æquiualeat: tantum animal omnis homo est. Et hæc, omnis homo omne animal est, conuertitur in hanc, tantum omne animal omnis homo est. Et hæc, omnis homo est animal: præterquam, quod conuertitur in hanc, tantum animal est homo, conuertitur etiam in hanc, eius æquiualem, tantum. a. animal omnis homo est. Itaque assumpta quacunque vniuersali affirmatiua de subiecto complete distributo, transponantur extrema eodem modo supponentia, & addatur subiecto dicitio exclusiua: & in illam exclusiuam conuertitur illa vniuersalis mutuo. Et ratio est: quia illa vniuersalis conuertitur tunc cum prima exponente: & cum eadem vniuersalis inferat conuertentem secundæ exponens, ab affirmatiua ad negatiuam: fit vt vniuersalis conuertatur cum exclusiua, vt quis facile potest experiri. Imo vero quando predicatum primæ exponens distribuitur complete, & subiectum supponit determinate aut distributiue tunc illa non potest verificari, nisi predicato habente vnicum suppositum. Et ideo prima exponens infert, formaliter secundam exponentem. Vt si, a. omne. b. est, vel si omne. a. omne. b. est, sequitur vt nihil aliud ab. a. omne. b. sit: & per consequens prima exponens conuertitur cum tota exclusiua.

Secundò principaliter argui- Argum.

tur non sequitur, omnes homines. a. homo & omnis homo sunt: ergo tantum homo & omnis homo sunt homines: nam casu quo essent duo homines, vniuersalis est vera, & prima exponens exclusiue est falsa, scilicet, homo & omnis homo sunt homines: & tamen arguitur ab vniuersali ad exclusiuam (supponimus enim exclusionem fieri ab opposito totius) ergo. Quod si dicas argumentari à confusa ad determinatam ex parte primæ partis copulati in ordine ad secundam: sequitur inde vniuersalem illius exclusiua debere esse hanc, omnes homines. b. homo & omnis homo sunt quod est falsum: nam in simile forma hæc est vera, tantum homo & omnis equus sunt portantia lapidem, hac existente falsa, omnia portantia lapidem. b. homo & omnis equus sunt, casu quo Brunellus cum Petro oportet vnum lapidem & cum Paulo alterum, & non sint animalia. Ad argumentum concessa maiore negatur minor, non enim recte arguitur, sed exclusiua eius est hæc, tantum. a. homo & omnis homo sunt homines. Vbi notanda est regula quod quando conuertitur vniuersalis de copulato extremo, debent partes illius copulati supponere in exclusiua, sicut in vniuersali. Et quia prima pars copulati in vniuersali supponebat simpliciter confuse in ordine ad secundam,

dam, ita debet manere in exclusiua. Et ad replicam itidem negatur illam esse vniuersalem illius exclusiua. Nam in exclusiua, tantum homo & omnis homo sunt homines, secundum regulam suprapositas prima pars copulati supponit determinate in ordine ad subiectum & confusa in ordine ad predicatum: quia secunda pars non distribuitur a ly tantum confundente primam, tamen predicatum distribuitur ab illo. Et ideo vniuersalis eius est hæc, omnes homines homo & omnis homo sunt: vbi prima pars copulati supponit confusa in ordine ad subiectum & determinate in ordine ad secundam partem. Sed exclusiua alterius vniuersalis, scilicet, omnes homines, b. homo, & omnis homo sunt, est hæc, tantum, b. homo & omnis homo sunt homines quæ clarius probabitur per ascensum disunctiuum sub prima parte copulati.

Argum. 3. Tertio principaliter arguitur,

non sequitur, tantum animal est hominis equus: ergo cuiuslibet hominis quilibet equus est animal: nam rebus vt nunc, antecedens est verum & consequens falsum: & tamen arguitur ab exclusiua ad eius vniuersalem, ergo locus arguendi nullus. Ad hoc argumentum concessa maiore, negatur minor: non enim bene arguitur. Est namque notanda tertia regula quod quando predicatum exclusiua est complexum, totum distribuitur vnica acceptione: & ideo si debet conuerti in vniuersalem subiectum illius debet illo modo distribui. Quare vniuersalis illius exclusiua est hæc. Quilibet hominis equus est animal. Et vniuersalis huius, tantum animal cuiuslibet hominis equus est, est hæc, omnis equus qui est cuiuslibet hominis equus est animal. Et vniuersalis huius, tantum animal cuiuslibet hominis quilibet equus est, est hæc, ois equus qui est cuiuslibet hominis equus est animal. Ex quo sequitur hanc, cuiuslibet hominis quilibet equus est animal vbi subiectum distribuitur pluribus acceptionibus nullam habere exclusiuam.

Argum. 4. Quarto arguitur: non sequitur

tantum homo videt se: ergo omne videns se est homo, relatiuo referente vtrouique illum terminum, homo, & tamen arguitur ab exclusiua ad vniuersalem: ergo locus arguendi nullus. Minor est nota, postquam relatiuum eodem modo accipitur. Et probatur maior. Nam casu quo singuli homines videant seipsos, & omnes alios, & nihil aliud ab homine videat hominem, exclusiua est vera & vniuersalis falsa, vt notum est descendenti: sub predicato quod est antecedens relatiui. Ad argumentum conceditur maior. Arguitur enim respectu de ly homo, a confusa in ordine ad ly tantum ad determinatam in ordine ad distributionem de ly videns. Etenim in exclusiua non licet resolueri subiectum ante quã exponatur exclusiua: sed tamen in vniuersali prius resoluedum est predicatum quod est antecedens relatiui, quam subiectum. Quare illa exclusiua non potest habere vniuersalem. Et illa vniuersalis conuertitur in hanc exclusiuam, tantum, b. homo videt se, vt prius resoluitur subiectum disunctiua quam exponatur dictis exclusiua. Si vero in exclusiua, tantum homo est videns se, relatiuum referat determinabile, videns, iam diximus superior illam conuerti in hanc vniuersalem, omne videns se est homo, relatiuo idem referente. Sed replicatur quod exclusiua sumpta in argumento sit falsa in illo casu. Nam secunda exponens est falsa, scilicet, nihil aliud ab homine videt se, imo aliud ab homine videt se, vt patet per ascensum copulatiuum sub ly homine:

quod est antecedens relatiui: nam aliud a Petro videt Petrum, & aliud a Paulo, videt Paulum, & c.

Respondetur negando veritatem illius aliud ab homine videt se, nec potest fieri ascensus sub ly homine, antequam resoluitur totum aliud ab homine. Et in illo casu non potest demonstrari res alis ab homine quæ videat hominem.

Vltimo arguitur, non sequitur Argum. 5.

tantum Deus substantia fuit, ergo omnis substantia Deus fuit. Nam antecedens erat verum & consequens falsum in primo instanti esse quo incipit esse mundus: & tamen arguitur ab exclusiua ad vniuersalem: quia si aliquis esset defectus, maxime ex parte ampliationis, qui tamen nullus apparet, cum vtrouique ambo extrema præcedant copulam. Respondetur concessa maiore negando minorem: arguitur enim respectu de ly substantia, a minus ad magis amplum distributiue. Nam in exclusiua, esto predicatum præcedat copulam, tenetur pro illo quod fuit quantum ad veritatem propositionis: sed in vniuersali, quia ponitur a parte subiecti, stat pro omni illo quod est vel fuit substantia. Itaque in primo instanti esse mundi, ly substantia, in exclusiua supponit pro Deo: & in vniuersali pro illo & omni substantia creata. Et ratio huius est, quia propositio de præterito semper requirit suam de inesse veram etiam si ambo extrema præcedant. Et ideo in terminis irresolubilibus tantumdem valet, Deus substantia fuit, & Deus fuit substantia: & eodem modo restringitur predicatum: licet in terminis resolubilibus non sit idem, Petrus albus fuit & Petrus fuit albus. Et ideo vniuersalis illius exclusiua est hæc, omnis substantia quæ substantia fuit, est vel fuit deus. Si tamen argueretur, sine distributione, beneficeretur, Deus substantia fuit, ergo substantia Deus fuit. Idem est obseruandum in alijs copulis vniuersalibus. Non enim sequitur, tantum Deus ens necessario est, ergo omne ens Deus necessario est. Sed inferendum est, ergo omne ens quod necessario est possibiliter est Deus. Nec sequitur, tantum creatura ens contingenter est, ergo omne ens creatura contingenter est. Sed inferendum est, ergo omne ens quod contingenter est possibiliter est creatura: sed de his satis.

Lectio quarta.

Supereft tandem pro vltimo

puncto tradere modum constituendi oppositiones in exponibilibus. Et quidem in constituenda contradictione nulla est difficultas: constituitur enim per propositionem negationis vt propositiones secundi generis contradicant propositionibus primi, & propositiones quarti generis contradicant propositionibus tertij. Sunt verumtamen nonnullæ regulæ magis particulares pro omni genere oppositionum. Prima. Nullæ duæ propositiones exponibiles ambæ copulatiua aut ambæ disunctiua sunt contradictoriae. Nam in primis manet eadẽ vniuersalitas ex parte de ly, & in secundis eadem particularitas ex parte de ly vel. Secunda pro propositionibus quæ non sunt immediate exponibiles. Nullæ duæ propositiones exponibiles ambæ copulatiua, in quibus manes eadem particularitas resoluibilis immediate disunctiua, participant aliquam legem, quia manet eadem particularitas immediate resoluibilis eadem vniuersalitas ex parte signi exponibilis. v.g. admissa fictione de ly, b. (quia non possumus aliter

Not. 1.

Regulæ. 4. Oppositio- num.

Sum, Do, Sor. N 2 exempla

exempla ponere) hæc tantum, b. animal est homo, tantum b. animal non est homo nullam legem participant. Si enim inter animalia sit tantum vnus homo, & vnus equus, ambæ sunt veræ, & rebus vt nunc ambæ sunt falsæ. Et eadem ratione si sint duæ exponibiles, ambæ disiunctiue, & manet eadem vniuersalitas in vtraque immediate resoluibilis, nullam legem participant, vt patet in contradictorijs istarum præposita negatione vtrique. Tertia regula pro propositionibus, quæ sunt immediate exponibiles. Omnes propositiones exponibiles immediate, ambæ copulatiuæ, quarum aliqua exponens vnus repugnat in veritate alicui exponenti alterius, & aliqua non repugnat in falsitate exponentibus alterius sunt formaliter contrariæ, v. g. hæc tantum animal est homo tantum animal non est homo sunt contrariæ quia secunda exponens vnus repugnat secundæ alterius in veritate, & non repugnat in falsitate: cum sint contrariæ. Et pariter hæc tantum omne animal non est homo, quia primæ exponentes sunt contrariæ. Et hæc, tantum animal est homo, tantum omne animal non est homo, sunt pariter contrariæ quia primæ exponentes repugnant in veritate cum sint contradictoriæ, & secundæ exponentes non repugnant in falsitate. Itaque non requiritur quod duæ exponentes sint contrariæ, nec participant aliquam legem, sed quomodo cunque vna exponens vnus repugnet alteri in veritate: & illa vel alia non repugnet exponentibus alterius in falsitate. Hæc regula est vniuersalissima, non solum in exclusiuis: sed in omnibus exponibilibus. Et ratio est manifesta. Nam cū ad veritatem exponibilium quæ exponuntur copulatiue requiratur veritas omnium exponentium, sequitur quod si vna vnus, & alia alterius non possunt esse simul veræ, nec ipsæ exponibiles possunt esse simul veræ. Et si vna vnus & alia alterius possunt esse simul falsæ exponibiles ipsæ possunt esse simul falsæ. Quo fit vt contradictoriæ talium exponibilium sint subcontrariæ. Sed contra hanc regulam est argumentum. Nam tunc sequeretur quod vna propositio esset contraria sibi ipsi, scilicet, omne ens præter creaturam est ens, omne ens præter creaturam non est ens: quia secunda exponens vnus, scilicet, omnis creatura est ens: & tertia alterius. Nulla creatura est ens, sunt contrariæ. Negatur consequentia. Intelligitur enim regula, quod tales exponentes sint contrariæ secundum habitudinem qua sunt exponentes talium exponibilium. Modo si accipiantur in simili forma istæ exceptiue omne ens præter creaturam est substantia, secunda & tertia exponens non participant in prædicatis. Quarta regula. Omnes propositiones, quæ conuertuntur cum duabus contradictorijs sunt contradictoriæ, & quæ conuertuntur cum duabus contrarijs sunt contrariæ, & quæ conuertuntur est duabus subcontrarijs sunt subcontrariæ. Regula est manifestissima, verbi gratia, tantum animal omnishomo est non tantum animal est homo, sunt contradictoriæ: quia prima æquiualeat huic omnishomo est animal, inquam conuertitur, & secunda æquiualeat huic, homo non est animal, quæ est contradictoria illius vniuersalis, inquam conuertitur sua contradictoria exclusiua.

Nota. 3.

Ex his sequitur primo quod in exclusiuis, sicut in cæteris categoricis, potest constitui rotulus oppositionum. Exempli gratia. Ex his quatuor exclusiuis, tantum animal est homo, tantum animal non est homo, non tantum animal est homo, non tantum animal non est homo, prima & secunda sunt contrariæ, tertia & quarta subcontrariæ: prima & tertia cō-

tradioriæ, sicut secunda & quarta. Sequitur secundo propositiones immediate exponibiles non comprehenduntur strictè sub regulis oppositionum categoricarum. Nā istæ propositiones, tantum animal est homo tantum animal non est homo, sunt contrariæ in quibus tamen manet eadem particularitas subiecti in vtraque. Et ratio est quia non censentur quantum ad hoc categoricæ, sed hypotheticæ, postquam immediate resoluuntur in hypotheticas.

Latius extendimus istas regulas in priori editione. Sed labor erat & grauis & vanus.

Nec est necesse hic multiplicari argumenta: quia nõ possumus tangere difficultatem nisi vel contra regulas oppositionum in generali, vel contra regulas exponendi, quæ tamen superius satis examinata sunt.

Caput secundum.

Secundum genus exponibilium est propositionū exceptiuarum. Propositio exceptiua est, quæ modo dicitur hoc syncategoremate, præter, & similibus. At qui quatuor sunt genera exceptiuarum. Primum est purè affirmatiuarum: vbi videlicet & verbum affirmatur, & modus: vt omne animal præter hominem est irrationale. Secundum purè negatiuum, vbi videlicet vt unque negatur, vt nõ omne animal præter hominem est irrationale. Tertium earum quæ sunt affirmatiuæ de modo, & negatiuæ de verbo: vt omne animal præter hominem non est rationale. Quartum earum quæ sunt negatiuæ de modo: & affirmatiuæ de verbo, vt non omne animal præter hominem non est rationale. Propositio primi generis exponitur copulatiuè per tres exponentes videlicet per præiacentem, & vniuersalem affirmatiuam: in qua affirmatur terminus à quo fit exceptio de parte excepta: & vniuersalè negatiuā, in qua negat prædicatū de eadem parte excepta, vt omne animal præter hominem est irrationale, omne animal aliud ab homine est irrationale: & omnis homo est animal, & nullus homo est irrationalis. Propositio exceptiua secundi generis exponitur disiunctiue, per contradictorias exponentium propositionis primi generis. Propositio exceptiua tertij generis exponitur copulatiuè, per præiacentem & vniuersalem affirmatiuam: in qua prædicatur terminus à quo fit exceptio de parte excepta: & vniuersalem itidem affirmatiuam in qua affirmatur prædicatum de eadem parte excepta: vt omne animal præter hominem non est rationale, omne animal aliud ab homine non est rationale: & omnis homo est animal: & omnis homo est

est rationalis. Propositio exceptiua quarti generis exponitur diiunctiue per contradictorias exponentium propositionis tertij generis: quæ quatuor exponentium generibus dictionibus designantur. Lauate commoti peccata hyssopo.

Lectio prima.

Inter exponibiles secundum

locum habent exceptiua, vt supra dictum est. Quarum expositiones traduntur in textu. Vbi primum notandum dictiones exceptiuas esse ly, præterquam, excepto, & si quæ aliæ sunt huiusmodi. Particula, nisi licet sensum faciat conditionalem (valet enim perinde atq; si non) habet tamen sensum vicinum exceptiua, vt cum diximus, vix reperitur virtus nisi in cælo id est, præterquam in cælo. Et, vt notat Paulus Venetus ly, nisi non congrue excipit nisi à distributione negatiua, formali vel virtuali: vt nullus saluabitur nisi qui legitime certa verit, vix reperitur aurum nisi in India. & c. Sed hoc ad Grammaticam pertinet examinare.

Nota. 1.

Nota. 2.

Quatuor termini exceptiui.

Secundo notandum quod in

propositione exceptiua quatuor sunt termini considerandi, scilicet, terminus à quo fit exceptio: qui est ille quem sequitur dicitio exceptiua: & pars extra capta, seu melius pars excepta: qui est accusatiuus, aliusue casus qui proxime sequitur dictionem exceptiuam & prædicatum, in quo fit exceptio: & dicitio ipsa exceptiua, per quam fit exceptio. At qui, ad congruitatem exceptiua duæ requiruntur conditiones. Prima quod terminus exceptus sit quodammodo inferior ad terminum à quo fit exceptio, id est, quod ex modo eorum significandi non repugnet quin terminus à quo fit exceptio possit verificari de omnibus suppositis termini excepti, & de aliquibus alijs. Non enim congrue excipitur nisi pars à toto. Incepte nanque diceret, omnis homo præter animal, aut præter equum. Sed ista admittende sunt, omne animal præter album, omne album præter dulce, & c. quoniam terminus exceptus non sit quidditatiue inferior, sicut si diceret, omne animal præter hominem. Intelligitur hæc conditio si dicitio exceptiua accipiat exceptiue. Nam si accipiat diminutiue, id non requiritur: vt si dicas decem homines exceptis duobus non faciunt populum. Secunda conditio est quod terminus à quo fit exceptio sumatur cum signo vniuersali, siue distribuatur, siue non: vt omne animal præter hominem est irrationale non omne animal præter hominem est irrationale. Neque hæc conditiones (vt quibusdam videtur) sunt censendæ voluntariæ. Nam fundantur in regulis Grammatices.

Nota. 3.

Extrema exceptiua.

Tertio notandum est circa di

ffinitionem extremorum exceptiua & aliqui putant subiectum exceptiua esse totum complexum ex termino à quo fit exceptio & parte excepta, quod est subiectum primæ exponentis. Et secundum istos prima exponentis esset præiacens exceptiua. Sed licet non adeo referat, postquam quæstio est de nomine, nihilominus verisimilius est subiectum esse solum terminum à quo fit exceptio. Primo, quia totum illud, animal præter hominem, non facit illic vnum congruum complexum. Secundo, quia dicitio exceptiua cum parte extra capta est velut modus modificans totam exceptiuam, sicut ly

tantum: & ideo non efficitur pars subiecti. Et secundum hoc præiacens exceptiua, non est prima exponens, sed vniuersalis, quæ restat dempta, dictione exceptiua, & patet extra capta, vt præiacens huius, omne animal præter hominem est irrationale: est hæc, omne animal est irrationale: sicut præiacens exclusiua est propositio, quæ restat dempto signo exclusiua Sed hoc supposito dubium est, vt subiectum exceptiua restringatur à parte extra capta, quantum ad suppositionem, verbi gratia, vt subiectum huius, omne animal præter hominem est irrationale, restringatur: vt solum supponat pro animali alio ab homine. Sunt qui opinantur. Sed tamen nobis non est verisimile. Imo credimus ly, animal supponere vniuersaliter pro omni animali. Et ratio est: quia dicitio exceptiua non denotat subiectum non supponere pro parte extra capta: imo quando dicitio affirmatur, tunc in secunda exponente verificatur terminus à quo fit exceptio de parte extra capta, sed excipit suppositum talis termini à ratione prædicati: vt denotet prædicatum non conuenire illi.

Nota. 4. propositio de excepto extremo,

Quarto notandum, quod non

possunt hic distingui propositiones de excepto extremo ab exceptis ita proprie sicut in exclusiuis. Nam vel propositio de excepto extremo conuertitur cum exceptiua, vel est inepta. Exempli gratia. Sunt qui accipiant hæc propositionem, omne animal præter hominem est irrationale, tanquam de excepto subiecto: vt sit sensus, omne animal quod non est homo est irrationale. Et in eodem sensu debent concedere istam, omne animal præter hominem est substantia: quia non requiritur veritas tertiæ exponentis negatiua: sed solum quod omne animal quod non est homo sit substantia. Sed certe huiusmodi propositiones non faciunt latine tales sensus. Nam hæc est significatio dictionis exceptiua, vt aliquid suppositum excipiat à subiecto, à quo remoueat prædicatum. Et ideo nullam fecimus mentionem in textu de propositionibus de excepto extremo.

Nota. 5.

Quinto notandum, quod ma

teria exceptiuarum quatuor punctis absoluitur, sicut materia exclusiuarum: videlicet si sciamus quomodo exponantur, quomodo termini superponant, quomodo opponantur, & quomodo conuertatur. Quod ad primum attinet, quatuor sunt in textu genera exceptiuarum sicut exclusiuarum, Nec sunt distinguenda octo genera, vt aliqui volunt, Dicunt enim hanc omne animal non præter hominem est irrationale, esse in quinto genere, & contradictoriam eius in sexto: & hanc omne animal non præter hominem non est irrationale, in octauo. Nam ista genera præterquam quod propositiones sunt barbaræ, sub alijs generibus comprehenduntur. Quintum enim genus reducitur ad secundum & septimum ad quartum. Vnum tamen est hic adnotandum: quod negatio nominalis, sicut frontis copulatiua præposita non negat copulam hypotheticalem: ita nec appositia in principio exponibilis negat sinum exponibile, quod in hac parte censetur hypotheticum postquam exponitur hypothetice. Quare hæc, nullum animal præter hominem est rationale, non est propositio secundi generis, sed tertij exponibilis copulatiue.

Nota. 6.

Modi exponendi exceptiuarum

perspicui sunt in textu nec indigent expositione. Non vsi sumus in prima exponente termino infinito, cū Modernis: sed relatiuo aletatis, cum antiquis quia

Quantitas ex
ponantiam.

melius sonat Latine animal aliud ab homine, quam animal non homo. Et maxime: quia termini infiniti respectu copulae de extrinseco tempore obscuritatem offundunt, ut videbimus inter arguendum. Aliquando tamen causa breuitatis, utemur termino infinito, & aliquando copulae implicationis: ut, omne animal praeter hominem tripliciter exponamus, scilicet, omne animal aliud ab homine: omne animal non homo omne animal quod non est homo. Item diximus, propositionem primi generis exponi per tres vniuersales: quia loquimur de illis, ubi pars excepta est terminus communis: Dicitio enim exceptiua distribuit terminum rectum ab illa. Si vero pars excepta fuerit singularis, secunda & tertia exponentes semper debent esse singulares. Sed prima exponens semper debet esse vniuersalis, vel sumpta cum signo vniuersali. Sed quod attinet ad qualitatem: prima exponens vniuersaliter est eiusdem qualitatis cum exceptiua: & tertia oppositae qualitatis. Secunda vero, in exceptiuis primi & tertij generis, ubi dicitio exceptiua affirmatur, est affirmatiua: in secundo vero & quarto genere, ubi dicitio exceptiua negatur, est negatiua. Quantitas & qualitas harum exponentium continentur his quatuor dictionibus, lauate, com moti, peccata, hyposo. Prima videlicet denotat, exponentes primi generis esse duas vniuersales affirmatiuas & tertia vniuersale negatiua. Secunda denotat, exponentes secundi generis esse contradictorias, scilicet, duas particulares negatiuas, & tertia particulares affirmatiuas. Tertia vero denotat, exponentium tertij generis primam esse vniuersalem negatiuam, alias duas vniuersales affirmatiuas. Quarta denique significat, exponentium quarti generis contradictorio modo primam esse particulares affirmatiuas, & alias duas particulares negatiuas.

Qualitas.

Nota. 7.
Suppositio-
nam regula.
la. 3.

Secundum punctum excepti

uarum est de suppositionibus terminorum exceptiua. Vbi sit prima. Terminus a quo sit exceptio supponit secundum exigentiam signorum, quae feruntur in illum: ut in primo genere supponit distributiue, & in secundo determinate. At non licet ipsum per inductionem resolueri ante expositionem: tum propter in congruitatem, quae esset, verbi gratia, in hac, hoc animal praeter hominem est irrationale: tum quia non valet descensus. Nam haec est vera, omne animal praeter hominem est irrationale, & quaelibet singularis esset falsa: ubi sub ly, animal, demonstraretur brutum: ut patet per secundam exponentem, omnis homo est hoc animal. Secunda regula. Pars excepta, si sit terminus communis distribuitur a dictione exceptiua si affirmatur: licet secundum Petrum Hispanum & antiquos supponat simpliciter: sed parum refert quod supponat distributiue. Cuius signum est, quia in secunda & tertia exponente distribuitur. Et licet ascendere pure copulatiue sub illa in exceptiuis primi & tertij generis non tamen licet descendere, eo quod argueretur, ex parte subiecti primarum exponentium: ab inferiori ad superius distributam: ut patet in hac consequentia. Omne animal praeter hominem est irrationale, ergo omne animal praeter Petrum est irrationale. Tertia. Suppositio praedicati non potest certo designari, nam in prima exponente non distribuitur, & in tertia distribuitur. Unde sub illo non licet ascendere disunctiue: & per consequens non supponit determinate. Non enim sequitur, omne animal praeter hominem est hoc sensibile (demonstrando brutum) ergo omne animal praeter hominem est sensibile: nam casu quo nul-

lum aliud esset animal brutum nisi illud demonstratum, antecedens esset verum, & consequens falsum nec valet sub illo descensus copulatiuus, & per consequens non supponit distributiue. Non enim sequitur, omne animal praeter hominem est irrationale: ergo omne animal praeter hominem est hoc irrationale, rebus ut nunc.

Tertium punctum positum

est in constituendis oppositionibus, quae per ea quae dicta sunt de exclusiuis facile cognoscuntur. Et regulae sunt fere eadem. Contradictio enim in primis eodem modo constituitur, per praepositionem negationis: propositiones secundi generis contradicunt propositionibus primi & propositiones quarti contradicunt propositionibus tertij. Unde sequitur sicut in exclusiuis quod nulla duae exceptiuae exponibiles ambae copulatiuae, aut ambae disunctiuae sunt contradictoriae: quia in primis manet eadem vniuersalitas, & in secundis eadem particularitas. Sed & pro alijs generibus oppositionum seruit eadem regula quae in exclusiuis. Nepe, si sunt duae exceptiuae, quae ambae copulatiue exponuntur & aliqua exponens vnius alicui alterius in veritate formaliter repugnat, & exponentes ambarum non repugnant in falsitate, sunt contrariae, verbi gratia. Istae duae, omne animal praeter hominem est irrationale, omne animal praeter hominem non est irrationale, sunt contrariae: quia prima exponens vnius alicui alterius in veritate formaliter repugnat, & exponentes ambarum non repugnant in falsitate, sunt contrariae. Imo vniuersaliter propositiones primi & tertij generis contrariantur: & propositiones secundi & quarti subcontrariantur si consentent ex eisdem terminis: nullo alio variato praeter qualitatem copulae: ut in his omne animal praeter hominem est irrationale, omne animal praeter hominem non est irrationale. Non omne animal praeter hominem non est irrationale. Non omne animal praeter hominem est irrationale.

Nota. 8. Op
positioni.

Ex his, quae dicta sunt subse-

quuntur tres regulae, quae hic solent adnotare Summu listae. Prima omnis vniuersalis in parte vera & in parte falsa, potest reddi vera per exceptionem suppositiui, pro quibus redditur falsa: ut, quia haec omne animal est irrationale, est vera pro brutis & falsa pro hominibus, efficitur vera hoc modo, omne animal praeter hominem est irrationale & haec omne animal non est rationale, efficitur hoc modo vera, omne animal praeter hominem non est rationale. Vniuersalis in parte vera & in parte falsa: est illa, quae sub termino distributo habet aliquas singulares veras, & aliquas falsas. Quare haec, incipit omnis homo esse (casu quo nunc essent aliqui homines: qui nunc inciperent esse & aliqui non inciperent) non est in parte vera & in parte falsa. Imo est simpliciter falsa: quia non est resoluibilis immediate per illas singulares, sed per exponentes de ly incipit. Neque ista omne animal fuerit in arca Noe (subiecto incomplete distributo) est in parte vera & in parte falsa: sed simpliciter vera, quandoquidem habet aliquas singulares falsas: quia non resoluitur copulatiue per illas. Sed esset in parte vera & in parte falsa, si aliqua species esset de qua nullum animal fuisset in arca Noe. Et eadem ratione. Vterque homo loquitur (duobus hominibus loquentibus & ceteris tacentibus) non est in parte vera & in parte falsa, imo simpliciter vera. Et esset tamen in parte vera & in parte falsa, si solum essent duo homines, quorum alter loqueretur & alter taceret. Sed tunc non posset reddi vera per exceptionem, quia non est vera per tot suppo-

Nota. 9.
Regul. 3.

Not.
Loc.

Arg.

lita,

sita, quot requiruntur secundum restrictionem de ly, uterque puta pro duobus. Secunda regula est conuertens prima, scilicet. Omnis exceptiua copulatiua exponibilis repugnat suae praeciuenti. Vt ista formaliter repugnat in quibuscunq; terminis, omne animal praeter hominem est irrationale, omne animal est irrationale: quia ex praeciuenti & secunda exponente sequitur contradictoria seu contraria tertiae, hoc modo. Omne animal est irrationale, omnis homo est animal, ergo omnis homo est irrationalis. in barbara: & eodem modo repugnant istae omne animal non est irrationale, omne animal praeter hominem non est irrationale.

¶ Nam sequitur bene, omne animal non est rationale, omnis homo est animal, ergo nullus homo est rationalis: in celarent. Vnde, si aliquando committeretur defectus arguendo a praeciuenti cum secunda exponente, ad contrariam tertiae, non esset necessarium praeciuentem repugnare exceptiuae. Vt haec non repugnant, utrumque animal est irrationale & varonque animal praeter hominem est irrationale: nec haec, quasi omne animal perfectum est quadrupes & quasi omne animal perfectum praeter hominem est quadrupes.

¶ Tertia regula. Omnis exceptiua primi generis infert duas subcontrarias, in quibus subiicitur terminus a quo fit exceptio, & praedicator praedicatum exceptiuae, vt formaliter sequitur, omne animal praeter hominem est irrationale, ergo aliquod animal est irrationale: & aliquod animal non est irrationale. Nam affirmatiua sequitur ex prima exponente: ab inferiori ad superius non distributum affirmatiue: & negatiua sequitur ex secunda & tertia exponentibus, vt nullus homo est irrationalis, omnis homo est animal ergo aliquod animal non est irrationale: in scilapton, sed ex exceptiua tertij generis non sequuntur subcontrariae: quia non sequitur negatiua, scilicet, omne animal praeter hominem non est rationale: ergo aliquod animal non est rationale. Nam si nullum esset animal nisi solus Petrus: antecedens esset verum, & consequens falsum.

non fuerit aliud ab hoc. Non enim requiritur aliud instans fuisse simul cum hoc, vt fuerit aliud ab hoc: quoniam copula est de extrinseco tempore, sed satis est quod vnus sit vel fuerit, & aliud sit vel fuerit, & vnus non fuerit aliud.

Secundo arguitur, Non sequitur Argum. 2.

omne animal praeter album non fuit nigrum ergo omne animal praeter album non fuit nigrum: & tamen arguitur per secundam regulam: ergo ille locus non tenet. Minor est nota. Et probatur maior. Nam casu quo inter animalia solum fuerit Petrus & Paulus quorum Petrus fuit albus & niger successiue, sed Paulus nec albus nec niger, exceptiua est vera, vt notum est: quia illa vniuersalis, omne animal non fuit nigrum, est vera pro Paulo & falsa pro Petro: ergo excipiendo Petrum, qui fuit albus & niger, reperitur vera. Sed quia exponens illa sit falsa, arguitur. Nam subiectum distributum videtur supponere pro Petro qui in aliquo tempore non fuit albus: de quo tamen non negatur praedicatum.

Circa hoc argumentum est nota Not. 3.

tanda haec regula, pars excepta excipitur secundum existentiam ampliacionis copulae. vnde ad ad argumentum negatur maior: imo optime sequitur: & illa exponens est vera, sicut exceptiua, nec subiectum supponit pro Petro. Nam negatio inclusa in relativo negat ablatiuum secundum totam ampliacionem: ita vt tantum valeat aliud ab albo (ante ly, fuit) sicut aliquod quod nec est, nec fuit album. Et hoc perspicacius fit per relatiuum quod per terminum infinitum. Nam si diceres, omne animal non album non fuit nigrum, obscurem esset ante ly, non album supponeret tunc pro Petro qui in aliquo instanti fuit non album: vel deberet negatio infinitare totam ampliacionem, quod non consonat Aristoteli, concedenti, non citharizantem possibile est citharizare. Et forsitan in his ampliacionibus perspicacior est prima exponens per copulam implicationis, scilicet, omne animal quod nec est nec fuit album, non fuit nigrum. Et ita inueponibilibus primi generis a quaratione prima exponens huius, omne ens praeter creans possibiliter est creatura, non est hoc in rigore, omne ens non creans, possibiliter est creatura. Nam ens non creans, supponit pro Deo, mediante ly, possibiliter, saltem secundum Aristoteli, vt modo dicebamus. Sed est haec, omne ens quod non potest esse creans possibiliter est creatura, vel aliud a creante quod idem est: nam negatio inclusa in ly, aliud negat totam ampliacionem: vt patet in tertia exponente ipsius. Et prima exponens huius, omne ens praeter creans necessario est, debet esse haec, omne ens quod non potest esse creans necessario est. Itaque in vniuersum obseruetur ampliatio illius partis exceptae.

Atqui quod de parte excepta Not. 4.

dictum est in prima exponente, obseruandum etiam est in secunda de termino a quo fit exceptio: vt videlicet eodem modo ampliatur sicut in exponibili. Quare non sequitur, omne ens praeter creaturam fuit: ergo omnis creatura fuit ens. Nam in primo instanti mundi exponibilis fuit vera, & exponentes falsae. Sed haec est secunda exponens: omnis creatura est vel fuit ens. Sed contra hoc est argumentum de inesse illius exceptiuae nunquam fuit vera ante primum instanti esse mundi, ergo illa exceptiua in illo instanti non erat vera; probatur antecedens, quia secunda exponens huius de inesse, omne ens praeter creaturam est ante creationem mundi erat falsa. Respondetur quod huiusmodi exponibiles non sunt immediate probanda per deinde esse, sed

Not. 1.
Loci argu.

Lectio secunda.

His praehabitis loci arguendi

in exceptiuis sunt tres. Primus, ab exceptiua cuiuscunque generis ad exponentes, & e conuerso, est mutua & formalis consequentia. Secunda, ab exceptiua primi & tertij generis, quae exponuntur copulatiue ad quamlibet eius exponentium est bona consequentia, sed non e conuerso. Tertius, in exceptiuis secundi & quarti generis, quae exponuntur disiunctiue, a qualibet exponentium ad exceptiuam, est bona consequentia: sed non e conuerso.

Argum. 1.

At vero contra huiusmodi re-

gulas primo arguitur. Non sequitur, omne instans praeter hoc praesens fuit: ergo omne instans aliud ab hoc praesens fuit: & arguit per secundam regulam: ergo ille locus non tenet, minor est nota. Et probatur maior. Nam exceptiua manifesta est. Et quod illa prima exponens sit falsa, patet: quia aliud instans ab hoc, pro nullo supponit. Requiritur enim aliud instans fuisse simul cum hoc vt fuerit ad aliud ab hoc. Propter hoc argumentum exponuntur simul istae per terminum infinitum, & non per relatiuum: quia videlicet instans praeteritum fuit, non hoc praesens, & tamen non fuit aliud ab hoc praesenti. Sed reuera negant quod instans praeteritum

esse, sed per exponentes, vt patet in casu argum. Et eadem ratioe hæc omne ens præter creaturam necessario est, est necessaria, & tñ de inesse illius non est, necessaria. Imo ante creationem mundi erat falsa, vt patet per secundam exponentem. Et pari ratione hæc, omne ens præter substantiam contingenter est. a. non debet immediate resolui ratione de ly, contingenter, sed ratione de ly præter. Nam si ly. a. valet tantum sicut Deus vel accidens exceptiua est vera, & istæ falsæ, omne ens præter substantiam possibiliter est. a. & omne ens præter substantiam possibiliter non est. a. quæ sunt exponentes de ly, contingenter.

Argum. 3. **Tertio & principaliter argui**

tur, Non sequitur, omne ens aliud à creatura possibiliter est & omnis creatura possibiliter est ens, & omnis creatura possibiliter nō est, ergo omne ens præter creaturam possibiliter est: & tamen arguitur ab exponentibus ad exponibilem, ergo. Antecedens probatur. Nam exponētes manifestè sunt veræ. Et q̄ exponibilis sit falsa constat: nam alias præiacens omne ens possibiliter est, staret simul in veritate cum expositiua: contra secundam regulam supra positam. Hic est notanda alia regula circa tertiam exponentem, videlicet. Tertia exponens debet dari per contradictoriam copulam ad copulam ipsius exceptiua. Et ratio est, quia dictio exceptiua includit negationem cadentem in verbum principale. Vnde ad argumentum negatur minor, sed tertia exponens debet esse hæc, nulla creatura possibiliter est: eadem ratione tertia exponens huius, omne ens præter creaturam possibiliter non est: hæc omnis creatura necessario est. Et tertia exponens huius. Omne ens præter creaturam necessario est: est hæc omnis creatura possibiliter non est. Hinc fit, has propositiones, omne ens præter creaturam necessario est ens, omne ens præter creaturam possibiliter est ens, non esse subalternas. Imo prima est vera, & secunda falsa. Et eadem ratione, nec istæ subalternantur, omne ens, præter creaturam impossibilem est creatura, omne ens, præter creaturam possibiliter non est creatura vt patet si vtroque consideres tertias exponentes. Sed quæris an saltem istæ sint contrariæ, omne ens præter creaturam necessario est ens, omne ens præter creaturam possibiliter est ens: nam videtur quod sint cōtrariæ per regulam supra positam: quia secunda exponens primæ, scilicet, omnis creatura possibiliter est ens, est contraria tertiæ exponenti secundæ, scilicet, nulla creatura possibiliter est ens, & exponuntur copulatiuè. Respondetur quod nō sunt contrariæ, imo sunt impertinentes. Nec dictæ exponentes contrariantur secundum habitudinem, qua sunt exponentes, vt est intelligenda regula supra posita. Nam si accipias has in simili forma, omne ens præter creaturam necessario est substantia, omne ens præter creaturam possibiliter est substantia, secunda, & tertia exponentes non participant in prædicatis. Sed de his satis.

Argum. 4. & vlti.

Vltimo arguitur: Non sequitur: omne animal aliud ab homine rationale non est, & omnis homo est animal, & omnis homo est rationalis, ergo omne animal præter hominem rationale non est, tamen arguitur ab exponentibus ad exponibilem, ergo locus arguendi nullus. Maior probatur, quia exponentes sunt manifestè veræ. Et quod exponibilis sit falsa, patet: nam alias præiacens staret simul cum exceptiua in veritate contra secundam regulam supraposi-

tam. Ad argumentum negatur minor, nam tertia exponens debet dari contradictorio modo ad primam: non solum quo ad copulam sed quo ad suppositionem prædicati. Quare tertia exponens debet esse hæc: omnis homo omne rationale est quæ est falsa sicut exceptiua.

Caput tertium.

Rertium genus exponibilium est propositionum reduplicatiuarum. Propositio reduplicatiua est, quæ modificatur hoc synkategoremate, in quantum, & similibus. Et accipiuntur huiusmodi dictiones dupliciter, scilicet specificatiuè: & reduplicatiuè. Specificatiuè, vt cognosco Corruscum in quantum venientem color in quantum color est obiectum visus. Reduplicatiuè, quando denotât causam. Et tunc constituuntur quatuor genera propositionum. Primum est. Simpliciter affirmatiuarum vbi & verbum affirmatur, & modus: vt, omnis homo in quantum rationalis est risibilis. Secundum est simpliciter negatiuarum vbi vtrunque negatur: vt non omnis homo in quantum rationalis est risibilis. Tertium est propositionum quæ sunt affirmatiua de modo & negatiua de verbo: vt omnis homo in quantum rationalis non est hinnibilis. Quartum est propositionum, quæ sunt negatiua de modo: & affirmatiua de verbo: vt nō omnis homo in quantum rationalis non est hinnibilis. Propositio primi generis exponitur copulatiuè per quatuor exponentes. scilicet per præiacentem & per affirmatiua: vbi terminus reduplicatus affirmatur de subiecto exponibilis: & affirmatiua in qua affirmatur prædicatum de eodem termino reduplicato: & per causalem vbi exprimitur ratio connexionis prædicati ad subiectum. v. g. omnis homo in quantum rationalis est risibilis, omnis homo est risibilis: & omnis hō est rationalis: & omne rationale est risibile, & quia aliquid est rationale ipsum est risibile. Propositio secundi generis exponitur disiunctiua: per quatuor exponentes contradictorias exponentiū primi generis. Propositio tertij generis exponitur copulatiuè: per quatuor exponentes. scilicet per præiacentem: & secundam affirmatiua in qua affirmatur terminus reduplicatus de subiecto exponibilis: & tertiam vniuersalem negatiua in qua negatur prædicatum de eodē termino reduplicato: & quartam causalem vbi exprimitur ratio remotionis prædicati à subiecto. v. g. omnis homo in quantum rationalis nō est hinnibilis: sic exponitur: ois homo nō est hinnii

hinnibilis, & omnis homo est rationalis, & nullum rationale est hinnibile, & si aliquid est rationale, ipsum non est hinnibile. Propositio quarti generis exponitur distinctiue per quatuor exponentes contradictorias exponentium tertij generis,

Lectio prima.

Inter propositiones ratione

Nota. 4. Distiore duplicatiua.

aduerbij, aut prepositionis exponibiles, vltimam locum tenent reduplicatiua, quippe quæ quatuor expositionibus exponuntur. Quod quidem genus exponibilium cæteris omnibus scientijs plurimum subseribit. Et in textu duo sunt. Primum declaratur quid est propositio reduplicatiua, & quot modis accipitur dictio reduplicatiua. Vbi notandum dictiones reduplicatiuas & in ly, in quantum, secundum quod, prout, & si quæ sunt aliæ id genus. Et accipiuntur dupliciter, scilicet specificatiue & reduplicatiue. Et forte est alius modus diuersus, vt accipiuntur diminutiue, scilicet ly, secundum. Specificatiue accipiuntur adhuc dupliciter: vno modo vt specificant conceptum: alio modo vt specificant formam seu rationem. Primo modo accipiuntur tales dictiones quæ modificant actum animi interiore: vt cognosco corruscū in quantum venientem, denotatur, quod cognosco corruscū per illum conceptum veniens, & non per alium. Quamquam etiam hic quodammodo specificet rationem, seu formam subiecti. Denotatur enim quod de corrusco nihil aliud cognosco, nisi quod est veniens: & non cognosco, an sit corruscus, vel lepus: vel aliquid aliud. Ethic, ly, homo, significat Petrum in quantum hominem denotatur quod ly homo, de Petro nihil significat nisi rationem communem per illum conceptum homo. Ethic, Deus odit hominem in quantum peccatorem denotatur quod nihil aliud odit Deus de homine, nisi peccatum. Et notato quod istæ dictiones specificantes non sunt necessariæ, nisi quum virtute appellationis termini non exponitur illa ratio, v. g. cum dico, cognosco venientem, non est opus addere, in quantum venientem: quia ly, cognosco, appellat illum conceptum. Sed si dico, cognosco corruscū & non cognosco illum per illum conceptum corruscū: sed per illum veniens: opus est addere in quantum venientem. Quando vero istæ dictiones non modificant actum animi interiore, tunc specificant solum formam vel rationem rei, vt color in quantum color est obiectū visus, ens in quantum ens est subiectū metaphy. &c.

Nota. 1. Diminutiue.

Dixerim dictiones, has saltem

ly, secundū, accipi tertio modo diminutiue quia in hac, Aethiops est albus secundum dentes, non proprie accipitur reduplicatiue, cum præiacens. scilicet Aethiops est albus, non sit simpliciter vera, quod requiritur ad veritatem reduplicatiuam: & eadem ratione, nec accipitur proprie specificatiue: quia non specificatur forma connectionis prædicati ad subiectum, sed accipitur diminutiue: quia denotat prædicatum, albus, non conuenire simpliciter subiecto, sed secundum quid, id est secundum partem. Est enim pulchra regula. D. Tho. 3. p. q. 16. art. 8. videlicet. Ea quæ indifferenter conuenire possunt toti vel parti, si conueniant soli parti, non attribuimus simpliciter toti: vt non dicimus quod Aethiops est albus absolute: sed albus secundum dentes, ea tamen quæ solum possunt conuenire toti ratione partis attribuimus absolute toti: concedimus enim absolute. Petrus est crispus;

quia non dobitamus quin hoc insit solum ratione capitis. Et ideo non cōcedit illic. S. Tho. absolute hæc, Christus est creatura: quia potest dubitari hoc conueniat Christo simpliciter vt dicebant Arriani, an solum ratione humanitatis vt dicunt fideles. Et hæc Christus secundū humanitatem est creatura, ab omnibus indubie conceditur si ly, secundū accipiatur diminutiue. Et negat statim art. 9. quod Christus incepit esse, quia aliqui possent dubitare incepisse secundum omnem eius naturam, vt dicebat Arrius. Sed solum incepit secundum humanitatem: vt concedit Aug. super Ioannem.

In secunda parte textus tradi

tur expositio huiusmodi dictionum, quando accipiuntur reduplicatiue: & nota in propositione reduplicatiua quatuor terminos. Qui sunt dictio reduplicatiua, terminus reduplicatus, subiectum & prædicatum: verbi gratia in hac omnis homo in quantum rationalis est risibilis ly, in quantum, est dictio reduplicatiua, & ly, rationalis, est terminus reduplicatus, & ly, risibilis est prædicatum, & ly, homo subiectum. Nam, sicut diximus de dictione exceptiua, etiam ly, in quantum, non efficitur pars subiecti, sed modificat cum termino reduplicato totam propositionem faciens illam exponibilem. Quare præiacens est illa, omnis homo est risibilis.

Nota. 2. Quatuor termini reduplicatiue.

His terminis cognitis, per spi

Nota. 3.

cui sunt modi exponendi, qui traduntur in textu, secundum quatuor genera propositionum exponibilium. Vbi nihilominus aliqua sunt notanda. Primum, quod vniuersalis & particularis constituuntur sub eodem genere: vt homo in quantum rationalis est risibilis: est propositio primi generis, & proportionabiliter in cæteris. Et ideo non diximus, primam aut secundam exponentes debere esse vniuersales aut particulares, sed primam debere esse præiacentem, & secundam vnam affirmatiuam siue vniuersales sint, siue particulares. Tertia vero debet esse vniuersalis: quia ly, in quantum distribuit terminū reduplicatum. Et quia nec prima duæ exponentes, nec quarta seruant certam quantitatem, adnotauimus illas certis diffinitionibus.

Sed quia dictum est, quartam

Nota. 4.

exponentem esse causalem, sciendū est quod secundum antiquos vt meminit. S. Tho. 1. q. de malo arg. 2. dictio reduplicatiua quandoque dicit causam prædicati, quandoque solum concomitantiam inter terminum reduplicatum & prædicatum, v. g. in his, homo in quantum rationalis est risibilis, homo in quantum materialis est corruptibilis, ly, in quantum, dicit causam: sed in hac, homo in quantum albus habet albedinem, ly, in quantum non dicit causam: quia esse album non est causa habendi albedinem: sed denotatur illic cōcomitatio, quia terminus reduplicatus & prædicatum se concomitant in subiecto. Vnde, quæ ly, in quantum dicit solum concomitantiam, vltima exponens non debet esse causalis, sed conditionalis, vt si aliquid est album illud habet albedinem: sed tñ frequenter non sunt in vsu huiusmodi reduplicatiuæ, nisi in sensu causali. Atqui quæ ille modus, in quantum dicit causam potest importare omne genus causæ, nempe aut materialis: vt homo in quantum corpus est alterabilis: aut formalis, vt homo in quantum habet albedinem est albus: aut efficientis, vt ignis in quantum calidus calefacit: aut finalis, vt homo in quantum viuus comedit.

Sed est secundo notandū cir-

Nota. 5.

ca cau-

ca eandem vltimam exponentē, q̄ moderni nolunt pro subiecto antecedentis vti termino transcendente, sed ipsomet termino reduplicato: vt quarta exponens huius omnis homo in quantum rationalis est risibilis, sit hæc: quia rationale est rationale ipsum est risibile. Et ratio istorum est, quia alias (inquiunt) non esset consequentia formalis ab exponentibus ad exponibilem: saltem si fieret expositio conditionaliter, verbi gratia hæc consequentia non esset formalis, si aliquid est rationale ipsum est album (cum cæteris exponentibus) ergo omnis homo in quantum rationalis est albus. Nam cum ly aliquid nullum habet synonymum terminum in exponibili, licet loco illius ponere ly, lapis, & tunc hæc consequentia esset similis formæ, omnis homo est albus, omnis homo est rationalis, & omne rationale est album, & si lapis est rationalis, lapis est albus, ergo omnis homo in quantum rationalis est albus, quæ nihil valet (vt dicunt) nam casu quo omnis homo sit albus, tres primæ exponentes sunt manifestè veræ, quarta itidem, quia est conditionalis, cuius antecedens est impossibile: & tamen reduplicatiua est falsa pro quarta exponente, si licet. Si homo est rationalis homo est albus, quæ est mala consequentia. At vero, isti gratis negant communē & verum modum exponendi. Est enim sciendum, q̄ dictio reduplicatiua dicit generalem causam connexionis prædicati ad subiectum: ita cuiusque conueniat ratio termini reduplicati, conuenit proinde prædicatum & ideo quarta exponens debet dari per terminum transcendente, scilicet, quia aliquid est rationale ipsum est risibile. Et eodem modo si sit conditionalis. Tamen si suppositi dari per subiectum ipsius reduplicatiua, scilicet, quia homo est rationalis, ipse est risibilis. Sed tunc solus exprimitur particularis causa connexionis prædicati in hoc determinato subiecto. Vnde ad rationem illorum respondetur, primo quod non requiritur, ab exponentibus ad exponibilem esse consequentiam formalem: sed satis est teneat in materia. Et secundo dicimus q̄ etiam expositio per terminum transcendente est formalis. Et illa consequentia quæ adducitur in simili forma est optima: & sicut reduplicatiua est falsa, ita & quarta exponens scilicet, si lapis est rationalis, ipse est albus: nam mala consequentia, cum non teneat per locum intrinsecum.

Not. 6.

At dubium est, an possit propositio reduplicatiua sufficienter exponi per pauciores, quam quatuor exponentes. Respondetur per tres conclusiones. Prima est, Quarta exponens est necessaria: quia illa est quæ explicat naturam reduplicatiua. Et casu quo omnis homo esset albus, tres exponentes reduplicatiua, omnis homo in quantum rationalis est albus, essent veræ: & tamen reduplicatiua esset falsa, defectu quartæ exponentis. Secunda conclusio. Secunda exponens itidem est necessaria, nam eodem casu hæc exponibilis est falsa, omnis homo in quantum niger est coloratus, defectu secundæ exponentis, & alia tres exponentes sunt veræ. Tertia conclusio. Prima & tertia exponentes non sunt necessaria: quia includuntur in alijs duabus, & ex illis inferuntur. Quod prima inferatur ex tertia & secunda manifestum est, in hac reduplicatiua, omnis homo in quantum rationalis est risibilis. Sequitur enim formaliter, omne rationale est risibile, & omnis homo est rationalis: ergo omnis homo est risibilis in barbara. Et si accipias reduplicatiua tertij generis, ex tertia & secunda inferes primam in celarent. Et tertia itidem inferitur ex 2. & 4. Sequitur enim in quibuscun

que terminis. Quia aliquid est rationale ipsum est risibile, & aliquid est rationale (quod sequitur ex secunda exponente) ergo omne rationale est risibile. Imo ex sola quarta exponente sequitur tertia. Quia ad veritatem huius causalis, quia aliquid est rationale ipsum est risibile, requiritur veritas antecedentis & consequentis. s. q̄ aliquid sit rationale, & omne rationale sit risibile. Si ergo secunda & quarta exponentes inferunt tertiam, & secunda & tertia inferunt primam, fit de primo ad vltimum, vt secunda & quarta sola sufficiant. Imo vero si pro subiecto antecedentis in quarta exponente acciperemus subiectum ipsius reduplicatiua sola quarta exponens inferet omnes alias, reduplicatiua conuerteretur cum sola quarta exponente. Hæc nanque æquipollent omnis homo in quantum rationalis est risibilis, & quia homo est rationalis ipse est risibilis, vt quisque potest praticare. Vnde satis esset exponere per vnicam exponentem, aut saltem per secundam & quartam, nisi quia Petrus Hispanus & omnes Summulistæ exponunt per quatuor vt expositio sit extensior & perspicacior. Sed arguunt aliqui contra hoc ad probandum, q̄ tertia exponens sit necessaria nec sequatur ex secunda & quarta. Nam hæc reduplicatiua sunt falsæ. Deus in quantum ens est Deus, omnis homo in quantum animal possibiliter est risibilis, defectu tertiæ exponentis, & tamen si illa non exprimeretur, essent veræ, quia alia tres exponentes sunt veræ saltem si vltima detur conditionaliter. s. si aliquid est ens, illud est Deus: si aliquid possibiliter est animal, ipsum possibiliter est risibile: quia sunt conditionales in quibus consequens est necessarium. Sed nos respondemus quod illæ reduplicatiua sunt falsæ, non solum ratione tertiæ, sed ratione quartæ exponentis: nam illæ conditionales sunt falsæ, cum non teneant per locum intrinsecum.

Circa suppositiões termino

Not. 7. Suppositio

tum reduplicatiua notandum subiectum supponere secundum exigentiam signorum, sicut in cæteris categoricis. Sed tamen terminus reduplicatus, non omnino distribuitur sicut pars excepta distribuitur a ly, præter. ¶ Cuius signum est primum, quod non distribuitur in ambabus exponentibus in quibus ponitur, sed solum in tertia. Item nec valet iste descensus, omnis homo in quantum rationalis est risibilis: ergo omnis homo in quantum hoc rationale, est risibilis. Item nec supponit purè particulariter: quia non valet ascensus distinctiuus. s. Petrus in quantum habet formam in hac materia est hoc indiuiduum: ergo Petrus in quantum habet formam in materia est hoc indiuiduum. Quare non absurde diceretur, quod terminus reduplicatus supponit simpliciter. At vero prædicatum reduplicatiua supponit cōfufè tantum, sicut supponit in prima exponente.

Circa oppositiones reduplicatiuarum, nihil est particulariter considerandum.

Not. 8. Oppositio

Sed opponuntur sicut cæteræ categoricæ, dum modo ad contradictionem obseruetur, quod dictio reduplicatiua si affirmatur in vna negetur in altera. Et ad contrarietatem obseruetur quod vel dictio in vtraque affirmet, vel saltem in vna. Nam si in vtraque negaretur, maneret eadem particularitas, cum dictione gata exponatur distinctiuè. Et ad subcontrarietatem obseruetur quod dictio vel vtroque neget, vel saltem in vna alias maneret vniuersalitas. Vnde propositio primi generis & propositio tertij contrariantur, si fuerint vniuersales: & propositio secundij generis contradicit propositioni primi generis, & subalter-

subalternatur propositioni tertij generis: propositio vero quarti generis contradicit propositioni tertij generis, & subalternatur propositioni primi generis: vt patet in hac figura.

Omnis homo in quantum rationalis est risibilis.

Omnis homo in quantum rationalis non est risibilis.

Non omnis homo in quantum rationalis non est risibilis.

Non omnis homo in quantum rationalis est risibilis.

His annotatis, loci arguendi

in huiusmodi exponibilibus, sicut in cæteris sunt tres. Primus à reduplicatiua cuiuscunque generis ad eius exponentes, & e conuerso, est bona & mutua consequentia. Secundus. A reduplicatiua primi & tertij generis quæ exponuntur copulatiuè ad quamlibet exponentiū est bona consequentia: sed non e conuerso. Tertius. In reduplicatiuis secundi, & quarti generis, quæ exponuntur disunctiue à qualibet exponentium ad exponibilem, est bona consequentia.

Lectio secunda.

Argum. I. In hoc genere exponibilium

potissima essent dubia in materia incarnationis & Trinitatis, nisi capum excederet Summulstarum. Arguitur ergo facilius: Non sequitur, Deus in quantum Deus contingenter creat, ergo Deus contingenter est Deus: & arguitur ab exponibili ad secundam exponentem: ergo secundus locus arguendi nullus. Quod si dicas q̄ in secunda exponente terminus reduplicatus debet præcedere copulam sicut in exponibili, alias variatur appellatio de ly, contingenter, supra terminum reduplicatum, adhuc non sequitur, si inferas, Deus, Deus contingenter est. Ad hoc respondetur, sicut in cæteris exponibilibus diximus: q̄ termini in exponentibus debent ampliari sicut in exponibili. Et quia termini præcedentes ly, contingenter, stant pro possibili, secunda exponens debet esse hæc, Deus possibiliter est Deus. Quare istæ quatuor, Deus in quantum Deus, possibiliter est creans, contingenter est creans: necessario est substantia, impossibiliter est creatura, eandem habent secundam exponentem.

Argum. 2. Secundo arguitur: non sequi

tur, omnis homo in quantum creatura possibiliter non est: ergo omnis homo necessario est creatura, & tamen arguitur per regulam, ergo regula nulla. Probatur minor quia postquam secunda exponens est oppositæ qualitatis ad primam, debet dari per contradictoriam copulam, vt dictum est in exceptiuis, & exclusiuis. Sed q̄ consequentia non valeat probatur: quia exponibilis est vera, vt notum est, nam omnis creatura: eo quod creatura potest non esse: & exponens est falsa, si termini supponant accidentaliter.

Nota. 1. Ad hoc respondetur conce-

dendo illam consequentiam non valere. Non enim est eadem ratio in hac parte reduplicatiuarum, & exceptiuarum & exclusiuarum. Nam si in illis requirebatur exponentes oppositæ qualitatis dari per contradictorias

copulas, eo erat, quod ly, tantum, & ly præter includit negationes, quæ feruntur in copulas, & reddunt sensus contradictorio. Sed ly, in quantum, nullam includit negationem. Sed si contingit secundam exponentem non esse eiusdem qualitatis cum prima, est quia prima insequitur pualitatem copulæ principalis & secunda qualitatem dictionis reduplicatiuæ. Quare secunda exponens dicitur exclusiue est, omnis homo possibiliter est creatura, vbi termini eodem modo ampliantur sicut in exponibili. Idem censendum est de quantitate terminorum, vt non dentur secundum exigentiam contradictio nis. Vt si dicas, omnis homo & equus in quantum animalia, non sunt lapides. Partes subiecti eodem modo debent supponere in prima & in secunda exponente, sicut, omnis homo & equus non sunt lapides, & omnis homo & equus sunt animal.

Tertio arguitur, non sequi. Argum. 3.

tur, Petrus in quantum albus erit coloratus, ergo quia Petrus est vel erit albus Petrus erit coloratus: & arguitur ab exponibili ad quartam exponentem: ergo modus arguendi nullus. Maior est nota: quia exponibilis est vera, casu quo Petrus erit albus, & exponens est falsa quia est mala consequentia: nam stat quod Petrus sit vel erit albus, & tamen non erit coloratus: vt si modo sit albus, & post hoc non erit. Sed q̄ arguatur ab exponibili ad exponentem, probatur nam ly, albus in exponibili stat pro illo, quod est vel erit: & eodem modo accipitur in antecedente quarta exponentis.

Ad argumentum cõcessa ma

iore negatur illam esse quartam exponentem: sed est hæc: quia Petrus erit albus Petrus erit coloratus: & ratio est, quia dicitio reduplicatiua denotat concomitantiam inter terminum reduplicatum & prædicatum, vt supra diximus. Et ideo antecedens & consequens vltimæ exponentis debent dari per eandem copulam: nisi diuersæ sint copulæ in ipsa exponibili: vt si dicas, Petrus in quantum est albus erit coloratus, cuius vltimata exponens est, quia Petrus est albus, erit coloratus, quæ est falsa. Ex hoc sequitur quod quarta exponens huius, Deus in quantum Deus necessario est substantia, est hæc, quia Deus necessario est Deus. Deus necessario est substantia. Et quarta exponens huius Deus in quantum Deus contingenter creat in rigore debet esse, hæc, quia Deus contingenter est Deus, Deus contingenter creat. Verum est tamen quod in huiusmodi propositionibus aures sunt consulendæ: nam aliquando faciunt sensum acsi sint diuersæ copulæ termini reduplicati & prædicati. Vt sensus huius, Deus in quantum Deus contingenter creat, est acsi diceret, Deus in quantum est Deus contingenter creat. Quare secunda exponens erit hæc, Deus, est Deus: & quarta hæc, quia Deus est Deus, Deus contingenter creat. Et pari modo hæc, Deus in quantum Deus necessario est, videtur facere hunc sensum, Deus est Deus, & quia Deus est Deus, necessario est.

Caput quartum.

Quartum signū exponibile est verbum, differt. Cuius duo sunt genera propositionum: primum affirmatiuum, vt substantia differt ab accidente: & alterum negatiuum, vt substantia

tia non differt ab accidente. ¶ Propositio primi generis exponitur copulatiuè per duas affirmatiuas denotantes consistentiam extremorum: & tertiam negatiuam, in qua alterum negatur de altero: vt substantia differt ab accidente, sic exponitur, substantia est, & omne accidens est, & substantia non est accidens. Propositio secundi generis exponitur disiunctiuè, contradictorio modo.

Lectio vnica.

Post propositiones, quæ sunt

exponibiles ratione aduerbij aut præpositionis, sequuntur quarto loco propositiones exponibiles ratione verbi. Et primo exponibiles ratione de ly, differt, quæ pauciores habent exponentes quam ly, incipit. Atqui in huiusmodi exponibilibus non distinguuntur nisi tantum duo genera. Et ratio est quia idem est signum exponibile & verbum propositionis. Quare si verbum affirmatur, propositio est simpliciter affirmatiua, & si negatur, simpliciter negatiua. Cuius expositiones perspicuæ sunt in textu. Vbi notandum quod prima exponens: vt dictum est in reduplicatiuis, modo est vniuersalis, modo particularis secundum quantitatem subiecti. Sed secunda debet esse vniuersalis, si ablatiuus rectus à ly, differt, fuerit terminus communis: quia ly, differt, cum includat negationem, distribuit talem ablatiuum. At vero si ambo extrema differentia præcedant verbum, tunc etiam secunda exponens potest esse particularis: vt si dicas, substantia & accidens differunt. Ex modo exponendi negatiuas, requiritur has esse veras, cælum non differt à chimæra, Antichristus non differt ab homine sanctissimo, in quibus alterum extremum non supponit: iuxta modum loquendi Arist. 10. metaphysicæ, non enim nihil est idem aut diuersum.

Not. 1.

Secundo notandum, quod quæ

do additur verbo, differt, aliquis modus differentie, tunc ille debet proportionabiliter poni in omnibus exponentibus, vt homo differt genere à lapide, sic exponitur, homo est alicuius generis: & lapis alicuius generis, & homo non est eiusdem generis cuius est lapis: & intelligitur de immediato genere. Et hæc, homo differt specie ab equo proportionabiliter. Et hoc intelligitur quod determinatio illa denotat illud in quo differunt. Nam aliquando denotat illud per quod vnum differt ab alio: quod videlicet est ei peculiare vt si diceres, homo ratione differt à bruto tunc illa determinatio non debet addi alteri extremo: sed illa propositio resoluitur per hanc, homo differt à bruto, quia habet rationem, quam non habet brutum. Ex quo sequitur huiusmodi determinationes non distribui: quia ly, differt, non fertur in illas. Nec licet descendere sub illis. Non enim sequitur, Petrus differt specie à bronello, ergo differt hac specie: siue humanam, siue equinam demonstras: nam si demonstras equinam prima exponens est falsa, scilicet, Petrus est huius speciei: & si humanam, secunda est falsa: quare non absurdè diceretur quod supponunt simpliciter.

Not. 2.

Tertio notandum quod propositiones de ly, differt, non omnes sunt immediatè exponibiles. Vnde propositio immediatè exponibilis est

vbily differt, est verbum principale, vel participium eius ponitur à parte prædicati. sine aliquo signo quod feratur in totum: vt Petrus differt à Paulo, Petrus est differens à Paulo. Et istæ sunt de modo loquendi consuetæ. Et tunc dicitur ly, differt capi ly categorematice: & exponibiliter. Sed aliæ sunt propositiones in quibus capitur categorematice: vt quando participium ponitur à parte subiecti, vel ponitur à parte prædicati: cum aliquo signo quod feratur in totum vt aliquod differens ab homine est equus. Deus omne differens à creatura est. Et sunt probandæ immediatè per resolutionem sub toto: vt hoc differens ab homine est equus demonstrando equum: Deus hoc differens à creatura est demonstrando ipsum Deum. Et illæ singulares sunt probandæ per suppositionem extremorum sicut cetera categoricæ. Sed ad cognoscendum an ly, differens à creatura, supponat pro Deo, recurrendum est tandem ad expositionem de ly, differt. Sed potest prima conuerti immediatè in propositionem consuetam, vt in hac, equus est differens ab homine: nam illæ in consuetæ essent potius tanquam barbaræ, à scholis relegandæ. Sed si illas ad miseris, tunc hæc exclusiua, tantum differens à Deo est creatura, est immediatè exponibilis ratione de ly, tantum. Ex his sequitur hanc propositionem esse veram, Petrus est differens ab animali quod non differt ab equo (si relatiuum referat ablatiuum) nam tantum valet, sicut Petrus differt ab equo: sed est falsa si relatiuum referat ly, differens, vt pater per copulatiuam ad quam reducitur, scilicet, Petrus est differens ab animali, & illud differens, scilicet Petrus, non differt ab equo.

Quarto notandum, quod in huiusmodi expositionibus de differt, extendimus verbum

differt: vt conuertatur cum ly, diuersum aut quomodo cunque distinctum: nam iuxta modum loquendi philosophorum, quem docet Arist. 5. metaph. tex. 15. & lib. 10. text. 11. latius extenditur diuersum, quam differens. Nam diuersa dicuntur, quæ cunque quomodo cunque distincta, quanquam in nullo conueniant. Imo quæ in nullo conueniunt, sunt prima diuersa cum diuersum, & idem contrarietate opponantur. At vero differentia non dicuntur nisi illa, quæ conueniunt in aliquo genere vt homo differt ab equo: vnde rationale quod contrahit animal ad esse hominis dicitur differentia hominis. Quare Deus & creatura & decem prædicamenta inter se magis sunt diuersa quam differentia. Item in diuinis pater est alia persona à filio distincta, & tamen proprie non est differens: quia illic non est genus nec differentia. Sed hæc non pertinent ad terministas.

Not. 4.

Quinto notandum ly, aliud,

eadem modo exponi, sicut ly, differt: vt animal est aliud à lapide, hoc vno obseruato, quod in neutro genere denotat distinctionem essentia, in masculino vero distinctionem tantum suppositorum. Quare contentibus nobis quod pater in diuinis, est aliud à filio, negandum est quod sit aliud à filio. Ex quo sequitur hoc sophisma esse verum, cælum est aliud quam terra & nihil aliud quam terra. Nam cælum est aliud ab illare, quæ est terra & nihil aliud quam terra.

Not. 5.

At circa suppositiones termini

minorum huiusmodi exponibilium nihil est notandum. Nam termini præcedentes verbum supponunt secundum exigentiam signorum sicut in cæteris categoricis ablatiuus rectus à verbo affirmato distribuitur. Et possunt

Not. 6.

sunt

sancti huiusmodi propositiones etiam ubi verbum est immediate exponibile, immediate resolui per singulares, si extrema sunt termini communes. Vt in hac, omnis homo differt ab equo, potest fieri ascensus immediate: aut sub ly, homo aut sub ly, equo. Sed in hac, homo differt ab animali, non valet ascensus copulatiuus sub ly, animali ante resolutionem subiecti supponentis determinate: alias argueretur a pluribus determinatis ad vnicam, & rebus vt nunc, antecedens esset verum & consequens falsum. At tutius & perspicacius est exponere tales propositiones ratione verbi quam ascendere, aut descendere sub illo ablatiuo, & maxime in propositionibus de extrinseco tempore aut modalibus vt statim videbimus. At qui sunt nonnullae propositiones in quibus subiectum videtur supponere simpliciter saltem ex bonitate intelligentis. Vt si dicas, homo est aliud ab equo, differt inter bonum & malum. Videtur enim sensus, non quod iste homo vel ille differat ab equo, vel hoc bonum ab illo malo sed quod species hominis differt ab equo, & genus boni a genere mali.

Not. 7.

Circa oppositiones nihil singularare

notandum est praeter regulas aliarum categoricarum. Nec potest hic constitui rotulus, sicut in superioribus exponibilibus, ratione signi exponibilis: sed solum ratione signorum quantificantium, sicut in caeteris categoricis. Vt omnis homo differt ab equo, omnis homo non differt ab equo, aliquis homo differt ab equo, aliquis homo non differt ab equo.

Not. 8.

Loci arguendi in huiusmodi

exponibilibus quemadmodum in caeteris, sunt tres. Primus, ab exponibili ad exponentes, & e conuerso est mutua consequentia. Secundus, ab exponibili affirmatiua ad quamlibet exponentium est bona consequentia: sed non e conuerso. Tertius, a qualibet exponentium exponibilis negatiua ad exponentem est bona consequentia sed non e conuerso.

Argum. 1.

Contra modum exponendi in

primis arguitur quod non sit formalis ab exponibili ad exponentes, scilicet, Petrus differt a Paulo, ergo Petrus est Paulus est, &c. quia haec est est similis formae, Petrus differt a Paulo: ergo Petrus disputat & Paulus disputat. Vnde, vt sit consequentia formalis, dicunt in exponentibus, Petrus est Petrus, & Paulus est Paulus. Sed iam saepe diximus non esse necesse expositionem esse consequentiam formalem. Sed satis est quod quacunq; exponibili data, illo modo bene exponatur. Et ideo non est relinquendus modus antiquus & clarus exponendi. Praesertim quia sano modo intelligendo etiam ille est formalis. Nec alia consequentia assumpta est similis formae. Quia, vt saepe diximus, in similitudine formae debet obseruari habitudo quae exprimitur in tali materia. Vnde, quia duae exponentes de ly, differt, debent notare consistentiam extremorum quod sit per ly, est, secundum adiacens, idem verbum debet obseruari in similitudine formae.

Argum. 2.

Secundo arguitur: non sequitur

hominis equus est, & omne animal est, & hominis equus non est animal: ergo hominis equus differt ab animali: nam si aliqui homines habeant equos & aliqui non, exponentes sunt verae, & exponibilis falsa & tamen arguitur per primam regulam, ergo illa est nulla. Respondetur negando minorem. Imo prius debet resolui

ly, homines, supponens determinate in ordine ad ly, differt, quam exponatur & tertia exponens debet dari per relatiuum identitatis, scilicet, & eiusdem hominis equus non est animal. Eadem ratione non sequitur, admissa fictione de ly, a. homo est, & omne animal est, & a. homo non est animal, ergo homo differt ab animali, quia in tertia exponente non negatur praedicatum de aliquo determinato supposito vnde arguitur a confusa ad determinatam.

Argum. 3.

Tertio principaliter argui-

non sequitur, Petrus erit & Paulus erit, & Petrus non erit Paulus ergo Petrus differt a Paulo. Nam si Petrus & Paulus erunt in diuersis temporibus, exponentes sunt verae, & exponibilis falsa: (vt dicunt) in illa, quae differunt debent esse in eodem tempore. Et tamen arguitur per primam regulam. Communis opinio est, quod in his verbis de extrinseco tempore debet in exponentibus exprimi consistentia extremorum pro eodem simul instanti: vt si dicatur, Petrus in aliquo instanti erit & Paulus erit in eodem, &c. Et ratio est quia si sufficeret extrema fore in diuersis temporibus, illa exponibilis de futuro esset vera: quae tamen nunquam post hac haberet de inesse veram. Nam si Petrus & Paulus nunquam post hac erunt simul, nunquam haec erit vera, Petrus differt a Paulo. Et ita dicit Paulus Venetus. 2. 1. argumento primi dubij. Ex quo inferit, non valere descensum immediatum sub termino distributo a ly, differt, ad omnia supposita pro quibus supponit. Vt non sequitur Petrus differt ab albo ergo Petrus differt ab hoc albo & differt ab hoc albo, &c. Nam si cras erit Petrus niger cum alio homine albo, & postea mortuo Petro sint multa alia alba exponibilis est vera & singulares falsa, in quibus demonstrarentur alba, quae non erunt simul cum Petro. Quare non licet descendere, nisi ad alba quae erunt simul cum Petro. Et in eodem casu non sequitur Petrus differt ab albo, ergo Petrus ab omni albo futuro differt: quia arguitur a ly, albo distributo dependente a determinatione verbi stante determinate ad ipsum absolute distributum. Sed licet haec sit communis opinio, & forsitan vera in rigore loquendo, nihilominus in his propositionibus aures sunt consulendae. Et aliquando non accipiuntur in tanto rigore. Nam certe concedimus, quod Moyses fuit alius ab Adam, licet non fuerint simul. Nec requiritur quod de praesenti fuerit vera, sed requiritur quod vnus fuerit, & alius fuerit, & vnus non fuerit albus. Et ita inter exponendum exceptiuas diximus hanc esse veram, omne instans aliud ab hoc praesenti fuit, ubi subiectum supponit pro omni instanti praeterito: licet non fuerit simul cum hoc praesente. Sed ad hoc arguitur. Ad minus dicta propositio, Petrus differt ab albo, est falsa, casu quo cras sit Petrus niger simul cum alijs albis & postea sit albus. Nam tertia exponens est falsa, scilicet, Petrus non erit albus. Et tamen sua de inesse cras erit vera, ergo modus exponendi non est bonus. Respondetur quod tutius est has propositiones prius reducere ad suas de inesse: vel si exponantur, non debet in tertia exponente negari totum tempus futurum, quia determinatio copulae stat virtualiter determinate pro aliquo instanti. Quare tertia exponens debet esse haec, Petrus in aliquo instanti non erit albus.

Argum. 4.

Quarto principaliter argui-

tur consequitur, Petrus possibiliter differt ab albo ergo Petrus possibiliter est, & omne album possibiliter est, Sumu. Do. Soc. O & Petrus

& Petrus impossibiliter est albus. Nam antecedens est verum, vt patet per possibilitatem suam de inesse, & tertia exponens est impossibilis, & tamen arguitur per primum locum: nam tertia exponens postquam est opposita qualitatis ad primam debet dari per contradictoriam copulam. Ad hoc argumentum sunt qui concedant dictam exponibilem esse impossibile, propter tertiam exponentem quam dicunt constituendam esse per contradictoriam copulam ad primam, vt dictum est in exclusiuis & exceptiuis. Sed re vera in primis videtur non consonare auribus peritorum, quod Petrus differat ab albo, & tamen impossibiliter differat ab albo. Et præterea est contra rationem dialecticam. Nam ratio quare tertia exponens in exclusiuis & exceptiuis debet dari per contradictoriam copulam, est quia virtus negationis in clusiva in signo exponibili fertur in copulam principalem. At negatio verbi differt nunquam fertur in modum copula, cum modus semper præcedat. Imo & si dices, Petrus differt possibiliter a Paulo, modus, quoad sensum, præcedit verbum. Vnde manifestum est, tertiam exponentem non debere dari per copulam contradictoriam: sed si esset immediate exponibilis deberet esse hæc Petrus possibiliter non est albus. At vero huiusmodi modales non sunt immediate exponibiles, sed potius regulanda per suas de inesse: quia sensus illarum non potest exprimi per exponentes: alias hæc esset vera, Petrus possibiliter differt a Petro quam nullus sapiens concederet: quia Petrus possibiliter non est Petrus. Quamquam possunt exponi immediate in sensu composito, vt possibile est Petrum esse, & simul omne album esse, & Petrum non esse album, & hæc Petrus contingenter differt ab alio, pari modo, sic contingens est Petrum esse, &c. Propositio vero de modo vniuersali optime potest exponi per modales diuisas, vt, Deus necessario differt a creatura: sic Deus necessario est & omnis creatura, quæ necessario est creatura necessario est, & Deus necessario non est creatura. Additur illa reduplicatio in secunda exponente, vt seruetur restrictio quam habebat ablatiuus in exponibili. Ex dictis sequitur in huiusmodi modalibus de possibili & contingente non valere immediate copulatiuum descensum sub ablatiuo, scilicet, Petrus possibiliter differt ab albo, ergo Petrus possibiliter differt ab hoc albo, & differt ab hoc albo, &c. Nam singularis vbi demonstrator ipsemet Petrus est impossibilis, vt patet per suam de inesse ad quam immediate debet reduci, antequam exponatur ratione de ly differt: nam hæc est impossibilis, quæ est sua de inesse, Petrus differt ab hoc albo, ostenso eodem Petro.

Argum. 5.

Quinto arguitur, non sequi-

tar materia & forma differunt a Petro, ergo materia & forma non sunt Petrus & tamen arguitur ab exponibili primi generis ad tertiam exponentem, ergo secundus locus arguendi nullus. Minor est nota. Et probatur maior, nam exponens est falsa, supposito, quod totum sit suæ partes. Et quod exponibilis sit vera arguitur: Materia & forma sunt differens a Petro & differens a Petro, per resolutionem termini pluralis numeri ad argumentum concessa minori negatur maior. Imo optime arguitur & sicut exponens est falsa, ita & exponibilis. Nec valet illa consequentia: materia & forma sunt differens a Petro & differens a Petro, ergo sunt differentes a Petro, seu differens a Petro: nam negatio inclusa in ly, differunt, fertur vnica acceptione in terminum pluralis

numeri, vt sit sensus quod materia & forma simul sumpta non sunt Petrus. Et in illo copulato exprimitur pluralibus acceptionibus, videlicet, quod materia non est Petrus, & forma non est Petrus. Nec resoluitur per hoc copulatum materia & forma sunt differens & differens a Petro: vt vnicus ablatiuus determinet totum copulatum. Nam adhuc singula partes illius copulati videntur supponere, & per consequens totum: cum tamen terminus pluralis numeri non supponat. Quare dictus terminus pluralis numeri non potest commode resolui per aliquod copulatum. Vnde non tenet hic illa regula supra posita libro primo videlicet, quod terminus pluralis numeri in quo fertur negatio explicita resoluitur per copulatum, in quo fertur negatio vnica acceptione, vt non videntes tantum valet sicut non videntes & videntes. Sed si negatio non sit explicita, sed implicita termino plurali, tunc singula partes copulati singulas implicent negationes: vt ly, cæci, tantum valet sicut cæcus. Est inquam hic in ly differt instantia huius secundi membri: quia negatio hic dicit ordinem ad vnum tertium & erit instantia similiter, vt videbimus in comparatiuis. Eadem ratione non sequitur, hæc materia & hæc forma differunt specie, & hæc materia & hæc forma sunt Petrus & Paulus, ergo Petrus & Paulus differunt specie. Nam in antecedente denotatur quod materia differunt specie a formis, & in consequente quod Petrus differt specie a Paulo. Quare variantur extrema comparationis, siue differentiarum. Et est notanda differentia inter has, Petrus & Paulus differunt a se, & Petrus & Paulus differunt inter se. In prima denotatur quod differunt a se ipsis, in secunda quod alter differt ab altero. Quare prima est falsa & secunda est vera.

Caput quintum.

Quintum genus exponibilium constitunt verba hæc, incipit, & definit. Quarum duo sunt genera, nempe, affirmatiuarum: vt Angelus incipit esse & Angelus definit esse: negatiuarum vt Angelus non incipit esse Angelus non definit esse. Propositio de incipit, primi generis rei, quæ simul tota producit exponitur copulatiue per affirmationem de præsentis & negationem de præterito. Propositio vero rei, quæ producitur successiue exponitur per negationem de præsentis: & positionem de futuro: vt: angelus incipit esse, angelus nunc est, & non immediate ante hæc fuit: motus incipit esse: motus nunc non est: & immediate post hæc erit. Propositio de, definit rei, quæ tota, simul finitur: exponitur copulatiue per propositionem de præsentis & negationem de futuro. Propositio vero rei, quæ corrumpitur successiue exponitur per negationem de præsentis & positionem de præterito: vt, angelus definit esse angelus nunc est: & non immediate post hæc erit motus nunc non est, & immediate ante hæc fuit. Propositio negatiua de, incipit, aut de: definit, exponitur disiectiue: contradictorio modo quam sua affirmatiua.

Lectio prima.

Inter verba exponibilia secū-

Nota. 1. dum locum habet, incipit, & definit. Vbi meminisse in primis opus est ex libro secundo, verbum incipit, ampliari ad id, quod est vel immediate post hoc erit, tam terminos præcedentes quam sequentes, & ly definit ad id quod est vel immediate ante hac fuit, nisi quando participium horum verborum situatur categorematice a parte subiecti: vt aliquod incipiens esse est homo, vbi nullus terminus ampliatur.

Notabi. 2. Secundo notandum est, quod

Duo tantum genera.

in huiusmodi exponibilibus, vt dictum est de verbo differt duo tantum genera propositionum distinguuntur, & ratio est quia signum ipsum exponibile est copula propositionis. Vnde si illud affirmatur, propositio est simpliciter affirmatiua, & negatur, simpliciter negatiua. Sed per contraris, nonne hæc Petrus incipit, non esse iustus, vbi ly incipit, affirmatur, & ly esse, negatur, constituit tertium genus? Nequaquam quia ly esse, non est copula principalis: atque adeo ly incipit non idem est quod definit, & eodem modo ampliatur, & æqua ratione ly definit, non idem est quod incipit: æquivalent enim, Petrus incipit non esse iustus, Petrus definit esse iustus: easdemque sortiuntur exponentes: sicut, Petrus definit non esse iustus Petrus incipit esse iustus.

Notabil. 3. Quatuor instantia.

Tertio notandum est quod quatuor sunt instantia, videlicet, primum instans esse vt puta, in quo res est, & non immediate ante illud fuit: & primum non esse in quo res non est, & immediate ante illud fuit: vltimum esse videlicet, in quo res est, & non immediate post illud erit: vltimum non esse, in quo res non est & immediate post illud erit. Quo fit, vt idem instans possit esse & primum & vltimum esse eiusdem rei: vt si Deus faceret aliquid, quod solum duraret per instans, & pari ratione idem potest esse instans primum & vltimum non esse: vt si Deus faceret rem aliquam per solum instans cessare. Repugnat tamen vt idem instans simul sit, & primum esse, & primum non esse, aut certe primum esse, & vltimum non esse, sicut repugnat quod idem sit vltimum esse, & vltimum non esse. Nam inferretur statim, eandem rem simul esse & non esse.

Notabil. 4. Dupliciter res instanti.

Quarto notandum, quod ali-

quæ sunt res, quarum esse totum simul acquiritur, sicut angelus, anima, & instans, & istæ incipiunt per primum sui esse & desinunt per vltimum sui esse. Aliæ vero sunt res, quarum esse acquiritur successiue: vt motus & illa quæ per motum acquiruntur, & hæc incipiunt esse per vltimum non esse, & desinunt esse per primum non esse. Solent igitur summulistæ exponere quamlibet propositionem de incipit, disunctiue per duas copulatiuas: puta, per primum instans esse vel vltimum non esse. Sed melius est distinguere, sicut facit Petrus Hisp. tract. septimo, vt nulla exponatur nisi per vnum instans secundum exigentiam rei quæ incipit esse. Et pariter propositio de definit. At vero, quia summulistis non conuenit scire quæ res quomodo incipiant, aut desinant esse licet bit quandoque exponere disunctiue, per ambo instantia, videlicet, Petrus incipit esse, ergo nunc est, & non immediate ante hac fuit, vel nunc non est, & immediate post hac erit: vt consequentia teneat in omnibus terminis.

Quinto notandum est, quod

Notabil. 5.

dialectici vtuntur hoc aduerbio, immediate, pro hoc quod est, proxime, id est, sine medio, quanuis in hac significatione non est adeo latinum. Vnde quotuplex est ordo tot modis accipitur. Dicit enim aut propinquitatem loci, vt sol immediate est Marti: aut immediationem dignitatis, vt post archiepiscopum immediatus est episcopus, & multis alijs modis accipitur. Sed in presentia accipitur vt dicit ordinem temporis. Et tantum valet immediate, sicut ante quodlibet instans futurum vel post quodlibet præteritum, quod latine dicitur, statim. Et constituit quatuor genera exponibilibus: vt Petrus immediate post hac erit albus, Petrus non immediate post hac erit albus, Petrus immediate post hac non erit albus, Petrus non immediate post hac non erit albus. Et pariter in propositionibus de præterito: Quarum prima dicitur pure affirmatiua, & secunda pure negatiua: & tertia affirmatiua de modo & negatiua de modo & affirmatiua de verbo. Vnde propositio primi generis facit hunc sensum, Petrus ante quodlibet instans futurum erit albus: & secunda facit sensum contradictorium, & tertia facit hunc sensum Petrus ante quodlibet instans futurum non erit albus: & quarta sensum contradictorium & proportionabiliter in his de præterito, Petrus immediate ante hac fuit albus, id est, post quodlibet instans præteritum fuit albus, & ita in alijs. Et quicquid sit de instanti, perspicaciores erunt propositiones istæ, si loquamur de illo admodum realium, ac si sit quoddam indiuisibile continuatum partium temporis. Et vtitur tribus instantibus, scilicet, initiatiuo, continuatiuo & terminatiuo. Instans enim initiatiuum horæ, est instans horæ quod nulla pars horæ præcessit, & terminatiuum, quod nulla pars horæ subsequitur, & continuatiuum quod alia pars præcessit, & alia subsequitur. Quare duo instantia non possunt esse immediata, sed inter quæcunque duo mediat tempus continens infinita instantia infinitarum partium.

Immediatè.

Instans triplex.

Not. 6. Suppositio.

Et est sexto notandum circa

suppositiones terminorum harum exponibilium de incipit, aut immediate, quod termini præcedentes signum exponibile supponunt secundum exigentiam signorum: suntque prius resoluendi per suas singulares, vt perspicacior fiat expositio: imo si fuerint connotatiui sunt etiam resoluendi vt infra videbimus. Sed termini sequentes supponunt confuse tantum disunctim, si nullo alio signo modificentur: vel supponunt immobiliter, quod idem est, ita vt non liceat ipsos resolvere antequam signum exponatur: alij dicunt quod supponunt simpliciter. Vt hæc, omnis homo incipit esse albus, prius est reducenda ad suas singulares, sed hæc, incipit homo esse albus, prius est exponenda, & pariter hæc, immediate post hoc homo erit albus. Imo & hæc, incipit omnis homo esse albus, exponenda est immediate, scilicet, nunc non omnis homo est albus, & immediate post hoc omnis homo erit albus. Quare sub termino sequenti ly incipit, non licet descendere nec arguere ab inferiori, ad superius: vt non sequitur, incipit esse instans futurum: ergo incipit esse hoc instans futurum. Nec sequitur, Petrus incipit esse albus, ergo incipit esse coloratus: & Christus incipit esse homo, ergo incipit esse.

Vltimò tandem notandum

Notabil. 7. circa oppositiones, quod quando subiectum præcedit omnino constituendus est rotulus, sicut in cæteris categoricis, Sūmu. Do. Sot. O 2 ricis,

ricis, ex parte quantitatis subieci: vt omnis homo incipit esse albus, omnis homo non incipit esse albus, aliquis homo incipit esse albus aliquis homo non incipit esse albus. Et pariter propositionibus, de immediate. Sed est obseruandum, quod si in altera contradictoria rum ly incipit, affirmatur, in altera negetur: alias maneret eadem vniuersalitas, postquam hæc signa affirmata exponuntur copulatiue. Et si in altera negatur in altera debet affirmari, alias manebit eadem particularitas. Secundo debet obseruari quod termini qui sequuntur in vna etiam sequantur in altera, & qui præcedunt præcedant: sicut diximus in superiori libro de ly requiritur, & alijs signis specialibus confusionis. Quare istæ non contradicunt, incipit esse instans futurum, nullum instans futurum incipit esse: imo ambæ sunt veræ, vt patet si affirmatiua immediate exponatur, & negatiua resoluator in singulares, & subiectum negatiuæ pro nullo supponit: quia non deberet supponere nisi pro instanti futuro immediate post hoc, & nullum est tale: cum non possit esse duo instantia immediata. Et per hæc notabilia clarent modi exponendi propositiones, de incipit, qui sunt in-texto.

Loci arguendi in huiusmodi

exponibilibus sunt tres, sicut in cæteris. Primus ab exponibili ad exponentes, & e conuerso, est mutua consequentia. Secundus ab exponibili copulatiue ad quamlibet exponentem est bona consequentia, sed non e conuerso. Tertius quando exponibilis exponitur disiunctiue à quolibet exponentium ad exponibilem est bona consequentia, sed non e conuerso.

Nota. vlt.

Loci argu.

Lectio secunda.

At verò, vt hæc nonnullis ar-

Argum. 1.

gumentis lucidiora fiant, primo argunt quod expositis de ly immediate, non sit bona, scilicet, Petrus immediate post hoc erit albus, ergo ante quodlibet instans futurum post hoc erit albus, nam si loco de ly instans, ponas hominem, consequentia est similis formæ & nihil valet, nam si plures homines incipiant esse albi, antecedens est verum, & tamen consequens est falsum q. nullus homo erit albus ante alium. Sed ad hoc iam sæpe diximus non oportere huiusmodi expositiones esse consequentias formales. Sed satis est quæcunque talis exponibilis conuertatur cum illis exponentibus. Et præsertim, que si sano modo intelligatur consequentia formalis etiam illæ consequentiæ sunt formales. Nec est alia similis formæ, vbi non seruatur habitudo illa quæ exprimitur per regulas exponendi huiusmodi exponibiles, nempe cum ly instans futurum explicet ampliationem de ly immediate post hoc, debet proinde obseruari in simili forma.

Argum. 2.

Sed arguitur secundo, quod

nec expositio sit materialis. Non sequitur. Petrus immediate post hoc erit albus, ergo Petrus ante quodlibet instans futurum post hoc erit albus. Nam si Petrus, qui modo est albus non cesset esse albus, & tamen Deus corripat miraculose omne tēpus, instans antecedens esset verum & consequens falsum. Propter hoc argumentum relinquunt moderni expositionem datam, quæ est Pauli Veneti & omnium antiquorum. Et exponunt propositionem de, immediate, per præiacentem & vniuersalē negatiuam de ly quia, s. Petrus post hoc erit albus & nu-

llum erit instans post hoc quando inter illud & hoc erit albus. Et in casu posito negatiua est vera, quia non ponit aliquid instans fore. Sed isti, præterquam quod faciunt exponentes obscuriores ipsa exponibili præbent causam sexcentis quisquilijs inextricabilibus. Et ideo non est relinquenda expositio antiqua & clara. Nam primum omnium exponuntur, propositiones seruato ordine naturali rerum. Et maxime quod est intelligendum instans futurum ac bonum sensum, id est, verum vel imaginarium, ac si Deus non impediret fluxum instantium cui tamen expositio per negatiuam apparuerit magis lucida, vtatur illa: nam sunt ambæ æquipolentes. At qui replicatur adhuc non sequitur, Petrus ante quodlibet instans futurum erit, ergo Petrus immediate post hoc erit (demonstrato hoc vero instanti præsentis quod fluit) nam eo lapsa, hora sequenti, antecedens est verum, & consequens falsum, quia ly hoc tunc non supponet in consequente. ¶ Nec sequitur e contrario, Petrus immediate post hoc erit, ergo Petrus ante quodlibet instans futurum erit: Nam si per ly, hoc, demonstraueris instans crastinæ dici in quo Petrus incipiat esse & ante illud non sit antecedens est verum & consequens falsum: quia erit Petrus ante quodlibet instans quod modo est futurum. Respondetur q. quando signatur singulariter instans in exponibili de immediate, debet illud repeti in exponente, scilicet, Petrus immediate post hoc erit: ergo ante quodlibet instans futurum post hoc erit: vt ly post hoc determinet participium futurum. Sic in prima consequentia lapsa instanti, antecedens est falsum, sicut consequens. Et in secunda consequens est verum, sicut antecedens. At vero in exponentibus, de incipit, non est necesse vt ly hoc, demonstrat singulariter instans, vt statim videbimus.

Tertio arguitur: non sequi-

Argum. 3.

tur, Petrus immediate post hoc non erit albus, ergo Petrus ante quodlibet instans futurum, post hoc non erit albus, & tamen arguitur ab exponibili ad exponentem, ergo expositio nulla. Probatur antecedens. Casu quo hora futura diuisa per partes proportionales, minoribus terminatis versus hoc instans, in partibus paribus Petrus sit albus, & in imparibus niger, exponens est falsa, vt notum est, & tamen exponibilis videtur vera, nā ante quodlibet instans futurum erit instans, in quo Petrus non erit albus. Circa hoc argumentum notant Summulistæ, has dictiones, ante, post, inter, & c. posse accipi & aduerbialiter, vt includant tempus vel instans, & præpositionaliter, vt nihil tale includant. Et consequenter concludunt in casu argumenti illam exponibilem negatiuam esse veram: si ly post, accipiat aduerbialiter: nam æquiuale hoc, Petrus immediate post hoc in aliquo instanti non erit albus. Sed si accipiat præpositionaliter, dicta exponibilis est falsa: nam facit sensum quod simpliciter non erit albus: saltem per aliquam particulam temporis immediatam huic instanti. Sed tamen non video quomodo præpositiones istæ accipiantur tanquam aduerbia cum sint præpositiones. Nec si acciperentur tanquam aduerbia, video quomodo includant instans: cum sint pure syncategoremata: Sed, si subintelligenda est illa de terminatio, in aliquo instanti potius includitur in verbo, quam in præpositione. Et ideo quando verbum negatur, vt in dicta propositione, omne tempus futurum negatur: saltem particula tēpotis, quæ erit immediate post hoc. Quod addiderim: nam non repugnat quod Petrus desinat esse iustus per vltimum

ultimum esse, & tamen post diem iterum conuertatur, & fiat iustus. Quare secunda exponens de ly definit, non includit quod nunquam post hoc erit iustus: sed quod immediate post hoc non erit iustus. Vnde in casu argumenti in rigore illa negatiua est falsa: si vero concedatur, tunc sequitur, has propositiones Petrus immediate post hoc erit albus, Petrus immediate post hoc non erit albus non esse contrarias: imo sunt simul veræ: quia manet eadem particularitas in vtraque, cum tamen sint contrariæ in rigore. Nihilominus in eodem casu quomodo conque accipiantur illæ propositiones concedendum est, quod Petrus immediate post hoc erit niger, & immediate post hoc erit albus, & tamen nunquam simul erit albus & niger. Et eadem ratione est concedendum quod Petrus immediate post hoc assentiet soli. a. propositioni: & a. propositio immediate post hoc erit falsa, & non quam erit æquiuoca, & tamen Petrus nunquam decipietur. Item, quod. a. immediate post hoc erit vera, & quælibet singularis illius immediate post hoc erit falsa. Vt patet, si. a. propositio contingens in paribus partibus horæ sic diuisæ, sit vera, & in imparibus sit falsa.

Argum. 4.

Quartò principaliter arguitur contra expositiones de ly incipit, non sequitur: Petrus incipit esse, ergo Petrus in hoc instanti est, & non immediate ante hoc fuit, vel nunc non est & immediate post hoc erit. Nam post lapsum huius instantis demonstrati, crastina die antecedens erit verum & consequens falsum quia ly hoc instanti tunc non supponet. Ad hoc argumentum posset quis forte dicere quod non requiritur, ab huiusmodi exponibilibus de incipit, ad exponentes consequentiam esse simpliciter bonam, sed satis est ut sit bona ut nunc, videlicet, ut pro quocunque instanti præsentis consideretur, recte exponatur per illud instans: sed illo elapso exponenda sit per aliud quod tunc est præsens. Alij dicunt, & melius, quod in exponentibus non debet signari singulariter instans quod modo est præsens, sed communiter, videlicet, Petrus incipit esse ergo in instanti præsentis est, & c. ut supponat nunc pro illo quod modo est præsens, & postea pro illo quod tunc erit præsens. At vero quæquam hoc modo satis responsum sit ad argumentum nihilominus notandum est quod in exponentibus verbi incipit, non est necessarium demonstrare vera instantia: nec singulariter, nec communiter, sed satis est dicere, Petrus incipit esse, ergo nunc est, & non immediate ante fuit, vel nunc non est, & immediate post erit. Vel dicite, ante hac, & post hac ut posuimus in textu. Et quæquam ly nunc, naturaliter importet instans, tamen impertinens est expositioni quod sit instans, nec ne, sed accipiantur exponentes in hoc sensu, Petrus est & non statim erit, vel Petrus non est & statim erit. Quod verum est: etiam si Deus omne tempus & instans destruat. Et si aliquando ad maiorem declarationem utimur veris instantibus, illud est quia loquimur secundum ordinem naturalem rerum. Et per hoc solues sexcenta sophismata, de productionibus eorundem instantium. Arguunt enim aliter sophistæ. Supposito quod instans quod modo est: re producatur cras, & modo Petrus non incipiat esse: sed cras incipiat in illa reproductione huius instantis, non sequitur Petrus in hoc instanti modo non est, & immediate post hoc erit, ergo incipit esse. Ad quod tamen didicimus, primum, quod quæquam hæc entitas, quæ est hoc instans possit reproduci pro materiali: tamen pro formali hoc instans, id est, hoc nunc, non potest re-

produci: ut videbitur in quarto Physicorum. Sed pro nunc satis est Summulstis, quod ille modus exponendi non tenet naturaliter & supranaturaliter: sed dicendum est nunc non est, & immediate erit: & hæc secunda exponens est falsa in casu. Adnotandum est tandem hic, quod nonnunquam res dicitur incipere esse. licet non sit in puncto inceptiois, sed parum ante, vel post. Nam circa finem Ianuarij adhuc dicimus, annus incipit. Et Paulo postquam incepta est lectio, concedimus, nunc incipitur lectio.

Sed quinto arguitur quod ad Argum. 5.

huc naturaliter non teneat hæc expositio per instantia, siue communitet, siue singulariter demonstrata. Esto, ut habet. 6. Physicorum, quod motus non fiat in instanti, non sequitur: Cælum in hoc instanti non mouetur, & immediate post hoc mouebitur, ergo incipit moueri. Nec sequitur, in hoc instanti non mouetur, & immediate ante hoc instans mouebatur, ergo definit moueri. Nam exponentes sunt manifeste veræ ex hypothesi. Et si concedas exponibiles, sequitur, quod cælum in hoc instanti incipit & definit moueri. Hoc corollarium concedunt multi, propter argumentum. Sed certe est inopinabile, cum motus fuerit continuus a principio mundi, & erit vsque ad finem quod cælum nunc incipiat aut desinat, moueri. Et ideo ad argumentum dicimus, quod amba sunt optimæ consequentiæ, sed vtrouque antecedens est falsum, scilicet, cælum in hoc instanti non mouetur. Est enim differentia inter has, cælum mouetur in hoc instanti, & in hoc instanti cælum mouetur. Nam prima in rigore virtute appellationis, denotat partes motus simul esse in hoc instanti, quod falsum est. Secunda vero, ubi nulla est appellatio, solum denotat, in hoc instanti esse aliquod continuatum motus: quod est verum. Eadem ratione, differentia, est inter has propositiones, in hoc instanti Deus incipit esse & definit esse in hoc instanti. Nec opus est distinctione, ut aliqui distinguunt. Nam in rigore in prima ly instanti, fertur in verbum incipit & definit. Quare est sensus quod nunc est & non immediate ante fuit, nec immediate post erit: quod est falsum. Sed in secunda ly instanti fertur in verbum, esse. Quare sensus est, quod Deus est in hoc instanti, & non fuit in hoc instanti, neque erit in hoc instanti, quod est verum: cum instans nec fuerit nec erit. Pari ratione, quæ Petrus discedit à Salmantica, concedendum est quod Petrus definit esse Salmanticæ: quia ly Salmanticæ: determinat verbum, esse: sed negandum est quod Salmanticæ definit esse: nam Salmanticæ, tunc determinat verbum, definit, quare sensus est quod Petrus cum existit, Salmanticæ, definit esse. Sed arguitur contra hoc. Si in tali casu conceditur quod Petrus definit esse Salmanticæ, sequitur eadem ratione, quod Petrus est mortuus Salmanticæ. Nam desinere esse & mori idem est viuenti, & per consequens, desinere esse Salmanticæ, & mori Salmanticæ, idem est. Summulstæ ita fere concedunt, quod si nunc non est Salmanticæ, & immediate ante fuit Salmanticæ, est mortuus Salmanticæ. Eadem ratio est, quando Petrus incidit in peccatum, concedunt quod est mortuus in gratia: nam nunc non est in gratia, & immediate ante fuit in gratia. Sed re vera ista sunt absurda, & contra dialecticam. Nam ly mortuus, tantum valet, sicut quod definit vel definit viuere. Vnde determinatio addita participio non determinat infinitiuum, viuere, inclusum in ly mortuum, sed verbum definit, loco cuius ponitur ly mortuum. Et ideo, Petrus est mortuus

Reprobatio instans.

tus Salmantica, facit hunc sensum, quod mortuus est cum esset Salmantica. Et hæc, Petrus mortuus est in gratia, facit hunc sensum quod Petrus mortuus est dum esset in gratia, quæ falsa sunt in tali casu.

Argum. 6.

Sexto principaliter arguitur:

Non sequitur, homo nunc non est albus, & homo immediate post hac erit albus, ergo homo incipit esse albus: nam si modo aliqui sint homines nigri qui nunquam erunt albi: & alij albi qui immediate ante hac fuerunt & immediate post hac erunt albi, exponentes sunt veræ, vt notum est, & exponibilis falsa, postquam nullus est homo qui incipiat esse albus, & tamen arguitur ab exponentibus ad exponibilem, ergo primus locus arguendi nullus. Ad hoc argumentum concessa maiori negatur minor quod recte arguatur. Est enim regula vt diximus, quod terminus communis præcedens ly incipit, prius est resoluendus per suas singulares: & nulla singularis est vera sub subiecto illius exponibilis. Adde quod licet sit terminus singularis, si est connotatiuus, est resoluendus in suum absolutum, vt si dicas hoc album incipit esse resoluendum est subiectum hoc modo, hoc incipit esse, & hoc est vel immediate post hac erit hoc album, ergo hoc album incipit esse. Quare non sequitur, hoc album nunc non est, & hoc album immediate post hac erit, ergo hoc album incipit esse. Nam si Petrus qui fuit & est niger, immediate post hac sit albus, exponentes sunt veræ: quia in prima subiectum nõ supponit, & exponibilis est falsa, vt patet resoluendo, hoc incipit esse. & c. nam Petrus non incipit esse. Imo vero supposita illa opinio quod totum non distinguitur a suis partibus, nomen etiam absolutum rei diuisibilis est resoluendum. Quare non sequitur, Petrus nunc non est, & Petrus immediate post hac erit, ergo Petrus incipit esse. Nam si materia & forma Petri sint & fuerint separata, & immediate post hac vniantur, exponentes sunt veræ, vt notum est, & exponibilis falsa patet per resolutionem subiecti, scilicet, Petrus incipit esse, Petrus est hæc partes, ergo istæ partes incipiunt esse. Quamquam forsitan esset neganda hæc consequentia. Nam ly, incipit, in maiori appellat supra per se significatum de ly Petrus. Et ideo concludendum esset, ergo istæ partes sunt Petrus qui incipit esse. Sed tamen hæc consequentia non potest negari, Christus incipit esse, Christus est Deus, ergo Deus incipit esse: nam idem est suppositum Christi & Dei. Et in hoc ly Christus, sequitur naturam termini connotatiui. Quare illa est hæretica, Christus incipit esse: sed hæc est Catholica, incipit esse Christus.

Argum. 7.

Sed arguitur contra modum

resoluedi terminos absolutos. Non sequitur, hæc entia incipiunt esse animalia, & hæc entia sunt vel immediate post hac erunt homines, ergo homines incipiunt esse animalia: nam casu quo nunc sunt duæ materiæ & duæ formæ, ex quibus hora futura diuisa versus nos per partes proportionales, & c. in prima parte fiant Petrus & Paulus qui solum durent per illam & in secunda per transpositionem partium fiant alij duo homines, & in tertia per aliam diuisionem materiæ fiant alij duo & sic in infinitum, antecedens est verum, vt notum est, & consequens falsum, in quo ly homines, pro nullis hominibus supponit: & tamen arguitur expositorie per resolutionem, ergo. Ad hoc argumentum concessa maiori negatur, quod recte arguatur, quia ly homines, aliter ampliatur in minori quam in conclusione: ratione

cuius in minori supponit, & non in conclusione, vel consequentia nihil valet: quia arguitur a confusa ad determinatam. Vnde, vel dicendum est in minori, hæc entia homines sunt vel immediate post hac erunt, quæ est falsa sicut conclusio: vel ex priori antecedente concludendum esset, ergo hæc entia quæ immediate post hac erunt, homines incipiunt esse animalia, quæ conclusio est vera, sicut antecedens: vel incipiunt homines esse animalia, vel a hoies incipiunt esse animalia, quod idem est.

Octauo principaliter argui-

Argum. 8.

ter. Non sequitur, Petrus incipit pertransire hoc spatium ergo nunc non pertransit, & immediate post hac pertransibit: & tamen arguitur per regulam, postquam motus est ens successiuum, ergo locus arguendi nullus. Probatur maior: nam casu quo nunc Petrus per vltimū non esse incipiat moueri super spatium demonstratum, antecedens est verum, vt videtur, & quod consequens si falsum patet: nam secunda categorica est falsa, in qua denotatur quod Petrus immediate post hac consummabit motum, quod est impossibile. Ad hoc argumentum sunt qui concedant dictam exponibilem in illo casu: & concedunt, quod quolibet instanti signato post hac verum erit dicere, Petrus pertransit hoc spatium: & consequenter illo transacto verum erit dicere quod Petrus pertransiuit: quia illa de præterito habuit vnam de inesse veram, licet non peruenerit ad finem spatij. Et inde sequitur quod ad præteritum est potentia: nam ante finem motus semper est possibile quod Petrus non pertransit totum spatium, & sic est possibile quod illa de præterito non fuerit vera. Hæc autem sunt ridicula. Et ideo in illo casu neganda est illa exponibilis, nam ly per, in compositione denotat consummationem operis. Vnde in secunda exponente denotatur quod immediate post hac totum spatium erit pertransitum: quod est impossibile. Hæc vero, Petrus incipit transire seu moueri in hoc spatio est vera in illo casu: nam immediate post hac mouebitur super hoc spatium. Nec est distinguenda penes hoc quod ly moueri, importet instans vel tempus, vt illam distinguunt, dicentes quod si importet tempus est vera, & si instans, est falsa: quia motus nõ fit in instanti. Imo vero, licet importet instans est verum dicere quod immediate post hac mouebitur. Non enim denotatur quod motus fiat in instanti: sed quod in instanti sit continuatiuus motus. Et quæquæ includat tempus non facit sensum quem isti putant. Videlicet, quod in aliquo tempore quod est immediatum huic instanti Petrus mouebitur. Dicunt enim hanc esse veram, Antichristus immediate post hac mouebitur, & si non nascatur hinc ad centum annos: eo quod totum tempus hinc futurum etiam si duret centum annos, est immediatum huic instanti. Ita solent isti miseros iuuenes deludere. Non inquam, facit talem sensum: sed quod Petrus ante quodlibet instans futurum aliquo tempore mouebitur.

Nono principaliter arguitur:

Argum. 9.

non sequitur, Petrus nunc est omnis homo: & non immediate ante hac fuit omnis hō, ergo incipit esse omnis homo, & arguitur ab exponentibus ad exponibilem, ergo locus arguendi nullus. Probatur maior. Casu quo Petrus nunc & per totā horam præteritam fuerit solus, sed ante horā fuerint alij homines: exponibilis est falsa quia cum nunc Petrus sit omnis homo, & immediate ante verū erat dicere, Petrus est oīs homo, fit vt non incipiat esse omnis hō. Sed probatur q̄ secunda exponens sit vera (nam de prima non est dubium) quia ly homo accipitur

pitur pro omni homine præterito, & Petrus non immediate antehoc fuit omnis homo. Ad hoc argumentum in primis negatur in illo casu veritas illius exponibilis (nec est qui illam concedat) sed tunc qui negant modo istam, Adam fuit omnis homo, negant secundam exponentem esse illam quæ signatur in argumento: nam illa est vera, vt patet per falsitatem suæ contradictoriæ, Petrus immediate ante hac fuit omnis homo, vbi ly homo stat pro omni homine præterito: nam supponimus ly ante accipi præpositionaliter, vt non restringat pro aliquo instanti. Sed secunda exponens debet esse hæc, Petrus non immediate ante hac fuit omnis homo qui immediate ante hac fuit. Sed certe isti destruunt artem exponendi: nam tunc hæc esset falsa, incipit esse instans futurum: quia secunda exponens consequenter esset hæc, immediate post hac erit instans quod immediate post hac erit, vbi tamen ly instans, quod immediate post hac erit, pro nullo supponit, cum nullum sit immediate post hac. Vnde ad argumentum respondetur, qd nullo modo currit contra nos: imo optimè arguitur. Et sicut exponibilis est falsa, ita & secunda exponens vt patet per veritatem suæ contradictoriæ, scilicet, Petrus immediate ante hac fuit omnis homo. Nam quamquam ly homo, distribuitur, distribuitur tamen dependenter à determinatione copulæ. Et post quodlibet instans præteritum in aliquo instanti Petrus fuit omnis homo: nam post quodlibet instans in aliquo instanti hæc fuit vera, Petrus est omnis homo.

est. Ex quo sequitur quod siue homo incipiat per primum sui esse siue per vltimum non esse vniuersaliter conuertuntur, Petrus incipit esse homo, & Petrus incipit esse homo qui est, & vtrolibet modo incipiat, hæc erit falsa, Petrus incipit esse homo qui non est. Sequitur secundo quod vtrolibet modo Petrus incipiat esse homo (dum modo ante non fuerit) verum est dicere, Petrus incipit esse homo qui erit. Nam si incipit esse per primum sui esse, tunc verum est dicere, nunc est homo qui erit, & non immediate ante hac fuit omnis homo. Et si incipiat per vltimum non esse, itidem verum est dicere, nunc non est homo qui erit, & immediate post hac erit homo qui erit. Sequitur tertio quod Petrus nullo modo potest incipere esse homo qui fuit: quia si nunc est homo qui fuit, etiam ante hac fuit, homo qui fuit & si nunc non est homo qui fuit, nec post hac erit homo qui fuit.

Vndecimo principaliter ar-

Argum. 11.

guitur. Non sequitur: Deus & hoc instans nunc sunt, & non immediate ante hac fuerunt, ergo incipiunt esse, & tamen arguitur ab exponentibus ad exponibilem: ergo locus arguendi nullus. Minor est nota: & probatur maior: nam exponentes manifestæ sunt. Et arguitur quod exponibilis sit falsa: Deus & hoc instans incipiunt esse, ergo Deus incipit esse & hoc instans incipit esse, cuius prima pars est falsa: vel saltem sequitur, ergo Deus & hoc instans sunt incipientes & incipientes esse (per resolutionem de ly incipientia) cuius tamen prima pars non supponit. Sunt qui negant dictam exponibilem, propter secundum argumentum (nam primum non habet apparentiam) dicentes quod ly incipientia, resoluitur in ly incipientes & incipientes, sicut ly cæci in ly cæcum & cæcum. Sed certe non potest negari dicta propositio, vt patet per eius exponentes (alias secundum istos deberet facere sensum diuisum) & ideo non concedimus minorem, videlicet, quod arguatur per regulam: & negamus maiorem: imo exponibilis est vera, sicut exponentes. Et negamus primam consequentiam à copulato complexiue sumpto ad copulatiuam: & pariter secundam, per resolutionem termini pluralis numeri in copulatum. Nam ly incipit, quemadmodum dictum est de ly differt, includit negationem in ordine ad ly esse, quod proinde in secunda exponente debet negari vnica acceptione de toto copulato. Deus & hoc instans: & tamen si resoluitur in copulatum, scilicet Deus & hoc instans sunt incipientes & incipientes esse, singulari negatione feruntur in singulas partes. Ex hac solutione sequitur, quod in quolibet instanti mundi verum est dicere: omnia entia mundi collectiue incipiunt esse: nam tunc ad minus incipit esse illud instans præsens, & per consequens incipit esse noua collectio omnium entium. Sequitur secundo hanc consequentiam non valere, Petrus, incipit esse, & Paulus incipit esse, ergo Petrus & Paulus incipiunt esse. Nam si hoc sit primum instans esse Petri & vltimum non esse Pauli, & Petrus non daret nisi per hoc instans, antecedens est verum: vt notum est, & consequens falsum, vt patet per exponentes, scilicet, Petrus & Paulus nunc sunt & non immediate ante hac fuerunt (cuius prima pars est falsa) vel nunc non sunt & immediate post hac erunt (cuius secunda pars est falsa.) Sequitur tertio quod Petrus incipit scire, a. propositionem, & Paulus incipit scire, a. & tamen Petrus & Paulus non incipiunt scire, a. vt patet, si Petrus per solum hoc instans sciat, a. & Paulus incipiat scire per vltimum non esse. Item quarto sequitur quod Petrus

O 4 incipit

Argum. 10. Decimo principaliter argui-

tur. Non sequitur, Petrus nunc non est homo, & immediate post hac erit homo, ergo incipit esse homo: & arguitur per regulam, ergo regula nulla. Probatur maior: nam casu quo incipiat esse per vltimum non esse, exponentes sunt veræ, vt notum est, & quod exponibilis sit falsa, arguitur: quia vel incipit esse homo qui est vel homo qui non est. Non primum: quia homo qui est, non supponit. Nec secundum, quia sequitur bene, incipit esse homo qui est, ergo nunc non est homo qui non est, & immediate post hac erit homo qui non est, & secunda exponens est falsa: quia ly homo, qui non est immediate post hac non supponet. Imo ante quodlibet instans verum erit dicere, Petrus est homo qui est. Ad argumentum respondetur qd si ly qui referat illum terminum, Petrus, nullum est argumentum, conceditur enim qd Petrus incipit esse homo qui non est, non tamen est immediate exponenda, sed reducenda ad copulatiuam: quia ly qui, facit sensum copulatiuam, vt diximus cap. de Relatiuis, scilicet, Petrus incipit esse homo, & ille Petrus modo non est. Si tamen ly qui referat ly homo à parte prædicati, tunc ly incipit, fertur in totam copulam implicationis vnica acceptione. Et tunc si ly qui restringit singulariter pro hoc instante præsentis, itidem facit sensum copulatiuam, scilicet, Petrus incipit esse homo, & ille homo modo non est. At vero, probabilius est, vt in modalibus diximus, qd tota copula implicationis ampliatur à ly incipit, vt stet communiter pro instanti quod modo est præsens vel post hac erit præsens. Et tunc in illo casu hæc est vera, Petrus incipit esse homo qui est: nunc non est homo qui est & immediate post hoc erit homo qui est: Tantum enim valet, sicut incipit esse homo existens, & clarum est qd immediate post hac erit homo existens. Sed hæc est falsa, incipit esse homo qui non est, vt patet per secundam exponentem, immediate post hac erit homo qui non est: imo erit homo qui

incipit scire plures propositiones quam Paulus, & incipit scire pauciores. Hoc patet, si a mbo immediatè ante hac tantum sciuisent duas propositiones, sed nunc Petrus sciat iā tres & Paulus quatuor, sed immediatè post hac Petrus sciat quinque, & Paulus solas quatuor. Nam in tali casu Petrus nunc scit pauciores quam Paulus, & non immediatè ante hac scit pauciores, ergo incipit scire pauciores. Item nunc Petrus non scit plures, quā Paulus, & immediatè post hac sciet plures quam Paulus, ergo incipit scire plures quam Paulus. Item quinto est possibile quod Petrus incipiat esse maior quam Paulus, & minor quam Paulus: vnum per primum sui esse, & alterum per vltimum non esse. Si ambo fuissent bipedales, & nunc Petrus sit quadrupedalis, & Paulus tripedalis: sed immediatè post hac Paulus sit quincupedalis & Petrus quadrupedalis.

Argu. vlti.

Vltimo arguitur: non sequitur.

Petrus in aliquo instanti non erit albus, & immediatè post illud erit albus, ergo incipit esse albus. Nam si Petrus sit nunc albus qui nunquam desinet esse albus, consequens est falsum, vt notum est, & exponentes sunt veræ, vt patet per ascensum sub ly instanti, demonstrando instans præsens: quod post hac non erit. Ad argumētum conceditur maior. Nec rectè arguitur. Sed est notanda regula quod propositio de incipit, de extrinseco tempore aut modalis antequam exponatur debet reduci ad suam de inesse. Vnde, cum de inesse illius nunquā post hac erit vera, illa est falsa. Posset tamen immediatè exponi restringendo ly instans futurum, scilicet Petrus in aliquo instanti futuro erit albus, & non immediatè ante illud erit albus. &c. vel in aliquo instanti futuro non erit albus, & immediatè post illud erit albus. &c. Sed melius est probare per de inesse. Eodem modo hæc, Petrus impossibiliter incipit esse albus, regulanda est per possibilitatem suæ de inesse. Quare illa est necessaria. Nec sunt audiendi qui illam exponunt sic, Petrus nunc possibiliter est albus, & non immediatè ante hac possibiliter fuit albus, vel Petrus nunc non potest esse albus & immediatè post hac possibiliter erit albus. Nā in primis sequeretur inde illam esse impossibilem, vt patet per exponentes negatiuas. Et tamen est mirandū quod Petrus incipiat esse albus, & tamen impossibiliter incipiat esse albus. Item arguitur quia negatio inclusa in ly incipit, vt dicebamus de ly differt, non fertur in modum possibiliter, postquam modus præcedit. Quare si immediatè esset exponenda deberet itidem modus præcedere in exponentibus, vt non daretur exponens negatiua contradictorio modo ad affirmatiuam, videlicet Petrus possibiliter nunc est albus, & possibiliter non immediatè ante hac fuit albus, vel possibiliter nunc non est albus & possibiliter immediatè post hac erit albus. Quæ quidem exponentes sunt veræ. Et pari modo Petrus necessario incipit esse albus, scilicet, Petrus nunc necessario est albus, & necessario immediatè ante hac non fuit albus, vel nunc necessario non est albus, & necessario immediatè post hac erit albus. Sed melius est reducere prius ad suas de inesse. At vero, quando ly incipit, præcedit modus, tunc credo modum seu copulam debere negari contradictorio modo in exponente negatiua: vt si dicas, hæc anima incipit necessario esse, exponens negatiua erit, hæc anima non immediatè ante hac necessario fuit. Quare in primo esse animæ, credo illam esse veram, postquam anima incipit esse res necessaria: cum tamen esset falsa si secunda exponens deberet esse hæc, necessario non immediatè an-

te hac fuit. Et idem dicendum est de hac, Petrus incipit possibiliter esse albus, quam credo esse impossibilem, scilicet nunc possibiliter est albus & non immediatè ante hac possibiliter fuit albus, vel nunc non possibiliter est albus, &c.

Ex his omnibus, quæ dicta Argum. s.

sunt colligitur, has consequentias non vaiere, Petrus incipit esse, ergo incipit incipere esse: Petrus desinit esse, ergo desinit desinere esse, nec e contrario. Nam si hora præterita, vt supra diuisa versus nos, in partibus paribus fuisset, in imparibus vero non, & similiter se haberet, in hora futura, nunc tamen non esset, antecedens esset verum in vtraque consequentia, quia incipit esse per vltimum non esse, & desinit per primum non esse: & tamen consequens est falsum vtroque: nam cum nunc incipiat esse & immediatè ante hac incipiebat, non incipit incipere, & cum nunc desinat esse & immediatè post hac desinet, non desinit desinere. Et si in eodem casu ponat Petram nunc esse, vtrunque consequens est verum: quia nunc non incipit & immediatè post hac incipiet ergo incipit incipere: & nunc non desinit & immediatè ante hac desinebat, ergo desinit desinere: & tū vtrunque antecedens est falsum, nam cum nunc Petrus sit & immediatè ante hac fuit & immediatè post hac erit, nec incipit nec desinit esse. Colligitur secundo hanc consequentiam non valere, hoc album incipit & desinit disputare, ergo hoc album incipit disputare, & hoc album desinit disputare: arguitur enim ab amplo ad non amplum respectu de ly album, quod in antecedenti ampliatur ab vtroque verbo ad illud quod est vel immediatè ante hac fuit, vel immediatè post hac erit album, & in neutra parte consequentis tantum ampliatur. Vnde si Petrus immediatè post hac erit albus, & nec sit nec fuerit albus, & nunc non disputet, sed disputauerit, & disputabit, antecedens est verum & secunda pars consequentia est falsa. Sed de his satis.

Solent hic tandem quatuor Notab. vlti.

antiquorum regulæ constitui, duæ videlicet circa inceptionem, & totidem circa desitionem, sub hoc tenore. Qualecunque erit aliquid quale ipsum non est, ipsum incipiet, aut incipit esse tale. Quod est dicere: Si Petrus quandoque erit Dialecticus & non est Dialecticus, incipit aut incipiet esse Dialecticus. Secunda. Qualecunque est vel fuit aliquid quale ipsum antea non fuit, ipsum incipit aut incipit esse, vt si Deus est vel aliquando fuit homo, & antea non fuerat homo vel incipit vel incipit esse homo. Tertia. Qualecunque aliquid non est quale ipsum aliquando fuit, ipsum desinit aut desinit esse tale: vt si Christus nunc non est passibilis & aliquando fuit passibilis, aut desinit aut desinit esse passibilis. Quarta. Qualecunque est vel erit aliquid quale postea non erit, ipsum desinit aut desinet esse tale: vt si Petrus aut nunc sit, aut cras erit iustus, qualis post ridet non erit: aut desinit modo, aut desinet esse iustus. Intelliguntur regulæ de re singulari signata per terminum irrefolubilem, vt supra dictum est, quia non sequitur, aliquid ens quandoque erit Deus & aliquid ens nunc non est Deus: ergo aliquid ens incipit aut incipiet esse Deus. Nec sequitur, hoc creans quandoque erit Deus, & hoc creans nunc non est Deus: ergo hoc creans incipit aut incipiet esse Deus, demonstrando Deum, qui modo non creat. Contra has regulas non possunt tangi nouæ difficultates, quæ non possint terminari per ea quæ superius dicta sunt.

Regula. 4. antiquior.

Caput sextum.

Sextum genus exponibile est propositionum de comparatio, aut de superlatiuo. Quarum duplex est genus, scilicet affirmatiuarum & negatiuarum. Propositio de cōparatio primi generis (si propriè non abusuè accipiat) exponitur copulatiuè per duas affirmatiuas, in quibus positiuum affirmatur de utroque extremo comparationis; & tertiã in qua affirmatur idem positiuum de extremo excedente cum aduerbio, magis, vt leo est fortior homine, leo est fortis: & omnis homo est fortis: & leo est quocunq; homine magis fortis. Propositio secundi generis: vt nullus leo est fortior homine: exponitur disiunctiuè, cōtradictorio modo. Atqui superlatiuum exponitur copulatiuè per vnam in qua affirmatur extremum excessum de excedente, & aliã de comparatio affirmatiuam, si superlatiuum accipiat positiuè: & negatiuam si accipiat negatiuè: vt, Aristoteles est Græcorum doctissimus (affirmatiuè) Aristoteles est Græcus & quocunq; alio Græco doctior: Cicero est Latinorum eloquentissimus (negatiuè) Cicero est Latinus, quo nullus alius Latinus est eloquentior.

Lectio vnica.

Post exponibile ratios verbi

Not. 1. Cōparatiuum multipliciter est.

subsequuntur sexto loco exponibile ratione nominis: quales sunt propositiones de comparatio. Vbi notandum est quod comparatiuum aliquando accipitur propositiuo: vt, plura, pro, multa: illic terminus communis est, qui significat plura. Quandoque, vt dicunt, pro superlatiuo, vt horum maior est charitas, quanquam forsitan in huiusmodi loquutionibus non accipitur nisi pro comparatio: sed sunt constructiones Græcæ, scilicet, genitiui pro ablatiuis. At in vi comparatiui accipitur dupliciter, vno modo abusuè, vt Deus est melior diabolo: quæ non ponit diabolum esse bonum sed Deum esse bonum, & diabolum non esse tam bonum. Alio modo accipitur propriè, & isto modo exponitur in textu vbi notantur solum duo genera exponibile, quia solum possunt variari penes verbum & non penes nomen comparatiuum. Quarum expositiones cum suis exemplis sunt in textu perspicuæ. Subiectum exponibile est primum extremum: quod dicitur excedens: & ablatiuus, seu nomen quod sequitur ly q̄, est extremum excessum: vt Petrus est doctior Paulo: vel doctior q̄ Paulus: ly Petrus, est excedens, & ly Paulus, excessum. Proportionabiliter fiat expositio, quando cōparatio fit in diuersis speciebus, vt nix est albius, q̄ coruus est niger. Item quando sunt diuersa verba: vt Petrus est peior, q̄ erit Antichristus.

Atque de superlatiuo notan-

dam est quod aliquando accipitur per se sine genitiuo, & tunc exponitur per suum positiuum & aduerbium, valde, vt Petrus est doctissimus id est valde doctus. Alio modo accipitur, cum genitiuo recto in vi comparationis: vt Aristoteles est Græcorum doctissimus. Et ad veritatem huiusmodi propositionum primum requiritur vt extremum excessum verificetur de excedente, vt quod Aristoteles sit Græcus. Et secundo requiritur veritas vnius de comparatio affirmatiuè, vel negatiuè, vt in textu expressum est.

Not. 2. Superlatiuum dupliciter sumitur.

Ex quibus primo sequitur, q̄

Not. 3.

superlatiuum affirmatiuum solum differt à comparatio in constructione, & in hoc præterea, quod facit comparationem ad cetera sui generis. Concedimus enim q̄ leo est fortior homine, sed non est fortissimus hominum. Quãquam comparatiuum quando accipitur partitiuè inter duo, etiam regit genitiuū, vt manuum dextra est fortior. At vero superlatiuum tunc auget superlatiuum quando ipsum oratione subsequitur, vt si diceret, status coniugatorum est bonus, continentium melior, sed virginum optimus. Sequitur secundo, q̄ propositio de superlatiuo negatiuè sumpto est subalternata propositionis de comparatio, ceteris paribus. Sequitur namque, Petrus est doctissimus hominum, non tamen sequitur e conuerso: nam si omnes essent æque docti, antecedens esset verum & consequens falsum. Superlatiuum frequentius accipitur partitiuè: sed sæpe negatiuè, maximè inter Dialecticos, vt in his locutionibus, si aliqua propositio esset vera, maximè hæc si tua opinio esset vera, maximè ex eo, &c. Sensus enim est, quod non est maior ratio, quod alia sit vera, q̄ hæc, nec est alia potior ratio, quare tua opinio sit vera quàm hæc. Et apud Philosophos: quando dicunt quantitatem terminari per maximum vel minimum. Accipiunt maximum pro illo quo aliud non est maius.

Circa suppositiões termino-

Notabi. 4.

rum huiusmodi exponibile notato, quod termini præcedentes signum exponibile supponunt secundum exigentiam signorum: atque adeo sunt resoluedi antequam propositio exponatur. Termini vero sequentes, qui reguntur à signo exponibili ex vi comparationis supponunt distributiue. Et ita debent supponere in secunda & tertia exponentibus vt leo est fortior homine, Petrus est doctissimus hominum: ly leo, supponit determinatè, & ly homine, & hominum, distributiue. Sed si dicas, Petrus est ditior auro quàm Paulus, ly auro, non distribuitur, sed supponit vel simpliciter, vel immobiliter. Verum est, quod quandoque fit comparatio, inter duas species: vt in dicta propositione, leo est fortior homine. Et tunc commo dius exponuntur illæ propositiones antequam resoluantur ly leo. Item notandum, quod licet ablatiuus supponat distributiue, si subiectum supponit determinatè & comparatio sit inter indiuidua non licet ascendere sublatiuo, anteq̄ sub subiecto: argueretur enim à pluribus ad vnicam determinatam. Nō enim sequitur, aliqua pars. a. lineæ est maior hac parte. b. lineæ, & aliqua pars. a. est maior hac parte, b. & sic de singulis: ergo aliqua pars. a. lineæ est maior parte. b. lineæ, vt patet, si. a. & b. sint lineæ æquales

Liber quartus.

æquales: nam quacunq; parte signata in. b. signabitur una maior in. a. & tamen nulla signata in. a. erit quacunq; parte. b. maior. Eadem ratione, si essent infiniti homines & infiniti leones, ita ordinati q; primus esset leo & secundus homo: & tertius leo & sic consequenter. Et primus leo sit fortis & homo sequens fortior illo, & leo sequens fortior, & sic gradatim ascendendo se habeant omnes alij, hæc est falsa, leo est fortior homine, & quacunq; singularis sub illo ablatiuo, homine, est vera. Nam quocunq; homine demonstrato aliquis leo dabitur fortior illo: sed tamen nullus dabitur leo, qui sit quocunq; homine fortior. At vero in hac, musca est fortior omni animali, dicunt Summulista ly animali, supponere particulariter, ita vt tertia exponens sit, musca aliquo animali est magis fortis. Et ratio est quia duo illa signa distributiva. s. comparatiuum & ly omne impediuntur. Et quanquam in rigore forsitan ita sit: tamen in communi vsu non facit illum sensum, sed perinde ac si diceret, musca omni animali est fortior. Ex dictis sequitur hoc sophisma esse ambiguum, minori te & quolibet maiori te tu es maior: nam si ly minori, feratur in totum copulatum, te & quolibet maiori te, est verum. Sensus enim est q; illa re, quæ est minor te & minor quolibet maiori te, tu es maior. Sed si ly minori, non cadat nisi in primum ablatiuum te, sophisma est falsum: vt patet per secundam partem huius copulatiuæ ad quam reducitur, minori te tu es maior, & quolibet maiori te tu es maior. Hæc vero, omne continuum aliqua proportione est maius sua parte: est manifestè falsa, quanquam moderni illam concedant. Nā singularis illius non est hæc, continuum. a. proportione est maius sua parte, vt prius descendatur sub ly parte. Sed hæc, hoc continuum aliqua proportione est maius sua parte. Quia ly proportione, solum confundebatur in ordine ad subiectum, vt dictū est in superiori libro. Et tamen continuum nulla certa proportione excedit quamlibet partem. Hæc tamen est vera, continuum est maius aliqua proportione sua parte, vbi ly proportione, stat confuse, & continuum quamlibet partem aliqua proportione excedit.

Not. 5.

In constituendis oppositionibus

nulla est difficultas. Constituuntur enim ratione quantitatis subiecti, sicut in cæteris categoricis: vt omnis leo est fortior homine, omnis leo non est fortior homine: aliquis leo est fortior homine, aliquis leo non est fortior homine.

Not. 6.

Loci arguendi sunt tres: sicut

in cæteris exponentibus. Primus, Ab exponibili ad exponentes, & econuerso. Secundus, Ab exponibili copulatiuè ad quamlibet exponentem, & non econuerso. Tertius A qualibet exponentium ad exponibilem disunctiuè & non econuerso.

Argum. 1.

At contra modum exponendi

propositiones de comparatiuo arguitur sic. Tertia exponens est de comparatiuo, sicut exponibilis: ergo exponitur idem per idem: & per consequens non est positio. Propter hoc argumentum Moderni exponunt comparatiuum per ita sicut: vt tertia exponens huius, Petrus est doctior Paulo, sit hæc, Paulus non est ita doctus sicut Petrus. Sed tamen, licet parum referat, melius est exponere per ly magis, sicut exponebant anti-

qui. Primo, quia ita exponitur natura comparatiui latine, doctior, id est magis doctus. Vnde ad argumentum, licet ly magis, sit etiam aduerbium comparatiuum, nõ tamen exponitur idem per idem, quia ly magis, clarius est quam nomen comparatiuum. Item secundo arguitur: quia propositio de, ita sicut, secundum istos, est pariter exponibilis per alias tres exponentes: sicut propositio de comparatiuo. Imo exponunt, illam per comparatiuum, scilicet, Petrus est ita doctus sicut Paulus, id est, vterque est doctus: & Paulus non est doctior. Et ita vtuntur circulo in expositionibus. Vnde si quis vellet vti expositione per, ita, sicut, vtatur quidem, dummodo propositio de, ita sicut, non sit amplius exponibilis, nõ est clarior quam vt indigeat expositione. Sed melius est exponere per aduerbium, magis: quod licet sit comparatiuum, non tamen indiget alia expositione. Verum est tamen quod quando ly magis, non commodè fertur in positiuum exponendum est per ita sicut: vt si exponas hanc, Petrus est maior Paulo, non potest Latine dicere, Petrus est magis magnus. Et ideo dicendum est, Paulus non est ita magnus, vel non est tam magnus.

Secundo principaliter argui Argum.

Nõ sequitur, Petrus erit magnus, & Paulus erit magnus, & Paulus non erit tam magnus quam Petrus: ergo Petrus erit maior Paulo: nam si Petrus erit tripedalis & Paulus bipedalis, nunquam tamẽ erunt simul, sed in diuersis temporibus, exponetes sunt veræ vt notum est, & exponibilis falsa: quia nunquam habebit vnam de inesse veram: & tamen arguitur ab exponentibus ad exponibilem: ergo locus arguendi nullus. Ad argumentum concessa maiori: negatur quod rectè arguatur. Nã vt dictum est in propositionibus, de differt, propositiones de extrinseco tempore & modales probandæ sunt immediatè per suas de inesse. Si vero exponantur debent ita exponi, vt denotentur ambo extrema esse simul: vt Petrus erit magnus, & Paulus simul tempore erit magnus. At vero si singulæ copulæ vniant singula extrema tunc fortè non denotatur consistentia pro eodem instanti: vt si dicas, Petrus erit maior quam erit Paulus, videtur satis esse, vt sint in diuersis temporibus, sicut in hac, Iudas fuit peior quam erit Antichristus. Sed contra hoc replicat. Si Petrus cras erit melior quàm Paulus, sed postridie ambo sunt æquè boni tunc hæc exponibilis est vera, Petrus erit melior quam Paulus, nam cras habebit vnam de inesse veram, & tamen tertia exponens est falsa, Paulus non erit ita bonus sicut Petrus: quia postridie erit ita bonus. Propter hoc dicimus tutius esse probare per suam de inesse. Sed si exponatur, omnes tres exponentes debent referri ad idem instans: vt in aliquo instanti Petrus erit bonus, & in eodem Paulus erit bonus, & in eodem Petrus erit magis bonus quam Paulus, vel Paulus non erit ita bonus sicut Petrus. Ex his sequitur primo, quod si cras Petrus sit maior Paulo, & postridie Paulus maior Petro, & tertia die ambo sint æquales, maiores tamen quam antea fuerint, hæc copulatiua est vera, Petrus erit maior Paulo, & Paulus maior Petro, & tamen nec Petrus erit maior quam erit Paulus nec Paulus erit maior quam erit Petrus, sed ambo erunt æquales, nam quanconque quantitate, quam vnus habet in vno tempore alter habebit in alio. Sequitur secundo hanc consequentiã non valere, Petrus erit fortior leone: ergo quocunq; leone erit fortior. Nã si modo sit leo fortior Petro q; leo nõc desinat esse, & posthac erit leones debiliores Petro anteceden-

dens esse verum; & consequens falsum, arguitur enim à minus ad magis amplum distributum, ex parte de ly leo. Et in eodem casu non sequitur, Petrus est fortior quam erit leo, ergo Petrus est fortior quam est vel erit leo: eodem defectu. Nec sequitur, Petrus erit fortior leone: ergo erit fortior quàm erit leo: nã si cras erit fortior leone, sed postridie sit alius leo fortior, illo, antecedens est verum & consequens falsum. Quare sub ly leone, nõ licet descendere copulatiuè ad omnes leones futuros: sed solum ad leones restrictos pro aliquo instanti signato. Alia multa corollaria tuis se potest inferre.

Tertio principaliter argui-

Argum. 3.

tur. Non sequitur, Petrus possibiliter est doctior Paulo: ergo Paulus impossibiliter est ita doctus, vt Petrus: nam exponibilis est vera: vt patet per suam de inesse, & exponens impossibilis: & tamen arguitur per secundam regulam, ergo ille modus arguendi nullus. Hoc argumentum non est contra nos: nam iam diximus, tertiam exponentem congruentius dari per ly magis, videlicet, Petrus possibiliter est magis doctus quam Paulus, quæ est necessaria sicut exponibilis. Sed quia dictum est, posse etiam exponi per ly ita sicut, respondetur quod huiusmodi modales tutius probantur per suas de inesse immediatè. Et quia de inesse possibilis, sit vt illa sit necessaria. Quod si placet exponere per ita sicut, non debet dari per copulam contradictoriam ad primam exponentem. Et ratio est, vt diximus de ly differt, & ly incipit, quia negatio comparatiui non fertur in modum, postquam modus præcedit. Et sic tertia exponens debet esse, Paulus possibiliter nõ est ita doctus, vt Petrus. Quod non considerantes dicunt Moderni illam esse impossibilem. Sed mirum esse concedant Petrum esse doctiorem Paulo, & negent quod Petrus possibiliter sit doctior Paulo. Item quod sit maior Paulo, & tamen nõ posset esse maior Paulo. Sed arguitur contra nostram solutionem. Sequeretur hanc esse veram, Petrus possibiliter est doctior seipso, vt patet per tertiam exponentem, Petrus potest esse magis doctus seipso, vel potest esse non ita doctus sicut ipse: nam potest vna die plus scire quam alia. Negatur consequentia. In rigore illa est falsa, vt patet per suam de inesse, quæ est impossibilis: & tertia exponens est falsa, etiam si detur per ita sicut. Sed tamen concedo quod Petrus potest esse doctior quàm modo est, & potest esse doctior vna die, quam alia die. Et ad hunc sensum conceduntur huiusmodi propositiones. Sed quid de ista, Petrus potest esse doctior quàm possit esse Paulus. Respondetur quod illa est falsa, & impossibilis. Nam postquam ly quàm, quod est nomen comparatiuum, fertur in ly potest, negatio tertiæ exponentis debet ferri in illud. Quare nõ sequitur, Petrus potest esse doctior Paulo: ergo potest esse doctior quàm potest esse Paulus. Et propositiones ipsæ sonant diuersos sensus. Istæ vero. Deus potest facere tantum quantum potest facere, Petrus potest portare tantum pondus quantum potest portare Paulus, omnes sunt veræ.

Argum. 4.

Quarto principaliter argui-

tur. Supposito quod totum sit suæ partes, non sequitur, medietates sunt minores suo toto: ergo totum non est tam paruum, quam suæ medietates: & tamen arguitur ab exponibili ad tertiam exponentem: ergo locus arguendi nullus: minor est nota, & probatur maior: nam consequens videtur falsum: cum totum nec excedat partes, nec excedatur ab illis. Et quod exponibilis sit vera arguitur: nam hæc duæ medietates sunt minor toto &

minor toto, ergo sunt minores suo toto. Ad argumentum concessa minori negatur maior: imo sicut exponibilis est vera, ita & exponens illa: nam contradictoria est falsa, scilicet, totum est ita paruum sicut medietates (nec medietates sunt ita magna) nam non sunt ita magna, & ita magna sicut totum: imo sunt minores: quia sunt minor & minor: ita enim resoluitur ille terminus pluralis numeri. Vnde non valet illa consequentia, istæ partes sunt hoc totum, ergo sunt æquales toto: quia æquales tantum valet, sicut æqualis & æqualis. Sed solum sequitur quod sunt ens æquale toto (si idem sit æquale sibi ipsi.) Item sequitur quod medietates adæquant totum: nam adæquare non est nisi componere totum. Et certè in rigore ita dicendum est, quod dicta exponibilis est vera. Sed tamen quidam Summulistæ negant quod istæ medietates sumptæ sunt minores toto, & concedunt quod sunt æquales: quia sunt aliquid æquales: puta ipsummet totum. Et tunc secundum istos concedendum est quod Petrus & Paulus sciunt plura quam Ioannes, si Petrus sciat duas propositiones & Paulus alias duas & Ioannes sciat tres: nam Ioannes non scit tot quot Petrus & Paulus simul. Sed tunc percontaris, an Petrus & Paulus sunt doctiores Ioanne. Et videtur, quod sint doctiores, eadem ratione: quia Ioannes non est ita doctus sicut ambo cum non sciat tot sicut ambo simul. Sed nihilominus in rigore est neganda.

¶ Est enim difficilis credita. Nec sequitur, Ioannes non scit tot quot Petrus & Paulus simul: ergo non est doctior. Nam scientia Petri & scientia Pauli non sunt in eodem intellectu, nec faciunt vnã doctrinam. Quare licet ambo sciant plura non sunt doctiores, sed requireretur quod quilibet esse doctior. Et econuerso, si vterque per se sciret easdem quatuor, quas ambo simul sciunt, non sciret plura quàm modo sciunt, & tamen essent doctiores: quia quilibet esset doctior. Ex his sequitur, hanc consequentiam non valere, Petrus & sua medietas sunt duo æqualia: ergo iter se sunt æquales, nam Petrus & sua medietas sunt duæ medietates æquales, & tñ inter se Petrus maior est sua medietate.

Vltimo arguitur. Non sequi-

Argum. vlt.

tur, Decem partes continui sunt plures partes quam duæ medietates: ergo duæ medietates nõ sunt tot quot decem, & tamen arguitur ab exponibili ad tertiam exponentem, ergo modus arguendi nullus. Minor est nota. Et probatur maior. Nam exponibilis apparet manifesta omni intellectui: & quod exponens sit falsa arguitur. Duæ medietates sunt decem decimæ: ergo sunt tot partes quot decem. Hoc argumentum (fateor) fuit mihi semper molestum, non solum in via nominalium, qui tenent totum continuum non distingui à suis partibus: sed etiam in via realium: qui licet dicant continuum distingui à suis partibus, tamen acervum non negant esse suas partes. Et idem argumentum fiet de acervo centum granorum tritici. Istæ duæ medietates puta quinquaginta & quinquaginta sunt istæ centum partes: ergo sunt tot partes. Et certè credo in rigore concedendum esse, quod decem partes non sunt plures quam duæ. Et in primis quod non sunt plura entia nullus dubitat: postquam non sunt decem separatæ vnitates (loquor de partibus continui: nam partes acervi sunt plura entia) sed adhuc quod decem partes continui non sint plures partes quam duæ, videtur manifestè probare argumentum. Nam mirum esset concedere quod duæ partes sint decem: & tamen non essent tot. Quod si quis cõtra arguat: quia concedimus in cõtinuo esse infinitas

finitas partes, id est, non tãt quin plures, ergo videtur, quod decem sint plures quam duæ, & centum plures quam decem. ¶ Respondetur quod illud concedimus ad hunc sensum, quod quibuscunque numeratis adhuc extra illas sunt plures, quæ nõ sunt partes illarum. Sed de illis, quæ continentur in alijs non conceditur, quod sint plures. Nihilominus propter communem modum concipiendi possumus comminisci vnã distinctionem, quod quanquam decem partes non sint plures quam duæ Physicæ, quia sunt eadem, nihilominus sunt plures Arithmeticæ, id est, numerantur plures. Nec sequitur. Istæ duæ sunt istæ decem: ergo sunt tot: nam ly tot, appellat numerum, & sensus consequentis est numerantur tot.

Caput vltimum.

Aterum nomen exponibile est infinitum: quod multis modis dicitur, vno modo negativè, quod videlicet terminatur, nec aptum est terminari, vt Deus: & alio modo priuatiuè, quod non est terminatum, aptum tamen est terminari, quod categorematice est res quanta, non terminata: sed syncategorematicè valet non tantum quin magis: aut non tot quin plura.

Tertium nomen exponibile est, æternum quod quando est categorema est id quod habet totum esse simul, sine principio & sine durationis, sed syncategorematicè perinde est, ac si dicas, ante quodlibet instans præteritum vel post quodlibet futurum, verum vel imaginarium. Nomen denique, totus, dum est categorema idè pollet quod ens suis partibus absolutum: sed dum accipitur syncategorematicè, signum, est partium distributiuum.

Lectio prima.

Inter nomina exponibilia cõ

Nota. 1.
Infinitum multiplicitè dicitur.

numeratur ly etiam finitum. Quod accipitur dupliciter vno modo vt negat solum terminum, id est, significat quantitatem, aut perfectionem, quæ nec est limitata, nec apta limitari vt est Deus: alio modo vt negat simpliciter quantitatem, vt punctum. Alio modo accipitur priuatiuè, & tunc dupliciter. Vno modo accipitur categorematice, & est res quæ habet quantitatem illimitatam, aptam tamen limitari. Vnde, vt continuum sit finitum, requiritur quod vnica parti signata, dentur in illo infinitæ partes æquales, non communicantes. Vnde licet bipedale habeat infinitas partes proportionales inæquales, non est infinitum, imo habet infinitas pedalitates communicantes, scilicet, primam pedalitatem, & aliam quæ cõstant ex secunda medietate primæ pedalitatis, & primam secundæ, & tertiam quæ cõstat ex vltima quarta primæ, & tribus quartis secundæ & sic in infinitum diuidendo. ¶ Sed multitudo infinita est, cuius non est vltima vnitas, id est incipiendo à pri-

ma, & nullam resumendo non datur vltima. Continuum autem non dicitur multitudo, quia non constat ex vnitatibus separatis. Et ad hunc modum, vt aliqua perfectio, vel virtus, vel intentio sit infinita, requiritur quod habeat infinitos gradus. Sed infinitum syncategorematicè, vt attribuitur magnitudini, dupliciter exponitur, id est, non tantum quin maius, vel aliquantum & in duplo maius, & in triplo maius & c. Et proportionabiliter, vt attribuitur multitudini, scilicet, non tot quin plura. Et hæc dicuntur infinita in potentia. v. g. si dicas perfectio creaturarum potest crescere in infinitum, non est sensus quod possit dari creatura infinita, sed quod data quacunque, Deus potest dare perfectiorem. Eodem modo infinitæ sunt partes in continuo in potentia, id est, non tot quin plures.

At dubium est hic de veritate

istius, in infinitum magna est aliqua pars continui, syncategorematicè, supposito quod continuum sit bipedale. Et videtur, quod sic. Nam quacunque parte data, aliqua est maior. Sed ex alia parte secunda expositio non conuenit, id est, aliqua est pars continui & in duplo maior & in triplo maior. & c. Solet illa propositio absolute concedi propter primam probationem. Quare dicuntur secundam expositionem non esse simpliciter necessariam. Sed fortè vtendum esset hic distinctione, quod infinitum syncategorematicè vno modo accipitur simpliciter & absolute, & ad illud requiritur secunda expositio, id est, quod sit in duplo & in quadruplo maius sine aliquo termino, & sic falsum est quod in infinitum magna sit pars continui bipedalis. Nec satis est quod quacunque parte data continui aliqua sit maior, sed requiritur quod simpliciter quacunque quantitate imaginata, finita aliqua sit maior. Alio modo accipitur infinitum secundum quid, id est, non est intrinsece terminatum & limitatum, sed solum extrinsece. Et hoc modo in infinitum magna est aliqua pars, id est, non est dabilis maxima. Sed nihilominus non dicitur simpliciter in infinitum magna: nam partes habet terminum extrinsecum: quia nulla est ita magna sicut totam. Eodem modo concedimus quod Petrus infinitum pondus potest portare, supposito enim quod virtus Petri sit vt decem, tunc pondus vt decem non potest portare: sed quocunque minus: & ideo quocunque pondere dato quod potest portare, adhuc potest maius: nec datur maximum quod sic, sed maximum quod non, quod est terminari extrinsece. Et hoc congruè vocatur infinitum secundum quid, & non simpliciter: quia vt infinitum pondus simpliciter Petrus possit portare, non satis est quod quocunque pondere dato quod potest portare possit maius: sed quod similiter quocunque pondere imaginato, posset maius. Et cum veneris ad Theologiam, ita intelligito illud S. Thom. 2. 2. q. 2. 4. arti. 7. quod charitas viæ augetur in infinitum. Intelligitur enim de infinito in potentia, id est, secundum quid, quia nulla potest esse maxima in via, quin possit esse maior: sed terminatur extrinsece: quia nulla est tam perfecta, vt charitas patriæ. At vero concedendum est simpliciter in infinitum parua est aliqua pars continui, quia non solum quacunque parte data datur aliqua minor, sed quacunque quantitate quantuncunque parua simpliciter imaginata, est aliqua pars minor in duplo & in quadruplo & c. Eodem modo quantum ad multitudinem, infinitè simpliciter sunt partes in potentia: quia non solum quibuscunque partibus datis dantur plures: sed quocunque numero imaginato sunt in duplo plures & quadruplo, & c.

Not. 2.
Dubium.

Secundum

Nota. 3.
Dubium. 2.

Secundum dubium est de ve-

te illius sophismatis Hentiberi, infinita sunt finita. Vbi notanda est regula Sophistarum, quod ly infinitum, positum a parte predicati accipitur categorematice pro re infinita: sed positum a parte subiecti nullo signo modificatum, accipitur syncategorematice & exponibiliter. Et sic sensus illius sophismatis est, aliquot sunt entia finita, & non tot quin plura sunt entia finita. Et Hentiberi in hoc sensu concedit hoc sophisma. Sed certe in rigore est falsum, quoniam ille sit sensus, Nam in rigore secunda pars est falsa, non tot quin plura sunt entia finita, imo demonstrato toto numero creaturarum falsum est dicere quod plura illo sunt entia finita. Si tamen sit sermo de entibus partialibus, quæ dicuntur entia in potentia, verum est sophisma. Imo quoniam non esset in mundo nisi vnū pedale, esset verum: quia aliquot sunt partes continui, & non tot quin plures. Sed tamen in rigore non accipitur nisi pro totalibus: quia partes continui non sunt entia in actu. Si tamen sit sermo de partialibus tunc non sequitur infinita sunt finita: ergo aliqua finita sunt infinita. Quia in antecedenti vt, vidimus capitur syncategorematice ly infinita, & in consequenti categorematice: & 2. quia dato vtrobique capitur eodem modo, antecedens est verum, vt dictum est: sed cōsequens est falsum: quia ly finita, solum supponit pro numero finito indiuisibilium (nam omnia diuisibilia sunt infinitæ partes) & tamen pro indiuisibilibus non supponit prædicatum.

Notabil. 4.
Dubium. 3.

Tertium dubium est de veri-

te illius triti sophismatis Buridani, infinita est linea gyrationis: & tamen nulla linea gyrationis est infinita. Pro intelligencia supponatur quod in quocunque corpore, verbi gratia, in columna bipedalis longitudinis & pedalis latitudinis est signabilis per intellectum vna linea gyrans, omnes partes proportionales secundum longitudinem: vt prima pars lineæ incipiens à puncto terminatiue columnæ, gyret primam pedalitatem & secunda gyret medietatem secundæ pedalitatis, & ita per partes proportionales secundum longitudinem. Tunc clarum est quod exponendo syncategorematice, quia in potentia ali-quanta est linea gyrationis, & in duplo maior & in triplo, & tamen nulla est signabilis illic linea in finita categorematice: quia quæcunque clauditur inter duo puncta terminatiua columnæ & tamen repugnat magnitudini infinitæ, claudit inter duo puncta, & sic in finita est linea gyrationis, & tamen nulla linea gyrationis est infinita: quia in prima, ly infinita, secundum regulam positam accipitur syncategorematice, & in secunda categorematice. Sed aliqui moderni negant secundam partem sophismatis vt Maioris, imo sicut infinita est linea gyrationis syncategorematice, ita illa linea categorematice est infinita. Et probatur: nam illa linea habet infinitas partes non communicantes vni certæ datæ æquales, puta vni pedalitati æquales: nam quælibet pars proportionalis illius lineæ ad minus est pedalis: cum gyret totam grossitiem columnæ. Vnde consequenter concedunt, quod quoniam infinitum rectum non potest claudi interdum puncta, nihilominus potest claudi infinitum circulare. Ego tamen opinor quod vtraque est falsa, & quod infinita sit linea gyrationis, & quod linea gyrationis sit infinita. Imo in nullo corpore potest signari aliqua pars & linea quæ sit longior ipso corpore. Quare illa totalis linea adhuc sic imaginata, non est nisi pedaliter longa: quia illæ circuitiones non

protenduntur secundum longitudinem: sicut protenditur filum, aut alia res discontinua, quæ ad modum filii per motum gyraret totum aliquod corpus. Nam alias eadem ratione concedendum esset totum illud corpus esse infinite longum. Nam potest imaginari diuisio illius per partes proportionales secundum latitudinem ita vt prima pars sit bipedaliter longa & semipedaliter lata, & secunda sit bipedaliter longa, & lata vt vna quarta, & tertia, vt vna octaua, & sic per partes latitudinis. Et cum omnes sint continuæ sequeretur quod totum esset infinite longum, cum omnes sint æquales secundum longitudinem: quod tamen esset concessu ridiculum. Si tam loqueremur de infinito, non in actu, sed in potentia concedendum est quod est separabilis non tam longa quin longior syncategorematice nulla tamen est separabilis infinite longa categorematice. Sed hoc non est præsentis speculationis: in. 3. nanque Physicorum disputandum est an Deus possit facere infinitum in actu.

Notabil. 5.
Dubium. 4.

Dubitatur vltimo quomodo

se habeant infinitum categorematice & syncategorematice quantum ad conuertentiam: nempe in quibus casibus conuertantur, & in quibus, non respondetur per duas propositiones. Prima, loquendo de infinito in potentia non conuertuntur: nam infinite magna est aliqua pars continui syncategorematice, & nulla est infinita categorematice: & infinitum pondus potest Petrus portare, & nullum infinitum potest portare & in infinitum potest diuidi continuum, & non possunt dari infinitæ partes actu separatae, & infinitum potest crescere perfectio creaturæ, & tamen nulla creatura potest esse infinite perfecta.

¶ Secunda loquendo de infinito in actu, siue sit continuum, siue multitudo idem est si categorematice, & syncategorematice accipitur. Quare si nunc sint entia non tot quin plura syncategorematice, etiam est multitudo infinita categorematice. Et si sit continuum non tantum quin maius syncategorematice erit infinitum categorematice. Et si mundus fuisset ab æterno, sicut fuissent infiniti homines syncategorematice, ita fuissent infiniti categorematice: quia non posset signari numerus finitus omnium præteritorum.

¶ Eodem modo respectu futuri, quia gloria sanctorum & pœna damnatorum durabit perpetuo, erunt infinitæ cogitationes & volitiones, id est, non tot quin plures syncategorematice. Et eadem ratione erunt infinite categorematice (licet oppositum dixeramus in prima editione) nam certe non potest signari finitus numerus cogitationum, quæ erunt. Quod si arguas quod nunquam peruenietur ad instans in quo verum est dicere, nunc sunt infinite transactæ. Conceditur, sed tamen non requiritur veritas de inesse pro aliquo instanti futuro: sed satis est quod sit vera pro toto tempore futuro, quod erit infinitum: sed de hoc satis.

Lectio secunda.

Pari modo ly æternum, acci-

pitur syncategorematice: tanquam signum exponibile, & categorematice tanquam nomen rei, quæ est æterna. Syncategorematice tantum valet, respectu præteriti, sicut ante quodlibet instans præteritum verum, vel imaginarium: & respectu futuri tantum valet sicut post quodlibet instans futurum verum vel imaginariū. Sed categorematice, idem est quod res quæ habet totum

Notabi. 1.
Æternum

Sūmu. Do. Sor. P tum

tum esse simul, sicut est Deus. Non enim satis est: ut putant fere Moderni, ad hoc quod res sit æterna quod neque habuerit principium, nec habebit finem. Nam quamquam tempus nec habuisset principium nec finem, non esset æternum: quia non habet partes simul, sed sunt in continuo fluxu. Imo nulla creatura potest esse proprie æterna sed solus Deus, in quo non est præteritum, & futurum, ut pulche docet Sanctus Thomas. 1. part. quæstio, 10. sed hoc limites transcendit Summulistarum.

Notabil. 1.
Totus.

Nomen, totus, itidem accipi

tur: & categorematice, & syncategorematice. Primo modo accipitur, quando ponitur à parte prædicati. Et tunc, ut attribuitur magnitudini tantum valet quantum ens per se subsistens, suis partibus constans. Nam totum, dicitur relative ad partes. Quare angelus proprie non dicitur totum nec aliquid indiuisibile nisi forte totum referatur ad potentias & actus sicut illic, Diliges Dominum toto corde, tota mente, &c. id est, omnibus potentijs & actibus, ut nihil repugnans dilectioni Dei in mente addas. Et dixerim suis partibus constans, taliter ut sit absolutum, ut habetur in textu: nam domus semidarita non dicitur proprie tota. Dico suis partibus, quæ sunt necessariae ad esse totius. Nam homo abscissa manu dicitur totus. Et proportionabiliter ut attribuitur multitudi, totus populus dicitur, collectio ex omnibus indiuiduis.

¶ Ex quo sequitur veritas huius sophismatis: totum quod est in mundo capit bursa mea: nam vnus argenteus est totum quod est in mundo. Eadem ratione, anima Sancti Petri est totum quod est in cælo. Syncategorematice vero ly, totus, tantum valet sicut quælibet pars, ut in illo sophismate Hentisberi totus Petrus est minor Petro. Quod si distribuatur pro parte integrali, illud est verum: nam quælibet pars integralis est minor Petro: sed si pro parte essentiali, est falsum: quia materia non est minor toto. Eadem ratione istæ sunt veræ, totus Petrus est aliqua pars Petri, totus Petrus est aliqua parte Petri minor. Quamquam hæc sit falsa, aliqua parte totus Petrus est minor.

Notabil. 2.
Essentialiter.

Sunt quædam aduerbia, quæ

inter exponibilia signa computantur, ut essentialiter, intrinsece. Quæ possunt facere sensum compositum, ut essentialiter homo est animal, id est, hæc prædicatio, homo est animal est essentialis. Prædicatio essentiali-

ter, est quando prædicatum est de essentia subiecti. Item possunt facere sensum diuisum: ut album essentialiter est coloratum, homo essentialiter est animal. Et tunc dicuntur has propositiones debere resolui ratione subiecti, scilicet, hoc album essentialiter est coloratum, &c. Et hæc debet resolui per suum absolutum, scilicet, hoc album essentialiter est coloratum, & hoc album essentialiter est Petrus: ergo Petrus essentialiter est coloratum. Vnde sequitur illam propositionem, album essentialiter est coloratum esse falsam. Pari modo hanc, homo essentialiter est animal, & Petrus essentialiter est animal. Et postea sic Petrus est hæc materia & hæc forma, ergo hæc materia, & hæc forma essentialiter est animal. Vnde pariter inferunt illam, homo essentialiter est animal esse falsam: quia statim partes esse, quando non sunt animal: ut puta cum sint separate. ¶ At vero, certe non est philosophicum negare has, album essentialiter est coloratum, homo essentialiter est animal. Et ideo non licet resolueret connotatiuum in absolutum, nec totum in partes. Imo in illa consequentia, album essentialiter est coloratum, & album est Petrus: ergo Petrus essentialiter est coloratus, variatur appellatio. Et pariter in illa, Petrus essentialiter est animal, & Petrus est hæc partes: ergo, &c. quia ly, essentialiter, appellat supra significatum formale subiecti, scilicet, quod de essentia alibi in quantum album est esse coloratum, & de essentia hominis in quantum homo est esse animal. Et isto modo exponitur ly, essentialiter. Quamquam explicatur etiam per propositionem de ly, quin, aut conditionalem, aut causalem: ut non stat aliquid esse album quin sit coloratum, si aliquid est homo illud est animal. Sed de his prædicationibus essentialibus in posterioribus sit latius sermo.

Tandem de ly, adæquate, de-

Notabil.
Adæquate.

notat commensurationem quandam, ut si diceret, eclipsis adæquate duravit tres horas: sensus est nec plus, nec minus: homo adæquate significat hominem, & nil aliud. ¶ Vnde qui opinantur quantitatem non distinguere à re quæta, & negant perfecte sphericum posse tangere perfecte planum secundum aliquam partem adæquate, quia nulla est signabilis pars spheræ, quæ secundum se & quodlibet sui tangat planum. Sed tangit secundum partem in adæquate.

¶ Et hæc de exponibilibus.

¶ Finis quarti libri.

Proposi-

LIBER
QVINTVS.

Proposito est oratio affirmatiua, vel negatiua alicuius de aliquo. Terminus est in quem resoluitur propositio, vt in subiectum & prædicatum. Dicitur de omni est quando nihil est sumere sub subiecto de quo non dicatur prædicatum, vt omnis homo disputat: hic disputatio prædicatur de homine, & nihil est sumere sub homine, de quo non dicatur disputatio. Dicitur de nullo est quando nihil est sumere sub subiecto à quo non remoueat prædicatum: vt nullus homo disputat, hic disputatio remouetur ab homine: & nihil est sumere sub homine: à quo non remoueat disputatio, syllogismus est oratio, in qua quibusdam positis & concessis necesse est aliud accidere per ea, quæ posita, sunt & concessa: vt omne animal est substantia omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia: hoc totum est oratio in qua quibusdam positis, scilicet, duabus præmissis, necesse est aliud accidere, scilicet, conclusionem.

Lectio prima.

Hic est apud Petrum Hispanum quartus tractatus, nobis vero liber quintus & respondet libris Priorum Aristotelis vbi de syllogismo disputatio est: atque inter ceteros libros Summularum apprimè est necessarius, quem librum in tres partes distribuendum diximus. In priori textum exponentes, totam syllogismorum artem oculis legentium breui compendio subiiciemus. In secunda vero rem argumentis latius explicabimus ac demum in tertia de syllogismo expositorio, & de modo syllogizandi in terminis diuinis non nihil disputabimus.

Quod ad primam partem at

tinet textum Petri Hispani in octo capitula partiti sumus. In quorum hoc primo præmissis principiis syllogismi, definitur quid est syllogismus: qui potissimum subiectum huius libri est. Vbi notandum duo esse principia syllogismi instar rei naturalis, scilicet, materiale & formale. Principium materiale est ex quo res componitur: & est in syllogismo duplex, scilicet, propinquum, quod est propositio: & remotum, quod est terminus. Propositio (inquit Petrus Hispanus) est oratio affirmatiua, vel negatiua quæ sunt verba Aristotelis in hoc loco, vbi Petrus Hispanus non intendit definire propositionem, sed supponit illam definitam esse in primo tractatu, & quatenus ad propositum attinet resumit hic qualitates propositionis, ex quibus conficitur syllogis-

Duo principia syllogismi.

mus. Et Aristoteles addit aliam esse vniuersalem, & aliam particularem: qua si dixerit, omnis syllogismus constat ex propositionibus affirmatiuis, aut negatiuis vniuersalibus, aut particularibus. Nam syllogismus expositorius nec est proprie demonstratorius, nec dialecticus, de quibus est præfens intentio. Subsequitur in textu pars remota syllogismi. Terminus, inquit, est in quem resoluitur propositio, vt in subiectum & prædicatum. Quæ verba sunt Aristotelis, vbi in vanum discruciant glossatores contententes verbum saltem substantiuum non esse terminum.

Nam sicut non intendit hic Aristoteles definire propositionem, ita nec intentio eius est definire totam naturam termini: sed quatenus subferuit negotio præsentis. Constat enim syllogismus ex tribus propositionibus & terminis, scilicet, medio & duabus extremitatibus. Quare non connumerantur inter terminos hic syncategoremata: nec verbum substantiuum, tertium adiacens quia non possunt medium esse, aut extremitates: verbum vero adiectiuum optime censetur hic terminus, quia potest esse aut medium, aut extremitas: vt omne animal mouetur, omnis homo est animal: ergo omnis homo mouetur. Et quoddam modo, est, secundum adiacens, potest esse extremitas: vt omne animal est, omnis homo est animal, ergo omnis homo est. Tametsi huiusmodi syllogismi non sint tam in vsu apud Aristoteles.

Tre termini in syllogismo.

Post principia materialia sub

sequitur in textu principium formale syllogismi. Vbi notandum principium formale syllogismi esse duplex, scilicet, intrinsecum, quod est dispositio in modo & figura, de quo dicturi sumus capite sequenti: & extrinsecum quod est medium per quod à priori manifestatur bonitas consequentia, & quo nititur vis illationis.

Principium formale syllogismo.

Quod adhuc est duplex: aliud pro modis imperfectis quod est reductio eorum ad perfectos, aut per conuersionem, aut per impossibile, vt infra palam fiet. Et aliud est pro quatuor perfectis, scilicet, alicui de omni, pro barbara & Darij, & dici de nullo pro celarèt & ferio. Vbi secundo notandum, quod vt syllogismus sit probatiuus conclusionis debet primum esse bona consequentia, & præterea procedere ex veris. Vnde examinatio bonitatis consequentia vocatur prior resolutio id est, prius examen syllogismi. Quere libri quos de huiusmodi principijs edidit Aristoteles dicuntur libri priorum resolutionum. Sed examinatio præmissarum an sint veræ, & sint necessarie, &c. dicitur posterior resolutio, atque adeo libri vbi talia principia traduntur dicuntur posteriorum resolutionum. Quia propter duplex est dici de omni & dici de nullo, scilicet, posterioristicum & prioristicum. Dicitur de omni posterioristicum est vere, ac necessario prædicatum dici de subiecto pro quolibet eius supposito, siue subiectum distribuatur siue non, vt omnis homo est animal rationale, aliquis homo est risibilis. Et dici de nullo est vere & necessario negari de subiecto pro quolibet eius supposito, vt nullus homo est lapis. Et tales debent esse præmissæ ad generandum scientiam. Sed dici de omni prioristicum est prædicatum affirmari de subiecto distributo, siue vere, siue falsæ, vt omnis homo est animal omnis homo est lapis, & dici de nullo est negari de subiecto distributo, siue vere, siue falsæ: vt nullus homo est lapis, nullus homo est animal.

Prior & posterior resolutio.

Dici de omni & nullo.

Nam quando examinatur bonitas consequentia nil refert veritas præmissarum. His ergo principijs prioristicis nititur vis illationis syllogismi, verbi gratia. Ne-

gat tibi forte pertinax quispiam, hunc syllogismum in Darij modo perfecto, omnis homo est risibilis, aliquod animal est homo, ergo aliquod animal est risibile, manifestans illum per dici de omni hoc modo. Natura vniuersalis affirmatiua est hæc quod de quocunque subsumpto sub subiecto dicatur prædicatum, & hoc exerceretur in illa consequentia de Darij: ergo illa est bona. Nec istæ præmissæ sunt amplius probandæ, sed supponendæ ex diffinitione vniuersalis affirmatiuæ. Hoc enim est prædicari de subiecto distributo, quod prædicari de quocunque subsumpto sub illo. Ita que ostendit Aristoteles naturam propositionis vniuersalis esse vim illationis syllogismi perfecti. Quod si cõtra quis arguat, quod in hac probatione petitur principium: nam volumus probare Darij esse bonam consequentiam per Dati, scilicet, de quocunque subsumpto sub subiecto vniuersalis affirmatiuæ dicitur prædicatum & hoc exerceretur in Darij, ergo. Respondetur quod deueniendum est ad consequentiam per se notam ex terminis, & certe Darij & ceteri modi perfecti sunt per fenoræ consequentiæ. Sed Aristot. declarat bonitatem illarum per terminos euidentiores, licet non per consequentiam, quæ ex forma sua euidentior & proportionabiliter dicendum de dici de nullo.

Argum. 2.

Sed contra hanc nostram ex-

positionem est paruum argumentum. Arguitur sic Principia regulatiua debent esse omnibus syllogismis cõia: sed syllogismi expositorii, vt Petrus disputat, Petrus est homo, ergo homo disputat, non regulantur per dici de omni, cum nullam habeant propositionem vniuersalem imo nec syllogismi de medio communi in obliquo, vt cuiuslibet hominis anima est rationalis, Pigmæus est homo, ergo Pigmæi anima est rationalis: quia in maiori prædicatum non prædicatur de termino distributo, Sed de ly, anima non distributo: ergo illa non sunt principia regulatiua syllogismi. Propter hoc argumentum modernus quidam negat contra omnes quotquot sunt glossatores Aristotelis esse prima principia formalia & regulatiua syllogismi. Sed dicit mentem Aristot. & Petr. Hispa. in illo verbo dici de omni & dici de nullo, eam esse vt explicarent principia materialia ex quibus conficitur syllogismus, quia omnis syllogismus constat ex vniuersali affirmatiua, vel vniuersali negatiua. Per quod cauetur ne arguatur ex puris particularibus. Quod nititur confirmare autoritate Alberti Magni. 7. c. 1. priorum dicentis: Dici de omni prioristicum proprium esse prædicati denotantis in esse cuiusque parti subiecti actum distributi in quo differt dici omni posterioristico huius, homo est animal. At vero vir ingeniosus in ratione imo contra rationem, negauit vniuersalem scholam Dialecticorum, dicens omnes toto cælo in hac parte errare. Primum omnium forma ipsa verborum Aristot. ostendit illud esse principium formale, scilicet, de omni est quando nihil est sumere subiecti de quo non dicatur prædicatum. Nam hæc verba insinuant connexionem medij cum extremitatibus, & non solum qualitatem vel quantitatem præmissarum, per consequens explicant vim illationis: nam alias satis esset dicere, dici de omni, est prædicatum ù dici de subiecto distributo. Secundo. Si hic solum constitueretur principium materiale syllogismi, non solum adaptaretur modis perfectis cum etiam imperfectis conueniat: vt constet ex vniuersali affirmatiua & negatiua. At vero Aristot. postquam distinxit modos perfectos ab imperfectis statim subiungit dici de omni, & dici de nullo, ac

deinceps regulas conversionum: insinuans quod sicut conuersio est formale principium imperfectorum, ita dici de omni est perfectorum, vt. S. Thom. opusc. 47. ex tenore horum principiorum colligit solum syllogismum perfici his principijs, qui habet maiorem vniuersalem, & minorem affirmatiuam in prima figura. Tertio, Si hæc essent principia materialia non distingueretur, dici de omni, pro syllogismis affirmatiuis, & dici de nullo pro negatiuis. Nam bocardo & baroco sunt syllogismi negatiui, & tamen non constant ex vniuersali negatiua: Sed ex vniuersali affirmatiua. Quarto. Si hic solum doceretur omnem syllogismum constare ex vniuersali affirmatiua vel negatiua, eadem ratione deberet subiungere aliud documentum, quod omnis deberet constare ex aliqua affirmatiua: quia etiam hoc est necessarium. Sed hæc duo principia inferius simul traduntur vbi dicitur, ex puris particularibus nihil sequitur nec ex puris negatiuis: ergo hic aliud prætenditur. Et vltimo arguitur, Aristot. prius distinguit propositionem affirmatiuam, & negatiuam, & vniuersalem & particularem: & postea subiungit dici de omni & dici de nullo, quasi aliud principium distinctum: ergo aliud voluit sentire quam quod syllogismus constaret ex vniuersali affirmatiua vel negatiua. Nullo ergo modo debet verti in dubium quo minus Aristot. per dici de omni & dici de nullo intellexerit principia regulatiua. Et ad primum argumentum de syllogismo expositorio quod Sanct. Thom. loco citato ad hoc propositum format ipse, vbi respondet quod Aristot. solum loquitur de principio regulatiuo quatuor modorum perfectorum: & syllogismos expositorios non connumerat inter illos: sed est quædam sensibilis demonstratio, quæ alio nititur principio, vt infra videbimus. Et iste arguens sese punctum ferit. Nam etiam si dici de omni, intelligatur de principio materiali non conuenit syllogismo expositorio. Nec Albertus voluit negare hoc quod nos dicimus. Ad alterum de obliquis potest dici quod hæc principia constituuntur pro syllogismis in quibus medium est subiectum enuntiationis. Vnde quædo est obliquus, reducendus est, vt reguletur hoc principio ad rectum, vt perspicacior fiat. Vt cuiuslibet hominis equus est animal, Petrus est homo ergo, & reducitur ad hunc. Quilibet homo est homo: cuius equus est animal: Petrus est homo ergo, vt reguletur immediate per dici de omni. Vel etiam sine huiusmodi reductione potest regulari per dici de omni, ad bonum sensum cum simili habitudine terminorum in obliquo.

Lectio secunda.

Post principia syllogismi ma Syllogis.

terialia & formalia subsequitur in secunda parte textus diffinitio syllogismi qui est oratio in qua quibusdã positus & c. Syllogismus enim nomen Græcum est, Latini ratiocinationem appellant seu collectionem plurius ad ratiocinandum. Nam sylloge Græce idem est quod Latine collectio. Sed est notandum duplicem esse syllogismum. Alius enim est hypotheticus, idest, cuius altera præmissarum est hypothetica: vt à conditionali cõpositione antecedentis ad positionem consequentis: à disiunctiua cum destructione vnius partis ad positionem alterius: de quibus supra dictum est. Alius est syllogismus categoricus, idest, cuius vtraque præmissa est categorica. Rursus nomen, syllogismus, quandoque

que accipitur præ præmissis tantum: vt quando Aristo. secundo priorum inquit, quod vnus syllogismus potest plures conclusiones concludere, & vbi Petrus Hispanus capit, sequenti inquit, omnem syllogismum consistere ex duabus propositionibus & tribus terminis. Aliquando etiam accipitur syllogismus pro tota consequentia, quæ constat ex præmissis & conclusione. Et isto modo videtur Petrus Hispanus accipere in hac definitione syllogismi, licet etiam posset definitio adaptari syllogismo accepto pro præmissis. Et dicit quod syllogismus est oratio: nam est propositio hypothetica, in qua quibusdam positis, id est, duabus propositionibus dispositis in modo & figura: & concessis, id est, si concedantur: quæ particula non est Aristo, quia non est de essentia boni syllogismi præmissas esse veras, aut concessas. Sed hanc particulam accipit Petrus Hispanus, à Boetio, quæ non est prorsus superflua: nam per ipsam docetur iuvenes respondere, vt videlicet post concessam consequentiam, & antecedens, teneantur concedere consequens. Quo fit, vt syllogismus malus non sit syllogismus, quanuis dicatur consequentia: sicut homo pictus non est homo. At vero ille qui habet aliquam apparentiam dicitur paralogismus, vt quod ego sum tu non es, ego sum homo, ergo tu non es homo. Quoniam vt consequentia sit simpliciter syllogismus, exigitur vt sit consequentia formalis.

fas & conclusionem, secundum exigentiam loci dialectici in tali materia. Ex his duabus conditionibus comprehenduntur innumeræ, quas multiplicat Summulista. Nec opus est distinguere inter similitudinem formæ, & similitudinem formæ acceptionis terminorum vt diximus, in de oppositionibus, verbi gratia. Huic consequentiæ, omnis homo est homo, & aliquis homo est homo: ergo aliquis homo est homo, & aliquis homo est homo: in simili forma, primo iuxta primam conditionem debet illa consistere ex tribus affirmatiuis: quarum maior sit vniuersalis, minor vero & conclusio sint particulares, & si consideretur tanquam in dārij, tunc quia in definitione de dārij habetur quod subiectum maioris sit prædicatum minoris, & subiectum minoris sit subiectum conclu. & præ. maioris præ. conclusionis, istæ tres habitudines sunt necessario seruandæ. Sed identitas inter extrema eiusdem categoricæ non est seruanda. Quare hæc est similis formæ illius, omne animal rationale est risibile, aliquis homo est animal rationale, ergo aliquis homo est risibilis. Si vero consideretur in dabit, modo concludente indirecte, tunc intrinseca habitudo est e conuerso inter prædi. mat. & sub. conclu. & subiect. mi. & præ. con. Quare hæc est similis formæ secundum illam dispositionem omne animal rationale est risibile, aliquis homo est animal rationale: ergo aliquod risibile est homo. Sed si consideretur in dabit, modo tertie figuræ, tunc identitas intrinseca est inter subiecta præmissarum, & inter prædicatum minoris & subiectum conclusionis, & inter prædicatum maioris & prædicatum conclusionis. Quare hæc est similis formæ, omne animal rationale est risibile, aliquod animal rationale est homo, ergo aliquis homo est risibilis. Ecce quemadmodum tres istæ consequentiæ, quæ inter se non sunt similis formæ, omnes sunt similis formæ illius prioris, secundum diuersas considerationes. Eadem ratione in secunda figura cesare, & camestres, non sunt eiusdem formæ, vt nullus lapis est animal, omnis homo est animal: ergo nullus homo est lapis, omnis homo est animal, nullus lapis est animal, ergo nullus lapis est homo. Et breuiter nulli duo syllogismi diuersarum figurarum, aut modorum sunt eiusdem formæ: & clarius patebit. ca. secundo, vbi explicabimus dispositiones omnium figurarum & modorum.

Cōsequētia formalis.

Consequentia, vt insinuauimus lib. secundo. c. de inductione, alia est materialis, alia vero formalis.

Materialis est, quæ tenet solum in talibus terminis & tali materia formalis, quæ tenet in quacunque materia, & quibuscunque terminis eiusdem formæ. Et dialectici huius temporis censent consequentias materiales illas, quæ tenent ab inferiori ad suum superius, à definitione ad definitum, & similes: vt Petrus est homo, ergo est animal. Nam dicunt in simili forma non valere, est homo, ergo est equus, sed re vera gratis negatur huiusmodi consequentias esse formales, cum teneant in quacunque materia, tam naturali, quam remota quam contingenti. Vnde nos dicimus has consequentias non esse similis formæ, Petrus est homo, ergo est animal: Petrus est homo, ergo est equus. Petrus est homo, ergo est animal rationale. Petrus est homo: ergo est animal album. Nam illa habitudo inter inferius & superius, definitum & definitionem est intrinseca & seruanda ad instandum in simili forma: gratis enim putant, quod sola identitas terminorum est intrinsece seruanda. Imo vero omnis habitudo terminorum, quæ exprimitur in aliquo loco arguendi locali est necessario seruanda in similitudine formæ. Et hæc regula fundamentalis in hac materia. Sed cōsequētia materialis est illa, quæ non tenet per aliquem dia lecticum locum, sed solum tenet in tali materia. Vt homo est rationalis, ergo omnis homo est rationalis, à nō distributo ad distributū, hō non est lapis, ergo nullus homo est lapis. Quæ consequentia solum tenent in materia naturali & in materia remota. Vnde ad hoc quod aliqua consequentia sit similis formæ cum alia requiritur primo quamlibet categoricam vnus esse similis formæ cum categorica alterius in simili situ, vt patet maiorem cum maiori, minorem cum minori, conclusionem cum conclusione iuxta modum expositam in de oppo. Secundo requiritur, quod qualis est habitudo inter præmissas vnus ad inuicem, & qualis est inter præmissas & conclusionem, talis seruetur inter præmissas alterius ad inuicem & inter præmis-

Igitur ad hoc quod aliqua cō-

sequentia sit syllogismus tres condiciones requiruntur. Prima, quod sit consequentia formalis. Quare hæc cōsequētia non est syllogismus, aliquod animal est risibile, aliquis homo est animal: ergo aliquis homo est risibilis. Secundo, quod antecedens consistet ex duabus propositionibus debite dispositis in modo & figura vt, c. seq. declarabitur: defectu cuius hic non est syllogismus, si Petrus currit Petrus mouetur, sed Petrus currit, ergo. Tertio requiritur quod talis consequentia teneat solum virtute connexionis medij cum extremitatibus. Quare hæc consequentia non est syllogismus, cuiuslibet hominis equus est animal, Petrus est homo, ergo equus est animal, quia illa conclusio ex sola maiori sequitur sine minori. Et hanc conditionem insinuauit Petrus Hispanus per illam particulam, per ea, quæ posita sunt. Et Aristot. per illam, eo quod hæc sunt, quasi dixerit syllogismum esse consequentiam, vbi conclusio solum sequitur ex connexionem medij cum extremitatibus. Vnde hæc potest ex dictis colligi expositio definitionis: Syllogismus est consequentia formalis, in qua

Tres conditiones syllogismi.

Expositio definitionis.

Liber quartus.

virtute connexionis medij cum extremitatibus, sequitur connexio extremitatum inter se. Expositio inquam quia pro definitione non est utendum Simulistis nisi illa, quam tradit Petrus Hispanus, quo adusque definiti onem Aristo. edoctes fuerit.

Ex his sequuntur documēta

obseruanda in hac materia. Primum quemadmodum diximus in oppositionibus conditiones esse causam legis & legem esse infallibilem effectum conditionū requisitā sunt infallibiles causa bonitatis consequentiæ. Ex quo sequitur cum. 2. quod non licet cuiunque prohibito negare consequentiam formalem esse syllogisticam, videlicet, quia deficit aliqua conditio quam ipse fixerit. Sed si consequentia est formalis virtute connexionis, per hoc probatur a posteriori nullam deficere conditionem syllogismo. Nec rursus sufficit assignare pro defectu quod datur antecedens verum & consequens falsum. Sed si consequentia habet apparentiam syllogismi, assignandus est defectus alterius conditionis ratione cuius non est bona. Supernacanea est hic disputatio, syllogismus, an argumentatio in communi sit subiectum huius libri: manifestum enim est syllogismum esse subiectum sicut libri priorum Aristotelis. vbi non disputatur de argumentatione, nisi quatenus pertinet ad rimandum naturam syllogismi.

Subiectum
libri.

Caput secundum.

Mois autē syllogismus constat ex tribus terminis, & duabus propositionibus, quarum prima vocatur maior, & secunda minor. Ex tribus autem terminis non possunt fieri duæ propositiones, nisi aliquis illorum sumatur bis. Et tunc ille terminus bis sumptus, aut subijcitur in vna prædicatur in alia, & tunc est prima figura: aut prædicatur in vtraq; & sic est secunda figura: aut subijcitur in vtraque, & sic est tertia figura. Horum autem terminorum alius vocatur medium, alius maior extremitas, alius minor extremitas. Medium est terminus bis sumptus ante conclusionem. Maior extremitas est terminus sumptus in maiori propositione cum medio. Minor extremitas est terminus sumptus in minori propositione cum medio. Ad syllogismum autem exigitur modus & figura. Figura est ordinatio trium terminorum secundum debitam subiectionem & prædicationem. Hæc autem ordinatio fit tribus modis vt dictum est prius. Et secundum hoc tres sunt figure. Prima figura est quādo medium subijcitur in vna propositione & prædicatur in alia: vt omne animal est substantia, omnis homo est animal: ergo omnis homo est substantia. Secunda, quando medium prædicatur in vtraque: vt nullus lapis est animal, omnis ho-

mo est animal: ergo nullus homo est lapis. Tertia, quando medium subijcitur in vtraq; vt omnis homo est substantia, omnis homo est animal, ergo quoddam animal est substantia. Vnde versus: Sub præ. prima: secunda, præbis, tertia, bis sub. Modus est ordinatio duarum propositionum in debita quantitate & qualitate. Debita quantitas est, quod si vna est particularis, altera erit vniuersalis. Debita qualitas est quod si vna est negatiua altera erit affirmatiua.

Lectio vnica.

In hoc secundo capite tradū.

In hoc secundo capite tradū. Principia syllogismi, quæ sunt septem, quinque materialia, scilicet, maior propositio & minor propositio, maior extremitas, minor extremitas, & medium. Sed principia formalia sunt duo, scilicet, modus, & figura. Figura sunt tres, prima, secunda, & tertia. Modi vero sunt decem & nouem, vt puta nouem in prima figura, quatuor in secunda, & sex in tertia. Vbi notandum, quod principium materiale, vt supra diximus, est duplex, aliud propinquum, quod est propositio, & aliud remotum, quod est subiectum, aut prædicatum. Propositio inquam aut complexum propositionale: vt si omnis homo disputaret & Petrus esset homo, Petrus disputaret. Et prima propositio dicitur maior, secunda vero minor. Et ratio huius est: quia secunda propositio est subiectum præ subpriori: vt si dicas, omne animal rationale est risibile, omnis homo est animal rationale, subiectum primæ continet prædicatum secundæ. Et propterea dicitur maior, id est, superior vel excedens. Et est præterea notanda, vt exacte loquaris differentia inter conclusionem & consequens, & inter antecedens, & præmissas. Nam antecedens dicitur correlative ad consequens: & sunt termini magis communes, qui conueniunt partibus cuiusque consequentiæ: siue sit syllogistica siue non. Sed præmissæ & conclusio specialiter dicuntur de partibus syllogismi. Sed arguitur contra hoc: sequeretur in mente vltimata nullam esse maiorem, aut minorem præmissam cum nullis sit illic localis ordo. Quod si dixeris illam esse maiorem, quæ prius concipitur, ad minus si esset aliquis intellectus, qui simul conciperet ambas, non possent distinguui. Respondetur in primis, quod istæ definitiones dantur de præmissis in voce, vbi est ordo proferendi. Secundo dicimus, quod in mente illa dicitur maior, quæ concipitur tanquam sub cuius extremo alia subsumitur: sicut illud dicitur prædicatum quod concipitur tanquam de alio dictum.

Principia
syllogismi.

Maior & minor propo.

Principia remota syllogismi

Principia remota syllogismi. Notabilia sunt extrema propositionum. Et sunt tres termini: vnde cum ex tribus terminis, vt habetur in textu, non possint constitui duæ propositiones nisi aliquis illorum bis sumatur, ille habet vicē medij & alij duo sunt extremitates. Vnde medium est terminus bis sumptus ante conclusionem ita vt sit extremum, vel pars extremi, in vtraque præmissarū. Et debet esse idē voce, & significatione, vt diximus in oppositionibus. Hic enim nō est syllogismus saltē ad cōuincendū, omnis lapis est durus, omne saxū est petra, ergo omne saxum est durum. Maior extremitas est terminus sumptus in maiori propositione.

Notabilia.

Medium.

Minor extremitas.

ne cum

ne cum medio, id est, alterum extremum maioris ab illo in quo ponitur medium. Minor extremitas est terminus sumptus in minori propositione cum medio, id est, alterum extremum minoris ab illo, in quo situatur medium verbi gratia, in hoc syllogismo, omne animal est substantia, omnis homo est animal: ergo, omnis homo est substantia, ly, animal, est medium ly, substantia, maior extremitas: & ly, homo: minor: sed in hoc, cuiuslibet hominis equus est animal, Petrus est homo, ergo Petri equus est animal, ly, homo, est medium: non enim requiritur, q̄ in eodem casu sit in utraque præmissarum. Et quamquam ly, equus ponatur in maiori cum medio tamen non est maior extremitas, sed solum ly animal. Et dicuntur maior & minor extremitas eadem ratione, quia maior est minor propositio, nam maior extremitas, saltem in quatuor syllogismis perfectis, prædicatur de minori. Imo in prædicationibus directis, ut videbimus in arte inveniendi medium, semper maior extremitas est terminus superior in syllogismis affirmatiuis concludentibus directe, vel saltem superior in respectu minoris.

Notabi. 3.

Post principia materialia syllogismi subsequuntur in textu principia duo formalia, scilicet, figura & modus. Figura enim est dispositio trium terminorum secundum debitam subiectionem & prædicationem, v. g. Dispositio horum trium terminorum, homo, animal, substantia, in ijs præmissis omne animal est substantia, omnis homo est animal, videlicet q̄ ille qui subiicitur in prima, prædicatur in secunda, dicitur figura. Quæmadmodum enim in quantitatibus superficies, quæ tribus lineis clauditur habet primo rationem figuræ, ita in syllogismis connexio trium terminorum dicitur figura. Hæc autem ordinatio fit tribus modis & secundum hoc sunt tres figuræ. Prima, quando mediū subiicitur in vna præmissarum & prædicatur in altera. Et dicitur prima, quia tunc medium habet propriam sedem medi: tunc enim proprie mediat, quando subiicitur vni extremitati & prædicatur de alia. Et ideo dicit hic Aristot. q̄ medium in prima figura est positio medium, id est, sita & prædicatione. Secunda, quando medium prædicatur in utraque: ut nollis lapis est animal, omnis homo est animal. Et dicitur secunda: quia medium illic maiorem dignitatem habet, quam in tertia. Est enim tertia figura vbi medium subiicitur in utraq: ut omnis homo est substantia, omnis homo est animal. Et ideo dicit Arist. q̄ medium in secunda figura est positio primum, & in tertia positio vltimum. Nam prædicata: quia est forma subiecti habet digniorem situm. Vnde versus, Sub præ, prima: id est, medium in prima figura subiicitur & prædicatur, secunda præbis: id est, in secunda prædicatur bis: tertia, bis sub id est, in tertia bis subiicitur. Aiunt Galenum instituisse quartam figuram, vbi medium prædicatur in maiori & subiicitur in minori: ut omnis homo est animal, & omne animal est substantia, quæ differt à prima figura sola transpositione præmissarum. Et certè est aptissima figura ad disputandum. Sed tamen Petrus Hispanus sequutus Aristot. sub prima figura comprehendit omnem syllogismum vbi medium subiicitur in vna, siue maiori siue minori, & prædicatur in altera. Et Aristot. nunquam vitur prima figura, nisi vbi medium subiicitur in maiori. Vtpote q̄ aptissime regulatur per dici de omni & dici de nullo.

Notabi. 4.

Alterum principium intrinsecum formale est modus: qui est ordinatio duarū pro-

positionum in debita quantitate, & qualitate. Debita quantitas est, q̄ si vna particularis est, altera sit vniuersalis. Debita qualitas est, q̄ si est vna negatiua, altera sit affirmatiua. Ex quo sequitur q̄ sicut figura est dispositio principij materialis remota, puta terminorū, ita modus est dispositio principij propinqui, scilicet, propositionum. Et utraque dispositio consideratur totam inter præmissas.

Fortè quis argutabit hic, q̄ Notabi. 5.

non omnis syllogismus constet solum ex tribus terminis: ut si dicas, cuiuslibet hominis iusti præmiū est beatitudo, Petrus vel Paulus est homo iustus: ergo Petri vel Pauli præmiū est beatitudo. Vbi plures sunt quæ quattuor termini simplices. Item q̄ non omnis syllogismus constet ex solis duabus præmissis categoricis: ut si dicat, omnis homo est risibilis, & omnis equus est hinnibilis, sed Petrus est homo brunellus est equus, ergo Petrus est risibilis & brunellus est hinnibilis. Dicendum tamen ad primum quando dicimus omnem syllogismum constare ex tribus terminis, intelligitur q̄ fungatur officio trium, s. medij & duarum extremitatum, siue sint simplices, siue complexi. Cui tamen non repugnat, q̄ aliquid ad datur medio in aliqua præmissarum quod postea concludatur cum aliqua extremitate in conclusione: ut inferius videbimus. Alia vero consequentia, quæ formatur ex quatuor præmissis & duabus conclusionibus tenet in virtute duorum syllogismorum copulatiuè.

Caput tertium.

N D E tales dantur regulæ vniuersales ad quælibet figuram. Ex puris particularibus indefinitis: aut singularibus nihil sequit. Vnde oportet alteram præmissarū esse vniuersalem. Item ex puris negatiuis nihil sequitur. Vnde oportet alteram præmissarum esse affirmatiuam. Item si aliqua præmissarum fuerit particularis, conclusio erit particularis: & non e contra.

Item si aliqua præmissarum fuerit negatiua, conclusio erit negatiua.

Item medium nunquam debet poni in conclusione.

Lectio vnica.

In hoc tertio capite Petrus

Hispanus colligit quinque regulas ex dispositione modi & figuræ: dixerat enim debitam quantitatem modi eam esse, ut si vna præmissarū sit particularis altera sit vniuersalis, & si vna sit negatiua altera sit affirmatiua. Vnde colliguntur duæ regulæ. Prima ex puris particularibus nihil sequitur. Secunda ex puris negatiuis nihil sequitur, id est, ambabus præmissis existentibus particularibus, aut ambabus existentibus negatiuis, nulla sequitur conclusio syllogistica. His ambabus respondent aliæ duæ respectu conclusionis. Tertia, Si aliqua

Notabi. 1.
Quinque regulæ.

eadem ratione nec in his est defectus, vterque homo di-
 putat, Petrus est alter homo: vt illa signa opposito mo-
 do distribuunt. Hunc defectum voluit sentire Petrus
 Hispanus per primam regulam, ex puris particularibus
 nihil sequitur: nam quanquam ipse non loquebatur nisi
 de particulari propositione, vt in materia de quantitate
 propositionis, tñ si ambæ præmissæ sunt particulares de
 mō loquendi consueto: nō distribuitur mediū, vt possit
 concludi propositio de mō loquendi consueto. Quar-
 tus. Qñ medium est copulatum complexiue sumptum,
 cuius vna pars distribuitur in aliqua præmissarū in or-
 dine ad aliā partem supponentē cōfuse, & in altera præ-
 missa manet cōfusa. Quare istæ præmissæ sunt inhabi-
 les, omnis hō & equus sunt aīalia, & omnia risibilia hō
 & oīs equus sunt. Sed hic defectus in secunda parte exa-
 minabitur. Quintus. Quando medium vbi nō distribui-
 tur accipitur magis ample q̄ vbi distribuitur. Magis in-
 quā amplē aut minus restrictē, aut minus appellat ita
 vt stet supponere, p̄ aliquo vbi nō distribuitur pro quo
 nō supponat vbi distribuitur: nam tunc non perfectē di-
 stribuitur. Quare hæ præmissæ non sunt habiles, omne
 album est hō, & oīs equus possibiliter est albus. Sextus,
 Quando mediū in præmissa affirmatiua accipitur ma-
 gis amplē quā in negatiua, ita vt stet supponere in affir-
 matiua pro aliquo pro quo non supponat in negatiua.
 Quare istæ non sunt habiles, Nullus homo est albus, &
 omnis hō possibiliter est albus, nec in secūda nec in ter-
 tia figura. Septimus defectus est, qñ neutra præmissarū
 est affirmatiua, vt habetur in secūda regula textuali. S.
 ex puris negatiuis nihil sequitur. Et nota, ex puris, quia
 non sufficit, vt sint formaliter affirmatiue: sed requiri-
 tur q̄ sint virtualiter. Quare istæ sunt simpliciter inhabi-
 les, omnis hō non contingenter nō est albus, & omne
 risibile non contingenter nō est hō, vt ambæ præmissæ
 sunt virtualiter negatiue. Nam ly, contingenter, nega-
 tam, inferitur ex vna purē negatiua: quia exponitur di-
 functionē, & vna exponentium est purē negatiua. Ratio
 nem huius regulæ adducit Sanct. Tho. opuse. 47. quia
 cōclusio affirmatiua nō sequitur nisi propter conveniē-
 tiam extremitatum cum vno tertio, & ideo, tunc ambæ
 præmissæ debent esse affirmatiue: sed conclusio nega-
 tiua non sequitur nisi quia vna præmissarū disconue-
 nit alicui tertio cui altera conuenit. Quare tunc altera
 præmissarū debet esse affirmatiua.

Defectus extrinseci in modo

concludendi sunt itidem septem proportionabiles in-
 trinsecis. Primus, Quando aliqua extremitatum tenetur
 æquiuocē in antecedenti & consequenti: vt non se-
 quitur, nulla syllaba est animal, mus est syllaba: ergo
 mus non est animal: quia arguendo ex contradictorio
 conclusionis cum eadem minori ad contradictoriū ma-
 ioris, cōmitteretur primus defectus intrinsecus. Secun-
 dus, Quando aliqua extremitatū in præmissis tenetur plu-
 ribus & in conclusione vnica aut e conuerso: & debet in-
 telligi sicut secundus defectus intrinsecus. Quare non
 sequitur, omne hinnibile est animal, hominis equus nō
 est animal: ergo aliquis equus hoīs non est hinnibilis:
 nam si ex eadem minori pro maiori, & contradictorio
 cōclusionis pro minori, velles inferre in Bocardo con-
 tradictorium maioris cōmitteres secundum defectū in-
 trinsecum. Tertius, Quando arguitur a non distributo
 ad distributum: Qui defectus cauetur per tertiam regu-
 lam textualem: videlicet, aliqua præmissarū existenti
 particulari, conclusio debet esse particularis. Cuius sen-
 sus est q̄ nullus terminus non distributus in antecedenti

debet distribui in consequenti. Quare nō sequitur, om-
 nis hō est animal, equus non est hō: ergo equus non est
 animal: nā si assumas eandem maiore & contradictoriā
 conclusionis, pro minori in secunda figura, ad inferen-
 dum contradictoriā minoris, committes tertium de-
 defectum intrinsecū. Et idem defectus cōmittitur in illo
 sophismate quod sophista quidā fecit aduersus Dioge-
 nem. Quod ego sum tu nō es ego sum hō, ergo tu nō es
 hō. Quartus, Quando arguitur a confusa ad determina-
 tam. Quare non sequitur in fapesimo, omne risibile est
 rōnale, omnis hō risibilis non est: ergo aliquod rōnale
 non est hō. Quintus, Quando arguitur a non amplo ad
 amplū cum distributione ampli siue affirmatiue siue ne-
 gatiue. Per non amplum, intelligi etiā, minus amplū,
 & magis restrictum. Vt non sequitur, omnis hō possibi-
 liter est risibilis, omne animal est hō ergo omne animal
 possibiliter est risibile, vbi ex parte minoris extrema-
 tis arguitur a non amplo ad amplum. Et in vtraque, si
 assumeres eandem minorem & contradictoriū conclu-
 sionis pro præmissis ad inferendum contradictoriā ma-
 ioris, videres quintum defectum intrinsecum. Liceret
 tñ vtroiq; inferre particularem, vbi ly, animal, non di-
 stribueretur. Sextus, Quando argueretur ab amplo ad
 non amplū affirmatiue, vel cū distributione, vel sine di-
 stributione. ¶ Vt non sequitur, omnis hōmo est risibi-
 lis, omne album omnis hō est vel fuit: ergo omne albū
 est risibile: nec sequeretur, ergo album est risibile: nam
 si homines fuerint albi, & mō nigri, aīs est verū & con-
 sequens falsum. Et si assumeres eandē minore & oppo-
 situm cōclusionis pro præmissis, ad inferendū oppo-
 situm maioris, videres sextum defectum intrinsecū. Per
 hos duos defectus, quintum & sextum, explicantur alij
 duo oppositi istis: videlicet, qñ arguitur ab amplo ad
 non amplū sine distributione ampli, vel affirmatiue vel
 negatiue: item qñ arguitur a non amplo ad amplū ne-
 gatiue, vel cum distributione vel sine distributione: vt
 in de ampliationibus expositum est. Septimus, Quādo
 aliqua præmissarū existente negatiua, conclusio est af-
 firmatiua contra quartā regulam textualem. Quare nō
 sequitur nullum creans cōtingenter est essentia diuina;
 Deus contingenter est creans: ergo Deus contingenter
 est essentia diuina, quia maior est negatiua & conclusio
 est virtualiter affirmatiua. Nec sequitur, omnis hō est,
 & non fuit albus, Petrus est vel non fuit homo: ergo Pe-
 trus est & non fuit albus. Octauus defectus, pot̄ super-
 addi quando copula cōclusionis nō sequitur copulam
 maioris. Erat enim regula apud antiquos. Copula con-
 clusionis insequitur copula maioris. Defectu cuius nō
 sequitur omnis homo est albus, Petrus essentialiter est
 homo, ergo Petrus essentialiter est albus. At vero defe-
 ctum istum comprehendunt moderni sub defectu am-
 pliationis vel appellationis. Enimvero variatio copulæ
 nullus est defectus, nisi quando rōne illius variatur am-
 pliatio, restrictio, aut appellatio. Accuratē igitur obser-
 uatē, quemadmodū singulis defectibus in intrinsecis sub-
 sumendo respondent alij extrinseci in inferendo: quæ
 toties artificij syllogismorum est basis.

Adiecimus q̄lim regulas in-

standi pro singulis defectibus, quas iam superuacaneū
 duximus huc reuocare: cñm quia facile iugeniosus per
 specto defectu & peccato syllogismi poterit excogita-
 re terminos quibus detur antecedens verum & conse-
 quens falsum: tum maxime quia non est adeo necessa-
 rius tantus labor vbi non est maximus fructus, & in fi-
 ne huius partis tantillum de hac re disputabimus.

Caput

4. Defectus

5. Defectus

6. Defectus

7. Defectus

4. Defectus

5. Defectus

6. Defectus

7. Defectus

Regula anti-
tiquorum.

Notabi. 5.

Notabi. 4.
1. Defectus
extrinsecus

2. Defectus

3. Defectus

Caput quartum.

Rima figura nouem habet modos. Primi quatuor concludunt directè, reliqui vero quinque concludunt indirectè. Directè concludere est maiorem extremitatem prædicari de minori in conclusione. In directè concludere est minorem extremitatè prædicari de maiori in cõclusionè. Nota duas regulas, quarum prima tantum conuenit primæ figuræ quo ad quatuor primos modos, & secundæ quo ad omnes. Secunda etiam conuenit tantum primæ figuræ quo ad eius quatuor primos modos: & tertiæ figuræ quo ad omnes. Prima regula est. Maior existète particulari nihil sequitur. Secunda, Minore existète negatiua nihil sequitur. Barbara, primus modus constat ex duabus vniuersalibus affirmatiuis, vniuersalem affirmatiuã directè concludentibus: vt, omne animal est substantia, omnis homo est animal: ergo omnis homo est substantia. Celarent, secundus modus constat ex maiore vniuersali negatiua & minore vniuersali affirmatiua, vniuersalem negatiuã directè cõcludentibus: vt, nullum animal est lapis, omnis homo est animal: ergo nullus homo est lapis. Darij, tertius modus constat ex maiore vniuersali affirmatiua, & minore particulari affirmatiua, particularem affirmatiuã directè concludentibus: vt, omne animal est substantia, quidam homo est animal, ergo quidam homo est substantia. Ferio, quartus modus constat ex maiori vniuersali negatiua, & minore particulari affirmatiua, particularem negatiuam, directè concludentibus: vt, nullum animal est lapis quidam homo est animal ergo quidam homo non est lapis. Baralipton, quintus modus constat ex duabus vniuersalibus affirmatiuis particularem affirmatiuã indirectè concludentibus: vt omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo quædam substantia est homo. Et reducitur ad primum modum primæ figuræ per conuersionem conclusionis per accidens. Celâtes, sextus modus constat ex maiore vniuersali negatiua, & minore vniuersali affirmatiua, vniuersalẽ negatiuam indirectè concludentibus: vt, nullum animal est lapis, omnis homo est animal ergo nullus lapis est homo. Et reducitur ad secundum modum primæ figuræ, conclusione conuersa simpliciter. Dabitis, septimus modus, constat ex maiore vniuersali affirmatiua, & minore particulari affirmatiua, particularem affirmatiuã, indirectè concludentibus: vt, om-

ne animal est substantia, quidam homo est animal, ergo quædam substantia est homo. Et reducitur ad tertium modum primæ figuræ, conclusione conuersa simpliciter. Fapesmo, octauus modus constat ex maiore vniuersali affirmatiua, & minore vniuersali negatiua, particularem negatiuam indirectè concludentibus, vt omne animal est substantia, nullus lapis est animal, ergo quædam substantia non est lapis. Et reducitur ad quartum modum primæ figuræ, maiore cõuersa per accidens, & minore simpliciter, & per transpositionem præmissarum. Frisefomorum, nonus modus cõstat ex maiore particulari affirmatiua, & minore vniuersali negatiua, particularem negatiuam indirectè concludentibus: vt, quoddam animal est substantia, nullus lapis est animal, ergo quædam substantia non est lapis. Et reducitur iste modus ad quartum modum primæ figuræ, maiore & minore conuersis simpliciter, & per transpositionem præmissarum.

Lectio vnica.

Postquam syllogismus in cõ-

muni & sua definitione circumscribitur est, & suis conditionibus cõstitutus, superest ad singulas eius species descendere, quæ per tres figuras & decem & nouem modos multiplicatur. Vbi præsupponedum est, quod duplex est syllogismus: vnus est de medio singulari, qui dicitur expositorius: vt, Petrus disputat. Petrus est homo: ergo homo disputat: & de hoc nihil ad præsens, sed in tertia parte pariter alius est de medio cõmuni, qui ad præsentem attinet considerationem. Rursus syllogismorum, alius est affirmatiuus & alius est negatiuus: Syllogismus affirmatiuus est, cuius cõclusio est affirmatiua: & negatiuus, cuius cõclusio est negatiua. Itẽ syllogismus est duplex, scilicet cõcludens directè, & cõcludens indirectè. Cõcludere directè, est concludere maiorem extremitatè de minori. Cõcludere indirectè, est concludere minorem extremitatè de maiori. Exempla sunt in textu in barbara & baralipton. Cũ dico maiorem extremitatè cõcludi de minori: intelligo in terminis simplicibus: nam in alijs satis est, si altera extremitatum prædicetur in conclusione de aggregato ex altera extremitate, & illo quod se tenebat ex parte medij: vt, cuiuslibet hominis equus est animal, Petrus est homo, ergo Petri equus est animal. Et dicitur cõclusio directæ, quia maior extremitas cõcluditur de minori: quia in quatuor syllogismis perfectis (quæ sunt dignissimi) maior extremitas prædicatur de medio, & minor subsumitur sub medio: quare dicitur directè cõcludi si quæ prædicatur de medio, prædicetur in conclusione de suo sumpto sub medio: & indirectè si minor extremitas, quæ est subiectum respectu medij, prædicetur de maiori, quæ prædicabatur de medio.

In secunda parte textus cõ-

stituit Petrus Hispanus duas regulas. Prima, In quatuor primis modis primæ figuræ concludentibus directè: & in oibus modis secundæ figuræ, maiori existète particulari, nihil sequitur. Et loquitur Petrus Hispanus in propositionibus de modo loquendi cõsueto: in quibus regula manifestè habet verum. Nam si maior est particularis affirmatiua tunc vel mi-

Notabi. i. syllogismus multiplex.

Concludere directè & indirectè.

Notabi. i. Regulae duæ.

vel minor est affirmatiua: & sic medium nullibi distribuitur, etiam si minor sit vniuersalis. Aut minor est negatiua & tunc cum conclusio debet esse negatiua, argueretur in vtraque figura à nō distributo ad distributū ex parte maioris extremitatis: vt facile potes experiri in propositionibus de modo loquēdi cōsuetō. Si vero maior sit particularis negatiua, tunc minor debet esse affirmatiua. Et ideo in prima figura mediū nullibi distribuere, etiam si minor esset vniuersalis: & in secūda figura argueretur à nō distributo ad distributū, ex parte maioris extremitates, quæ est subiectū in maiori & prædicatum in cōclusiōe. Indirectè tū bene sequitur in prima figura: vt, in frifefomorū. Et directè sequitur in vtraque in propositionibus de modo loquēdi incōsuetō. Sequitur enī formaliter, aīal est substantia, omnis hō omne aīal est, ergo, omnis hō est substantia: animal est hō nullus equus est homo: ergo omnis equus aīal nō est. Secunda regula. In eisdē quatuor modis primæ figuræ cōcludētibus directè, & vniuersaliter in tertia figura, minore existente negatiua, nihil sequitur. Quæ regula habet verum in propositionibus de modo loquēdi cōsuetō. Nam si minor est negatiua, maior debet esse affirmatiua & conclusio negatiua, & per cōsequens argueretur in vtraque figura à nō distributo ad distributū, ex parte maioris extremitatis quæ est prædicatum in maiori & in cōclusiōe, indirectè tamē sequitur particularis negatiua: vt in Fapefmo, Et directè sequitur in vtraque in propositionibus de modo loquēdi incōsuetō: vt, omnis homo est animal, nullus equus est homo, ergo omnis equus animal non est. Et si conuertas minorem simpliciter, sequitur eadem conclusio in tertia figura.

Not. 3.

Tertio, notādum est pro sufficientia horum modorum,

quod omnis syllogismus inferens vniuersalem, infert subinde indefinitam, & particularem subalternas, vt ait Arist. 2. Prior. Et ideo nec Arist. nec Petrus Hispanus distinguūt diuersos modos quorum alius concludat vniuersalem, & alius particularem subalternā, vt barbara, & barbari, sed pro eodē reputāt. Vltimo, notandum est, quod quancūq; figura & modus sit sola dispositio præmissarum: tū vt designetur cōclusiō, quæ inferatur ex vnoquoque modo, singulis modi designātur dictionibus habentibus ad minus tres vocales. Quarum prima significat maiorem, secūda minorem, & tertia conclusionem. Nam vltima syllaba in Baralipon, & duæ vltimæ in Frifefomorum solum seruiunt metro. Item. A. significat vniuersalem affirmatiuam. E. vniuersalem negatiuam. I. particularem affirmatiuam. O. particularem negatiuam. Nomine particularis intellige indefinitam, aut singularem.

Igitur vt pateat sufficientia omnium modorū primæ figuræ,

notandū, qd duæ propositiones penes quantitatem & qualitatem sexdecim modis pnt in qualibet figura cōbinari. Et primo, in prima figura ambabus existentibus vniuersalibus, aut ambæ sunt affirmatiuæ, & tunc pnt concludere directè vniuersalē affirmatiuā & sic cōstituunt barbara primum modum, Vnde textus, Barbara primus modus, constat. & c. Pnt subinde cōcludere particulare directè. Sed huic modū Petrus Hispanus cōprehendit sub primo, qui ab aliquibus appellatur Barbari. Indirectè autē non pnt concludere vniuersalē: quia argueretur ex parte maioris extremitatis, à non distributo ad distributū, nisi maior propositio esset de modo loquēdi incōsuetō, vbi prædicatū distribueretur. Concludunt tū particularem indirectè in Ba-

Notabi. 4. Sufficientia modorum.

ralipton quintū modum, Vnde textus, Baralipon quintus modus, constat. & c. Aut. 2. ambæ sunt negatiuæ: & talis combinatio est inutilis, vt supra visum est, & ideo nullū constituit modū. Aut. 3. Prima est affirmatiua, & secunda negatiua & tunc (per secundā regulā textuale) nihil sequitur directè: nam cū conclusio debet esse negatiua, argueretur à nō distributo ad distributū, ex parte maioris extremitatis. Et eodem defectu nec cōcluditur indirectè particularis negatiua: concluditur tū indirectè vniuersalis negatiua, & sic cōstituunt Fapefmo. Vñ textus: Fapefmo octauus modus, constat. & c. Aut. 4. è diuerso maior est negatiua, & minor affirmatiua. Et hæc combinatio est omnium secundissimā: nā cōcludunt directè vniuersalē negatiuā: & si cōstituunt, celare secundum modum. Vnde textus: Celarent, secundus modus, constat. & c. Pnt cōcludere & subalternā directè conclusionis, qd modus à Petr. Hispan. cōprehenditur sub eodē, & ab alijs noīatur celaro. Pnt itidem cōcludere indirectè vniuersalē negatiuā & sic cōstituunt, celantes, sextum modū. Vnde textus, Celantes, sextus modus constat. & c. Pnt cōcludere & subalternā talis cōclusionis quæ admodum à Petro Hispan. sub eodem cōprehensum, alij appellant Felapton. Ecce quatuor cōbinatiōes qualitatis, ambabus existentibus vniuersalibus. Ambabus existentibus particularibus oēs quatuor cōbinatiōes qualitatis sunt inutiles, quia ex puris particularibus, vt visum est nihil sequitur nisi in propositionibus de modo loquēdi incōsuetō vbi possit caueri à tertio defectu intrinseco, & à tertio extrinseco. Maiori existente vniuersali & minori particulari: aut ambæ sunt affirmatiuæ & tūc nullā pnt concludere vniuersalem, nec directè nec indirectè: quia argueretur à nō distributo ad distributū, vel ex parte minoris extremitatis vel ex parte maioris, concludunt tū directè particularem affirmatiuā, & sic cōstituunt darij tertium modū. Vnde textus: Darij, tertius modus constat. & c. Item indirectè particularē affirmatiuā & sic cōstituunt dabitis, septimum modum. Vnde textus, Dabitis, septimus constat. & c. Aut secundo, ambæ sunt negatiuæ & talis dispositio est inutilis. Aut. 3. prima est affirmatiua & secūda negatiua, & tūc cum conclusio deberet esse negatiua, nullā pnt inferre cōclusionē directè nec indirectè: quia argueretur à nō distributo ad distributū vel ex parte maioris extremitatis vel ex parte minoris. Aut 4. è diuerso prima est negatiua & secūda affirmatiua & tunc directè non pnt cōcludere vniuersalem negatiuam in qua argueretur ex parte minoris extremitatis, à nō distributo ad distributū, & eadē rōne nullā pnt cōcludere indirectè nec vniuersalē nec particulare. Concludunt tū directè particulare negatiuam, & sic cōstituunt Ferio, quartū modū. Vnde textus: Ferio quartus modus constat. & c. Maiori existente particulari & minori vniuersali aut ambæ sunt affirmatiuæ & tunc in prima figura mediū nullibi distribuitur & ideo talis dispositio est inutilis. Aut secūdo ambæ sunt negatiuæ & talis combinatio in vniuersum est inutilis. Aut. 3. prima affirmatiua & secūda negatiua: & tunc cum conclusio deberet esse negatiua, nullā cōcludunt directè: nec vniuersalē indirectè de modo loquēdi cōsuetō, quia ex parte maioris extremitatis argueretur à non distributo ad distributū. Concludunt tamen indirectè particularem negatiuam. Et sic cōstituunt Frifefomorum, nonum modum. Vnde textus, Frifefomorum, nonus modus, constat. & c. Aut denique quarto, prima est negatiua & secūda affirmatiua: & talis combinatio in propositionibus de modo loquēdi cōsuetō est inutilis: quia mediū nullibi distribuitur. Qualiter modi concludentes indirectè

redu can-

reducantur ad modos concludentes directè (de quo in textu fit mentio) infra expositum dabimus.

¶ At qui Petrus Hispanus rectè prius collocat modos concludentes directè, q̄ concludentes indirectè: & in utroque ordine, prius ponit cōcludentes vniuersaliter, quam concludentes particulariter, atque adeo prius affirmatiuam quā negatiuam. Est ergo ordo nouem modorum vtilium primæ figuræ tali. Barbara, Celarent, Darij, Ferio, Baralipon, Celantes, Dabitis, Fapesmo, Frisefomorum.

Caput quintum.

Equitur de secunda figura, cuius tales dātur regulæ. In secūda figura expuris affirmatiuis nihil sequitur. In secunda figura semper cōcluditur negatiuè. In secunda figura maiori existente particulari nihil sequitur. Secūda figura quatuor habet modos. Cesare prim⁹ modus constat ex maiori vniuersali negatiua, & minori vniuersali affirmatiua vniuersalē negatiuā directè cōcludētibus vt nullus lapis est animal, omnis hō est animal, ergo nullus homo est lapis & reducitur iste modus ad secundum modū primæ figuræ maiore cōuersa simpliciter. Camestres, secūdus modus cōstat ex maiori vniuersali affirmatiua, & minori vniuersali negatiua: vniuersalem negatiuam directè concludentibus: vt, omnis hō est animal, nullus lapis est animal, ergo nullus lapis est hō. Et reducitur istæ modus ad secundū modū primæ figuræ: minori & conclusionem conuersis simpliciter, & per transpositionem præmissarū Feslino, tertius modus, cōstat ex maiori vniuersali negatiua, & minori particulari affirmatiua, particularem negatiuā directè cōcludentibus, vt nullus lapis est animal, quidā hō est animal, ergo quidam homo non est lapis. Et reducitur iste modus ad quartū modū primæ figuræ maiori conuersa simpliciter. Baroco, quarrus modus cōstat ex maiore vniuersali affirmatiua: & minori particulari negatiua directè cōcludentibus: vt, omnis hō est animal quidam lapis non est animal, ergo quidā lapis non est homo. Et reducitur ad primum modū primæ figuræ per impossibile. Reducere aut per impossibile est ex opposito cōclusionis, cum altera præmissarum inferre oppositum alterius præmissæ. Sumatur enim oppositum conclusionis. s. omnis lapis est hō, cum hac maiori, omnis homo est animal & argueretur sic, omnis homo est animal: omnis lapis est homo, ergo omnis lapis est animal. Quæ conclusio est contradictoria minoris.

Lectio vnica.

Circa secundam figuram Pe

Notabi. 1.
Tres regule
secundæ
figuræ.

trus Hispanus primo constituit tres regulas, quæ ex dictis colliguntur. Prima in secunda figura ex puris affirmatiuis nihil sequitur. Cuius ratio est quia mediū quod utrobique est prædicatū, nullibi distribuitur, nisi fortè aliqua esset de modo loquendi in consuetudo: vbi prædicatū distribueretur. Hinc sequitur secunda. In secunda figura semper concluditur negatiuè. Et ratio est, quia altera præmissarum existente negatiua, conclusio debet esse negatiua. Et ex hac sequitur tertia. In secunda figura maiori existente particulari, nihil sequitur. Quia tunc subiectum (quod est maior extremitas) non distribueretur, & cum esset concludendum negatiuè argueretur ex parte illius à non distributo ad distributum. Nisi concluderes negatiuam de modo loquendi in consuetudo, vbi prædicatū non distribueretur. Vel nisi concluderetur indirectè, vt lapis nō est animal, omnis homo est animal, ergo lapis non est homo. Sed est hic notandum, quod Petrus Hispanus nullum modum concludentem indirectè constituit in secunda nec in tertia figura.

Igitur in secunda figura ex

Notabi. 2.
Sufficientia
modorum.

sexdecim combinationibus duodecim sunt inutiles & quatuor tantum vtilis. Nam ambabus existentibus affirmatiuis, omnes quatuor combinationes quantitatis sunt inutiles, quia medium, quod prædicatur in utraq; in neutra distribuitur in de modo loquendi consuetudo, quod semper supponitur. Et ambabus negatiuis omnes itidem quatuor sunt inutiles. Item maiori existente particulari, sunt aliæ quatuor combinationes inutiles. Videlicet, si prima sit affirmatiua, & secūda negatiua, siue secūda sit particularis siue vniuersalis. Et si e contrario prima sit negatiua, & secūda affirmatiua: siue secūda sit vniuersalis siue particularis. Quatuor vero vtilis sunt istæ. Prima quando ambabus existentibus vniuersalibus, prima est negatiua, & secūda affirmatiua, & tunc concludunt indirectè vniuersalem negatiuam, & constituunt, cesare, primum modum. Vnde textus, cesare, primus modus constat. & c. Possunt subinde cōcludere indirectè vniuersalem conuertentem talis conclusionis, & vtriusq; subalternam particularem. Secunda, quando ambabus itidem existentibus vniuersalibus prima est affirmatiua, & secūda negatiua. Et tunc concludunt directè vniuersalem negatiuam, & constituunt camestres, secundum modum. Vnde textus, camestres, secundus. & c. Possunt itidem concludere indirectè vniuersalem conuertentem & vtriusq; subalternam particularem. Tertia, quando prima existente vniuersali, & secūda particulari, prima est negatiua: & secūda affirmatiua. Et tunc concludunt directè particularem, & sic constituunt, feslino, tertium modum. Vnde textus, feslino, tertius modus, constat. & c. Non tamen possunt concludere vniuersalem directè nec aliquam particularem indirectè de modo loquendi consuetudo: quia argueret à non distributo ad distributum ex parte minoris extremitatis. Quarta combinatio vtilis est, quando itidem, maiori existente vniuersali & minori particulari, maior est affirmatiua & minor negatiua. Et tunc concludunt directè particularem negatiuam & constituunt, Baroco, quartū modū. Vnde textus, Baroco quartus modus. & c. Non tñ possunt concludere aliquam vniuersalem directè, nec particularem indirectè de modo loquendi in consuetudo, ob defectum assignatum in superiori cōbinatione.

Caput

Caput sextum.

Lectio vnica.

Equit de tertia figura, cuius tales dantur regulæ. In tertia figura minori existenti negatiua nihil sequitur. Itē in tertia figura conclusio debet esse particularis. Tertia figura sex habet modos. Darapti, primus modus, constat ex maiori vniuersali affirmatiua, & minori vniuersali affirmatiua particularē affirmatiuā directē concludentibus: vt omnis hō est substantia, omnis hō est animal, ergo quoddā animal est substantia. Et reducitur ad tertium modum primæ figuræ minori conuersa per accidēs. Felapto, secundus modus, constat ex maiori vniuersali negatiua, & minori vniuersali affirmatiua: particularem negatiuā directē concludentibus: vt nullus homo est lapis, omnis homo est animal, ergo aliquod animal non est lapis. Et reducitur ad quartum modum primæ figuræ minore conuersa per accidēs. Disamis tertius modus, constat ex maiori particulari affirmatiua, & minori vniuersali affirmatiua: particularem affirmatiuam directē concludentibus: vt, quidā homo est substantia, omnis homo est animal, ergo quoddā animal est substantia. Et reducitur ad tertium modum primæ figuræ maiori & conclusione conuersis simpliciter: & per transpositionem præmissarū. Datisi quartus modus, constat ex maiori vniuersali affirmatiua, & minori particulari affirmatiua, particularem affirmatiuam directē concludentibus, vt omnis homo est substantia, quidā homo est animal, ergo quoddā animal est substantia. Et reducitur iste modus ad tertium modum primæ figuræ minori conuersa simpliciter. Bocardo, quintus modus, constat ex maiori particulari negatiua, & minori vniuersalis affirmatiua, particularem negatiuā directē concludentibus: vt quidam homo nō est lapis, omnis hō est animal, ergo quoddā animal non est lapis. Et reducitur ad primum modum primæ figuræ per impossibile. Sumatur enim oppositum contradictoriū conclusionis cū minori, & inferatur oppositū maioris: vt omne animal est lapis, omnis hō est animal, ergo omnis hō est lapis. Ferison, sextus modus, constat ex maiori vniuersali negatiua, & minori particulari affirmatiua: particularem negatiuam directē concludentibus: vt nullus hō est lapis, quidā homo est animal, ergo quoddā animal nō est lapis. Et reducitur ad quartum modum primæ figuræ, minori conuersa simpliciter.

Sequitur tandem de tertia fi-

gura in qua duæ constituuntur regulæ in textu. Prima, In tertia figura minori existenti negatiua: nihil sequitur. Cuius causa circa primam figuram allata est. Nam tunc maior debet esse affirmatiua. Vbi proinde maior extremitas non distribueretur. Et cum conclusio debet esse negatiua, argueretur à non distributo ad distributum, concludendo directē & in modo loquendi consueto. Ex hac sequitur secunda. In tertia figura conclusio debet esse particularis, nam cum minor debet esse affirmatiua, sit vt prædicatum non distribueretur, quod tamen distribueretur in conclusione, si conclusio esset vniuersalis.

Igitur in tertio figura ex sex-

decim cōbinationibus præmissarum sunt decem inutilis. scilicet ambabus existentibus particularibus, omnes quatuor combinationes qualitatis sunt inutilis: & ambabus existentibus negatiuis, alia tres. scilicet si ambæ sint vniuersales, vel prima sit vniuersalis, & secunda particularis, vel e conuerso. Item minori negatiua & maiori affirmatiua, tres alia combinationes quantitatis. scilicet si ambæ sint vniuersales, vel prima vniuersalis & secunda particularis, vel e conuerso. Vnde restant solæ sex combinationes utiles. Prima, Si ambæ existentibus vniuersalibus ambæ sint affirmatiuæ. Et tunc inferunt indirecte particularem affirmatiuam, & constituunt Darapti, primum modum, vnde textus: Darapti primus modus constat, & c. Possunt concludere itidem indirecte particularem, nullam tamen vniuersalem: quia ex parte subiecti conclusionis argueretur à non distributo ad distributum. Secunda, Si prima sit negatiua & secunda affirmatiua, Et tunc concludunt directe particularem negatiuam: & constituunt, Felapton, secundum modum: vnde textus: Felapton secundus modus, & c. Nullam tamen possunt concludere indirecte: nec vniuersalem directe: quia argueretur ex parte minoris extremitatis à non distributo ad distributum. Tertia, Si ambabus existentibus affirmatiuis maior sit particularis & minor sit vniuersalis. Et tunc possunt concludere directe particularem affirmatiuam, & constituunt, Disamis tertium modum: vnde textus: Disamis tertius modus, constat, & c. Possunt concludere indirecte particularem. Quarta, Si e contrario prima sit vniuersalis & secunda particularis: Et tunc possunt concludere directe particularem affirmatiuam: & constituunt datisi quartum modum: vnde textus: Datisi quartus modus, constat, & c. Possunt etiam concludere particularem indirecte. Quinta, Si maiori existenti negatiua & minore affirmatiua, prima sit particularis & secunda vniuersalis. Et tunc concludunt directe particularem negatiuam & constituunt bocardo quintum modum: vnde textus: Bocardo quintus modus: constat & c. Non tamen possunt concludere vniuersalem directe, nec aliquam indirecte: quia argueretur ex parte minoris extremitatis à non distributo ad distributum. Sexta denique combinatio utilis est. Si e contrario prima sit vniuersalis & secunda particularis. Et tunc concludunt itidem directe, particularem negatiuam, & constituunt Ferison vltimum modum, vnde textus: Ferison sextus modus constat, & c. Non tamen possunt concludere vniuersalem directe, nec aliquam indirecte: propter eandem defectum, qui committeretur in modo proxime superiori. Sunt igitur nouem modi vtilis.

Sūmu. Do. Sot.

Q

les in

les in prima figura, quatuor in secunda, & sex in tertia, qui simul colliguntur decem & nouem.

Caput septimum.

Syllogismorum concludētium particularē negatiuam indirectē tales dātur regule. Nullus syllogism⁹ cōcludens particularē negatiuam indirectē, potest eā cōcludere directē. Nec concludens eam directē, potest eam cōcludere indirectē. Item prima figura concludit omni genera propositionum, scilicet, vniuersalē particularem, affirmatiuam, & negatiuam. Secunda figura concludit particularē negatiuā, & vniuersalem negatiuā. Tertia cōcludit particularem affirmatiuā & negatiuam. Versus. Barbara, Celarent, Darij, Ferio, Baralip̄tō, Celātes, Dabitis, Fapesmo, Frisefomorum, Cefare, Camestres, Feslino, Baroco, Darapti, Felap̄tō, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison. In his quatuor versibus prædictis, sunt decem & nouem dictiones, decē & nouē modis deseruientes. Ita q̄ per primā dictionē intelligitur primus modus primæ figuræ, & per secundā secundus modus, &c. Vnde primi duo versus deseruiunt omnibus modis primæ figuræ. Tertius verò versus præter vltimā ei⁹ dictionē deseruit modis secundæ figuræ, ita q̄ prima dicitio deseruit primo modo, & secunda secūdo modo, & sic de alijs. Vltima verò dicitio tertij versus cū alijs dictionibus quarti versus deseruit modis tertiæ figuræ. Sciēdum q̄ per has vocales. *f. A. E. I. & O.* intelligunt quatuor genera propositionum: ita q̄ per hāc vocalem. *A.* intelligitur vniuersalis affirmatiua, & per. *E.* vniuersalis negatiua: & per. *I.* particularis affirmatiua: & per. *O.* particularis negatiua. Et in qualibet dictione sunt tres syllabę: & aliud residuum est superfluum, nisi. *M.* vt postea patebit. Et per primam illarum syllabarū, intelligitur maior propositio, & per secundam minor, & per tertiā conclusio. v. g. prima dicitio, scilicet, *Barbara*, habet tres syllabas, in quarū qualibet ponitur. *A.* & per. *A.* ter positum significatur q̄ primus modus primæ figuræ cōstat ex duab⁹ propositionibus vniuersalibus affirmatiuis, vniuersalem affirmatiuam concludentibus. Et ita intelligitur de alijs dictionibus, secundum vocales ibi positas. Et sciēdum, q̄ quatuor dictiones primi versus incipiunt ab his consonantibus. *B. C. D. & F.* sicut omnes alie dictiones sequentes. Et per hoc intelligendū est, q̄ omnes modi qui in

incipiunt per dictionem inchoatam per. *B.* debent reduci ad primum modum primæ figuræ. Et omnes qui incipiunt per dictionē inchoatam per. *C.* ad secundū, & per. *D.* ad tertium: & per. *S.* ad quartum. Item vbicunque ponitur. *F.* in illa dictione significatur q̄ propositio intellecta per vocalem immediatē præcedentem, debet conuerti simpliciter. Et propositio intellecta per vocalem immediatē præcedentem illam literam. *P.* debet cōverti per accidens. Et vbicunque ponitur. *M.* ibi debet fieri transpositio in præmissis. Est enim transpositio in præmissis, facere de maiori minorem: & è contrario. Et vbicunque ponitur. *C.* significatur q̄ modus intellectus per illam dictionem in qua ponitur, debet reduci per impossibile. Vnde versus: Simpliciter verti vult. *S. P.* vero per acci. *M.* vult transponi. *C.* per impossibile duci. Seruat maiorem: variatq; secunda minorem. Tertia maiorem variat, seruatque minorem.

Lectio vnica.

Postquam de singulis figuris Notabil.

dicitur est in hoc cap. 7. duo fiunt. Primo nanque concluditur potestas syllogismorum plura concludentiū. Et secundo traditur modus reducendi syllogismos imperfectos ad perfectos. Secunda pars incipit illic, versus, &c. Circa primum notandum est quod Aristote, 1. prio. cap. 3. tradit sex potestates syllogismorum, scilicet, potestatem plura concludendi: ex falsis verum syllogizandi, circulariter syllogizandi, conuersiue syllogizandi, per impossibile syllogizandi ex oppositis syllogizandi. Potestas enim syllogismi est virtus & vis syllogismi ad veritatem, aut falsitatem propositionis manifestandum: quare syllogismus hic accipitur pro præmissis tantū Igitur potestas plura concludendi, est virtus concludendi plures propositiones quemadmodum supra dicebamus, modum concludentem vniuersalē posse concludere eius subalternam: & excludentem particularem affirmatiuam & el vniuersalem negatiuam posse concludere earum conuertentes. Potestas ex falsis verum syllogizandi, est virtus concludendi verum ex falsis, vt omnis lapis est animal, homo est lapis, ergo homo est animal, homo est lapis, ergo homo est animal. Aite enim ibi Aristotel. Ex veris non nisi verum, sed ex falsis, verum & falsum. Potestas circulariter syllogizandi est, quando ex conclusione propositi syllogismi & conuertente vnus præmissæ sequitur altera præmissa, vt si proposito hoc syllogismo, omnis homo est substantia, omne risibile est homo, ergo omne risibile est substantia, argueres sic, omne risibile est substantia, omnis homo est risibilis: ergo omnis homo est substantia. Quare si minor primi syllogismi non constaret ex extremis conuertibilibus, non haberet virtutem syllogizandi circulariter: quia non posset conuerti simpliciter ad inferendum maiorem. Et totus syllogismus dicitur circularis, quia reuertitur à conclusione ad præmissas, quanquam posset itidem dici circularis si cum conclusione acciperetur vna præmissa in propria forma ad syllogizandum alteram. Potestas conuersiue syllogizandi est, quando

Potestas plura cōcludendi.

Potestas ex fal. vera syllogizandi. Potestas circulariter syllogizandi.

proposito

Potestas conversionis syllogizandi. proposito syllogismo ex contrario vel contradictorio conclusionis, cum una præmissarum potest inferri contrarium aut contradictorium alterius præmissæ.

¶ Vt proposito hoc syllogismo in cælestes, omne animal est substantia, nullus homo est substantia, ergo nullus homo est animal, conuertitur in barbara sic. Omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia. Et totus syllogismus dicitur conversus, quæ quidem potestas cuiusque figure conuenit: nam in omni bona consequentia ex opposito consequentis sequitur oppositum antecedentis. Potestas ad impossibile syllogizandi est, quando negata aliqua propositione ex opposito illius & aliquo manifeste vero, vel admissio vero inferitur manifeste falsum, aut impossibile. v.g. negata hac propositione, Luna recipit lumen à Sole quæ non est manifesta, colligitur sic in Baroco, omne altrum, quod eclipfatur per interpositionem opaci inter ipsum & solem recipit lumen à Sole (quæ est manifeste vera) sed Luna non Luna non recipit lumen à sole, quæ est contradictoria propositionis negatæ, ergo Luna non eclipfatur per interpositionem, & c. quæ est manifeste falsa, vt puta, contra experientiam. Secundum exemplum, quando inferitur impossibile, videbimus statim in expositione textus. Ex quo sequitur, quod stat eundem esse syllogismum conuersuum & per impossibile. Sed differunt, quod ad syllogismum per impossibile non est necesse quod arguatur semper ex contradictorio conclusionis alterius syllogismi, sicut requiritur ad syllogismum conuersuum. Et e contrario ad syllogismum conuersuum non requiritur semper quod arguatur ex opposito propositionis negatæ, sicut requiritur ad syllogismum per impossibile. Quare finis syllogismi conuersui non est semper concludere falsum, sicut finis syllogismi per impossibile. Ex quo sequitur secundo differentia inter hoc, quod est ostensue syllogizare, & ad impossibile syllogizare. Nam ostensue syllogizare aliquam propositionem est illam concludere in syllogismo. Sed ad impossibile syllogizare, est ex contradictoria illius inferre vnam manifeste falsam, vel inferre vnum impossibile. Vnde illa propositio. Luna recipit lumen à Sole, quæ syllogizata est in baroco per impossibile, syllogizatur ostensue in darij hoc modo. Quicquid eclipfatur per interpositionem opaci inter ipsum & solem recipit lumen à sole, sed Luna eclipfatur, & c. ergo Luna recipit lumen à Sole. Potestas ex oppositis syllogizandi est syllogismus procedens ex duabus præmissis contrarijs vel contradictorijs: vt, omnis homo est animal, nullus homo est animal, ergo nullus homo est homo. Vnde syllogismus ex oppositis semper est negatiuus, concludens negationem eiusdem de eodem. Nec potest fieri in prima figura: quia illic non possunt præmissæ esse oppositæ cum nec participant subiectis nec in prædicatis. Sed potest fieri in secunda & tertia.

Potestas per impossibile syllogizandi.

Ostensue syllogizare.

Nota. 1.

Igitur Petr. Hispan. in prima

parte textus posuit potestatem plura concludendi. Vbi posuit duas regulas. Prima. Nullus syllogismus concludens particularem negatiuam directe, potest eam concludere indirecte nec e contrario. Et ratio est, quia argueretur à non distributo ad distributum. Intelligitur quando solum talis syllogismus concludit particulare & de modo loquendi consueto. Nam si concluderet vniuersalem negatiuam, posset concludere conuertentem, vt supra iam expositum est. Secunda regula. Pri-

ma figura concludit omnia genera propositionum, scilicet, cuiuscunque qualitatibus aut quantitatis. Sed secunda solum concludit negatiuas cuiuscunque quantitatis. Tertia vero solum particularem cuiuscunque qualitatis.

In secunda parte textus tradi

tur modus reducendi syllogismos imperfectos ad perfectos. Vbi traduntur duæ potestates syllogismorum, scilicet, conuersione syllogizandi & ad impossibile syllogizandi. Nam aliæ tres potestates. scilicet, falsis vera syllogizandi & circulariter syllogizandi ex oppositis syllogizandi non pertinent ad propositum. Est ergo primo notandum duplicem esse syllogismum. scilicet, perfectum & imperfectum. Quæ quidem diuisio vt inquit Albertus, non est quo ad speciem, seu existentiam, sed solum quo ad apparentiam. Enimvero tam necessaria illatio est in Baroco quàm in barbara, licet nobis sit in barbara euidetior. Vnde syllogismus perfectus est (inquit Aristot.) qui nullius alterius (scilicet, syllogismi) indiget, vt appareat necessarius. Vel aliter: Syllogismus perfectus est, qui immediate regulatur per dictum omni, aut dicti de nullo: quales sunt primi quatuor primæ figure. Syllogismus vero imperfectus est, qui non regulatur immediate per talia principia vt ceteri omnes. Quo fit vt ceteri omnes quindecim reducantur ad primos quatuor.

Secundo notandum est, redu

ctionem designari per literas consonantes illarum decem & nouem dictionum. Sunt enim in vnaquaque dictione tres istarum vocalium. a. e. i. o. designantes quantitatem & qualitatem præmissarum & conclusionis. Sunt præterea adnotandæ quatuor literæ initiales quatuor primorum modorum. b. c. d. f. a quibus ceteri omnes incipiunt. Quo proinde denotatur, quod quicunque modus imperfectus reducitur ad perfectum incipientem ab eadem litera, qua ipsemet incipit. Vt baralipon, baroco, bocardo, reducuntur ad barbara. Celantes, celare cælestes, ad celarent. Dabitis, darapti, disamis, datisi, ad darij. Fapesmo, frisesomora, festino, felapton, & ferison, ad ferio. Tertio demum adnotandæ sunt quatuor consonantes. s. p. m. c. Nam si quæ sunt alie literæ, aut syllabæ non sunt necessaria, nisi causa metri. significat propositionem designatam per vocalem præcedentem, conuertendam esse simpliciter in reductione. p. vero quod sit conuertenda per accidens. m. quod præmissæ transponantur, id est, quod ex maiori fiat minor, & ex minori maior. c. denique, quando non est initiua, denotatur, quod talis modus imperfectus, non reducitur ad perfectum per conuersionem sed per impossibile.

Tertiò igitur adnotandum

est, dupliciter reduci modum imperfectum ad perfectum. scilicet, per conuersionem aut per impossibile. Reductio per conuersionem est syllogismus ostensiuus procedens per conuersionem alicuius præmissæ vel conclusionis. v.g. negat tibi quis hanc consequentiam in baralipon, omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo substantia est homo. Ostendito illam per barbara hoc modo, omne animal est substantia, omnis homo est animal, ergo omnis homo est substantia, in barbara. Rursus, omnis homo est substantia: ergo substantia est homo, per conuersionem per accidens: retinim. p. litera ad dita tertiæ vocali in baralipon, denotabat conuersionem per accidens conclusionis. Et sic de Sūmu. Do. Sot. Q. primo

Nota. 3. Reductio duplex.

Nota. 4. Literæ adnotandæ.

Nota. 5. Reductio duplex.

Liber quintus.

primo ad vltimum ex eisdem præmissis ostenditur inferri illa particularis in baralipton. Et hac arte ostendentes celantes, per celarent, & dabitur per darij, convertendo conclusionem simpliciter quod denotat, s. litera post tertiã vocalem. Eadem arte ostendens, fapesimo, per ferio conuertendo maiorem per accidens, quod denotat, p. litera post primam vocalem, & minorem simpliciter quod denotat, s. post secundã. Et transponendo præmissas quod denotat, m. verbi gratia. Negatur tibi hæc consequentia in fapesimo, omnis homo est animal, nullus lapis est homo, ergo aliquod animal non est lapis. Ostendit hoc modo. Sequitur bene, omnis homo est animal, & nullus lapis est homo: ergo nullus homo est lapis, & aliquod animal est homo. Ex præmissis de fapesimo ad præmissas de ferio per conuersiones & transpositionem præmissarũ. Rursus, nullus homo est lapis, & aliquod animal est homo: ergo aliquod animal non est lapis in ferio: ergo de primo ad vltimum, omnis homo est animal, nullus lapis est homo, ergo aliquod animal non est lapis, in fapesimo. Eadem arte reduces, frisefororum ad ferio conuersis ambabus præmissis simpliciter & transpositis, & cesare, ad celarent, conuersa maiori simpliciter. Et camestres, conuersa minori & conclusionem simpliciter & transpositis. Et ita proportionabiliter in cæteris inferendo ex præmissis syllogismi imperfecti præmissas perfecti, & ex illis conclusionem perfecti Et ex illa conclusionem imperfecti, & tandem de primo ad vltimum ex præmissis imperfecti conclusionem imperfecti.

Sed reductio per impossibile

est quando ex contradictorio consequentis syllogismi imperfecti cum vna præmissarum inferitur contradictoria alterius in syllogismo perfecto, verbi gratia, baroco & bocardo reducuntur ad barbara, vt patet per literas initiales. Non tamen reducuntur per conuersionem, sed per impossibile: quod significatur per literam, c. vnde baroco reducitur seruata maiori & contradictoria conclusionis subsumpta pro minori. Vt si quis negauerit hanc consequentiam in baroco, omnis homo est animal: lapis non est animal ergo lapis non est homo, tenetur proinde concedere antecedens verum & consequens falsum, tunc deducatur ad impossibile hoc modo, omnis homo est animal (quæ est maior concessa) & omnis lapis est homo (quæ est contradictoria conclusionis negata) ergo omnis lapis est animal, quæ est contradictoria minoris concessa. Et sic sequuntur duæ contradictoriæ veræ, quod est impossibile. Bocardo vero reducitur seruata minori & assumpta contradictoria conclusionis, pro maiori inferendo contradictoriam maioris in barbara. Vt si quis negauerit hanc consequentiam in Bocardo, homo non est lapis, omnis homo est animal, ergo animal non est lapis: tenetur proinde concedere antecedens esse verum & consequens falsum, tunc reducatur ad impossibile, hoc modo, omne animal est lapis (quæ est contradictoria conclusionis negata) & omnis homo est animal (quæ est minor concessa) ergo omnis homo est lapis (quæ est contradictoria maioris concessa.) Et sic sequuntur duæ contradictoriæ veræ quod est impossibile. Itaque dicitur reductio ad impossibile, eo quod ex hæc quod quis concedat antecedens verum & consequens falsum in Baroco sequuntur duæ contradictoria veræ. Et est notandum quod quanquam horum duorum modorum proprium sit reduci ad barbara per impossibile, tamen vniuersale est omni syllogismo reduci ad aliquem modum per impossibile siue sit ex illis decem & nouem, siue alius innominatus. Et ratio est, quia

in omni bona consequentia ex opposito consequentis sequitur oppositum antecedentis. Vnde cesare reducitur ad ferio, per impossibile, & camestres ad darij, & festino ad celarent seruata maiori & subsumpta contradictoria conclusionis pro minori, inferendo contradictoriam minoris in modo perfecto. Et proportionabiliter modi tertiæ figuræ reducuntur ad modos perfectos per impossibile seruata minori & assumpta contradictoria conclusionis pro maiori inferendo contradictoriam maioris, vt in secunda parte latius prædicabitur. At vero dicuntur baroco, & Bocardo, singulariter reduci per impossibile, quia hoc solo modo reducuntur: & non per conuersionem sicut cæteri:

Caput octauum.

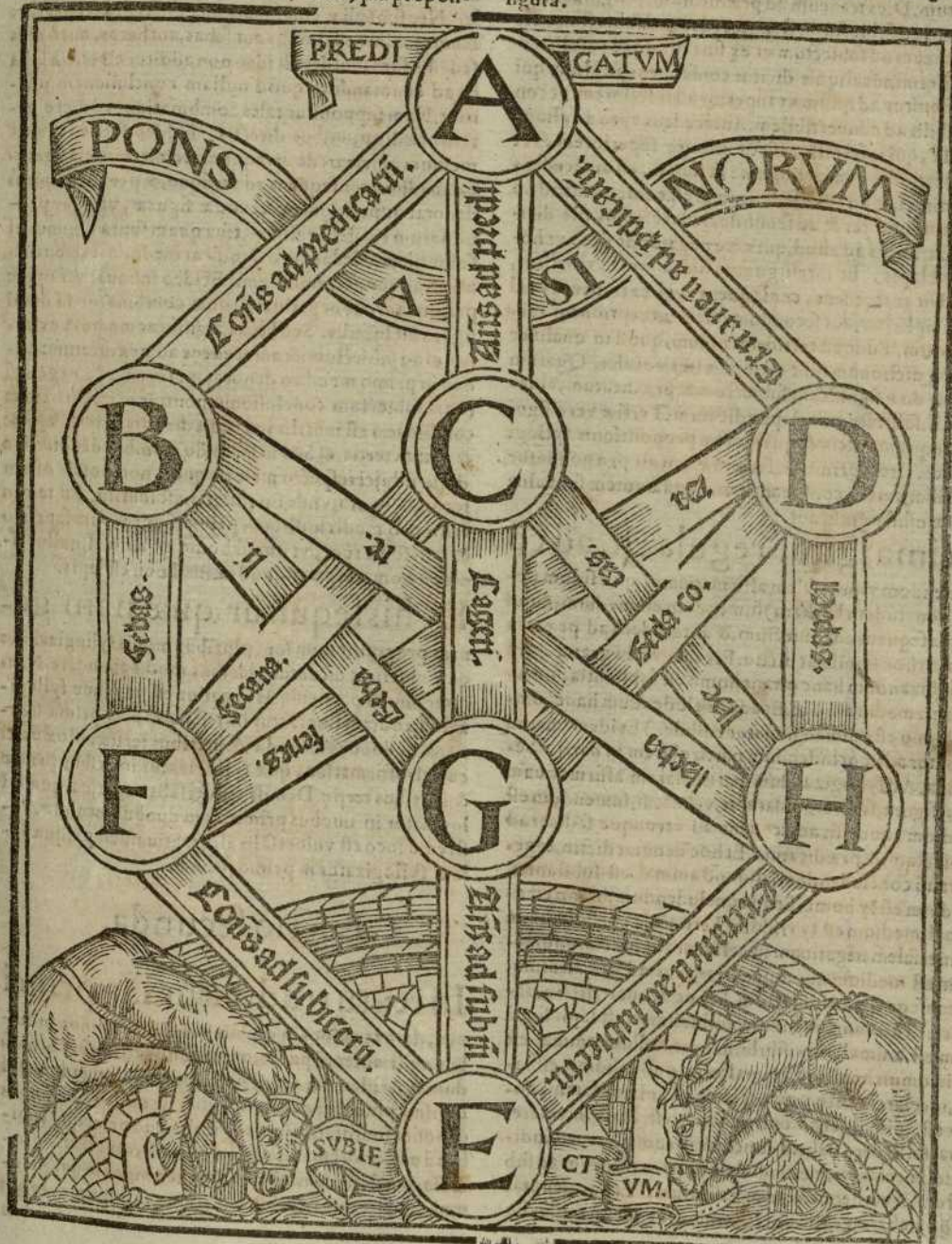
Ed quæ Aristoteles in prioribus ostendit conjugationes, in quibus non sequuntur conclusiones ex præmissis esse inutiles per inuentionem terminorum quibus non tenet huiusmodi conjugatio: ideo utilis est inuentione talium terminorum vbicunque fiat inutilis conjugatio contra regulas syllogismorum prius assignatas. Accipiendi igitur sunt duo termini diuersi, scilicet, duæ species sub vno genere, vt homo equus animal vel duo termini quorum alter de altero prædicetur siue conuertibiliter siue non, cum extraneo vtrinque: vt homo, risibile, lapis: vel accipiendi sunt duo termini: quorum alter de altero prædicetur siue conuertibiliter siue non, cum superiore ad vtrunque, vt homo risibile substantia vel homo animal substantia: per hanc enim regulam disunctionem cuiusque generi applicetur, siue substantiæ, siue quantitati, siue alicui aliorum: semper inueniuntur termini per quos inutilis conjugatio demonstrabitur non tenere, & tales terminos appellat Aristot. in prioribus terminos in quibus non. Et nota, quod inuenire terminos in quibus non est acceptis tribus terminis facere conjugationem, in qua præmissæ sunt veræ & conclusio falsa, manente eadem qualitate & quantitate propositionum. Verbi gratia, hæc est inutilis conjugatio, nullus homo est equus, nullus lapis est homo, ergo nullus lapis est equus. Contra hanc inutilem conjugationem accipiuntur termini in quibus nõ per secundum membrum regulæ, homo, equus, risibile: & arguitur sic, nullus equus est risibilis, nullus homo est equus, ergo nullus homo est risibilis, vbi præmissæ sunt veræ, & conclusio est falsa, seruata eadem qualitate & quantitate propositionum in vtraque conjugatione, & vtrouque manente eadem figura.

Lectio prima.

Post principiatam materialia

quam formalia quibus perficitur bonus syllogismus, tãdem in hoc capite traduntur principia quibus docetur conjugationem aliquam præmissarum esse inutilem: qualia sunt, dare terminos in quibus omni, & terminos in quibus nulli. At non possunt hæc principia plene intelligi, nisi prius intelligatur ars inveniendi medium, quam Aristoteles in fine primi priorum tradit. Et ideo in hoc, c. duo facturi sumus, primum trademus artem inveniendi medium, quam hic prætermisit Petrus Hispanus, & 2. circa textum exponemus illa duo principia dare terminos, in quibus omni, & terminos in quibus nulli. Ars inveniendi medium, est ars, qua propo-

ta quavis propositione, inueniatur vnus terminus, qui fit medium ad concludendum illam in aliquo certo modo, vt proposita hæc propositione, animal est substantia vt syllogizetur in darij, medium debet esse ly corpus, & vt syllogizetur in darapti, medium debet esse ly homo. Et in negatiuis suo modo, vt statim videbimus. Supponit enim Aristoteles, quod syllogismus debet constare ex prædicationibus directis. Et omisis alijs plurimis considerationibus ibi ab Aristotele traditis, quæ captum transcendent Summulistarum, ars hæc sex regulis comprehenditur: quæ designantur per has dictiones, Pecana, Cageti, Dafenes, Hebare, Gedaco, Gebali, quæ significant sextales combinationes. Quibus adduntur tres aliæ inutiles, scilicet, Febas, Hædas, Hecas. Hæ nouem dictiones deferuntur in sequenti figura.

Quam figuram

antiquitus eo pontem asinorum appellabant, quod hominibus tardi ingenij non esset intelligibilis: quasi inde precipitarentur asini. At vero nunc temporis nemo est tam inops ingenij, cui non sit transitu facili-

ma. Vbi primo notandum est, quod in capite figuræ est, A. litera designatiua prædicati propositionis syllogizandæ. Et in pede subiicitur, E. designata subiecti eiusdem, & in medio situantur istæ sex consonantes. B. C. D. in primo ordine. F. G. H. in secundo. B. tantum valet sicut consequens ad prædicatum. C. antecedens ad prædicatum. D. extraneum ad prædicatum. F. significat consequens ad subiectum. G. antecedens ad subiectum. H. extraneum ad subiectum vt ex suis cuiusque rotulis constat. Terminus aliquis, dicitur consequens ad alium qui consequitur ad ipsum vt superior ad inferiorem, vt conuertibilis ad conuertibilem. Antecedens vero ad alium est ille, qui infert illum sicut inferior superiorem, vel conuertibilis conuertibilem: vt homo, est antecedens ad animal, & ad risibile, & animal est consequens ad hominem, similiter & ad sensibile. Sed terminus ille dicitur extraneus ad aliud, qui vere negatur de illo: vt homo est lapis. Et intelliguntur hæc omnia, videlicet, quod sit antecedens, consequens, vel extraneum, vel aut simpliciter, aut secundum talem acceptionem terminorum. Tunc est tertio notandum, quod in qualibet harum dictionum sunt ad minus tres vocales. Quarum primæ duæ significant subiectum & prædicatum, videlicet, E. subiectum & A. prædicatum. Tertiæ vero significant quantitatem & qualitatem propositionis syllogizandæ. Item primæ & secundæ vocali præponuntur duæ illarum sex consonantium. Si quæ autem sunt aliæ literæ nihil significant.

Prima igitur regula est, ad con-

cludendum vniuersalem affirmatiuam (quæ solum potest concludi in barbara) sumendum est medium, quod sit consequens ad subiectum, & antecedens ad prædicatum. Et hoc significat dictio. Fecana, verbi gratia. Ad syllogizandum hanc omnis homo est substantia, sumatur pro medio animal. Et ad concludendum hanc, omnis homo est animal (sumatur risibile.) Et idem medium sumatur ad concludendum particularem in darij. Secunda. Ad syllogizandum particularem affirmatiuam in 3. figura, scilicet, in darapti, vel datisi, sumendum est medium, quod sit antecedens ad vtrunque scilicet ad subiectum, & prædicatum. Et hoc denotat dictio, cageti, vt ad concludendum, aliquod animal est substantia, medium est ly homo. Et ad concludendum, homo est animal, medium est ly risibile. Tertia ad concludendum vniuersalem negatiuam in celarent aut in cesare, sumendum est medium quod sit extraneum ad prædicatum, & consequens ad subiectum. Et hoc denotat dictio, dafenes. Vt ad concludendum nullus homo est lapis sumendum est, animal, aut risibile, scilicet, nullum animal est lapis, omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis, in celarent. Item nullus lapis est animal, omnis homo est animal, ergo nullus homo est lapis in cesare. Quarta. Si vero debeat concludi in camestres, aut indirecte, in celantes, medium debet esse extraneum ad subiectum, & consequens ad prædicatum. Et hoc denotat dictio, hebare, vt ad concludendum eandem, nullus ho-

mo est lapis medium est ly insensibile. Quinta. Ad concludendum particularem negatiuam in tertia figura, aut indirecte in prima sumendum est medium quod sit antecedens ad subiectum, & extraneum ad prædicatum. Et hoc denotat dictio, gedaco, quæ in figura describitur inter. G. & D. vt ad concludendum, animal non est lapis, sumatur pro medio homo vt nullus homo est lapis, omnis homo est animal, ergo animal non est lapis, in felapton omnis homo est animal, nullus lapis est homo, ergo animal non est lapis, in fapesmo. Sexta. Ad inferendum particularem affirmatiuam in baralipon, & dabitur, sumendum est medium quod sit antecedens ad subiectum, & consequens ad prædicatum. Et hoc denotat illa dictio, gebali. Vt ad concludendum aliqua substantia est homo, medium est animal. Et ad concludendum, aliquis homo est risibilis, medium est ly rationale. Nec sunt alia combinationes vtiliter præter has sex. Nam maxime esset vtilis aut febas, aut hecas, aut hedas sed istæ sunt inutiles. Et ideo non additur eis tertia syllaba ad denotandum quod nullam conclusionem inferunt. Nam supponitur tales combinationes debere fieri in prædicationibus directis. Et ideo febas insinuat medium affirmari de vtraque extremitate: quia significat medium, consequens ad vtrâque, & per consequens denotat dispositionem secundæ figuræ, vtraque præmissarum existente affirmatiua quam supra diximus esse inutilem. Hedas vero significat medium extraneum ad vtranque extremitatem. Et ideo insinuat vtranque præmissam esse negatiuam, quæ combinatio in omni figura est inutilis. Sed hecas, significat medium extraneum ad subiectum: & antecedens ad prædicatum: & ideo in primo membro denotat minorem esse negatiuam (nam subiectum conclusionis ponitur in minori) quæ combinatio est inutilis in modis directis primæ figuræ & in tota tertia. Sed in secundo membro denotat medium subijci respectu maioris quod non potest esse in secunda figura, vnde simpliciter est inutilis. Est tamen vtilis pro modis indirectis primæ figuræ, puta fapesmo & frifesomorum, vt omnis homo est animal, nullus lapis est homo, ergo aliquod animal non est lapis.

Ex his sequitur, quæ nam genera

propositionum sunt pluribus modis syllogizabiles quæ videlicet dicuntur pluribus modis abundare. Nam inter omnes particularis negatiua est maxime syllogizabilis: quia syllogizatur in tribus modis primæ figuræ: & in duobus secundæ, & in tribus tertiæ. Mox particularis affirmatiua, quæ syllogizatur in tribus primæ & in tribus tertiæ. Deinde vniuersalis negatiua, quæ syllogizatur in duobus primæ, & in duobus secundæ. Postremo loco est vniuersalis affirmatiua: nempe, quæ solum syllogizatur in primo primæ.

Lectio secunda.

In textu traduntur illa principia

quia, dare terminos in quibus omni & terminos in quibus nulli: alter tñ paulo, quæ traditur ab Arist. Vbi notandum qd Arist. 1. Prio. post principia regulatiua boni syllogismi, puta dici de omni, & dici de nullo, quæ supra exposita sunt, statim subiungit alia duo principia, quibus a posteriori manifestatur, quæ nã combinatio præmissarum sit inutilis. Vnde dare terminos in quibus omni, est dare tres terminos in aliquo syllogismo, in quibus

Notabil. 1. Fecana. 1. regula.

Cageti. 2. regula.

Dafenes. 3. regula.

Hebare. 4. regula.

Gedaco. 5. regula.

Gebali. 6. regula.

Febas.

Hedas.

Hecas.

Notabil. 1. Propositio syllogismi.

Nota. 1. Termini in quibus omni & in quibus nulli.

bus propositio vniuersalis affirmatiua composita ex extremitatibus, sicut in veritate cum præmissis compositis ex eisdem terminis. Et dare terminos in quibus nulli, est dare tres terminos in quibus propositio vniuersalis negatiua composita ex extremitatibus, sicut in veritate cum præmissis compositis ex eisdem terminis, verbi gratia, vt vtamur exemplis textus. Istæ præmissæ sunt inhabiles, a. est. b. c. est. a. eo q̄ medium nullibi distribuitur. Dabis terminos in quibus nulli si accipias pro medio genus: & pro extremitatibus duas species disparatas. Ita enim copulatiua stat in veritate, animal est homo equus est animal, & nullus equus est homo. Et per hoc constat illas præmissas inhabiles ad inferendam aliquam affirmatiuam: quia alias darentur duæ contrariæ, aut contradictoriæ veræ: nam postquam præmissæ sunt veræ, conclusio esset veræ, quæ si esset vniuersalis, esset contraria dictæ negatiuæ: & si esset particularis, esset contradictoria. Et si vis dare terminos in quibus omni, accipe omnes tres terminos conuertibiles, verbi gratia, hæc copulatiua stat in veritate, rationale est risibile, & homo est rationalis, & omnis homo est risibilis. Et per hoc probatur quod ille præmissæ non sunt habiles ad inferendum aliquam negatiuam, alias darentur duæ contrariæ, aut contradictoriæ veræ. Item, hæc præmissæ sunt inhabiles, nullum. a. est. b. nullum. c. est. a. quia sunt puræ negatiuæ. Dabis terminos in quibus nulli, si accipias tres terminos disparatos. f. nullus homo est equus, & nullus lapis est homo, ergo nullus lapis est equus. Et per hoc probabis, quod illæ præmissæ non possunt inferre aliquam affirmatiuam, nec vniuersalem, nec particularem, alias darentur duæ contrariæ, aut duæ contradictoriæ veræ. Et dabis terminos in quibus omni, si accipiat pro extremitatibus terminos conuertibiles & pro medio terminum disparatum. Vt istæ stant in veritate, nullus lapis est risibilis, & omnis homo est risibilis. Et per hoc probatur, quod illæ præmissæ non possunt inferre aliquam conclusionem negatiuam, nam alias darentur duæ contrariæ aut contradictoriæ veræ. Itaque Arist. non vult probare per hæc principia malitiam propositæ consequentiæ sed vult probare inhabilitatem præmissarum, ad inferendam aliquam conclusionem, propter aliquem defectum intrinsecum, qui est in illis. Nec est vnum principium pro affirmatiuis & aliud pro negatiuis. Sed vnum est, ad probandum quod tales præmissæ nullam inferunt affirmatiuam, & aliud ad probandum, quod nullam inferunt negatiuam. Et prima quidem pars textus sic habet vt expositum est, quæ optimè conuenit cū Arist.

Notab. 2.

At verò Petrus Hispa. autor textus huius, aliter interpretatur, dare terminos in quibus omni, & terminos in quibus nulli. Accipit enim in primis syllogismum non pro præmissis, vt Aristote. sed pro tota consequentia. Vnde dicit quod dare terminos in quibus omni, est principium solum pro paralogismis negatiuis, & est dare tres terminos in quibus præmissæ mali syllogismi negatiui dantur veræ & conclusio falsa. Et dare terminos in quibus nulli est principium pro paralogismis affirmatiuis: & est dare tres terminos in quibus præmissæ mali syllogismi affirmatiui dantur veræ & conclusio falsa. Itaque non adducuntur ambo simul principia ad manifestandum inutilitatem præmissarum: sed alterum ad instandum paralogismis negatiuis, & alterum ad instandum affirmatiuis. Vt si vis instare huic paralogismo ex pluribus particularibus, a. non est

b. c. est. a. ergo. c. non est. b. instabis in his terminis: animal non est risibile, homo est animal, ergo homo non est risibilis: quia hæc vniuersalis, omnis homo est risibilis, composita ex extremitatibus stat in veritate cum præmissis. Et si vis instare huic. a. est. b. c. est. a. ergo. c. est. b. instabis in his terminis, animal est equus, homo est animal, ergo homo est equus. Et quia hic textus non omnino conuenit cum Aristote. ab aliquibus censetur non esse. P. H. Et maxime quia secundum hanc expositionem, non essent illa sufficientia pro omnibus syllogismis: quia hic est malus syllogismus negatiuus, nullus equus potest ridere, omne animal est equus ergo nullum animal potest ridere: & tamen non possunt dari termini in quibus omni: nam hæc vniuersalis affirmatiua, omne animal potest ridere composita ex extremitatibus, repugnat præmissis: cum ille præmissæ inferant sine distributione, aliquod animal non est risibile. Et ideo solum dantur termini in quibus alicui, id est datur particularis affirmatiua, aliquod animal potest ridere, quæ stat in veritate cum præmissis. Sed dare terminos in quibus alicui, & in quibus non alicui, non est principium Aristot. Nihilominus possumus dicere quod Petrus Hispanus, licet paululum deuiauerit ab Aristote. nihilominus voluit illa principia, quibus Aristote. probat inutilitatem præmissarum, applicare ad instandum paralogismis. Et de modo instandi plura diximus in priori editione, quam quæ sunt hic necessaria. Nam perspecto defectu cuiuscunque paralogismi ingeniosus quisque iuuante exercitio, poterit dare præmissas veras & conclusionem falsam. Vt si syllogismus peccat, quia medium nullibi distribuitur: tunc si est affirmatiuus, accipiat pro medio genus, & pro extremitatibus duæ species illius disparatæ: & si sit negatiuus, accipiat pro medio genus & pro extremitatibus duo termini conuertibiles inferiores illorum vt in exemplo modo posito faciebamus. Et proportionabili modo operandum est in alijs defectibus: sed non est adeo utilis hic labor. Et ideo hæc de prima parte satis sint.

Libri quinti secunda pars.
Caput primum.

Supereff in hac secunda parte Argum. 1.
Argum. 1.
te, conditiones & defectus, quæ in priori sub compendio positi sunt, latius examinare. Quam disputationem duobus capitibus aboluemus. In priori conditiones & defectus omnes explicabimus: in altero vero, modum subsumentis sub quibuscunque terminis, ac syllogizandi sed singulos modos singularum figurarum facillimis exemplis applicabimus.

Prima ergo conditio ex qua Argum. 2.
Argum. 2.
tuor generalibus hæc erat. Medium debet esse totale extremum in altera saltem præmissarum. Contra quam conditionem arguitur. Hic syllogismus, cuiuslibet hominis equus ambulat, & cuiuslibet hominis canis quiescit (solo genitiuo, hominis, accepto pro medio) ergo cuius canis quiescit equus ambulat, est bonus in darapti: & tñ medium in neutra præmissarum est totale extremum, ergo illa conditio non est in vniuersum necessaria.

Ad argumētum negatur ma Argum. 3.
Argum. 3.
ior: imo syllogismus non tenet formaliter, sed tenet virtute

tute alterius consequentiæ inter mediæ, videlicet, quia ex illa minori sequitur hæc, quilibet homo est illud cuius canis quiescit: ex qua cum eadem maiori, sequitur formaliter in darapti, cuiuslibet hominis equus ambulat, & quilibet homo est illud cuius canis quiescit, ergo illius cuius canis quiescit, equus ambulat. At vero illa consequentia inter media non est formalis tanquam syllogistica: quia non sequitur in simili, cuiuslibet hominis canis quiescit ergo quilibet homo est angelus: cuius canis quiescit: nam ly angelus, est similis formæ cui ly illud. Nec esset formalis, tanquam inferres, cuiuslibet hominis canis quiescit ergo quilibet homo est homo, cuius canis quiescit. Nam synonymitas inter ly hominis, & prædicatum consequentis non est intrinseca. Et ideo ly angelus, pro minori extremitate est etiam similis formæ cum ly homo. Vnde priori consequentiæ instabis per hanc, cuiuslibet hominis equus ambulat, & cuiuslibet hominis canis quiescit, ergo cuius Angeli canis quiescit equus ambulat. Quod si negaueris hanc consequentiam esse eiusdem formæ cum alia, quia ly angeli, concluditur cum minori extremitate: quod tamen non se tenebat cum medio in maiori. Respondetur, quod idem defectus committebatur in prima. Concludebatur enim ly rei, seu hominis cuius: quod non se tenebat cum medio.

3. Cōditio.

Secunda conditio generalis,

quod medium non debet intrare conclusionem. Contra quam arguitur sic. Istæ præmissæ sunt habiles, omnis consequentia est bona vel mala, & aliqua propositio est consequentia, & tamen nullam conclusionem possunt inferre nisi medium intret conclusionem: ergo non solum illud licet, imo aliquando est necessarium. Quod præmissæ sunt habiles manifestum est. Sed probatur minor. Nam si inferas, aliqua propositio est bona vel mala, consequentia non valet: quia propositio neque est bona nec mala. Sed si inferas, aliqua propositio est consequentia, quæ est bona, vel mala, tunc optimè sequitur: sed tamen medium intrat conclusionem.

Ad hoc argumentum moder

Argum. 5.

ni Summulistæ negant, necessarium esse in hac consequentia medium intrare conclusionem: supponunt enim quod adiectiuum non potest per se esse totale prædicatum. Quare dicunt illam maiorem subordinari in mente huic, omnis consequentia est consequentia bona vel mala. Et ideo concludendo, aliqua propositio est bona vel mala, arguitur in quatuor terminis: quia prædicatum illic est, propositio bona vel mala, quæ non erat maior extremitas. Vnde concludendum est, aliqua propositio est consequentia bona vel mala. Sed ly consequentia, non intrat conclusionem tanquam medium, sed quia erat maior extremitas.

Argum. 6.

Sed tamen, vt diximus secun

do libro, cap. de appel. gratis negatur adiectiuum posse esse totale prædicatum, vnde in illa consequentia, omnis consequentia est bona, aliqua propositio est consequentia, ergo aliqua propositio est bona: non arguitur, formaliter in quatuor terminis: quia ly bona, est per se prædicatum in maiori, & in conclusione. Sed tamen variatur appellatio: quia in maiori appellat supra significatum de ly consequentia, & in conclusione supra significatum de ly propositio. Et ideo, vt caueatur ab hoc defectu ponendum est medium in conclusione, scilicet, aliqua propositio est consequentia, quæ est bona. Et tunc

non intrat tanquam medium, sed ad euitandum defectum appellationis: quod frequentissimè contingit.

Tertia cōditio generalis erat

3. Cōditio.

quod id, quod se tenet ex parte medijs in maiori concludatur cum minori extremitate, & id quod se tenet cum medio in minori concludatur cum maiori extremitate. Sed primum omnium regula est intelligenda quando licet addere aliquid medio: vel in maiori, vel in minori. Vbi notandum est, quod fuit regula antiquorum sub hac forma. Non debet plus prædicari in minori quam fuerit subiectum distributum in maiori. Et per subiectum maioris & prædicatum intelligebant vniuersaliter medium, eo quod illa est dispositio medijs in prima figura à qua cæteras denominabant. Vnde sensus regulæ erat. Medium debere esse totale extremum in vtraque præmissarum. At vero quamquam regula ponebatur doctrinaliter vniuersalis, nihilominus ponebatur exceptionem. Et ideo iam modo non ponitur regula sub illis terminis, sed quod medium sit totale extremum in altera præmissarum. Notandus est ergo casus, in quo non licet addere aliquid medio in præmissis. In syllogismo negatio cuiuscunque figuræ non licet aliquid se tenere cum medio in præmissa affirmatiua virtute cuius totum complexum possit de aliquo verificari, de quo non verificetur medium. Vt hæc præmissæ nullum album est nigrum, brunellus est albi equus, nullam possunt conclusionem inferre: quia maxime inferrent illam, brunellus nigri equus non est: & tamen si solus esset brunellus inter equos, qui ab omnibus hominibus albis & nigris possideretur, præmissæ sunt veræ & conclusio falsa: quia stat ly albi equus, supponere pro aliquo in affirmatiua, pro quo non accipiebatur medium in negatiua. Hæc vero nullum album est nigrum, brunellus est hominis album optimè sunt habiles & inferunt, ergo brunellus, hominis nullum nigrum est: quia ly hominis album, in affirmatiua non stat supponere pro aliquo pro quo non supponat ly album, in negatiua. Pari ratione istæ sunt habiles, nullum animal est lapis, omnis homo est animal & substantia (ly &, diuisiue tento) quia de nullo verificatur complexum, secundum talem exceptionem, de quo non verificetur solum medium: si tamen diceres in minori, omnis lapis est animal vel substantia, præmissæ essent inhabiles: quia non sequitur, ergo lapis non est lapis. Nec sequeretur si ly &, acciperetur complexiue, nulla materia est homo, Petrus est materia & forma, ergo Petrus non est homo. In syllogismo autem purè affirmatiuis, vniuersaliter licet in altera præmissarum medium non esset totale extremum quæcunque sit illa sicut in syllogismo negatiuis licet vniuersaliter non esset totale extremum in præmissa negatiua.

Est ergo tertia cōditio, quod

quando licet aliquid additur medio in maiori, concludatur cum minori extremitate, & quando in minori concludatur cum maiori extremitate, & talis extremitas concludatur eodem casu, quo erat medium in illa præmissa. Contra quam tamen conditionem arguitur. Non sequitur, omnis homo est monachus, omne risibile est homo albus, ergo omne risibile est monachus albus, & tamen id quod licet se tenet cum medio in minori concluditur cum maiori extremitate, ergo conditio nulla.

Respondetur consequentiam

non valere, quia variatur appellatio. Sed concludendum

dum est ergo omne risibile est homo albus: qui est monachus: ubi medium intrat conclusionem ad euitandum defectum appellationis. Eodem modo si admiseris aliquam rem possideri in vno loco ab homine & non in alio (sicut mancipium, quod in Hispania possidetur ab homine non potest ex lege possideri in Gallia) tunc non valerit hæc consequentia: cuiuslibet hominis equus est animal. a. quilibet equus est, ergo cuiuslibet hominis a. est animal. Nam si ly. a. valeat tantum, sicut possessum in. b. loco & in illo brunellus non possideatur ab homine, sed ab angelo, in alio vero possideatur ab omnibus hominibus præmissæ sunt veræ & conclusio falsa. Si vero non admittas huiusmodi casus, optima est hæc consequentia, cuiuslibet hominis equus currit, brunellus quilibet equus est, ergo cuiuslibet hominis, brunellus currit. Nam quod minor extremitas restringatur magis in conclusione, non obstat bonitati consequentiæ. Imo hoc præcepit hæc conditio quod illud quod se tenet cum medio in maiori, eodem modo restringat minorem extremitatem in conclusione quo restringebat medium. Sed replicatur aduersus hoc. Non sequitur, omnis homo erit rex, brunellus erit equus hominis, ergo brunellus erit equus regis, nam casu quo omnis homo post hæc erit rex, brunellus autem possideatur ab homine antequam sit rex, sed non quando erit rex, antecedens est verum & consequens falsum, & non est alius defectus nisi quod id quod se tenet cum medio in minori, puta ly equus, concluditur eam maiori extremitate, ergo conditio non est bona. Respondetur, quod variator appellatio. Vnde concludendum est, brunellus erit equus hominis: qui aliquando erit rex. Eodem defectu non sequitur in huiusmodi consequentijs, qui tuncque amat odit, Petrus amat virtutem, ergo Petrus odit virtutem. Sed concludendum est ergo Petrus qui amat virtutem, odit (scilicet vitium.) Quicumque comedit bibit, Petrus comedit panem, ergo bibit panem. Sed concludendum est, ergo Petrus qui comedit panem, bibit aquam. In summa ad euitandum huiusmodi defectus appellationis, medium debet semper intrare conclusionem.

Arguitur autem contra hæc

dictum est, has præmissas, nullum animal est lapis omnis homo est animal & substantia (ly & diuisiue) tentio esse habiles, ergo inferunt hæc conclusionem, omnis homo lapis & substantia non est: vt ly substantia, quod in minori vniebatur cum medio per ly &, vniatur pariter in conclusione cum maiore extremitate: sed tamen non sequitur in simili forma si loco de ly substantia, ponas ly risibile, & sit tantum vnus homo. Ad hoc negatur prima consequentia. Nam quamquam illæ præmissæ sint habiles, non tamen inferunt illam conclusionem: est enim defectus quod conclusio virtualiter est copulatiua, cuius vna pars non inferitur ex illis præmissis: vt patet in instantia de illa parte, omnis homo risibilis non est. Quare inferendum est, ergo omnis homo lapis vel substantia non est (ly vel diuisiue.) Posset tamen in conclusione ly substantia, vniari minori extremitati per ly &, vt concluderes, omnis homo & substantia non est lapis.

Secundo replicatur ad idem.

Sequitur bene, omnis homo & equus est animal (ly & diuisiue) Petrus est homo, ergo Petrus est animal: item cuiuslibet hominis equus est animal, brunellus quilibet equus est, ergo brunellus est animal: & tamen id quod

se tenet cum medio in maiore, non concluditur cum minori extremitate in conclusione, ergo tertia conditio non est necessaria.

¶ Respondetur illas consequentias esse bonas: quia conclusiones illæ sequuntur ex conclusionibus, quæ deberent inferri. Inferendum enim erat in priori, Petrus & equus est animal (diuisiue) ex qua formaliter sequitur. Petrus est animal: & in secunda inferendum erat, cuiuslibet hominis brunellus est animal, ex qua sequitur brunellus est animal. Eodem modo respondetur si arguas: hanc consequentiam esse bonam, cuiuslibet hominis equus est animal, Petrus est homo, ergo Petrus vel equus est animal. vbi tamen minor extremitas non concluditur in genitiuo: vbi erat medium in maiore. Respondetur inquam, quod hæc est bona: quia conclusio inferitur ex conclusione alterius, scilicet, Petri equus est animal, ergo equus est animal, & rursus, ergo Petrus vel equus est animal. Et huiusmodi syllogismos solent vocare mediatas consequentias.

Ex dictis sequitur primò con-

clusionem huius consequentiæ non esse nugatoriam, cuiuslibet serui equus est animal, omnis homo est seruus, ergo hominis omnis equus est animal. Sequitur secundo hunc syllogismum non valere, in hac anima est scientia: & hæc anima est in pede, ergo in pede est scientia: sed concludendum esset, ergo in ente quod est in pede est scientia: nam minor extremitas erat ens in pede. Sequitur tertio huiusmodi syllogismos non valere, in Salmantica non est Imperator, & Salmantica est in Hispania, ergo in Hispania non est Imperator: in his lapidibus non sunt pisces, & hi lapides sunt in Sequana, ergo in Sequana non sunt pisces, quamquam moderni Summulistæ inconsideratè concedant illas consequentias. Putant enim quod illa conclusio in Sequana non sunt pisces, facit hanc sensum, in Sequana aliqua entia non sunt pisces. Eteadem ratione sensus alterius est, quod aliquod ens, quod est in Hispania non est Imperator. Sed re vera, præterquam quod est præter communem modum concipiendi, est etiam cõtra dialecticam, nam ly entia, non includitur in ablatiuo, in lapidibus, sed in verbo sunt: quod negatur. Et ideo sensus est, quod in Sequana nulla entia sunt pisces. Eodem modo sensus alterius est quod in Hispania nullum ens est Imperator. Quare ex prioribus præmissis concludendum est, Ergo in ente, seu in vrbe, quæ est in Hispania non est Imperator: & ex secundis præmissis inferendum est, ergo in entibus, quæ sunt in Sequana non sunt pisces.

Quarta conditio generalis e-

4. Cõditio.
rat quod extremitates sint totalia extrema: tam in præmissis quam in conclusione: nisi aliquid se teneat ex parte medij, quod debeat concludi cū aliqua illarum. Contra quod conditionem arguitur. Hæc consequentia est formalis in baroco, cuiuslibet hominis quilibet equus ambulat, & risibilis equus non ambulat, ergo risibile non est homo (acceptis pro extremitatibus) solum ly hominis, & ly risibilis, & tamen neutra extremitatum in præmissis est totale extremum, ergo illa conditio non est necessaria. Maior patet, primo, quia illa est bona consequentia, & non vñ quo alio modo teneat nisi in baroco. Secundo, quia reducit ad barbara, p impossibile, nã ex eadẽ maiore. s. cuiuslibet hominis quilibet equus ambulat, & contradictoria conclusionis, scilicet, omne risibile est homo, sequitur

Liber quintus.

quitur in barbara contradictorium minoris. s. cuiuslibet risibilis quilibet equus ambulat.

Huic argumento multi concedunt intentum, videlicet hanc conditionem, sicut & ceteras non esse simpliciter necessariam in modis imperfectis, sed revera si quandoque requirerentur, quandoque non, non essent dicendæ conditiones. Igitur ad argumentum negatur illam consequentiam esse in baroco. Imo hæc non valet, cuiuslibet hominis quilibet equus ambulat: risibilis canis non ambulat, ergo risibile non est homo: tamen est eiusdem formæ cum illa: cū synonymitas inter terminos, qui se applicant extremitatibus, non sit intrinseca. Negaturq; proinde, dictam consequentiam reduci per impossibile ad barbara. Si enim conclusio de barbara consideretur tanquam contradictoria minoris de baroco (vt debet considerari) accepta ly canis, loco de ly equus, in minori, vt modo facimus, tunc in hac consequentia, cuiuslibet hominis quilibet equus ambulat, omne risibile est homo, ergo cuiuslibet risibilis quilibet canis ambulat, infertur contradictorium illius minoris: & tamē hæc non est in barbara. Hinc sequitur aliquam esse consequentiam formalem in barbara, cui tamen nō correspondet aliqua, quæ sit formalis in baroco: vt hæc, cuiuslibet hominis quilibet equus ambulat, omne risibile est homo, ergo cuiuslibet risibilis quilibet equus ambulat, esse formalis in barbara, tamen seruata maiore & contradictoria conclusionis inferendo contradictorium minoris nō est formalis in baroco. Satis est quod sit materialis. Hoc enim vniuersale est, quod data quacunque consequentia ex contradictorio conclusionis cum aliqua præmissarum sequatur contradictorium alterius, licet non sit necessesse, vt sequatur in consequentia syllogistica. Eodem modo respondendum est ad hunc syllogismum, qui videtur in bocardo, hominis equus non ambulat, cuiuslibet risibilis quilibet equus ambulat, ergo homo non est risibilis, quæ videtur reduci ad barbara, accipiendo eandem minorem pro maiore, & contradictorium conclusionis pro minori inferendo contradictorium maioris. Sed dicimus quod non tenet formaliter, quia hæc est eiusdem formæ, hominis equus non ambulat, cuiuslibet risibilis quilibet canis ambulat, ergo homo non est risibilis, quæ tñ nec est bona, nec reducitur ad barbara.

Lectio secunda.

1. Defectus Post quatuor essentielles conditiones, sequitur vt examinemus defectus tam intrinsecos quam extrinsecos. Et primus erat, quando mediū tenetur æquiuocē. Qui committitur in omni genere æquiuocationis, vt Petrus est Salmaticæ Petrus est Apostolus, ergo Apostolus est Salmaticæ: omne quod est sanum est animal, pomum est sanū ergo pomum est animal: nam in maiori, sanum, stat pro illo in quo formaliter est sanitas: & in minori, pro illo in quo est causa sanitatis. Quicquid ridet habet os, pratium ridet, ergo pratium habet os: quicquid est Aristotelis possidetur ab Aristotele, hic liber est Aristotelis, ergo possidetur ab Aristotele: nam genitiuus ille accipitur in maiori possessiue, & in minori, vt dicit causam efficientem. Imo tota oratio potest teneri æquiuocē, vt non sequitur. Quicunque vellem me vincere vellem esse victum à me, amore Dei vellem me vincere, ergo amore Dei vel

lem esse victum à me: nam accusatiuus, me, in maiori tenetur àctiue, & in minori passiuē.

At contra hunc defectum arguitur. Si æquiuocatio mediij esset defectus, sequeretur hanc consequentiam non esse syllogisticam, cuiuslibet hominis equus ambulat, Petrus est homo ergo Petri equus ambulat: nam vt dictum est libro. 2. de nomine ly homo, & ly hominis, diuersis conceptibus subordinatur. Quod si dixeris, hanc non esse propriam æquiuocationem: saltem quæ obstat syllogismo: sequeretur equa ratione hanc consequentiam esse syllogisticam, omnis homo est animal, risibilia sunt homines, ergo risibilia sunt animal: cum tanta sit synonymitas inter singularē & pluralem numerum eiusdem nominis, quanta inter rectum & obliquum. Ad argumentum, negatur equam esse rationem de variatione casus & numeri. Nam obliquus verificatur mediante suo recto, & ideo supponit pro eodem: plurale tamen non verificatur mediante singulari, & ideo non supponunt pro eodem. Quare prima variatio nihil obstat: obstat tamen secunda.

Secundus defectus huic proximis erat, quando medium in aliqua præmissarum accipitur vnica, & in alia pluribus. Vbi nulla est difficultas specialis, sed in celarent & in bocardo & darapti formabuntur aliqui paralogismi peccantes hoc defectu.

Notabi. 2. Defectus

Tertia regula seu defectus erat, Ex puris particularibus, particularitate mediij nihil sequitur. Contra quam arguitur. Bene sequitur, homo est, & non est animal. Petrus est homo, ergo Petrus est, & non animal, vbi medium nullibi distribuitur. Sūt qui putant hunc defectum pati multas instantias. Sed tamen si rectē intelligatur, certē nullam patitur. Vnde ad argumentum negatur, quod sit consequentia syllogistica: sed tenet solum per modum extrinsecum, quia antecedens est impossibile: sicut hæc, homo est vel non est animal, Petrus est homo, ergo Petrus est vel non est animal, tenet, quia consequens est necessarium.

Notabi. 3. Defectus

Secundo arguitur, hæc consequentia est syllogistica, homo est ipsemet, Petrus est homo, ergo Petrus est ipsemet, & tamen medium nullibi distribuitur. Respondetur, quod illa tenet non syllogisticē, sed quia conclusio infertur ex sola minori. Et hoc modo soluentur multa argumenta. Intelliguntur enim conditiones & defectus hoc modo, quod quando aliqui supradictorum defectuum committitur consequentia non tenet syllogisticē, id est, ex sola connexionione mediij cum extremitatibus: sed quia conclusio infertur ex aliqua præmissarum vel alia via. Quare optimē sequitur in secunda figura, vt quocumque album alterum animal est homo est animal, ergo homo est albus, quia maior non potest verificari nisi prædicato habente solum duo supposita: quorum vtrunque sit album. Et ideo formaliter infer hanc, omne animal est album: quæ cum eadem minori infert illam conclusionem in darii.

Argum. 1.

Tertio arguitur, hæc consequenter est syllogistica, quilibet equus hominis nō est animal. Petrus est homo, ergo quilibet equus Petri non est animal: & tamen medium nullibi distribuitur. Respondetur quod virtualiter distribuitur in maiore: dictum

Argum. 2.

dictum enim est supra lib. 3. c. de obliquis: quod quando in negatiua totum complexum vnica acceptione distribuitur, virtualiter distribuitur obliquus. Vnde maior illa æquiualeat huic: nullus hominis equus est animal. Sed tamen respectu copulæ de intrinseco tempore maximè si determinatio esset terminus connotatiuus non valeret consequentia. Vt nõ sequitur, nullus equus hominis albi fuit animal, Petrus est vel fuit homo albus, ergo equus Petri non fuit animal, nam si nullus homo tempore quo erat albus possederet equum, Petrus tamẽ cum esset niger possederet equum & aliquando fuisset albus, antecedens esset verum & cõsequens falsum. Sed contra, Ergo saltem hic esset bonus syllogismus, quilibet equus regis est albus, aliquis homo est rex habens equum ergo quilibet equus hominis est albus: nam medium putat ly equus in maiori saltem distribuitur pro re habente equum, æquiualeat enim maior huic, cuiuslibet regis habentis equum quilibet equus est albus, & cõ eadem restrictione subsamitur in minori, & tamen præmissæ sunt veræ: & conclusio falsa, si quilibet equus regis sit albus & equi aliorum hominum sint nigri. Respondetur quod arguitur à magis ad minus restrictum cum distributione, ex parte de ly equus, qui in maiori restringitur à ly regis, & in conclusione à ly hominis, quod est arguere ab inferiori ad superius. At vero si concluderes, hominis quilibet equus est albus, optima esset consequentia: quia totum non accipitur vnica acceptione, & sic non est idem defectus. Alius defectus potest signari, quia ly homo, in minori stat purè determinatè, sed in conclusione, non: cum non liceat ascendere disiunctiue sub illa determinatione accepta vnice, immediatè & in minori sic.

ne ad distributam. Contra quem arguitur. Optime sequitur in barbara, omnis homo & homo omnes homines sunt omnia risibilia homo & omnis homo sunt, ergo omnia risibilia, omnes homines sunt, & tamen committitur idem defectus, ergo. Respondetur, quod ille defectus intelligitur cum his restrictionibus: videlicet, in affirmatiuis illius non est defectus, si nulla sit confusa ex parte alicuius extremitatis, sicut contingit in hoc argumento, nisi fortè partes illa, vbi committitur defectus, essent determinationes eiusdem determinabilis. Non enim sequitur, etiam si distribuas prædicatum, cuiuslibet albi & nigri quilibet equus ambulat, brunellus. a. albi & cuiuslibet nigri equus est, ergo brunellus ambulat. Nam si sint duo homines albi & duo nigri, & primus albus cum primo nigro possideat fauellum qui ambulat, & cum secundo nigro brunellum qui non ambulat secundus vero albus e contrario, cum primo nigro possideat brunellum, & cum secundo fauellum, præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa. At vero in negatiuis quomodocunque est defectus. Non enim sequitur in celarent, omnis homo & homo non sunt animal, omnia risibilia. a. homo & omnis homo sunt, ergo omnia risibilia non sunt animalia.

Sed contra solutionem prin-

Not. 6.

Not. 6. principalis argumenti replicatur. Hic est bonus syllogismus, omnis homo & homo omnia animalia sunt, omne rationale, & risibile. a. homo & quilibet homo sunt ergo omne rationale & risibile omnia animalia sunt & tamen à parte minoris extremitatis ponitur aliqua confusa, ergo male responsum est. Ad hoc conceditur quod sit bonus syllogismus. Intelligitur enim regula, quod quando à parte alicuius extremitatis ponitur aliqua confusa in ordine ad vniuersalitatẽ medijs tunc defectus quartus habet locum, alias nihil obstat. Modo pars secunda minoris extremitatis determinatè quidem supponit in ordine ad vniuersalitatẽ medijs: vnde, si diceret in minori omne rationale & a. risibile, & c. dares præmissas veras & conclusionem falsam, si in prima parte minoris extremitatis loco de ly, rationale, poneret, ly, materia hominis, casu quo ex animalibus essent soli duo homines communicantes in materia. Ex dictis sequitur, hanc consequentiam non valere, vterque homo & homo nõ sunt animalia, omnia risibilia. a. alter homo & vterque homo sunt, ergo omnia risibilia non sunt animalia. Casu enim quo sint soli duo homines præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa, potissima argumenta circa hunc defectum sunt in his signis incompletis: sed non est necessarium illa multiplicare.

Quartus defectus extrinse-

Not. 7.

Not. 7. cus correspondens huic intrinseco est, ne arguatur à confusa ad determinatam. Contra quem arguitur. Optime sequitur in baralipon, omne animal est substantia, omnis homo omne animal est, ergo aliqua substantia omnis homo est. Item in sapesmo, omnis homo est animal, nullus equus est homo, ergo animal non est equus & tamen vtrobique arguitur à confusa ad determinatam ex parte maioris extremitatis: ergo ille defectus nõ debet.

Respondetur, quod quemad-

Not. 8.

Not. 8. modum non est defectus, vt partes medijs non distributi stent confuse, quãdo nulla est confusa, ex parte extremitatis, ita arguere à confusa, ad determinatam ex parte

Quarto arguitur, hic est bo-

Not. 4. nus syllogismus, omnes Christiani sunt vna Ecclesia, Petrus & Paulus sunt omnes Christiani, ergo Petrus & Paulus sunt vna Ecclesia (ly omnes, collectiue) & tamẽ medium non distribuitur, ergo ille nõ est defectus. Respondetur illum syllogismum tenere virtute syllogismi expositiui, quia terminus sumptus cum signo collectiui non potest simul in eodem instanti pro pluribus immediatè supponere mediante eadem copula. Hic vero, homo est animal, risibile est idem homo ergo risibile est animal, in creaturis quidem tenet, ac si esset expositiuius: in diuinis vero non tenet essentia diuina & pater, est filius est eadem essentia diuina, ergo filius est pater: vt videbimus in 3. parte. Eodem modo tenet, iste homo omne animal est, Petrus est idem homo, ergo Petrus omne animal est, quia præmissæ non possunt reddi veræ nisi pro vno eodemque supposito.

Per hanc primam regulã tex-

Argum. 5. tualem huius tertij defectus intrinseci explicatiuã manifestè intelligitur tertia. scilicet si aliqua præmissa fuerit particularis, conclusio debet esse particularis, vbi cauetur a. 3. defectu extrinseco qui est arguere à non distributo ad distributum: nam dato syllogismo in quo arguitur ex puris particularibus, tunc arguendo ex altera præmissarum cum contra dictorio conclusionis ad contradictorium alterius præmissæ arguitur à non distributo ad distributum, vt quisque poterit prædicare.

Quartus defectus intrinsecus

Argum. 6. erat quando medium est aliquod copulatum cuius vna pars distribuitur in vna præmissa, & alia in altera, sed vtrobique pars non distributa supponit confuse in ordi-

parte alicuius extremitatis nullus est defectus, quando medium in nulla præmissarum supponit confuse, sicut fit in consequentis assumptis, ubi medium utrobique distribuitur. Et idem esset si ubi non distribuitur supponeret determinatè, aut diceretè. In diuinis vero, non tenet, omnis essentia diuina est persona, & omnis persona omnis essentia diuina est, ergo aliqua persona omnis persona est. Sed est propter alium defectum, quia medium non distribuitur completè, vt videbimus in tertia parte. ¶ Ex quo sequitur optimè sequi in seipso nullus homo est lapis, omnis homo est animal, ergo animal non est lapis: & in bocardo, homo non est lapis, omnis homo est animal, ergo animal non est lapis: sed si medium in negatiua supponeret confuse, non sequeretur in sapensmo, omnis homo est rationalis, omne risibile homo non est, ergo aliquod rationale non est risibile. Nec sequitur si aliqua pars medij, maneret confuse, omnis materia & omnis forma sunt homo, omne risibile omnis materia & forma non est, ergo homo non est risibilis, vt patet si sint tantum duo homines communicantes in materia.

Not. 9.

Sed contra hæc replicatur:

non sequitur, cuiuslibet hominis. a. equus non est animal, Petrus omnis homo est, ergo Petri equus non est animal (vt patet si non sit alius homo nisi Petrus, qui habet duos equos) ergo adhuc medio in vtraque præmissarum distributo, est defectus arguere à confusa ad determinatam. Respondetur, quod restrictio illa regulæ intelligebatur, quando arguitur à confusa ad determinatam ex parte vnius extremitatis in ordine ad aliam: sed respectu illius quod se tenet ex parte medij semper est defectus, quomodo cumque supponat mediū: quem admodum etiam semper est defectus inter partes eiusdem extremitatis. Non enim sequitur in sapensmo, omnes homines omnis homo & homo sunt, nullum risibile est homines, ergo omnis homo & b. homo non sunt risibile: vt patet si tantum sint duo homines & sit sermo de totalibus: quia ex parte secundæ partis maioris extremitatis arguitur à confusa ad determinatam in ordine ad primam. Sed de his satis.

Lectio tertia.

Quintus defectus intrinsecus

Not. 1.

erat, quando medium ubi nõ distribuitur accipitur magis ample quam ubi distribuitur. Contra quem arguit, Optimè sequitur in barbara, omne animal est substantia: omnis homo est substantia, & tamen medium in minori ubi non distribuitur stat magis ample, ergo.

Nota, 2.

Ad hoc argumentum dubiū

est, vt vidimus in. c. de ampliatione, an ly, animal, in minori supponat pro omni animali possibili, an solum necessario. Sed quicquid fit saltem mediante illa copula, necessario, non verificatur nisi de re necessaria. Et ideo nullus est defectus in syllogismo assumpto. Intelligitur enim quintus defectus, q non stet medium ubi non distribuitur secundum acceptionem qua illic tenerur, & mediante eadem copula, verificari de aliquo pro quo non distribuitur in alia præmissa. Quare hæc præmissæ sunt etiam habiles, omne animal est substantia, & homo qui est homo est & fuit animal (& quamquam subsumas homo est & non fuit animal) nam utroque modo sequitur, ergo homo est substantia, vel homo qui est vel fuit, est substantia: vtraque enim minor inferthanc, homo

est animal, vel hanc, homo qui est vel fuit est animal, quæ cum eadem maiori inferat eandem conclusionem. Si tamen medium in minori præcedat copulam, non sequitur, omne album est equus, omnis homo album est & fuit, ergo omnis homo est equus, nam si soli equi sint modo albi, & omnes homines sint nigri & fuerint albi, præmissæ sunt veræ & conclusio falsa.

Ex his sequitur, quod quãdo Not. 3.

medium est aliquod complexum acceptum pluribus acceptionibus, respiciendū est ad vtranque partem. Quare nõ sequitur, cuiuslibet hominis equus erit albus, brunellus hominis quilibet equus est, ergo brunellus erit albus. Nam si solus Petrus sit & erit homo & possideat nunc brunellum qui nunquam erit albus, & cras fauellum album præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa. Sed contra ad minus in hoc syllogismo, nullus committeretur defectus. Cuiuslibet hominis equus qui est equus erit albus, brunellus hominis quilibet equus est, ergo brunellus erit albus, quia nulla pars medij ampliat magis in vna præmissa quam in alia (in quo tamen præmissæ sunt veræ & conclusio falsa) casu quo fauellus, qui modo est & à nullo homine possideatur, cras possidebitur & erit albus, brunellus vero qui nunc possidetur, ab homine, nunquam erit albus. Negatur quod non committatur defectus, quia totum complexum in maiore ubi determinabile non distribuitur, accipitur pro pluribus, quàm in minore puta pro equo qui nunc possidebitur.

Hic defectus est frequentissimus Not. 4.

in materia de incipit & desinit & non sequitur, omnis incipiens esse est homo, brunellus est incipiens esse, ergo brunellus est homo, quia medium in maiore non ampliat categorematicè, & nominaliter, & ideo stat solum pro re, quæ incipit esse per primum sui esse, & in minori, quia ponitur à parte prædicati, habet amplum modum significandi. Quare si modo Petrus incipiat esse per primum sui esse, & brunellus per ultimum non esse, præmissæ sunt veræ & conclusio falsa. Nec sequitur, cuiuslibet hominis equus incipit esse, brunellus est vel immediatè post hæc erit hominis equus, ergo brunellus incipiat esse qui ab omnibus possideatur, brunellus vero non incipiat esse, nec ab aliquo homine modo possideatur, sed hora futura diuisa pro partes proportionales minoribus versus nos, in qualibet parte ab alio & alio homine possideatur præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa. Ratio est: quia ly hominis, ubi non distribuitur propterea quod sequitur ly, immediatè, accipitur pro aliquo pro quo non distribuitur in maiore, sed subsumendum est, brunellus hominis quilibet equus est vel immediatè post hæc erit. Idem defectus later sapissimè in signis incompletis, vt non sequitur omne animal fuit in arca Noe, Petrus aliquod animal est, medio in maiori incompletè distributo, & in minori incompletè opposito modo singularizato, ergo Petrus fuit in arca Noe. Nam si nunc solus sit Petrus inter homines (vt sit de aliqua specie quodlibet animal) sed tamen fuisset in arca de qualibet specie aliquod animal, præmissæ sunt veræ & conclusio falsa, quia particularitas de ly, animal, magis ampliat in maiore quam in minore. Nec sequitur vterq; homo fuit albus, Petrus alter homo est ergo Petrus fuit albus. Nam si Petrus qui nunquam fuerit albus modo sit solus cum alio homine, & antea fuerint duo hoies albi, præmissæ sunt veræ & conclusio falsa.

Sed

Nota. 5.

Sed contra hæc omnia argui

ror, ad minus hic esset bonus syllogismus secundum dicta, omne album est lapis, aliquod animal, possibiliter est album quod est lapis, ergo aliquod animal est lapis postquam restringitur medium in minori pro presentibus, & tamen conclusio est impossibilis & præmissæ sunt ambæ veræ, casu quo folii lapides sint albi. Nam maior manifesta est, & minor est vera secundum doctrinam traditam. 2. lib. c. de re lativis: nam totum illud album quod est album ampliatur à ly, possibiliter, vt sic sensus aliquod animal possibiliter est album existens. Respondetur, quod vt syllogismus teneat, debet ly, est restringere taliter pro instanti presenti, vt non amplietur. At vero de hoc syllogismo. Adam fuit omnis homo, Noe fuit homo, ergo Noe fuit Adam, iam supradictum est. c. de moda. argum. 7. quod medium in maiore non distribuitur complete pro omnibus pro quibus stat in minori. Nam distribuitur dependenter à determinatione copulæ, scilicet, Adam in hoc instanti fuit omnis homo (quæ est vera). ¶ Quare præmissæ sunt veræ & conclusio falsa. Sed vt valeat syllogismus dicendum est in maiore, Adam omnis homo fuit. Sed ad minus istæ nullum videntur habere defectum aliquod ens ergo, Deus possibiliter est creatura: cum tamen conclusio sit impossibilis & maior manifeste vera & pariter minor, quia ly, ens, solum distribuitur pro ente necessario. Respondetur, quod si quis teneat ly, ens, in minori pro ente solum necessario distribui, defectus est manifestus, quia non distribuitur in minoribus pro omnibus pro quibus accipitur in maiore, sed dicendum est in minori, Deus omne ens necessario est, sed si ly ens, à parte prædicati stet pro ente possibili, optimus est syllogismus, & minor est falsa, vt patet per de inesse ad quam reducitur, scilicet, Deus est omne ens, quæ non est necessaria.

Nota. 6.

Sextus defectus intrinsecus

erat, quando medium in affirmatiua stat magis ample quam in negatiua. Contra quem pariter arguitur optime sequitur in celarent nullum animal est lapis, omnis homo necessario est animal ergo nullus homo est lapis, & tamen animal in affirmatiua videtur stare magis ample quam in maiori. Quod si id negaueris, proportionaliter ad ea, quæ modo dicemus, quia ly, animal, secundum acceptionem quam habet in minore magis restringitur: quam in maiori. Contra sequeretur eadem ratione, has præmissas esse habiles in festino, omnis Deus possibiliter non est creans, Deus possibiliter est creans ad inferendum hanc, Deus possibiliter non est Deus, vel quancunque aliam: cum tamen præmissæ sunt necessariæ, & quancunque conclusio negatiua ex illis extremitatibus sit impossibilis.

Nota. 7. Defect. 6.

Sextus defectus, vt sit vniuersaliter infallibilis, intelligendus, est in hoc sensu: medium in præmissa affirmatiua non debet verificari de aliquo de quo non verificetur in contradictoria negatiua. Et proportionaliter dicendum est de partibus medijs, si fuerit aliquod complexum. Vnde syllogismus primus optimus quidem est in Celarent: sed præmissæ que sumuntur in replica sunt inhabiles, quia medium in minori stat pro omni creante possibili, & in maiore negatiua stat solum pro necessario pro quo videlicet stat in sua contradictoria, scilicet, Deus necessario est creans.

Quintus defectus extrinsecus

Nota. 8.

erat à non amplo ad amplum cum distributione amplii, cui correspondet alter oppositus, ab amplo ad non amplum sine distributione amplii. Sextus est, ab amplo ad non amplum affirmatiue, cui opponitur alter à non amplo ad amplum negatiue. Sed hi defectus intelligendi sunt secundum regulas arguendi in ampliacionibus, quas posuimus libro. 2. cap. 13. lectio. 2. Vnde quintus defectus nullam habet exceptionem. Nam sexta regula posita illic erat quod à non amplo ad amplum cum distributione amplii non modo sequitur, nec affirmatiue, nec negatiue nec cum constantia non amplii nec sine illa. Et quinta regula fuit, quod ab amplo ad non amplum sine distributione amplii nullo modo sequitur. Sed contra quintum defectum arguitur. Optime sequitur in ferio, nullum animal erit album, homo est animal, ergo homo non erit albus: & tamen arguitur ex parte minoris extremitatis à non amplo ad amplum negatiue ergo ille non est defectus. Respondetur quod à non amplo ad amplum negatiue est defectus vniuersalis, quando non ponitur constantia non amplii. Sed quando arguitur cum constantia & sine distributione amplii, optime sequitur vt habet secunda regula arguendi in ampliacionibus. Vnde quando committitur iste defectus inter præmissam affirmatiuam & conclusionem, nihil obstat, quia arguitur tunc cum constantia non amplii. Sed si committeretur inter præmissam negatiuam & conclusionem, tunc esset defectus, vt non sequitur in baroco, omne coloratum est vel erit corpus album, quod est album non est vel erit corpus, ergo album non est, vel erit coloratum: nam tunc arguitur sine constantia non amplii & casu quo non nullum sit album, sed post hac erit alba, præmissæ sunt veræ & conclusio falsa.

Secundo arguitur contra eos

Argum. 2.

dem defectus. Ad minus sequeretur huc esse bonum syllogismum inferio, omne animal possibiliter non est album, homo possibiliter est animal, ergo homo possibiliter est album, vt pote vbi nullus apparet defectus. Antiqui assignassent hic octauum defectum: quod copula conclusionis non insequitur copulam maioris, sed ille, vt diximus non est defectus, nisi propter variationem ampliacionis vel appellacionis. Et ideo dicendum quod committitur sextus defectus extrinsecus. Debet enim intelligi proportionaliter, sicut sextus intrinsecus, quando committitur in syllogismo negatiuo debent enim tunc cognosci ampliaciones negatiuarum per contradictorias affirmatiuas. Vnde maior extremitas in conclusione negatur pro albo possibili & in minori pro necessario: quare inferendum est, ergo homo possibiliter non est album, si uis hanc vocare variationem appellacionis placet. Eodem defectu peccat hic paralogismus, nullus homo est & fuit albus, omne risibile est vel fuit homo ergo nullum risibile est vel fuit album: nam maior extremitas stat in conclusione pro illo quod est vel fuit album, & in maiore pro illo quod est & fuit album. Vnde concludendum est, nullum risibile est & fuit album.

Idem defectus ampliacionis

Nota. 9.

mittantur respecta verbi præsentis, quando arguitur importare latitudinem temporis. Quare non sequitur omne album est homo, omnis equus est albus, ergo equus est homo: si verbū maioris importet primam medietatē horæ, & verbū minoris secundam. Et secundum hoc dicitur

Sūma. Do. Sot. R Itaque

Liber quintus.

Ringuendum est hoc sophisma, qui plus sitit plus bibit, quicumque plus bibit minus sitit, ergo qui plus sitit minus sitit: in quarta figura. Qui quidem syllogismus in rigore optimus est: nam omnia verba præmissarum & conclusionis in rigore referuntur ad idem instans. Et tunc sicut conclusio est impossibilis ita & præmissæ sunt incompossibiles. Sed tamen in sensu in quo fit, verba præmissarum referuntur ad diuersa instantia, videlicet qui plus modo sitit statim plus bibit, & qui plus bibit postea minus sitit. Unde non sequitur conclusio, quod in eodem instanti plus sitiens minus sitiat, nisi referatur ad diuersa, scilicet, qui antea plus sitiebat nunc minus sitit. Eodem modo dicendum ad hoc, cui plus dimittitur, plus diligit (quod habetur in Euangelio) sed quicumque plus diligit minus peccat, & minus peccanti, minus dimittitur: ergo cui plus dimittitur, minus dimittitur. Optima enim est consequentia, & si omnia verba referantur ad idem instans, sicut conclusio est impossibilis, ita, & præmissæ sunt incompossibiles. Sed si referantur ad diuersa instantia sensus est, cui modo plus dimittitur postea plus diligit, & qui plus diligit, inde minus peccat: & minus peccanti postea minus dimittitur: unde non sequitur nisi quod cui modo plus dimittitur postea minus dimittitur.

Nota. 10.

Hos defectus ampliacionis ad

notauit Aristot. i. Priorum, multiplicando omnes combinationes modalium. At vero combinationes illæ plures sunt: quam quæ valeant memoria teneri. Nec habet veram nisi in propositionibus de modo loquendi consueti. Imo nec in illis tenent vniuersaliter: nisi quando committitur aliquis istorum defectuum signatorum. Et ideo posteriores dialectici excogitauerunt has regulas ampliacionis & restrictionis, quibus omnes illas combinationes comprehenderent. Quare superuacaneum est illas hic recensere, verbi gratia, prima combinatio Aristot. est: In prima figura maiori de necessario, & minori de inesse, sequitur conclusio de necessario. Sed tamen hæc regula non habet vniuersaliter verum, nisi in darij & ferio & in modis particulariter concludentibus, vt omne animal necessario est substantia, homo est animal ergo homo necessario est substantia (a non amplo ad amplum sine distributione) sed in barbara & celarent vbi arguitur cum distributione, non sequitur, omnis Deus necessario est essentia diuina, omne ens est Deus, ergo omne ens necessario est essentia diuina. Nam ante creationem mundi præmissæ erant veræ & conclusio falsa. Ad hunc modum censendum est de alijs combinationibus, scilicet, maiori de necessario & minori de contingente, vel e conuerso, & de quibuscunque alijs in quacunque figura.

Notab. 11.
Defect. 7.

Septimus defectus intrinsecus

erat quando arguitur ex puris negatiuis, atque adeo septimus extrinsecus est, quando aliqua præmissarum existente negatiua conclusio est affirmatiua, vt habent, secunda & quarta regula textuales. Vbi solam est aduertendum ad qualitates virtuales propositionum. Nam sicut aliqua habentes formam affirmatiuarum, quæ sunt virtualiter negatiuæ e conuerso. Quare optime sequitur in barbara, omne animal contingenter non est substantia, omnis homo contingenter non est animal, ergo omnis homo contingenter est substantia: nam præmissæ sunt virtualiter affirmatiuæ. Item sequitur, omne animal contingenter est substantia, omnis homo possibiliter est animal, ergo omnis homo contingenter non

est substantia. quia conclusio est virtualiter affirmatiua. Item sequitur, omnis homo est vel non fuit animal Petrus est, & non fuit homo, ergo Petrus est vel non fuit animal: quia minor est affirmatiua virtualiter iuxta regulas positas in de qualitate propositionis. Item sequitur, tantum homo non est albus, tantum homo non est equus: ergo equus est albus: nam præmissæ sunt virtualiter affirmatiuæ: & ex secundis exponentibus inferitur illa conclusio in darapti.

Vltimus defectus intrinsecus

ponebatur ab antiquis, quando copula conclusionis non sequitur copulam maioris. Vocabant copulam maioris, copulã præmissæ vbi medium distribuitur, & copulam præmissæ negatiuæ, si syllogismus esset negatiuus: nam constituebant regulas secundum dispositionem quatuor modorum perfectorum. At vero hic non est defectus, nisi committatur aliquis defectus ampliacionis restrictionis, vel appellacionis. Sed contra hoc arguitur: Hic syllogismus non valet, homo est niger, omnis homo fuit albus, ergo album quod fuit album est nigrum: nam casu quo nunc omnes homines sint nigri, & fuerint albi, & modo nullam sit album, præmissæ sunt veræ & conclusio falsa: nam album, quod fuit album, non supponit in consequente, cum nullum sit modo album quod fuerit album, & tamen non apparet alius defectus nisi quod copula conclusionis non sequitur copulam præmissæ vbi medium distribuitur. Respondetur, quod non est defectus, nisi quod minor extremitas non bene restringitur in conclusione sicut erat in minori. Nam in minori stat pro illo, quod fuit album, & in conclusione pro illo quod est modo & fuit album est nigrum.

Nota. 11.
Vltimus defectus.

Caput secundum.

Post hæc descendendum est

ad singulos modos, vbi paucis exemplis explicabitur modus syllogizandi in quocunque modo & sub quibuscunque terminis. Et vt compendiosior sit disputatio non sequimur feriem omnino modorum, sed statim post modum vniuersalem tractabimus particularem subalternum. Et in primis notandum, barbara esse modum aptissimum ad demonstrandum vniuersaliter: vt omne animal rationale est risibile, omnis homo est animal rationale, ergo omnis homo est risibilis: darij vero est modus eius subalternus, eo quod minor & conclusio de darij sunt subalterne ad minorem & conclusionem de barbara: & hic etiam est accommodatus demonstrationibus particularibus: vt omne animal rationale est risibile, aliquis homo est animal rationale, ergo aliquis homo est risibilis.

Arguitur ergo primò contra

hos modos. Non sequitur, omnis conclusio est falsa, omnis conclusio de barbara est conclusio, ergo omnis conclusio de barbara est falsa: nam conclusio se falsificat, & minor non se falsificat, & tamen arguitur in barbara, et go ille modus non est formalis. Respondetur negando maiorem: Imo optimus est syllogismus. Nec obstat conclusionem esse falsam reflexionem: & præmissas esse veras: sed satis est quod non potest ita esse sicut significatur per præmissas: quin ita sicut significatur per conclusionem. Idem est dicendum de hac omnis conclusio

Notab. 12.

Argum. 1

est

est vniuersalis, conclusio de darij est conclusio, ergo conclusio de darij est vniuersalis. Sed contra, quia conclusio est impossibilis: & qualibet præmissarum possibilis: sicut hic, nulla conclusio est negatiua, conclusio de ferio est conclusio, ergo conclusio de ferio non est negatiua. Respondetur, quod præmissæ sunt impossibiles.

Argum. 2.

Secundo arguitur: non sequitur

quicumque dicit te esse animal dicit verum: quicumque dicit te esse equum, dicit esse animal, ergo quicumque dicit te esse equum dicit verum: & tamen arguitur in barbara, ergo. Ad argumentum negatur maior. Imo optimus est syllogismus: & minor est falsa. Non enim sequitur vt aliqui putant, equus est animal, ergo hominē esse equum est hominem esse animal: quia hominem esse equum, est vnum impossibile: vt chimæra. Sed ad minus hic est bonus syllogismus. Quicumque dicit hominem esse animal rationale, explicat naturam hominis, sed quicumque dicit hominem esse hominem, dicit hominem esse animal rationale, ergo quicumque dicit hominem explicat naturam hominis. Respondetur, quod adhuc minor est falsa: nam quauis idem sit realiter, hominem, & hominē esse animal rationale, tamen ly, dicit, appellat proprium conceptum vel propriam vocem. Vnde sensus est, quicumque dicit hominem esse hominem proferendo hanc vocem, homo est homo, dicit hominem esse animal rationale per illam vocem, homo est animal rationale,

Argum. 3.

Tertio arguitur, non sequitur

qualiscunque est Hispanus, est Gallus. Petrus est Hispanus, ergo qualiscunque est Petrus, est Gallus: nam si Paulus Hispanus & Ioannes Gallus essent omnino similes, Petrus vero Hispanus esset illis dissimilis, præmissæ sunt veræ & conclusio falsa, & tamen arguitur in darij, ergo. Respondetur, concessa maiori negando minorem: nam medium in maiori non distribuitur complete: vt patet per resoluendum, quocunque qualitate qualificatur Hispanus, qualificatur Gallus: vbi ly, Hispanus, non distribuitur, sed si ly, qualiscunque acciperetur complete, vt valeret tantum, sicut quilibet homo qualis, optime sequeretur, qualiscunque homo disputat, Petrus est homo qualis, ergo Petrus disputat. Eodem modo dicendum est ad hunc syllogismum, quocunque fuisti Salmantica fuisti homo, bis fuisti Salmantica, ergo bis fuisti homo: est enim optimus, vt patet resoluendo hoc modo (si Latine diceretur) omnibus vicibus quibus fuisti Salmantica fuisti homo, duæ sunt vices quibus fuisti Salmantica: ergo duæ sunt vices quibus fuisti homo: vbi ly, vices quibus fuisti Salmantica, est medium: & sicut conclusio est falsa, ita & maior casu communi quod bis intraueris Salmanticam: nam bis fuisse hominem denotat hominem fuisse mortuum & postea resurrexisse. Si tamen diceres, quocunque fuisti Salmantica fuisti homo heri fuisti Salmantica, ergo heri fuisti homo, præmissæ essent veræ sicut conclusio.

Notabil. 2.

Alij sunt multi huiusmodi pa-

ralogismi tritissimi, vt quicquid Deus potest facere cū causa secunda potest facere se solo, Deus cum causa secunda potest producere actum meritorium, ergo Deus se solo potest producere actum meritorium: nam præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa, committitur enim

defectus primo intrinsecus quia medium in maiori accipitur non vnica, & in minori vnica itidem inferendo variatur appellatio. Sed arguendum est hoc modo, quicquid Deus potest facere cum causa secunda, potest facere se solo, meritum est aliquid quod Deus potest producere cum causa secunda, ergo meritum Deus potest producere se solo. Item in hoc syllogismo, omne quod non fuit est. Petrus non fuit, ergo Petrus est. Casu quo aliqua entia incipiant nunc esse, per primum sui esse, sed Petrus nec sit nec fuerit, præmissæ sunt veræ & conclusio falsa: quia minor est negatiua. Et ideo subsumendum est, Petrus est aliquid quod non fuit. Nam medium in maiori solum distribuitur pro rebus, quæ modo sunt & non fuerunt.

Quarto arguitur, non sequitur. Argum. 4.

omnis equus hominis est animal, omnis monachus est homo, ergo omnis equus monachi est animal. Nam casu quo monachi non habeant equos, præmissæ sunt veræ & conclusio falsa: & tamen arguitur in barbara, ergo.

Hic quæritur modus subsumendi Nota. 3.

sub determinatione accepta vnica. Subsumere est sub alio sumere, id est, accipere terminum tanquam minorem extremitatem, de quo prædicetur medium in minori, atque adeo de quo prædicetur maior extremitas in conclusione. Et in his duobus modis, scilicet, bar. & da. ostendemus artem subsumendi sub quibuscunque terminis. Atque adeo pro arte syllogistica est notanda regula, quod sub illo termino licitum est subsumere, sub quo licitum est descendere: vnde repetendum est memoria illud, quod diximus. 3. lib. de descensu sub determinatione accepta vnica, diximus enim, quod ad cognoscendum qualis ascensus aut descensus valeat sub determinatione accepta vnica, reducenda est talis propositio ad suam conuertentem, vbi accipitur non vnica & per illam iudicandum est de ascensu & descensu. Vnde ad argumentum concessa maiori negatur minor. Nam medium nullibi distribuitur complete. Illa enim maior, quilibet equus hominis est animal, non æquualet huic cuiuslibet hominis est animal, non æquualet huic cuiuslibet hominis est animal, & quialet tamen huic, cuiuslibet hominis habentis equum quilibet equus est animal. Et ideo si subsumas cū eadem restrictione, optime sequitur quilibet equus hominis est animal, omnis monachus est homo habens equum, ergo omnis equus monachi est animal. Eodem modo sequitur inferio, quilibet hominis equus non est animal, Petrus est homo, ergo Petri quilibet equus non est animal: quia maior æquualet huic, cuiuslibet hominis quilibet equus non est animal, vt dictum est inter examinandum tertium defectum intrinsecum, vbi alia etiam notantur circa modum subsumendi sub determinatione accepta vnica. Non sequitur, cuiuslibet hominis quilibet equus currit, brunellus est equus, ergo brunellus hominis currit. Eadem ratione, quia nec sub determinabili accepto non vnica licet immedaite subsumere, sicut non licet descendere, nisi forte subsumatur cum eadem restrictione, vt si subsumeres, brunellus est equus hominis: nam illa maior infert hanc, quilibet equus hominis currit: vnde cū hac minori sequitur quod brunellus currit.

Quinto arguitur, non sequitur. Argum. 5.

omnis homo vel omnis equus est brutum, risibile Sumu. Do. Sor. R a est

est homo vel equus, ergo risibile est brutum: & tamen arguitur in darij, ergo darij non est bona consequentia. Concessa maiori, negatur minor, minor, arguitur ex paribus particularibus: nam licet ambæ partes distribuuntur in maiori, tamen totum disiunctum nullibi distribuitor. Unde si accipiatur pluribus acceptionibus mutandum est ly, vel in maiori, in ly, & ne maneat eadem particularitas. Sed si accipiatur totum vnica acceptione, debet totum vnica acceptione distribui in altera præmissarum, quare optime sequitur, omnis homo, vel equus est animal, risibile est homo vel equus, ergo risibile est animal, vt ly, omnis, distribuatur totum disiunctiu & maior æquualet huic, omne quod est homo vel equus est animal.

Argum. 6. Sexto arguitur, non sequitur

omne videns se est homo, omnis equus est videns se, ergo omnis equus est homo. Nam si relatiuum maioris referat prædicatum & in minori referat subiectum & qui libet homo videat se, & pariter qui libet equus videt se, præmissæ sunt veræ & conclusio falsa, & tamen arguitur in barbara, ergo.

Nota. 4. Ad argumentum concessa ma-

iori negatur minor. Est enim obseruandum quando subsumitur sub relatiuo, vt idem referat in vtraque præmissarum, alias medium teneretur æquiuoce. Quare sub illo relatiuo non potest congrue fieri subsumptio: nam si posset maxime si relatiuum in minori referret idem prædicatum minoris: sed iam dictum est sepe, quod relatiuum reciprocum vnus categoricæ non potest congrue referre antecedens in alia. Si tamen ly, se vtrobius referat suum determinabile puta, videns, optimus esset syllogismus. Sed contra saltem liceret subsumere sub dicto relatiuo referente prædicatum, resoluendo illud in suum antecedens, hoc modo, omne videns se est homo, equus est videns hominem, ergo equus est homo & tamen præmissæ sunt veræ & conclusio falsa: casu quo Petrus videat se & a nullo alio videatur, & equus videat Paulum: nam maior habet vnã singularem veram sub prædicato: puta omne videns se est Petrus. Respondetur defectum esse tunc: quia medium in maiori non complete distribuitor, nam includit relatiuum referens terminum stantem determinate: quare distribuendum est medium in minori aut antecedens relatiui, optime enim sequitur, omne videns se omnis homo est, equus est videns hominem, ergo equus est homo: nullo modo tamen sequitur, ergo equus omnis homo est vt patet si loco de ly, equus, subsumas ly, risibile: illa etenim maior infert hanc, omne videns hominem est homo, ex qua & minore sequitur prima conclusio non secunda. Et hoc ipsum magnopere aduertendum est in subsumptionibus horum relatiuorum. Eodem modo distinguendus est hic syllogismus in ferio, a nullo eodem sibi Petrus differt, Paulus idem est sibi, ergo a Paulo Petrus non differt. Nam si ly, sibi vtrobius referat ly, eodem, optimus est syllogismus, & maior est falsa. Si vero in maiori relatiuum referat ly, Petrus, & in minori ly, Paulus præmissæ sunt inhabiles:

Nota. 5. Contra hanc autem resolu-

tionem arguitur, Sequeretur eadem ratione, quod quãdo subsumitur sub antecedente relatiui, deberet etiam relatiuum idem referre in conclusione quod in præmissis: vt si diceres, omne animal est ipsummet, omne risibile est animal ergo omne risibile est ipsummet, relatiuum

conclusionis debet referre subiectum maioris, alias teneretur æquiuoce, sed hoc non potest congrue fieri, ergo nullo modo potest fieri subsumptio sub antecedente relatiui. Respondetur, quod certe non potest congrue inferri, nisi aliquando exprimendo antecedens ipsiusmet relatiui, vt omne animal est ipsummet, omne risibile est animal ergo omne risibile est ipsummet animal, nam maior æquualet huic, omne animal est ipsummet animal.

Sed contra solutionem argui

Notab. 6. tur, esto relatiuum in maiori referat subiectum maioris, & in conclusione, subiectum conclusionis, syllogismus hic est formalis, omne animal est ipsummet, omne risibile est animal, ergo omne risibile est ipsummet: ergo non obstat æquiuocatio. Respondetur, concedendo huiusmodi syllogismos esse formales. Et tenent ex eo, quod relatiuum reciprocum referat si gillatum pro omnibus suppositis antecedentis. Et ideo eodem modo prædicatur de quocunque subsumpto sub eodem antecedente. An vero teneat syllogistice, disputatio est de nomine. Videtur enim ex parte argumentum in quatuor terminis: nam relatiuum conclusionis non videtur omnino synonymum cum relatiuo præmissarum. Sed ex alia parte potest dici, quod tenet syllogistice: nam relatiuum reciprocum referens aliquem terminum & referens subsumptum sub illo censetur idem. Quamquam syllogismi affirmatiui tenent etiam aliunde: puta, quia ex sola minori sequitur conclusio. Est veruntamen obseruandum, quod relatiuum conclusionis referat totum quod subsumitur sub antecedente: vt hic, omnis homo est ipsummet, materia & forma sunt homo, ergo materia & forma sunt ipsummet, relatiuum conclusionis non debet referre primam partem copulati, sed totum. Et hic, omne animal est ipsummet, omnis homo & omnis equus est animal, ergo omnis homo & omnis equus est ipsummet (ly, & diuisione) relatiuum non debet referre primam partem copulati solum, sed ambas seorsum, vt sensus conclusionis sit, omnis homo est ipsummet, & omnis equus est ipsummet. Et hic, omne animal est ipsummet omnis homo vel equus est animal, ergo omnis homo vel equus est ipsummet (toto disiuncto vnica acceptione distributo) relatiuum debet referre totum disiunctum. Et per hanc modum operaberis in syllogismis negatiuis ex contradictorio conclusionis cum altera præmissarum inferendo alteram, vt non sequitur in bocardo: materia & forma non sunt ipsummet (relatiuo referente primam partem subiecti) omnis materia & forma sunt homo ergo homo non ipsummet. Sequeretur tamen, si relatiuum referret totum copulatum quod est medium.

Septimo principaliter argui-

Argum. 7. tur, non sequitur, omnes duo apostoli Dei sunt duo & duodecim sunt omnes duo (medio in maiori distributo & in minori collectivè teno) ergo duodecim sunt duo, & tamen arguitur in darij, ergo darij non est consequentia formalis. Quod si dixeris, non licet medium in altera præmissarum teneri distributive, & in alia collectivè. Contra, si medium è diuerso in maiori teneretur collectivè, & minori distributive consequentia esset formalis, ergo ille non est defectus.

Circa subsumptionem sub

Notabil. 7. Regula. 4. termino collectivè teno, notato, quod terminum collectivè teneri non sufficit pro distributione mediij. Quare si in altera præmissarum medium teneatur particulariter,

lriter, non valet syllogismus. Vt non sequitur, omnes apostoli Dei sunt duodecim (collectiue) Petrus & Paulus sunt apostoli Dei: ergo Petrus & Paulus sunt duodecim. At vero, quando vtroque tenetur collectiue, tunc tenet in virtute syllogismi singularis. Nam quanquam signum collectiuum non faciat simpliciter terminum esse singularem, nihilominus facit, vt secundum talem acceptionem non possit accipi pro pluribus diuisione pro eodem tempore. Est ergo regula prima, quod si medium in altera premissarum accipiatur cum signo collectiue, in altera debet eodem modo accipi cum signo collectiue. Quod si in vna accipiatur collectiue: & in alia distributiue, tunc exigitur vt teneat syllogismus, quod vel premissa de signo distributiue inferat aliam de signo collectiue, vel premissa de signo collectiue inferat suam preiacentem. Secunda regula. A propositione affirmatiua de termino distributo ad eandem de eodem termino collectiue tento, optime sequitur dummodo a parte alterius extremi nulla ponatur confusa. Vnde syllogismus assumptus in argumento optimus est, si medium in maiori tenetur collectiue, & in minori distributiue, vt arguitur in replica, quia minor, scilicet duodecim sunt omnes duo, infert seipsam de signo collectiue: cum a parte alterius extremi non sit confusa. Et eadem ratione esset bonus syllogismus, si subsumeretur vniuersaliter in barbara, scilicet, omnes duodecim sunt omnes duo. Si vero, e conuerso medium in maiori stet distributiue, & in minori collectiue vt assumitur in argumento, nullus est syllogismus quia maior non infert seipsam de signo collectiue, cum a parte predicati ponatur confusa. Tertia regula. A propositione negatiua de signo distributiue ad eandem de signo collectiue nullum est argumentum. Vnde syllogismus negatiuus nihil valet, si medium in negatiua stet distributiue & in affirmatiua collectiue, vt non sequitur, nulli duo apostoli Dei sunt duodecim isti duodecim sunt omnes duo ergo isti duodecim non sunt duodecim. Vltima regula. A propositione de signo collectiue ad eius preiacentem, affirmatiue non sequitur: vt patet in exemplis iam modo positus. Sed negatiue optime sequitur. Quare si in premissa negatiua medium tenetur collectiue, & in affirmatiua distributiue, bonus est syllogismus: vt bene sequitur, omnes apostoli Dei non sunt duodecim (collectiue) & apostoli Dei, omnes apostoli Dei sunt (distributiue) ergo apostoli Dei non sunt duodecim.

Nota. 8.

Sed replicatur contra princi-

palem solutionem. Non sequitur, omnes apostoli Dei erunt duodecim, Petrus & Paulus sunt omnes apostoli Dei, ergo Petrus & Paulus erunt duodecim, medio vtroque collectiue tento: & tamen secundum dicta nullus apparet defectus, ergo dicta nulla. Ad hoc concessa maiori negatur minor: nam cum huiusmodi syllogismi teneant in virtute syllogismi de medio singulari, necesse est, vt medium non accipiatur in ordine ad diuersas copulas, nam tunc medium acciperetur pro diuersis collectionibus: vt in maiori stat pro collectione omnium, quia sunt vel erunt, & in minori pro collectione omnium qui modo sunt. Ex quo sequitur quod si teneatur, hanc esse veram, Adam fuit omnis homo, tunc non sequitur, Petrus & Paulus erunt omnes homines, Ioannes & Thomas erunt omnes homines: ergo Ioannes & Thomas sunt vel erunt Petrus & Paulus: nam si Petrus & Paulus in aliquo instanti post hac erunt omnes homines, & postea in alio Ioannes & Thomas erunt omnes

homines, premissa sunt vera, & conclusio falsa.

Argum. 8.

Octauo arguitur, non sequitur, incipit omne album esse homo, Petrus est vel immediate post hac erit albus, ergo incipit Petrus esse homo: nam si Petrus qui ante hac fuit niger, nunc sit omne album, & fuissent alia alba, premissa sunt vera & conclusio falsa, & tamen arguitur in darij, ergo non est modus vtilis.

Nota. 9.

Ad argumentum, concessa

maiori negatur minor: nam vt notandum est in quarto argumento sub termino sub quo non licet descendere, non licet syllogizare: & superius dictum est ly, incipit, confundere terminos sequentes speciali confusione. Quare illa premissa sunt inhabiles: & habent duplicem defectum intrinsecum. Primus est quod medium nullibi distribuitur complete: quia in exponente negatiue non distribuitur. Itē quia in maiori, vbi non distribuitur complete, pro pluribus accipitur, quam in minori. Eadem ratione non sequitur, incipit Christus esse Deus, filius Dei est vel immediate post hoc erit Christus, ergo incipit filius dei esse Deus. Nam in primo instanti conceptionis Christi premissa erant vera, & conclusio falsa: vt patet per exponentes immediate. Quod maior sit vera probatur: Nam in illo instanti verum erat dicere, Christus est Deus & non immediate ante hac Christus erat deus. Minor vero clata est.

Sed replicatur contra solutio-

Notab. 10.

nem, Ad minus hic syllogismus valeret in darij, cuiuslibet hominis quilibet equus incipit esse, brunellus est vel immediate post hac erit hominis equus, ergo brunellus incipit esse, cuius tamen premissa sunt vera & conclusio falsa, si omnes equi, qui nunc possidentur ab homine incipiant nunc esse per primum sui esse, brunellus tamen nec incipiat esse nec modo possideatur: hora tamen futura diuisa per partes proportionales minori- bus terminatis versus nos in quolibet parte ab alio & alio homine possideatur, qui tunc sit omnis homo. Quod si dicas defectum esse: quia medium in minori, vbi non distribuitur accipitur pro aliquo post ly, immediate, pro quo non distribuitur in maiori ante ly, incipit, ad minus optima esset consequentia si submereres, brunellus est vel immediate post hac erit cuiuslibet hominis quilibet equus, & tamen etiam in eodem caso hac minor est vera, nam in quolibet instanti post hac verum erit dicere, nunc brunellus est cuiuslibet hominis quilibet equus. Respondetur, qd syllogismus non valet etiam si medium distribuatur in minori. Nam quanquam liceat medium, vbi distribuitur, aut in negatiua accipi pro aliquo pro quo non accipitur, vbi non distribuitur, vel in affirmatiua, exigitur tamen vt in altera premissarum accipiatur saltem pro omnibus pro quibus accipiatur in alia. Modo hic in neutra accipitur pro omnibus quibus accipiatur in alia. Quare, subsumendū est in minori, brunellus hominis equus est vel immediate post hac erit. Et eodem defectu peccat hic syllogismus, Petrus erit omnis homo, Paulus erit omnis homo, ergo Petrus erit Paulus, si teneas premissas esse veras pro diuersis temporibus. Eodem defectu non sequitur, omnes homines incipient esse entia, hæc entia sunt vel immediate post hac erunt homines, ergo hæc entia incipiunt esse entia: vt patet si nunc soli Petrus & Paulus

Sūmu. Do. Sor,

R 3 sunt

sunt qui incipiant esse per primum sui esse, & tamē sint duæ materiæ & duæ formæ separatæ, quæ non incipiunt esse ex quibus hora futura diuisæ per partes proportionales minoribus versus nos, in qualibet parte fiant alij & alij homines per transpositionem partium, & diuisionem materiæ. Sed subsumendum est, hæc entia, homines sunt vel immediate post hac erunt. Et pariter in negatiuis non sequitur, nullius hominis equus incipit esse, brunellus est vel immediate post hac erit hominis equus, ergo brunellus non incipit esse: vt patet in eodem casu, hoc mutato, quod equi qui modo possidentur ab hominibus incipiunt esse, sed brunellus incipiat esse. Nec sequitur, nulli homines incipiunt esse entia, hæc entia sunt vel immediate post hac erunt homines, ergo hæc entia non incipiunt esse entia: vt patet mutato casu superiori sic, quod nulli homines nunc existentes incipiunt esse: sed tamen illæ partes, ex quibus constituen di sunt hora futura illi homines incipiunt esse.

Argum. vi. **Vltimo tandē arguitur. Non**

sequitur, omne non album est vel fuit homo, equus est non albus: ergo equus est vel fuit homo: quia si homines semper sunt & fuerint nigri, equi vero fuerint albi, & sint modo nigri: nec fuerint aliæ creaturæ (nam loquimur de non albo creato) præmissæ sunt veræ & conclusio falsa: & tamen arguitur in dario: quia nihil obstat, vt medium vbi distribuitur teneri magis ample: vt supra notauimus. Et confir. Non sequitur, omne non animal est insensibile, omnis homo est animal, ergo omne non homo est insensibile, & tamen arguitur in barbara, accipiendo terminum infinitum pro medio: ergo barbara non est modus utilis. Quod si dicas, non licere arguere sub termino infinito: Contra: Optime sequitur in dario, omne non animal est insensibile, homo est animal, ergo aliquid non homo est insensibile.

Nota. 11. **Ad argumētum varie respō-**

dendum est, secundum varias opiniones. Si enim teneas cum communi opinione, negationem infinitare terminum secundum acceptionem, puta secundum exigentiam ampliationis, tunc illæ præmissæ argumenti sunt inhabiles, quia medium in minori accipitur pro aliquo pro quo non distribuitur in maiore. Accipitur enim in minori pro illo, quod modo non est album: sed in maiore solum distribuitur pro illo, quod nec, est nec fuit album. Et eadem ratione in hoc syllogismo committitur quintus defectus extrinsecus, nullus homo est equus: omne non album omnis homo qui est homo, est vel fuit, ergo omne non album non est equus: vt patet in eodem casu. Nam minor extremitas in minore solum accipitur pro illis, quæ nec sunt nec fuerunt alba, & in conclusione accipitur etiam pro illo quod modo non est album. At vero secundum aliam opinionem, quam puto probabiliorem, & magis ad mentem Aristot. videlicet, quod negatio infinitans, solum infinitat terminum quo ad significationem, & non quo ad ampliationem: tunc concedo illum esse optimum syllogismū & præmissæ sunt habiles, neque stat terminum infinitum cum minori ampliatione supponere pro aliquo, pro quo non supponat cum maiore ampliatione. Quare, medium in maiore supponit pro equo, qui est vel fuit non albus. Et ideo in illo casu maior est falsa. Et pariter secundus syllogismus est bonus, & minor est falsa. Nec aliter censendum est de subsumptione sub toto termino infinito secundum hanc opinionem quam de subsumptione in terminis finitis.

In confirmatione quæritur,

an licet subsumere sub termino infinito. Et certe quæstio non est adeo utilis: sed pro importatione sophistarum notato, quod huiusmodi consequentiæ possunt tenere dupliciter, vno modo ab inferiori ad suam superius inferendo conclusionem de termino infinito. Vt optime sequitur, non animal est insensibile, homo est animal, ergo non homo est insensibile, quia subiectum conclusionis est superius ad subiectum maioris. Et hoc modo tenet consequentia vltimæ replicæ materialiter, sed tamen consequentia non est formalis, considerata vt syllogismus. Non enim sequitur, omne non Deus est creatura aliquid ens est Deus, ergo aliquid non ens est creatura. Sequeretur tamen formaliter si subsumeres in minore cum distributione minoris extremitatis. s. non animal est lapis, omne corpus est animal, ergo non corpus est lapis: Non tamen sequitur inferendo cum distributione: vt fit in argumento principali confirmationis: quia arguitur cum distributione superioris. Sequeretur tamen formaliter si in minori distribueres etiam medium, scilicet, omnis homo omne animal est. Negatiue tamen non sequitur ab inferiori ad superius, nullum non animal est sensibile, omnis homo est animal, ergo nullus non homo est sensibile. Secundo modo potest valere syllogismi sub termino infinito, tanquā sub termino distributo inferendo propositionē sub termino finito. Et tales syllogismi regulandi sunt per alios de termino finito reducendo præmissam de termino infinito ad aliam de termino finito, per illam regulam superius positam, ab affirmatiua ad negatiua vel à negatiua ad affirmatiua. Nam per illam censendum est, an terminus infinitus virtualiter distribuitur, v. g. in hac, non homo est animal, ly homo, virtualiter distribuitur: quia infert ex se hanc, animal est non homo (per conuersionē prius, & postea ab affirmatiua ad negatiua, variato prædicato) in qua ly, homo, distribuitur. Vnde sequitur regula, quod terminus infinitus in propositione affirmatiua, si non intercedat aliud signum inter negationem & ipsum, virtualiter distribuitur non tamen in negatiua: in hac enim, non homo non est animal, ly homo, non distribuitur: quia non infert vnā de termino finito, vbi ly, homo distribuitur. Et ideo in affirmatiuis valet descensus copulatiuis sub termino infinito, non tamen in negatiuis: Sequitur enim bene, non homo est animal, ergo non Petrus est animal, & non Paulus, &c. non tamen sequitur, non ens non est Deus, ergo non hoc ens non est Deus (demonstrato Petro) vt patet si solus Petrus sit cū Deo. Ex his colligitur hunc syllogismū esse bonum, non homo est animal, risibile est homo: ergo risibile animal non est: nam maior infert hanc, animal non est homo, quæ cū eadem minori infert illam conclusionē in eūda figura. Et à fortiori si maior sit vniuersalis. s. omne non homo est animal, erit bonus syllogismus: quia hæc infert aliam maiorem, Quæ quā in hac non valet descensus immediatus sub termino infinito, nisi factio prius descensu sub toto. Non enim sequitur, omne non creatura est Deus, ergo omne non Petrus est Deus. Sed tamen subsumendo sub termino infinito propositionis negatiuæ, præmissæ sunt inhabiles, vt non homo non est animal & Petrus est homo: quia medium in negatiua non distribuitur virtualiter: per regulam supra positam, cum non inferat vnā de termino finito, vbi ly, homo distribuitur. Atque adeo præter hos duos modos, possunt formari syllogismi sub termino infinito, qui teneat per alias consequentias intermedias: vt optime sequitur, nullum non homo est animal, nullus equus est ho-

est homo, ergo nullus equus est animal (quæ est instantia contra secundam regulam textualem, scilicet, ex partibus negatiuis nihil sequitur) nempe, ex eadem minori, sumpta pro maiori, & contradictoria conclusionis, pro minori, sequitur contradictoria maioris: vt bene sequitur, nullus equus est homo, & equus est animal, ergo animal non est homo & animal est. Nam prima pars conclusionis sequitur in ferison, & secunda ex sola minori: ex quibus rursus sequitur ergo animal est non homo (à negatiua cum constantia ad affirmatiua) & per conclusionem sequitur, non homo est animal, quæ est contradictoria maioris. Sed de his satis.

Lectio secunda.

Postquam doctus qui fuerit

Argum. 1.

subsumere sub quibuscunque terminis, quod in barbara & Darij expositum est, facile poterit in cæteris modis syllogizare. Sed vt singula singulorum ponamus exempla, arguitur sic. Non sequitur, omne ens esse non est contingens, omnis creatura est ens, ergo omnem creaturam esse non est contingens, & tamen arguitur in celarent, ergo celarent non est modus utilis. Ad hoc argumentum distinguitur maior dicti syllogismi, omne ens esse non est contingens. Nam si ly ens supponat personaliter: vt sit sensus de omni ente, scilicet, Petro & Paulo, &c. verum est dicere, quod ipsum esse ens non est contingens, tunc bonus est syllogismus, & maior est falsa. Si vero maior sit modalis composita, ita vt totum dictum sit subiectum, tunc præmissæ sunt inhabiles, quia medium in maiore est pars complexi supponentis simpliciter, & in minori supponit personaliter, quæ est species æquiuocationis quo ad acceptionem. Quo defectu peccat hæc subsumptio, homo est species, & omnis homo est animal. Moderni Summulistæ non admittentes suppositionem simplicem dicunt, medium in maiori supponere materialiter, & in minori personaliter. Sed melius est dicere, quod peccat: quia subsumitur sub termino supponente simpliciter. Idem defectus committitur in his, omne ens esse est necesse, omnis creatura est ens, ergo omnem creaturam esse est necesse: omne animal esse hominem est possibile, equus est animal, ergo equum esse hominem est possibile. Proportionabilis defectus extrinsecus committitur in his, vt trunque horum scis sedere, alter horum est episcopus: ergo scis episcopum sedere: neutrum horum dubitas sedere, alter horum omnis episcopus est, ergo non dubitas episcopum sedere. Et in vtraque præmissæ sunt veræ & conclusio falsa, si episcopum, quem ignoras esse episcopum, videas cum alio homine sedere: nam minor extremitas in minori supponit personaliter, & in cõclusiõe est pars dicti supponentis simpliciter. At si dixeris cum antiquis, argumentari hic à sensu diuiso ad compositum, vt in prioribus syllogismis defectus est quod medium in maiori facit sensum compositum & in minori diuisum, non reprobo: quia in re idem est. Et per hæc soluantur multi alij huiusmodi paralogismi.

Secundo arguitur. Nõ sequitur,

Argum. 2.

omne falsum si est impossibile, non est verum, hominem esse animal est falsum si est impossibile, ergo hominem esse animal non est verum. Respondetur, quod si in maiori dicti syllogismi totum conditionatum vnica

acceptiõe distribuatur, vt sit sensus, omne illud de quo verum est dicere, quod est falsum si est impossibile, nõ est verum, illa est falsa, & syllogismus est optimus, si vero non distribuatur nisi ly, falsum: maior est vera, & syllogismus nihil valet quia arguitur in quatuor terminis: sed subsumendum esset, hominem esse animal falsum, & inferendum esset, ergo hominem esse animal, si est impossibile, non est verum. Et proportionabiliter dicendum est ad hunc syllogismum, nullus homo dum dormit vigilat, Petrus est homo dum dormit, ergo Petrus non vigilat: nam si in maiori solum distribuatur illa pars homo, syllogismus non valet: & casu quo Petrus vigilat, conclusio est falsa & præmissæ veræ: nam minor facit hunc sensum: Petrus est homo tempore quo dormit, id est, si dormit. Si vero distribuatur totum complexum, homo dum dormit, optimus est syllogismus. Et in illo casu maior est falsa: nam sensus est, quod nullum ens de quo verum est dicere, quod est homo tempore quo dormit, modo vigilat. Sed contra dispositionem de ferio adhuc arguitur, Non sequitur, nullum elementum est supra lunam, sol est supra elementum, ergo sol non est supra lunam: & tamen arguitur in ferio, ergo dictus modus nõ est utilis. Respondetur concessa maior negando, quod arguatur in ferio, deficit enim tertia conditio essentialis. In cuius ex positione diximus in syllogismis negatiuis non esse licitum, vt aliquid se teneat ex parte medij in præmissa affirmatiua, virtute cuius totum complexum pro aliquo accipiatur, pro quo non supponebat in negatiua. Et ita est illicita nam existens supra elementum accipitur pro sole, pro quo non supponit ly, elementum, quod est medium.

Contra dispositionem de bar

Argum. 3.

ralipton arguitur, non sequitur, omne animal est homo vel equus, omne sensibile est animal: ergo hõ, vel equus omne sensibile est: & tamen arguitur in baralipõ, ergo ille non est modus utilis. Quod si dixeris argumentari à confusa ad determinatam ex parte maioris extremitatis, adhuc non sequitur, omnis homo est Petrus vel Paulus, omne risibile est homo, ergo Petrus vel Paulus omne risibile est (vbi non committitur ille defectus, postquam partes supponunt discretè) nam illis solum duobus hominibus existentibus, præmissæ sunt veræ, & cõclusio falsa. Respondetur, quod adhuc committitur idem defectus ex parte totius disiuncti seu ex parte de ly, vel (quod idem est.) Vbi notandum est, vt à demonimus in de oppositionibus, quod ad syllogizandum propositiones cõfusas aut mixtas suppositiones. Sed ad syllogizandum propositiones de prædicato distributo necessariae sunt aliquando in modis concludentibus indirectè: nempe in quibus obseruandum est, vt conclusio modi indirecti sit conuertens conclusionis modi directi, vt bi gratia, quia ex illis præmissis concluditur in barbara, omne sensibile est Petrus vel Paulus: vbi prædicatum supponit cõfuse, concludendum est in baralipton. a. Petrus vel Paulus omne sensibile est: vt prius resoluatur prædicatum quod oppositio reducatur ad disiunctiua. Eadem rone nõ sequitur, omnis homo ois materia & forma est, omne risibile est homo, ergo omnis materia & forma omne risibile est, nam si solũ sint duo homines cõmunicantes in materia, præmissæ sunt veræ: & cõclusio falsa. Defectus em̄ est quod secunda pars maioris extremitatis in maiori supponebat cõfuse in ordine ad mediũ, & in cõclusiõe supponit determinatè in ordine ad minorẽ extremita

tem. Sed concludendum est, omnis materia & a. forma omne risibile est, vt simpliciter supponat confuse in ordine ad ambas distributiones. Et in eodem casu non sequitur: omnis homo omnis materia & c. forma est (admissa si fctioe de ly. c.) omne risibile est homo, ergo omnis materia & c. forma omne risibile est. Nam quanq̄ manet eadem litera in conclusione: non tamen facit eandem suppositionem sicut in maiori, propter transmutationem vniuersalitatum. Nam in maiori faciebat confusam in ordine ad medium, quod erat prima vniuersalitas, & determinatam in ordine ad ly, materia: & in cōclusionē econuerso, facit confusam in ordine ad ly, materia, & determinatam in ordine ad minorem extremitatem. Et eodem defectu non sequitur, omnes homines omnis homo & d. homo sunt, omnia risibilia sunt homines: ergo omnis homo & d. homo omnia risibilia sunt: vt patet: casu quo sint tantum duo homines. Nam secunda pars maioris extremitatis in maiore supponebat cōfuse in ordine ad primam partem, & in conclusione supponit determinatē in ordine ad illam: quia d. facit determinatam in ordine ad primam: & confusam in ordine ad secundam. Ex quo sequitur, q̄ in priori syllogismo ly. c. mutandum est in conclusione in ly. d. & in hoc secundo mutandum est ly. d. in ly. c.

Argum. 4.

Contra dispositionem de dabitis qui est modus subalternus ad baralipon ex parte minoris propositionis, arguitur. Non sequitur, omnis homo est & fuit animal, album est & fuit homo, ergo animal est & fuit album. Nam si omnia animalia modo sint alba, & nunquam fuerint alba, præmissæ sunt veræ & conclusio falsa. Respondetur eadem ratione consequentiam nō esse syllogismum: quia variatur restrictio seu appellatio, ex parte minoris extremitatis. Sed concludendum est, ergo animal, quod est & fuit animal, est vel fuit album. Eodem defectu non sequitur, omnis essentia diuina necessario est Deus, creans possibiliter est essentia diuina, ergo Deus necessario est creans. Sed concludendum esset, ergo quod necessario est Deus, possibiliter est creans. Nec sequitur, omnis Deus contingenter est creans, essentia diuina possibiliter est Deus, ergo creans contingenter est essentia diuina: sed inferendum est, ergo quod contingenter est creans, possibiliter est essentia diuina. Eadem arte, si ex his præmissis, ois hō incipit esse albus, risibile homo est vel immediatē posthac erit, vis rectē inferre in dabit, infer prius in Darii risibile incipit esse album, quæ conuertitur in hanc, incipiens esse album, quod est incipiens esse album, risibile est, vel immediatē posthac erit, & hanc inferre i dabit.

Argum. 5.

Contra modum celantes, arguitur sic. Non sequitur, omnis homo est & non fuit albus, omne risibile est vel fuit homo, ergo nullum album est vel fuit risibile. Nec sequeretur, ergo nullum album est, & fuit risibile: quia si omnes homines inciperent modo esse albi per primum sui esse, præmissæ sunt veræ & conclusio falsa nec sequeretur particularis. In his propositionibus de mixta copula videndum est in primis, quæ nam propositio sit virtualiter affirmatiua & quæ negatiua: quemadmodum annotauimus secundo libr. ca. De qualitate prop. Secundo considerandum est, vt diximus in tertio libr. ca. de conuersionibus, q̄ propositio negatiua conuertenda est in contradictoriam conuertentis suæ affirmatiuæ. Vnde ad argumentum respondetur, illas præmissas non posse inferre conclusionem negatiuam, saltem de copula copulata: nam maior est vir-

tualiter affirmatiua. Sed inferunt in barbara hanc, omne risibile est & non fuit album & in baralipō suam cōuertentem per accidens, s. album quod est & non fuit album, est vel fuit risibile. Inferūt etiam hanc negatiuam in celantes, nihil quod fuit album est vel fuit risibile, quia maior infert hanc, omnis homo non fuit albus, quæ cū eadem minori infert hanc conclusionem. Hæc vero præmissæ, omne album est vel non fuit homo, omne album fuit album, habiles quidem sunt celarent & celantes, quia maior est negatiua. Non tamen inferunt, omnis homo qui est vel non fuit homo, est vel non fuit albus, vbi duplicatur copula maioris cum minori extremitate in conclusione: nam si omnes homines ante hac fuissent albi, & modo essent nigri, nec sint nec fuerint alia alba: præmissæ sunt veræ & conclusio falsa. Sed inferunt in celarent: omne album est vel non fuit homo. Et hæc cōuertitur in hanc, omnis homo qui non est & fuit homo (prima sola copula negata) non est vel fuit album, vt negatio feratur in totam copulam, vt patet per regulas conuersionis: quare hæc inferuntur in celantes.

Contra modum sapelmo, arguitur: non sequitur, omne album & omne nigrum sunt vel erunt homines, nulla animalia sunt vel erunt album & nigrum, ergo aliqui homines non sunt vel erunt animalia. Nam si Petrus nunc sit albus, post hac vero nec sit albus nec niger, Paulus vero modo nec sit albus nec sit niger, sed post hac erit niger, sint tamen modo & erunt simul, nec sit aliud album nec nigrum, cōclusio est falsa vt manifestū est, & minor est verā: quia nulla sunt modo aut erunt animalia, quæ simul sint album & nigrum. Et probatur maior expositoriē, Petrus & nigrum sunt vel erunt homines, & Petrus est vel erit albus, ergo album & nigrum sunt vel erunt homines, & pariter potest argumentari de Paulo. Et tamen arguitur in sapelmo, ergo ille modus est inutilis. Respondetur consequentiam non esse syllogisticam, quia medium in maiori accipitur pluribus, & in minori vnica acceptione.

Contra dispositionem de trifomorum arguitur. Non sequitur, requisitum ad equitandum est equus, nullum hinnibile est requisitum ad equitandum, ergo equus non est hinnibilis, & tamen arguitur in trifomorum, ergo. Respondetur, præmissas esse inhábiles: quia medium in maiori accipitur syncategorematicè & exponibiliter in mediāte: & in minori accipitur categorematicè, vt tantum valeat, sicut ens requisitum ad equitandum qui, quidem defectus reducit ad sextam defectum intrinsecum. Nam aliquid verificatur de medio secūcum acceptionem, quam habet in maiori affirmatiua. s. requisitum ad equitandum, quod non verificatur de illo secundum acceptionem, quam habet in minori negatiua:

Circa hos modos indirectè concludentes iam diximus superius cauendi esse ne arguatur à confusa ad determinatam: vt non sequitur in sapelmo, omnis homo est rationalis, omne risibile homo non est, ergo aliquod rationale non est risibile. Et tamen notandum, quod quando medium vel aliqua eius pars non supponit confuse in aliqua præmissarum, nullus est defectus arguere à confusa ad determinatam respectu vnus extremitatis in ordine ad alia, vt hic assumptus esset bonus syllogismus, si submeres in minori, omne risibile, b. homo non est, aut nullum risibile est homo. At vero, arguere à confusa ad determinatam

Argum. 6.

Argum. 7.

Notabi. 1.

nata

natam in ordine ad vniuersalitatem eiusdem categori-
cæ, semper obstat, vt expositum est in baralipson: vt nõ
sequitur, omnes homines. d. homo & omnis homo sunt
nullum risibile est homines, ergo homo & omnis homo
non sunt risibile vt patet, casu quo sint tantum duo ho-
mines: quia arguitur à confusa ad determinatam, respe-
ctu primæ partis copulati in ordine ad secundam.

Argum. 3.

Cõtra dispositionem de Cæ

fare: qui est primus modus secundæ figuræ arguitur sic.
Non sequitur, omnis homo non est vel non fuit albus,
omne risibile est vel fuit album, ergo omne risibile non
est vel non fuit homo (aut quomodo dicitur aliter ne-
gatiue inferas) nam si Petrus sit & fuerit omnis homo,
qui ante hac fuerit albus nunc vero niger: præmissæ
sunt veræ, & conclusio falsa, & tamen arguitur in cæsa
re: ergo cæfare non est modus utilis.

Argum. 9.

Circa secundam & tertiam

figoram hoc generaliter est adnotandum, quod defe-
ctus syllogismorum harum figurarum, manifestandi sunt
per modos perfectos ad quos reducuntur. Vnde in his
figuris tota difficultas consistit in conuertendis propo-
sitionibus. v. g. præmissæ syllogismi assumpti in argu-
mento sunt inhabiles, ob sextum defectum intrinsecum:
quia medium in maiori negatiua stat pro illo quod est
& fuit album: quod poteris dupliciter cognoscere: pri-
mo, quia in sua contradictoria affirmatiua stat pro illo
quod est & fuit: item quia in conuertente illius, quæ est
maior in celaret, ad quem reducitur, stat pro illo quod
est & fuit, conuertitur enim in hanc nullum albū quod
est, & fuit album est vel fuit homo, & cum in minori af-
firmatiua idem medium stet pro omni illo quod est vel
fuit, sit, vt pro pluribus accipiatur in affirmatiua: quam
in negatiua. Idem defectus committitur in his, omnis
Deus possibiliter non est creans, & omnis essentia diui-
na possibiliter est creans, quæ nullam conclusionem ne-
gatiuam possunt inferre: nam medium in negatiua stat
pro creante necessario, sicut in sua contradictoria, & in
affirmatiua pro creante possibili. ¶ Conuertitur enim
maior in hanc maiore de celarent, nullum creans quod
necessario est creans possibiliter est Deus. Ex quo se-
quitur, has, omnis homo non est vel non fuit albus, om-
ne risibile est & fuit album, debite esse dispositas: quia
medium vtrouique stat pro illo quod est & fuit. Sicut
istæ sunt habiles, omnis essentia diuina necessario est
creans: quia medium vtrouique stat pro creante neces-
sario. Et ex primis inferitur, nullum risibile est vel fuit
homo, & ex secundis, nulla essentia diuina possibiliter
est Deus. Quæ quidem conclusiones inferuntur in cela-
rent ex conuertente maioris & eadem minori. In sum-
ma notanda est hæc regula circa secundam figuram, quæ
si copula præmissæ negatiuæ fuerit particularis, copu-
la præmissæ affirmatiuæ debet esse contradictoria præ-
missæ negatiuæ. Et tales præmissæ inferunt conclusio-
nem particularem earundem extremitatum de copula
particulari negata. Vnde hic syllogismus optimus est,
omnis homo est vel non fuit albus, omne risibile nõ est
& fuit album (prima copula negata) ergo nullum risibi-
le est vel fuit homo. Quæ quidem conclusio inferitur in
celarent, ex conuertente maioris, & eadem minori.

Argum. 10.

Contra modum, camestres,

arguitur non sequitur, omnes homines. a. homo & om-
nis homo sunt, nulla risibilia, homo, & omnis homo sunt,

ergo nulla risibilia sunt homines, nam casu quo tantum
sint duo homines præmissæ sunt veræ & conclusio fal-
sa: & tamen arguitur in camestres, ergo camestres nõ
est modus utilis.

Adnotandum est circa hoc ar-

gumentum illud quod supra diximus, videlicet pote-
statem arguendi ex oppositis solum contingere in secu-
da & tertia figura: nam in secunda præmissæ participat
in prædicatis, & in tertia participant in subiectis. Vnde
sicut adnotauimus in regula superioris argumenti, copu-
las præmissarum debere esse contradictorias: ita ad-
notandum est hic, quod quando accipitur pro medio
aliquod copulatum, cuius vna pars distribuitur in vna,
& in alia altera, debent partes illæ inter se supponere se-
cundum exigentiam contradictionis, aut contrarieta-
tis: vt cautum est in quarto defectu intrinsecum. Quo fit:
vt præmissæ huius argumenti sint inhabiles, nam secun-
da pars medij quæ in maiori distribuebatur in ordine
ad primam stantem confuse, in minori: manet confuse
in ordine ad eandem vt patet, quia in contradictoria mi-
noris, scilicet, aliqua risibilis homo & omnis homo sunt, se-
cunda pars distribuitur in ordine ad primam stantem
determinatè. Ex quo sequitur, quod potestas ex oppo-
sitis syllogizandi non sese extendit ad subcontrarias:
nam ex duabus subcontrarijs non sequitur negatio v-
nius extremitatis de alia. Nõ enim sequitur, omnes ho-
mines omnis homo & homo sunt, & aliqui homines. a.
homo & omnis homo sunt, ergo aliqui homines non sunt
homines, vt patet in eodem casu: & tñ præmissæ sunt
subcontrariæ.

Sed replicatur contra eundem

modum, non sequitur, omnis homo erit albus, nullum
risibile erit album & nigrum, ergo nullum risibile erit
homo & nigrum: nam casu quo nunquam homo erit si-
mul albus & niger sed in diuersis temporibus, præmis-
sæ sunt veræ & conclusio falsa, & tamen arguitur in ca-
mestres: ergo camestres non est utilis. Respondetur cõ-
sequentiam non esse in camestres, quia variatur appella-
tio.

Memento circa hos duos mo-

dos illarum regularum quæ inter examinandum quar-
tum defectum intrinsecum monstrata sunt, videlicet
non esse inconueniens arguere à confusa ad determina-
tam in ordine ad vniuersalitatem eiusdem categoriæ,
etiam si medium supponat confuse in præmissa negati-
ua. Sicut nec obstat arguere à cõfusa ad determinatam
respectu vnius extremitatis in ordine ad aliam medio
supponente confuse in præmissa affirmatiua. Sequitur
nanque, omnis homo & homo omnes homines sunt, om-
nia risibilia homines non sunt, ergo omnia risibilia om-
nis homo & c. homo non sunt. Item sequitur, omnis
homo & homo sunt animalia, nulli homines sunt ani-
malia, ergo omnes homines. d. homo & quilibet homo
non sunt. Et sequeretur à fortiori vtrouique, si nulla sit
confusa ex parte medij. Et ratio est, quia vtrouique ex
eadem maiori & contradictoria conclusionis sequitur
contradictoria minoris in darij non obstat quarto defe-
ctu intrinsecum. Sed tamen neutra consequentia esset bo-
na, si concluderetur loco mixtæ pura determinata.

Cõtra modum festino argui-

tur. Non sequitur, omnem equum homo, a. non habet,
aliquem

Argum. 11.

aliquem equum omnis homo habet, ergo aliquis equus non est equus: nam vnico existente equo, qui ab omnibus hominibus possideatur, præmissæ sunt veræ & conclusio falsa, & tamen arguitur in festino, ergo dictus modus non est formalis. Additur ly. a. in maiore, vt prius resoluatur ly habens, quam ly homo.

Pro solutione argumenti di-

stinguendum est: quid illic sit medium, & quid illic sint extremitates. Et in prima, vt expositum est in tertio libro capitul. de conversio. subiectum illarum præmissarum est ly, homo: & prædicatum, habens equum, licet determinatio præcedat. Et ideo illa consequentia non habet formam syllogisticam: nam si accipitur pro medio solum ly, homo, quod est subiectum: tunc non concluditur maior extremitas de minori: nam virtualiter syllogismus fit in Bocardo, soluendæ essent præmissæ & concludendum esset hoc modo. a. homo nullum equum habet: quilibet homo. b. equum habet, ergo equum. a. habens nullum equum habet: quæ (si locutio non esset barbara) est bona consequentia. Quod si acciperetur pro medio ly, equum habens, concludendum esset, quilibet homo non est, in secunda figura. Si autem acciperetur pro medio solum ly habens, tunc medium nullibi esset totale extremum. Si autem singas (vt insinuatur in argumento) solum ly, equum esse, extremitatis, & ly homo habens, esse medium, tunc non habet formam syllogisticam, quia extremitates non sunt totalia extrema. Nihilominus si ly homo in maiori, supponeret determinatè in ordine ad ly habens, optima esset consequentia, omnem equum homo non habet: & aliquem equum omnis homo habet, ergo equus non est equus: non propter formam syllogisticam, sed quia præmissæ sunt impossibiles.

Contra modum Baroco, ar-

guitur: non sequitur omnis homo est albus, Petrus non est monachus albus, Petrus non est monachus homo: vt pater si Petrus sit homo albus, non tamen sit monachus albus, & tamen arguitur in Baroco: nam id quod se tenet cum medio in minori, concluditur cum maiori extremitate: ergo ille modus non est utilis. Respondetur consequentiam non esse in Baroco: quia vitiatum appellatio ex parte illius quod se tenet ex parte medij. Imo medium in maiori & minori diuersimodè appellat. Quare pro aliquo accipitur medium in præmissa affirmatiua, pro quo non accipitur secundum acceptio nem quam habet in minori negatiua.

Argum. 13. Contra Darapti, primū mo-

modus tertie figuræ arguitur. Non sequitur omnes materiæ & formæ incipiunt esse animalia, omnes materiæ & formæ incipiunt esse homines, ergo homines incipiunt esse animalia: ne m si nunc sint tantum duæ materiæ & duæ formæ separatæ, ex quibus hora futura diuisa per partes proportionales, minoribus versus nos in qualibet alia & alia parte fiant alij & alij homines, per diuisionem & transpositionem materialium, præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa: & tamen arguitur in Darapti, ergo darapti non est modus utilis.

Ad argumentū concessa ma-

iori negatur minor. Committitur enim ex parte minoris extremitatis defectus extrinsecus, scilicet, ab amplo ad non amplum affirmatiuæ, quia ly homines,

supponit secundum acceptionem quam habet in minori, non tamen secundum illam quam habet in conclusione. Sed concludendum est, ergo quæ incipiunt esse homines incipiunt esse animalia. Eodem modo ex his, omnis homo disputat, omnis homo fuit albus, inferendum est, quod fuit albus disputat, vt ly albus, sicut pro illo quod fuit albus: nam si inferas, albus quod fuit albus disputat, ly albus, staret pro illo quod est modo albus & fuit albus, & tunc præmissæ essent veræ & conclusio falsa, casu quo omnis homo disputat modo, & nullus esset albus sed fuisse albi. Eodem modo ex his, omnis homo disputat, omnis homo possibiliter est albus inferendum est, quod possibiliter est albus, disputat.

Contra modum disamis, qui Argum. 14

est subalternus ad darapti ratione maioris propositionis arguitur. Non sequitur: homo est præteritus, omnis homo est futurus: ergo futurum est præteritum, nec si inferas, qui est futurus est præteritus, cum casu quo nullus homo esset, & fuissent aliqui præteriti & aliqui futuri, præmissæ essent veræ & conclusio falsa: & tamen arguitur in disamis, ergo disamis non est consequentia formalis.

Ad argumētum negatur cō-

sequentiam esse in disamis, committitur enim quintus defectus intrinsecus: quia medium in vna præmissarum stat pro aliquo, pro quo non accipitur in altera. Quare licet medium vtrobique distribuatur, præmissæ essent inhabiles nempe si ly præteritum, sit participium verbi præter eo, ita vt dicat negationem præsentis, & proportionabiliter accipiat ly futurum: tunc mediū in minori non accipitur pro aliquo illorum pro quibus accipitur in maiori. Et idem est defectus, hic homo est suspensus, omnis homo est decollandus: ergo qui est decollandus est suspensus. Si vero ly præteritum & ly futurum, sint participia verbi, sum es, fuit, ita vt non dicant negationem præsentis: tunc licet medium in minori accipiat pro aliquibus pro quibus accipitur in maiori, non tamen pro omnibus: nec è diuerso in maiori accipitur pro omnibus pro quibus in minori. Eodem modo peccat hic paralogismus, omne animal incipit esse: & omne animal definit esse, ergo quod incipit esse, definit esse, nam si omnes homines inciperent esse per vltimum non esse, & omnes equi desinerent esse per primum non esse, nec essent alia animalis, præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa.

Cōtra modum datifi, qui est Argum. 15

subalternus ad darapti ratione minoris propositionis arguitur. Non sequitur, omnis materia & a. forma omnis homo sunt, materia & omnis forma, forma & omnis materia sunt, ergo forma & omnis materia omnis homo sunt: nam duobus solis hominibus existentibus, comunicantibus in materia, præmissæ sunt veræ & conclusio falsa, & tamen consequentia est in datifi: ergo datifi non est modus formalis.

Ad argumētum negatur cō-

sequentiam esse in datifi, arguitur enim à confusa ad determinatam ex parte primæ partis minoris extremitatis, quæ in minori supposebat cōfusa in ordine ad secundam partē medij, & in cōclusionē supposebat determinatē in ordine ad maiore extremitatē. Sed contra solutionem replicat optimè sequitur, ois materia & forma omnis ho-

nis homo sunt, materia & ois forma, forma & ois materia sunt: ergo forma & omnis materia omnis homo sunt (vt secunda pars medij determinate supponat in ordine ad maiorem extremitatem) & tamen respectu minoris extremitatis committitur idem defectus, ergo ille non obstat. Respondetur ad hoc, q̄ arguere à confusa ad determinatam respectu vnius extremitatis in ordine ad aliam: non obstat quando nec medium, nec aliqua eius pars supponebat confuse in ordine ad aliam extremitatem distributam: vt supra diximus in modis indirectis primæ figuræ. Et quia in priori consequentia secunda pars medij supponebat confuse in ordine ad maiorem extremitatem, & in hac secunda supponit determinatè, fit, vt illa prima non teneat, & hæc secunda teneat. At vero in diuinis alia ratio est vt videbimus. Non enim sequitur, essentia diuina omnis persona est, omnis essentia diuina est persona: ergo persona omnis persona est: vbi obstat arguere à confusa ad determinatam respectu minoris extremitatis in ordine ad maiorem quamquam medium in maiori stet determinatè in ordine ad eandem: quia illic vna essentia verificatur de pluribus personis. Quare restringenda est solutio replicæ ad terminos creaturarum, Sed de hoc in de terminis diuinis amplius.

Argum. 16. **Contra modum Felapton ar**

goitur. Non sequitur, vterque homo non est animal, omnis homo est risibilis: ergo risibile non est animal: nã vnico existente homine præmissæ sunt veræ & conclusio falsa: & tamen arguitur in Felapton, ergo Felapton non est modus utilis.

Ad argumentũ negatur con

sequentiam esse Felapton: nam medium in affirmatiua minus restringitur quàm in negatiua. Quare, si e contra rio in affirmatiua plus restringitur, bene sequitur nullus homo est lapis, vterque homo est risibilis, ergo risibile non est lapis. Vbi notanda est regula eadem quæ in secunda figura. Videlicet, q̄ in hac tertia figura contingit syllogizare ex oppositis, propterea q̄ præmissæ participant in subiectis. Vnde defectus qui ædificat subcõtrarietatem obstat syllogismus huius figuræ: qualis est in priori argumento, vbi magis restringitur subiectum negatiuæ quàm affirmatiuæ. Sed defectus ædificans contrarietatem non obstat syllogismo: qualis est in secundo exemplo, vbi magis restringitur subiectum affirmatiuæ quàm negatiuæ.

Argum. 17. **Cõtra modum Bocardo qui**

est subalternus ad Felapton, ratione maioris arguitur. Non sequitur, hominis equus non est animal, quilibet hominis equus est hinnibilis: ergo hinnibile non est animal: nam rebus vt nunc præmissæ sunt veræ & conclusio falsa. Quod si dicas medium in maiori accipi pluribus acceptionibus & in minori vnica. Contra syllogismi sequitur in ferison, qui est subalternus ad Felapton ratione minoris, nullus hominis equus est lapis, equus hominis est animal: ergo animal non est lapis: & tamen committitur idem defectus, ergo ille non obstat vniuersaliter.

Ad argumentũ negatur con

sequentiam esse in bocardo propter defectum assignatum qui est secundus intrinsecus. Sed ad replicam conceditur illam esse syllogismum in ferison: quia maior inferret hanc, nullus equus hominis est lapis, vbi subiectũ

accipitur vnica, quæ cum eadem minori inferret eandem conclusionem. Eadem ratione valet hic in Bocardo, equus hominis non currit, cuiuslibet hominis quilibet equus est animal: ergo animal non currit: quia maior inferret hanc, hominis equus non currit, vbi subiectum accipitur non vnica, quæ cum eadem minori inferret eandem conclusionem. Itaq; quando medium in vna præmissarum accipitur vnica, & in alia pluribus, nunquam valet syllogismus, nisi vel illa præmissa, vbi accipitur pluribus, inferat vniam vbi accipitur vnica: vel illa vbi accipitur vnica, inferat vniam vbi accipitur pro pluribus, cæteris omnibus inuariatis. Et hæc de secunda parte dicta sunt.

Libri quinti tertia pars.
Caput primum.

Vperest in hac

tertia parte (quod in exordio huius libri polliciti sumus) de triplici syllogismo dicere, videlicet de syllogismo expositorio, de syllogismo in terminis diuinis, ac denique de syllogismo in exponibilibus. Igitur syllogismus expositorius est syllogismus medij singularis: vt Christus est homo, & Christus est Deus: ergo Deus est homo. Hic homo est Italus, & hic homo est Papa: ergo Papa est Italus. Et dicitur syllogismus expositorius (vt docet Sanctus Thom. opuscul. 47.) quia est quædam sensibilis resolutio. Etenim syllogismi de medio communi omnes innituntur natura & definitione propositionis vniuersalis: quia omnes, vt supra diximus, mediatè vel immediatè regulantur per dici de omni, & dici de nullo. Propositio vero vniuersalis est à sensu remota & solo intellectu percipitur. At vero syllogismus expositorius ad sensum exponit suam conclusionem. Ob idque syllogismus expositorius hoc formali principio nititur. Quæcunque sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se (pro affirmatiuis) aut pro negatiuis, quæcunque quorum vnium est idem vni tertio, cui alterum est diuersum, sunt diuersa inter se. Item notandum est tertiam figuram accommodatissimam esse in qua constituuntur syllogismi expositorii, eo q̄ illic medium est subiectum in vtraque, & terminus singularis in prædicatione directa, potest quidem esse subiectum, sed non potest esse prædicatum, vt videbimus in prædicamento substantiæ, & tamen si syllogismus expositorius fieret in prima vel in secunda figura terminus singularis deberet esse prædicatum. Quo fit vt in prædicationibus in directis in omni figura possit formari.

Notabil. 1.
De syllo. expositorio.

Ad syllogismum expositoriũ

Notabil. 2.
Cõditiones syllo. expo. sito.

in primis omnes quatuor conditiones essentielles syllogismi de medio communi pariter requiruntur. Prima, videlicet, q̄ medium sit totale extremum in aliqua præmissarum. Quare nõ sequitur, quicquid tu amas est virtus, quicquid tu odis est vitium, ergo vitium est virtus: quia mediũ. s. tu, in neutra præmissarũ est totale extremũ. Et secũda, videlicet, q̄ mediũ sub rõne medij nõ intret cõclusio nẽ. Et tertia, videlicet, q̄ id q̄ se tenet ex pte medij in maiori cõcludatur cum minori extremitate, & id q̄ se tenet cũ medio in minori concludatur cũ maiori extremi.

Libert quintus.

extremitate. Et quarta, videlicet, quod extremitates sint totalia extrema in præmissis & in conclusioe. Item cum syllogismus expositorius possit confici ex terminis communibus pro extremitatibus, fit vt omnes defectus extrinseci qui committuntur in syllogismo de medio communi, possint itidem cõstringere syllogismo expositorio. At vero defectus intrinseci non omnes contingunt syllogismo expositorio, vt puta illi qui accidunt medio ratione quantitatis, vnde primus defectus, puta æquiuocationis, potest hic contingere: vt non sequitur Iudas est in celo, & Iudas est in inferno, ergo existens in inferno est in celo, si medium in maiori accipiatur pro Iuda Thadæo, & in minori pro Scarioth. Item secundus, ratione diuersarum acceptionum, puta vnica & pluribus vt non sequitur, hoc album & hoc nigrum erunt homines, nulli homines sunt vel erunt hoc album & hoc nigrum, ergo nulli homines sunt vel erunt homines, vbi medium in maiori accipiatur pluribus, & in minori vnica. Si enim Petrus nunc sit albus, qui nec erit albus nec niger, Paulus vero erit niger qui nec est albus nec niger, erunt tamen ambo simul, præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa. Tertius vero defectus ratione quantitatis, videlicet, ex puris particularibus, non potest syllogismo expositorio contingere, quia terminus singularis non est particularitas dummodo sit purè singularis: nam in terminis diuinis contingit sub forma syllogismi expositorii arguere ex puris particularibus, vt non sequitur, hæc essentia diuina est filius, hæc essentia diuina est pater, ergo pater est filius, quia singularis non æquiualeat vni de omni. Et in terminis creaturarum potest argui ex puris particularibus, quando medium constat ex singulari & communi, vt non sequitur, hominis brunellus non est animal, hominis brunellus est equus, ergo equus non est animal, quia maior verificatur pro homine qui non possidet brunellam & minor pro homine qui possidet brunellum. Sed tamen si medium accipiatur vnica acceptione, bene sequitur, brunellus hominis non est animal, brunellus hominis est equus, ergo equus non est animal. Item quartus defectus intrinsecus, qui etiam contingit ratione quantitatis, non habet locum in syllogismo expositorio: quia si totale medium est terminus singularis, nulla pars est particularitas in ordine ad aliam. Nec quintus defectus eadem ratione habet hic locum, puta, si vbi non distribuitur accipiatur pro pluribus. At vero sextus defectus accidere potest syllogismo expositorio, stat enim medium supponere in præmissa affirmatiua ipso non supponente in negatiua. Vt non sequitur, hoc album non est animal (demonstrato Petro nigro qui fuit albus) hoc album fuit homo qui est homo, ergo homo non est animal. Imo præmissæ sunt inhæbiles sicut istæ: Brunellus Petri non est animal, & Brunellus est equus. Septimus denique defectus ex puris negatiuis communis quidem est etiam syllogismo expositorio, vs facile est experiri,

At vero contra hæc arguitur

Argum. 1.

primo. Non sequitur, hoc animal est homo & hoc animal est equus (primo pronomine demonstrante Petrum, & secundo Brunellum) ergo equus est homo, & tamen arguitur expositorie, ergo syllogismus expositorius non est formalis. Ad argumentum negatur syllogismus esse expositorium, sed defectus diuersus est secundum diuersas opiniones. Tenentes enim pronomen demonstratiuum non esse partem subiecti, sed totius propositionis, quam denominat singularem, dicunt conse-

quenter, medium non teneri illic æquiuocè quantum ad significationem, sed solum accipi pro diuersis quia singularizatur pro diuersis, nam totale medium est ly animal, quod vniuocè significat hominem & equum. Ethanc puto esse veram solutionem. Nam certè pronomen demonstratiuum non efficitur magis pars subiecti quam signum distributiuum. At vero tenentes pronomen esse partem subiecti adhuc sunt diuersi: nã Darp. tenet, idem pronomen vniuocè & communiter posse demonstrare diuersa supposita. Et ideo nec secundum illum est defectus æquiuocationis, sed solum quia mediū accipitur pro diuersis, nam totum complexum, hoc animal vniuocè significat hominem & equum. Qui vero tenent pronomen esse partem subiecti, & cum hoc tenent idem pronomen non posse vniuocè demonstrare diuersa supposita, sed esse velut notitiam singularem quæ à solo demonstrato efficitur, isti assignant dicto syllogismo defectum æquiuocationis, quia totum medium aliud significat in maiori, & aliud in minori. Et certè si pronomen demonstraret rem ad sensum vel ad intellectum singulariter, credo hoc esse verū, vt diximus de quantitate propositionis, videlicet, quod sit notitia singularis rei demonstratæ. Aliud est quando lego vel audio communiter, iste homo vbi nihil singulariter demonstratur. Tunc enim fortè concipimus actum syncategorematicum communis significationis.

Sed dubia sunt hic parua de

Dubium.

multis alijs paralogismis. Primo quaeritur defectus huius, hoc est necessarium, & hoc est atramentum (vtrobique demonstrata hac propositione, Deus est) ergo atramentum est necessarium. Defectus est æquiuocationis maioris extremitatis. Nam ly necessarium, in maiori accipitur secundæ intentionaliter, & in conclusione primæ intentionaliter. Sed concludendum est, ergo atramentum est propositio necessaria. Secundo, quaeritur defectus huius, hoc est aliud quam te esse lapidem, & hoc est impossibile (vtrobique demonstrata hac propositione, homo est equus) ergo impossibile est aliud quam te esse lapidem. Respondetur, quod si ly impossibile, & ly aliud, eodem modo accipiuntur in præmissis, & in conclusione, vt puta quod ly impossibile, in conclusione accipitur secundæ intentionaliter sicut in minori optimus est syllogismus, & sicut præmissæ sunt veræ ita & conclusio. Est enim sensus conclusionis, quod aliqua propositio impossibilis est alia res, quam te esse lapidem. Si vero ly impossibile, quod in minori accipitur secundæ intentionaliter, in conclusione accipitur primæ intentionaliter, vt faciat modalem compositam, consequentia non valet, tum, quia ly impossibile, diuersimodè accipitur in minori, & in conclusione: tum, quia non modificat in conclusione idem dictum quod erat maior extremitas: quia in maiore extremitate totum illud, aliud quam te esse lapidem, non accipiebatur tanquam vnum dictum propositionale, sed ly aliud, erat determinabile, & reliquum erat determinatio, sed in conclusione ly impossibile, fertur in totum illud aliud, quam te esse lapidem, tanquam in vnum dictum, vt æquiualeat huic, necessarium est te esse lapidem.

Dubium.

Secundo arguitur, non sequi

Argum.

tur hoc animal si est Petrus est rationale, brunellus est hoc animal si est Petrus (pronomine vtrobique demonstrante Petrum) ergo brunellus est rationalis, & tamen arguitur expositorie, ergo. Ad secundum argumen-

tum

tum distinguitur, quid singularizet pronomen, hoc. Si enim singularizet totum conditionatum vnica acceptione, quod sit medium, tunc optimus est syllogismus, & sicut conclusio est impossibilis, ita & minor. Si vero singularizet solam primam partem tanquam medium quod tunc erit terminus concurrens, syllogismus non valet, Defectus enim intrinsecus est, quia medium nulli est totale extremum, & extrinsecus, ab amplo ad non amplum, quia minor extremitas in minori ampliat a conditionato, quod accipitur pluribus acceptionibus. Et tunc sensus maioris est, si hoc animal est Petrus, hoc animal est rationale, & sensus minoris est, si brunellus est Petrus, brunellus est hoc animal, qui sunt ambo veri. Sed si prima parte singularizata: totum conditionatum esset medium tunc argueretur ex puris particularibus, quia totum conditionatum est terminus communis. Et sensus est aliquid quod est hoc animal si est Petrus est rationale, & brunellus est aliquid quod est hoc animal si est Petrus, ergo brunellus est rationalis. Sed quisnam defectus est in his paralogismis, hoc animal est album, Petrus est hoc animal si est Petrus, ergo Petrus est albus si est Petrus, hoc animal est album, brunellus est Petrus si est hoc animal, ergo brunellus est Petrus si est albus (vbicunque demonstrato Petro) in quibus illud quod se tenebat ex parte medij in minori concluditur cum ma. extremitate. Respondetur, vtrobique variatur appellatio: nam variatur illatio, in primo enim subsumitur sub termino illato, vt si argueres, si Petrus est Petrus, Petrus est hoc animal, & hoc animal est album, ergo si Petrus est Petrus, Petrus est albus. Et in secundo subsumitur, sub termino inferente, ac si argueres, si brunellus est hoc animal Brunellus est Petrus, & hoc animal est album, ergo si brunellus est albus, brunellus est Petrus: idem est defectus huius paralogismi posito hoc albo ponitur albedo, hoc album est Petrus, ergo posito Petro ponitur albedo, nam ablatiuus, hoc albo virtualiter est terminus inferens, ac si argueres, si hoc album est albedo est & hoc album est Petrus, ergo si Petrus est, albedo est. Eodem modo quo distinguimus in conditionatis, distinguendum est in ceteris complexis, verbi gratia, si in hac consequentia, hic homo vel equus est homo, hic homo vel equus est equus, ergo equus est homo, totum disunctum vnica acceptione singularizetur pro Petro, nullus est defectus: & minor est impossibilis. Si vero sola prima pars singularizetur, tunc si totum disunctum accipiat pro medio arguitur ex puris particularibus. Si autem sola pars particularizata sit, medium in neutra praemissarum est totale extremum. Quare neutro modo valet consequentia.

Argum. 3.

Tertio arguitur, non sequitur,

quod ego habeo tibi do, ego habeo oculos, ergo oculos tibi do: nam si darem tibi librum quem habeo, praemissae essent verae & conclusio falsa, & tamen arguitur expositorie, ergo. Ad tertium negatur consequentiam esse expositoriam, nam si totum illud complexum quod ego habeo accipiat pro medio, & minor accipiat in hoc sensu, oculi sunt aliquid quod ego habeo, tunc arguitur ex puris particularibus. Si vero accipiat pro medio solum pronomen, ergo tunc illud quod se tenet ex parte ipsius in maiori non concluditur cum minori extremitate, sed inferendum esset, quod ego habeo oculos habeo, tibi do. Idem defectus est in hoc paralogismo, quod ego habeo tu non habes, ego habeo oculos, ergo tu non habes oculos. Nec sequitur, ergo tu

non habes oculos. Nec sequeretur, ergo tu oculos habens non es (vt evitetur defectus extrinsecus a non distributum.) Nam si in simili non sequitur, quod ego habeo tu non vides, ego habeo equum, ergo tu equum vides non es: nam si tu solus videres equum meum, nec alius videret equum non tamen vides tunicam meam, praemissae sunt verae, & conclusio falsa. Sed tamen in illo sophismate proposito aduersus Diogenem, quod ego sum tu non es ego sum homo, ergo, tu non es homo, non est defectus intrinsecus, nam totum illud, quod ego sum est terminus singularis. Sed solus est defectus a non distributo ad distributum ex parte de ly homo. Quare bene infertur, tu homo non es.

Sed dubium est de hoc paralogismo

quidquid ego sum tu es, ego sum Dominicus, ergo tu es Dominicus: nam ex vna parte appareret defectus & ex alia videntur praemissae verae & conclusio falsa, quia subiectum maioris videtur distribui accommodate pro natura vel specie, vt sit sensus, cuiuscumque speciei ego sum tu es. Respondetur, quod si subiectum maioris distribuatur personaliter pro individuo, bonus est syllogismus & maior est falsa. Si vero distribuatur simpliciter pro natura, non est sufficiens distributio, sed arguitur ex puris particularibus. Eodem modo distinguendus est hic syllogismus haec herba est viridis in horto meo (demonstrata herba sicca quae est extra hortum meum) haec herba est sicca, ergo herba sicca est viridis in horto meo. Si enim est singularizatio personalis pro individuo, bonus est syllogismus, sed maior est falsa, si vero sit singularizatio solum simpliciter syllogismus non valet, nisi conclusio accipiat in bono sensu, scilicet herba similis huic est viridis in horto meo.

Quarto arguitur non sequitur Argum. 4.

Petrus habens equum non equitat illum, Petrus habens equum est homo habens equum, ergo homo habens equum non equitat illum. Nam si Petrus qui habet equum non equitat equum proprium sed alienum praemissae sunt verae & conclusio falsa tamen arguitur expositorie, ergo. Respondetur consequentiam non esse expositoriam: arguitur enim ex parte relativi ab inferiori, ad suum superius, siue a magis ad minus restrictum cum distributione. Dictum enim est in capite de relativiis relatiuum substantiae non reciprocum referens antecedens eiusdem categoricae referre ipsum restricte, id est, cum habitu dine terminorum illius extremi in quo situatur antecedens. Vnde in maiori ly illud, supponit solum pro equo possesso a Petro, & in conclusione pro quocumque equo possesso ab homine. Quare inferendum est ex illis praemissis, homo habens equum non equitat illum equum Petri. Sicut ex his, omnis homo habens equum equitat illum, Petrus habens equum, est homo habens equum, non est inferendum, ergo Petrus habens equum equitat illum, ne arguatur a minus ad magis restrictum affirmatiue. Sed inferendum est, ergo Petrus habens equum equitat equum possessum ab homine.

Caput secundum.

In hoc secundo capite pollicis Notabil. 1.

sumus de terminis diuinis non nihil dicere: nam exa-
Sūmu. Do. Sor. S Sta

ita illorum disputatio, etiam in Theologia est difficilima. Opera pretium enim duximus Summulistas admonere ne errores statim imbibant, quos cum venerint ad theologiam eluere non possint. Nam a paucis hinc annis nescio quæ commenta in materia de trinitate admessa sunt, quæ sancti partes nihilominus quàm heretica reputassent. Nec illa isti homines consixissent si nõ præpropere de trinitate tractassent quæ sanctos patres & theologiam consulissent. Nescio an dignitas rei me in acerbiora verba quam pro ingenio meo propulerit.

Nota. 2.

Quæritur ergò, an leges op-

positionum syllogismorum ad terminos vsque diuinos extendantur. Et videtur quòd non. Hænanque propositiones, omnis essentia diuina est pater, aliqua essentia diuina non est pater, sunt contradictoria secundum conditiones positas & tamen sunt veræ, nam affirmatiua est vera & negatiua colligitur hoc syllogismo, filius non est pater, filius est aliqua essentia diuina ergo essentia diuina non est pater. Secundo, hæc consequentia, omnis essentia diuina est pater, filius est essentia diuina, ergo filius est pater: est in darij secundum conditiones supra constitutas, & secundum fidem catholicam conclusio est falsa, cum tamen maior appareat vera, ergo conditiones syllogismi de medio communi non habent locum in diuinis. Tertio arguitur, hic syllogismus, hæc essentia diuina est pater, hæc essentia diuina est filius, ergo filius est pater, videtur expositorius, & tamen præmissæ sunt veræ & conclusio falsa. Et eadem arte possimus arguere contra principia negatiua: quia non sequitur, pater non est filius: pater est essentia diuina, ergo essentia diuina non est filius. Et sic videtur quòd principia oppositionum & syllogismorum non teneant in diuinis. Sed in contrarium est autoritas omnium theologorum asserentium omnia principia terminorum creaturarum communia esse in vniuersum terminis diuinis. Et ratio est, quia huiusmodi principia sunt communes animi conceptiones quibus intellectus suapte natura dissentire non potest. Vnde si in terminis diuinis pate-rent instantiam, tunc articuli fidei repugnarent intellectui humano ac proinde non essent nobis persuasibiles, quod est erroneum.

Nota. 3.

Tria puncta tractabuntur in

hoc capite iuxta tria argumenta proposita. Primum de oppositionibus. Secundum de syllogismis de medio communi. Et tertium de syllogismis expositorijs. Vbi primum omnium supponenda est fides catholica: videlicet quod Deus est vnus in essentia & trinus in personis. Quo fit vt quicquid est in Deo identificetur cum essentia, siue in singulari, siue in plurali: siue absolutum sit siue relatiuum: siue in abstracto accipiatur, siue in concreto. Vna enim simplicissima essentia est pater, & est filius, & Spiritus sanctus, & omnes tres personæ complexiue, & est paternitas, & est filiatio, & est bonitas, & est iustitia, &c.

Nota. 4.

Significatū
immediatū
& mediatū.

Ex hoc sequitur secundum

notabile quòd nomen quocumque in diuinis habet duplex significatum, videlicet immediatum, & mediatum. Immediatum est illud quod per se significat & pro quo supponit etiam si distingueretur à quocumque alio: vt immediatum significatum de ly essentia, est ipsamet essentia, & significatum immediatum de ly persona est, quocumque suppositum, & significatum immediatum de ly pater est persona patris, & significatum immedia-

tum de ly paternitas, est relatio. Sed significatū mediatum est illud, de quo terminus verificatur eo solum quia identificatur cum suo per se & immediato significato: vt e conuerso, essentia est significatum mediatum de ly persona, aut de ly pater & quæcunque persona est significatum mediatum de ly essentia. Nam nomen pater, non significat formaliter & de per se essentiam, sed verificatur de illa ratione identitatis cum suo significato. Et eadem ratione, nomen essentia verificatur de quacunque persona. Vnde si per impossibile persona distingueretur ab essentia, sicut album ab albedine, neutrum nomen verificaretur de significato alterius.

Tertiò notandum est termi-

nos diuinos esse in triplici differentia. Alij sunt essentialis, alij personales, & alij notionales. Terminus essentialis secundum modernos summulistas, est terminus qui supponit pro essentia & quacunque persona diuisim: vt ly essentia ly Deus. Terminus personalis est, qui pro vna persona diuisim supponit, non tamen conuictim pro pluribus: vt ly persona, ly pater & similis. Sed terminum notionalem dicunt esse terminum qui pro pluribus personis conuictim supponit, non tamen diuisim: vt ly trinitas, ly personæ, in plurali. At vero isti manifeste, terminis abutuntur, & contra eorum significationem, & contra vsum vniuersalem Theologorum. Nam primum omnium confundunt terminos. Aut enim requiritur vt terminus sit essentialis quod supponat immediate pro essentia, & immediate pro persona tunc ly essentia non esset nomen essentialiale quia non supponit immediate pro persona. At satis est quod supponat pro essentia & persona mediate vel immediate: & tunc ly pater, & ly essentia, essent essentialis, & eadem ratione ly essentia, esset personale. Secundo dicere quod ly persona in singulari est nomen personale & in plurali est notionale: est præter rationem. Nam solus numerus non variat naturam nominis sede quæ attenditur penes significatū. Et tertio dicere quod ly trinitas vel ly personæ, sint terminos notionales est peccitose ignorare terminos. Nam notia secundum Theologos in. 1. d. 2. §. 2. d. 29. & apud S. Tho. 1. p. q. 32. est ratio ignotescendi, seu rō cognoscendi diuinam personam vt ab alia disuncta secundum modum loquendi Augusti. 5. de trinita. cap. 7. vbi dicit alia est notio qua pater intelligitur ingenuus, & alia qua intelligitur genitor. Vnde quinque notiones sunt in diuinis, scilicet, inaccessibilitas, paternitas, filiatio, processio, & spiratio: quare ly trinitas, quod pro omnibus personis supponit, ex diametro pugnat cum termino notionali. Igitur nomen essentialiale in diuinis est, quod significat per se immediate & formaliter essentiam: siue in abstracto, vt essentia, deitas, bonitas, &c. siue in concreto, vt ens Deus, bonus iustus, &c. sed nomen personale est, qd per se & immediate significat, personam, vt pater filius persona, & etiam personæ in plurali, & ly trinitas, & nomen personale quod collectiue supponit pro omnibus personis. Nomen notionale est qd significat notionem per modum actionis: vt generari, generans, genitus. Quicquidem termini significat actus per quos personæ distinguuntur. Sed quarum ad propositum attinet: solum loquendum de essentialibus & personalibus.

Nota. 5.
Triplex ter-
minus diu-
suus.

His suppositis, quarto notan-

dum est quod moderni Summulistæ opinantur: nomen essentialiale in abstracto non solum supponere pro essen-

Nota. 6.
Distributio
complexa
incōpleta
ria

tia immediate, sed etiam mediate supponere pro persona: & e conuerso: nomen personale supponere pro essentia. Et ratio, est quia apud istos idem est, nomen verificari de aliquo, & supponere pro illo. Ex quo rursus inferunt quod nomen essentiale in abstracto potest distribui, & eadem ratione particularizari dupliciter, scilicet, complete & incomplete. Nomen essentiale distribui complete, dicunt, est distribui pro utroque significato, scilicet, mediato & immediato, & distribui incomplete est distribui solum pro significato immediato. At vero non plene satisfacit omnibus dicta definitio distributionis complete & incomplete. Nam re vera secundum istos in hac propositione: omnis essentia diuina est pater, quamquam subiectum accipiatur pro significato immediato, etiam supponit pro mediato secundum istos: quia verificatur de illo propter identitatem illorum. Quare non cuitatur quin distribuatur pro utroque significato. Et ideo alij iuniores aliter explicuerunt distributionem completam & incompletam. Dicunt enim quod tunc terminus distribuatur complete, quando valet sub illo resolutio pure copulatiua, pro omnibus eius suppositis, tam mediatis quam immediatis. Et hoc modo hec est falsa, omnis essentia diuina est pater, quia & quialet huic, omnis res quae est essentia diuina est pater. Et tunc per oppositum terminus particularizatur incomplete, quando sub illo valet resolutio pure disiunctiua pro omni significato. Et hoc modo, haec est vera, aliqua essentia diuina non est pater, quae & quialet huic, aliqua res quae est essentia diuina non est pater, quia filius non est pater. Sed nomen essentiale distribui incomplete est quod sub illo valeat sola resolutio copulatiua sub disiunctione, & particularizari incomplete est quod sub illo valeat per oppositum sola resolutio disiunctiua sub copulatione, verbi gratia, quando subiectum huius, omnis essentia diuina est pater, distribuatur incomplete, facit hunc sensum, haec essentia diuina est pater, vel haec essentia diuina est pater (primo pronomine demonstrante essentiam, & secundo patrem) & haec essentia diuina est pater, vel haec essentia diuina est pater (primo pronomine demonstrante essentiam, & secundo filium) ita copulatiue transeundum est ad essentiam, & disiunctiue ad Spiritum sanctum. Itaque tota resolutio sit vna copulatiua composita ex pluribus disiunctiuis. Et in vna parte cuiuscunque disiunctiuae demonstratur essentia, & in alia demonstratur persona. Ex quo colligitur illam vniuersalem esse veram: nam quae libet disiunctiua est vera pro illa parte in qua demonstratur essentia. ¶ Quod si demonstraretur duae personae copulatiuae, illa esset falsa. Per oppositum quando subiectum huius negatiuae, aliqua essentia diuina non est pater, particularizatur incomplete, facit hunc sensum, haec essentia diuina non est pater, & haec essentia non est pater (primo pronomine demonstrante essentiam & secundo patrem) vel haec essentia diuina non est pater, & haec essentia diuina non est pater (primo pronomine demonstrante essentiam & secundo filium.) Et ita transeundum est disiunctiue ad essentiam & copulatiue ad Spiritum sanctum, vt tota resolutio sit vna disiunctiua composita ex pluribus copulatiuis, & in vna parte cuiuscunque copulatiuae demonstratur essentia, & in alia persona. Ex quo sequitur illam negatiuam esse falsam: quia quaelibet copulatiua est falsa pro illa parte in qua demonstratur essentia. Quod si demonstraretur duae personae disiunctiuae esset vera. Nomina vero personalia non dicuntur ita proprie distribui complete vel incomplete: sed pro significato mediato vel immediato. Distributionem incompletam vocabant antiqui:

& quidem significantius distributionem in termino, id est, pro per se significato termini: & distributionem completam vocabant distributionem termino & extra terminum, id est, pro significato mediato & immediato. Imo etiam extra numerum: nam essentia (in singulari) supponit pro singulis personis, & pro omnibus collectivae.

Per hanc doctrinam respon

Nota. 7.

dent ad argumenta partis negatiuae quaestionis. Dicunt enim ad primam, quod si subiectum affirmatiuae distribuatur complete & subiectum negatiuae particularizetur complete sunt contradictoriae, & affirmatiua est falsa & negatiua vera. Si vero subiectum affirmatiuae distribuatur incomplete, & subiectum negatiuae particularizetur opposito modo incomplete: sunt iidem contradictoriae: & affirmatiua est vera & negatiua falsa. Sed si subiectum affirmatiuae distribuatur complete & subiectum negatiuae particularizetur incomplete, aut contra, subiectum affirmatiuae distribuatur incomplete, & subiectum negatiuae particularizetur complete, neutro modo sunt contradictoriae: quia in primo modo manet eadem vniuersalitas in vtraque suntque proinde contrariae, & simul falsa, & secundo modo manet eadem particularitas, ob idque sunt subcontrariae, & simul verae. Eadem arte respondent ad secundum. Quod si medium in maiori distribuatur complete, consequentia est syllogistica, & maior est falsa. Si vero distribuatur incomplete, consequentia non valet, quia arguitur ex puris particularibus. Sed quid si in maiori distribuatur incomplete, & in minori particularizetur, opposito modo incomplete: vt si dicas filius aliqua essentia diuina est. Deberet namque consequentia esse syllogistica. Nam in ceteris omnibus signis incompletis, vt sunt ly omne, pro generibus singulari, ly vterque ly aliter, & c. dictum est sufficere ad formam syllogisticam, quod medium in altera praemissarum incomplete distributum, in altera particularizetur opposito modo; incomplete, & tamen praemissae sunt verae & conclusio falsa, si extremitates solummodo accipiantur pro significatis immediatis. Ad hoc debent dicere consequentiam non esse syllogisticam, quia adhuc arguitur ex puris particularibus. Nempe si ea quae dicta sunt accurate inspexeris, experieris in affirmatiuis particularizationem incompletam aequivalere particularizationi complete, non tamen distributionem distributioni, sed in negatiuis distributionem incompletam aequivalere distributioni complete: non tamen particularizationem particularizationi. Quare minor illa, filius aliqua essentia diuina est, est vera praedicato particularizato incomplete: nam habebit duas singulares veras demonstrando essentiam diuinam & filium. Eadem ratione responderetur ad tertium, quod si in maiori in illa, haec essentia diuina est pater, subiectum singularizetur complete, vt aequualeat vni de omni scilicet, quicquid est haec essentia diuina est pater, dictus syllogismus est expositorius, & maior est falsa. Si vero in neutra singularizetur complete, consequentia non valet, quia arguitur ex puris particularibus. Haec est opinio modernorum Summularum.

Lectio secunda.

At vero contra hanc opinionem arguitur, & primum & contra fundamentum co-

Notabil...

aum. Do. Sor.

S 2

rur

rum quod nomen essentialia supponit in abstracto pro persona. Nomen essentialia non accipitur pro persona, ergo non supponit pro illa: nam nomen supponere pro aliquo, est accipi pro illo: & patet antecedens, quia nomen accipi pro aliquo est quod ponatur loco illius in propositione, iuxta illud Arist. 1. Elench. Quia res nobiscum ferre non possumus utitur terminis pro rebus: sed ly essentialia, nunquam ponitur loco patris: qui enim vult enuntiare primam personam trinitatis generare non dicit, essentialia generat, ut ly essentialia ponatur loco personae patris. Unde S. Tho. 1. par. quæst. 39. artic. 5. pro eodem reputat quod subiectum huius propositionis. Essentialia generat, supponat pro persona patris, & quod dicta propositio concedatur vera & utrunque dicit fuisse errorem Abbatis Ioachim. Si dicas Abbatem Ioachim eo errare, quia concedebat illam subiecto supponente pro significato immediato (nam pro significato mediato nullus esset error) contra. In toto capitulo damnamus, nec in tota doctrina Abbatis Ioachim non inuenitur talis distinctio. Et si posset subiectum supponere pro persona nunquam fuisset simpliciter damnata illa propositio, sed distingueretur. Eadem ratione nec ly persona, nec illud nomen personale supponit pro essentialia quia nunquam accipitur pro illa. Nunquam enim ad enuntiatum quod aliquid est commune tribus personis dicimus quod pater aut filius est communis tribus. Secundo arguitur: Si ly essentialia supponat pro persona, concedenda est illa copulativa, aliqua essentialia diuina est pater, aliqua essentialia diuina non est pater (subiecto utrobique complete particularizato) quam ipsi audacter concedunt. Sed certe Augustinus & omnes patres hoc nunquam ausi fuissent, nec admitterent illam negatiuam posse facere aliquem sensum verum. Repugnat enim intellectui, quod non sit nisi vnica essentialia simplicissima & tamen aliqua pater sit & aliqua non sit pater: nam certe si aliqua essentialia non esset pater, nescio quæ nam esset pater. Sed quid putas. Est qui inueniat modum concedendi hanc propositionem. Aliqua essentialia diuina est pater, & eadem essentialia quæ est pater, & eadem essentialia quæ est pater non est pater: quia totum inquit illud complexum, eadem essentialia quæ est pater, potest accipi pro significato mediato, scilicet, filio quam tamen propositionem abhorret Christianus audire. Tertio. Si ly essentialia, supponit pro persona, sequitur (vt quidam eorum concedunt,) quod hæc esset vera essentialia diuina differt à patre, subiecto complete particularizato, quia filius differt, vel distinguitur à patre. Imo debet concedi quod essentialia quæ est pater distinguitur à patre. Quod si quis concessisset tempore sanctorum patrum, credo fuisset combustus. Quarto arguitur quod nec nomen personale accipiat nec proinde supponat pro essentialia nam alias sequitur (vt ipsi fateantur) quod pater est filius, quæ quidem locutio, Sabelianis conformior est, quam Christianis. Quod si dicas illam esse veram in hoc sensu, id est, pater est res quæ est filius, hoc est erroneum quod illa propositio possit facere talem sensum. Nec hoc sancti patres admisisse, nam certe si illa propositio posset facere talem sensum distinxissent sancti patres, quod nunquam somniarum, sed simpliciter condemnarunt illam.

¶ Et Christus redemptor noster nunquam dixit, ego sum pater, sed dixit, ego & pater vnum sumus. Et Ioannes quinto cap. suæ Cano. non dixit, pater est verbum, aut pater est spiritus sanctus, sed dixit, pater verbum, & spiritus vnus sunt. Quinto denique arguitur. Eadem ratione concedenda esset hæc, pater est non pa-

ter, vt aliqui illorum concedunt: nam pater est filius qui est non pater. Ex quo sequitur hanc esse falsam, tantum pater est pater: nam contradictoria secunda enuntientis est vera, scilicet, aliquid non pater est pater.

Igitur vt Sanctus Thomas lo

Nota.

co citato docet, & est communis sententia theologorum, nec nomen essentialia in abstracto supponit pro persona, nec nomen personale pro essentialia, quanquam utrunque nomen verificetur de significato alterius. Sed isti in hoc decepti sunt quia idem reputant, nomen verificari de aliqua re, & supponere pro illa: cum tamen non conuertuntur. Nam licet omne nomen supponens pro aliqua re verificetur de illa, non tamen e conuerso: saltem in diuinis. Concedimus enim quod pater est essentialia, non quia essentialia accipitur illic pro patre nec pater pro essentialia, sed pater accipitur solum pro patre, & essentialia. Conceditur tamen propter identitatem essentialia cum patre, vt docet S. Thom. loco citato in solutione ad 4. Itaque quanquam concedamus personam esse significatum mediatum de ly essentialia propter identitatem personæ cum essentialia, non tamen debemus aliquo modo concedere quod persona sit suppositum de ly essentialia, quia nunquam ly essentialia, accipitur pro persona. Et eadem ratione quanquam essentialia sit significatum mediatum de ly pater, non tamen est suppositum aliud, quia nunquam loco essentialia, vt timor nomine personæ. Sed tamen in concreto nomine essentialia propriissime accipiuntur pro personis, quia significant illas personas in concreto in quibus formaliter est essentialia, v.g. sicut album, significans albedinem de formalis, & homo significans humanitatem, supponunt pro Petro, ita Deus, iustus bonus, &c. omnia supponunt pro singulis personis, in quibus est essentialia, quam hæc nomina significant de formalis.

Ex hoc notabile primo sequi

tor secundum, quod nullum nomen diuinum potest distribui nisi in termino, id est, pro suo immediato significato: quia non accipitur nisi solum pro illo. v.g. subiectum huius, omnis essentialia diuina est pater, non potest distribui nisi solum pro essentialia: quia non accipitur pro persona. Sed vt distribuatur pro personis opus est dicere, omnis res quæ est essentialia diuina est pater, vt ly res, accipiatur transcendentaliter. Quare illa propositio non potest admittere sensum falsum, sed simpliciter, est vera sine distinctione. Sicut e conuerso hæc, pater est filius, simpliciter est falsa: nec potest admittere sensum verum quia extrema non possunt accipi pro essentialia. Sed vt accipiantur pro illa dicendum est, res quæ est pater est filius, quæ est vera. Sed posset quis dicere quod quanquam in rigore illa sit vera, omnis essentialia diuina est pater, nihilominus potest accipi in sensu de omni, vt æquiualeat alteri, scilicet, omnis res quæ essentialia diuina est pater. Et quanquam illa in rigore sit falsa, pater est filius, nihilominus potest accipi vt faciat sensum alterius, aliqua res quæ est pater est filius. Ad hoc respondetur quod nullo modo iuxta propriam significationem verborum potest hoc admitti: nec aliqui sancti admisisse: nam dicere quod hæc essentialia diuina est pater, faciat hunc sensum, omnis res quæ est essentialia diuina est pater: & aliqua essentialia diuina non est pater faciat illum aliqua res quæ est essentialia diuina non est pater. Et illa, pater est filius faciat illum, aliqua res quæ est pater est filius, nullatenus hoc admittit significantia propositionum. Et certe si sanctos doctores consulissent nunquam tam libe-

ria

ris verbis isti loquerentur: enimvero ut inquit Hieronymus ex verbis inordinate prolatis in currit hæretis. Et Dio. 1. cap. de diuinis nomi. Non est, inquit, audendum aliquid dicere de Deo præter ea quæ nobis ex sacris eloquijs sunt expressa. Et August. lib. 10. de ciuitate Dei. cap. 23. liberis, inquit, verbis vtuntur philosophi: nec in rebus ad intelligendum difficillimis offensionem religiosorum aurium pertimescunt: nobis autem ad certam regulam loqui fas est: ne verborum licentia, etiam de rebus quæ his significantur, impiam gignat opin. Hæc Augustin. Et re vera qui concedunt esse deos (quod Summulis imbiberunt) non loquuntur catholice, vt docet Athanasius in symbolo. Nec potest illa propositio admittere hunc sensum (scilicet) quod sint tres personæ quarum quælibet est Deus.

Nota. 4.

Ex dictis sequitur hanc propositionem, omnis essentia diuina est pater, æquipollere huic, aliqua essentia diuina est pater & huic, hæc essentia diuina est pater: quia non est nisi vnica essentia. Et vniuersaliter in omnibus affirmatiuis vel negatiuis cuiuscunque prædicati idem est quod ly essentia distribuator, vel particulariter vel discrete supponat. Sequitur secundo, quod quanquam nomen nunquam distribuator nisi in termino pro significato immediato, nihilominus tales propositiones aliquando æquivalent in consequendo alijs in quibus distributio est extra terminum, & aliquando non. v. g. in affirmatiuis, quando prædicatum est nomen essentiale vel commune personale, æquivalent in consequendo, omnis essentia diuina est, essentia, & omnis res quæ est essentia diuina est essentia: similiter, omnis essentia diuina est persona, & omnis res quæ est essentia diuina est persona, sed si prædicatum sit nomen singulare personæ, non æquivalent, omnis essentia diuina & omnes res quæ est essentia diuina est pater est pater. In negatiuis vero vniuersaliter æquivalent ly essentia diuina, in consequendo vni de omni etiam si nullo signo modificetur. Æquivalent enim, aliqua essentia diuina non est pater, & nulla res quæ essentia diuina est pater. Et similiter si a parte prædicati ponatur terminus communis, essentialis, vel personalis. Sed aliud est de nominibus notionalibus, non enim æquivalent, essentia non generat, & nulla res quæ est essentia generat. Tertio sequitur (vt patet) quod istæ propositiones, omnis essentia diuina est pater, aliqua essentia diuina non est pater, non sunt eiusdem formæ cum istis, omnis homo est Petrus: homo non est Petrus quia non faciunt sensum de omni, sicut istæ.

Lectio tertia.

Per hæc ad quæstionem propositam respondetur affirmatiue, videlicet quod omnes leges oppositionum & syllogismorum tenent in diuinis, sicut in creaturis. Nec fas esset dicere articulos fidei non posse intelligi saluis legibus & principijs dialecticis. Vnde ad primum argumentum conceditur illas esse contradictorias, omnis essentia diuina est pater, aliqua essentia diuina non est pater. Et idem esset si subiectum vtriusque staret particulariter aut discrete: cum non sit nisi vnica simplicissima essentia. Et affirmatiua est vera & negatiua simpliciter falsa: nec potest facere aliquem sensum verum vt expositum est. Hæc vero, persona est pater, persona non est pater, non sunt contradi-

Notabil. 1.

Ad primū.

ctoria: sed sub contrariæ. Sicut istæ, homo non est Petrus, homo est Petrus: nam ly persona, supponit pro pluribus personis diuisim. De his vero, Deus est pater, Deus non est pater, statim dicemus.

Ad secundum negatur illam Notabil. 2.

consequentiam esse in darij, omnis essentia diuina est pater filius est essentia diuina: ergo filius est pater: nam maior non æquualet vni de omni: sed perinde est ac si acciperetur sine signo distributo. Quare licet subsumeres, filius, omnis essentia diuina est nihil valeret: nisi in altera illarum exprimeres, omnis res, quæ est essentia diuina: vt ly res, accipiat transcendenter: & pro persona & pro essentia. Et hoc est distribui in termino & extra terminum. Ex quo colligitur defectus huius paralogismi, filius non est pater, filius est essentia diuina ergo essentia diuina non est pater: in quo arguitur ex contradictorio conclusionis alterius & eadem minori inferendo contradictorium maioris. Arguitur enim virtualiter a non distributo ad distributum ex parte de ly essentia. Est enim regula, quam supra posuimus, quod quando in aliquo paralogismo arguitur ex puris particularibus, tunc arguendo ex vna præmissarum & contradictorio conclusionis ad alteram præmissam: arguitur a non distributo ad distributum. Et ita est hic. Nam in minori ly essentia, non distribuitur virtualiter & distribuit virtualiter in cõclusionem. Quia minor non æquualet huic, filius est omnis res quæ est essentia diuina: & in cõclusio æquualet huic, nulla res, quæ est essentia diuina est pater, vt supra dictum est. Quare optime sequitur filius non est pater, filius est essentia diuina: ergo aliqua res, quæ est essentia diuina non pater: vbi cauetur ab illo defectu. Et eodem defectu peccat hic paralogismus, nullus pater est filius, pater est essentia diuina ergo essentia diuina non est filius. Sed arguitur quod committitur hic defectus intrinsecus: nam maior non æquualet vni de omni: quia illa est vera, & hæc falsa, nulla res quæ est pater est filius. Respondetur satis esse, quod minor æquualet vni de omni: huic, scilicet, omnis res quæ est pater, est essentia diuina. Et ideo optime inferitur, aliqua res, quæ est essentia diuina non est filius.

At vero hic optimus syllogis Nota. 3.

mus est, omnis essentia diuina est persona, filius est essentia diuina: ergo filius est persona: quia maior inferit vnam de omni, scilicet, omnis res quæ est essentia diuina est persona, si ly persona, absoluitur a numero: nam alias non sequitur, omnis essentia diuina est persona: binarius patris & filij est persona. Sed obiter adnotandum est hic, quod in his terminis non licet arguere a confusa ad determinatam respectu vnus extremitatis in ordine ad aliam: quæquam nulla sit confusa ex parte medij: quod diximus non esse defectum in terminis creaturarum: vt non sequitur, omnis essentia diuina, est persona omnis persona est. b. essentia: ergo omnis persona est. b. persona. Et eadem ratione in baroco non sequitur omnis essentia diuina est persona, a. persona non est persona, ergo. a. persona non est essentia, vbi arguitur ex eadem maiori & contradictoria conclusionis ad contradictoriam minoris: ac proinde defectus, qui in barbara erat extrinsecus, in haroco efficitur intrinsecus. Quare, eadem ratione est defectus peculiaris in diuinis, quod medium personale in præmissa negatiua distributum in ordine ad extremitatem stantem confuse, in altera præ-

missa stet confusa quando extrēmitas affirmatiuæ est nomen essentialē.

Nota. 4.
Ad terciū.

Per eandem doctrinam ad

tertijum argumentum negatur illum esse syllogismum expofitorium, scilicet, hæc essentia diuina est pater, hæc essentia diuina est filius, ergo filius est pater: quia medium nullibi singularizatur complete cum nõ æqui ualeat huic omnis res quæ est hæc essentia, est pater. Et ideo arguitur ex puris particularibus. Vbi notandum est quod ly essentia, in abstracto, vt docet S. Tho. 1. dif. quest. 1. art. 2. habet aliquid nominis singularis: vt puta quod accipitur & supponit pro vna sola re: videlicet pro essentia, & ideo non prædicatur in plurali, scilicet essentia, nec refert ipsum distribui, aut non distribui, vt visum est. Sed tamen habet similitudinem termini communis in hoc, quod prædicatur de pluribus personis diuisim quantumcunque singularizatur. Sed iste esset syllogismus expofitorius, sicut ly pater. Aliqui Summulistæ respondent, quod per ly hæc essentia, possumus demonstrare personam patris: & tunc concedunt quod hæc essentia non est filius: quia pater non est filius. Sed certe hoc est falsum: nam in primis per ly, hæc essentia forte non possumus proprie demonstrare personam: quia nõ supponit pro illa. Et secundo quicquid demonstratur per ly hæc essentia, verum est dicere, hæc essentia est pater & filius, & spiritus sanctus, quanquam solum patrem demonstrat: quia non est nisi vnica essentia. Sicut e converso hæc est vera, hic pater non est filius, quicquid demonstratur per ly hic pater, etiam si demonstratur essentia, quia non est nisi vnicus pater. Et hoc est quod intelligit Anselmus per illam regulam. In diuinis omnia sunt vnium, vbi non est relatiuum oppositio, scilicet, quod hæc est vera, hic pater non est filius. Sed hæc est falsa, hæc essentia non est filius, quicquid demonstratur: quia ly pater, est relatiuum, ly essentia est nomen absolutum. Hic tamen syllogismus bonus est, hæc res, quæ est essentia diuina est pater: & hæc res quæ est essentia diuina est filius: ergo pater est filius, vtrobique demonstrando eandem personam. Et si demonstratur vtrobique pater, minor est falsa, quia perinde est ac si ly pater acciperetur pro medio. Et si vtrobique demonstratur filius, maior est falsa. Quæ admodum hic est optimus, hæc persona est pater, & hæc persona est filius: ergo filius est pater: nam sub termino personali eodem modo subsumitur, sicut in terminis creaturarum: atque adeo syllogismus in terminis personalibus, in diuinis est eiusdem formæ cum terminis creaturarum.

Argum. 1.

Contra hæc autem quæ dicta

sunt arguitur. Ex his præmissis, omnis essentia diuina est pater, filius est essentia diuina, optime sequitur: ergo filius est res, quæ est pater & eadem conclusio sequitur ex his, hæc essentia diuina est pater, hæc essentia diuina est filius: ergo in neutro syllogismo committitur defectus intrinsecus ex puris particularibus: postquam inferunt aliquam conclusionem. Ad hoc, conceditur illam conclusionem inferri ex illis præmissis, Quod autem nos diximus esse inhabiles: intelligimus, ad inferendam conclusionem ex solis extrēmitatibus

compositam, scilicet: filius est pater. Illa tamen conclusio, filius est res quæ est pater, non sequitur syllogistice ex illis præmissis, sed inferitur ex sola minori. Sequitur enim materialiter, filius est essentia diuina: ergo filius est res, quæ est pater.

Lectio quarta.

Altera quæstio est in diuinis

Nota. 1.
Terminis notionalibus.

de terminis notionalibus, an prædicentur de ly essentia diuina in abstracto. Termini notionales, vt diximus sunt generans, genitus, &c. Qui significant actus notionales. Et specialis difficultas est de hac essentia generat. Et primum omnium supponendum est, illam esse simpliciter, & sine distinctione falsum: quia simpliciter est damnata aduersus abbatem Ioachim cap. damnatus de summa Tri. & fid. cath. Ratio tamen eius falsitatis re vera est, quam supra diximus: quia generare est actus notionalis proprius patris, quo scilicet distinguitur à filio. Et quia ly essentia, non potest supponere pro patre, fit vt illa sit falsa, essentia generat, & illa sit catholica, pater generat. At vero moderni Summulistæ concedentes q ly essentia, supponit etiam pro patre, dicunt illam propositionem esse falsam: quia dicunt facere hunc sensum, essentia est essentia generans: vbi actus generandi denotatur conuenire essentia ratione essentia. Et hoc etiam est verum, videlicet, q ly generat, appellat supra ly essentia: non quidem vt ipsi putant q illa essentia generat, subordinetur in significando huic, essentia est essentia generans, vbi ly essentia, exprimitur à parte prædicati: imo subordinatur vni mentali sicut iacet in voce de duabus notitijs, scilicet essentia generat. Sed tamen illud prædicatum quia est, verbum adiectiuum, applicat suum formale ad significatum immediatum de ly essentia. Quod si dicas hoc esse contra regulas appellationis: quia prædicatum nunquam appellet supra formale subiecti, vt patet in hac, monachus est albus: Ad hoc dicimus duo: primum, vt diximus in de appel. quod consulendæ sunt aures. Aliquando enim illa accipitur loco huius, hic est monachus albus. Et secundo dicimus quod in diuinis alia ratio est: nam significatum per se de ly, essentia, non est nisi sola essentia. Et ideo, quanquam prædicatum non appellare supra formale subiecti, saltem debet appellare supra significatum proprium, & per se illius, quale est essentia. Vnde, in hoc paralogismo, quo decipiebatur Abbas Ioachim, pater generat, pater est essentia ergo essentia generat, variatur appellatio: non quod arguitur in quatuor terminis, vt dicunt moderni, sed quod ly generat, diuersimode appellat supra subiectum maioris, & conclusionis. At vero maior illa, pater generat, nullo modo est distinguenda, videlicet quod si accipiatur pro significato immediato est vera: & si pro mediato falsa: quia non potest facere sensum falsum, cum ly pater, non supponat, pro essentia. Posset quis forsitan assignare defectum intrinsecum huic paralogismo, pater generat, pater est essentia diuina, ergo essentia diuina generat: quia maior non æquiualeat huic de omni, omnis res quæ est pater generat. Sed tamen iste defectus non satisfacit: quia ly pater, in diuinis terminis est singularissimus, sicut Petrus. Quare in terminis personalibus non est necesse addere omnis res quæ. Sed si illa maior non æquiualeat vni de omni: est propter variationem appellationis. Quare bene æquiualeat huic: omnis res quæ est pater generans, vbi seruatur eadem appellatio. Vnde, melius est dicere, quod defectus paralogismi superioris est extrinsecus

trinsecus propter variationem appellationis. Vnde bene sequitur, pater generat, pater est essentia diuina: ergo essentia diuina est pater qui generat, vbi medium in trat conclusionem ad seruandam eandem appellationem. Eodem defectu appellationis peccat hic paralogismus, essentia diuina non generat, pater est essentia diuina: ergo pater non generat. Sed concludendum est ergo pater non est essentia generans.

Sed dubitat de veritate istius,

essentia est generans. Moderni distinguunt illam, videlicet quod si ly generans accipitur adiectiue, illa est falsa nam tantum valet, sicut essentia est essentia generans. Si vero ly generans, accipiat substantiue, illa est vera: quia æquiualethuic, essentia est res generans. Sed re vera non est distinguenda, imo simpliciter est falsa. Nam cum ly generans, sit participium verbi, generat, sicut verbum est adiectiuum ita & in rigore participium est adiectiuum: si per se ponatur. Vnde in dicto capit. damnatus absolute, & sine distinctione reprobatur illa de participio: vbi habetur quod essentia nec est generans nec genita. Et Sanct. Thom. 1. par. quæst. 39. artic. 5. ad quintum argumentum expresse dicit, quod non possumus dicere quod essentia est generans, sed quod essentia est res generans: exprimendo illud substantiuum transcendens a parte prædicati. Quare, concedendum est quod essentia est res generans, & res non generans: quia est pater generans, & filius non generans: & eadem ratione est res genita & res non genita: non tamen essentia est genita, & non genita. Quo fit vt istæ sint contradictoria: essentia generat, essentia non generat: hæc vero sunt subcontraria, persona generat, persona non generat.

At dubium est de his, Deus

generat Deus non generat, sint se contradictoria. Et videtur quod non. Nam nomen, Deus, significat essentiam in concreto. Et ideo ex modo suæ significationis supponit diuisim pro singularibus personis. Vnde videtur, quod idem sit de ly Deus, & de ly persona: vt videlicet dictæ propositiones sint subcontrariae, & affirmatiua reddatur vera pro patre, & negatiua pro filio. Hic primum omnium supponendum est, quod affirmatiua indubie est vera & de fide, sine aliqua distinctione: iuxta illud symboli, Deum de Deo. Item nullus Theologi nomine dignus concedit negatiuam: quia cum non sit nisi vnus Deus, si Deus non generat, nullus Deus generaret. Sed tamen dicunt multi quod illæ propositiones in rigore sunt subcontrariae, & negatiua in rigore esset concedenda, demonstrando personam filij: non tamen conceditur propter periculum. Quia fides catholica tenet, vnum esse Deum: & tamen concedendo quod Deus generat & Deus non generat, generaret scrupulum, duos esse Deos. At vero Sanct. Thom. qui in propositiones scrupulosas nititur, vt catholicus in proprio modo loquendi ostendit, vt falsas notat, 1. part. quæst. 39. arti. 4. ad tertium. pulchram differentiam inter hoc nomen, Deus, & nomen homo, in creaturis: quod ly homo, cum significet naturam, quæ seclusa operatione intellectus non est vna in pluribus suppositis, sed alia & alia, fit vt ex modo suæ significationis supponat immediate pro supposito: vt homo disputat, nisi ratione prædicati abstrahatur ab hoc & ab illo: vt homo est species. Sed ly Deus, quia significat naturam quæ realiter est in pluribus suppositis, fit e contrario, vt ratione suæ significationis supponat pro habente deitatem in communi, id est, pro Deo, vt abstrahatur ab hac & ab illa persona, nisi ratione prædicati tra-

hatur ad supponendam pro singulari supposito: vt Exodi. 15. Deus meus & glorificabo eum, supponit pro eo abstrahendo a singularibus personis: sicut in his, Deus est vnus, Deus est creator, &c. Sed in hac, Deus generat, trahitur ad supponendam pro parte, ratione prædicati: sicut in hac Deus est genitos, trahitur ad supponendam pro filio. Ex quo sequitur quod istæ sunt contradictoriae, Deus generat, Deus non generat, quia in affirmatiua ly Deus, supponit pro patre: sed in negatiua non supponit pro singulari persona: quia non generare non conuenit singulari personæ: quare supponit ly Deus in negatiua pro Deo, vt dicitur de omnibus tribus personis. Vnde illa negatiua æquiualethuic, nullus Deus generat: more aliorum terminorum singularium quibus nihil refert, præponi aut postponi negationem. Et idem est dicendum de istis: Deus est pater, Deus non est pater, Deus creat, Deus non creat, & de alijs similibus. Sed tamē quia nomen, persona, ex sua significatione supponit pro singularibus personis, non est idem de illis, persona generat, persona non generat, imo sunt subcontrariae. Hæc fateor Summulistarum terminos ex illis: sed dicta sunt, vt modus contradicendi in diuinis plene traderetur. Quo fit vt sicut hæc est falsa, hæc essentia non est pater quicquid demonstratur, ita hæc est falsa, hic Deus non est pater, etiam si monstratur filius.

Nec tamē aspernēdus est de-

fectus quem antiqui assignabant huiusmodi paralogismis, omnis essentia diuina est pater, filius est essentia diuina, ergo filius est pater: pater generat: pater est essentia diuina, ergo essentia diuina generat. Dicebant enim committi fallaciam accidentis. Pro quo notandum, vt refert Sanct. Thomas tract. de fallacijs, quod quædam sunt eadem re, & ratione: vt vestis & indumentum. Et tunc quicquid prædicatur de vno, prædicatur de alio (vt sic pluraliter loquamur de eodem.) Quædam vero sunt quorum ratio, seu definitio vnius non est ratio alterius, quamquam sint eadem res & illa dicuntur esse vnum per accidens. Et isto modo differant essentia & persona: non quod illis sit aliquid verum accidentis: sed quod ratioe persona differat ab essentia, eo quod essentia est communis tribus, & nulla persona est communis tribus. In his quando aliquid conuenit vni, non secundum rationem, quæ distinguitur ab altero, pariter conuenit alteri. Optimè enim sequitur, essentia est substantia, pater est essentia: ergo pater est substantia. Sed quando aliquid conuenit vni secundum aliam rationem, non sequitur quod conueniat alteri. Et quia pater differt ratione ab essentia, non sequitur, omnis essentia diuina est pater, filius est essentia diuina, ergo filius est pater, quia committitur fallacia accidentis. Non enim ex eo quod pater & filius prædicentur de essentia identice, sequitur quod formaliter prædicentur de seipsis. Et eadem ratione non sequitur, pater generat, pater est essentia, ergo essentia generat. Sed concludendum est in sensu identico, filius est res quæ est pater, & pater qui est essentia generat. Non est inquam aspernendus hic defectus. Quia bonum est pluribus medijs & rebus in se abundare: eo vel maximè, quod in diuersis scholis diuersa placent.

Ex omnibus dictis colligitur:

Notabi. 5. primo hanc esse falsam, essentia diuina differt a patre, quia tertia exponens est simpliciter falsa, scilicet essentia diuina non est pater. Nec sequitur, filius differt a patre, filius

Notabi. 2.

Notabi. 3.

Notabi. 4.

Notabi. 5.

Libertus quintus.

filii est essentia diuina, ergo essentia diuina differt à patre: nam arguitur à non distributo ad distributum, ex parte de ly essentia, quæ in conclusione æquualet vni de omni. Nec aliquo modo est concedendum, essentia in diuina est differens à patre quia ly differens, in rigore accipitur adiectiue. Sed solum conceditur quod essentia est persona differens à patre. Sequitur secundo hanc esse falsam, pater est non pater. Nec potest habere aliquem sensum verum: sicut nec illa, pater est filius. Sed hæc est vera, filius est non pater: sicut hæc, filius non est pater. Sed dubium est an sit concedenda hæc, essentia est non pater. Et videtur quod sic: quia est res, quæ est non pater: vt puta, filius: sed quod sic falsa arguitur. Nā sequitur bene, essentia est non pater, ergo essentia non est pater (ab affirmatiua ad negatiua) consequens est falsum ergo antecedens. Credo melius est illam vel distinguere, vel negare. Illa tamen simpliciter est vera, essentia est res quæ est non pater: si tamen quis aliam concedat, debet illam concedere in hoc sensu. Et tunc non sequitur ab affirmatiua ad negatiua: nec sequitur essentia est non pater (puta res quæ est non pater) pater est essentia, ergo pater est non pater. Sicut non sequeretur si loco de ly non pater, ponas filius. Et ex hoc secundo corollario, sequitur tertio, hanc exclusiuam esse veram, tantum pater, est pater.

Argum. 1.

Sed his omnibus non obstantibus arguitur alia via ad probandum illam, pater est filius: sequitur bene.

Quæcunque sunt eadem vni tertio, sunt eadem inter se, pater & filius sunt eadem vni tertio essentialiter, & in conclusione denotatur, quod sint idem realiter, quod idem est quod personaliter: sed concludendum est, ergo pater & filius sunt idem essentialiter inter se, quæ conclusio est vera. Sed tunc replicatur. Bene sequitur, quæcunque sunt eadem realiter vni tertio, sunt eadem realiter inter se, pater & filius sunt idem realiter vni tertio, ergo sunt idem inter se: & si sunt idem realiter, ergo hæc est vera, pater est filius. Et ideo alij aliter respondent videlicet, quod illa consequentia non valet, nisi quando maior æquualet vni de omni: vt videlicet faciunt hunc sensum, quæcunque sunt eadem vni tertio, & cuiusque quod identificatur cum illo tertio, sunt eadem inter se. Et si maior accipitur in illo sensu, & minor in eodem sensu: tunc consequentia est bona, sed minor est falsa: nam licet pater & filius sunt eadem vni tertio, puta essentia, non tamen sunt eadem cuiusque quod identificatur cum illo tertio: quia non sunt eadem cuiusque personæ. Et hanc solutionem sub alijs verbis insinuat Capreolus. 1. dist. 2. quæst. 3. vbi dicit, sciendum est, quod quando aliqua extrema sic identificatur alicui tertio, quod nullum extremorum identificatur sibi illud ad quæ: tunc medium pluribus identificatur quam extrema, tunc non oportet quod extrema

identificata in tali medio, identificentur inter se: vt pater et admissio illo homine vniuersali Platonicæ: cui quæquam Petrus & Paulus essent idem, non tamen essent idem inter se. Sed tamen hæc solutio quodam modo videtur petere principium. Et ideo aliter respondetur, quod si conclusio illius syllogismi posset facere sensum quem facit minor in antecedente, certè bona esset consequentia, & conclusio esset vera: nam esset sensus quod pater & filius essent inter se idem essentialiter: vel etiam idem realiter: vt ly realiter, accipiat transcendentaliter, vt se extendat ad personaliter: nam in illo sensu minor erat vera. Sed tamen in rigore propter relationem intrinsicam quæ denotatur in illo verbo, inter se, non audent Theologi concedere illam conclusionem, pater & filius sunt idem inter se, quia perinde valet in rigore ac si diceret, pater est filius, quæ simpliciter est falsa. Vnde Sanctus Thomas. 1. par. q. 28. artic. 3. simpliciter negat illam consequentiam, & dicit, quod illa habet vniuersaliter verum: quando aliqua sunt eadem vni tertio re & ratione. Et si maior accipitur in hoc sensu & minor in eodem, tunc minor est falsa: nam pater, & filius licet sint idem re cum essentia, tamen differunt ratione ab illa: & sic non sequitur quod inter se sint idem. Sicut Aristote. 3. Physico. text. 21. concedit quod actio & passio sunt eadem realiter motui, tamen quia differunt ratione ab illo, differunt inter se realiter, hoc saltem modo realiter: vt hæc sit falsa actio est passio: sed solum est concedendum, actio est res quæ est passio: sicut in diuinis hæc est falsa, pater est filius: sed hæc est vera, pater est res quæ est filius. Itaque cum sola distinctione rationis extremorum ab vno tertio stat aliqualis distinctio realis inter se. Nec ex hoc sequitur (vt aliqui putant) quod in creatoris est omnimoda similitudo diuinorum, quia actio & passio non distinguuntur personaliter tanquam duo supposita, sicut personæ diuine.

Caput tertium.

EST tandem quære. Notabi. 1.

re in hoc vltimo capit. an principia, & leges syllogismorum vsque ad syllogismos exponibilia extendantur. Et videtur quod non. Sequitur namque formaliter, tantum homo est animal, tantum risibile est homo, ergo, tantum risibile est animal, vbi tamen arguitur ex puris particularibus, cum ly homo, nullibi distribuatur complete. Item formaliter sequitur, tantum homo non est animal, tantum homo non est risibile, ergo risibile, est animal: vbi arguitur ex puris negatiuis: & præmissa existens existente negatiua, conclusio est affirmatiua contra duo principia supra posita. Item formaliter sequitur, tantum homo non est animal, tantum risibile est homo non est, ergo non tantum risibile non est animal: vbi tamen præmissis existentibus particularibus conclusio est vniuersalis: ergo leges syllogismorum non tenent in exponibilibus. In contrarium est, quod illa principia sunt necessaria: ergo tenent in vniuersum.

Circa hanc questionem notā Notabi. 1. Regula. 1.

dum est, quod cum propositiones exponibiles plures includant categoricas omnium exponentium, habenda est ratio. Et ideo sit prima regula. Quando conclusio est exponibilis copulatiuae necesse est ad bonitatem syllogismi, aut conuertibilem conclusionis, aut vtrunque exponentem inferri ex præmissis dicti syllogismi. Si vero

vero est exponibilis disjunctiua, satis est alteram exponentem ex dictis praemissis inferri, vt tota exponibilis inferatur. Regula est manifesta eo qd a parte copulatiua ad totam, consequentia non est formalis, sed a parte disjunctiua ad totam, consequentia est optima. Secunda, Quando praemissae alterius syllogismi sunt exponibiles disjunctiuae, necesse est, aut conuertibiles earum, aut vtraque exponentem inferre conclusionem dicti syllogismi: quando vero exponibiles exponuntur copulatiuae, satis est qd ex vna exponente vnus, & alia alterius inferatur conclusio. Haec regula ex eodem fundamento colligitur. Nam licet conclusio inferatur ex vna parte disjunctiuae, non sequitur quod inferatur ex tota: quia potest antecedens verificari pro alia parte disjunctiuae: eadem conclusione existente falsa. Sed tamen si aliqua pars copulatiua infert conclusionem, tota copulatiua infert illam. Nam casu quo altera pars copulatiua non potest esse vera sine coelusione, a fortiori nec tota copulatiua erit vera. Et proportionabiliter loquendum est: quando altera praemissarum est exponibilis, & altera simplex categorica. Tertia regula, defectus syllogismorum exponibilium dignoscuntur, reducendo illos ad suas conuertibiles simplices categoricas, vel considerando seorsum exponentes, in quarum virtute tenent. Reuocandum est tandem in memoriam ex capit. de conuersionibus: quae nam propositiones sint virtualiter affirmatiuae, quae ve negatiuae: item ex opusculo exponibilium considerandum est quomodo termini cuiuscunque exponibilis supponant. Nec opus est syllogismum expositorium formaliter constitui in aliquo. 19. modorum: sed satis est qd formaliter vel virtualiter habeat omnes condiciones supra constitutas.

gamentam pariter conceditur illam consequentiam esse syllogisticam. Et negator argumentari ex puris negatiuis: nam illae exponibiles tertij generis virtualiter sunt affirmatiuae: cum inferant affirmatiuam. Et ideo ex secundis exponentibus sequitur illa conclusio in darapti, scilicet omne non homo est animal, omne non homo est risibile, ergo risibile est animal. Eodem modo ad tertium conceditur illam consequentiam esse sophisticam. Nam quanquam formaliter minor appareat particularis, & conclusio vniuersalis, tenet tamen syllogismus virtute huius, homo non est animal (quae est prima exponens maioris) omne non risibile omnis homo est (quae est secunda minoris) ergo aliquod non risibile non est animal (quae est secunda conclusio) quae quidem conclusio exponitur disjunctiuae.

Per hanc artem poterit qui-

cunque gratia exercitij plura adhuc exempla multiplicare, verbi gratia. Non sequitur, tantum substantia non est creatura, omnis homo est substantia, ergo nullus homo est creatura: quia si consideres illationem virtute primae exponentis maioris, medium nullibi distribuitur. Si vero illam consideres in virtute secundae exponentis, tunc arguitur a non distributo ad distributum ex parte maioris extremitatis. Quare optime sequitur, tantum substantia creatura non est, omnis homo substantia, ergo nullus homo est creatura: nam ex secunda exponente & eadem minori, sequitur illa conclusio, scilicet, omne non substantia omnis creatura est, omnis homo est substantia, ergo nullus homo est creatura: quia maior infert hanc, nulla substantia est creatura: quae cum eadem minori, infert eandem conclusionem in celarent.

Notabi. 4.

Notabi. 3.

Ad quaestionem igitur pro-

positam respondetur affirmatiue. In quibuscunque namque propositionibus tenent leges positae syllogismorum. Vnde ad primum argumentum conceditur illam consequentiam esse formalem syllogismum. Nec arguitur ex puris particularibus: vt patet in syllogismo, in cuius virtute tenent, scilicet, omnis homo est risibilis, omne animal est homo, ergo omne animal est risibile, cuius maior est conuertens minoris alterius: & minor conuertens maioris: & conclusio conuertens conclusionis. Tenet quoque dictus syllogismus: quia ex prima exponente maioris, & conuertente minoris, sequitur in disjunctis prima exponens coelusionis, scilicet, homo est animal, omnis homo est risibilis, ergo risibile est animal. Et ex secunda exponente maioris, & secunda minoris, sequitur secunda conclusio: scilicet, nihil non homo est animal, nihil non risibile est homo, ergo nihil non risibile est animal: vt supra dictum est inter subsumendum sub termino infinito. Quinimo, si ipsum syllogismum, vt iacet in exponibilibus, consideres, non arguitur ex puris particularibus, cum medium in minori complete distribuitur, & extremitas eodem modo supponat in conclusione: sicut in praemissis. Hic vero non est bonus syllogismus, omnis homo est animal tantum risibile est homo, ergo tantum risibile est animal: arguitur enim ex parte maioris extremitatis a non distributo ad distributum. Et quanquam ex maiori & conuertente minoris sequatur prima exponens conclusionis in darapti, scilicet omnis homo est animal, omnis homo est risibilis, ergo risibile est animal: non tamen sufficit ad bonitatem syllogismi: quia conclusio est copulatiua, & secunda exponens non inferatur ex illis praemissis. Ad secundum ar-

Contra haec autem quae dicta

sunt arguitur primo. Sequeretur ex dictis hanc consequentiam esse bonam in barbara, tantum ens possibiliter est creatura, tantum Deus necessario est ens, ergo tantum Deus possibiliter est creatura: postquam similis syllogismus in propositionibus de inesse dictus est esse formalis: & tamen praemissae sunt verae, & conclusio falsa: ergo illa dispositio non tenet vniuersaliter. Respondetur negando hunc syllogismum esse bonum. Nec est eadem ratio sicut in illis de inesse. Nam medium vbi non distribuitur, pro pluribus accipitur, quam vbi distribuitur, vt sit manifestum arguendo ex conuertibilibus praemissarum omne ens, quod necessario est ens possibiliter est Deus, quae est conuertens minoris: omnis creatura possibiliter est ens, quae est conuertens maioris: ergo omnis creatura possibiliter est Deus, quae est conuertens conclusionis. Nec sequitur, tantum creans necessarium est ens, tantum Deus possibiliter est creans, ergo tantum Deus possibiliter est ens (accipiendo necessarium simpliciter, vt tantum Deus sit necessarius) arguitur enim ex parte maioris extremitatis a minus ad magis restrictum cum distributione: vt patet in syllogismo ex conuertentibus, in cuius virtute hic tenet, scilicet, omne creans possibiliter est Deus (quae est conuertens minoris) omne ens quod necessario est ens, possibiliter est creans (quae est conuertens maioris) ergo omne ens possibiliter est Deus, quae est conuertens conclusionis.

Argum. 1.

Secundo arguitur formaliter

sequitur in secunda figura: tantum animal est homo, tantum

Argum. 2.

Liber quintus.

tantum equus non est homo, ergo non tantum equus est animal: & tamen inferendo primam exponentem conclusionis negatiuam, ex primis exponentibus præmissarum, arguitur à non distributo ad distributum ex parte maioris extremitatis: & inferendo secundam affirmatiuam ex exponentibus præmissarum affirmatiuis, arguitur ex puris particularibus particularitate medijs. scilicet animal est homo, & omne non equus est homo, ergo aliquid non equus est animal. Hic notato, quod in secunda & tertia figura possunt formari optimi syllogismi, quorum illatio teneat in virtute secundarum exponentium. Unde, ad argumentum responderetur, illum esse bonum syllogismum, cuius secunda pars infertur ex secundis exponentibus præmissarum: hoc modo, nihil non animal est homo, omne non equus est homo, ergo nullus non equus est non animal, in cæsare. Et cum constantia subiecti (quæ sequitur ex eadem minori) infertur, omne non equus est animal, à negatiua ad affirmatiuam: ex qua rursus infertur, aliquod non equus est animal, quæ est secunda exponens dictæ conclusionis. Eadem ratione & formaliter sequitur in tertia figura, tantum animal est homo, tantum animal non est equus, ergo equus non est homo: licet videtur argumentum ex puris particularibus. Nam ex secundis exponentibus præmissarum, sequitur illa conclusio in selapton: scilicet, nullum non animal est homo, omne non animal est equus, ergo equus non est homo.

Argum. 3.

Tertio principaliter argui-

tur non sequitur, omne animal præter hominem est irrationale, omnis homo est animal, ergo omnis homo præter hominem est irrationalis: & tamen arguitur in barbara, ergo barbara non tenet in exponibilibus. Quod si dicas medium pro pluribus accipi in minore, ubi non distribuitur, quod in maiori, ut patet arguendo ex primis exponentibus, omne animal non homo est irrationale, omnis homo est animal. & c. ad minus, subsumendo cum eadem restrictione, omnis equus est animal non homo, sequeretur, omnis equus præter equum est irrationalis: quod est falsum. Hic adnotandum, quod in exceptiuis potest fieri subsumptio: aut sub termino à quo fit exceptio, qui distribuitur in prima exponente: aut sub parte extra capta, quæ distribuitur in secunda & tertia: aut sub prædicato, quod distribuitur in tertia. At vero quando subsumitur sub termino à quo fit exceptio, vel restringendum est medium in minori, sicut in prima exponente maioris, ut dictum est modo in solutione argumenti: aut distribuendum est simpliciter in minori. Est tamen differentia, quod quando distribuitur in minori sine restrictione, infertur exceptiua eiusdem generis cum maiori. Ut optimè sequitur, omne animal præter hominem est irrationale, omne album omne animal est, ergo omne album præter hominem est irrationale. At quando medium in minori non distribuitur, sed restringitur: non sequitur exceptiua: sed præiactis. Ut omne animal præter hominem est irrationale, omnis equus est animal non homo, ergo omnis equus est irrationalis.

Licitum est etiam subsume-

re sub parte extra capta, ad inferendum affirmatiuè & negatiuè: quia distribuitur in secunda exponenti affirmatiua, & in tertia negatiua. Quare optimè sequitur, omne corpus præter animal est insensibile, omnis homo est animal, ergo omnis homo est corpus: quia ex se

cunda parte maioris. scilicet omne animal est corpus, cum eadem minori, sequitur illa conclusio in barbara. Et ex eisdem præmissis sequitur, nullus homo est insensibilis: quia ex tertia exponente maioris. scilicet, nullum animal est insensibile, cum eadem minori, sequitur illa conclusio in celarent. Non tamen ex eisdem præmissis concluditur exceptiua, omne corpus præter hominem est insensibile: quia ex parte subiectorum primorum exponentium argueretur ab inferiori ad suum superius cum distributione: nam ly corpus, quod non est animal, inferius est ad ly corpus, quod non est homo.

Ultimo tandè arguitur: opti- Argum. 4.

mè sequitur in cæsare, omne corpus præter animal est insensibile, omne coloratum præter album non est insensibile, ergo nullum album est animal. Et tamen extremitates illæ conclusionis non sunt totalia extrema in præmissis: ergo illa conditio non requiritur in exponibilibus. Responderetur, quod hic syllogismus est bonus, quia illa conclusio infertur in cæsare ex tertijs exponentibus præmissarum: scilicet, nullum animal est insensibile, omne album est insensibile, ergo nullum album est animal. Et eadem ratione sequitur formaliter, omne animal præter hominem est irrationale, omne coloratum præter hominem non est album, ergo album non est irrationale: quanquam medium. scilicet ly hominem, nullibi sit totale extremum: quia illa conclusio sequitur ex tertijs exponentibus præmissarum in selapton.

Circa subsumptionè sub ter-

minis reduplicatiuæ nulla est specialis difficultas. Nempe sub termino præcedente dictionem reduplicatiuam eodem modo licet subsumere, sicut in simplicibus categoricis. Ut formaliter sequitur: omnis homo in quantum rationalis est risibilis, omne album est homo, ergo omne album in quantum rationale, est risibile. At sub termino sequente dictionem reduplicatiuam non licet subsumere: nam virtualiter subumeretur sub termino antecedentis & consequentis conditionalis & causalis. Ut non sequitur, omnis homo in quantum rationalis est risibilis, omne album est rationale, ergo omnis homo in quantum album est risibilis. Prædicatum autem reduplicatiuæ, cum in nulla exponentium distribuatur, non potest esse medium syllogismi, nisi in alia præmissa distribuatur: ut ex his præmissis, animal est equus, omnis homo in quantum rationalis est animal, nulla sequitur conclusio. Si autem medium distribuatur in maiori, optimè sequeretur, omne animal est equus, omnis homo in quantum rationalis est animal, ergo omnis homo est equus, virtute primæ exponentis minoris. Item sequeretur, omne rationale est equus virtute tertiæ.

Circa exponibiles de, incipit

& de differt, & circa alia genera exponibilium, nihil speciale operæpretium est hic adnotare, præter illa quæ superius dicta sunt. Et hæc de syllogismis.

Si quæ sunt in his quinque libris errata, in calce opusculi obligationum ad verum exemplar correctæ sunt.

FINIS LIBRI QVINTI.

DE INSO-

DE INSOLV BILIBVS.

SED propter sophistarum importunitatem necessarium duximus, & de insolubilibus propositionibus tantillum dicere. *Propositio insolubilis* (quæm Græci *dilemma* vocant) est illa vt nomen præfert, quæ vtrunque capit aduersarium: vt ego mentior. *Propositio insolubilis multæ sunt species.* Vnde *propositio se falsificans* est illa, ad cuius veritatem consequitur, vt sit falsa, vt hæc est falsa, quæ se demonstrat. *Propositio se impossibilans* est illa, ad cuius impossibilitatem consequitur, vt sit impossibilis, vt hæc est impossibilis. *Propositio destruens suam necessitatē* est illa, ad cuius necessitatem consequitur, vt non sit necessaria: vt hæc non est necessaria. *Propositio destruens suam contingētiam* est illa, ad cuius contingētiam consequitur, vt nō sit contingens: vt hæc non est contingens. Atque adeo multæ sunt aliæ id genus reflexiæ propositiones. Quo fit, vt in insolubilibus, nec repugnet duas contradictorias esse simul falsas vt sunt illæ, hæc est falsa, hæc non est falsa (vtrouque pronome demonstrante affirmatiuam, nec proinde repugnet in bona consequentia antecedens esse verum & consequens falsum, vt est in illa, hoc consequens est falsum: ergo hoc consequens est falsum) vtrouque pro nomine demonstrante consequens.

Lectio prima.

Propositiones insolubiles, e-
tiam inter antiquos Sophistas fuerunt in vsu, quas Cicero libro quarto. *Acade. quæstionum*, inextricabiles appellat, & alio nomine dicuntur reflexiæ. Et apud Græcos *propositio insolubilis* dicitur *dilemma*, id est argumentum cornutum, quod vtrouque cornu capit aduersarium. Et est exemplum Ciceronis, vt si tu pronuncies hanc propositionem, ego mentior quæ tantum valet sicut, falsum dico: tunc vtrouque modo vincam te: nam vel mentiris, vel non mentiris. Si das primum: ergo profers verum cum asserbas te mentiri, & per consequens non mentiris. Si vero das secundum. scilicet non mentiris: ergo profers falsum cum asserbas te mentiri & per consequens mentiris. Hæc ergo ratione dicebatur hæc *propositio insolubilis*, quia non poterat solui. Sed moderni, præter rei dignitatem, dilatauerunt istam materiam: in qua tamen re vera, parum est utilitatis, & ideo nos eam breuiter transcurramus.

Quatuor species propositio-

Notabi. 2.

nis insolubilis explicantur in textu: quibus plures addunt *Summalistæ*. Nec sunt contenti Sophistæ huius temporis, tantum immorari in insolubilibus, sed definitiones ipsas insolubilium in intelligibiles constituunt. Dicunt enim *propositionem se falsificantem* esse illam, quæ ex eius, ita esse, vel ex ita non esse cum vero vel veris, sequitur ipsam esse falsam, & nescio quas alias tricas inculcant. Sed tamen definitio, vt sepius admo- nuimus, debet esse & breuis & lucida, quales sunt definitiones in textu. Illæ tamen sano modo intelligendæ & explicandæ sunt. Hæc ergo *propositio*, hæc est falsa, quæ se demonstrat, se falsificat, nam ad veritatem illius consequitur vt sit falsa. Sequitur enim bene, hæc est vera, ergo ita est sicut per illam significatur: & significat se esse falsam, ergo ita est. Quare si cum eadem significatione, quam modo habet, significare etiam subdistinguitur Deum esse: illa non se falsificat simpliciter, sed solum secundum primam significationem. Eadem ratione hæc omnis *propositio se falsificat*, falsificat se. Et hæc patet aliqua *propositio est falsa*, ipsa sola existente, se falsificat.

¶ Nam sequitur bene, illa est vera: ergo ita est sicut per illam significatur, sed per illam significatur aliquam *propositionem esse falsam* ergo aliqua est falsa. Et nulla est in mundo nisi illa: ergo illa est falsa. Vbi ex veritate alijs, adiunctis alijs veris *propositionibus*, sequitur illam esse falsam. ¶ Sed contra. Illa *propositio* existente, nulla est alia *propositio vera*: ergo repugnat casus, videlicet, sint aliæ *propositiones*, quæ sumuntur in antecedente. Respondetur, quod nulla est repugnantia in casu. Accipitur enim in hoc sensu, quod illa sola existente, ex veritate illius & ita esse sicut modo significatur per illas alias *propositiones*, sequitur illam esse falsam. Et cum dicimus ad veritatem consequi, vt sit falsa, intelligitur quod sequatur per modum intrinsecum. Nam consequentiam, quæ solum tenet per modum extrinsecum, iam dictum est non valere. Quare, *propositio impossibilis*, vt homo est lapis, non se falsificat, quanquam ad veritatem illius per modum extrinsecum sequatur, vt sit falsa. Nec ista *propositio contingens* Dominicus loquitur, quæ modo est falsa, falsificat se: quanquam ad eius veritatem consequatur, vt sit falsa. Nam sequitur bene, est vera: ergo ita est vt significat: sed ita non est, ergo est falsa, quia non sequitur ratione significationis ipsius, puta, quia veritas includat falsitatem eius, sed per accidens assumitur esse veram, ad probandum quod sit falsa: imo est falsa, quia non est ita vt significat.

Simili modo propositio se im-

Notabi. 3.

possibilans est illa, ad cuius possibilitatem consequitur, vt sit impossibilis. Vt data hæc *propositione*, hæc *propositio est impossibilis*, sequitur bene, illa est possibilis, ergo potest ita esse sicut per illam significatur: & cum res non possint melius se habere, vt ita sit, ergo tunc ita est & per consequens est impossibilis. Quare & illa, hæc est falsa, se impossibilans. Nam si potest esse vera, potest ita esse sicut significat & res non possunt melius se habere vt ita sit: ergo iam ita est: & significat se esse falsam, ergo ita est quod est falsa: & res non possunt melius se habere, vt sit vera, ergo est impossibilis. Eadem ratione: illa *propositio hæc non est necessaria*, destruit suam necessitatē. Nam si est necessaria, ergo necessesse est ita esse sicut per illam significatur: sed significat nō esse ne-

esse necessariam, ergo non est necessaria. Et eadem ratione illa, hæc non est contingens, destruit suam contingentiam. Nam si est contingens sequitur posse ita esse sicut per illam significatur: & cum res nõ possint melius se habere ut ita sit, iam ita est, quod non pro est contingens. Et eadem ratione, illa propositio, hæc propositio significat aliter esse q̄ est, destruit suum ita esse: & illa: impossibilitate ita est sicut per hæc significatur, destruit suum posse ita esse. Et ita de similibus. Sed tamen si dicas, hæc propositio est vera, ut ipsam eandem demonstrares, non se verificat. Nam propositionem se verificare est, quod ad falsitatem illius sequatur veritas: & tamen concessio, illam propositionem esse falsam, non potest inferri illam esse veram, sicut nec concessio illam esse veram sequitur illam esse falsam. Eadem ratione nec ista, hæc propositio est possibilis, se possibilitate. Quare, istæ propositiones non sunt reflexivæ. An vero detur propositio se verificans, vel se possibilitans, vel se necessitans, videbitur statim.

Notabi. 4.

Sunt qui putent nullam propositionem se falsificare. Et cum quæritur, an illa hæc est falsa, sit vera vel falsa, neutrum volunt dare, At vero isti non possunt sic excusare propositionem se falsificanrem. Nam satis est, ut propositio se falsificet, quod ad veritatem illius consequatur esse falsam: siue concedatur esse vera, siue non: ita ut consequentia hæc teneat per modum intrinsecum, est vera, ergo est falsa. Ex quo sequitur, ut tranque harum propositionum, hæc propositio est falsa (primo pro nomine demonstrante secundam & secundam demonstrante primam) se falsificare. Nam sequitur bene. Prima est vera, ergo ita est sicut per illam significatur: sed per primam significatur secundam esse falsam, ergo secunda est falsa: non est potior ratio, quæ secunda sit falsa, quam prima, ergo prima est falsa. Et proportionabiliter arguitur, incipiendo à secunda. Et pari ratione: si Petrus proferat, Paulum dicere falsum, & Paulus proferat, Petrum dicere falsum, utraque propositio se falsificat.

Notabi. 5.

Sed contra ea, quæ dicta sunt arguitur, Pronomen non potest demonstrare propositionem, cuius est pars: ergo male concessum est oppositum. Probatur antecedens. Aut pronomen demonstrativum est singulare, ita ut in significando, instar notitiæ intuitivæ, solum ab obiecto quod demonstrat possit produci, ipsumque solum demonstrare aut habet significationem communem, qua, idem manens in mente potest diversa demonstrare. Si primum, sic arguitur, omnis effectus præsupponit suam causam: ergo in mente, antequam formetur ly, hæc debet formari tota propositio, quæ est obiectum illius: sed ly, hæc est pars propositionis quam demonstrat, & repugnat aliquid esse prius se: ergo actus demonstrativus non potest demonstrare propositionem, cuius est pars: quamquam possit demonstrare propositionem sequentem pronome: nam certè alias idem significaret se naturaliter propriè singulariter, quod est repugnantia. Si detur secundum membrum, videlicet, quod pronomen sit commune in significando, ferè eadem est difficultas: nam vix est intelligibile, quomodo pronomen exerceat officium in seipsum: quia actus distributivus non potest distribuere terminum, cuius ipse est pars, nec negatio potest negare propositionem, cuius est pars, sed negat residuum dempta negatione. Quod si dicas, pari modo ly, hæc, non demonstrare totam propositionem cuius est pars, sed residuum dempto pro no

mine, tunc non esset reflexiva, imo nec esset propositio magis, quam si diceret, hæc, animal est substantia, tota propositione materialiter sumpta, demonstrata.

Propter hoc argumentum, Och

cham & multi alij negant pronomen posse demonstrare propositionem, cuius est pars. Et forsitan in rigore verum dicunt, saltem in mente ultimata. Nam certè vix potest hoc intelligi, quod pronomen demonstrat seipsum. Vnde apud antiquos nõ legimus inter reflexivas, istas quæ se demonstrant. Hoc tamen nõ obstante, dicimus, quod causa disputationis admittitur huiusmodi demonstrationis. At vero, Ocham & de Alliaco ulterius procedunt, videlicet, quod pars propositionis non potest supponere pro propositione: cuius est pars. v. g. subiectum huius, aliqua propositio est falsa, non potest supponere pro ipsamet propositione, cuius est pars. Nec in hac, ergo dico falsum, ly, falsum, potest supponere pro ipsamet propositione cuius est pars. Et inde concludunt, nullam esse propositionem reflexivam. Sed tamen quicquid sit de pronome, non est negandum extremum propositionis posse accipi pro ipsamet propositione. Nec illud satis probant. Est enim eorum potissima ratio hæc. Notitia nõ potest formaliter distinctè significare se naturaliter propriè: ergo non potest accipi pro se, quia non potest esse notitia sui adæquate, quia nihil est similitudo sui ipsius. Sed tamen ad hoc respondetur, quod satis est, notitiam posse signare se communiter, sicut illa notitia conceptus significando omnes conceptus, significat se: & eadem ratione, ly, propositio, significando omnes propositiones, significat illam cuius est pars, & per consequens potest accipi pro illa. Secunda ratio eorum est ex communi modo concipiendi. Nam si quando taceo, rogatus quid dicam, respondeam nihil, omnes assistentes iudicabunt me dicere verum: cum tamè si ly, nihil, supponat pro propositione, cuius est pars, falsum esset: quia tunc aliquid dicerem. Et eadem ratione me proferente, ergo dico falsum, ly, falsum, non accipitur pro illo quod tunc dico: sed in communi usu accipitur pro propositione, quam prius protuleram. Respondetur, quod nec ista ratio concludit: nam cum quis dicit, nihil dico, aut dico falsum illa verba referuntur ad tempus præteritum quando tacebam, aut dicebam falsum.

Secundo principaliter argui

Argum. 1.
tur, sequeretur ex definitione propositionis se falsificatis, quod hæc propositio se falsificaret, omnis propositio est particularis: nam sequitur bene, illa propositio est vera, ergo est in rerum natura, & cum ipsa sit univialis, sequitur ut non omnis sit particularis: sed consequens est falsum, postquam non asserit se esse falsam. Summularum Moderni respondent ad hoc, quod illa propositio nõ se falsificat. Vnde distinguunt, quod verum accipitur dupliciter: vno modo pro eo quod est verè & affirmatiè prædicari: quod quidem ponit existentiam propositionis. Et isto modo, ad veritatem illius propositionis sequitur falsitas: nam ad veritatem sequitur talem propositionem existere, & inde sequitur, quod sit falsa. Alio modo accipitur, verum, pro eo quod ita est sicut per propositionem significatur. Et ad veritatem isto modo non sequitur ut sit falsa, quia ita esse non includit illam esse falsam, imo casu quo sola esset hæc propositio in mundo, aliquis homo disputat ita esset tunc, sicut modo per illam univalem significatur: & non esset falsa. Et ideo, in definitione

definitione propositionis se falsificantis accipitur, verum, pro ita esse. Et placet iste modus dicendi. Quare, dicta, propositio non se falsificat, quia non sequitur, ut sit falsa, ex hoc quod sit vera, sed ex hoc quod existit. Itaque quanquam non asumeres illam esse veram, sed illam existere, concluderes illam esse falsam.

Lectio secunda.

Notabi. 1. His præsuppositis, quæstio

prima in hac materia circa vltima verba textus est, an in reflexiuis concedenda sint duo contradictoria simul falsa? Et arguitur, quod non. Nam ut docet Aristotele. 1. Perihier. capit. de oppositione, primum principium per se notum est quod ex duabus contradictorijs, necesse est alteram esse veram, & alteram esse falsam. Et. 4. Metaph. latissime ostendit, quod si altera duarum contradictoriarum est vera, altera est falsa, & si altera est falsa, altera est vera: quia non est dare medium. Sed in contrarium arguitur in his, hæc est falsa, hæc non est falsa (vtrouque pronomine demonstrante affirmatiuam) quarum prima est falsa, postquam se falsificat, & negatiua est falsa: quia aliter est quam per illam significatur.

Quæstio hæc pendet ex vna

alia quæstione antiquorum sophistarum, an omnis propositio sit vera vel falsa, etiam in reflexiuis. Nam Cicero loco citato. 4. Academica. quæstionum dicit, quod ex illo vniuersali principio, omnis propositio aut vera est aut falsa, sophistæ excipiebant reflexiuis, quæ nec sunt veræ, nec falsæ. Hanc tamen exceptionem (inquit Cicero) a me nunquam impetrabant. Et ratio illorum erat, quia illa propositio, hæc est falsa, quemadmodum destruit suam veritatem, quia ad eius veritatem, ut dictum est, consequitur ut sit falsa: ita videtur destruere suam falsitatem, videlicet, quod ad falsitatem sequatur ut sit vera. Sequitur enim, est falsa, ergo ita est sicut per illam significatur postquam significat se esse falsam, & si ita est ut per illam significatur, inferebant illi, ergo est vera. Et sic videtur, quod nec potest concedi vera nec falsa, & propterea dicebatur insolubilis, & dilemma: quia vtraque parte capiebat respondentem. Vnde secundum istos nunquam dantur contradictoria falsæ in reflexiuis, sicut nec dantur veræ. Et ex illis assumptis contradictorijs, affirmatiua nec est vera, nec est falsa, sed negatiua est vera, quæ significat affirmatiuam non esse falsam. Et certe non esset omnino improbabilis iste modus dicendi, quanquam Cicero illic non probat. Nihilominus opinio communis est, quod nulla sit propositio, quæ non sit vera vel falsa, postquam illa est definitio propositionis, scilicet, quæ vere vel false significat. Et ideo dicunt, quod propositio asserens se esse falsam, est falsa. Nam cum ad vtranque partem habeat apparentiam, ut modo probatum est, prior ratio est, quod sit falsa, eo quod asserit se esse falsam. Vnde ad argumentum prioris opinionis, cum arguitur, illa est falsa, ergo ita est sicut per illam significatur, postquam significat se esse falsam, conceditur consequentia. Sed cum inde inferitur, ergo est vera, negatur consequentia. Imo conceditur quod ita est, sicut per illam significatur: & tamen est falsa quia se falsificat. Vnde illa propositio, hæc est falsa, significat vere, id est, ita esse sicut est: & nihilominus est falsa. Vnde secundum hanc opinionem, illæ propositiones assumptæ, sunt am-

bæ falsæ, affirmatiua, quia asserit esse falsam: & negatiua, quia aliter est quam per illam significatur.

Alij sunt hic modi dicendi, Nota. 3.

non habent tantam apparentiam. Vnus est, qui mihi aliquando apparebat probabilis: videlicet quod illa propositio, hæc est falsa, sit vera. Vnde cum inferitur, ergo ita est sicut per illam significatur, conceditur. Et cum postea inferitur, ergo ita est quod est falsa, postquam significatur se esse falsam, & hoc etiam conceditur. Sed cum inferitur, ita est quod est falsa, ergo est falsa, negatur consequentia. Imo propterea est vera: quia significat se esse falsam, & ita est quod est falsa. Sed re vera iam modo non videtur mihi probabilis hæc responsio, scilicet, negare illam consequentiam, ita est quod est falsa, ergo est falsa: nam antecedens includit consequens. Alij dicunt, propositionem insolubilem non esse simpliciter propositionem, quia non significat quiescenter: cum ad veritatem sequatur ut si falsa, & ad falsitatem sequatur ut sit vera. Et forsitan isti consentiunt in re cum priori opinione. Sed tamen postquam illa propositio hæc est falsa, significat per modum indicatiui, male negatur significare quiescenter: nam significat ita esse sicut est. Alij dicunt, quod illa propositio reflexiua, nec est simpliciter vera nec simpliciter falsa: sed est vera, quia ita est sicut per illam significatur, & est falsa, quia se falsificat. Et isti in re consentiunt cum communi opinione. Alius posset fingi modus respondendi, videlicet, quod istæ non sunt synonymæ, hæc est falsa, hæc est falsa, (pronomine vtrouque demonstrante primam) quia prima se falsificat: secunda vero non. Et eadem ratione, nec istæ sunt contradictoria, hæc est falsa, hæc non est falsa, vtrouque demonstrando primum. Sed re vera in hoc parum est apparentiæ: quia illæ priores significant eandem esse falsam: & istæ secundæ sunt affirmatio & negatio eiusdem de eodem. Omnibus ergo pensatis, concedendum est, duas contradictorias esse falsas in insolubilibus. Et ad argumentum adductum ex. 4. Metaph. text. 26. videlicet, quod sit contra primum principium per se notum, asserere duas contradictorias veras aut falsas, respondetur quod intelligitur extra reflexiuis: ipse enim Aristotele. text. 29. insinuat hanc exceptionem in reflexiuis, vbi ait: Tam asserentibus omnia esse vera, quam asserentibus omnia esse falsa, contingit illud famosum. scilicet, quod destruant suas opiniones: nam qui asserit (inquit) omnia esse vera, asserit contradictoriam talis propositionis esse veram: vnde sequitur illam propositionem quam profert esse falsam, vel duas contradictorias esse veras: & qui asserit omnia esse falsa, asserit & ipsam propositionem, quam profert esse falsam. Hæc Aristotele. vbi concedit hanc propositionem, omnis propositio est falsa, se falsificare.

Ex his quæ dicta sunt, sequuntur Nota. 4.

corollaria multa in insolubilibus: primo sequitur aliter esse quam per duas contradictorias significatur, ut patet in his, aliter est quam per hanc propositionem significatur, non aliter est quam per hanc propositionem significatur: vtrouque pronomine demonstrante primam. Secundo sequitur eandem propositionem contradicere duabus, quarum vna est vera, & alia est falsa: ut patet in hac, hæc non est falsa: quæ contradicit his duabus, hæc est falsa, hæc est falsa omnibus tribus pronominibus demonstrantibus primam affirmatiuam. Illæ enim duæ affirmatiuæ sunt synonymæ: & tamen prima est falsa, & secunda est vera. Tertio sequitur, subalternantem esse veram, & subalternam falsam ut in his duabus solis existentibus

Sūmu, Do, Soz. T. bus

bus, omnis particularis est falsa, aliqua particularis est falsa, nam vniuersalis non se falsificat, & particularis se falsificat. Ex quo vterius sequitur in bona consequentia antecedens esse verum, & consequens falsum per reflexionem. Sequitur quarto, q̄ aliqua vniuersalis est falsa, cuius quaelibet singularis est vera, vt patet in hac omnis vniuersalis est falsa, quæ se falsificat, & tamen nulla eius singulares se falsificant. Sequitur quinto, q̄ aliqua copulatiua est falsa, cuius quaelibet pars est vera, & aliqua copulatiua est vera, cuius quaelibet pars est falsa: vt patet in hac copulatiua, hæc est falsa, hæc est falsa: nam vtroque pronomine demonstrante tota copulatiua, verificatur primum membrum, & vtroque pronome demonstrante categorica, cuius est pars, verificatur secundum. Et multa alia id genus corollaria multiplicari p̄nt.

Sed contra solutionem quæ

Argum. 1.

tionis arguitur. Sequeretur æqua ratione duas contradictorias esse simul veras, q̄ in ulto peius sonat. Probatur sequela, hæc duæ, hæc propositio est vera, hæc propositio non est vera, vtroque pro nomine demonstrante negatiuam, sunt contradictoria, & q̄ negatiua sit vera probatur, quia ad falsitatem eius consequitur vt sit vera. Sequitur namque, illa negatiua est falsa, ergo aliter est q̄ per illam significatur: & per illam significatur se non esse veram, ergo aliter est, scilicet, quod est vera, & inde sequitur affirmatiuam esse veram: quia significat ita esse sicut est.

Hic notandum est: quod ali-

qui Summulistæ, vt Thomas Bricor, contendunt negare in vniuersum duas contradictorias veras aut falsas, etiam in insolubilibus. Vnde ex illis superibus, hæc est falsa, hæc non est falsa, vtroque pronomine demonstrante affirmatiuam, concedit affirmatiuam esse falsam, quæ se falsificat: sed dicit negatiuam esse veram, licet sit aliter quam per illam significatur, nam satis est (inquit) vt propositio negatiua sit vera, q̄ contradicat propositioni se falsificanti. Eodem modo respondent alij ad hoc argumentum, videlicet, q̄ negatiua est vera, quia se verificat, vt probatum est, sed affirmatiua est falsa, quam ita esse sicut per illam significatur: nam satis est vt affirmatiua sit falsa: q̄ contradicat propositioni se verificanti. Sed tamen hæc opinio in primis petit principium: supponit enim, q̄ ex duabus contradictorijs, si vna est falsa, altera est vera: & si vna est vera, altera est falsa, cuius oppositum præcedunt argumenta probare in insolubilibus. Item concedere illam negatiuam, hæc non est falsa, quæ demonstrat affirmatiuam esse veram, cum tamen aliter sit quam per illam significatur: & negare illam esse veram, hæc est vera, quæ demonstrat negatiuam, cum tamen ita sit sicut per illam significatur, & non se falsificet, videtur contra communem modum concipiendi. Igitur ad argumentum, concessio in insolubilibus duas contradictorias esse falsas, negatur duas contradictorias esse veras. Nec est eadem ratio. Nam dantur duæ contradictoria, quarum vna significat ita esse, sicut est, & alia aliter esse q̄ est: sed tamen illa quæ significat ita esse sicut est, falsificat se: & ideo efficiuntur ambæ falsæ. Sed tamen propositio quæ significat aliter esse quam est, nunquam se verificat, & ideo non dantur simul veræ. Vnde ad argumentum concedimus, illas esse contradictorias, sed negamus esse veras, imo sunt ambæ falsæ: negatiua, quia se falsificat: & affirmatiua, quia aliter est, q̄ per illam significatur. Quod autem negatiua se falsificet, probatur. Nam sequitur bene, negatiua est ve-

ra ergo ita est sicut per illam significatur, sed per illam significatur esse non veram, ergo non est vera, & per eam sequens est falsa. Quo fit, vt idem omnino sit, quod vtraque contradictoriarum demonstrat negatiuam, negatiuam se esse veram: & q̄ vtraque demonstrat affirmatiuam, asserentem se esse falsam. Et eadem ratione idem est, quod vtraque contradictoriarum demonstrat affirmatiuam, asserentem se esse veram, aut negatiuam, negantem se esse falsam. Et ideo ex his duabus hæc est vera, hæc non est vera (prima vtroque demonstrata) neutra se verificat aut se falsificat. Sed affirmatiua est vera, quæ asserit se esse veram & negatiua est falsa, quia aliter quam per illam significatur. Et eadem ratione ex istis, hæc est falsa, hæc non est falsa (vtrouque demonstrando negatiuam) neutra se falsificat, nec se verificat. Sed negatiua potest concedi vera, quia negat se esse falsam: & affirmatiua est falsa, quia aliter est quam per illam significatur. Sed dubitatur hic, an istæ contradictoriae, hæc est falsa, hæc non est falsa (vtrouque demonstrando affirmatiuam) sint eiusdem formæ cum his non reflexiuis hæc mulier est alba, hæc mulier non est alba. Et videtur quod non, quia alias sequeretur, quod contradictoria non reflexiua non repugnarent formaliter in falsitate. Forte disputatio est de nomine. Sed melius est dicere, q̄ sunt similis formæ: postquam illæ reflexiuae sunt veræ contradictoriae. Nec obstat legi contradictoriarum, q̄ deatur in simili forma in reflexiuis contradictoriae falsæ. Qui vero fingeret illas non esse contradictorias, hæc est falsa, hæc non est falsa, deberet similiter dicere, q̄ nec est similis formæ, cum alijs non reflexiuis.

Secundo principaliter argui-

Argum.

tur, quod duæ contradictoriae sint veræ, sit Petrus qui proferat hæc, deus est, Paulus vero proferat hæc exclusiuam, solus Petrus dicit verum, tunc vel illa exclusiua est vera, vel sua contradictoria. Si exclusiua est vera, ergo non solū Petrus dicit verum, postquā Paulus dicit verum, postquam Paulus dicit etiam verum, & consequens est contradictoria illius exclusiuae, ergo duæ contradictoriae veræ. Si autem contradictoria exclusiuae est vera, scilicet, non solum Petrus dicit verum, ergo alius a Petro dicit verum: & cum non sit alius qui loquatur nisi Paulus (nam id quodque positum in casu) ergo Paulus dicit verum, & non dicit nisi illam exclusiuam ergo illa exclusiua est vera, cum sua contradictoria.

Ad hoc admissio casu, negatur

illas contradictorias esse veras, imo vtraque est falsa affirmatiua, quæ se falsificat: & negatiua, quæ est aliter quam per illam significatur, & affirmatiua se falsificet, probatur. Sequitur bene, illa exclusiua est vera, ergo ita est sicut per illam significatur, & per illam significatur nullum alium a Petro dicere verum, ergo Paulus dicit falsum, & per consequens, exclusiua, quam proferit, est falsa. Eadem ratione, acceptis his propositionibus, tunc sunt adæquate veræ propositiones, quot falsæ: non tunc sunt adæquate propositiones veræ quod falsæ, casu quo simul cum illis duabus contradictorijs sint istæ propositiones, deus est, homo est animal, homo est lapis: ambæ illæ contradictoriae sunt falsæ, quæ affirmatiua se falsificat. Sequitur namque, affirmatiua est vera, ergo sunt tres propositiones veræ & duæ falsæ, & per consequens non sunt tot adæquate veræ quot falsæ, imo sunt plures, & sic ad veritatem illius consequitur, vt sit falsa. Et eadem ratione respondendum est ad illum casum: videlicet si Petrus pacificatur hoc modo cum Paulo.

Paulo. Si prima propositio quam protuleris, fuerit vera, dabo tibi librum: si vero falsa non dabo: Baulus vero proferat istam, tu non dabis librum, tunc videtur duas contradictorias esse veras, scilicet, tu dabis mihi librum, tu non dabis mihi librum. Nam quæro quæ illarum est falsa, si affirmatiua est falsa: ergo negatiua est vera. scilicet non dabis, & illam protulit Paulus: ergo conditio quam posuit Petrus, est adimpleta, & si est adimpleta, ergo Petrus dabit librum: & per consequens affirmatiua est vera, simul cum negatiua qua fuerat concessa. Si dicas, quod negatiua est falsa, tunc affirmatiua est vera, scilicet, Petrus dabit librum, & si Petrus dabit librum, iam tunc conditio, quam posuit Petrus est adimpleta: & per consequens propositio, quam protulit Paulus, erit vera: nam illa fuerat conditio: & propositio, quam protulit Paulus, erat negatiua, contradictoria illius affirmatiuæ, ergo duæ contradictoriæ veræ. Respondetur quod ambæ ille sunt falsæ, negatiua, quia se falsificat: & affirmatiua: quia aliter est quam per illam significatur. Et quod negatiua se falsificet: probatur: nam si negatiua est vera, ergo ita est sicut per illam significatur, & per illam significatur quod Petrus non est daturus librum paulo, ergo non dabit, & si non dabit, ergo conditio non est adimpleta: & per consequens, prima propositio quæ protulit, non fuit vera ergo dicta negatiua est falsa, dam illam protulit Paulus. Et per hæc ad multos alios similes casus, in conditionalibus promissionibus respondetur.

Lectio tertia.

Secunda quæstio insolubiliū

est, an detur in reflexivis bona consequentia: cuius tamen antecedens sit verum & consequens falsum. Et videtur quod non, nam hoc esse bonam consequentiam, quod videlicet, ad veritatem antecedentis sequatur veritas consequentis. Sed ex alia parte videtur quod hæc consequentia sit bona, hoc consequens non est verum, ergo hoc consequens non est verum (utrobique demonstrando consequens) nam arguitur à synonymo ad synonymum, & tamen consequens est falsum, cum se falsificet & tamen antecedens est verum, cum ita sit sicut per ipsum significatur & non se falsificet.

Ad hanc quæstionem eodem

modo respondendum est, quo ad præcedentem. Idem enim est concedere duas contradictorias simul falsas, & concedere duas synonymas, quarum una est vera, & reliqua est falsa. Vnde Thomas Bricot & alij negantes in insolubilibus duas contradictorias esse falsas negant subinde posse dari consequentiam bonam, cuius antecedens sit verum, & consequens falsum. Et ad argumentum negant consequentiam illam esse bonam, & dicunt satis esse, ut consequentia sit mala, quod consequens se falsificet, antecedens vero non. Sed tunc, vel debent negare consequentiam bonam: à synonymo ad synonymum, quod est contra totam dialecticam, vel debent negare antecedens & consequens illius consequentiæ esse synonyma, quod etiam est falsum. Nam perinde se habent illæ duæ propositiones, hæc est falsa, hæc est falsa, utrobique demonstrando eandem propositionem, ac si diceret, hæc mulier est alba, hæc mulier est alba, demonstrando eandem mulierem. Igitur secundum communem opinionem, sicut concedimus duas contradictorias falsas, ita concedimus in bona consequentia antecedens verum & consequens falsum. Quando enim in de-

initione bonæ consequentiæ dicitur antecedens non potest esse verum: quin consequens sit verum: accipitur, verum illic pro ita esse, & quando consequens non habet aliter esse annexum. Vnde in dicta consequentia ita est sicut per consequens significatur, quemadmodum ita est sicut significatur per antecedens. In hac vero consequentia, aliter est quam per hoc consequens significatur, ergo aliter est quam per hoc consequens significatur (utrobique demonstrante consequens) ita est sicut significatur per antecedens: & tamen aliter est quam significatur per consequens: quia consequens habet aliter esse annexum. Imò sequitur quod in bona consequentia antecedens est necessarium, & consequens impossibile. Vt si dicas, hoc consequens potest esse impossibile, ergo hoc consequens potest esse impossibile secundum hanc significationem: nam consequens se impossibilitate antecedens vero non, & necessario ita est sicut significatur per antecedens, cum sit propositio modalis vera.

At contra solutionem quæ-

stionis, arguitur, sequeretur inde quod modi perfecti primæ figuræ non regularentur per dici de omni, & dici de nullo, contra Arist. 1. prio. probatur sequela. Hæc consequentia: omnis conclusio est falsa, omnis conclusio de barbara, est conclusio, ergo omnis conclusio de barbara est falsa, est in barbara: & tamen aliquid est subsumere sub subiecto maioris, de quo non verificatur prædicatum: nam in dicta consequentia conclusio est falsa, quia se falsificat, & tamen præmissæ sunt veræ, quia ita est sicut per illas significatur, & non se falsificat. Quod si dicas satis esse quod ita est, sicut significatur per conclusionem, sicut ita est, sicut significatur per præmissas. Replicatur de isto syllogismo omnis conclusio significat aliter esse quam est, omnis conclusio de barbara est conclusio, ergo omnis conclusio de barbara significat aliter esse quam est. Ad argumentum bene responsum est. Sed ad replicam respondetur, quod ut syllogismus regulet per dici de omni satis est quod si ita sit sicut significatur per præmissas, ita sit sicut significatur per conclusionem, nisi conclusio habet aliter esse annexum sicut contingit in illo secundo syllogismo.

Secundo arguitur. Ad minus

sequitur quod in illo priori syllogismo dantur termini in quibus omni & in quibus nulli. Primum patet, quia hæc copulatiua est vera omnis conclusio est falsa, & omnis conclusio de barbara est conclusio, & omnis conclusio de barbara est falsa, nam illa tertia pars non se falsificat, quia non est conclusio de barbara: quanquam si formes consequentiam, conclusio se falsificabit. Sed quod dantur termini in quibus nulli, patet, nam cum in priori consequentia præmissæ sunt veræ & conclusio falsa, videtur, quod contraria conclusionis sit vera, postquam non est nisi una conclusio de barbara. Et per consequens illa contraria negatiua stat in veritate cum præmissis.

Respondetur quod in dictis

præmissis dantur termini in quibus omni: sed non dantur termini, in quibus nulli: nam quanquam in consequentia prioris argumenti præmissæ sint veræ & conclusio falsa, non tamen sequitur quod eas contraria sit vera, imò ambæ contrariæ sunt falsæ. scilicet omnis conclusio de barbara est falsa, & nulla conclusio de barbara est falsa. Prima quia se falsificat: & secunda, quia aliter est

Sūmu. Do. Sor.

T 2 quam

quam per illam significatur. Eodem modo: hic syllogismus nulla conclusio est vera, omnis conclusio de celarent est conclusio, ergo nulla conclusio de celarent est vera regula t per dici de nullo ergo nullo, quāquā premisse sunt veræ & conclusio falsa: nec in dictis pmissis dantur termini, in quibus omni, sed solum termini, in quibus nulli. At dubium est circa hæc quæ dicta sunt, utrum syllogismi non reflexiui sint eiusdem formæ cum reflexiuis v.g. utrum hic syllogismus, omnis mulier est alba, omnis mulier hispana est mulier, ergo omnis mulier hispana est alba: sit eiusdem formæ cum illo, omnis conclusio est falsa. &c. Et videtur quod non, quia in non reflexiuis non potest dari, quod conclusio sit falsa, & præmissæ veræ, sicut in reflexiuis. Ad hoc qui negant syllogismum esse bonum, cuius conclusio se falsificat, præmissæ vero non se falsificant, debent subinde dicere, syllogismum in reflexiuis non esse eiusdem formæ cum syllogismo in non reflexiuis. Sed opinio comunis tenens syllogismum in reflexiuis esse bonum debet subinde dicere, syllogismum in reflexiuis esse eiusdem formæ cum syllogismo in non reflexiuis. Ne hoc obstat bonitati syllogismorum quod datur syllogismus similia formæ in reflexiuis, cuius præmissæ sunt veræ, & conclusio falsa.

Aliud argumentum solet hic

fieri de hac consequentia Martini de Magistris. Si hæc consequentia est bona, homo est lapis, pronomine demonstrante eandem consequentiam, vbi contendit probare consequentiam esse bonam, & antecedens esse verum, & consequens falsum, etiam si consequens non se falsificet. Nam vel consequentia hæc est bona, vel mala. Si bona, ergo ita est sicut per antecedens significatur eū antecedens significet consequentiā esse bonā: & eū aliter sit quam per consequens significatur, datur consequentia bona, cuius antecedens est verum, & consequens falsum. Si autem dixeris consequentiam esse malam, tunc cum res non possit melius se habere ut sit bona secundum talem significationem, sit ut antecedens sit impossibile: vnde rursus sequitur consequentiam esse bonam: & per consequens reddit primum membrum argumenti. Hoc tamen argumentum tractauimus lib. 3. cap. de conditionali. in quo diximus nullam esse apparentiam. Damus enim illam esse malam consequentiam: Primo: quia arguitur ad disparatam, & secundo quia se malificat. Nam ex hoc quod sit bona, sequitur antecedens esse verum, & cum consequens sit impossibile, sequitur illam esse malam. Et rursus concedimus, antecedens esse impossibile: sed cum inde inferatur consequentiam esse bonam, negamus consequentiam: quia non tenet per modum intrinsecum.

Huic secundæ quæstioni ap-

pendet tertia, secundum summulistas: an videlicet datur in reflexiuis bona consequentia, cuius antecedens sit scitum, & consequens nescitum nam Arist. 1. Post. id negat. Ait enim, quod in bona consequentia, cognitis maiori & minori simul cognoscitur conclusio, id est, quā primum quis scit consequentiam & præmissas, scit conclusionem. Sed contrarium apparet in hac consequentia hoc consequens est nescitum ergo hoc consequens est nescitum (vtrouque demonstrando consequens) quæ quidem consequentia est bona cum arguatur a synonymo ad synonymum: & tamen consequens est nescitum, cum ad ipsum esse scitum, sequatur ita esse sicut per illud significatur: & inde sequatur esse nescitum; &

tamen antecedens est scitum. Idem apparet in hoc syllogismo, omnis conclusio est nescita, omnis conclusio de barbara est conclusio: ergo omnis conclusio de barbara est nescita.

Non est in præsentiarum ne-

cessariū adducere doctrinam posteriorum, ut videlicet punctim definiamus, quid sit scientia, quid fides, opinio, aut error sed satis est perfunctorie adnotare propositionem scitam esse illam, cuius est scientia: & scientiā esse assensum verum, firmum, & clarum: ut est assensus huius, omnis homo est animal. Sed huius est assensus verus certus, & obscurus, ut assensus huius, Deus est Trinus. Et opinio est assensus formidolosus, verus, vel falsus. Secundo notandum est hic, quod sicut est propositio asserens se esse falsam, ita est propositio asserens se nesciri. Et ideo sicut illa, hæc est falsa, se falsificat: ita & ista, hæc est nescita, destruit suam scientiam: quia ad ipsam esse scitam sequitur esse nescitam. Sequitur enim est scita, ergo ita est sicut per illam significatur. Et per illam significatur se esse nescitam, ergo est nescita. Vnde concedendum est etiam hic quia ita est sicut per illam propositionem significatur, & tamen est nescita. Imo illa est vera, quia non se falsificat, sed solum destruit suam scientiam. Ex quo sequitur, primo has contradictorias, hæc est nescita, hæc non est nescita (vtrouque demonstrando priorem) ambas esse nescitas, primam quia destruit suam scientiam, & secundam, quia est falsa. Et quidem accipiendo nescitam, pro illo cuius non habetur scientia, corollarium etiam est concedendum extra reflexiuas: nam potest quis simul dubitare has ambas contradictorias, Papa Paulus dormit, Papa Paulus non dormit. Imo vero accipiendo, nescitum, pro illo de quo est error: etiam corollarium est verum nam potest quis assentiri huic falsæ, Deus non est trinus, & dissentire huic veræ, Deus est trinus. Quare tunc vtraque contradictoriarum erit nescita. Sequitur secundo, illam propositionem, hæc est falsa, se falsificantem esse scitam: imo & illam, hæc est impossibilis, quæ se impossibilitat. Nam ad hoc, quod propositio sit scita, satis est quod ita sit sicut per illam propositionem significatur, & non destruat suam scientiam. Sequitur tertio aliquam vniuersalem esse nescitam, cuius oēs singulares sunt scitæ: ut hæc est omnis vniuersalis est nescita. Item sequitur, aliquam copulatiuam esse nescitam cuius omnes partes sunt scitæ, ut hæc copulatiua est nescita, & hæc copulatiua est nescita, & aliquam exclusiuam nescitam, cuius omnes exponentes sunt scitæ: ut tantum hæc exclusiuam est nescita. Sequitur tandem vltimo, solutio quæstionis ad partem affirmatiuam, videlicet, quod in bona consequentia præmissa sunt scitæ, & conclusio nescita: quia destruit suam scientiam.

Contra hanc autē solutionē

quæstionis arguitur. Assensus antecedentis & bonitatis consequentiæ, sunt naturalis causa productiua assensus conclusionis: ergo per nullam reflexionem possunt impediri quo minus producant ipsum, & sic tepugnat non habere assensum præmissarum & tertiæ consequentiæ: quin habeam assensum conclusionis & per consequens repugnat antecedens, scitum, in bona consequentia, & consequens nescitum. Huic argumento videtur concedendum, quod nullus potest habere assensum bonitatis consequentiæ, & præmissarum, qui habeat assensum conclusionis. Vnde in illa consequentia hoc consequens est nescitum: quemadmodum assentimus antecedenti, ita

Scientia
fides.

assent

assentimus consequenti. Nam quemadmodum ita est sicut significatur per antecedens, pariter ita est sicut significatur per consequens. Sed non sequitur, assentimus consequenti & ita est sicut per illud significatur: ergo scimus illud, quia ita esse illius includit esse nescitum. Quare in hoc sensu non est inconueniens concedere vnum corollarium, quod prima fronte videtur male sonare: videlicet, quod aliqua propositio sit nescita à Deo & scita à creatura: vt si dicas, hæc est nescita à Deo. Quia non negatur Deum habere assensum illius, postquam ita est sicut per illam significatur, sed solum conceditur quod illa habet reflexionem, vt non sciatur à Deo, tamen non habet reflexionem, quo minus sciatur à creatura. At vero hæc omnia, & alia id genus quæ hic Summulistæ multiplicant barbara sunt, atque adeo indigna, in quibus tempus absumatur.

Vltimum tãdem genus reflexionis est, vtrum stet aliquem simul decipi & non decipi, dum eidem propositioni secundum eandem significationem assentit: nam hoc videtur inuoluerè contradictionem. Sed tamen ex alia parte videtur id contingere, si Petrus assentiat huic propositioni, Petrus decipitur, aut enim tunc decipitur aut non. Si decipitur: ergo ita est sicut per dictam propositionem significatur: cum adæquate significet Petrum decipi: & si ita est, ergo Petrus, qui ei assentit, non decipitur, si vero non decipitur ergo aliter est quam per illam propositionem significatur & per consequens Petrus, qui assentit ei, decipitur: & sic quancunque partem dederit, sequitur Petrum decipi, & simul non decipi.

Dubiam,

Hic notandum, quod aliquæ

decipi in præsentiarum est assentire falso, vel dissentire vero: falso inquam, id est, significanti aliter esse quam est, non ex sola reflexione. Quare qui assentit huic, hæc est falsa, non decipitur nec quia assentit huic, hæc significat aliter esse quàm est: sed in reflexione satis est ad hoc quod Petrus decipiatur, quod ad ipsum non decipi, sequatur ipsum decipi. Vnde ad questionem respondetur, quod non stat aliquem simul decipi & non decipi. Et ad argumentum respondetur, quod in illo casu Petrus decipitur, & cum infertur, ergo, ita est sicut per illam significatur, conceditur, sed cum rursus infertur, ergo Petrus non decipitur, negatur consequentia: quia ad ipsum non decipi, sequitur ipsum decipi: vt dictum est in argumento.

Sed dubium est, vtrũ aliquo

modo sit concedendum, quod Deus decipitur per reflexionem. Et videtur quod sic eadem ratione, vt si Deus assentiat huic propositioni, Deus decipitur, nam tunc eodem modo ad eum non decipi, sequitur ipsum decipi. Aliqui idem concedunt de deo sicut de creatura, quod decipitur per reflexionem, sed re vera melius est hoc simpliciter negare: quia male sonat. Vnde dicendum, quod nunquã potest ita esse sicut per illam significatur, Deus decipitur, ac subinde nec deus potest assentire illi, quia Deus non potest assentire falso. Et quã arguitur, Deus non decipitur, ergo aliter est quam per illam propositionem significatur, conceditur: sed inde non sequitur, quod Deus decipitur, quia nunquam dabo quod assentit illi. Sed contra hoc arguitur. Pariter ergo potero ex

cusare, quod ad Petrum non decipi, sequatur ipsum decipi, si non admiserò quod Petrus assentit illi propositioni, Petrus decipitur: nam tunc ex hoc quod Petrus non decipitur, solum sequitur, quod aliter est quàm per illam propositionem significatur: vnde non sequitur Petrum decipi, postquam non assentit illi falso. Respondetur, quod si non admiseris Petrum assentire dictæ propositioni, nunquam deducetur illa reflexio: sed tamen supponimus, quod ille casus est admittendus: quia non repugnat Petrum assentire cuiunque propositioni siue veræ, siue falsæ, sicut repugnat, Deum assentire falso. Quo fit, vt si Petrus dissentiat dictæ propositioni, Petrus decipitur, nulla sequitur reflexio, siue detur Petrus decipi, siue non decipi. Nam si detur, quod Petrus non decipitur, tunc solum sequitur, quod aliter est quàm per talem propositionem significatur, vnde non sequitur, rursus ipsum decipi: quia dissentiens falso non decipitur. Et cõcesso quod Petrus decipitur, solum sequitur quod ita est sicut per talem propositionem significatur: & cum Petrus dissentiat illi, non sequitur ipsum non decipi, imo confirmatur ipsum decipi. Quare nunc illa propositio non est insolubilis, nec est maior ratio quod concedatur tunc Petrum decipi, quam ipsum non decipi, nisi quia asserit Petrum decipi: & ideo melius est tunc dare, quod Petrus decipitur. Eadem ratione si Petrus assentiat huic, Petrus non decipitur, dicta propositio non est insolubilis, siue detur quod Petrus decipitur sine detur quod non decipitur. Nam si detur quod decipitur, sequitur aliter esse quam per illam significatur: & cum Petrus assentiat illi, non sequitur quod non decipitur, solum, sequitur quod ita est, sicut per illam significatur: & cum Petrus assentiat illi, non sequitur quod decipitur, imo confirmatur quod non decipitur. Et hæc pars est danda, postquam illam asserit dicta propositio. Si vero admittatur casus, quod Petrus dissentiat illi, Petrus non decipitur quicquid est admittendus, postquam non repugnat, Petrum dissentire cuiunque propositioni, etiam si sit vera, tunc sequitur reflexio ad vtranque partem. Nam si Petrus decipitur ergo aliter est quam per illam significatur: & cum Petrus dissentiat illi, sequitur quod non decipitur: nam dissentiens falso non decipitur. Si vero detur quod non decipitur, ergo ita est sicut per illam propositionem significatur: & cum Petrus dissentiat illi, sequitur quod decipitur. Quare concedendum est in illo casu, quod Petrus decipitur, quia ad ipsum non decipi, sequitur ipsum decipi. At vero nunquam est admittendum, quod Deus dissentiat illi, Deus non decipitur: quia illa propositio est necessaria, & Deus non potest dissentire vero. Eadem ratione, si Petrus assentiat huic soli, Paulus decipitur, & Paulus huic soli, Petrus decipitur tunc vterque decipitur: quia alter decipitur, & non est maior ratio de vno, quàm de alio. Quod enim aliquis decipitur: patet, nam dato opposito quod nullus decipitur: sequitur aliter esse, quam per illam significatur, Petrus decipitur: & per consequens Paulus assentiens illi, decipitur. Ex his sequitur, quod stat, Petrum & Paulum simul assentire eidem propositioni, secundum eandem significationem, tamen Petrum decipi, Paulum vero non, vt si vterque assentiat illi, Petrus decipitur. Item stat, quod Petrus assentiat vni propositioni, & Paulus suæ contradictoriæ, & tamen vterque decipitur: vt patet, si Petrus assentiat huic, Petrus decipitur, Paulus vero suæ contradictoriæ. At vero de huiusmodi tricis ac nanijs, atque adeo de insolubilibus, plus satis dictum est: nec qui in his amplius immoratus fuerit, laudem ingenij poterit comparare.

DE OBLIGATIONIBVS.

Atem tandem obligatoriam aliquot regulis absolueri oportet. Obligatio est præfixio enuntiabilis secundum statum sustinendi, ut si conueniat inter disputantes ut sustineatur verum: Papam esse Romæ. Status sunt tres, positio, depositio, dubie positio. Prima regula, possibile positum est admittendum. Secunda regula, Quod non est necessarium: si deponatur, est admittendum. Tertia regula, Omnis propositio dubie posita est admittenda. Quarta regula, Omne positum & admissum, si proponatur, est admittendum: & depositum si proponatur, est negandum, & dubie positum dubitandum. Quinta regula, Omne sequens ad concessum est concedendum, & antecedens ad negatum est negandum, & antecedens ad dubie positum est dubitandum. Sexta Regula, Propter nullum possibile positum est necessarium negandum, aut impossibile concedendum. Septima regula, Ad impertinens respondendum est secundum sui qualitatem.

Lectio prima.

Obligatio. Est ars inter Summulas: quæ

obligatoriam appellant quæ ad materiam prædestinationis non nihil conducit. Eam tamen præter eius dignitatem extendunt, & inextricabilibus tricis inuolunt. De qua, pauca verba iudicibus concedemus, quibus eos retineamus, ne desiderium eos capiat plura cõsingãdi. In textu primo diffinitur quid sit obligatio. Est enim ars hæc velut puerorum ludus, quæ procedit ex suppositione, & placito disputantium, ut cum arguens causa exercitij, ponit respondentem aliquam propositionem sustentandam in veritate, aut in falsitate, aut tanquam dubiam, quæ dicuntur tres status propositionis. Vnde cû Petrus ponit Paulo, Papam esse Romæ, & Paulus admittit illud vinculum, quo Paulus tenetur illud sustinere, est obligatio, instar civilis obligationis, quæ ex petitione obligantis, & assensu obligati conflatur. Et sunt tria signa quibus obligans utitur, scilicet, pono, depono, dubie pono. Vnde perinde valet pono hanc, sicut sustine hanc veram: depono hanc, sicut sustine hanc falsam: dubie pono hanc, sicut sustine hanc dubiam. Sed si quis dicat, obligo te ad hanc, distinguendum est à respondente, ad quem statum velit obligare, nam obligo verbum est commune ad omnes status. Et eadem ratione, respondens non debet admittere quoadusque sit certus quæ propositio ponatur, & quid significet, & in quo sensu ponatur si sit æquiuoca. Ut si Petrus dicat Paulo, pono tibi aliquam propositionem quæ habet sensum pos-

Pono, depono, dubie pono.

sibilem, non debet Paulus admittere: nisi certus sit quæ propositio est illa, & in quo sensu ponitur.

Secundo notandum est, quòd Impono, pono.

sunt alij termini quibus vtuntur obligatores ante obligationem, & alij quibus vtuntur post obligationem. Ante obligationem vtuntur his terminis, impono, suppono: ut impono tibi. A. ad significandum, & c. Item suppono tibi Papam esse Romæ. Et quanquam respondens admittat huiusmodi impositiones & casus, non propterea manet obligatus, quoadusque sit posita, aut deposita, aut dubie posita propositio. Vnde postquam admittitur casus, quòd Papa sit Romæ: si ponatur illa, Papa non est Romæ, admittenda est, ac proinde, sustinenda vera. Sed post obligationem est aliud signum, scilicet, propono, ad quod respondendum est, cõcedo vel nego.

Ex his sequitur, quando ponitur

aliqua propositio virtualiter deponitur sua contradictoria, & quando deponitur vna, virtualiter ponitur alia, & quando dubie ponitur vna, virtualiter dubie ponitur altera: nam qui dubitat vnam contradictoriam, dubitat aliam. Sequitur secundo quòd cum quis ponit aliquam propositionem alicui, non intendit obligare ipsum ut non assentiat illi (nam aliquando ponitur propositio quam respondens scit esse falsam, sed intendit obligare ipsum ut sustineat illam tanquam veram. Et eadem ratione, quando quis deponit alicui aliquam propositionem non intendit obligare, ut dissentiat, sed sustineat tanquam falsam. Et eadem ratione quando dubie ponit aliquam propositionem non intendit obligare quòd respondens nec assentiat, nec dissentiat: sed quòd sustineat illam ac si nec assentiret, nec dissentiret.

In secunda parte textus po- Regula.

nuntur septem regulæ quibus ars obligatoria continetur. Prima regula est. Omne possibile positum est admittendum. Et est regula Arist. 8. Physicorum, vbi ait possibile positum inesse nullum sequitur inconueniens. Et intelligitur regula in sensu exclusiuo, id est, quòd solum possibile admittitur, nam id quòd est impossibile non est admittendum. Et accipitur admittendum nominaliter, id est, dignum, ut admittatur. Item possibile accipitur in regula pro eo de quo potest haberi opinio, quod sit possibile. Quare siue ponatur illud, quantitas distinguitur à re quanta, siue summi contradictorium vtunque per se admittendum. Quare non inconuenit in arte obligatoria admittere aliquid inopinabile, modo sit impossibile, ut nulla mater diligit filium, nullus homo appetit esse felix, & similia. Secunda regula est. Quicquid non est necessarium si deponatur, est admittendum. Et intelligitur etiam in sensu exclusiuo, quia necessarium non debet sustineri tanquam falsum. Tertia est, quòd omnis propositio dubie posita est admittenda. Et intelligitur vniuersaliter, siue sit contingens siue necessaria, siue impossibilis. Et ratio regulæ est, quia admittens illam non obliigatur sustinere illam tanquam veram, nec falsam, nec impossibilem, nec necessariam: sed solum quod non habeat assensum, nec dissentium illius. Et ideo, forte principia per se nota, quæ nullus potest dubitare, si dubie ponantur, non sunt admittenda. Et tres regulæ deseruiunt primo aggressui obligationis, scilicet, quantum ad propositum: reliquæ vero deseruiunt durante tempore obligationis.

Regula.

Regula.

Vnde

Regula. 4. Vnde quarta regula habet

tres partes. Prima, omne positum bene admissum propositum esse concedendum. Et intelligitur quotiescunq; ponatur durante tempore obligationis. v. g. Posita & admissa hac Petrus disputat, quotiescunq; proponatur esse concedenda, tempore obligationis, licet sit falsa, quia obligatio erat sustinendi illam veram. Et intelligitur regula, dummodo positum proponatur sub forma positi. Quare si fuit posita & admissa illa, Marcus orat, & proponatur illa, Tullius orat, non est concedenda (virtute obligationis) sed respondendum est ad illam secundum sui qualitatem. i. si est vera, est concedenda, & si falsa neganda. Et ratio est, quia qui obligatur ad sustinendum aliquam propositionem, solum obligatur ad sustinendum illam, quæ est secum synonyma voce & significatione. Secunda pars regulæ est, quod depositum admissum si proponatur, est negandum: & tertia, quod dubie positum & admissum, si proponatur, est dubitandum. Quæ quidem partes proportionabiliter intelliguntur sicut prior.

Regula. 5. Quinta regula habet itidem

tres partes. Prima, quod omne consequens ad concessum est concedendum. Intelligitur etiam si sit cõsequens ad admissum, quanquam nunquam fuerit concessum. Et eadem ratione est concedendum, omne quod sequitur ex opposito bene negati. v. g. si posita fuit & admissa hæc, homo ambulat, tunc si proponatur hæc animal ambulat, concedenda est quia sequitur ex admissio: nam alias concederetur antecedens bonæ consequentiæ, & negaretur cõsequens. Et si sit deposita hæc, animal ambulat, & admissa tunc si eadem proponatur est neganda. Et tunc si proponatur hæc, nullus homo ambulat, concedenda est, quia sequitur ex opposito bene negati: sequitur nanque, nullum animal ambulat: ergo nullus homo ambulat. Ex hac parte sequitur quod omne repugnans posito & admissio vel opposito negati est negandum: ut posita & admissa hæc, homo ambulat, si posita proponatur hæc, nullum animal ambulat, neganda est: & deposita & negata hæc animal ambulat, si proponatur hæc, homo ambulat, neganda est, quia repugnat illi, nullum animal ambulat: alias concederetur duæ contradictoriæ. Secunda pars regulæ est, quod antecedens ad depositum, & negatum est negandum, ut deposita & negata ista, animal ambulat, tunc si proponatur hæc homo ambulat, neganda est, nam alias concederetur antecedens bonæ consequentiæ & negaretur consequens. Idem enim est concedere antecedens, ad depositum & negatum, ac si concedatur id quod repugnat opposito bene negati. Tertia pars est, quod antecedens ad dubie positum, si proponatur, est dubitandum, id est, non est concedendum: nam potest etiam negari: verbi gratia, dubie posita ista, homo disputat si proponatur hæc, Petrus disputat, dubitanda est, etiam si respondens sciat esse veram: nam alias in bona consequentiæ daretur antecedens esse scitum, & consequens esse dubium. Sed potest negari, quia non inconuenit, in bona consequentiæ antecedens esse falsum, & scitum esse tale, & consequens esse dubium. Ex hac sequitur corollarie quod consequens ad dubie positum non est negandum, sed vel dubitandum vel concedendum. Est enim inconueniens, quod in bona consequentiæ antecedens sit dubium, & consequens sit scitum esse falsum, sed tamen non inconuenit, quod antecedens sit dubium,

& consequens sit scitum esse verum. Sexta regula est, quod propter nullum possibile positum, est necessarium negandum, aut impossibile, concedendum. Ratio est quia possibili nullum necessarium repugnat, nec ex possibili sequitur impossibile.

Septima regula est, ad imper Regula. 6.

tinens respondendum est secundum sui qualitatem. Vbi notandum est, quod pertinens est illud, quod vel antecedit ad aliquam propositionem, vel consequitur ad illam, vel repugnat illi. Ut homo ambulat, est pertinens antecedens ad illam, animal ambulat, & hæc secunda pertinens consequens ad priorem. Sed nullum animal ambulat, est pertinens repugnans utrique. Propositio impertinens alteri, est quæ nec antecedit nec consequitur ad aliam, nec ei repugnat: ut Petrus disputat, Paulus disputat. Vnde sequitur, quod nulla propositio est pertinens alteri, quia altera etiam sit pertinens priori, nec aliqua propositio est impertinens alteri, quin mutuo altera etiam sit priori impertinens, facile ex dictis colligitur. Est ergo sensus regulæ, quod quoties durante obligatione proponatur aliqua propositio, impertinens admissio aut concessio, respondendum est ad illam secundum sui qualitatem, ac si nulla esset obligatio: itaque si sit vera, concedatur, & si sit falsa negetur: verbi gratia. Posita & admissa illa, homo disputat, si proponatur illa homo est la pis, neganda est, & si proponatur illa, Deus est, concedenda est. Ex quo sequitur, quod aliqua propositio quæ priori loco est impertinens, in secundo efficitur pertinens: verbi gratia, si sit casus quod nullus homo disputet, & proponatur hæc vniuersalis, omnis homo disputat, admittenda est quia possibilis: tunc si proponatur hæc, Petrus est homo est impertinens, & ideo concedenda est si est vera, & neganda si est falsa. Quod si concedatur, tunc illa, Petrus disputat, facta est pertinens sequens. Nam sequitur in darij, Omnis homo disputat, Petrus est homo, ergo Petrus disputat. Sed si admissa illa vniuersali, omnis homo disputat, statim priori loco proponens illam, Petrus disputat, tunc est impertinens, & ideo neganda est, quia falsa, & tunc illa, Petrus est homo, facta est pertinens repugnans. Nam eius contradictoria sequitur in Baroco ex admissio & opposito bene negati. f. omnis homo disputat, Petrus non disputat: ergo non est homo. Et est hic notandum, quod non solum ad impertinens respondendum est secundum sui qualitatem, sed etiam ad illud quod est antecedens ad positum & concessum: & ad illud quod est consequens ad depositum & negatum, respondendum est secundum sui qualitatem ac si esset impertinens: verbi gratia. Admissa & concessa ista animal ambulat, si proponatur hæc, homo ambulat, neganda est si est falsa, quia non conuenit in bona consequentiæ; antecedens est falsum & consequens verum. Et eadem ratione deposita & negata illa, homo ambulat, si proponatur illa, animal ambulat, concedenda est si est vera.

Finis ergo artis obligatoriæ

est, tradere modum quo quisque possit sustinere quodcunque possibile, in quocunque statu, cõsequenter (ut dicunt) respondendo, absque hoc quod capiatur in sermone. Vnde officium arguentis est: ponere & proponere multa impertinentiæ, & tandem obijcere aliquid pertinens, quod latenter præcedentibus repugnet, ut capiat in sermone respondentem. Sed officium respondentis est, cautè considerare omnia pertinentia & impertinentia ne capiat. Quod si opponens intellexerit, aduersariū

malè respondisse, tunc dicat esse tēpus obligatiōis. Quo cessante (quia iā tunc fatenda est r̄ rudente rei veritas) manifestum faciet illum malè r̄d̄isse intra tēpus obligatiōis. Tempus enim obligatiōis est quo r̄d̄ens tenetur sustinere illud quod admittit, & consequenter respondere ad omnia. Quod cessauit, vel per conuētiōē factam in principio: vt si arguens dixerit, pono hāc per solam horam sequentem, vel secundo cessabit ad libitum opponētis: quando ipse voluerit vt cesset, ad manifestandum aduersarium malè respondisse.

Lectio secunda.

Hæc omnia quæ dicta sunt,

Notabi. 1.

paucis exēplis explicabimus. Et quia principalis vsus obligatiōum est in materia de prædestinatiōe. Primo arguitur sic. Simus in illo tempore medio postquā Christus dixerat Petro, Antequā gallus cantet ter me negabis: & quā nondum negauerat ipsum & pono tūc istam, Petrus non negauit Christum: quia admissa, quæ est possibilis, propono eandem: & arguitur sic. Illa non est tunc concedēda: ergo quarta regula falsa pro prima parte. Probatur antecedens: nā illa cōcessa, cessat tēpus obligatiōis. Et probō q̄ malè respōdisti. Sequitur nanque Christus non pōt mentiri & dixit Petro ter me negabis, ergo Petrus negauit Chr̄m. Maior est necessaria, quæ vt habet in sexta regula, p̄pter nullum possibile positū est neganda & minor est vera, quia est posita in casu: ergo conclusio vera, & conclusio est contradictoria propositionis concessæ, ergo duæ contradictoriæ veræ.

Ad argumentum admissoca

Argum. 1.

su, vt fuit in rei veritate, tunc proposita illa. Petrus non negauit Christum admittitur, quia est possibilis (si em̄ non fuisset possibilis tunc Petrus nō fuisset liber ad nō peccandum, & sic non peccasset.) Quare quā postea proponitur eadem propositio, concedo illam, iuxta quartam regulam. Sed cessante tempore obligatiōis nego, q̄ malè respōdi intra tempus obligatiōis, & cōcessa maiore consequentiā quam formas, quia est necessaria, dico q̄ nunquam concessissem minorem in tempore obligatiōis, licet sit vera, quia repugnabat posito & cōcessio. Itæ enim repugnant, Christus dixit Petro, ter me negabis, & Petrus nō negabit, aduerte quomodo differt inter hoc, q̄ est dicere: sit casus Christum dixisse, & c. Et hoc quod est dicere, pono tibi hanc, Christus dixit, & c. Nam non obstante veritate casus, pōt illa negari, quæ repugnat posito per viam obligatiōis. Vnde si admissocasu, ecōuerso: prius posuisses illam, Christus dixit Petro ter me negabis, illam admisisses & concessissem, & tunc si secundo loco posuisses aliam, Petrus non negabit, negassem illam, tanquam repugnantem. Sed replicatur contra hoc posita & concessa in priori loco illa, Christus dixit Petro ter me negabis, tunc pono illam, possibile est Petrum non negaturum Christum, quam si concedas, quia illa modalis, non repugnat propositioni concessæ, tunc ponatur in esse, & probō q̄ malè r̄nd̄eas, quia de inesse illius modalis repugnat priori concessæ. Ad hoc concedo in secundo loco illam modalē, sed non admittam, quod ponatur in esse, nisi tollatur alia, Christus dixit, & c. quia modalis non repugnat illi sed de inesse repugnat. ¶ Et per hanc artem respondendum est in materia de prædestinatiōe. Vt si opponens dixerit, sit rei veritas Deum præsciuisse Antichristum fore, quo casu pono hanc Antichristus non erit, admittenda est hæc, quia possibilis, & postea concedenda, &

si postea inferatur, Antichristus non erit, & Deus non potest decipi: ergo Deus non præsciuit, conceditur consequentiā, & consequens licet sit falsum, quia sequitur ex admissocum vno necessariō. Nota quemadmodum necessarium non exigit vt proponatur: sed quancumque assumatur, est concedenda, sicut impossibile negandum. Si vero quando opponens in principio dixerit, sit rei veritas Deum præsciuisse, & c. dixisset pono hāc: Deus præsciuit, iam esset obligatio sustinendi illam, & tunc si proponeretur illa modalis, possibile est Antichristum non fore, concedenda esset tanquam vera & impertinens: sed si postea ponerentur in esse ait, Christus nouerit, neganda esset, quia repugnat posito.

Secundo arguitur, pono tibi

Argum. 1.

hanc, nihil est à te concedendum, quia admissa, quia possibilis, propono eandem. Si negas ergo quarta regula falsa pro prima parte, si vero concedas, propono hanc, tu non malè respondes, quia cōcessa quia vera & impertinens, arguitur sic, Tu concedis hanc: nihil à te concedendum, & non malè respondes, ergo dicta vniuersalis negatiua est à te cōcedenda: rursus, ergo aliquid est à te concedendum quæ quidem particularis est contradictoria illius vniuersalis admissæ & concessæ. Et per consequens concedis duo contradictoria. Ad argumentum admitto illam vniuersalem negatiuā, quia est possibilis, & postea concedo eandem, & secundo concedo me non malè respondere. Sed postea nego maiorē consequentiā, quam subiungis, scilicet, tu concedis hanc vniuersalem, & c. Nam quanquam hæc maior sit vera, repugnat tamen posito & concessio. Si vero secundo loco non posuisses illam, tu non malè respondes, sed hāc, tu concedis hanc vniuersalem, concessissem tanquam veram & impertinentem: sed postea negassem illam, tu non malè respondes, tanquam repugnantem.

Tertiō principaliter arguitur.

Argum. 1.

Sit casus, q̄ tu sis Salmantica, & pono tibi hanc, omnis homo est Romæ: quia admissa, postquam est possibilis, propono eandem: quia concessa, propono hanc, tu es Romæ. Si concedas illam, concedis falsum & impertinens contra septimam regulam: si vero neges, tunc peto à te vbinam sis. Si respondeas te esse Romæ tunc cōcedis illud quod negaueras. Si respondeas te esse Salmantica, tunc arguitur sic, Tu es Salmantica ergo tu non es Romæ: rursus, omnis homo est Romæ, tu non es Romæ: ergo tu non es hō: in baroco, rursus, ergo nō es Salmantica, ac subinde concedis duo contradictoria.

Ad argumentum admissa &

Argum. 1.

concessa illa vniuersali, omnis homo est Romæ, & negata illa, ego sum Romæ, tanquā falsa & impertinente, tunc quando petis à me, vbinam sim, quero ego, velis ne teneam me posse esse in duobus locis, an non. ¶ Si primum, tunc respondebo me esse Salmantica: quæ verum & impertinens: sed tunc nego illam consequentiā, sum Salmantica: ergo non sum Romæ, imo si tertio loco proponatur mihi, tu es Romæ, teneor concedere tanquam sequens ex posito & concessio. Sequitur nanque, ego sum Salmantica: ergo ego sum homo: rursus, omnis homo est Romæ, ego sum homo, ergo ego sum Romæ. Quare concedam tanquam consequens me esse in duobus locis. Si vero secundo loco proponas me non esse in duobus locis, tunc quā petis vbi sim, non possum dicere, q̄ sum Romæ, quia est falsum & impertinens nō enim sequitur, omnis hō est Romæ, ergo ego sum

sum Romæ, ut patet si nō sum in mundo, nec possam dicere, q̄ sum Salmantica: nā illud repugnat cōcessis. Sequitur enim, ego sum Salmantica, ergo ego sum homo: rursus, omnis homo est Romæ, ergo ego sum homo, ergo ego sum Romæ, & sic sum in duobus locis, quod est negatum. Nec possum r̄ndere q̄ sum nullibi: nam hoc est falsum & impertinens, quia nec sequitur nec repugnat concessio. Igitur solum r̄ndendum est q̄ sum alicubi: nā hoc est verum & impertinens, sed si postea insistas ubi nam sum, tunc r̄ndeo, quod sum Romæ: nā hoc sequitur ex concessis: sequitur namq; ego sum alicubi, ergo ego sum homo: rursus, omnis hō est Romæ, ergo ego sum homo: ergo ego sum Romæ. Eadem ratione si concedis, omnis homo est Romæ, & tu non es in duobus locis, proponas tu es Romæ vel Salmantica, concedā tanq̄ verum & impertinens, sed tūc rogatus ubi nam eorum locorum, r̄ndebo, Romæ, tanquā sequens exposito & concessio, ut modo expositum est.

Quarto principaliter argui-

tur, pono tibi hanc, Deus est, & homo est lapis, conuertatur: qua admissa, quia est possibilis per nouam impositionem alterius illarum, & subinde cōcessa, propono hanc, Deus est. Quam si concedas, quia est necessaria, tunc propono hanc, homo est lapis. Si concedas, ergo concedis impossibile contra sextam regulam. Si vero neges, tunc negas quod sequitur ex cōcessis contra. v. Sequitur namque, Deus est, & homo est lapis, conuertatur: Deus est: ergo homo est lapis.

Materia huius argumenti vo-

catur similitum positio, quæ solet fieri sub hac forma, pono tibi hanc, hæ duæ sunt similes, i. conuertibiles. Et resolutione argumenti notandū, ut supra diximus, latere differre inter hæc q̄ apponens dicat, impono hæc propositionem, ut conuertatur cum illa, & hoc q̄ dicat, pono hanc, hæ duæ conuertuntur. Nā primo modo nulla resultat obligatio, sed est mutatio impositionis, sed secundo modo resultat obligatio sustinendi conuertibilitatem illarum propositionū. Quare illa obligatio non tollit significationes quas habent termini ex sua impositione: sed admittit illa conuertibilitas, quia est possibilis, & postea cōceditur quæ est admissa. Vnde semper r̄ndendum est iuxta proprias significationes terminorū, quoad illæ repugnet concessis. Igitur ad argumētum admissa & concessa conuertibilitate illarum propositionum concedo secundo loco illam Deus est: quia est necessaria, & nego illam, homo est lapis: quia est impossibilis, iuxta doctrinā sextæ regulæ. Sed tunc, nego illam consequentiam, Deus est & homo est lapis: conuertuntur, & Deus est ergo hō est lapis: nam conclusio est impossibilis, & præmissæ sunt cōpossibiles. Et casu quo illa propositio, Deus est: simul significaret æquiuoce & Deum esse & hominē esse lapidem; præmissæ essent vera & conclusio falsa. Sed aliter replicatur. ¶ Admissa & concessa illa, hæ propositiones Deus est, & homo est lapis, conuertuntur, propono hanc neutra illarum habet nisi vnicam significationem. Quia concessa, quia vera & impertinens, propono illam homo est lapis. Si cōcedas concedis impossibile, contra sextam regulam. Si neges, negas consequens ex cōcessis & vno necessario. Nam sequitur bene, Deus est, & homo est lapis, conuertuntur, & non habent nisi vnicam significationē, & Deus est: ergo homo est lapis. Respondetur, q̄ concessa conuertibilitate illarum & q̄ neutra habet nisi vnicam significationem, adhuc nego hominem esse lapidem: quia im-

possibile. Nec valet hæc vltima consequentia. Nā semper consequens est impossibile, & præmissæ cōpossibiles. Et casu quo illa, homo est lapis, significaret tantū sicut, Deus est, præmissæ sunt vera, & conclusio falsa. Licet enim tunc verum esset dicere, hæc propositio homo est lapis, est vera, non tamen sequitur homo est lapis, est vera: ergo homo est lapis, nam antecedens est cōtingens & consequens impossibile. ¶ Vnde admissis & concessis illis, hæ propositiones conuertuntur, & neutra habet nisi vnicam significationem, si postea proponatur hæc propositio, Deus est, est vera, concedatur, quæ est vera, contingens, & impertinens. Et si proponatur, homo est lapis, est vera, est concedenda: quia est cōtingens & sequens. Sequitur enim illæ conuertuntur: & neutra habet nisi vnicam significationem: & Deus est, est vera: ergo homo est lapis, est vera. Sed nunquā concedam illam, homo est lapis: quia hoc est concedere hominem esse lapidem: quia in tota obligatione nunquam est mutata significatio illius propositionis. Quod si admissis & concessis illis, illæ conuertuntur, & neutra habet nisi vnicam significationem, proponatur statim, homo est lapis, est vera, neganda est, quia falsa & impertinens. Et si postea proponatur illa, Deus est, est vera, neganda est: quia repugnat concessis, & opposito neganti. Sequitur enim, illæ conuertuntur & neutra habet nisi vnicam significationem, & homo est lapis, non est vera, ergo Deus est, non est vera. Sed nunquam est neganda illa, Deus est: quia hoc esset negare Deum esse.

Quinto arguitur. Pono tibi

hanc, tu concedis duo cōtradiçtoria, qua admissa, quia est possibilis (potes enim malè respondere) propono hanc, Deus est: qua concessa quia necessaria, propono hanc, homo est lapis, qua negata, quia est impossibilis, propono hanc, rex sedet: qua dubitata, quia est dubia, propono hanc, tu malè respondes. Si negas, tu negas sequens ex primo concessio. Sequitur enim, tu concedis duo cōtradiçtoria, ergo malè respondes. Si vero concedis arguitur sic. Tu admittis admittendum, concedis concedendum, negas negandum, dubitas dubitandum, ergo non malè respondes. Item tu teneris semper bene respondere: ergo nunquam debes concedere quod malè respondes.

Ad argumētum admissa po-

sitione prima, quia est possibilis, & concessa illa propositione necessaria, & negata impossibili, & dubia dubitata, cum tamen proponatur, tu malè respondes: concedo, quia sequens, ex posito. Et ad primam rationem in contrarium, si fiat durante obligatione, concedo me admittente admittendū, concedere concedendū, & negare negandum: quia hæc omnia sunt vera, & impertinentia: sed nego me dubitare dubitandum: quia hæc repugnat posito. Sequitur namq; Ego malè r̄ndeo: & non sunt nisi quatuor modi r̄ndendi (hæc namq; reputatur necessaria: vel proponatur ante illam, Deus est) & admitto admittendum, & concedo concedendū, & nego negandum: ergo non dubito dubitandum. Quare quæcunque tres partes proponantur, prius concedam illas tanquam veras & impertinentes: sed quartam negabo tanquam repugnantem. Et ad secundam rationem concedo, quod semper teneor bene respondere.

Sexto arguit, pono tibi hanc,

nil est tibi positum, qua admissa quia possibilis, propono hanc, tu es obligatus. Si concedis, concedis repu-

gnans: nam sequitur bene, nihil est tibi positum: ergo non es obligatus. Si negas, arguitur sic. Expositione & recta admissione constat obligatio: sed est tibi posita & recte admissa aliqua propositio: ergo tu es obligatus. Ad argumentum admissio & concessio, quod nihil est tibi positum, nego me esse obligatum, tanquam repugnans. Et ad argumentum in contrarium, nego illam minorem, scilicet quod sit mihi posita & admissa aliqua propositio: nam & illa repugnat primo posito & admissio. Sed adhuc replicatur, Si tu negas illam, tu es obligatus, tanquam repugnantem, ergo repugnat posito & admissio, & si aliquid est admissum: ergo iam es obligatus. Respondetur, quod ego nego me esse obligatum: sed non do causam intra tempus obligationis, nec confiteor me esse obligatum, & per consequens concedam duo contradictoria. Sed cessante tempore obligationis, dabo causam: quia repugnabat posito.

Lectio secunda.

Circa alias species obligationis

eadem arte operandum est v.g. si deponatur hæc, tu es, est admittenda quia potest esse falsa, idem enim est deponere unam propositionem, & ponere suam contradictoriam, & illa admissa, si proponatur hæc, tu mihi respondes, neganda est, iuxta secundam partem quintæ regulæ, quia antecedit ad depositum. Et eadem ratione si post depositionem illius, tu es, ponatur hæc disiunctiva, tu es, vel tu non potes esse concedenda est: quia vera & impertinens: sed si postea proponatur hæc, tu potes esse, neganda est, tanquam antecedens ad depositum: nam sequitur bene, tu es, vel tu non potes esse, sed tu potes esse, ergo tu es, à tota disiunctiva, cum destructione unius partis ad positionem alterius. Sed replicatur contra solutionem, sequeretur ergo quod aliquod necessarium esset negandum contra sextam regulam. Deposita enim illa, tu es, propono tibi hanc, tu nunquam es mortuus, quia concessa: quia vera & impertinens propono hæc, tu admisisti aliquid bene positum. Si neges, negas aliquid necessarium: nam illa est de præterito, ad cuius oppositum non est potentia. Si vero concedas, concedis antecedens ad depositum, sequitur enim bene, tu admisisti aliquam propositionem: ergo tu dixisti, & nunquam es mortuus: ergo tu es. Ad replicationem conceditur, quod est negandum necessarium secundum quid: puta, quod aliquando fuit possibile, tanquam antecedens ad depositum. Et eadem arte concedendum est aliquid impossibile secundum quid quod aliquando fuit possibile tanquam consequens ad oppositum.

Circa ultimam speciem, scilicet

dubie positionis, arguitur sic. Sit rei veritas, quod tu sis electus Episcopus, & illud scias, tunc dubie pono tibi hanc, aliquis homo est electus Episcopus: quia admissa, quia potest dubitari, propono hanc, tu es electus Episcopus: quia concessa, quia vera & impertinens, propono hanc, tu es homo. Quam si dubites, dubitas propositionem veram, quæ non potest dubitari, & a fortiori non debet negari. Si vero concedas, concedis antecedens ad dubie positum, contra tertiam partem quintæ regulæ. Sequitur namque, tu es Episcopus, & tu es homo: ergo aliquis homo est Episcopus.

Circa hoc argumentum notandum est,

quod quemadmodum non potest negari propositio necessaria: quia non potest esse falsa, nec propositio impossibilis potest concedi, quia non potest esse vera: ita nec est admittenda propositio tanquam dubia illa quæ non potest dubitari: ut sunt prima principia per se nota, & hæc propositio, tu es, tu loqueris, & similes. Unde ad argumentum, admissa tanquam dubia illa aliquis homo est Episcopus, quando proponitur illa, tu es electus Episcopus, nullo modo est concedenda, licet sit scita esse vera, sed est dubitanda: quia cum una quæ non potest dubitari, antecedit ad dubie positum. Sequitur namque, tu es Episcopus, & tu es homo: ergo aliquis homo est Episcopus. ¶ Consequens est dubium: quia admissum esset tale: ergo antecedens est dubium. Et minor non potest esse dubia: ergo maior est dubia.

Solent hic fingere sophistissimi

mi homines, nescio quæ porteta nomen: puta, quod obligationum alia sit dependens, alia cadens, alia renascens. Obligatio dependens est illa, quæ fit sub aliqua conditione, quæ quidem non tenet, nisi adimpleta conditione: ut si quis dicat, pono tibi hanc, si prima propositio quam post hanc protuleri fuerit negativa. Obligatio cadens, est illa, quæ fit usque ad præfinitum tempus ut si quis dicat, pono tibi hæc, quoad usque, tua ratio fuerit negativa. Quæ quidem cessat quod primum aduersarius responderit negatiue. Obligatio renascens est illa, in qua præfinitur tempus cessationis & reuersionis: ut si dicas, depono tibi hanc, quoad usque responderis affirmatiue. At vero, pudet id genus sordes, ac nariarum facies persequi: quæ non nisi naustram mouere possunt.

FINIS.

SALMANTICAE,

In ædibus Dominici à Portonarijs, Catholi.

Maieſt. Typographi.

